

**מנורה
מבטחים**

2018

**דוח
תקופתי
לשנת
2018**

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוח תקופתי

לשנת 2018

פרק א': תיאור עסקי התאגיד

פרק ב': דוח הדירקטוריון

פרק ג': דוחות כספיים

פרק ד': נתונים כספיים מתוך הדוחות הכספיים
המאוחדים המיוחסים לחברה

פרק ה': דוח פרטים נוספים על התאגיד

פרק ו': דוח בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית
על הדיווח הכספי ועל הגילוי

פרק ז': נספחים

פרק א': תיאור עסקי התאגיד

תוכן עניינים

3.....	1. תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד.....	3
3.....	1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקי.....	3
4.....	1.2 תרשים מבנה אחזקות הקבוצה.....	4
5.....	1.3 תחומי פעילות.....	5
6.....	1.4 השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו.....	6
6.....	1.5 חלוקת דיבידנדים.....	6
6.....	1.6 דיבידנדים מחברות מוחזקות.....	6
9.....	2. תחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.....	9
9.....	2.1 תיאור כללי של התחום.....	9
11.....	2.2 מוצרים ושירותים.....	11
18.....	2.3 תחרות.....	18
25.....	2.4 לקוחות.....	25
26.....	3. ביטוח רכב חובה.....	26
26.....	3.1 תיאור כללי של תחום הפעילות.....	26
27.....	3.2 מוצרים ושירותים.....	27
29.....	3.3 תחרות.....	29
30.....	3.4 לקוחות.....	30
32.....	4. ביטוח רכב רכוש.....	32
32.....	4.1 תיאור כללי של תחום הפעילות.....	32
33.....	4.2 מוצרים ושירותים.....	33
34.....	4.3 תחרות.....	34
35.....	4.4 לקוחות.....	35
36.....	5. ביטוח כללי אחר.....	36
36.....	5.1 תיאור כללי של תחום הפעילות.....	36
36.....	5.2 מוצרים ושירותים.....	36
40.....	5.3 תחרות.....	40
42.....	5.4 לקוחות.....	42
43.....	6. ביטוח בריאות.....	43
43.....	6.1 תיאור כללי של תחום הפעילות.....	43
44.....	6.2 מוצרים ושירותים.....	44
47.....	6.3 תחרות.....	47
48.....	6.4 לקוחות.....	48
51.....	7. מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה.....	51
51.....	7.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד.....	51
65.....	7.2 חסמי כניסה ויציאה עיקריים ושינויים החלים בהם.....	65
66.....	7.3 גורמי הצלחה קריטיים.....	66
66.....	7.4 השקעות.....	66

68.....	ביטוח משנה.....	7.5	
76.....	הון אנושי.....	7.6	
82.....	שיווק והפצה.....	7.7	
86.....	ספקים ונותני שירותים.....	7.8	
87.....	רכוש קבוע ומתקנים.....	7.9	
87.....	עונתיות.....	7.10	
89.....	נכסים לא מוחשיים.....	7.11	
89.....	הליכים משפטיים.....	7.12	
89.....	מימון.....	7.13	
89.....	מיסוי.....	7.14	
90.....	גורמי סיכון.....	7.15	
91.....	הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה.....	7.16	
96.....	היבטי ממשל תאגידי.....	8	.8
96.....	דירקטורים חיצוניים.....	8.1	
97.....	מבקרת פנים.....	8.2	
99.....	רואה חשבון מבקר.....	8.3	
100.....	אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי.....	8.4	
101.....	היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה Solvency II	8.5	

חלק א': פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו

פרק זה נערך בהתאם לתקנה 8 לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970 (להלן: "תקנות ניירות ערך"), ואולם האמור בתקנות 8(ב), 8א ו-8ב לתקנות ניירות ערך לעניין הדוח התקופתי, אינו חל ביחס למידע בדוח התקופתי של תאגיד שאיחד או איחד באיחוד יחסי מבטח או שהמבטח הוא חברה כלולה שלו, ככל שמידע זה מתייחס למבטח.

בשל היות עיקר אחזקותיה של החברה תאגידיים שהינם מבטחים (מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ ושומרה חברה לביטוח בע"מ), נערך רובו של פרק זה בהתאם לחוזרי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון, אשר החילו את תקנות ניירות ערך האמורות על מבטחים, בשינויים המתחייבים מאופי הפעילות של מבטחים, לעיתים, תוך קביעת פירוט שונה מהנדרש לפי התקנות האמורות.

דוח זה נערך בשים לב למתווה ולעקרונות כפי שפרסמה רשות ניירות ערך בחודש דצמבר 2012, במסגרת עמדה משפטית מספר 25-105, בנושא קיצור דוחות (כפי שעודכנה בחודש דצמבר 2015), וכן בשים לב, להנחיות רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, לרבות מחודש ינואר 2014 (כפי שתוקן בחודש ינואר 2018), בדבר קיצור הדוחות הכספיים.

פרק זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מוצרי ביטוח וכיסויים ביטוחיים. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח ו/או תקנון, לפי העניין.

יש לקרוא את הדוח התקופתי, על כל חלקיו, כמקשה אחת.

הגדרות

למען הנוחיות, בפרק זה, תהיינה לקיצורים הבאים, המשמעות הרשומה לצידם, אלא אם כן צוין במפורש אחרת:

כללי

- "החברה" - מנורה מבטחים החזקות בע"מ;
- "הקבוצה" - החברה והחברות שבשליטתה, במישרין או בעקיפין;
- "מנורה מבטחים ביטוח" - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ;
- "מנורה מבטחים גיוס הון" - מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ;
- "מנורה מבטחים מהנדסים" - מנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ;
- "מנורה מבטחים נדל"ן" - מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ;
- "מנורה מבטחים פנסיה וגמל" - מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ;
- "סוכנות אורות" או "אורות" - אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ;
- "שומרה" - שומרה חברה לביטוח בע"מ והחברות שבשליטתה;

מונחים

- "איגרות חוב מיועדות" - איגרות-חוב ממשלתיות צמודות למדד, לא סחירות בעלות תשואה מובטחת המונפקות לקרנות פנסיה, לקופות גמל ולחברות ביטוח;
- "גוף מוסדי" - מבטח וחברה מנהלת;
- "דמי ביטוח", "פרמיה" - הסכום שעל המבוטח לשלם למבטח בהתאם לתנאי הפוליסה לרבות דמים;
- "דמי גמולים" - הסכום שמשלם עמית (שכיר, עצמאי ומעסיק) בקרן פנסיה או בקופת ביטוח עבור הביטוח הפנסיוני או החיסכון בקופת הגמל, לפי העניין;
- "הדוחות הכספיים" - הדוחות הכספיים המבוקרים של החברה ליום 31 בדצמבר 2018;
- "הממונה" - הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון, כהגדרתו בחוק הפיקוח;
- "השקעות חופשיות" - השקעות של נכסי הקבוצה שלא באמצעות איגרות חוב מיועדות;
- "חברה מנהלת" - חברה המנהלת קרן פנסיה או קופות גמל אשר קיבלה רישיון לכך, בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005;
- "חוזרי הממונה" - חוזרים, ניירות עמדה והבהרות המתפרסמים על ידי הממונה;
- "חוק ביטוח בריאות ממלכתי" - חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994;

- "**חוק הייעוץ הפנסיוני**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה-2005;
- "**חוק השקעות משותפות בנאמנות**" - חוק השקעות משותפות בנאמנות, התשנ"ד-1994;
- "**חוק החברות**" - חוק החברות, התשנ"ט-1999;
- "**חוק חוזה הביטוח**" - חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981;
- "**חוק הפיקוח**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981;
- "**חוק ייעוץ השקעות**" - חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות, התשנ"ה-1995;
- "**חוק ניירות ערך**" - חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968;
- "**חוק הפלת"ד**" - חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975;
- "**חוק קופות הגמל**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005;
- "**חוק שירותים פיננסיים מוסדרים**" - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), התשע"ו-2016;
- "**חיתום**" - תהליך אישור הצעת הביטוח ופעולת תמחור הפוליסה המבוצעת, בין היתר, בעזרת הנחות אקטואריות;
- "**מוצר פנסיוני**" - כהגדרתו בחוק הייעוץ הפנסיוני;
- "**פקודת מס הכנסה**" או "**הפקודה**" - פקודת מס הכנסה [נוסח חדש];
- "**פרמיה שהורוחה**" - פרמיה המתייחסת לשנת הדוח;
- "**רשות שוק ההון**" - רשות שוק ההון ביטוח וחסכון, כהגדרתה בחוק הפיקוח;
- "**שייר**" - יתרת סיכון המוטלת על המבטח לאחר העברת חלק מהסיכון למבטח משנה;
- "**תקנות כללי השקעה**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012;
- "**תקנות ההון המינימאלי**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימאלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998;
- "**תקנות החישוב**" - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח)(חישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי), התשע"ג-2013;
- "**תקנות פרטי דין וחשבון**" - תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998;
- "**תקנות קופות הגמל**" - תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964;
- "**S&P**" - חברת דירוג אשראי הבינלאומית Standard & Poor's;

1. תיאור ההתפתחות הכללית של עסקי התאגיד

1.1 פעילות התאגיד ותיאור התפתחות עסקיו

מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "החברה"), הינה חברת החזקות ואחת מחמש קבוצות הביטוח והפיננסיים הגדולות בישראל, המנהלת את קרן הפנסיה הגדולה בישראל - "מבטחים החדשה".

החברה הינה חברה ציבורית, שמניותיה נסחרות בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ (להלן: "הבורסה"). בעלי השליטה בחברה הינם פלמס אסטבלישמנט וניידן אסטבלישמנט (תאגידים זרים), המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, בהתאמה, והמחזיקים ביחד בכ- 61.86% ממניות החברה. מנכ"ל החברה, מר ארי קלמן, המכהן גם כיו"ר מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, חברה בת של החברה (להלן: "מנורה מבטחים ביטוח") מחזיק, באמצעות החברה לנאמנות עובדים, נכון למועד הדוח, בכ- 2.72% ממניות החברה. יתרת מניות החברה מוחזקות בידי הציבור.

החברה התאגדה בישראל (פלשתינה) בשנת 1935 כחברה פרטית בשם משרד לאחריות כללית בע"מ ולאחר מספר שינויי שם, במהלך השנים, שינתה בשנת 2006 את שמה לשמה הנוכחי.

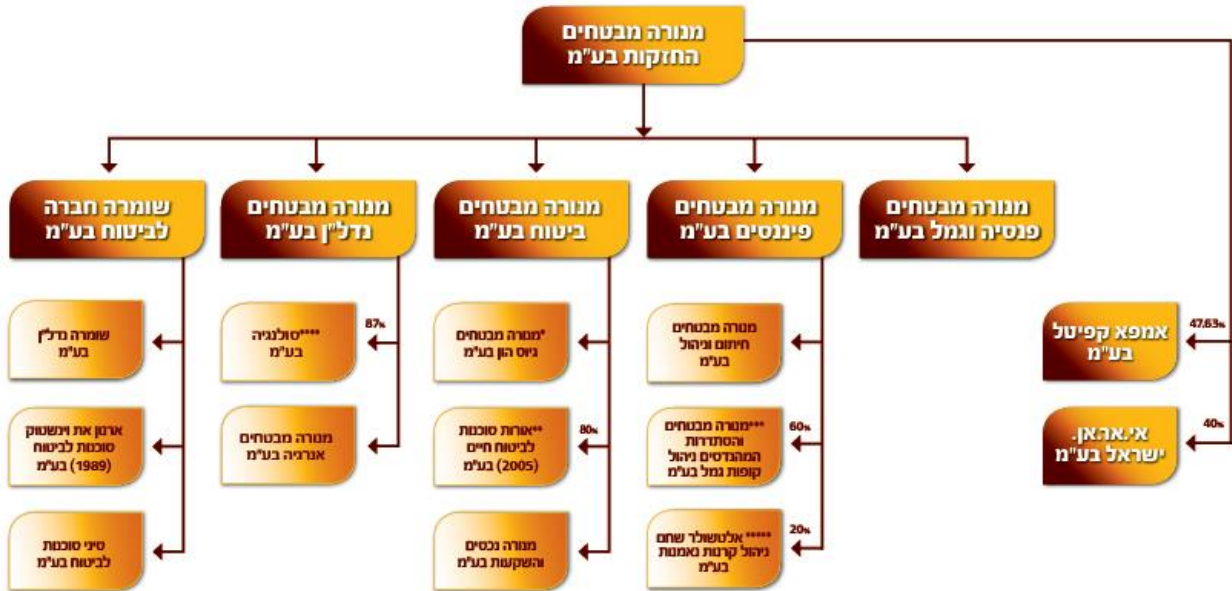
בשנת 1982 בוצעה הנפקה לציבור של מניות החברה בבורסה והחברה הפכה לחברה ציבורית.

נכון למועד הדוח, החברה עוסקת, באמצעות חברות בנות בשליטתה, בכל ענפי הביטוח העיקריים, ובכלל זה ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, הכולל פנסיה וגמל, ביטוח כללי, הכולל ביטוח רכב (חובה ורכוש) וביטוח כללי אחר וכן ביטוח בריאות. בנוסף, עוסקת החברה, באמצעות חברות בנות נוספות בשליטתה, בפעילויות נוספות (שאינן מהוות "תחום פעילות" כהגדרת המונח בתקנות ניירות ערך (פרטי התשקיף וטיוטת תשקיף, מבנה וצורה), התשכ"ט-1969), כגון בפעילות של מתן שירותי הפצת ניירות ערך והתחייבויות חיתומיות, השקעות בנדל"ן ופעילות סולארית בארץ ובח"ל, וכן פעילות אשראי ומימון לעסקים קטנים ובינוניים, פעילות של מתן התחייבויות לפירעון אמצעי תשלום, ופעילות ניהול קרנות נאמנות, באמצעות חברות כלולות.

כמו כן, מחזיקה הקבוצה בשלוש סוכנויות ביטוח: ארנון את וינשטוק סוכנות לביטוח (1989) בע"מ וסיני סוכנות לביטוח בע"מ (להלן: "סיני סוכנות לביטוח"), באמצעות שומרה, וסוכנות אורות, באמצעות מנורה מבטחים ביטוח, והכל כמפורט בסעיף 1.2 להלן.

1.2 תרשים מבנה אחזקות הקבוצה

להלן תרשים סכמטי של מבנה האחזקות העיקריות של הקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2018. רשימה של החברות המוחזקות המהותיות של החברה מפורטת בחלק החמישי לדוח התקופתי, במסגרת תקנה 11 לתקנות ניירות ערך (להלן: "דוח פרטים נוספים").

בהיעדר סימון אחריו החזקה - בעלות מלאה.
 * חברת אג"ח שריוה תאגיד מודות.
 ** 20% הנתרים מחזקים על ידי מנהלים באותה סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ.
 *** 40% הנתרים מחזקים על ידי הסתדרות המהנדסים בישראל. הסתדרות המהנדסים בישראל מחזיקה 100% בנועזון רימונים 2010 למהנדסים בע"מ.
 **** חברה פרטית המאגדת בקפריסין.
 ***** 80% הנתרים מחזקים על ידי אלטשולר שחם בע"מ.

1.3 תחומי פעילות

הקבוצה עוסקת בתחומי הפעילות הבאים:

1.3.1 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח: תחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך הטווח מעניק למבוטחים/עמיתים אפשרות לחיסכון, לרבות פנסיוני, לטווח ארוך (פנסיית זקנה או משיכה חד-פעמית בהגיע המבוטח/עמית לגיל הרלבנטי) (להלן: "חיסכון"), וכן בחלק מהמוצרים גם כיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: אובדן כושר עבודה, נכות ומוות (בין כתשלום חד פעמי ובין כתשלום עיתי) (להלן: "ריסק"). לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 2 להלן.

1.3.2 ביטוח כללי: הפעילות בביטוח כללי כוללת את תחומי הפעילות הבאים:

ביטוח רכב חובה: ביטוח זה הינו ביטוח סטטוטורי, על פי פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 (להלן: "פקודת ביטוח רכב מנועי"). ביטוח זה מעניק כיסוי ביטוחי לבעל רכב ולנוהג בו, מפני חבות בהם עלולים לחוב לפי חוק הפלת"ד ומפני כל חבות אחרת, שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל שנפגעו כתוצאה משימוש ברכב מנועי. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 3 להלן.

ביטוח רכב רכוש: ביטוח זה כולל כיסוי ביטוחי לאבדן או נזק של כלי רכב מבוטחים ולחבות המבוטחים בגין נזקי רכוש שנגרמו לצד שלישי על ידי כלי הרכב המבוטחים. ניתן לרכוש כיסוי לחבות כלפי צד שלישי בלבד או בשילוב עם כסויים נוספים. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 4 להלן.

ביטוח כללי אחר: תחום זה כולל את פעילות הקבוצה ביתר ענפי הביטוח הכללי, שאינם נכללים בענפי ביטוח רכב חובה או ביטוח רכב רכוש. בתחום זה, הקבוצה פועלת בשני ענפים עיקריים - ביטוח חבויות וביטוח רכוש, וכן בענפי ביטוח כללי נוספים, אשר היקף הפעילות בהם אינו מהותי. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 5 להלן.

1.3.3 ביטוח בריאות: תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי הבריאות לטווח ארוך, ובכללן ביטוח מחלות ואשפוז, ביטוח שיניים, ביטוח סיעודי, תאונות אישיות (טווח ארוך) וביטוח מחלות קשות וכן פוליסות ביטוח בריאות לטווח קצר, של עד שנה-ביטוח דמי מחלה, ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח עובדים זרים ותיירים. לפרטים אודות הפעילות בתחום זה ראה פרק 6 להלן.

1.3.4 פעילויות אחרות: בנוסף, לחברה פעילויות אחרות שלא נכללו בתחומי הפעילות שלעיל משום שאינן מהותיות דיין על מנת להוות תחום פעילות נפרד, ביניהן מתן שירותי הפצת ניירות ערך והתחייבויות חיתומיות, פעילות ייזום פרויקטים והשקעות בנדל"ן והשקעה בפרויקטים של אנרגיה סולארית, בארץ ובחו"ל, באמצעות מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, פעילות אשראי ומימון לעסקים קטנים ובינוניים, פעילות של מתן התחייבויות לפירעון אמצעי תשלום, ניהול קרנות נאמנות, ופעילות השקעה בחברות כלולות נוספות, כמפורט בסעיף 7.4.3 להלן.

כמו כן, מחזיקה הקבוצה בשלוש סוכנויות ביטוח כמפורט בתרשים מבנה האחזקות של החברה.

תיאור תחומי הפעילות של הקבוצה יעשה בנפרד, למעט בעניינים הנוגעים לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה, אשר יתוארו יחדיו, במסגרת סעיף 7 להלן.

תחומי הפעילות דלעיל, כפופים להוראות הדין החלות על מבטחים, לרבות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח, והתקנות שהוצאו על פיהם וכן להוראות הממונה, כפי שמתפרסמות מעת לעת.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על תחומי הפעילות, ראה סעיף 7.1.1 להלן.

1.4 השקעות בהון התאגיד ועסקאות במניותיו

לא בוצעו השקעות בהון החברה בשנתיים שקדמו למועד דוח זה, וכן למיטב ידיעת החברה, לא התבצעו עסקאות מהותיות שנעשו על ידי בעלי עניין בחברה מחוץ לבורסה.

1.5 חלוקת דיבידנדים

בחודש אפריל 2018, חילקה החברה דיבידנד בסך של 50 מיליוני ש"ח. לפרטים נוספים ראה דיווח מידי מיום 26 במרס 2018 (אסמכתא: 2018-01-023973).

בחודשים אפריל וספטמבר 2017, חילקה החברה דיבידנד בהיקף כולל של 100 מיליוני ש"ח (50 מיליוני ש"ח בכל חלוקה). לפרטים נוספים ראה דיווחים מיידיים מיום 27 במרס 2017 (אסמכתא: 2017-01-025279), ומיום 31 באוגוסט 2017 (אסמכתא: 2017-01-088671).

נכון למועד הדוח יתרת הרווחים הראויים לחלוקה, כמשמעותם בחוק החברות, הינה 3,082 מיליוני ש"ח.

למידע בדבר מגבלות על חלוקת דיבידנד, ראה סעיף 8.2 לדוח הדירקטוריון.

יצוין, כי החברה לא אימצה מדיניות דיבידנד. לפרטים נוספים ראה באור 14 לדוחות הכספיים.

1.6 דיבידנדים מחברות מוחזקות

בתקופת הדוח, חילקו מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ (להלן: "מנורה מבטחים פנסיה וגמל"), אמפא קפיטל בע"מ, אי.א.ר.אן בע"מ ומנורה מבטחים מהנדסים, דיבידנדים לחברה בסך של 60 מיליוני ש"ח, 90 מיליוני ש"ח, כ- 7 מיליוני ש"ח, כ- 5.8 מיליוני ש"ח וסך של כ- 1.3 מיליוני ש"ח לחברה, בהתאמה.

חלק ב': תיאור ומידע על תחומי הפעילות של התאגיד

2. תחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

2.1 תיאור כללי של התחום

תחום פעילות זה כולל את פעילויות ביטוח החיים, המנוהלות באמצעות מנורה מבטחים ביטוח, והכולל ניהול כספי חיסכון, לרבות חסכון פנסיוני וכיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: ביטוח למקרי מוות, נכות ואובדן כושר עבודה. בנוסף, בתחום החיסכון ארוך הטווח (חיסכון פנסיוני), הקבוצה מנהלת קרנות פנסיה, קופות גמל וקרנות השתלמות, באמצעות מנורה מבטחים פנסיה וגמל, מנורה מבטחים מהנדסים.

לאורך השנים, חלו שינויים רבים בתחום ביטוח החיים והחיסכון ארוך הטווח, אשר השפיעו או עשויים להשפיע על פעילות הקבוצה בתחום, וזאת לאור שינויים ורפורמות רגולטוריות שעיקרן הגברת התחרות והשקיפות ושיפור רמת הדיגיטציה הקיימת בשוק, בין היתר, באמצעות המסלקה הפנסיונית, האחדת מוצרים וקביעת קרנות פנסיה ברירת מחדל (ראה סעיף 2.1.2 להלן) שמטרתן הורדת דמי ניהול בשוק החיסכון הפנסיוני.

מדיניות זו של הממשלה והממונה באה לידי ביטוי ברפורמות מקיפות בענף, שמתבצעות באופן תדיר וגורמות לשינויים גדולים בתנאי התחרות ובפעילות הגורמים הפועלים בשוק. ראה סעיפים 2.1 ו- 7.1.3 להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בפעילותה בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיפים 7.1.1, 7.1.2 ו- 7.1.3 להלן.

להלן יתוארו בתמצית עיקרי הרפורמות המרכזיות אשר הונהגו בענף בשנים האחרונות.

2.1.1 מסלקה פנסיונית

במחצית השנייה של שנת 2013, החלה לפעול המסלקה הפנסיונית. מטרת המסלקה הפנסיונית הינה ניהול מסלקת מידע וכספים בתחום החיסכון ארוך הטווח, תוך הסדרת ממשקי העבודה בין כלל הגופים המוסדיים, החוסכים, המעסיקים, היועצים והסוכנים הפנסיונים. המסלקה הפנסיונית צפויה לייעל את תהליכי העבודה, לאפשר ניהול ובקרה טובים יותר ולהגביר את השקיפות בניהול חסכוניות הציבור.

במסגרת זאת פרסמה הממונה חוזר שעניינו "מבנה אחיד להעברת מידע ונתונים בשוק החיסכון הפנסיוני" (להלן: "חוזר מבנה אחיד"), אשר כולל נספחים שונים המגדירים את המבנה האחיד להעברת נתונים למסלקה ביחס לסוגי אירועים שונים. חוזר זה מתוקן מעת לעת, ועתיד להיות מתוקן עוד מספר פעמים במהלך השנים הבאות עד אשר תוסדרנה רוב הפעילויות שבהן נדרשים חילופי מידע בין גופים מוסדיים, בעלי הרישיון, המעסיקים והמסלקה וכן לצורך ביצוע פעולות.

בהמשך לאמור, בחודש אוגוסט 2014, פורסמו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (תשלומים לקופת גמל), התשע"ד-2014 (להלן: "התקנות"), אשר חוזר "אופן הפקדת תשלומים לקופת גמל" (להלן: "החוזר"), שפורסם בחודש נובמבר 2017, מחליף את רובן. הוראות אלו מסדירות את אופן התשלום והדיווח במבנה אחיד (המכונה "ממשק מעסיקים") לגופים המוסדיים והיזון חוזר למעסיקים, לרבות באמצעות המסלקה. כניסתן לתוקף של התקנות (והחוזר שמחליף אותן) וממשק המעסיקים מתבצעת בצורה מדורגת.

יישום החוזר וממשק המעסיקים על ידי המעסיקים נתקל בתחילה בקשיים לא מבוטלים הן מצד המעסיקים והן מצד הגופים המוסדיים וגרם בפועל לעיכוב בקליטת הפקדות, אך בהמשך, לאחר שהמעסיקים ישלימו את ההערכות התקינה לנושא, הן צפויות להביא לשיפור היעילות התפעולית של הגופים המוסדיים. כך בין היתר, על מנת להקל על הליך יישום התקנות והחוזר, תחול דחיה של כשנה נוספת (לשנת 2020) במועד יישום חובת הדיווח באמצעות ממשק מעסיקים ביחס למעסיקים שלהם פחות מ- 10 עובדים. בהתאם, נכון לתום שנת 2018, מחויבים מעסיקים, שלהם לפחות 20 עובדים, לדווח באמצעות ממשק מעסיקים בהתאם לחוזר, ומחודש פברואר 2019, חלה החובה גם על מעסיקים שלהם בין 10 ל-20 עובדים.

מארג ההוראות המורכב שנוצר (ושעתיד עוד להיווצר בהמשך) מחייב את הגופים המוסדיים להשקיע השקעות ניכרות כדי לעמוד בדרישות הטכנולוגיות המורכבות הנדרשות כדי ליתן מענה אמין בלוחות הזמנים הקצובים שנקבעו, כאשר במקביל קיים סיכון של עיצום כספי מהותי בגין אי-עמידה בהוראות אלו.

2.1.2 דמי ניהול

בשנים האחרונות, פורסמה שורה של הוראות, שמשפיעות או עשויות להשפיע על גובה דמי הניהול הנגבים במוצרים הפנסיוניים השונים:

קרן פנסיה ברירת מחדל

בחודש יולי 2016, פורסם חוזר שעניינו "הוראות לעניין בחירת קופת גמל" (להלן: "החוזר"). במסגרת החוזר קבעה הממונה כי היא תבחר לפחות שתי קרנות פנסיה מקיפות שתשמשנה כקופות ברירת מחדל של כלל העובדים במשק שלא בחרו באופן אקטיבי בקופת גמל אחרת, ושמעסיקם לא ערך מכרז עצמאי מטעמו בעניין זה, וזאת בהליך תחרותי שיתקיים אחת ל- 3 שנים (למעט ההליך הראשון שבוצע מכח החוזר שהיה תקף לשנתיים), ושהחברות המנהלות שיזכו בהליך יהיו מחויבות לתנאי המכרז למשך 10 שנים ממועד הצטרפות העמית. בנוסף, קבעה הממונה את התנאים והקריטריונים שבהם יכולים מעסיק וארגון עובדים לקיים כאמור הליך תחרותי משל עצמם לצורך בחירת קרן פנסיה, קופת גמל לחסכון או קרן השתלמות שתהווה קופת ברירת המחדל של עובדיהם.

על בסיס הוראות החוזר, ערכה הממונה הליך לבחירת קרנות ברירת מחדל נבחרות, שבסופו נקבעו 2 קרנות, שמחודש נובמבר 2016, יהיו קרנות ברירת מחדל הנבחרות למשך השנתיים שלאחר מכן, כמו כן, נקבע שיעור דמי הניהול שהקרנות הנבחרות יגבו ממצטרפים אליהן.

בחודש דצמבר 2017, תוקן החוזר, ונקבע שתוקפם של הסכמי ברירת מחדל שהיו בתוקף בחודש מרס 2016, וששיעור דמי הניהול שנקבעו בהם או נגבו מכוחם היה השיעור המרבי, הסתיימו ביום 31 במרס 2018. הסכמי ברירת מחדל שהיו בתוקף בחודש מרס 2016 וששיעור דמי הניהול שנקבעו בהם או נגבו מכוחם, היה נמוך מהשיעור המרבי, יסתיימו לכל המאוחר ביום 31 במרס 2019.

בחודש אוגוסט 2018, פרסמה הממונה הליך חדש לבחירת קרנות ברירת מחדל נבחרות, שבאמצעותו יבחרו לפחות 4 קרנות שהחל מחודש נובמבר 2018, יחשבו כקרנות ברירת מחדל הנבחרות לתקופה של שלוש שנים. בחודש אוקטובר 2018, פורסמו פרטי 4 הקרנות שנבחרו במסגרת ההליך האמור. דמי הניהול המקסימליים ש- 4 הקרנות הנ"ל רשאיות לגבות הינם בטווח שבין 0.05% לבין 0.1% מהצבירה בחשבון העמית (במונחים שנתיים) ובין 1.49% לבין 2.49% מההפקדות (כל קרן והשיעורים המירביים שנקבעו ביחס אליה). עוד נקבע בהליך, כי קרנות ברירת המחדל הנבחרות יחויבו לגבות דמי ניהול בשל מקבלי קצבה חדשים שיפרשו לפנסיה במהלך תקופת שלוש השנים האמורות, שלא יעלו על 0.3%.

בחירת 4 קרנות ברירת מחדל ופקיעת תוקפם של הסכמי ברירת מחדל הנ"ל צפויים להשפיע על מספר העמיתים החדשים שמצטרפים לקרנות הפנסיה שבניהול הקבוצה. בשלב זה, לא ניתן להעריך את עוצמת ההשפעה ומידת השלכתה על הקבוצה ורווחיותה, כמו גם השפעתה העתידית על שיעורי הנטישה של העמיתים הקיימים ועל מספר המצטרפים החדשים בקרנות הפנסיה שבניהול הקבוצה. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת, בין היתר, כתוצאה מהתנהגות העמיתים, המעסיקים והמתחרים בשוק.

אפשרות למתן הנחה בדמי ניהול לפנסיונרים של קרנות הפנסיה

בחודש יולי 2014, פרסמה הממונה חוזר בעניין מתן הנחה בדמי ניהול בשל מקבלי קצבה בקרן פנסיה, אשר במסגרתו קובעת הממונה את האופן בו ייגבו דמי הניהול על ידי החברה המנהלת במקרה שבו ניתנה הנחה בדמי ניהול לפנסיונרים, וכן קובע, כי הנחה בדמי ניהול למקבל קצבת זקנה תינתן לקראת פרישתו ולמשך כל תקופת תשלום הקצבה, ותחול גם על שאיריו, ככל שקיימים. בחודש יולי 2017, נכנסה לתוקף רפורמת האג"ח המיועדות, שבמסגרתה עלה שיעור ההקצאה של האג"ח המיועדות למקבלי קצבה מ- 30% ל- 60%, ובחודש ינואר 2018, נכנסו לתוקף תיקוני חוזרים המשלימים רפורמה זו. החל מינואר 2018, השילוב של רפורמת האג"ח המיועדות ביחד עם החוזרים הנ"ל, הביאו למצב שבו, בניגוד למצב שהיה עד לתום שנת 2017 - פרישה לפנסיית זקנה לא מייצרת גרעון אקטוארי לקרן הפנסיה. בנוסף, וכאמור לעיל, קרנות ברירת המחדל הנבחרות יחויבו לגבות דמי ניהול בשל מקבלי קצבה חדשים שיפרשו

לפנסיה במהלך תקופת שלוש השנים האמורות שלא יעלו על 0.3% מההתחייבויות כלפיהם (במונחים שנתיים).

שילוב ההוראות האמורות לעיל, עשוי להגביר את התחרות על עמיתים מבוגרים לקראת גיל פרישה ולהפחית את שיעור דמי הניהול שניתן יהיה לגבות בגינם בתקופת הפנסיה, וכפועל יוצא להפחית את הכנסות הקבוצה בשל מקבלי קצבה חדשים אלו. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח ואשר עשויה שלא להתממש באשר הינה תלויה במידה רבה בהתנהגות המתחרים, המפיצים והלקוחות. לשינויים רגולטוריים נוספים, קיימים וצפויים אשר עשויים להשפיע על דמי הניהול ראה סעיף 7.1.3 להלן.

2.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, מהות הכיסויים הביטוחיים, השווקים העיקריים, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל תקנון, פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

2.2.1 מוצרים אחידים

לצד יצירת מבנה אחיד להעברת מידע וביצוע פעולות, במסגרת חוזר מבנה אחיד, החלה הממונה לקדם אחידות גם ביחס למוצרים עצמם. עד כה הוציאה הממונה נוסחי תקנון תקני ביחס לחלק ממוצרי החיסכון ארוך הטווח השונים וחייבה את הגופים המוסדיים להתאים את תקנוני המוצרים שלהם לתקנון ה"ל". במסגרת זו כבר הפכו קופות הגמל לחסכון, קופות הגמל להשקעה וקופות הגמל להשקעה לחסכון ארוך טווח לילדים, למוצרים בעלי תקנון אחיד, עם שינויים מינוריים בין גוף לגוף. הוראות דומות ניתנו גם ביחס לתקנון של קרן פנסיה מקיפה, וכפועל יוצא תקנוני כל קרנות הפנסיה המקיפות הוחלפו עד לחודש יוני 2018 בתקנונים חדשים, המבוססים על התקנון שנוסח על ידי הממונה. בעוד שנוסח התקנון התקני של קופת גמל לחסכון אינו כולל שינויים מהותיים בזכויות העמיתים, הרי שהתקנון התקני של קרן פנסיה מקיפה כולל שינויים משמעותיים בזכויות עמיתי הקרן.

2.2.2 ביטוח חיים

ענף ביטוח החיים מעניק כיסוי לאירועים ביטוחיים הנובעים מסיכונים שונים במהלך חיי הפרט, כגון: מוות, אובדן כושר עבודה, נכות (להלן: "ריסק"), כאשר ישנן תוכניות ביטוח המשלבות בתוכן גם מרכיב של צבירה כספית (להלן: "חיסכון"), לרבות הבטחת תוחלת חיים. השילוב בין שני המרכיבים (ריסק וחיסכון) בפוליסה משולבת או בפוליסות נפרדות תלוי בבחירת המבוטח ובצרכיו האישיים. פוליסות ביטוח חיים הינן פוליסות ארוכות טווח הניתנות לרכישה באופן עצמאי או במסגרת יחסי עובד מעביד כשכיר או כבעל שליטה ("ביטוח מנהלים").

תיאור כללי

הקבוצה משווקת פוליסות ביטוח מנהלים, פוליסות ביטוח לעצמאיים (הכפופות לתקנות קופות הגמל) וכן פוליסות ביטוח פרט. פוליסות אלה כוללות מרכיב חיסכון הוני (המאפשר למשוך את ערכי הפדיון בסכום חד פעמי) או קצבתי (המאפשר למבוטח קבלת קצבה חודשית לכל ימי חייו ו/או לשאריו) או שילוב ביניהם (לפי בחירת המבוטח ובכפוף להוראות הדין) וכן לעיתים מרכיבי ריסק למיניהם, או כל אחד מהמרכיבים שהוזכרו בנפרד מאחרים (ריסק לסוגיו בלבד או חיסכון לסוגיו בלבד). בחלק ממוצרי החיסכון, רשאי המבוטח לבחור בין מספר מסלולי השקעה מוגדרים, הנבדלים זה מזה בתמהיל ההשקעות.

סוגי תכניות ביטוח בענף ביטוח החיים

להלן פירוט סוגי המוצרים והתכניות העיקריים בביטוחי חיים שמשווקת הקבוצה:

פוליסת "סטטוס"

פוליסה שהקבוצה החלה בשיווקה בשנת 2004. בפוליסה זו קיימת הפרדה מוחלטת בין מרכיבי הריסק, החיסכון וההוצאות. הפוליסה משווקת כפוליסת ביטוח מנהלים, ביטוח פרט או ביטוח תגמולים לעצמאיים. הפוליסה הינה פוליסה משתתפת ברווחים וכוללת מספר מסלולי השקעה ביניהם יכול המבוטח לבחור, כאשר ברירת המחדל הינה

השקעה במסלול מותאם לגיל המבוטח. החל משנת 2013, בהתאם להנחיית הממונה, הקבוצה משווקת עבור לקוחות שכירים ועצמאים שגילם אינו עולה על 60 שנים, פוליסות "סטטוס 2015", המאושרות כקופות גמל שאינן כוללות מקדם קצבה להבטחת תוחלת חיים ועבור לקוחות שכירים ועצמאים שגילם עולה על 60 שנים פוליסות "סטטוס", הכוללות מקדם קצבה להבטחת תוחלת חיים. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי המוסכם בין החברה למבוטח.

פוליסת TOP FINANCE¹

פוליסה שהקבוצה החלה בשיווקה בשנת 2005. פוליסת ביטוח זו כוללת מרכיב חיסכון בלבד, ומשווקת כפוליסת פרט. החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי המוסכם בין החברה למבוטח.

ביטוח חיים ריסק טהור

פוליסות מסוג ריסק המעניקות תשלום של סכום הביטוח למוטבים, בתשלום אחד, במקרה של מות המבוטח, למעט במקרה של התאבדות במהלך השנה הראשונה.

במסגרת פוליסות ביטוח אלו משווקת הקבוצה גם פוליסות ביטוח ריסק יעודיות המשמשות כבטוחה למקרה מוות לנותן המשכנתא. הפוליסה מאפשרת גם שילוב ביטוח מבנה הדירה בגינה נלקחה ההלוואה.

בנוסף, משווקת הקבוצה פוליסות מסוג ריסק טהור המעניקות פיצוי חודשי למוטבים במקרה של מות המבוטח ("רצף הכנסה"), החל מהחודש שלאחר פטירתו ועד לתום תקופת הביטוח.

ביטוח ריסק קבוצתי

פוליסות מסוג ריסק קבוצתי משווקות בדרך כלל למעסיקים או איגודים, המייצגים קבוצת מבוטחים בעלי זיקה משותפת, המעוניינים לבטח את חברי הקבוצה בכיסוי למקרה מוות הכפופות לתקנות ביטוח חיים קבוצתי, וכן כיסוי ריסק קבוצתיים נוספים, כאשר הפרמיה נגבית בדרך כלל באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בקבוצה.

ביטוח אובדן כושר עבודה

כיסוי המעניק למבוטח, לאחר תקופת המתנה, בדרך כלל של מספר חודשים ממועד מקרה הביטוח, תשלום חודשי ו/או שחרור מתשלום פרמיה בתקופת אי הכושר במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה. כיסוי זה נמכר ככיסוי עיקרי או ככיסוי נוסף בפוליסות ביטוח אחרות. הכיסוי האמור נמכר ללקוחות שכירים ועצמאיים. החל מחודש דצמבר 2017, הקבוצה משווקת פוליסת אובדן כושר עבודה במבנה אחיד ומודולרי, בהתאם לחוזר קווים מנחים ולתיקון לחוזר (ראה סעיף 7.1.3.2 להלן).

ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי

פוליסות מסוג אובדן כושר עבודה קבוצתי משווקות בדרך כלל למעסיקים, ומעניקות לעובדיהם המבוטחים, לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים ממועד מקרה הביטוח, תשלום חודשי ושחרור מתשלום פרמיה בתקופת אי הכושר במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה. הפוליסות כפופות לתקנות אובדן כושר עבודתי קבוצתי, כאשר הפרמיה נגבית בדרך כלל באמצעות בעל הפוליסה עבור כל המבוטחים בקבוצה (ראה סעיף 7.1.3.2 להלן).

¹ נתוני הפרמיות והפדיונות של פוליסות אלה אינם נכללים בדוח עסקי ביטוח חיים.

ביטוח משלים לביטוח נכות בקרן הפנסיה (מטריה TOP)

כיסוי המעניק למבוטח שהינו עמית פעיל בקרן הפנסיה, תשלום חודשי ו/או שחרור מתשלום פרמיה ודמי גמולים בקרן הפנסיה בתקופת אי הכושר במקרה של נכות הגורמת לאובדן כושר עבודה, מלא או חלקי, כתוצאה ממחלה או תאונה, כאשר העמית, למרות היותו מבוטח בביטוח נכות בקרן הפנסיה, לא זכאי לקבל מקרן הפנסיה כל תשלום של קצבת נכות.

הפיצוי כאמור ישולם בגין אחד מהמקרים הבאים, לפי בחירתו של המבוטח: (א) במקרה שבו העמית מצוי בתקופת אכשרה בקרן הפנסיה; (ב) במקרה שבו העמית בחר לבטח את עיסוקו הספציפי במובחן מהכיסוי הקיים בקרן הפנסיה לפי השכלתו, הכשרתו וניסיונו של העמית. בנוסף, מוצע כיסוי המעניק פיצוי כספי בשל קיזוז קצבת הנכות מגורם ממשלתי אשר קוזזה על ידי קרן הפנסיה.

ביטוח למקרה נכות מקצועית

כיסוי המעניק למבוטח סכום כספי חד פעמי במקרה של תאונה או מחלה הגורמות לכך שהמבוטח נמצא במצב של נכות מקצועית מוחלטת ותמידית.

ביטוח למקרה מוות מתאונה

כיסוי המעניק למוטבים במקרה מוות של המבוטח כתוצאה מתאונה, סכום כספי חד-פעמי.

ביטוח למקרה נכות מתאונה

כיסוי המעניק למבוטח במקרה של נכות כתוצאה מתאונה, סכום כספי חד-פעמי. במקרה של נכות מלאה ותמידית ישולם סכום הביטוח במלואו, ובמקרה של נכות חלקית ישולם סכום ביטוח יחסי מתוך סכום הביטוח המלא בהתאם לטבלה הקבועה בפוליסה.

פוליסות ללקוחות הגיל השלישי

פוליסות המיועדות למתן מענה לצרכים והעדפות שונות של הלקוחות לקראת גיל הפרישה על דרך קליטת כספים חד פעמיים לצורך תשלומים עיתיים, עם וללא הבטחת מקדם קצבה; תשלומים לתקופה מוגדרת מראש; תשלומי קצבה מידיים או עתידיים, לתקופות שונות.

החיסכון הצבור בפוליסה מושקע באחד או יותר ממגוון מסלולי ההשקעה שעומדים לרשות המבוטח ועל פי הנחייתו, כאשר ברירת המחלל הינה השקעה במסלול מותאם לגיל המבוטח. מהחיסכון המושקע כאמור מנוכים דמי ניהול על פי המוסכם בין החברה למבוטח. בנוסף, יכול המבוטח לבחור במסלול השקעה הכולל הבטחת ריבית והצמדה למדד לתקופה של בין שנתיים ל- 15 שנה, בהתאם לריבית הקבועה בפוליסה.

מוצרים ייעודיים להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת

הקבוצה משווקת למשרדי ממשלה, מוסדות וגופים גדולים במשק, פוליסות ייעודיות לפרישה ולפרישה מוקדמת אליהם נלווים שירותי שלמות ולעיתים גם טיפול באוכלוסיית הפורשים. הפוליסות (הן פוליסות הכפופות לתקנות קופות גמל והן פוליסות פרט, לפי העניין) מציעות פתרונות של אנונה לתקופת הפרישה המוקדמת, קצבת זקנה, קצבאות לשאירים וכיו"ב והן משלימות ו/או מוסיפות על ההסדרים הפנסיוניים הקיימים אצל גופים אלו. הפוליסות, שנערכות במרבית המקרים במסגרת הליך מכרזי שמבוצע על ידי הגופים האמורים לעיל, מותאמות ספציפית לצרכי כל אחד מהגופים, בהתאם להסדרי הפרישה שנערכים עם עובדיהם. במרבית המקרים הפוליסות הייעודיות מבטיחות לפורשים (במסגרת הפרישה המוקדמת ו/או הפרישה) קצבה או אנונה צמודה למדד, ללא דמי ניהול, ורווח הקבוצה מקורו במרווח הריבית.

להלן פירוט סוגי המוצרים והתכניות העיקריים בביטוחי חיים שהקבוצה שיווקה ועדיין מתקבלות בגינם הפקדות שוטפות:

פוליסת "עדיף"

עד לסוף שנת 2003 שיווקה הקבוצה פוליסת ביטוח "עדיף" בה דמי הביטוח מפוצלים בין מרכיב הריסק (כולל הוצאות) לבין מרכיב החיסכון, כאשר היחס בין המרכיבים כאמור, נקבע על ידי בעל הפוליסה או המבוטח. החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה

ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף שנת 2003, הינן פוליסות "משתתפות ברווחים" (תלויות תשואה) כאשר קיימת למבוטח אפשרות לבחור בין תשלום הוני, תשלום קצבתי או שילוב של שני אלו. דמי הניהול נקובים בתנאי הפוליסה.

פוליסת "מעורב" (מסורתית)

עד לסוף חודש יוני 2001, שיווקה הקבוצה פוליסת ביטוח מסוג "מעורב" (מסורתית), אשר בה סכום הביטוח מורכב ממרכיב החיסכון בתוספת מרכיב הריסק כשהם שלובים יחדיו. בקרות מקרה ביטוח (מוות או תום תקופה) משולם סכום הביטוח הקבוע מראש, הנקוב בפוליסה. החיסכון הצבור בפוליסות מסוג זה ששווקו עד שנת 1990 הינו צמוד למדד המחירים לצרכן ותוספת ריבית הרשומה בהן. הפוליסות ששווקו החל משנת 1991 ועד לסוף חודש יוני 2001 הינן פוליסות "משתתפות ברווחים" (תלויות תשואה). דמי הניהול נקובים בתנאי הפוליסה. פוליסה זו, הינה לרוב הונית (אם כי קיים נספח קצבה בחלק מהפוליסות). לאור תיקון 3 לחוק הגמל הצבירה בפוליסה בגין הפקדות מינואר 2008 ואילך (בפוליסות הכפופות לתקנות קופות גמל) מיועדת לקצבה.

יצוין, כי החל מיום 1 בינואר 2017, מבוטחים בפוליסות משתתפות ברווחים (מסוג "עדיף" ו/או "מעורב") ששווקו בין השנים 1991-2003, רשאים לבחור מסלולי השקעה מותאמי גיל, בהתאם להוראות חוזר "מסלולי השקעה".

2.2.3 פנסיה

ענף הפנסיה מעניק למבוטחים אפשרות לחיסכון פנסיוני לטווח ארוך (פנסיית זקנה), וכן כיסוי למקרה נכות (פנסיית נכות) ומוות (פנסיית שאירים).

2.2.3.1 קרן פנסיה חדשה מקיפה "מנורה מבטחים פנסיה" (לשעבר - "מבטחים החדשה")

הקרן מעניקה כיסויים לפנסיית זקנה, לפנסיית נכות ולפנסיית שאירים, כמפורט בתקנון הקרן. כיסויים אלו ממומנים על ידי ניכוי עלות הסיכונים מחשבון העמית מדי חודש בחודשו, כאשר הקרן פועלת על בסיס ערבות הדדית של עמיתי הקרן (דהיינו - המבטח הינם עמיתי הקרן). היקף הכיסויים נקבע לפי מסלול הפנסיה בו בחר העמית (מבין מגוון מסלולי ביטוח אפשריים), לפי גילו במועד הצטרפותו לקרן והתפתחות השכר שלו.

העלות המצטברת של הכיסויים הביטוחיים שיינתנו לעמית בעד תקופת ביטוחו לא תעלה על 35% מדמי הגמולים, שיופקדו עבורו במרכיבי התגמולים בקרן. ההפקדות לקרן מוגבלות בתקרה חודשית של עד 20.5% מכפל השכר הממוצע במשק (בשנת 2018 עמדה תקרת ההפקדה החודשית על 4,061 ש"ח והחל מחודש ינואר 2019 עומדת תקרת ההפקדה החודשית על 4,212 ש"ח), המחושבת באופן מצטבר עבור כל שנת מס בנפרד.

זכויות וחובות עמיתי הקרן נקבעות לפי הוראות התקנון, אשר על פיהן, לזכות כל עמית בקרן נצבר סכום, שחלוקתו במקדם אקטוארי מתאים תניב את פנסיית הזקנה שיהיה זכאי לה בגיל הפרישה, לפי נתוני הפנסיה שהעמית קבע. כמו כן, יוענק לעמית כיסוי ביטוחי למקרי נכות ומוות לפני גיל הפרישה. היקף הכיסויים יקבע לפי מסלול הפנסיה בו בחר העמית (מבין מספר מסלולים אפשריים), לפי גילו במועד הצטרפותו לקרן והתפתחות השכר שלו, והכול בכפוף להסדר התחיקתי. ב"מנורה מבטחים פנסיה" שלושה עשר מסלולי השקעה, וכן שלושה תיקי השקעה לכיסוי התחייבויות הקרן למקבלי קצבה. התקנון מתוקן מעת לעת, באישור הממונה או לפי דרישתו.

2.2.3.2 קרן פנסיה חדשה כללית "מנורה מבטחים משלימה" (לשעבר - "מבטחים החדשה פלוס")

הקרן הוקמה בשנת 1997, והינה קרן פנסיה חדשה כללית (המכונה "קרן כללית" או "קרן משלימה"), המיועדת בעיקרה להפקדות דמי גמולים משכר העולה על כפל השכר הממוצע במשק וכן להפקדות חד-פעמיות לצורך רכישת קצבה לגיל פרישה.

בהתאם לתקנון, ניתן כיסוי פנסיוני מקיף (לפנסיית זקנה, לפנסיית נכות ולפנסיית שאירים) לעמית שרצה בכך, במסלולי ביטוח שונים שביניהם יוכל העמית לבחור, אך נשמרת האפשרות לבחור במסלול פנסיית יסוד, כלומר - ללא כיסויים ביטוחים למקרי נכות או פטירה בגיל העבודה. ב"מנורה מבטחים משלימה" תשעה מסלולי השקעה, וכן שני תיקי השקעה לכיסוי התחייבויות הקרן למקבלי קצבה. התקנון מתוקן, מעת לעת, באישור הממונה או לפי דרישתו.

למרות שמספר המבוטחים ב"מנורה מבטחים משלימה" גבוה מהרף שנקבע בהוראות הממונה כרף שמעליו אין חובה לרכוש ביטוח משנה למסלולי הביטוח, מאחר שהיקף נכסי העמיתים במסלולי הביטוח בקרן עדיין לא הגיע למסה קריטית הדרושה לפיזור יעיל של הסיכון הדמוגרפי, נרכש ביטוח משנה למסלולי הביטוח ממנורה מבטחים ביטוח והוא צפוי להוסיף ולהירכש עד לקיומה של מסה קריטית כאמור.

2.2.4 גמל

ענף קופות הגמל מעניק לחוסך (להלן: "עמית") אפשרות חיסכון לטווח בינוני (קרנות השתלמות) או ארוך (קופת גמל לחסכון²), תוך קבלת הטבות מס שונות ואפשרות, בתנאים מסוימים, למשיכת הסכומים שנצברו כסכום חד פעמי. מנורה מבטחים פנסיה וגמל, מנהלת קופות גמל מ-5 סוגים שונים: קופות גמל לחסכון (שלעניין הכספים שהופקדו בהן עד סוף שנת 2007 מוסיפות להתנהל כקופות גמל לתגמולים), קרנות השתלמות, קופות מרכזיות (לפיצויים, וכן קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית), קופות גמל למטרה אחרת וקופות גמל להשקעה (לרבות קופת גמל להשקעה - חסכון ארוך טווח לילד). מנורה מבטחים מהנדסים מנהלת קרן השתלמות.

קופות גמל לחיסכון וקופות גמל אישיות לתגמולים הן קופות גמל לטווח ארוך (משיכה בסכום חד פעמי מקופות אלו תתאפשר רק בהתקיים תנאים מסוימים).

קרנות השתלמות הינן קופות גמל לטווח בינוני.

קופות מרכזיות לפיצויים (שנסגרו בפני הפקדות משנת 2011 ואילך) וקופות גמל למטרות אחרות הינן, בדרך כלל, קופות גמל לטווח קצר, המיועדות לעמיתים מסוגים מסוימים בלבד. בחודש יוני 2017, פרסמה רשות המיסים חוזר (אשר תוקן בחודש מרס 2018), ובו הוראות שמסדירות את העברת הכספים מקופות מרכזיות לפיצויים לחשבונות אישיים של עובדי המעסיקים ו/או החזרתם לידי המעסיק. בחודש אוקטובר 2017, פרסמה הממונה חוזר שמשלים את חוזר רשות המיסים האמור.

קופות גמל להשקעה מיועדות לתשלום סכום הוני לעמית עצמאי. הפקדת כספים לקופה זו לא תהנה מהטבות המס, מוגבלת לעד 70 אלף ש"ח בכל שנת כספים ותיחשב לצורך קבלת הכספים לאחר הגיע העמית לגיל 60 כמקנה קצבה פטורה ממס (קצבה מוכרת). משיכת הכספים כסכום הוני תהיה חייבת במס רווחי הון. קופות אלו מתחרות בפוליסות החיסכון ובקרנות הנאמנות.

קופת גמל להשקעה - חסכון ארוך טווח לילד, פועלת בהתאם לתקנות הביטוח לאומי (חיסכון ארוך טווח לילד), התשע"ו-2016, שעל פיהן יפקיד המוסד לביטוח לאומי מדי חודש סך של 50 ש"ח מקצבת הילדים בגין כל ילד זכאי בקופת גמל להשקעה או בחשבון בנק, בהתאם לבחירת ההורה. בנוסף, רשאי ההורה להגדיל את סכום ההפקדה בסך נוסף של 50 ש"ח מתוך קצבת הילדים.

להלן רשימת קופות הגמל בענף, המנוהלות על ידי מנורה מבטחים פנסיה וגמל:

(1) מנורה מבטחים השתלמות (סוג הקופה: קרן השתלמות); (2) מנורה מבטחים תגמולים ופיצויים (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים); (3) מור מנורה מבטחים (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים, קופה סקטוריאלי); (4) מנורה מבטחים יותר (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים, כוללת 3 מסלולים מבטיחי תשואה); (5) מנורה מבטחים אמיר (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים, כוללת 2 מסלולים מבטיחי

² קופות אלו נקראו עד לשנת 2008 קופות גמל לתגמולים, ובין השנים 2008 ל-2015 נקראו קופות גמל לא משלמות לקצבה.

תשואה); (6) מנורה מרכזית לפיצויים (סוג הקופה: קופה מרכזית לפיצויים); (7) מבטחים מרכזית לפיצויים (סוג הקופה: קופה מרכזית לפיצויים); (8) מנורה מבטחים משתתפת בפנסיה תקציבית (סוג הקופה: קופת גמל מרכזית להשתתפות בפנסיה תקציבית); (9) מבטחים קופת גמל למטרות חופשה, חגים והבראה (סוג הקופה: קופת גמל למטרה אחרת - חופשה והבראה); (10) מנורה מבטחים גמל בניהול אישי (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון (לשעבר קופת גמל לא משלמת לקצבה), וקופת גמל לתגמולים - בניהול אישי); (11) הילה קופת גמל לתגמולים ופיצויים (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים וקופת גמל אישית לפיצויים); (12) רשף קופת גמל לתגמולים (סוג הקופה: קופת גמל לחסכון, קופת גמל לתגמולים לשכירים); (13) מנורה מבטחים חסכון טופ (סוג הקופה: קופת גמל להשקעה); (14) מנורה מבטחים חסכון לכל ילד (סוג הקופה: קופת גמל להשקעה - חסכון ארוך טווח לילד).

בנוסף, מנהלת הקבוצה במסגרת ענף הגמל גם את "אומגה קרן השתלמות", אשר הינה קרן השתלמות סקטוריאלית וזאת באמצעות מנורה מבטחים מהנדסים.

2.2.5 להלן ריכוז מידע לגבי פעילות קרנות פנסיה וקופות גמל

2018

קרנות פנסיה חדשות (במיליוני ש"ח)

סה"כ	אחר	קרנות השתלמות	קופות גמל לתגמולים ופיצויים	משלימות	מקיפות	
142,146	1,876	10,176	15,089	1,917	113,087	נכסים מנוהלים
14,673	513	1,630	577	398	11,554	דמי גמולים
12,492	406	1,390	577	349	9,770	צבירה נטו
	0.49%	0.63%	0.52%	0.57%	0.21%	שיעור דמי ניהול מנכסים
			0.34%	1.57%	2.28%	שיעור דמי ניהול מהפקדות

2017

קרנות פנסיה חדשות (במיליוני ש"ח)

סה"כ	אחר	קרנות השתלמות	קופות גמל לתגמולים ופיצויים	משלימות	מקיפות	
129,238	1,502	8,999	14,612	1,638	102,487	נכסים מנוהלים
13,018	409	1,371	460	345	10,434	דמי גמולים
10,717	651	891	35	297	8,844	צבירה נטו
	0.51%	0.64%	0.55%	0.58%	0.22%	שיעור דמי ניהול מנכסים
	-	-	0.54%	1.66%	2.35%	שיעור דמי ניהול מהפקדות

2016

קרנות פנסיה חדשות (במיליוני ש"ח)

סה"כ	אחר	קרנות השתלמות	קופות גמל לתגמולים ופיצויים	משלימות	מקיפות	
110,447	1,106	7,630	13,390	1,259	87,063	נכסים מנוהלים
11,169	115	1,122	485	244	9,204	דמי גמולים
10,139	35	1,074	339	231	8,460	צבירה נטו
	0.41%	0.68%	0.61%	0.60%	0.24%	שיעור דמי ניהול מנכסים
	-	-	0.72%	1.59%	2.71%	שיעור דמי ניהול מהפקדות

2.3 תחרות

2.3.1 ביטוח חיים פנסיה וחיסכון ארוך טווח

בתחום חיסכון ארוך הטווח במשק³, הסתכמו הנכסים נכון לסוף שנת 2018, בסך של 1,112 מיליארדי ש"ח, גידול של כ- 61 מיליארדי ש"ח המהווים גידול בשיעור של כ- 5.8% לעומת סך הנכסים בסוף שנת 2017. נכסי החיסכון ארוך הטווח מורכבים מנכסים בענף ביטוח חיים בסך של כ- 315 מיליארדי ש"ח, בענף הפנסיה והגמל בסך של כ- 797 מיליארדי ש"ח.

נתח השוק של הקבוצה בתחום בשנת 2018, עמד על שיעור של כ- 15.2% מסך הנכסים במשק, לעומת שיעור של כ- 14.7% בשנת 2017, כאשר נתח השוק בשנת 2018 בענף ביטוח החיים עמד על שיעור של כ- 8.5%, בענף הפנסיה - 34.3% בענף הגמל - 5.9%, לעומת 8.4%, 34.3% ו- 5.6% בשנת 2017, בהתאמה.

בהתאם לדוחות הכספיים של הגופים המוסדיים ולנתוני הממונה, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 ההכנסות מפרמיה ודמי גמולים בתחום החיסכון ארוך הטווח במשק עמדו על סך של 81.1 מיליארדי ש"ח, לעומת סך של כ- 76.6 מיליארדי ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול של כ- 4.6 מיליארדי ש"ח, המהווים גידול בשיעור של כ- 6.0%.

נתח השוק של הקבוצה בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, עמד על שיעור של כ- 16.3% מהכנסות מפרמיה ודמי גמולים, לעומת שיעור של כ- 15.2% בשנת 2017, כאשר נתח השוק בשנת 2018 בענף ביטוח החיים עמד על שיעור של כ- 11.2%, בענף הפנסיה - 29.8% ובענף הגמל - 6.6%, לעומת 9.9%, 29.5% ו- 5.6% בשנת 2017, בהתאמה.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה ודמי גמולים, ראה סעיף 4.3.1 לדוח הדירקטוריון.

תנאי התחרות בתחום הפעילות והמתחרים העיקריים

בתחום החיסכון ארוך הטווח המתחרים העיקריים של הקבוצה הם ארבע קבוצות הביטוח הגדולות האחרות, וכן בתי ההשקעות המנהלים כספי חיסכון פנסיוני. הרפורמות שחלו בתחום בשנים האחרונות (כגון: תיקון מס' 16 לחוק קופות גמל, תיקון מס' 190 לפקודת מס הכנסה, כינון קופת גמל להשקעה וקופת גמל לחיסכון ארוך טווח לילד), אשר ביטלו את החסמים למעבר בין המוצרים השונים, חידדו את התחליפיות בין המוצרים ועודדו את ההפקדות לאותם מוצרים ולמוצרים חדשים, והגבירו את התחרות בתחום נכסי החיסכון לטווח ארוך. לא ניתן להעריך מהו שיווי המשקל שאליה יגיע בסופו של יום שוק החיסכון ארוך הטווח.

לפרטים בדבר השפעת הוראות רגולציה חדשות, שחלקן עדיין בגדר טיוטה, על התחרות בתחום בכלל, ובענף קרנות הפנסיה בפרט, ראה גם סעיף 7.1.3 להלן.

להלן יפורטו מאפיינים ספציפיים של התחרות בענפים השונים בהם פועלת הקבוצה במסגרת פעילותה בתחום.

³ בהתאם לנתוני ביטוח-נט, לא כולל פוליסות שהוקמו לפני 1990; בהתאם לנתוני פנסיה-נט, לא כולל את קרנות הפנסיה הוותיקות ובהתאם לנתוני גמל-נט.

להלן מידע אודות העברת כספים מהחברה ואליה בענפי היסכון ארוך טווח בשנים 2018-2016:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018			
מליוני ש"ח			
פעילות החברה			
סה"כ	קרנות פנסיה	קופות גמל	ביטוח חיים
736	425	106	205
3,358	3,167	48	143
2,077	123	1,659	294
6,171	3,716	1,813	642
435	226	72	137
2,763	2,693	23	48
1,555	163	1,229	163
4,753	3,082	1,324	348
1,418	633	490	295

העברות לחברה מגופים אחרים:
 העברות מחברות ביטוח אחרות
 העברות מקרנות פנסיה
 העברות מקופות גמל
 סך הכל העברות לחברה
 העברות מהחברה לגופים אחרים:
 העברות לחברות ביטוח אחרות
 העברות לקרנות פנסיה
 העברות לקופות גמל
 סך הכל העברות מהחברה
 העברות נטו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017			
מליוני ש"ח			
פעילות החברה			
סה"כ	קרנות פנסיה	קופות גמל	ביטוח חיים
523	324	69	131
3,436	3,286	42	107
1,707	110	1,314	283
5,665	3,720	1,425	521
361	209	51	101
3,048	2,999	16	33
1,444	138	1,175	132
4,854	3,345	1,242	267
812	374	183	254

העברות לחברה מגופים אחרים:
 העברות מחברות ביטוח אחרות
 העברות מקרנות פנסיה
 העברות מקופות גמל
 סך הכל העברות לחברה
 העברות מהחברה לגופים אחרים:
 העברות לחברות ביטוח אחרות
 העברות לקרנות פנסיה
 העברות לקופות גמל
 סך הכל העברות מהחברה
 העברות נטו

לשנה שהסתיימה
ביום 31 בדצמבר

2016

מליוני ש"ח

פעילות החברה

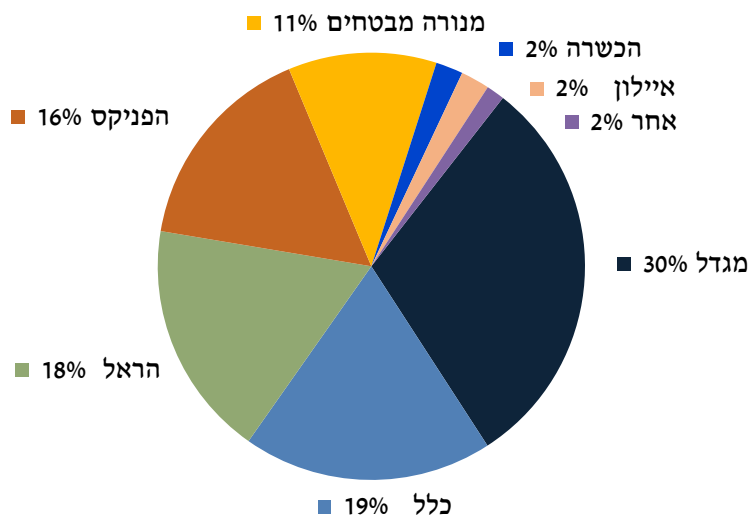
סה"כ	קרנות פנסיה	קופות גמל	ביטוח חיים
454	302	54	98
1,865	1,787	31	47
1,753	99	1,402	252
4,072	2,188	1,487	397
156	99	20	37
1,139	1,098	13	27
872	61	746	66
2,168	1,258	779	130
1,905	930	708	267

העברות לחברה מגופים אחרים:
 העברות מחברות ביטוח אחרות
 העברות מקרנות פנסיה
 העברות מקופות גמל
 סך הכל העברות לחברה
 העברות מהחברה לגופים אחרים:
 העברות לחברות ביטוח אחרות
 העברות לקרנות פנסיה
 העברות לקופות גמל
 סך הכל העברות מהחברה
 העברות נטו

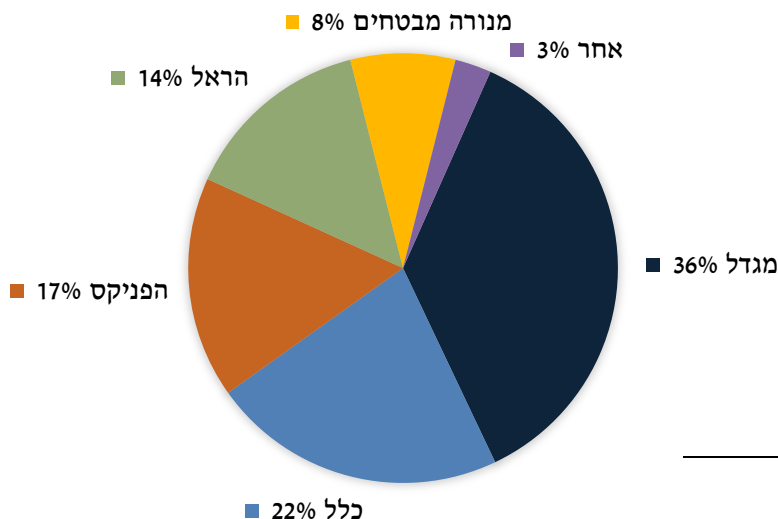
2.3.2 ביטוח חיים

התחרות בענף ביטוח החיים מתרכזת בעיקרה סביב מגוון תכניות הביטוח המוצעות על ידי חברות הביטוח, ובכלל זה, התשואה המושגת על הנכסים לאורך זמן, רמת סיכון הנכסים ביחס לתשואה המושגת/מובטחת, השירות הניתן למבוטחים, שיעור דמי הניהול מפרמיה ומצבירה ותעריפי הביטוח. יצוין, כי בהמשך לפניית הממונה מחודש יוני 2018, נתבקשה מנורה ביטוח, כמו גם חברות ביטוח נוספות בענף, להגיש תעריפי ביטוח חיים מעודכנים לתוכניות ביטוח חיים אגב קופת גמל, ביטוח חיים משכנתא וביטוח חיים למקרה מוות מכל סיבה שהיא. לאחר תאריך הדוח, התקבל אישור הממונה לתעריפים החדשים למעט לגבי תוכניות ביטוח חיים אגב קופת גמל. להערכת הקבוצה, לשינוי בתעריפים מחד ולהעדר אישור תעריף לתוכניות ביטוח חיים אגב קופת גמל עלולה להיות השפעה על דמי הביטוח הנגבים מהמבוטחים ובהתאם על הכנסות החברה ורווחיות המוצרים האמורים. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד אשר עשוי שלא להתממש עקב התנהגות השוק, הלקוחות וסוכני הביטוח.

בהתאם לנתוני אגף שוק ההון, ביטוח וחיסכון במשרד האוצר, התפלגות הפרמיות ברוטו, מעסקי ביטוח חיים, ליום 30 בספטמבר 2018, בין החברות המתחרות בענף הינה כדלקמן:

בהתאם לנתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח⁴, התפלגות ההתחייבויות הביטוחיות, נכון ליום 30 בספטמבר 2018, בין החברות המתחרות בענף ביטוח חיים הינה כדלקמן:

⁴ בהתאם לנתוני "ביטוח נט".

לפירוט נוסף על הכנסות הקבוצה מפרמיה בענף זה, ראה סעיף 4.3.1.1 לדוח הדירקטוריון.

יכולת הקבוצה להתמודד עם התחרות בתחום זה, תלויה, בין היתר, בהרחבת מערך המכירות, בהתייעלות בתשומות הייצור תוך שמירה על רמת השירות, בפיתוח מוצרים ייחודיים, בשימור התיק הקיים ובמובילות בתחום התשואות למבוטחים.

הגורמים העיקריים המשפיעים על התחרות בענף הם חברות הביטוח המתחרות על נתחי השוק שלהן וסוכני הביטוח אשר משפיעים גם הם על גודל נתחי השוק של המבוטחים השונים, וכל זאת לאור השינויים ברגולציה החלה על התחום.

הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם: האטרקטיביות של מגוון המוצרים, תעריפי הביטוח שמציעה הקבוצה, התשואה למבוטחים וכן רמת השרות למבוטחים.

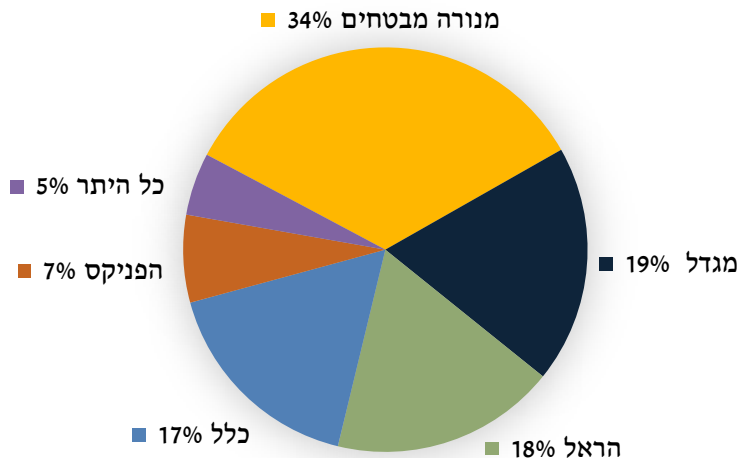
פנסיה

התחרות בענף זה מתמקדת במאמצים לגיוס לקוחות חדשים, להעברת עמיתים בין קרנות הפנסיה השונות, ולהעברת עמיתים מביטוחי מנהלים וקופות גמל לקרנות הפנסיה. התחרות נסובה בעיקר על גובה דמי הניהול שיגבו מהעמיתים, ועל רמת השירות לעמית ולארגון שאליו הוא משתייך. החל מחודש נובמבר 2016, מופנים עובדים חדשים אשר מעסיקם אינו קשור בהסכם ברירת מחדל עם קרן פנסיה מסוימת ואשר לא בחרו באופן אקטיבי בקרן הפנסיה שלהם, לאחת מקרנות ברירת המחדל הנבחרות (ראה סעיף 2.1.2 לעיל), עובדה שהגבירה את התחרות על דמי הניהול ועל המצטרפים החדשים, בפרט לגבי לקוחות לא מאוגדים שעובדים אצל מעסיקים שהטבות לעובדיהם נמוכות מהמוצע בענף.

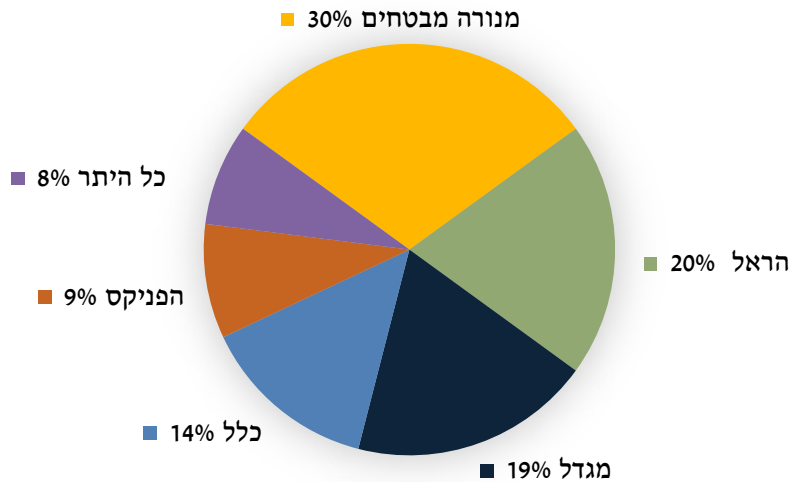
התחרות בענף התנהלה עד כה בעיקר בין קבוצות הביטוח אשר בבעלותן חברות לניהול קרנות פנסיה. קרנות הפנסיה שבשליטת קבוצות הביטוח מהוות למעלה מ-90% מנתח השוק של קרנות הפנסיה החדשות בשוק הפנסיוני ארוך הטווח. הפיכתן של קרנות הפנסיה של מיטב-דש והלמן-אלדובי להיות, החל מנובמבר 2016, קרנות פנסיה נבחרות השפיעה על מספר העמיתים שהצטרפו אליהן. הפיכתן של קרנות הפנסיה של אלטשולר-שחם ושל פסגות להיות גם הן קרנות ברירת מחדל נבחרות, החל מנובמבר 2018, צפויה להגדיל את מספר העמיתים שיצטרפו אליהן, וכפועל יוצא תשפיע על מספר העמיתים שיצטרפו בעתיד לקרנות הפנסיה שבשליטת קבוצות הביטוח החל משנת 2017, מבוצע לאחר הצטרפות לקרן פנסיה הליך של איתור חסכון לא פעיל בקרנות הפנסיה האחרות ואיחוד הכספים בקרן הפנסיה החדשה, אלא אם העמית התנגד לכך. על כן, לגידול במספר העמיתים שיצטרפו לקרנות ברירת המחדל הנבחרות תהיה בהמשך השפעה על נתחי השוק של קרנות אלו, על חשבון קרנות הפנסיה האחרות.

המתחרים העיקריים בענף הפנסיה היו עד כה: מקפת אישית שבשליטת קבוצת מגדל; מיטבית-עתודות שבשליטת קבוצת כלל; הראל גילעד שבשליטת קבוצת הראל; הפניקס פנסיה שבשליטת קבוצת הפניקס, והחל משנת 2017, גם קרנות הפנסיה של אלטשולר-שחם, מיטב דש והלמן-אלדובי.

בהתאם לנתוני רשות שוק ההון, התפלגות נכסי קרנות הפנסיה בין המתחרים בענף נכון ליום 31 בדצמבר 2018, הינה כדלקמן:

בהתאם לנתוני החברות המנהלות קרנות פנסיה⁵, התפלגות הפקדות הפרמיה, בין המתחרים בענף, נכון ליום 31 בדצמבר 2018, הינה כדלקמן:

לפירוט נוסף על הכנסות הקבוצה מפרמיה בענף זה, ראה סעיף 4.3.1.2 לדוח הדירקטוריון.

להערכת הקבוצה, הבחירה בארבע קרנות ברירת מחדל נבחרות, וסיום תוקפם של הסכמי ברירת המחדל המסורתיים, הביאו לגידול משמעותי במספר העמיתים המצטרפים לקרנות שהיו קרנות ברירת המחדל הנבחרות עד לנובמבר 2018, ועשויים להביא לגידול משמעותי במספר העמיתים שיצטרפו אל כל 4 קרנות הפנסיה ברירת המחדל הנבחרות הנוכחיות, על חשבון יתר המתחרים בענף. כל אלה, בהצטרף לתחרות הקיימת ממילא על דמי הניהול, עשויים להביא להחרפה בתחרות זו. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על הרפורמות האחרונות בתחום. הערכה זו עלולה שלא להתממש במקרה של התנהגות השוק באופן שונה מזה המוערך על ידי הקבוצה במועד דוח זה או בשל שינויי רגולציה.

על מנת לשמור על תיק הלקוחות הקיים והרחבתו, מנורה מבטחים פנסיה וגמל פועלת לצמצום מעבר של עמיתיה לקרנות הפנסיה המתחרות ובמקביל, לגיוס לקוחות חדשים. במסגרת זו, מנורה מבטחים פנסיה וגמל מדגישה את יתרון הגודל שלה על פני הקרנות המתחרות. בנוסף, פועלת מנורה מבטחים פנסיה וגמל להשגת תשואה גבוהה למבוטח על הצבירה שלו בקרן הפנסיה. מאז שנת 2017, החלה מנורה מבטחים פנסיה וגמל לצאת מעת לעת בקמפיינים פרסומיים מגוונים, שמנוהלים באמצעי התקשורת השונים לרבות הטלוויזיה, ושמיועדים להעלות את המודעות, היתרונות והחשיבות של בחירה בקרן הפנסיה "מנורה מבטחים פנסיה".

קופות הגמל

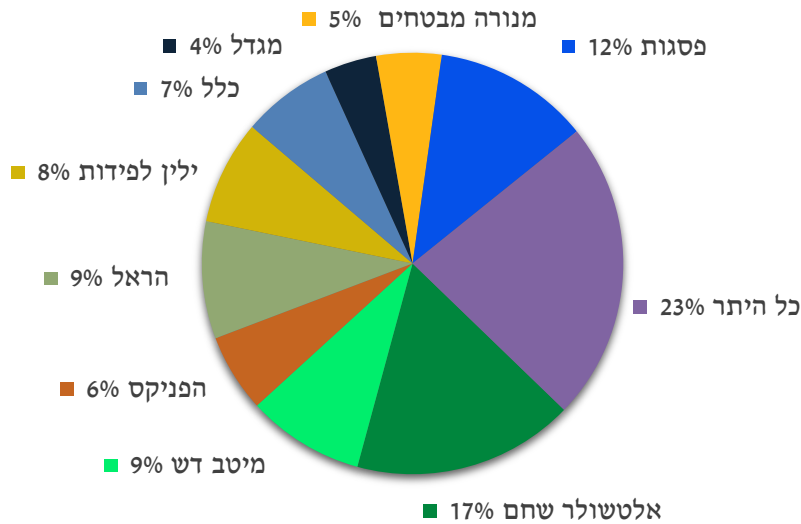
בענף קופות הגמל קיימת תחרות מתמדת מצד מספר רב של מתחרים כאשר התחרות מתמקדת בהשגת תשואה (ביחס לרמת הסיכון), גובה דמי הניהול ואיכות השירות. לאחר מספר שנים שבהן רק מוצר קרנות ההשתלמות היה מוצר צומח, התחדש הגידול בהפקדות לקופות גמל בשל הפקדות חד פעמיות לקופות גמל לחסכון כתוצאה מתיקון מס' 190 לפקודת מס הכנסה, בשל מוצרים חדשים (קופות גמל להשקעה), ומשנת 2017 גם קופות גמל להשקעה חסכון ארוך טווח לילד.

מתחריה העיקריים של הקבוצה בתחום הינם אלטשולר-שחם, ילין-לפידות, פסגות, מיטב-דש, קבוצת הראל, קבוצת כלל, קבוצת מגדל, וקבוצת הפניקס.

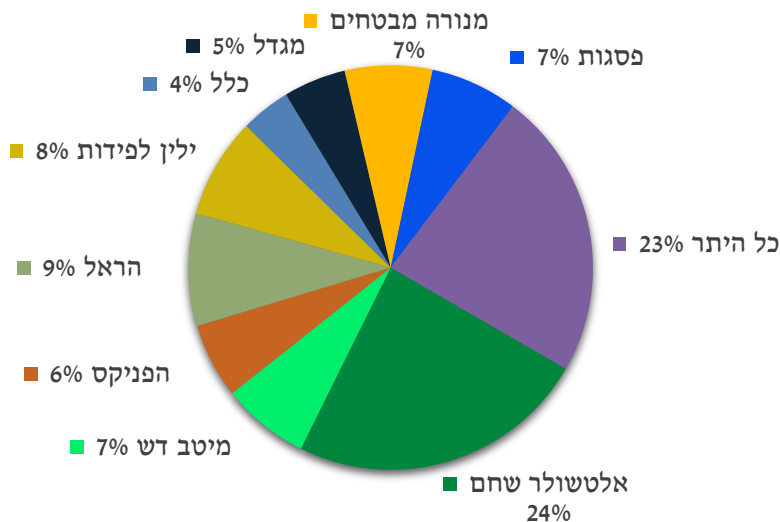
⁵ בהתבסס על נתוני "גמל-נט".

הקבוצה מעריכה, כי נכון למועד אישור הדוח, חלקה בשוק בענף זה הינו כ-6% (הערכת הקבוצה מבוססת על הנכסים המנוהלים על ידי מנורה מבטחים פנסיה וגמל ומנורה מבטחים מהנדסים, ביחס להערכה בדבר סך הנכסים המנוהלים בענף זה).

בהתאם לנתוני אגף שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר, להלן התפלגות היקף נכסי קופות הגמל⁶ (ללא נתוני מבטיחות תשואה), בין המתחרים בענף נכון ליום 31 בדצמבר 2018:

בהתאם לנתוני החברות המנהלות קופות גמל⁷, התפלגות ההפקדות הפרמיה בין המתחרים בענף (ללא נתוני מבטיחות תשואה), נכון ליום 31 בדצמבר 2018, הינה כדלקמן:

לפירוט נוסף הכנסות הקבוצה מפרמיה בענף זה, ראה סעיף 4.3.1.3 לדוח הדירקטוריון.

6 בהתבסס על נתוני "גמל-נט".
7 בהתבסס על נתוני "גמל-נט".

2.3.3 שיטות להתמודדות עם התחרות והגורמים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום

השיטות העיקריות של הקבוצה להתמודד עם התחרות הן: סינרגיה בין החברות השונות בקבוצה במתן פתרונות כוללים ללקוחות הקבוצה בכל אפיקי החיסכון ארוך הטווח, תוך הישענות על גודלה ויציבותה של מנורה מבטחים פנסיה, קרן הפנסיה הגדולה בישראל; שיפור השירות ללקוח תוך התייעלות תפעולית; השקעה באוטומציה ובדיגיטציה של תהליכים שירותיים ותפעוליים; הרחבת מערך הסוכנים והסתייעות בסוכנים העובדים עם הקבוצה כמקור להפניית לקוחות; הרחבת מערך השיווק הישיר של קבוצת מנורה מבטחים, השתתפות במכרזים מרכזיים בתחום ועוד.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום הם היותה של מנורה מבטחים פנסיה וגמל מובילה בענף הפנסיה; חוסנה הפיננסי של הקבוצה; רמת השירות הגבוהה של הקבוצה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח, וכן קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה.

2.4 לקוחות

לקבוצה אין תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. כמו כן, לקבוצה אין לקוח בודד שסך הכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה מסך הכנסותיה בדוחותיה הכספיים.

2.4.1 ביטוח חיים

להלן נתונים לגבי התפלגות הפרמיה ברוטו בין עמיתים שכירים לבין מבוטחים פרטיים ועצמאיים ולבין קולקטיביים (באחוזים):

2016	2017	2018	הלקוח
53.8%	55.2%	55.6%	עמיתים שכירים
45.1%	43.8%	43.3%	פרטיים ועצמאיים
1.1%	1.0%	1.0%	קולקטיביים
100%	100%	100%	סה"כ

למידע בדבר שיעור הפדיונות מעתודה ממוצעת בביטוח חיים, ראה סעיף 4.3.1.1 לדוח הדירקטוריון.

2.4.2 פנסיה

להלן התפלגות דמי הגמולים בין עמיתים שכירים לבין עצמאיים (באחוזים):

2016	2017	2018	הלקוח
97.9%	97.8%	97.9%	עמיתים שכירים
2.1%	2.2%	2.1%	מבוטחים פרטיים ועצמאיים
100%	100%	100%	סה"כ

2.4.3 קופות גמל

להלן התפלגות דמי הגמולים בין עמיתים שכירים, עמיתים עצמאיים ועמיתים מעסיקים (בקופות מרכזיות) (באחוזים):

2016	2017	2018	הלקוח
79%	78%	72%	עמיתים שכירים
16%	18%	26%	עמיתים עצמאיים
5%	4%	3%	עמיתים מעסיקים בקופות מרכזיות
100%	100%	100%	סה"כ
9%	9%	9%	שיעור הפדיונות מהעתודה הממוצעת

3. ביטוח רכב חובה

3.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח סטטוטורי, על פי פקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970 (להלן: "פקודת ביטוח רכב מנועי").

פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975 (להלן: "חוק הפיצויים") ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנסועים בו או להולכי הרגל, שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי.

חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, נועד ליצור מנגנון יעיל ומהיר לבירור הזכאות לפיצויים ולהערכת שיעורם, כל זאת במנותק משאלת האשם. החוק קובע, בין היתר, מהי תאונת דרכים, מיהו הזכאי לפיצויים ומהם סדרי הדין במקרים כאלו.

נפגעי תאונות דרכים שאין באפשרותם לתבוע פיצויים מאת מבטח בשל המצבים המפורטים להלן: (1) פגיעה על ידי רכב שלא היה לו כיסוי ביטוחי; (2) מבטח שאינו ידוע (כגון פגיעת פגע וברח); ו- (3) מבטח שנמצא בהליכי פירוק, זכאים לפיצוי מהקרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים (להלן: "קרנית"). קרנית הינה תאגיד סטטוטורי שהוקם מכוח חוק הפיצויים. פעילותה של קרנית ממומנת מהפרשה של חברות הביטוח בשיעור קבוע של 1% מהפרמיה (נטו) בגין פוליסות ביטוח רכב חובה, כמפורט בצו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון הקרן), התשס"ב-2002 (להלן: "התוספת למימון הקרן").

במסגרת הענף מונהגת החל משנת 2003 תחרות מבוקרת.

במסגרת תקנות ביטוח רכב מנועי (הקמה וניהול של מאגר מידע), התשס"ד-2004 (להלן: "תקנות מאגר מידע"), הוסדרו הקמת ואופן פעילותם של מאגרי מידע בתחום ביטוח רכב חובה: מאגר מידע סטטיסטי המשמש לאיסוף מידע סטטיסטי ולהערכת עלות הסיכונים בענף ביטוח רכב חובה, ומאגר המידע לאיתור הונאות ביטוח.

המאגרים הנ"ל מנוהלים על ידי מפעילים שאינם קשורים לחברות הביטוח. מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי מוסמך על פי הדין לאסוף מחברות הביטוח הפעילות בענף, נתונים רלבנטיים, לצורך קביעת עלות הסיכון הטהור. חברות הביטוח מחויבות להעביר למפעיל נתונים כאמור, אחת לרבעון.

מאגר המידע לאיתור הונאות ביטוח, מרכז נתונים מכל חברות הביטוח וממאגרים חיצוניים נוספים, ומשמש לזיהוי ולמניעה של מקרי הונאה בחיתום ובתביעות, בענף רכב חובה. בהתאם לחוזר הממונה בעניין זה, למעט במקרים מסוימים (כגון במקרה שמדובר בחידוש ביטוח חובה לכלי רכב שבוטח אצל אותו מבטח בשנה החולפת, או במקרה של רכב בצי או קולקטיב) חל איסור להפיק תעודת ביטוח רכב חובה עבור כלי רכב פרטי ומסחרי עד 4 טון ואופנוע, מבלי שבוצע אימות מול המאגר, בעת תהליך החיתום, ביחס לפרטי מידע מסוימים, לכל הפחות.

פעולת מאגר המידע ודרכי השימוש של החברות בו עוגנו בהסכם ענפי, ובחוזר הממונה. המבטחים נושאים במלוא עלות הקמת המאגרים ותפעולם. התשלומים שעל מבטחים לשלם עבור שירותי מאגרי המידע נקבעים, בין היתר, בהתחשב בחלקו היחסי של כל מבטח בתחום בהתאם לנתוני שנה קודמת, וכן באיכות ובמועדי הדיווח למאגר.

במסגרת התחרות המבוקרת, גובות חברות הביטוח דמי ביטוח בהתאם לתעריף ביטוח חובה דיפרנציאלי, המבוסס על שימוש במשתנים מתוך תכנית סיווג הסיכונים שמפרסם מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי, שאושרו על ידי הממונה, כמשתנים שבהם רשאי מבטח להשתמש, לצורך התאמת הפרמיה לסיכון המבוטח. מאחר ומחד, ביטוח רכב חובה מהווה חובה חוקית ומאידך, כל חברת ביטוח רשאית לסרב לבטח מבוטח על פי שיקול דעתה, הוסדר הביטוח השיורי (להלן: "הפול"). פעילות הפול מוסדרת בתקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת תעריף), התשס"א-2001 ובחוזר הממונה שפורסם בעניין זה. בעל כלי רכב שסורב כאמור ולא השיג כיסוי ביטוחי באחת החברות הפועלות בענף, יכול לרכוש ביטוח חובה באמצעות הפול.

הפול הוא ביטוח משותף של כל חברות הביטוח בענף ביטוח רכב חובה, השותפות בו ונושאות בהוצאותיו ובהפסדיו או ברווחיו, על פי חלקן היחסי בסה"כ פרמיות הביטוח בענף רכב חובה. חלקה היחסי של כל מבטחת נקבע לפי חלקה בפועל בשנת החיתום הרלבנטית.

חלקה של הקבוצה בפול עמד נכון לשנת חיתום 2018 על כ-16.1%, זאת לעומת חלקה היחסי של הקבוצה בפול בשנת חיתום 2017 שעמד על כ-16.0%.

חברות הביטוח מממנות את חלקן בהפסדי הפול באמצעות העמסת הפסדי הפול על יתר מבוטחי חברת הביטוח שלא במסגרת הפול. בהתאם להסדר התחיקתי, מרכיב ההעמסה הצפוי למימון הפסדי הפול הינו, בין 5.5% ל-6.5%, מ"עלות הסיכון הטהור" (כהגדרתו בפקודה) של ביטוח החובה של המבטח שלא במסגרת הפול. חברות הביטוח מממנות את חלקן בהפסדי הפול בגין מימון העלות לביטוח אופנועים במסגרת הפול, באמצעות העמסת הפסדי הפול על יתר מבוטחי חברת הביטוח שלא במסגרת הפול. בהתאם להסדר התחיקתי, מרכיב ההעמסה הצפוי למימון העלות לביטוח אופנועים כאמור, נקבע כשיעור מ"עלות הסיכון הטהור" (כהגדרתו בפקודת ביטוח רכב מנועי), ומוגבל בטווח. במסגרת תיקון לפקודת ביטוח רכב מנועי (מס' 23), התשע"ח-2018, שפורסם בחודש יולי 2018, עודכן הטווח האמור כך שמרכיב העמסה יכול לנוע בין 5.5% ל-8% (חלף 6.5% עד כה), ולמשך שנתיים מיום 1 ביולי 2018, הטווח יוכל לנוע בין 5.5% ל-8.5%.

תעריפי הביטוח שגובה החברה כפופים לאישור הממונה. לפרטים אודות הפיקוח על התעריפים ראה סעיף 3.2 להלן.

האחריות למתן שירותים רפואיים, הנכללים בסל השירותים הקבוע בתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי ובצו התרופות לפיו, בשל נזקי גוף מתאונות דרכים – מוטלת על קופות החולים, למעט הטיפולים המנויים בתוספת השלישית. בנוסף, חברות הביטוח נושאות בתשלומים הרפואיים במקרים הבאים: 1. כאשר הנפגע אינו תושב/אזרח ישראל (תיירים, עובדים זרים, פלסטינים) 2. חיילים 3. סיעודי רגיל להבדיל מסיעודי מורכב 4. פינוי על ידי אמבולנס ללא אשפוז. 5. נפגעי תאונות עבודה במקרה של תאונת דרכים.

לצורך מימון אספקת השירותים הרפואיים לנפגעי תאונות דרכים שיינתנו על ידי קופות החולים, נקבע כי על המבטחים להעביר לקרנית, עבור קופות החולים, עד ליום 10 בכל חודש, שיעור של 9.4% מדמי הביטוח, שגבו בחודש הקודם בגין כל פוליסת ביטוח רכב חובה שהנפיקו (להלן: "התוספת למימון עלות אספקת השירותים"). לעניין זה, "דמי הביטוח" - סך כל התשלומים הנגבים ממבוטח בענף ביטוח רכב חובה, למעט התוספת למימון קרנית לפי צו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון הקרן), התשס"ג-2002 (להלן: "צו מימון הקרן") והתוספת למימון עלות אספקת השירותים לפי צו פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (מימון עלות אספקת השירותים), התש"ע-2009.

בענף מונהגת פוליסה תקנית לביטוח רכב חובה. לפרטים ראה סעיף 3.2 להלן.

כאמור, על פי כלל האחריות בחוק הפיצויים, כל מבטח מפצה את הנוסעים שנסעו בכלי הרכב המבוטח על ידו, ללא תלות במידת האשם של הנהג. עוד קובע חוק הפיצויים, כי כלפי צדדים שלישיים שהיו מעורבים בתאונה שבה היו מעורבים מספר כלי רכב (למשל, הולכי רגל) תהא למבטחים אחריות "ביחד ולחוד", ובין המבטחים לבין עצמם נקבעה, ככלל, השתתפות שווה בנטל החיובים. צו הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (הסדרים לחלוקת נטל הפיצויים בין המבטחים), התשס"א-2001, קובע חריג לכלל האמור ונועד לאזן את נטל התשלום בין המבטחים, מקום שבו מקדמי הסיכון של כלי הרכב המעורבים בתאונה לנזק, שונים באופן מובהק - אופנוע ורכב, או רכב קל ורכב כבד. במקרים כאמור, קובעים 'צווי החציה' את השיפוי לו זכאים המבטחים זה מזה (המכונים "תשלומי האיזון"). כך לדוגמא, במקרה של תאונה מעורבת בין רכב המוגדר כרכב "קל" (משקלו פחות מ-4 טון) עם רכב המוגדר כרכב "כבד" (שממשקלו מעל 4 טון למעט אוטובוסים), המבטח של הרכב ה"קל" זכאי להשבה של מחצית מסכום עלות התביעה מהמבטח של הרכב הכבד או הרכב האחר ובמקרה של אופנוע 75% מסכום עלות התביעה. לעניין זה מפעיל איגוד חברות הביטוח מתווה סליקה, באמצעות מרכז הסליקה של איגוד חברות הביטוח, שנועד, בין היתר, להעביר את תשלומי האיזון בין המבטחים. לפרטים ראה סעיף 7.16.7 להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה והשפעתן בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיף 7.1.4 להלן.

3.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

כאמור לעיל, פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני כל חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל, שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי.

מאפייני התחום העיקריים הינם:

אחידות המוצר - כאמור לעיל, הכיסוי הביטוחי בתחום רכב חובה קבוע ואחיד בין חברות הביטוח, והוא נקבע על פי הוראות הדין. בהתאם, התחרות בתחום זה מתמקדת בעיקר במחיר כמתואר בסעיף זה להלן.

בענף מונהגת פוליסה תקנית אחידה אשר מהווה חוזה ביטוח סטנדרטי (להלן: "הפוליסה התקנית"), בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי), התש"ע-2010, פוליסת תקנית ליחיד בעל רכב וכן פוליסה תקנית לצורכי סחר, המיועדת לבעלי פוליסה המחזיקים במספר כלי רכב באופן זמני, לצורכי תיקון, מסחר וכיו"ב (כגון: בעלי מוסכים, יבואנים וכדו'). התקנות קובעות תנאים מינימאליים לביטוח רכב חובה אשר מבטח אינו רשאי לשנותם, אך רשאי להוסיף עליהם הרחבות לגבי היקף הכיסוי הביטוחי. במסגרת התקנות, נקבע גם נוסח תעודת הביטוח שעל מבטח להנפיק במסגרת ביטוח רכב מנועי.

בהמשך לתיקון פקודת ביטוח רכב מנועי מחודש דצמבר 2017, אשר במסגרתו, בין היתר, בוטלה ההוראה הקובעת חובה להפיק תעודת ביטוח מקורית אחת, וזאת על מנת לאפשר למבטחים להנפיק תעודת חובה באמצעים אלקטרוניים, באופן המתבסס על הפתרונות הטכנולוגיים הקיימים היום, המאפשרים מתן אסמכתא לאימות בקשר לקיומו של ביטוח חובה, כתחליף להדפסת תעודת ביטוח מוחשית ואחזקתה, התפרסמה בחודש אוגוסט 2018, טיוטת תיקון לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי), התש"ע-2010 (שמוצע לכנותן הוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאי חוזה לביטוח חובה של רכב מנועי), התש"ע-2018). הטיטה כוללת, בין היתר, את התיקונים הבאים: התאמת ההוראות לחוק לתיקון פקודת ביטוח רכב מנועי (מס' 22), התש"ע-2017 מחודש דצמבר 2017, אשר קובע כאמור את האפשרות למסירת תעודת הביטוח באמצעים אלקטרוניים; התאמת הוראות הפוליסה לעניין חבות מבטח כלפי מבוטח שרישיונו לא היה בתוקף בעת קרות מקרה הביטוח לפרק זמן של 10 שנים, באופן שתואם את נהלי משרד התחבורה שנקבעו לאור ביטול תקנה 172 לתקנות התעבורה, התשכ"א-1961; קביעת הוראות חדשות לעניין ביטול ביטוח חובה; קביעת הוראות חדשות לעניין הודעת המבוטח על השבתת הרכב אשר במסגרתן יוכל ליהנות מהפחתת דמי הביטוח בתמורה להפחתת היקף הכיסוי הביטוחי לתקופה של 30 יום לפחות; עדכונים והתאמות בפוליסה תקנית לביטוח סחר - רכב חובה (טופס ב' לתוספת הראשונה וטופס ג' לתוספת השניה); וכן, הוספת פוליסה תקנית לביטוח תו סוחר - רכב חובה (טופס ג' לתוספת הראשונה) ותעודת ביטוח תואמת (טופס ד' לתוספת השניה) אשר תעניק כיסוי ביטוחי לשימוש ברכב בעל לוחית זיהוי "במבחן". היות ומדובר בטיטה בלבד הקבוצה אינה יכולה להעריך, בשלב זה, באופן מלא את השלכות של ההוראות הכלולות בה. הערכת הקבוצה בעניין זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור העובדה שמדובר בטיטה בלבד שאין לדעת אם תאושר בנוסחה הנוכחית.

תשלום מראש - ביטוח רכב חובה נכנס לתוקף רק לאחר תשלום מראש של מלוא הפרמיה בגינו.

היקף ודרכי הפיצוי - למעט תקרת פיצוי למרכיבי נזק שאינו נזק ממוני והכיסוי לאובדן השתכרות המוגבל לעד פי שלושה מהשכר הממוצע במשק, הכיסוי אינו מוגבל בסכום.

אחריות מוחלטת - בהתאם להוראות חוק הפיצויים, האחריות של בעל הרכב, המחזיק או הנוהג בו, הינה מוחלטת ולפיכך זכאות הנפגע בתאונת דרכים לפיצוי אינה תלויה בהוכחת אשם.

ייחוד עילה - מי שנפגע בתאונת דרכים וחוק הפיצויים מקנה לו עילת תביעה, יכול לתבוע את זכותו רק על פי חוק הפיצויים ואינו רשאי לתבוע את נזקו לפי חוק אחר. מי שאין לו עילת תביעה לפי חוק הפיצויים, יכול לתבוע את המזיק בנזיקין.

זנב תביעות ארוך - תביעות הביטוח בתחום זה מאופיינות בזמן בירור ארוך יחסית, של מספר שנים, בין מועד קרות האירוע הביטוחי לבין מועד סילוק התביעה.

פיקוח על התעריפים - במסגרת ההוראות לחוזה ביטוח כללי בחוזר המאוחד (עוד בעניין החוזר המאוחד ראה סעיף 7.1.2 להלן) נכללו הוראות שונות בעניין דמי ביטוח בענף רכב

חובה, ונהלים לקביעת דמי ביטוח שרשאי מבטח לגבות ואופן הגשתם לאישור הממונה. בהתאם להוראות החוזר המאוחד, מרכיב פרמיית סיכון שבתעריף ביטוח רכב חובה (דמי הביטוח נטו) צריך להיות אחיד לכל המבוטחים שעונים על אותם משתנים מתוך תכנית סיווג הסיכונים שמפרסם מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי, אשר הממונה אישר כמשתנים שבהם יהיה מבטח רשאי לעשות שימוש לצורך קביעת התעריף, כגון: נפח מנוע, סוג דלק, כוחות סוס, מספר כריות אוויר, מין ו/או גיל ו/או ותק הנהיגה של הנהג הצעיר ביותר הצפוי לנהוג ברכב, מספר תביעות קודמות ו/או מספר שלילות רישיון בשלוש השנים האחרונות של כל אלו הצפויים לנהוג ברכב, המצאות מערכת למניעת נעילת גלגלים (ABS) ו/או מערכת לבקרת יציבות (ESP) ו/או מערכת התרעה על אי שמירת מרחק (FCW) ו/או מערכת התרעה על סטייה מנתיב (LDW). כל מבטח רשאי לבחור באילו מהמשתנים להשתמש לצורך קביעת התעריף.

בנוסף, רשאי המבטח לגבות דמים - לכיסוי הוצאות ניהול, עמלת הסוכנים והרווח, בשיעור של עד 16.25% מפרמיית הסיכון וכן את התוספת למימון עלות אספקת השירותים והתוספת למימון הקרן כאמור לעיל.

המבטח רשאי לתת הנחות מן הדמים בלבד, למעט בביטוח רכב חובה לציי רכב כמפורט להלן. החל מחודש ינואר 2017 (פוליסות שתאריך תחילתן מתאריך זה ואילך), כל מבטח רשאי לתת הנחה מדמי הביטוח נטו רק בציי רכב (קודם לכן, ניתן היה להעניק הנחה כאמור גם לקולקטיבים), וזאת באמצעות שימוש בנוסחת תעריף שונה, אשר הוגשה מראש לממונה. לפרטים נוספים ראה סעיף 4.1 להלן.

"ציי רכב" - מונה לפחות 40 כלי רכב שכולם בבעלות אחת ומבוטחים אצל אותו מבטח;
"קולקטיב" - מונה לפחות 100 כלי רכב בבעלויות שונות, המבוטחים אצל אותו מבטח במסגרת הסכם, ובלבד שמטרתה העיקרית של התארגנות הקולקטיב אינה עשיית הביטוח.

3.3 תחרות

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה, הינה במגמת גידול בעשור האחרון. רכישת שומרה היוותה קפיצת מדרגה נוספת בהיקף הצמיחה של הקבוצה בתחום. מגמת הגידול בפעילות משתקפת בשינוי בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן.

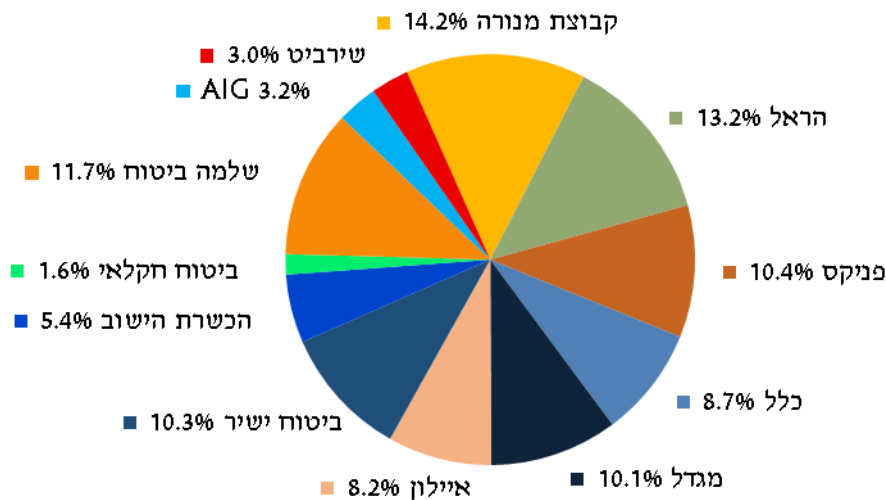
בתחום ביטוח רכב חובה, פועלות 13 חברות ביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר. על רקע קיומו של כיסוי אחיד בתחום זה, התחום מאופיין בתחרות מחירים משמעותית המושפעת בין היתר, מריבוי מתחרים וכן ממהלכים להגברת שקיפות התעריפים על ידי הממונה (בין היתר, באמצעות האפשרות לערוך השוואת תעריפים באתר האינטרנט של רשות שוק ההון).

על פי הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, הכנסות הענף בתחום ביטוח רכב חובה, עמדו על סך של 4,249 מיליוני ש"ח, לעומת סך של 4,058 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. גידול של כ- 191 מיליוני ש"ח, המהווים כ- 4% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח בתחום. נכון לרבעון השלישי של שנת 2018, הקבוצה (מנורה מבטחים ביטוח ושומרה), מובילה בתחום ומחזיקה בנתח שוק של כ- 14.2% לעומת 16% בתקופה המקבילה אשתקד.

על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, חלקם של חמשת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 עמד על כ- 60% מסך דמי הביטוח בתחום זה, לעומת 58% בתקופה המקבילה אשתקד. החברות הגדולות בתחום ביטוח רכב חובה, בשנת 2018, הינן הקבוצה, ביטוח ישיר, שלמה ביטוח, הפניקס והראל. בשנת 2017, החברות הגדולות בתחום הינן: הקבוצה, ביטוח ישיר, שלמה ביטוח, הפניקס והראל.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה, ראה סעיף 3.1 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

הכיסוי הביטוחי האחיד בכל חברות הביטוח וזמינות מידע השוואתי של מחירים, גורמים לכך שמחיר המוצר הינו המשתנה העיקרי בהחלטת הרכישה של פוליסות הביטוח. חברות הביטוח נבדלות זו מזו במשתנים הקובעים את התעריף וכפועל יוצא בפלחי השוק בהם הן מתמקדות. גורם העלול להשפיע על מעמדה התחרותי של הקבוצה הינו שימוש חברות ביטוח אחרות במשתנים שונים מאלה שבהם הקבוצה עושה שימוש.

הגורם המחזק את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינו המערך הרחב של סוכני הביטוח שלה.

3.4 לקוחות

להלן פירוט התפלגות פרמיות ברוטו בין מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים לבין ציי רכב וקולקטיביים:

פרמיות ברוטו בשנת 2018 (מליוני ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות ברוטו בשנת 2017 (מליוני ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (מליוני ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות
670	87%	735	89%	736	88%
101	13%	89	11%	100	12%
771	100%	824	100%	836	100%

מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים
ציי רכב וקולקטיביים
סה"כ

לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכב חובה, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה.

בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב החובה. לפי הערכת הקבוצה, שיעור החידושים בשנת 2018 עמד על כ-55%, בדומה לשיעור בשנת 2017, ואחוז הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב חובה וביטוח רכב רכוש עמד על כ-73% מסך אוכלוסיית מבוטחי החובה בקבוצה וזאת לעומת 71% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק של לקוחות בתחום ביטוח החובה לתקופות המתוארות בדוח:

שיעור מסך הכנסות			מחזור פרמיות במליוני ש"ח			מספר שנות ותק
2016	2017	2018	2016	2017	2018	
43%	43%	41%	364	354	317	ללא ותק
21%	21%	22%	176	173	167	ותק שנה
13%	12%	13%	107	99	101	ותק שנתיים
23%	24%	24%	189	198	186	למעלה משלוש שנות ותק
100%	100%	100%	836	824	771	סה"כ

4. ביטוח רכב רכוש

4.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

ביטוח רכב רכוש כולל כיסוי ביטוחי לאבדן או נזק של כלי רכב מבוטחים ולחבות המבוטחים בגין נזקי רכוש שנגרמו לצד שלישי על ידי כלי הרכב המבוטחים. ניתן לרכוש כיסוי לחבות כלפי צד שלישי בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים.

הסדר השמאים: בהתאם לחוזר שפרסמה הממונה, נקבעו כללי פעולה לשמאים ומנגנוני ערעור על שומותיהם וכן הוראות בעניין הרחבת הגילוי הנוגע לזכויות המבוטחים, הגברת מעורבותם בהליך בחירת השמאי והרחבת השקיפות כלפי המבוטחים בהליך שומת הנזק. בהתאם להוראות החוזר, חברות הביטוח מפרסמות רשימות שמאי חוץ, שבהם יכול המבוטח לבחור. שומה של שמאי חוץ⁸, מהווה השומה הקובעת והיא מחייבת את הצדדים, בכפוף לזכות המבטח והמבוטח לערער על השומה בפני שמאי מכריע, באמצעות שומה נגדית.

בחודש אוגוסט 2017, פרסמה הממונה טיוטת חוזר שעניינה "תיקון הוראות החוזר המאוחד - הוראות בענף רכב רכוש" (להלן: "הטיוטה"). הטיוטה כוללת הוראות הנוגעות, בין היתר, להסדר השמאים הנ"ל וכן להתקשרות של חברות הביטוח עם מוסכי הסדר.

לעניין הסדר השמאים, מוצע, בין היתר, לבטל את רשימות שמאי החוץ ולהורות לכל חברות הביטוח לעשות שימוש במאגר שמאים אשר יוקם כתחליף לרשימות האמורות, שכל שמאי שאינו מטעם חברת ביטוח יוכל להכלל בו. תובע בתביעת רכב (מבוטח/צד ג') יהיה רשאי לבחור שמאי מבין שלושה שמאים שנשלפו אקראית ממאגר השמאים. שומה של שמאי שנבחר באופן האמור, תהווה השומה הקובעת והיא תחייב את הצדדים בכפוף למנגנון ערעור. חברת הביטוח תהא רשאית להתנות בחירה בשמאי שלא באופן האמור, בבדיקת הרכב טרם תיקונו.

לעניין מוסכי ההסדר, כוללת הטיוטה, בין היתר, עקרונות שיחייבו את חברות הביטוח ואת המוסכים המוסכמים, ושיהיו בסיס לחוזה ההתקשרות שיחול ביניהם ואשר יכלול מנגנונים מאזנים בין האינטרסים של הצדדים; הוראה שלפיה נוסח הסכם ההתקשרות יפוקח על ידי רשות שוק ההון ויפורסם לציבור, על מנת לאפשר למוסכים שמעוניינים בכך לפעול כמוסכים מוסכמים מטעם חברות הביטוח; הוראות לעניין דירוג שביעות הרצון מהמוסכים ופרסומם, ועוד.

להערכת הקבוצה, להוראות הטיוטה, ככל ויקבלו תוקף מחייב בנוסח המוצע, תהיה השפעה נרחבת על היבטים תפעוליים ומסחריים הנוגעים לפוליסות ביטוח רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד שלישי), אולם בשלב זה הקבוצה לא יכולה לצפות ו/או לאמוד את היקפה. הערכת הקבוצה בעניין זה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד, המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, שיושפעו בין היתר מההסדר הסופי שייקבע ומהתנהגות הגורמים השונים המעורבים ביישומם.

מידע וגילוי: על מנת להתמודד עם העדר השקיפות ובעיית פערי המידע שקיימים בשוק מכירת רכבים משומשים, אשר ממנו סבלו רוכשי רכב פוטנציאליים כמו גם חברות הביטוח, הוקם על ידי חברות הביטוח, במשותף עם מרכז הסליקה של חברות הביטוח בע"מ, מאגר מידע שעיקרו רישום היסטוריית תאונות של כלי רכב, שיהיה זמין לציבור רוכשי רכבים משומשים וכן לחברות הביטוח שיבחרו להצטרף למאגר (להלן: "המאגר"). למאגר ניתן פטור בתנאים, מאישור הסדר כובל, בתוקף עד פברואר 2021.

המאגר החל לפעול ביום 20 במאי 2013. הקבוצה הצטרפה למאגר ולהסדר. כל מבטח יכול להצטרף להסדר (דהיינו: למסור נתונים למאגר ולהגיש שאילתות) או לצאת מההסדר, לפחות אחת לשנה קלנדרית בהודעה מוקדמת של 90 יום. חוסר יכולתו של מבטח לספק נתונים ברמת הפירוט הנדרשת, לא יהווה הצדקה לסירוב לצרף אותו להסדר. בשלב זה, לא נראה כי לפעילות המאגר ישנה השפעה מהותית על פעילות העסקית של הקבוצה בתחום זה.

הסדר בוררות בתביעות שיבוב: הנזקים המכוסים במסגרת ביטוחי רכב רכוש, נגרמים לעיתים עקב רשלנות של אדם אחר. במקרה כזה, תשלום תגמולי ביטוח למבוטח מקנה למבטח זכות

⁸ לעניין זה, "שמאי חוץ" - שמאי שאינו שמאי בית ואשר נכלל ברשימת שמאי החוץ. "שמאי בית" הינו מי שעלול להימצא במצב של ניגוד עניינים בשל קשר מיוחד עם המבטח, לרבות בהתאם לחזקות שנקבעו לעניין זה במסגרת החוזר.

פיצוי מהמזיק - זכות "שיבוב". לפרטים בדבר הסדר ליישוב תביעות שיבוב בין חברות הביטוח ראה סעיף 7.16.8 להלן.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיפים 7.1.1 ו-7.1.4 להלן.

4.2 מוצרים ושירותים

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

פוליסת ביטוח רכב רכוש כוללת כיסויים בגין נזק עצמי הנגרם לרכב המבוטח כתוצאה מן הסיכונים המפורטים בפוליסה, כגון: אש, התנגשות מקרית, גניבה ועוד וכן נזק רכוש הנגרם לצד שלישי על ידי הרכב המבוטח. ניתן לרכוש פוליסה לנזק לצד ג' בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים. בשלב הצעת הביטוח, רשאי המבוטח לבחור באחת מארבע חלופות: (1) ביטוח מקיף (המכסה נזק עצמי ונזק לצד שלישי); (2) ביטוח מקיף, ללא כיסוי לגניבה; (3) ביטוח מקיף, ללא כיסוי מפני תאונות לרכב המבוטח; (4) ביטוח לנזק לצד שלישי בלבד, זאת, בתנאי שהוויתור נעשה בהודעה מפורשת אשר תועדה על ידי המבטח.

ביטוח רכב רכוש מתחלק לשתי קבוצות עיקריות על פי סוג הרכב:

(1) פוליסה לביטוח נזקי רכוש ונזקי רכוש לצד ג', לרכב פרטי ומסחרי עד 3.5 טון (ביטוח מקיף וביטוח צד ג'), בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 ובתוספת לתקנות (להלן: "תקנות רכב רכוש" או "הפוליסה התקנית", בהתאמה). הפוליסה התקנית קובעת נוסח ותנאים מינימאליים לביטוח מקיף לרכב אשר חברת ביטוח יכולה לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבוטח. לפוליסה התקנית ניתן להוסיף הרחבות באשר להיקף הכיסוי, לסיכונים, לחבויות ולרכוש המבוטחים.

מבוטח, שבבעלותו 40 כלי רכב פרטיים לפחות, המבוטחים אצל מבטח אחד, רשאי, בשלב הצעת הביטוח, בהודעה מפורשת שתתועד אצל המבטח, לוותר על תחולת הפוליסה התקנית כולה או חלקים ממנה.

(2) פוליסה לביטוח נזקי רכוש ונזקי רכוש לצד ג', לכלי רכב שאינו פרטי ומסחרי עד 3.5 טון, כגון: משאיות, אוטובוסים, נגררים, נתמכים, מלגזות, אופנועים וכלים אחרים. ביטוח זה אינו כפוף להוראות הפוליסה התקנית.

כמו כן, מציעה הקבוצה למבוטחיה לרכוש כתוספת לפוליסה, הרחבות או כתבי שירות, לקבלת שירותים שונים לרכב כגון: שירותי דרך וגרירה, שירותי רכב חליפי, שירות לתיקון שבר שמשות, ועוד.

מאפייני התחום העיקריים הינם:

פוליסת ביטוח רכב רכוש הינה, לרוב, לתקופה של עד שנה.

"זנב תביעות קצר" - תביעות בתחום זה מתאפיינות במשך זמן קצר בין קרות מקרה הביטוח לבין יישוב התביעה. תקופת ההתיישנות של תביעה לתגמולי ביטוח רכב רכוש הינה שלוש שנים מקרות מקרה הביטוח. עם זאת, בגין כיסוי צד ג' תקופת ההתיישנות ומשך זמן יישוב התביעה ארוך יותר.

פיקוח על התעריפים - התעריף לביטוח רכב רכוש כפוף לפיקוח הממונה. התעריף הינו תעריף מקסימום, אינו אחיד ותלוי במספר משתנים, כגון: סוג הרכב המבוטח, ניסיון התביעות המצטבר של המבוטח, גילו של הנהג ומספר הנהגים הרשאים לנהוג ברכב.

4.3 תחרות

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח רכב רכוש, הינה במגמת גידול בעשור האחרון. רכישת שומרה היוותה קפיצת מדרגה נוספת בהיקף הצמיחה בתחום. מגמת הגידול בפעילות משתקפת בשינוי בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן:

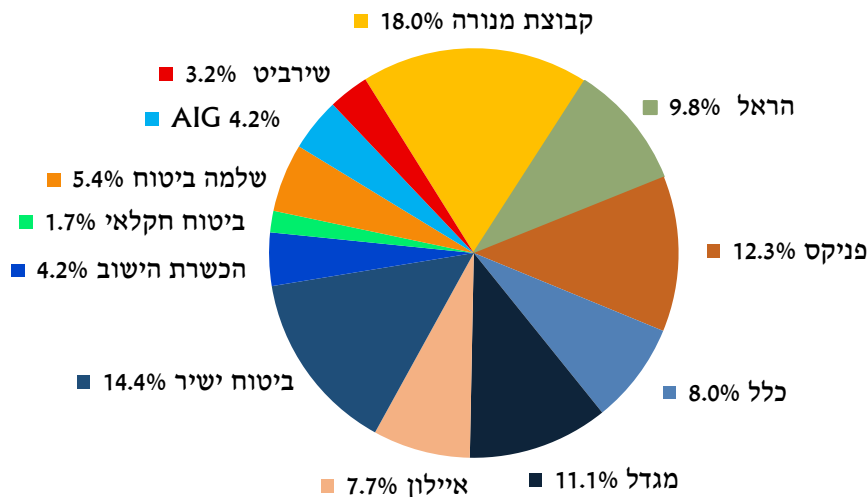
בתחום ביטוח רכב רכוש פועלות 12 חברות ביטוח, לרבות חברות לביטוח ישיר.

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח רכב רכוש בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, הכנסות הענף בתחום עמדו על סך של כ- 7,017 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 6,523 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 494 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים כ- 7% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח בתחום. על פי הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בשנת הדוח, הקבוצה הינה המובילה בתחום.

נתח השוק של הקבוצה, כפי שמשקף מהכנסות מדמי הביטוח בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, עומד על שיעור של כ- 18.0% לעומת שיעור של כ- 20.4% בתקופה המקבילה אשתקד.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה, ראה סעיף 4.3.2.2 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

הכיסוי הביטוחי האחיד בתחום, בהתאם לפוליסה התקנית, הינו מודולרי ומאפשר בחירה של כלל הכיסויים או חלק מהם לפי החלטת המבוטח. גמישות הבחירה מרחיבה את פוטנציאל התחרות בין החברות השונות על כל מרכיב ומרכיב בפוליסה המודולרית. התחרות מתמקדת בעיקר במחיר ללקוח בהתאם להיקף הכיסוי שבחר. אי לכך, שמה הקבוצה דגש בתחום זה על תעריף תחרותי ומוצרים ייחודיים המותאמים לאוכלוסיות מובחנות וכוללים הטבות ייחודיות לאותן אוכלוסיות. הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הינם מערך סוכני הביטוח שלה.

4.4 לקוחות

בתחום ביטוח רכב רכוש, מבטחת הקבוצה בעיקר לקוחות פרטיים.

לקבוצה אין לקוח בתחום ביטוח רכב רכוש, שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה.

להלן פירוט התפלגות פרמיות ברוטו בין מבוטחים פרטיים לציי רכב וקולקטיביים:

שיעור מסך ההכנסות	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (מליוני ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות ברוטו בשנת 2017 (מליוני ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות	פרמיות ברוטו בשנת 2018 (מליוני ש"ח)	
לשנת 2016	לשנת 2017	לשנת 2018	לשנת 2016	לשנת 2017	לשנת 2018	
85%	1,377	87%	1,475	85%	1,359	מבוטחים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים
15%	236	13%	211	15%	243	ציי רכב וקולקטיביים
100%	1,613	100%	1,686	100%	1,602	סה"כ

בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח רכב רכוש. לפי הערכת הקבוצה, שיעור החידושים בתחום ביטוח רכב רכוש בשנת 2018, עמד על כ- 65%, לעומת 66% בשנת 2017. שיעור הלקוחות אשר רכשו ביטוח רכב רכוש וביטוח רכב חובה, מתוך כלל הלקוחות שרכשו ביטוח רכב רכוש בשנת 2018, הינו כ- 67%, לעומת שיעור של 63% בשנה קודמת.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק לקוחות במונחי מחזור פרמיות לתקופות המתוארות בדוח:

שיעור מסך הכנסות			מחזור פרמיות במליוני ש"ח			מספר שנות ותק
2016	2017	2018	2016	2017	2018	
42%	40%	38%	684	675	611	ללא ותק
23%	23%	23%	367	388	365	ותק שנה
13%	14%	14%	212	236	231	ותק שנתיים
22%	23%	25%	349	388	395	למעלה משלוש שנות ותק
100%	100%	100%	1,613	1,686	1,602	סה"כ

5. ביטוח כללי אחר

5.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

בתחום זה, הקבוצה פועלת בשני ענפים עיקריים - ביטוח חבויות וביטוח רכוש, וכן בענפי ביטוח כללי נוספים, אשר היקף פעילות הקבוצה בהם אינו מהותי.

ביטוחי החבויות כוללים כיסוי בגין חבותו הכספית על פי דין, של המבוטח, כלפי צד שלישי שאינו המבוטח, עד לגבול האחריות בפוליסה.

ביטוחי הרכוש כוללים כיסוי בגין אבדן או נזק, שנגרם לרכוש המבוטח ונזקים נלווים, כתוצאה מהסיכונים המכוסים בפוליסה (במתכונת של "סיכונים נמנים" או במתכונת של "כל הסיכונים").

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיפים 7.1.1 ו-7.1.4 להלן.

5.2 מוצרים ושירותים

5.2.1 תיאור של מוצרי תחום הפעילות והכיסויים הביטוחיים שנכללו בו

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

5.2.1.1 ביטוח חבויות

כללי

מרבית הפוליסות בענף ביטוח החבויות, מכסות את המבוטח בשל חבות שהוא עשוי לחוב בה על פי דין, כלפי צד שלישי, בגין נזק לגוף או לרכוש שייגרם לו.

בביטוחי חבויות נקבע גבול אחריות שהינו הסכום המקסימאלי בו יישא המבטח במקרה של נזק, בתוספת הוצאות משפטיות סבירות.

תוקפן של פוליסות הביטוח מסוג זה הינו לרוב לשנה.

תביעה ביטוחית בענפי החבויות אינה מתיישנת, כל עוד לא התיישנה תביעת הצד השלישי כנגד המבוטח. בשל פרק הזמן הארוך בין מועד היווצרות העילה כנגד המבוטח לבין מועד הגילוי ו/או מועד הגשת התביעה וכן בשל פרק הזמן הדרוש לבירור תביעות אלו שהינן מורכבות, נחשב ענף זה כבעל זנב תביעות ארוך.

ביטוחי חבויות ניתן לערוך על פי אחד משני בסיסי כיסוי:

בסיס אירוע (Occurrence Basis) - בפוליסות אלו, הכיסוי ניתן לחבות בגין אירועים אשר אירעו במשך תקופת הביטוח. התביעה לחברת הביטוח יכול שתוגש אף לאחר תום תקופת הביטוח, בכפוף להתיישנות.

בסיס הגשת תביעה (Claims Made Basis) - בפוליסות אלו, הכיסוי ניתן לחבות בגין תביעות אשר הוגשו לראשונה כנגד המבוטח במשך תקופת הביטוח, אף אם העילה כנגד המבוטח נוצרה לפני מועד תחילת הביטוח, ובתנאי שנוצרה בתוך 'התקופה הרטרואקטיבית' שהוגדרה בפוליסה, דהיינו לאחר תאריך מסוים שהוסכם עליו.

ענף ביטוח החבויות נחשב לענף תנודתי וזאת בשל רמת אי הוודאות הגבוהה ביישוב התביעות, בפרט בפוליסות על בסיס אירוע, הנובעת, בין היתר, מזנב התביעות הארוך, מהשינויים באקלים השיפוטי ומהשינוי התרבותי המעלה את שכיחות התביעות וחומרן.

בענף ביטוח חבויות נכללים כל ביטוחי החבויות, למעט ביטוח רכב חובה. הביטוחים העיקריים בענף זה הינם: ביטוחי אחריות כלפי צד שלישי ("ביטוח

צד שלישי"), אחריות מעבידים, אחריות מקצועית, אחריות המוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה.

המוצרים המרכזיים אותם משווקת הקבוצה בענפי החביות, הינם כדלקמן:

(1) **ביטוח צד שלישי** - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על פי כל דין - בדרך כלל חבות הנובעת מפקודת הנזיקין - בגין נזקי גוף (שלא בגין שימוש ברכב מנועי) או רכוש שנגרמו לצד שלישי, שאינם עובדי המבוטח, שנגרם מאירוע תאונתי אשר התרחש במהלך תקופת הביטוח בקשר עם הפעילות בגינה רכש המבוטח את הכיסוי הביטוחי.

ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי במסגרת פוליסות לבתי עסק, פוליסת ביטוח דירה או במסגרת פוליסה לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - עיסוק המבוטח, היקף פעילות המבוטח, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, חשיפה למפגעים או סיכונים סביבתיים, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק ועוד.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

(2) **ביטוח חבות מעבידים** - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף בלבד, שנגרמו לעובד תוך כדי עבודתו אצל המבוטח, בשל רשלנות המבוטח, במשך תקופת הביטוח. במרבית המקרים, החבות המכוסה היא חבות לפי פקודת הנזיקין ו/או לפי חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ס-1980.

הביטוח הינו שיווי, מעל הכיסוי לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995.

ניתן לרכוש ביטוח זה כמוצר עצמאי או ככיסוי במסגרת פוליסות לבתי עסק, פוליסת ביטוח דירה או פוליסה לביטוח עבודות קבלניות.

דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - מספר העובדים המועסקים, היקף שכר העבודה השנתי שמשלם המעסיק, סוג פעילות המעסיק, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק ועוד.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע.

(3) **ביטוח אחריות מקצועית** - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח - בעל מקצוע, בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית, במעשה או במחדל המהווים רשלנות, טעות או השמטה של המבוטח במסגרת המקצוע אשר בגינו ניתן הכיסוי, שתוצאתו היא נזק לצד שלישי, בין אם הינו לקוח של המבוטח ובין אם לאו. ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מוצר.

המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, גבול האחריות הרצוי, ותק במקצוע, מספר העובדים, מחזור ההכנסות, ניסיון התביעות של המבוטח והתחום הטריטוריאלי של הכיסוי והשיפוט, השפעה על דמי הביטוח.

ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה.

(4) **ביטוח אחריות המוצר** - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק לגוף ו/או לרכוש של צד שלישי, שנגרם על ידי מוצרים פגומים שיוצרו, יובאו או סופקו על ידו, לאחר שהמוצרים יצאו מחזקתו, וזאת מכח חוק האחריות למוצרים פגומים המחיל על היצרן (כהגדרתו בחוק, הכוללת, למשל, גם יבואן ו/או ספק) אחריות בגין נזקי גוף בלבד, וכן מכח פקודת הנזיקין המחילה על היצרן אחריות לנזקי גוף או רכוש.

ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או כפוליסה משולבת עם ביטוח אחריות מקצועית ולעיתים גם עם פוליסת אחריות כלפי צד שלישי.

המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, קיום פעילות ייצוא, התקופה הרטרואקטיבית הנדרשת, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח והתחולה הטריטוריאלית של הכיסוי, השפעה על דמי הביטוח.

ביטוח זה נערך, בדרך כלל, על בסיס הגשת תביעה.

(5) **ביטוח דירקטורים ונושאי משרה** - ביטוח המכסה את חבותם החוקית של דירקטורים ונושאי משרה בגין נזק שנגרם עקב מעשה או מחלל שעשו או נמנעו מלעשות, בתום לב או מחמת רשלנות, בתוקף היותם נושאי משרה בחברה. החבות המכוסה היא בעיקרה מתוקף חוק החברות והוראות חוק נוספות, המטילות חבות אישית על נושאי המשרה בחברה.

בעלת הפוליסה בביטוח זה הינה החברה הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה והדירקטורים המכהנים ו/או שכיחנו בעבר והמוגדרים כמבוטחים.

ביטוח זה נמכר כפוליסה עצמאית או בשילוב עם ביטוח אחריות מקצועית.

דמי הביטוח בענף זה מושפעים ממספר משתנים, כאשר המרכזיים מביניהם: גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, תחום העיסוק של החברה, הרכב בעלי המניות, המבנה והחוסן הפיננסיים של החברה והיות החברה ציבורית או פרטית.

ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס הגשת התביעה.

הפעילות במוצרים אלו הינה עתירת ביטוח משנה, בין היתר, עקב סכומי הביטוח, חומרת התביעות הפוטנציאלית והטרורגניות תמהיל הסיכונים.

5.2.1.2 ביטוח רכוש

כללי

ביטוחי הרכוש כוללים כיסוי בגין אבדן או נזק פיזי, שנגרם לרכוש המבוטח ונזקים נלווים, כתוצאה מהסיכונים המכוסים בפוליסה (במתכונת של "סיכונים נמנים" או במתכונת של "כל הסיכונים"). בנוסף, ניתן לרכוש כיסוי לנזק תוצאתי הנובע מהנזק הפיזי (כיסוי "אובדן רווחים"). בביטוח רכוש מציעה הקבוצה ביטוחים למגזר הפרטי וכן למגזר העסקי.

המוצרים המרכזיים אותם משווקת הקבוצה בענף ביטוח הרכוש:

פוליסות לביטוח דירה

פוליסות לביטוח דירה כוללות כיסוי בגין אובדן או נזק הנגרם לדירה המבוטחת כתוצאה מן הסיכונים המפורטים בפוליסה.

הפוליסות כפופות לתנאים המינימליים שנקבעו בתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986 (להלן בסעיף זה: "תקנות ביטוח דירות ותכולתן" או "הפוליסה התקנית", בהתאמה).

חברת הביטוח יכולה לשנות את הפוליסה התקנית רק אם השינוי הינו לטובת המבוטח וכן להוסיף הרחבות לגבי היקף הכיסוי, הסיכונים והרכוש המבוטחים וכן ביטוחי חבויות בקשר עם דירת המגורים (כגון ביטוח צד ג'). הביטוח מיועד לדירות מגורים במגזר הפרטי.

הפוליסה התקנית מגדירה את היקף הכיסוי הביטוחי המינימאלי למבנה דירה ותכולתה. הכיסוי בפוליסה הינו על בסיס סיכונים נמנים: סיכוני אש, ברק, רעם, התפוצצות, סערה, שטפון, סיכוני גניבה, שוד, פריצה, רעידת אדמה ועוד, וכן סיכוני מים ונוזלים אחרים ("נזקי צנרת") על פי בקשת המבוטח ובהסכמת המבטח.

הפוליסה התקנית כוללת סיכון של רעידת אדמה למבנה הדירה ולתכולתה, אלא אם כן המבוטח ויתר על כיסוי זה והדבר תועד בידי המבטח וצוין במפרט הפוליסה.

הקבוצה מציעה מספר מסלולים לביטוח דירות ו/או תכולה, המבוססות על תנאי הפוליסה התקנית. חלק מן המסלולים בפוליסות מקנים למבוטח אפשרות לרכוש, על פי בחירתו גם כיסויים נוספים כגון: כיסוי כל הסיכונים לתכשיטים ודברי ערך, כיסוי כל הסיכונים לתכולת הדירה ועוד.

ביטוח משכנתאות - הקבוצה משווקת פוליסות לביטוח מבנה בלבד, עבור לווים הנוטלים משכנתא למימון רכישת דירות. פוליסות אלו משועבדות לטובת המלווה. ביטוח זה נמכר, לעיתים, בשילוב עם ביטוח חיים (ריסק), לכיסוי יתרת ההלוואה במקרה של מות המבוטח.

אובדן רכוש - ביטוחים המכסים אבדן או נזק לרכוש (כגון; סחורות, מכונות, ציוד, מפעלים, מלאי מסוגים שונים וכדו') ושאינו דירת מגורים ותכולתה או רכב מנועי. ככלל, כוללות הפוליסות כיסוי כנגד סיכונים אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע ורעידת אדמה. ניתן לרכוש בביטוחים אלה כיסוי לנזק תוצאתי של אובדן רווחים שהינו תוצאה של הנזק הפיזי לרכוש.

ביטוח הנדסי (עבודות קבלניות/הקמה) - כיסוי לעבודות קבלניות, ציוד וחומרים, מפני נזק תאונתי.

ביטוח מקיף לבתי עסק - ביטוח "מטריה" לבתי עסק, הכולל כיסוי בסיסי לאובדן או נזק לתכולה ולמבנה, שניתן להוסיף לו כיסויי חבויות, אובדן רווחים ועוד.

5.2.1.3 יתר ענפי הביטוח

ביטוח תאונות אישיות (טווח קצר)

ביטוח תאונות אישיות מעניק פיצוי חד פעמי בסכום קבוע בשל נכות (זמנית ו/או קבועה) ו/או מות המבוטח, כתוצאה מתאונה. בנוסף, כולל הכיסוי לעתים גם פיצוי שבועי בגין אובדן כושר עבודה זמני (חלקי או מלא) כתוצאה מתאונה ו/או בגין אי כושר עבודה זמני מלא כתוצאה ממחלה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל לשנה.

הפוליסה נמכרת הן כפוליסה עצמאית והן במסגרת פוליסות משולבות, בין היתר, בסקטור העסקי. הביטוח נמכר לפרטים ולעתים גם במסגרת קבוצתית.

ערבויות ופוליסות חוק מכר

פוליסות חוק המכר - פוליסות לפי **חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות)**, תשל"ה-1974, המיועדות להבטחת השקעתם של רוכשי יחידות דור שבנייתן טרם הושלמה, למקרה שמוכר הדירה לא יוכל להעביר לקונה בעלות או זכות אחרת בדירה כמוסכם בחוזה המכר בשל התקיימות אחת העילות המנויות בחוק. נוסח הפוליסות לפי חוק המכר המשווקות על ידי מנורה מבטחים ביטוח, הותאם, בשינויים המחויבים, להוראות שפורסמו בעניין, במסגרת תקנות שהותקנו מכח חוק המכר.

הקבוצה מנפיקה פוליסות אלו עבור רוכשי דירות מגופים שהתקשרו עם בנק בישראל או עם גוף פיננסי אחר בהסכמים לליווי ומימון הפרויקט על ידי הבנק או הגוף הפיננסי, בהם נקבעו התנאים על פיהם מנורה מבטחים ביטוח תנפיק פוליסות חוק המכר, כאשר הבנק או הגוף הפיננסי התקשר עם הקבוצה בהסכם מסגרת ו/או בהסכם פרטני לשנת"פ בהנפקת פוליסות לפי חוק המכר.

תקופת הביטוח של פוליסות לפי חוק המכר אינה קצובה בזמן והיא מסתיימת בהתקיימם במצטבר של 3 התנאים הקבועים בחוק לביטול/פקיעת הפוליסה, דהיינו, גמר בניה, מסירת חזקה לרוכש ורישום הזכויות בדירה על שם הרוכש, כשהן נקיות מכל שעבוד. הסיכון בפוליסות אלו קטן עם התקדמות הבניה. עם השלמת הבניה (קבלת "טופס 4") הסיכון יורד משמעותית. בהתאם להוראות הממונה, בענף זה הרווח בשייר העצמי בשנת החיתום הנוכחית ובשתי שנות החיתום הקודמות לה נזקף לעתודת עודף

הכנסות על הוצאות. עתודה זו, בגין כל שנת חיתום בנפרד נזקפת לדוח רווח והפסד לאחר שלוש שנים.

כמו כן, הקבוצה מנפיקה גם ערבויות כדלקמן:

ערבויות מכרז - ערבות ללקוחות, הנדרשת כתנאי להגשת הצעה להשתתפות במכרזים. מהותן של ערבויות מכרז - להבטיח התקשרות בין הלקוח המציע לניצע, במקרה בו הניצע יבחר בהצעה של הלקוח המציע, כהצעה הזוכה.

ערבויות ביצוע - ערבויות שמהותן התחייבויות לשיפוי המוטב - בדרך כלל מזמין עבודה או שירות - בגין הפרת התחייבות הנערב/המבוטח - בדרך כלל קבלן או יזם בפרויקט - אשר התחייב כלפי מזמין העבודה או השירות כאמור.

ערבויות ביצוע בעסקאות קומבינציה עם בעלי קרקע בליווי סגור - ערבויות המוצאות לטובת בעלי הזכויות בקרקע, הזכאים לקבל בתמורה דירות בפרויקט. עילות המימוש המפורטות בכתב הערבות דומות בדרך כלל לאלה המופיעות בפוליסות חוק המכר.

ערבויות פורמאליות - ערבויות לטובת מוטב שהוא רשות מוסמכת, על מנת להבטיח את עמידתו של הנערב/המבוטח בתנאי הרישיון שניתן לו או להבטחת השלמת הליך המתנהל בין הלקוח לבין הרשות.

ערבויות להבטחת תשלומים - ערבות שמהותה התחייבות לתשלום סכום כספי במקרה בו הנערב/מבוטח לא יעמוד בהתחייבות הכספית שלו כלפי צד שלישי.

סיכונים אחרים

הקבוצה מנפיקה פוליסות המכסות סיכונים שונים נוספים אשר לא נכללו בענפים שלעיל, מאחר והכיסויים הינם בסכומים לא מהותיים.

5.3 תחרות

חלקה של הקבוצה בתחום פעילות זה הצטמצם, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בהיקף ההכנסות מפרמיה, כמפורט להלן:

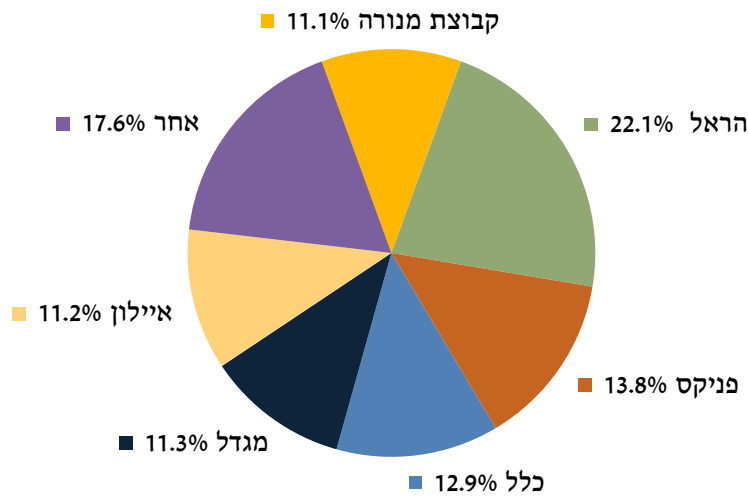
בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח כללי אחר בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, הכנסות הענף בתחום עמדו על סך של כ- 6,523 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 6,202 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 92 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים כ- 1% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח.

נתח השוק של הקבוצה, כפי שמשקף מהכנסות מדמי הביטוח בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, עומד על שיעור של כ- 11.1% לעומת שיעור של כ- 11.9% בתקופה המקבילה אשתקד. הקבוצה ממוקמת במקום השישי במשק, לעומת המקום החמישי בתקופה המקבילה אשתקד.

בתחום זה, הקבוצה מתחרה במרבית חברות הביטוח במשק. על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, שלוש חברות הביטוח הגדולות הפועלות בתחום הינן הראל, כלל והפניקס. על פי נתונים אלו, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, עמד על כ- 49% מסך דמי הביטוח ברוטו בדומה לשיעור בתקופה המקבילה, אשתקד.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה, ראה סעיף 4.3.2 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום:

התחרות בתחום מושפעת הן מצד הביקוש למוצרים מצד החברות העסקיות השונות במשק והן מהיצע ואיכות המוצרים של חברות הביטוח. שוק ביטוח המשנה והשינויים החלים בו בתחום מהווים אף הם גורם מרכזי בתחרות. בנוסף, בביטוח העסקים הגדולים ובענף ביטוח הדירקטורים מיוצגים המבוטחים על ידי יועצי ביטוח, עובדה המחדדת את חשיבות איכות הכיסוי ובו בזמן גם יוצרת לחץ להורדת תעריפים. מוצרי הביטוח הכלולים בענף הרכוש, כגון ביטוח ימי, אווירי, הנדסי וציוד אלקטרוני, דורשים מומחיות ספציפית ומעניקים כיסוי מורכב ועל כן, התחרות בהם מבוססת, בין היתר, על איכות הכיסוי הביטוחי שמעניקה הקבוצה. הגורמים המחזקים את מעמדה התחרותי של הקבוצה הם סל המוצרים שלה, הכולל מוצרים חדשניים בתחומי הפעילות השונים, בסיס הסוכנים הרחב שלה, דגש על רמת שירות גבוהה וניטור קפדני של הפעילות בחתכיה השונים.

5.4 לקוחות

בתחום ביטוח כללי הקבוצה מבטחת לקוחות פרטיים, עסקיים וכן לקוחות מוסדיים. הקבוצה מבצעת חיתום פרטני לכל מבוטח, למעט קולקטיבים ישנים של בנקים למשכנתאות.

לקבוצה אין לקוח שהכנסותיה ממנו מהוות 10% או יותר מסך הכנסות הקבוצה בתחום הפעילות, וכן אין לקבוצה תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות בתחום זה. בנוסף, לא ידוע לקבוצה על מאפיינים קבועים של לקוחותיה בתחום ביטוח כללי.

התפלגות דמי הביטוח מלקוחות ברוטו*:

סוג לקוח	פרמיות ברוטו בשנת 2018		פרמיות ברוטו בשנת 2017		שיעור מסך ההכנסות	
	(מליוני ש"ח)	לשנת 2018	(מליוני ש"ח)	לשנת 2017	לשנת 2016	לשנת 2016
קולקטיבים ומפעלים גדולים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	245	27%	255	28%	277	29%
סה"כ	909	100%	926	100%	938	100%

* החלוקה בענפי החבויות בוצעה לפי גבולות אחריות. החלוקה בענפי הרכוש בוצעה לפי סכומי הפרמיה.

פרופיל התיק הביטוחי של הקבוצה מוטה לקוחות פרטיים ועסקיים קטנים.

להלן התפלגות דמי ביטוח לפי שנות ותק של לקוחות בתחום ביטוח מקיף דירות לתקופות המתוארות בדוח:

מספר שנות ותק	מחזור פרמיות במליוני ש"ח			שיעור מסך הכנסות		
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
ללא ותק	43	41	41	16%	16%	16%
ותק שנה	33	33	32	12%	13%	12%
ותק שנתיים	28	27	26	10%	10%	10%
למעלה משלוש שנות ותק	165	161	159	62%	61%	62%
סה"כ	268	261	258	100%	100%	100%

שיעור החידושים בתחום מקיף דירות בשנת 2018 עמד על כ- 85% לעומת שיעור חידושים של כ- 84% בשנת 2017.

6. ביטוח בריאות

6.1 תיאור כללי של תחום הפעילות

שירותי הבריאות בישראל מורכבים משלושה רבדים - הראשון, סל הבריאות הבסיסי בהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי והתקנות אשר הוצאו מכוחו; השני - שירותי בריאות משלימים בקופות החולים ("שב"ן"); והשלישי - ביטוחי הבריאות הפרטיים באמצעות חברות הביטוח. ביטוחי הבריאות הפרטיים מעניקים כיסויים ביטוחיים, אשר הינם תחליפיים או משלימים או מוספים לסל הבריאות הבסיסי ו/או לשירותי הבריאות הנוספים (השב"ן) של קופות החולים בישראל בדרך של הרחבת הכיסוי הביטוחי, זכות הבחירה והגמישות באופן מימוש זכויותיו הרפואיות של המבוטח. כמו כן, פוליסות אלה, בחלקן, מאפשרות למבוטח, לקבל שירותים רפואיים בטכנולוגיה רפואית מתקדמת, אשר אינם כלולים בסל הבריאות או בשב"ן.

תחום זה כולל את פעילות הקבוצה בענפי ביטוח הבריאות הפרטיים, במסגרת פוליסות פרט או קולקטיבים, המעניקים כיסוי ביטוחי, מסוג שיפוי או פיצוי, בגין אירועים רפואיים, וזאת - הן לטווח ארוך, במסגרת ביטוח מחלות ואשפוז, ביטוחי שיניים, ביטוח סיעודי, תאונות אישיות (טווח ארוך), וביטוח מחלות קשות והן פוליסות ביטוח בריאות לטווח הקצר (עד שנה), במסגרת ביטוח דמי מחלה, ביטוח נסיעות לחו"ל וביטוח עובדים זרים ותיירים. הפוליסות בעיקרן מכסות מגוון נזקים, הנגרמים למבוטח כתוצאה ממחלות ו/או מתאונות.

לאור שינויים במדיניות הממשלה ובמדיניות הממונה בתחום שירותי הבריאות בישראל בכלל ובתחום ביטוחי הבריאות הפרטיים בפרט, פורסמו בשנים האחרונות מספר הוראות חקיקה ורגולציה שעיקרן הגברת התחרות והשקיפות בתחום, ובכלל זה, חוזר "עריכת תכנית לביטוח בריאות פרט" שעניינו הסדרת מודל לפוליסות מסוג הוצאות רפואיות המתחדשות (אוטומטית) מדי שנתיים, בכפוף לאפשרות עדכון הפרמיה בהתאם להוראות החוזר (להלן: "חידוש דו שנתי"); חוזר "אי תלות בין כיסויים בביטוח בריאות" המאפשר רכישת תכניות ביטוח בריאות ללא תלות ברכישת תכניות ביטוח נוספות אחרות; תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לניתוחים, טיפולים מחליפי ניתוח בישראל), התשע"ה-2015, שעניינן קביעת פוליסת ניתוחים, טיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל - אחידה; פרק הבריאות בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו-2016), התשע"ו-2015, שעניינו הסדרת מערכת היחסים עם רופאים ומוסדות רפואיים בהם הם עובדים בהסכם, ובכלל זה, אופן התשלום בגין שירותיהם. בנוסף, בהתאם למדיניות הממשלה והממונה נערכה הסדרה בכל הנוגע לביטוח הסיעודי הקבוצתי ונקבע כי החל מיום 31 בדצמבר 2017, לא ישווקו ו/או יוארכו פוליסות קבוצתיות לביטוח סיעודי שאינן פוליסות לביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופות החולים.

בחודש יולי 2016, נכנסו לתוקף הוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופת חולים), תשע"ו-2015 וחוזר ביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופות החולים אשר הוטמע במסגרת החוזר המאוחד (להלן: "ההוראות") אשר קובעות, בין היתר, תנאים אחידים לביטוחים הסיעודיים הקבוצתיים של קופות החולים לרבות תנאים בדבר תקופת הכשרה, תקופת המתנה, תקופת הביטוח וכן גובה תגמולי הביטוח במקרה ביטוחי. בנוסף, ההוראות מאפשרות מעבר ברצף של מבוטחים שעוברים בין קופות החולים ללא פגיעה בזכויותיהם ואת צירופם של מבוטחים בני 60 ומעלה אשר היו מבוטחים בביטוחים הסיעודיים הקבוצתיים (שלא לחברי קופות החולים) ללא חיתום רפואי ובהתאם לתנאי שקבועים בהוראות. כמו כן, נקבעו בהוראות כללים לניהול קרן המבוטחים המהווה קרן צוברת השייכת לקבוצת המבוטחים המבוססת על מודל אקטוארי שתכליתו איזון לטווח ארוך בין דמי הביטוח המתקבלים מהמבוטחים לבין עלות הסיכון הביטוחי של קבוצת המבוטחים בהתאם להנחות המודל האקטוארי של קופות החולים. בהתאם להוראות, השתתפות חברת הביטוח בסיכון הביטוחי לא תפחת מ-20% והכל בהתאם לסיכום בין החברה המבטחת לקופה. עוד קובעות ההוראות כי החזר ההוצאות שאותו יכולה קופת החולים לקבל מהמבטחת יחושב בהתאם לכמות המצטרפים והעוזבים של הקופה ולא יעלה על 5% מדמי הביטוח שנגבו בפועל. במסגרת תיקון להוראות שפורסם ביולי 2018, נקבע כי במקרה שהביטוח הסיעודי לחברי קופות החולים הופסק עקב אי חידושה של הפוליסה לכלל המבוטחים, המבטח יצרף את כלל המבוטחים בפוליסה לפוליסה לביטוח סיעודי קבוצתי הדדי לתקופת ביטוח לכל החיים בהתאם לתנאים שנקבעו בהוראות לעניין זה.

למגבלות החקיקה המרכזיות החלות על הקבוצה בתחום פעילות זה וכן בכלל פעילות הקבוצה, ראה סעיפים 7.1.1 ו-7.1.7 להלן, בהתאמה.

6.2 מוצרים ושירותים

6.2.1 תיאור תחום הפעילות והכיסויים הביטוחיים העיקריים הנכללים בו

סעיף זה כולל תיאור כללי ותמציתי של מאפייני המוצרים ושימושיהם, השווקים העיקריים שלהם, מגמות ושינויים בביקוש ובהיצע שלהם. התנאים המלאים והמחייבים הם התנאים המפורטים בכל פוליסה ו/או חוזה ביטוח, לפי העניין. התיאור הינו לצרכי דוח זה בלבד ולא ישמש לצרכי פרשנות הפוליסה.

6.2.1.1 כללי

מרבית הפוליסות בתחום הינן פוליסות ארוכות טווח (הכפופות לחידוש דו שנתי) ולעיתים (הוצאות רפואיות וסיעוד) לכל החיים. על אף האמור, עם כניסת השינויים בתחום הבריאות לתוקף, בתחילת שנת 2016, מרבית הפוליסות ארוכות הטווח המשוקות על ידי החברה מתחדשות אחת לשנתיים.

הביטוח נעשה במסגרת פוליסות מסוג פרט או קולקטיבים, כאשר פוליסות הנמכרות לקולקטיבים הינן מוגבלות בזמן. הפוליסות בעיקרן מכסות מגוון נזקים (למעט מוות ממחלה), הנגרמים למבוטח כתוצאה ממחלות ו/או מתאונות.

6.2.1.2 ביטוח סיעודי

תכנית המעניקה למבוטח פיצוי חודשי המוגדר ונקבע מראש לאחר תקופת המתנה של מספר חודשים החל ממועד מקרה הביטוח (בהתאם להגדרות בפוליסה), ולמשך תקופת הפיצוי כפי שהוגדרה בפוליסה. הפיצוי כאמור משולם כל עוד המבוטח במצב סיעודי, אך לא יותר מהתקופה הנקובה בפוליסה. פוליסה זו נמכרת ללקוחות פרטיים בלבד.

יצוין, כי במהלך חודש פברואר 2018, חתמה מנורה מבטחים ביטוח עם ארגון גמלאי צה"ל ("צוות"), על הסכם מפורט לביטוח סיעודי קבוצתי לחברי צוות (המונים כ- 40 אלף חברים) ובני משפחותיהם שנכנס לתוקפו החל מיום 1 באפריל 2018, וזאת לתקופה של שמונה שנים, אשר בסיומה, ככל וצוות לא תתקשר בביטוח סיעודי קבוצתי לתקופה נוספת, יתקיים הסדר המשכיות כיסוי למבוטחים, כפי שיהיו באותה עת, באמצעות פוליסות פרט כפי שיהיו בתוקף במועד סיום העסקה הקבוצתית. ראה דיווח מידי מיום 12 בפברואר 2018 (אסמכתא: 2018-01-011868).

עוד יצוין, כי במהלך חודש דצמבר 2018, קיבלה מנורה מבטחים ביטוח הודעה בדבר זכייתה במכרז למתן שירותי ביטוח סיעודי קבוצתי עבור חברי לאומית שירותי בריאות (להלן: "לאומית"). בהתאם לתנאי המכרז מנורה מבטחים ביטוח תטפל בניהול וסילוק תביעות המבוטחים בפוליסת ביטוח הסיעוד הקבוצתי לחברי לאומית וכן תפעל לשיווק וצירוף מבוטחים חדשים לפוליסה. כמו כן, מנורה מבטחים ביטוח תחזיק ותנהל בנאמנות עבור המבוטחים בפוליסה, את הכספים אשר נצברו ויצברו בעתיד בקרן המבוטחים (להלן: "קרן המבוטחים"). תקופת ההתקשרות הנה לחמש שנים מחודש אפריל 2019, כאשר לאומית תהיה זכאית להאריך את ההתקשרות לתקופה של 3 שנים נוספות, והכל בהתאם ובכפוף לתנאי המכרז. יצוין, כי פוליסות אלה כפופות גם להוראות הנזכרות בסעיף 6.1 לעיל.

בעסקאות הקבוצתיות הנ"ל, מנורה מבטחים ביטוח תישא בשיעור של 20% מסך תגמולי הביטוח וקרן המבוטחים תישא בשיעור של 80% מסך תגמולי הביטוח. בהתאם, היקף הפרמיה לה זכאית מנורה מבטחים ביטוח הינה פרמיית הסיכון שנקבעה במכרז בתוספת דמי ניהול עבור תפעול פוליסת הביטוח.

6.2.1.3 ביטוח מחלות קשות

פוליסה המבטיחה למבוטח פיצוי כספי במקרה של גילוי מחלה קשה או אירועים רפואיים חמורים מתוך רשימה מוגדרת. הפוליסה נמכרת בעיקר ללקוחות פרטיים, אך קיימות גם פוליסות קבוצתיות.

6.2.1.4 ביטוח לכיסוי הוצאות רפואיות

הכיסוי הביטוחי בפוליסות אלו מבוסס על מודל של שיפוי או התחייבויות לתשלום לספק שירות בגין הוצאות רפואיות עד לתקרה הנקובה בפוליסה. בפוליסות ששווקו עד חודש פברואר 2016, קיימים לעיתים, גם כיסויים ביטוחיים בדרך של פיצוי כספי שאינו תלוי בהוצאות בפועל.

ביטוח הוצאות רפואיות נמכר הן ללקוחות פרטיים והן ללקוחות קבוצתיים.

ניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל - פוליסה אחידה

תכנית המעניקה שיפוי כספי בעת ביצוע ניתוח בישראל בבית חולים פרטי או ציבורי ו/או בעת ביצוע טיפול מחליף ניתוח בגין שכר מנתח ומרדים, הוצאות חדר ניתוח, שתל בניתוח, ציוד מתכלה, תרופות במהלך הניתוח והאשפוז, בדיקות שבוצעו כחלק מהניתוח והוצאות אשפוז, התייעצויות אגב ניתוח, הכל בהתאם לתנאי הפוליסה. כמו כן, החל מחודש יולי 2016, בהתאם לחוק ההסדרים, הכיסוי הינו עבור ניתוחים המבוצעים באמצעות נותני שירות בהסכם בלבד.

ניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח והתייעצויות בישראל - משלים שב"ן אחידה

תכנית המעניקה כיסוי משלים בעת ביצוע ניתוח בישראל בבית חולים פרטי או ציבורי ו/או בעת ביצוע טיפול מחליף ניתוח והתייעצויות אגב ניתוח באמצעות נותני שירות בהסכם בלבד, המכסה את הפער בין תכנית השב"ן לביטוח הפרטי, כגון החזר בגין השתתפות עצמית או שיפוי מלא עבור מנתחים שאינם בהסדר במסגרת השב"ן אך בהסדר עם החברה. כמו כן, החל מחודש יולי 2016, בהתאם לחוק ההסדרים, הכיסוי הינו עבור ניתוחים המבוצעים באמצעות נותני שירות בהסכם בלבד.

השתלות וטיפולים מיוחדים בחו"ל

תכנית המעניקה שיפוי לביצוע השתלות וטיפולים מיוחדים בחו"ל, ללא תלות באישורים מטעם קופות החולים.

תרופות מיוחדות

תכנית המעניקה כיסוי לתרופות שאינן כלולות בסל הבריאות וכוללת, בין היתר, תרופות כימיות וביולוגיות, תרופות שאושרו בארץ או בחו"ל, תרופות OFF LABEL ותרופות יתום.

תרופות מותאמות אישית

נספח הרחבה לתרופות בהתאמה אישית המתווסף לכיסוי לתרופות מיוחדות הקיים בקבוצה, ומעניק למבוטח סל תרופות רחב ומקיף ביותר.

ניתוחים בחו"ל וטיפולים מחליפי ניתוח בחו"ל

הכיסוי כולל בין היתר שכר מנתח ומרדים, הוצאות חדר ניתוח והוצאות אשפוז עד תקרת בית החולים והוצאות שכר מנתח אשר בהסכם עם המבטחת.

שירותים אמבולטוריים

כיסויים נוספים לתכניות ביטוחי הבריאות הפרטיים הניתנים שלא בעת אשפוז, המאפשרים קבלת כיסוי לבדיקות הריון, בדיקות אבחון, טיפולים פיזיותרפיים ועוד.

כתבי שירות

אבחון מהיר, ייעוץ רפואי מקוון, רפואה משלימה וניהול רפואי אישי.

6.2.1.5 ביטוח שיניים

תכנית לביטוח שיניים של הקבוצה משווקת ללקוחות קולקטיביים וכוללות מגוון רחב של כיסויים החל מרפואת שיניים משמרת ועד רפואה משקמת, פריודונטיה ואורתודנטיה.

6.2.1.6 ביטוח תאונות אישיות לטווח ארוך

התכנית מעניקה פיצוי כספי בעת תאונה בארץ או בחו"ל אשר גרמה לנכות, שברים, כוויות, אשפוז בבית חולים וסיעוד או מקרי מוות, וכוללת חבילת כיסויים נוספים בעת תאונה.

הפוליסה משווקת בעיקר ללקוחות פרטיים ובתוקף עד גיל 80.

6.2.1.7 תכנית לכיסוי נכות תעסוקתית מתאונה

תכנית המעניקה למבוטח פיצוי חודשי במקרה של אובדן כושר עבודה בעיסוקו עובר לתאונה, לאחר תקופת המתנה ולתקופת פיצוי מוגדרת (לפי בחירת המבוטח) וכל עוד הוא נמצא באי כושר.

6.2.1.8 ביטוח נסיעות לחו"ל

ביטוח נסיעות לחו"ל מעניק סל של כיסויים ביטוחיים למבוטחים במהלך שהותם בחו"ל. הסל כולל, בין היתר, כיסוי בגין מחלות, תאונות ואירועים רפואיים שונים, כמו גם נזקים לצד ג' ונזקי כבודה.

תקופת הביטוח בפוליסות אלה היא בדרך כלל קצרת טווח ונקובה בימים, בהתאם לתקופת שהיית המבוטח בחו"ל, כאשר דמי הביטוח נקבעים בהתאם ליעד הנסיעה.

6.2.1.9 ביטוח רפואי לעובדים זרים ותיירים

הקבוצה משווקת תכנית ביטוח לעובדים זרים בהתאם לדרישות הצו מכח **חוק עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים), התשנ"א-1991**, הקובע חובת ביטוח רפואי החלה על המעביד תוך הגדרת כיסוי מינימאלי. הפוליסה משווקת באמצעות סוכנים מורשים לפרטים ולקבוצות באמצעות מעבידיהם. הביטוח כולל, בין השאר, כיסוי למימון הוצאות אשפוז בבית חולים ציבורי בישראל, לרבות הוצאות חדר מיון (גם אם לא מלווה באשפוז), כיסוי למקרה אבדן כושר עבודה לתקופה מוגבלת ומימון כרטיס טיסה עבור המבוטח במידה והמבוטח אינו מסוגל לעבוד עקב מחלה. בהתאם לתיקון לצו עובדים זרים (סל שירותי בריאות לעובד) החל מאוקטובר 2017, התווסף פיצוי חד פעמי למבוטח שהינו עובד זר בענף הסיעוד שעומד בקריטריונים הקבועים בתיקון לצו אשר נמצא בלתי כשיר לבצע את עבודתו מסיבות רפואיות ובלבד שמימש את זכאותו לטיסה חזרה לארצו. בנוסף, ניתן להוסיף לפוליסה זו, פיצוי חד פעמי למקרה מוות או נכות צמיתה מתאונה, טיפול חירום בשיניים והעברת גופה לארץ המוצא.

כמו כן, משווקת הקבוצה פוליסה לביטוח הוצאות רפואיות לתיירים השוהים בישראל. כיסוי זה דומה בעיקרו לביטוח הניתן לעובדים זרים, אך מוגבל בסכום מקסימאלי.

6.2.1.10 ביטוח דמי מחלה

הקבוצה משווקת ביטוח דמי מחלה המכסה את חבותו של המבוטח (המעסיק) כלפי עובדיו לתשלום ימי מחלה, וזאת בהתאם להוראות הדין (חקיקה, תקנות, הסכמים קיבוצים וצווי הרחבה), שנקבעו לעניין זה.

6.3 תחרות

פעילות הקבוצה בתחום ביטוח בריאות, הינה במגמת גידול, המשתקפת בשינוי מתון בהיקף ההכנסות מפרמיה כמפורט להלן:

בהתאם לדוחות הכספיים של חברות הביטוח, בתחום ביטוח בריאות בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, הכנסות חמש החברות הגדולות בענף עמדו על סך של 8,457 מיליוני ש"ח, לעומת סך של 7,716 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה של כ- 741 מיליוני ש"ח בהיקף דמי הביטוח, המהווים עלייה של כ- 9.6% מהיקף ההכנסות מדמי ביטוח.

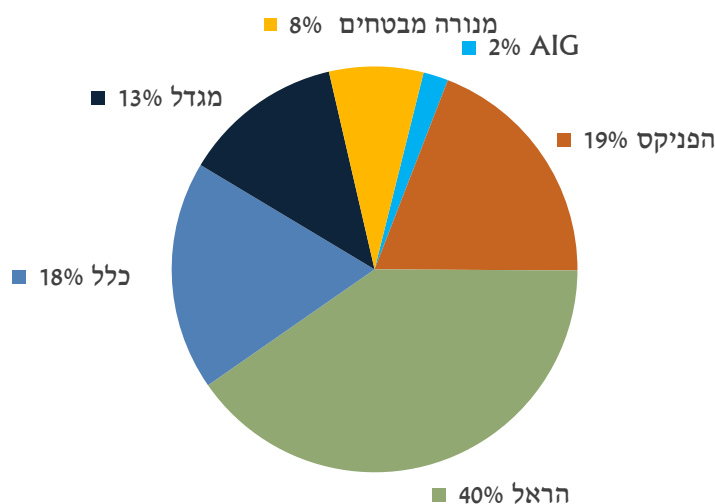
בתחום זה, הקבוצה מתחרה במרבית חברות הביטוח במשק. על פי נתוני הדוחות הכספיים של חברות הביטוח, חברות הביטוח הגדולות הפועלות בתחום הינן קבוצת הראל, כלל והפניקס. על פי נתונים אלו, חלקם של שלושת הגופים הגדולים בתחום בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018 עמד על כ- 79%, בדומה לתקופה המקבילה אשתקד.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2018, הובילה קבוצת הראל בתחום והחזיקה בנתח שוק של כ- 38%, מתוך כלל השוק (41% ביחס ל- 5 החברות הגדולות).

לתקופה זו, הקבוצה מחזיקה בנתח שוק של כ- 7% עם פרמיה של כ- 648 מיליוני ש"ח וממוקמת במקום החמישי ביחס לחמש החברות הגדולות.

לפירוט הכנסות הקבוצה מפרמיה, ראה סעיף 3.3.1 לדוח הדירקטוריון.

להלן פירוט נתוני נתחי שוק, לפי חברות הפעילות בתחום לתשעת החודשים הראשונים של 2018

מרבית תכניות ביטוח הבריאות הינן לתקופות ארוכות (הכפופות לחידוש דו שנתי), וכנאלו, מושפעות מהנחות אקטואריות, למשך חיי הפוליסות. שינויים בהנחות ובהערכות האקטואריות, ביחס לסיכון, עשויים להשפיע מהותית על התוצאות העסקיות. בביטוח סיעודי, המתאפיין בצבירת רזרבות בסכומים ניכרים, להכנסות מהשקעות קיימת השפעה מהותית על התוצאות העסקיות ועל הרווחיות בתחום.

בתחום הבריאות קיימת תחרות חריפה הנובעת, בין היתר, מריבוי מתחרים ודמיון במוצרים. משקל הביטוחים הקולקטיביים בתחום גדל בהתמדה. בביטוחים הקבוצתיים, ריבוי היועצים בתחום העצים את התחרות שהתבטאה, בין היתר, בירידות מחירים ושחיקת תעריפים.

השיטות העיקריות של הקבוצה להתמודד עם התחרות הן: הרחבת פעילות ההטמעה של מוצרי הקבוצה בתחום הבריאות בקרב סוכניה; פיתוח מוצרים חדשים העונים לצרכי הלקוחות ולהתפתחויות בתחום הרפואה; הרחבת מערך הסוכנים והסתייעות בסוכנים העובדים עם הקבוצה כמקור להפניית לקוחות; שיפור השירות ללקוח ולסוכנים לרבות באמצעות כלים טכנולוגיים מתקדמים; השתתפות במכרזים מרכזיים בתחום; התייעלות תפעולית ועוד.

הגורמים המרכזיים המשפיעים על מעמדה התחרותי של הקבוצה בתחום הם חוסנה הפיננסי של הקבוצה; רמת השירות הגבוהה של הקבוצה בעת ניהול תביעות ותשלום תגמולי ביטוח וכן קשר ארוך טווח עם סוכנים שמשווקים את מוצרי הקבוצה.

6.4 לקוחות

ניתן לחלק את הלקוחות בתחום הבריאות לשתי קבוצות עיקריות, כמפורט להלן:

ביטוח פרט: תכניות ביטוח הנמכרות ללקוחות פרטיים הינן, בדרך כלל, תכניות ביטוח המוצעות לתקופות ארוכות (הכפופות לחידוש דו שנתי) (למשך כל חיי המבוטח או עד גיל אשר נקבע מראש), המכסות את המבוטח גם אם חל שינוי במצבו הבריאותי במהלך תקופה זו.

ביטוח קבוצתי: תכניות ביטוח הנמכרות לקבוצת מבוטחים בעלי זיקה משותפת באמצעות גורם מייצג ("בעל פוליסה"). תנאי ההסכמים לביטוח קבוצתי נקבעים במשא ומתן בין המבטח לבין בעל הפוליסה, והם חלים על כל הפרטים הנכללים בקבוצה הרלבנטית. בדרך כלל, הסכמים אלו נחתמים לתקופות ידועות מראש של מספר שנים (והחל מיום 1.1.2016, על פי תיקון לתקנות ביטוח בריאות קבוצתי, במגבלה של עד 5 שנים), המתחדשים בכפוף להסכמת הצדדים. קיימים הסכמים לביטוח קבוצתי הכוללים התייחסות למתן רצף ביטוחי במועד תום ההסכם לביטוח קבוצתי, או במועד סיום החברות של המבוטח בקבוצה. כמו כן, בהתאם להוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) סיעודי קבוצתי לחברי קופת חולים) (תיקון מס' 2), התשע"ח-2018, במקרה של הפסקת הביטוח הסיעודי הקבוצתי לחברי קופת החולים עקב אי חידושה אצל מבטח כלשהו יבוצע צירוף לפוליסה לביטוח סיעודי קבוצתי הדדי לתקופת ביטוח לכל החיים.

לקוחות הקבוצה בתחום הפעילות הינם מגוונים, כך שלקבוצה אין תלות בלקוח בודד או במספר מצומצם של לקוחות. כמו כן, לקבוצה אין לקוח בודד שסך הכנסותיה ממנו מהוות 10% ומעלה מכלל הכנסות הקבוצה.

להלן התפלגות דמי הביטוח מלקוחות, ברוטו:

סוג לקוח	פרמיות ברוטו בשנת 2018 (מליוני ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2018	פרמיות ברוטו בשנת 2017 (מליוני ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2017	פרמיות ברוטו בשנת 2016 (מליוני ש"ח)	שיעור מסך ההכנסות לשנת 2016
קולקטיבים ומפעלים גדולים פרטיים ולקוחות עסקיים קטנים	173	20%	71	10%	60	9%
סה"כ	883	100%	708	100%	630	100%

שיעור ביטולים

בהתאם להוראות הממונה, שיעור הביטולים מחושב על ידי חלוקת סכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה בסכום הפרמיה שחויבה בחודש האחרון של השנה הקודמת וזאת רק בהתייחס לפוליסות שתחילתן לפני השנה השוטפת ובנטרול עליית תעריפים.

שיעור הביטולים מהפוליסות בתוקף לראשית השנה, בענפי מחלות ואשפוז, במונחי פרמיות, עמד על שיעור של כ- 10.5% בשנת 2018, לעומת 6.9% בתקופה המקבילה אשתקד.

שיעור הביטולים מפוליסות ביטוח סיעודי, בתוקף לראשית השנה, במונחי פרמיות, עמד על שיעור של כ- 7.5% בשנת 2018, לעומת 5.3% בתקופה המקבילה אשתקד.

חלק ג': מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה

7. מידע נוסף ברמת כלל הקבוצה

בהמשך למידע שניתן בסעיפים 6-2 לעיל, המתייחס בנפרד לכל תחום פעילות של הקבוצה, להלן תיאור מידע רוחבי המתייחס לעסקי הקבוצה.

7.1 סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

פעילות הקבוצה, שעיקרה בתחום הפיננסי, מושפעת מרמת הפעילות הכלכלית במשק בכלל ובשוק ההון בפרט, וכן מהשפעות מאקרו כלכליות עולמיות כמפורט להלן.

סביבה כללית והשפעת גורמים חיצוניים על פעילות התאגיד

האינדיקטורים לפעילות הריאלית שפורסמו במהלך החודשים האחרונים תומכים בהערכה שהמשק הישראלי ממשיך לצמוח בקצב נאה, כאשר אומדנים עדכניים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מצביעים על קצב צמיחה של המשק הישראלי בשיעור של כ- 3.3% בשנת 2018. יחד עם זאת, לאור הירידה המשמעותית בפעילות סחר החוץ בעולם ולאור הריסון הפיסקאלי הצפוי בישראל קיימים חששות שקצב הצמיחה בשנת 2019 יואט.

נתוני שוק העבודה מצביעים על איתנות שוק זה - השכר המשיך לעלות כאשר המשק נמצא בסביבת תעסוקה מלאה (שיעור האבטלה נותר נמוך).

שיעור האינפלציה בשנת 2018, עמד על כ- 0.8% כאשר המשך עליית השכר והימצאות המשק בסביבת תעסוקה מלאה עלולים לתמוך בהמשך עליית האינפלציה.

מחירי הדירות התייצבו בחודשים האחרונים, תוך המשך הירידה בהתחלות הבנייה וגידול במספר המתכננים לרכוש דירה. במקביל, נמשכה עלייה מתונה בהיקף המשכנתאות כאשר ריבית המשכנתאות המשיכה לעלות במתינות.

על פי פירסומי האוצר, הגירעון הממשלתי בשנת 2018 עמד על כ- 2.9% מהתוצר. יצוין, כי בחודש ינואר 2019 חל גידול של כ- 25% בהוצאות הממשלה. בהקשר זה נציין, שב- 12 החודשים האחרונים שהסתיימו בפברואר 2019 עלה הגירעון הממשלתי המצטבר ל- 3.5% כאשר קיים חשש שהגירעון בשנת 2019, ללא התאמות פיסקליות, יגיע לכ- 4% תוצר, מה שיחייב ריסון פיסקלי משמעותי לאחר הבחירות שצפויות להתקיים בחודש אפריל 2019.

תמונת המקרו של הכלכלה העולמית ממשיכה להצביע על ירידה במומנטום, תנודתיות גבוהה וחוסר ודאות. קיים חשש שהסיכונים שיוצרת "מלחמת הסחר", בפרט בין ארה"ב לסין, יחלחלו גם לפעילות העסקית של חברות מובילות. תחזיות הצמיחה למרבית הגושים עודכנו כלפי מטה, ונמשכת ההתמתנות בסחר העולמי בקרב המשקים המפותחים. הצמצום המוניטרי הגלובלי צפוי להאט: למרות שהריבית בארה"ב ובמספר משקים נוספים עלתה, השווקים בארה"ב כבר אינם מתמחרים עוד העלאה, והשווקים באירופה משקפים דחייה במועד שבו הריבית צפויה לעלות.

ארה"ב המשיכה לצמוח בקצב גבוה. באירופה, הפעילות הכלכלית מאבדת מומנטום ומדדי הסנטימנט מוסיפים להיחלש. התבוננות במדינות העיקריות באירופה מעלה תמונה מעורבת: בצרפת ובספרד נרשמה צמיחה חיובית בשעה שבגרמניה ובאיטליה ניכרה התכווצות. בבריטניה נרשמה האצה בצמיחה, אך אי-הוודאות נותרה גבוהה לנוכח תהליך ההיפרדות מהאיחוד האירופי (הברקזיט). ביפן, פורסמו נתוני פעילות שמצביעים על התאוששות, לאחר ההתכווצות ברבעון השלישי של שנת 2018. במשקים המתעוררים חלה התייצבות יחסית, אך קצב הצמיחה עלול להיפגע עקב החרפה אפשרית ב"מלחמת הסחר" והשלכות הצמצום המוניטרי במשקים המפותחים; הצמיחה בסין נמצאת במגמת היחלשות, בעיקר במגזר הייצור. אמנם, החברות הסיניות סובלות מנסיונות הרשויות לרסן את בנקאות הצללים בסין, אולם מנגד הממשלה הסינית הכריזה במהלך חודש ינואר 2019 על תוכנית כלכלית בהיקף של כ- 200 מיליארד דולר הכוללת בעיקר הורדות מסים לחברות קטנות ועל הפחתת מכסים במטרה לתמרץ את הכלכלה הסינית. צעדים אלו של הממשלה הסינית הם האחרונים בשורה של מהלכים בהם נוקטת הממשלה בחודשים האחרונים במטרה לעודד צמיחה.

שוקי האג"ח והמניות

שנת 2018, הייתה שנה בה הוצגו תשואות שליליות במרבית המדדים, בעיקר בעקבות ירידות חדות שנרשמו בשווקי ההון בעולם במהלך הרבעון הרביעי של השנה. מדד MSCI World ירד

בשיעור של כ- 8% במהלך שנת 2018, כאשר בלטו לשלילה מניות השווקים המתעוררים (מדד MSCI EM ירד בכ- 14% במהלך שנת 2018).

בסיכום שנת 2018, ירד מדד ת"א 35 בשיעור של כ- 3%, בדומה לשיעור הירידה במדד ת"א 90. בלטו לשלילה במיוחד מדד ת"א ביומד שרשם ירידה של כ- 25% ומדד SME 60 עם ירידה של כ- 23%. לחיוב בלטו מדד הבנקים, שעלה בכ- 4.8%, מדד ת"א נפט גז שעלה ב- 4% ומדד ת"א טכנולוגיה שעלה בכ- 2.4%.

מדדי המניות האמריקאים העיקריים (הדאו ג'ונס, הנאסד"ק וה- S&P 500) ירדו בשיעורים של 3.9-6.2%. מדד הפוטסי האנגלי ירד בשיעור של כ- 12.5%, מדד הדאקס הגרמני ירד בכ- 18.3% ומדד הקאק הצרפתי ירד בכ- 11%.

מדד האג"ח הממשלתי השקלי ירד בשיעור של כ- 1.2%, ומדד האג"ח הממשלתי הצמוד ירד בשיעור של כ- 1.4%. מדד התל בונד 20 ירד בשיעור של כ- 1.1%, ומדד התל בונד 40 ירד בשיעור של כ- 0.4%.

במהלך שנת 2018, פוחת שער היציג של השקל מול הדולר בשיעור משמעותי של כ- 8.1%, כאשר מול האירו פוחת השקל בשיעור של כ- 3.3%. יתרות המט"ח של בנק ישראל הסתכמו בסוף שנת 2018 בכ- 115 מיליארד דולר.

7.1.1 מגבלות ופיקוח החלים על פעילות הקבוצה

בנוסף להוראות הדין הכללי, כפופה פעילות הקבוצה בתחומי הפעילות השונים לדינים הייחודיים לתחום הביטוח והחיסכון הפנסיוני והשירותים הפיננסיים בישראל, כגון: הוראות חוק חוזה הביטוח, חוק הפיקוח, פקודת מס הכנסה, חוק קופות הגמל, חוק הייעוץ הפנסיוני, חוק שירותים פיננסיים מוסדרים ולתקנות שהותקנו מכוחם, וכן לפסיקות עקרוניות של בתי המשפט המשפיעות על פעילות הקבוצה ולחובות קבלת היתרים ורישיונות מרשויות המדינה השונות, ובכלל זה, הממונה ורשות ניירות ערך.

פעילות הגופים המוסדיים בקבוצה כפופה לפיקוח רשות שוק ההון, אשר מוסמכת לקבוע הוראות הנוגעות לדרכי פעולתם וניהולם של הגופים הנמצאים תחת פיקוחה.

כמו כן, בהיותה חברה ציבורית, מפוקחת החברה גם על ידי רשות ניירות ערך וכפופה להוראות דיני ניירות ערך וכן להוראות דיני החברות החלים על חברות ציבוריות.

להלן תמצית הוראות הדין המרכזיות החלות על פעילות החברות בקבוצה וכן תמצית טיוטות שפורסמו על ידי הממונה בשנת הדוח ולאחריה עד למועד פרסום הדוח, המהותיות לפעילותן, בנוסף לדינים ולהסדרים המפורטים לעיל ולהלן במסגרת תיאור תחומי הפעילות ובמסגרת סעיפים נוספים.

7.1.2 הוראות דין החלות על פעילות הקבוצה באופן כללי

7.1.2.1 חוקים ותקנות

(א) חוק הפיקוח והתקנות שהותקנו מכוחו

חברות הביטוח כפופות להוראות חוק הפיקוח ותקנות שהותקנו מכוחו. חברות מנהלות של קרנות פנסיה וקופות גמל כפופות חלקית להוראות חוק הפיקוח ולחלק מתקנות הפיקוח, וכן לחוק קופות גמל. הוראות החוק והתקנות מכוחו כוללות הסדרה של ניהול חברות ביטוח וחברות מנהלות בנושאים שונים, לרבות לעניין הפרדת נכסים, השליטה והרישוי שלהן, כללי בירור תלונות ציבור, והוראות לעניין אכיפה מנהלית ופלילית בעניינים אלה. כמו כן, מכוח חוק הפיקוח, נקבעו מספר תקנות, הקובעות הוראות בדבר צורת חוזה הביטוח ותנאים שיש לכלול בחוזה ביטוח לסוגיהם.

התקנות העיקריות הבאות שהותקנו מכוח חוק הפיקוח:

(ב) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012

התקנות קובעות את כללי ומגבלות ההשקעה החלים על מוצרי החיסכון לרבות הפנסיוני (קרנות פנסיה, קופות גמל, פוליסות משתפות ברווחים) ועל הנוסטרו של מבטחים וחברות מנהלות. מכח התקנות פורסמו חוזרים שונים אשר אוחדו לפרק בחוזר המאוחד- ניהול נכסי השקעה, כמפורט להלן.

(ג) חוק חוזה הביטוח

חוק חוזה הביטוח (להלן, לצורך פסקה זו: "החוק") מסדיר היבטים שונים הנוגעים לחוזה הביטוח ויחסי מבטח-סוכן-מבוטח. על פי החוק, חוזה ביטוח הוא חוזה בין מבטח לבין מבוטח המחייב את המבטח, תמורת דמי ביטוח, לשלם, בקרות מקרה הביטוח, תגמולי ביטוח למוטב. החוק מסדיר, בין היתר, את הזכאות לקבלת תגמולי ביטוח, המועדים לתשלומם, חובות וזכויות המבוטח בקשר עם חוזה הביטוח.

בנוסף כולל החוק, בין היתר, הוראות בדבר חובות גילוי של המבוטח ותוצאות אי הגילוי, תנאים לביטול חוזה ביטוח, מעמד המוטב וזכויותיו, הוראות בנוגע להשלכות של שינויים בסיכון המבוטח וכן קביעת הוראות מיוחדות החלות על ענפי הביטוח השונים (ביטוח חיים, ביטוח תאונה מחלה ונכות, ביטוח נזקים וביטוח אחריות).

(ד) חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 (להלן: "חוק הגנת הפרטיות")

חוק הגנת הפרטיות קובע הוראות בדבר מאגרי מידע, כהגדרתם בחוק, לרבות הסדרים בעניינים העיקריים הבאים: חובת רישום מאגר פנקס מאגרי המידע, הוראות לגבי איסוף מידע למאגר מידע, ניהול, שימוש והחזקה של מאגר מידע, זכות העיון במידע, חובת אבטחת המידע במאגר ועוד.

(ה) חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: "חוק איסור הלבנת הון")

בהתאם לחוק איסור הלבנת הון ולצווים מכוחו, מוטלות על מבטח, קופת גמל, סוכן ביטוח חובות זיהוי ואימות פרטי המבוטח בפוליסות ביטוח חיים בהם קיים מרכיב חיסכון ופרטי עמית בקופות גמל, וכן חובת שמירה של מסמכי הזיהוי. בנוסף, קיימת חובת דיווח לרשות לאיסור הלבנת הון במקרים שהוגדרו בצו לרבות בשל פעולות בלתי רגילות הנחזות כפעולות מעוררות חשד.

בחודש מאי 2017, פורסם צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של מבטחים, סוכני ביטוח וחברות מנהלות, למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשע"ז-2017 (להלן: "צו איסור הלבנת הון"), המאחד את הוראות הצווים הקיימים (לעניין מבטח חברות מנהלות וסוכני ביטוח) ומרחיב את תחולתו גם ביחס לקרן פנסיה כללית (אך לא ביחס לקרן פנסיה מקיפה) ולקופת גמל להשקעה. בצו נוספו, בין היתר, חובות בקרה שוטפות, חובות דיווח נוספות, חובת קביעת מדיניות וניהול סיכונים בעניין איסור הלבנת הון ומימון טרור וכן נוספה הוראה לעניין חובת "הכרת הלקוח" בעת התקשרות עם לקוח חדש. בחודש פברואר 2018, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "ניהול סיכונים הלבנת הון ומימון טרור בגופים מוסדיים", וזאת בהמשך לפרסום צו איסור הלבנת הון. במסגרת החוזר נקבעו, בין היתר, נושאים אליהם תתייחס מדיניות הגוף המוסדי לניהול סיכונים הלבנת הון ומימון טרור ונהלים ליישומה וזאת, בין היתר, בקשר לזיהוי הסיכונים ולאמצעים להפחתתם. כמו כן, נקבע כי דירקטוריון הגוף המוסדי יאשר, יפקח ויבקר את יישום המדיניות. בנוסף, נקבע כי הליך הכרת הלקוח יתבצע באמצעות שאלון מובנה שייערך בהתאם לקווים המנחים שבנספח א' לחוזר, וכי בירור קיומו של חשבון של איש ציבור כהגדרתו בחוזר יבוצע באמצעות

הטופס המובנה בנספח ב' לחוזר. מועד התחילה של הוראות החוזר הינו מועד התחילה של צו איסור הלבנת הון, היינו חודש מרס 2018.

(1) **חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), התשע"ו-2016** (להלן, לצורך פסקה זו: "החוק"). בחודש אוגוסט 2016, פורסם ברשומות החוק שעניינו הסדרת הפיקוח על נותני שירותי מטבע ונותני שירותי האשראי החוץ בנקאי. עניינו של החוק בהסדרת הפיקוח על נותני שירותי מטבע ונותני שירותי האשראי החוץ בנקאי. עיקרי החוק כוללים, בין היתר, מינוי מפקח על נותני שירותים פיננסיים, אשר הינו המפקח המוגדר בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, אשר יפקח על פעילות של העמדת אשראי חוץ בנקאי שלא על ידי גופים מוסדיים ועל פעילות נותני שירותי מטבע. השירותים המפוקחים בהתאם לחוק זה יהיו מתן אשראי מסוגים והיקפים מסוימים על ידי גופים כאמור וכן עסקאות ניכיון. על פי החוק קיימים מספר סוגי רישיונות, בהתאם לסוגי הפעילויות המבוקשות על ידי נותני השרות, והיקפן. החוק נכנס לתוקף ביום 1 ביוני 2017, ביחס לנותני שירותי אשראי. בחודש מאי 2018, פורסם צו הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים) (דחיית יום התחילה המאוחר), התשע"ח-2018, לפיו נדחה יום התחילה של הוראות החוק לעניין נותני שירות בנכס פיננסי עד ליום 1 באוקטובר 2018, או עד ליום פרסומו של צו איסור הלבנת הון לעניין נותני שירות בנכס פיננסי, לפי המוקדם מביניהם. האסדרה במסגרת חקיקה זו חולקה למספר מקטעים כשבכל אחד מהם מוסדרים תחומי שירותים פיננסיים שונים. במקטע הראשון הוסדרו תחום מתן שירות בנכס פיננסי ותחום מתן האשראי. מקטע זה עוגן כאמור בחוק. המקטע השני, עוסק בין היתר, באסדרת הבנקאות הזעירה, לחברי אגודה או לקרוביהם, לרבות, מתן אשראי, ניהול פיקדונות וניהול תשלומים. המקטע השלישי, מסדיר את תחום מתן האשראי החוץ בנקאי באמצעות פלטפורמה המתוכנת באופן מקוון - בין מלווים ללווים שהם יחידים. יצוין, כי תיווך מקוון באשראי בין מלווים ללווים שהם תאגידים, מוסדר בחוק נפרד אשר הרשות לניירות ערך אמונה על אסדרתו. בחודש מרס 2018, פורסם ברשומות צו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של נותני שירותי אשראי למניעת הלבנת הון ומימון טרור), התשע"ח-2018, אשר מסדיר את החובות לעניין איסור הלבנת הון ומימון טרור של "נותני שירותי אשראי" שהוא גוף פיננסי, לרבות, הכרת הלקוח, זיהוי פנים אל פנים, רישום פרטי הלקוח ואימותם, וחובות בקרה ודיווח.

(2) **חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 21), התשע"ט-2019** – בחודש ינואר 2019, פורסמו ברשומות תיקון 20 ו-21 לחוק ההגבלים העסקיים, תשמ"ח-1988, אשר עיקריהם כלהלן: שמו של החוק שונה ל"חוק התחרות הכלכלית"; תקרת העיצום הכספי לפי החוק אשר עמדה על 24 מיליון ש"ח עלתה לסך של עד 100 מיליון ש"ח; הורחבה האחריות הפלילית בחוק על נושאי משרה בתאגיד, תוך קביעת עבירה עצמאית של היעדר פיקוח (גם אם לא בוצעה על ידי תאגיד או עובדיו הפרה כלשהי של החוק), כך שהחוק מחייב כעת את נושאי המשרה לפקח ולעשות כל שניתן למניעת עבירה לפי החוק. הפרת חובת פיקוח זו עלולה לגרור סנקציה פלילית של מאסר עד שנה וקנס הקבוע ליחיד בשל אותה עבירה. כמו כן, הורחבה ההגדרה של בעל מונופולין כך שתחול גם על תאגיד המחזיק ב"כוח שוק משמעותי שאינו זמני" גם אם נתח השוק שלו נמוך מ-50%. בנוסף, הוחמרה הענישה בגין עבירת ההסדר הכובל, מ-3 שנות מאסר לעד 5 שנות מאסר.

7.1.2.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) קודקס הרגולציה ("החוזר המאוחד")

החל משנת 2011, מפרסם הממונה פרקים וטיטות פרקים מתוך החוזר המאוחד, במטרה לרכז ולארגן מחדש את הוראות הממונה כפי שניתנו במהלך השנים לגופים המפוקחים על ידו. קודקס הרגולציה יורכב, בסופו

של התהליך, משני "חוזרי על": אחד לגופים מוסדיים ושני לסוכני ביטוח, משווקים ויועצים פנסיוניים.

(ב) בחודש אוגוסט 2018, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "דירקטוריון גוף מוסדי". החוזר מסדיר באופן מקיף את כללי הממשל התאגידי של דירקטוריון גוף מוסדי וועדותיו תוך קביעת סטנדרט מינימלי לניהול תקין של הגוף המוסדי בכל הקשור לפעולת הדירקטוריון וועדותיו, וזאת באמצעות קביעת הוראות לעניין כשירות חברי הדירקטוריון, הרכבו, תפקידיו, סמכויותיו ואופן התנהלותו. החוזר האמור, יבטל ויחליף חוזרים קיימים הנוגעים לנוהל עבודת דירקטוריון וועדותיו תוך הצהרה כי הוראות החוזר נועדו להחליף גם את הוראות תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), התשס"ז-2007 שבתוקף, אשר תמשכנה לחול על חברות מנהלות של קופות גמל ענפיות בלבד (להלן: "תקנות דירקטוריון וועדותיו"). מועד התחילה שנקבע להוראות החוזר, הינו ביום תחילתן של תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (קופות גמל ענפיות וניגוד עניינים) (תיקון), התשע"ח-2018, קרי, ביום 25 באפריל 2019, למעט הוראות המעבר הפרטניות המפורטות בסעיף 5 לחוזר דירקטוריון גוף מוסדי.

(ג) בחודש דצמבר 2017, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "מבנה הגילוי הנדרש בדוח התקופתי ובאתר האינטרנט של חברות ביטוח בנושא משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II", בו נקבעו הוראות לעניין מבנה הגילוי הנדרש בדוח התקופתי ובאתר האינטרנט של חברות ביטוח בנושא משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II, לרבות דרישת ביקורת על גילוי כאמור, וכן התנאים לבחינת מתן אישור הממונה בדבר ביצוע ביקורת לראשונה על יישום הוראות חוזר סולבנסי.

(ד) בחודש יוני 2017, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס SOLVENCY II" (להלן: "חוזר סולבנסי"). מטרת החוזר הינה לכונן משטר כושר פירעון חדש לחברות הביטוח, בהתבסס על הוראות הדירקטיבה המכונה "SOLVENCY II" שאומצה על ידי האיחוד האירופאי ולהביא לכך שחברת ביטוח תחזיק כרית לספיגת הפסדים הנובעים מהתממשותם של סיכונים בלתי צפויים להם היא חשופה, אשר לא זוהו על ידה באופן ספציפי או שלא הוערכו באופן מספק. החוזר קובע כיצד על חברות הביטוח ליישם את משטר כושר הפירעון המבוסס סולבנסי אשר מונהג באיחוד האירופאי החל מינואר 2016. היקף דרישות ההון מחברות הביטוח, בהתאם להוראות, יכנסו לתוקף באופן מדורג, החל מיום 30 ביוני 2017 ועד ליום 31 בדצמבר 2024. לפרטים בדבר דרישות ההון של הקבוצה והליך המעבר למשטר כושר פירעון כלכלי מבוסס SOLVENCY II, ראה סעיף 2.3.1 לדוח דירקטוריון, וכן באור 14 לדוחות הכספיים.

(ה) בחודש מרס 2018, פרסמה הממונה עמדה שעניינה "הגדרת הון מוכר והון נדרש במכשירי הון מורכב". אשר מבקשת להבהיר ולסנכרן הגדרות במונחים "הון נדרש" ו"הון מוכר" עבור חלק מסעיפים בתנאי מכשירי הון שהונפקו בעבר ובפרט סעיפים המתייחסים לנסיבות משהות שבהן יופעלו מנגנוני ספיגת הפסדים (כגון דחיה או ביטול קרן וריבית) וסעיפים המתייחסים לתנאים לפדיון מוקדם. לעיתים הגדרת מונחים בתנאי המכשירים מפנה להוראות הממונה באופן כללי, ובמקרים אחרים ההגדרה מפנה מפורשות לתקנות ההון המינימאלי. עם כניסתם לתוקף של חוזר סולבנסי אשר פורסם בחודש יוני 2017, וחוזר שפורסם בחודש מרס 2018, שעניינו "הוראות בדבר הון עצמי לכושר פירעון של מבטח" (להלן - "חוזר הון עצמי לכושר פירעון"), יחושבו ההון העצמי וההון הנדרש של חברות הביטוח על פי חוזרים אלו, לפי העניין, ולא על פי תקנות ההון אשר בוטלו. בהתאם לאסדרה האמורה לגבי חברות ביטוח שקיבלו את אישור הממונה לביצוע ביקורת על יישום הוראות חוזר סולבנסי, המונח 'הון נדרש' (לרבות 'הון מינימאלי נדרש' ומונחים דומים) - יפורש בהתאם להגדרת המונח "סך הון מינימאלי (MCR)

בחוזר סולבנסי בגבולו העליון כלומר 45% מ-SCR (כשהוא מחושב ללא ההוראות בתקופת הפריסה). כמו כן, המונח 'הון עצמי' (לרבות 'הון מוכר' ומונחים דומים) יפורשו בהתאם להגדרת המונח "הון עצמי" בחוזר סולבנסי. לגבי חברות שלא קיבלו את אישור הממונה, המונחים "הון עצמי" ו"הון עצמי נדרש לכושר פירעון" יפורשו בהתאם להגדרתם בחוזר הון עצמי לכושר פירעון.

(ו) בחודש אפריל 2018, פורסמו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) הון עצמי מזערי נדרש לקבלת רישיון מבטח), התשע"ז-2017. התקנות קובעות, בין היתר, דרישות הון עצמי מזערי ראשוני נדרש לקבלת רישיון מבטח ישראלי וכן מבטלות את תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) הון עצמי מינימלי נדרש ממבטח), התשנ"ח-1998 (להלן: "תקנות ההון הישנות"). לפרטים נוספים בדבר משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II של חברות ביטוח ראה באור 14 בדוחות הכספיים.

(ז) בחודש אוקטובר 2016, פרסמה הממונה חוזר שעניינו "ממשק אינטרנטי לאיתור מוצרי ביטוח". החוזר מפרט את הדרישות מחברות הביטוח לצורך הפעלת ממשק אינטרנטי מרכזי שבכוונת רשות שוק ההון להשיק, אשר יאפשר לציבור המבוטחים לאתר את מוצרי הביטוח שברשותם אצל כל חברות הביטוח בקלות ובמהירות ולבחון את תנאיהם. בחודש אוגוסט 2018, פורסם תיקון לחוזר המתייחס למידעים שעל החברה להעביר לממונה בקשר עם פוליסות ביטוח רכב רכוש וביטוח סיעודי קבוצתי לחברי קופות החולים. התיקון ייכנס לתוקפו החל מחודש מרס 2019.

(ח) בחודש אוגוסט 2016, פורסם נייר עמדה בנושא "חזון דיגיטלי", אשר מטרתו להתוות את חזון רשות שוק ההון, בנושא הדיגיטציה בגופים המוסדיים, ולתאר שורה של צעדים, פנימיים וחיצוניים, שינקטו על ידי הרשות במטרה לקדם את התשתית הטכנולוגית ואת הדיגיטציה בענף. נייר העמדה מגדיר "דיגיטל" כמורכב מארבעה רכיבים עיקריים: (1) מובייל- היכולת להיות מקושר בכל זמן ובכל מקום לכל שירות; (2) האינטרנט של הדברים/מכשור לביש- היכולת לקיים ניטור וחיתום רציף אחר הלקוחות, להתאים את תנאי הפוליסה והמחיר לדרישות הלקוחות, אורח חייהם והשינויים במהלכם; (3) ביג דאטה/כריית מידע/ניתוחים סטטיסטיים- היכולת להכיר את הלקוח טוב יותר, להתאים ללקוחות מוצרים באופן טוב יותר, ולשווק אותם בצורה מתאימה ואפקטיבית יותר; (4) ענן- וירטואליזציה של משאבי אנוש והיכולת לשעבד יכולות עיבוד רבות בצורה נקודתית. נייר העמדה מפרט שלושה רבדים עיקריים בהם משתקפת הדיגיטציה כאמצעי להשגת יעדים: (1) בממשק בין גופים מוסדיים ללקוחות; (2) במערכות מידע בגופים המוסדיים; (3) בתוך רשות שוק ההון, בממשק בינה לבין המבוטחים ובינה לבין הגופים המפוקחים. בנייר העמדה נקבע, בין היתר, כי הן גופים מוסדיים שייצגו תכנית אסטרטגית להיערכות לעידן הדיגיטלי, ולשיפורים טכנולוגיים, והן גופים מוסדיים שייבנו תכניות עבודה רב שנתיות למיכון ודיגיטציה של תהליכים עסקיים הרלוונטיים למוצרים ובתהליכים עסקיים רוחביים- יזכו להקלות בדרישות ההון. כמו כן, נקבע בנייר העמדה כי בכדי לעודד כניסת שחקנים חדשים לשוק הביטוח והחיסכון, תשקול הרשות מתן הקלות בדרישות רגולטוריות לגוף שיתעתד לפעול במתכונת דיגיטלית לחלוטין.

(ט) בחודש יולי 2015, פורסם חוזר שעניינו "צירוף לביטוח", במסגרתו נקבעו הוראות להסדרת ההתנהלות של חברות ביטוח ושל סוכני ביטוח בעת צירוף מבטחים לתוכנית ביטוח, לרבות לעניין הוספת כיסוי הרחבה או כתב שירות לפוליסה קיימת. בין היתר, נקבעו בחוזר הוראות לעניין התאמת הביטוח לצרכי המועמד לביטוח, התנהלות לקראת כריתת חוזה הביטוח, קבלת הסכמה לכריתת חוזה ביטוח, ומסירת מידע רלוונטי לאחר הצירוף לתכנית הביטוח (לרבות הפרטים שיש להציג בדף פרטי הביטוח). כמו כן, נקבעו בחוזר הוראות לעניין חובת תיעוד שלבים

מסוימים בתהליך ואופן התייעוד, וכן הוראות לעניין הליכי בקרה נדרשים. החוזר אף קובע הוראות מיוחדות בכל הקשור לשיווק ביטוח באופן יזום. החוזר חל על חברות הביטוח, על ה"פול" ועל סוכני ביטוח במרבית ענפי הביטוח. בחודש מרס 2017, פרסמה הממונה תיקון לחוזר במסגרתו הוסף לחוזר נספח שעניינו "נהגים שאין לעשות בהם שימוש בעת צירוף לביטוח". הוראות הנספח נכנסו לתוקף ביום 1 ביולי 2017. בחודש יולי 2018, פורסם תיקון נוסף לחוזר, הקובע, בין היתר כי במסגרת הליך התאמת הצרכים סוכן הביטוח או חברת הביטוח יכללו בדיקה של המוצרים הקיימים ברשותו של המועמד לביטוח על ידי שאילתה לאתר "הר הביטוח". שאילתה כאמור תבוצע באמצעות הרשאת שימוש פרטנית. בנוסף, עודכן הנספח שעניינו "נהגים שאין לעשות בהן שימוש בעת צירוף לביטוח", בין היתר, בכל הנוגע לתנאים לצירוף מבוטח לפוליסת פרט המעניקה פיצוי כאשר למבוטח קיימת פוליסה אחרת המעניקה פיצוי עבור מקרה ביטוח דומה. להערכת הקבוצה, הוראות החוזר מכבידות על הליכי המכירה של מוצרי הביטוח בערוצי השיווק השונים של הקבוצה, לרבות תוך הרחבת חובות הגילוי והרחבת אחריות המבטח והסוכן. מעבר לכך, הוראות החוזר מחייבות היערכות מתאימה, בדגש על התאמת תהליכי העבודה לרבות התאמות מיכוניות, הכשרת עובדים, והנחיית סוכנים, אשר החברה החלה לנקוט בה במהלך שנת 2016. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, והן תלויות, בין היתר, בהתנהגות הסוכנים והלקוחות בפועל.

חוזרים הנוגעים להשקעות של גופים מוסדיים

(א) בחודש מרס 2018, פורסם פרק 4 חלק 2 בשער 5 בחוזר במאוחד (קודקס הרגולציה) בנושא ניהול נכסי השקעה. הפרק מאחד בתוכו את כל חוזרי הממונה בנושא השקעות ומבטל את החוזרים הספציפיים אשר הוטמעו בתוכו, לרבות חוזר "כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים", הקובע הוראות משלימות לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים) התשע"ב-2012, בין היתר, הוראות לענין עסקאות עם צד קשור ובאמצעותו מתן הלוואות השקעה בשותפות ועוד. וכן חוזר "ניהול השקעות באמצעות סלי השקעה" המסדיר, בין היתר, דרך ההקמה, אישור ותפעול סלי השקעה.

(ב) בשנת 2008, פורסמו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), תשס"ח 2008 (להלן: "תקנות ההוצאות"). אשר מתירות לגבות מנכסי המבוטחים והעמיתים הוצאות ישירות. בחודש מאי 2018, האריכה ועדת הכספים את תוקף תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות) (תיקון מס' 2), התשע"ד-2014, מחודש מרס 2014, כהוראת השעה, ובתחולה רטרואקטיבית החל מה- 1 בינואר 2018 ועד ליום 31 בדצמבר 2019. הוראת השעה מאפשרת לגבות הוצאות הנובעות מעמלות ניהול חיצוני, בין היתר, בשל השקעות בקרנות השקעה, תעודות סל, קרן או קרן חוץ, וכן בגין עמלות הנובעות מהשקעה בקרן טכנולוגיה עילית, ותוך ביטול, בתוקף החל מסוף שנת 2018, של האפשרות לגבות הוצאות ישירות בגין הלוואות לעמיתים ומבוטחים. במקביל, במסגרת הוראת השעה, התקרה לשיעור ההוצאות הישירות שניתן לגבות בגין עמלות ניהול חיצוני כאמור, בשיעור כולל של עד 0.25%, נותרה בעינה.

7.1.3 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

7.1.3.1 חוקים ותקנות

(א) חוק קופות הגמל

חוק זה מסדיר את תחום הפעילות של קופות הגמל (לרבות קרנות הפנסיה). הוראות החוק והתקנות מכוחו כוללות הסדרה של ניהול חברות מנהלות (וחברות ביטוח ביחס לקופות ביטוח) בנושאים שונים,

לרבות לעניין הפרדת נכסים, השליטה והרישוי שלהן, כללי בירור תלונות ציבור, והוראות לעניין אכיפה מנהלית ופלילית בעניינים אלה.

במסגרת החוק נקבעה זכותו של עובד לבחור את קופת הגמל בה יפקיד מעבידו את הכספים עבורו; בהקשר זה נקבע כי במידה והעובד הזכאי לא בחר בקופת גמל מסוימת בהתאם לזכותו זו, תהא ההפקדה בקופת הגמל שזוהתה נקבעה בדין או בהסכם המעניק לעובד את הזכות להפקדת כספים על שמו בקופת גמל.

במסגרת החוק נקבעה הוראת שעה, שפקעה בחודש מרס 2018, שבמסגרתה הופעל מנגנון בתיווכה של הממונה, לאיתור כספים של עמיתים במעמד לא פעיל בקרנות פנסיה, אשר הינם במקביל עמיתים פעילים בקרן פנסיה אחרת, תוך העברת הכספים לקרן הפנסיה הפעילה, אשר תבוצע כל עוד לא יביע העמית התנגדות להעברה (opt-out). הוראת השעה יושמה בשנים 2016 ו-2017. בחודש מרס 2018 בוצע יישום נוסף ואחרון של הוראת השעה.

מכוח חוק קופות הגמל הותקנו, מעת לעת, תקנות שונות המסדירות נושאים שונים בקשר עם קופות גמל (לרבות קרנות פנסיה) וחברות מנהלות ובכלל זה, כללי השקעה לגופים מוסדיים, הוצאות המותרות בניכוי לגוף מוסדי, שיטות שערך לגבי נכסים שונים בקופות הגמל, חובת השתתפות על חברה מנהלת באספות כלליות ועוד.

(ב) בחודש ינואר 2017, פורסם ברשומות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופת גמל) (תיקון מס' 20), התשע"ז-2017, שעניינו איסור קיומה של זיקה בין עמלת ההפצה לדמי הניהול הנגבים מהעמיתים. התיקון קובע במפורש שאין לחשב עוד את עמלת ההפצה בזיקה לדמי הניהול הנגבים מהעמית. עוד נקבע כי חישוב עמלת ההפצה בזיקה לדמי הניהול תהווה עבירה שהעונש בגין הפרתה הוא שנת מאסר או קנס, על פי זהות המפר. התיקון לחוק נכנס לתוקף ביום 1 באפריל 2017. הקבוצה מיישמת את הוראות התיקון בתוקף מהמועד הנ"ל.

(ג) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (דמי ניהול), התשע"ב-2012

התקנות קובעות, בין היתר, את השיעור המירבי של דמי הניהול שניתן לגבות מעמיתים במוצרי חיסכון ארוך טווח, וכן כי בחשבונות של עמיתים שיש לאתרם בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (איתור עמיתים ומוטבים), התשע"ב-2012, ושלא אותרו בפרק הזמן שנקבע, יופחתו דמי הניהול ל- 0.3% מהיתרה הצבורה. במועד שבו חודש הקשר עם עמית כאמור ניתן יהיה לחזור ולגבות את שיעור דמי הניהול שנגבו מהעמית במועד ניתוק הקשר וכן את הפרש בין דמי הניהול המופחתים הנ"ל (0.3%) לבין הנמוך מבין 0.5% או שיעור דמי הניהול שנגבו מהעמית במועד ניתוק הקשר.

(ד) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (זקיפת תשואה בקרן פנסיה חדשה מקיפה), התשע"ז-2017 (להלן: "התקנות"), תיקון לחוזר פנסיה שעניינו הוראות דיווח כספי לקרנות פנסיה חדשות ולחוזר פנסיה שעניינו הוראות לניהול קרן חדשה (להלן: "החוזרים").

בחודש מרס 2017, פורסמו התקנות, אשר מעגנות את ההמלצות שפורטו בדוח הצוות להגברת הוודאות בחיסכון פנסיוני, ומשנות, מיום 1 ביולי 2017, את אופן הקצאת אג"ח מיועדות מסוג "ערד" לקרנות הפנסיה (ההקצאה הינה בשיעור קבוע של 30% מנכסי קרן הפנסיה המקיפה), באופן שנותן עדיפות למקבלי קצבה ולעמיתים מבוגרים על חשבון שיעור ההקצאה לעמיתים צעירים: שיעור ההקצאה למקבלי קצבה יעלה ל- 60%, שיעור ההקצאה לעמיתים מגיל 50 ועד ליציאה לפנסיה זקנה יהיה עד 30%, ולעמיתים עד גיל 50 יוקצו אג"ח המיועדות שיוותרו, כאשר שיעור ההקצאה ל- 3 הקבוצות האמורות יהיה בהתאם לשיעור היחסי של כל קבוצה בקרן הפנסיה המקיפה הרלבנטית, וישתנה מקרן לקרן, כאשר עד לתום שנת 2023, שיעור ההקצאה לעמיתים בני 50

ומעלה ולשאר העמיתים שאינם מקבלי קצבה בקרן מסוימת יהיה זהה. כמו כן נקבע בתקנות, כי שיעור ההקצאה למקבלי הקצבה של קרן מסוימת עשוי לגדול עד לכדי 85% מסך נכסיהם, ככל ששיעור ההקצאה לעמיתים שאינם מקבלי קצבה בקרן יהיה, לפני הגדלת ההקצאה כאמור, גבוה ביותר מ- 0.5% משיעור ההקצאה לעמיתים שאינם מקבלי קצבה בקרן אחרת, וזאת כדי לעודד מעבר עמיתים לקראת גיל פרישה לקרן שכזו ובכך להגדיל את התחרות על עמיתים מבוגרים לקראת פרישה. בחודש יוני 2017, פורסם חוזר שעניינו **כללים להגדלת שיעור זקיפת התשואה למקבלי קצבה בקרנות פנסיה חדשות**, אשר קובע כי רק אם הפער בשיעורי ההקצאה לעמיתים שאינם מקבלי קצבה יעלה על 1.5%, תוכל הקרן להגדיל את שיעור ההקצאה למקבלי קצבה בקרן מעבר ל- 60%. בחודש מאי 2017, התפרסמו תיקונים לחוזרי פנסיה **שעניינם הוראות דיווח כספי לקרנות פנסיה חדשות, הוראות לניהול קרן חדשה והוראות לניהול קרן חדשה כללית** (להלן - "החוזרים"). החוזרים, אשר נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2018, קובעים הוראות משלימות להוראות התקנות, לרבות הוראה שלפיה הפנסיות של מקבלי קצבת נכות או שאירים, שמועד אירוע הנכות או הפטירה חל לאחר מועד התחילה של החוזרים, והפנסיות של מקבלי קצבת זקנה, שיפרשו לאחר מועד התחיל כאמור, יהיו צמודות לפער שבין התשואה שתושג בפועל בגין תיק מקבלי קצבה לבין הנחת התשואה - כאשר גירעונות (או עודפים) בשל פער זה ניתן יהיה לפרוס על פני 3 שנים. השילוב, החל מינואר 2018, של רפורמת האג"ח המיועדות ביחד עם החוזרים הנ"ל, הביאו למצב שבו, בניגוד למצב שהיה עד לתום שנת 2017 - פרישה לפנסיה זקנה לא מייצרת גרעון אקטוארי לקרן הפנסיה.

(ה) חוק הייעוץ הפנסיוני

בחוק זה הוסדר העיסוק במקצועות הייעוץ או השיווק הפנסיוני. נקבעו בו, בין היתר, הוראות בדבר חובת הרישוי והוראות לגבי אופן ההתנהלות של סוגי בעלי הרישיון השונים (לרבות תאגיד בנקאי כיועץ פנסיוני), תוך קביעת חובות אמון וחובת זהירות ואיסור על ניגוד עניינים אפשרי בין היועץ או המשווק ללקוח, כללים לענין תגמול יועצים פנסיונים והוראות בדבר פיקוח ואכיפה מנהלית ופוליטית. כמו כן, מסדיר החוק את פעילות המסלקה הפנסיונית (לענין זה ראה גם סעיף 2.1.1 לעיל).

(ו) חוק פיצויי פיטורים, התשכ"ג-1963

חוק זה קובע, בין היתר, כללים לענין ההפקדות בקופות הגמל של מרכיב הפיצויים, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (ביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, וכן הוראות הגנה על כספים שהופקדו כאמור מפני עיקול, שעבוד, החזרה או העברה.

(ז) חוק הגנת השכר, התשי"ח-1958

בהתאם להוראות סעיף 19א לחוק הגנת השכר, על קופות גמל לפעול לגביית חובות ממעביד. קופות הגמל יהיו רשאיות להשתחרר מחובתן אם יוכיחו כי לא התרשלו או כי חלו נסיבות אחרות המצדיקות שחרור מחבות זו.

(ח) פקודת מס הכנסה

בפקודת מס הכנסה קבועות הטבות מס הניתנות עקב הפקדת כספים בקופות גמל, ובכלל זה לגבי פוליסות הכפופות לתקנות קופות הגמל (לעצמאיים וביטוחי מנהלים) וקרנות הפנסיה, והטבות מס הניתנות לכספים המשתלמים מהן וכן "קנסות" על משיכות שאינן בהתאם לתנאי ההסדר התחיקתי.

(ט) תקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964

תקנות אלה מסדירות נושאים שונים הנוגעים לניהולן של קופות גמל, קרנות פנסיה, וקופות ביטוח וחובות הביטוח החלות עליהם. הנושאים העיקריים המוסדרים בתקנות הינם, בין היתר, קביעת שיעורי הפרשות המותרים להפרשה לטובת חיסכון פנסיוני, תוך אבחנה בין עמיתים שכירים ועמיתים עצמאים, וכן קביעת אפשרויות המשיכה של הסכומים הצבורים בהם והתנאים לעניין זה.

(י) תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי), התשס"ז-2006

התקנות קובעות עקרונות בסיסיים בביטוח אובדן כושר עבודה קבוצתי, שמטרתם העיקרית שמירה על ענייני המבוטחים והבטחת כיסוי ביטוחי נאות. בתקנות נקבע כי בעל הפוליסה יכול שיהיה מעביד בלבד; למבוטח הבודד יתאפשר מעבר לפוליסת פרט בעת פקיעת הביטוח הקבוצתי או בעזיבת עבודה (תוך 60 ימים), בתנאים דומים לפוליסות פרט של המבוטח במועד המעבר וללא חיתום מחדש. כן קובעות התקנות חובה על המבוטח להמציא לכל מבוטח בקבוצה פוליסה, דף פרטי ביטוח ודיווח שנתי.

(יא) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (ביטוח חיים קבוצתי), תשנ"ג-1993

בתקנות אלה כלולות הוראות, לעניין ביטוח חיים קבוצתי, ריסק (ללא מרכיב חיסכון) ובכלל זה הגדרת הקבוצות וגודלן המינימאלי, תקופת הביטוח, ותקרת העמלות לסוכנים. בנוסף, הממונה הוסמך לקבוע הוראות לגבי פוליסת המשך במקרה של הפסקת הביטוח הקבוצתי וללא חיתום מחדש.

(יב) תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי הפרדת חשבונות ונכסים של מבטח בביטוח חיים), התשמ"ד-1984

תקנות אלה קובעות הנחיות בדבר דרכי הפרדת החשבונות והנכסים של עסקי ביטוח חיים מכלל עסקי הביטוח של מבטח, והפרדת נכסים של עסקי ביטוח חיים משתתף ברווחים מנכסים של עסקי ביטוח חיים אחרים.

(יג) חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (תיקון מס' 18), התשע"ח – 2018

בחודש יולי 2018, פורסם תיקון לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במסגרתו נקבע כי מבטח שמוכר בטוח חיים אגב הלוואה לדור, בהתאם למטרת הלוואה שנקבעה בחוק, לא יסרב למכור פוליסה כאמור לאדם עם מוגבלות מקצרת חיים, עקב מוגבלותו, אלא אם ההחלטה התבססה על החלטת אקטואר ממונה שמונה בהתאם להוראות שקבע הממונה בעניין זה. כן נקבע כי במסגרת הפוליסה כאמור תקבע תקופת אכשרה של שנתיים וחצי.

7.1.3.2 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

(א) בחודש מאי 2017, פרסמה הממונה תיקון לחוזר שעניינו "קווים מנחים לעניין תכניות לביטוח מפני אובדן כושר עבודה", הקובע מבנה אחיד ומודולרי לתכנית לביטוח אובדן כושר עבודה, אשר יאפשר למועמדים לביטוח לערוך השוואה בין תכניות הבסיס השונות וההרחבות השונות לתוכנית הבסיסית לביטוח מפני אובדן כושר עבודה. החוזר קובע הגדרה אחידה לאובדן כושר עבודה וכן הוראות שונות לתכנית הבסיסית לרבות בכל הנוגע לתקופת הביטוח, תקופת ההמתנה, היקף הכיסוי, תגמולי הביטוח ואופן חישובם, חריגים לכיסוי, כיסוי בתקופת העדר עבודה ואפשרות קיזוז תגמולי הביטוח במקרה של תשלום מגורמים ממשלתיים או ממבטחים אחרים. החוזר חל על כל התכניות לביטוח אובדן כושר עבודה, אישיות או קבוצתיות שישוקו, יוארכו או יחודשו החל מיום 1 באוגוסט 2017 (להלן: "המועד הקובע"). בהמשך לאמור, הגישה הקבוצה

פוליסות פרט וקבוצתית עדכניות לאישור הממונה, ובהתאם התקבל אישורה.

(ב) בחודש ינואר 2017, פורסם תיקון לחוזר מחודש ספטמבר 2016, שעניינו "הצטרפות לקרן פנסיה או לקופת גמל", אשר מסדיר את תהליכי ההצטרפות לקרן פנסיה, קופת גמל לחסכון וקרן השתלמות, ועדכון הפרטים אצלן, ואף מסדיר את הליך איתור החיסכון הלא פעיל של מצטרף חדש לקרן פנסיה ואיחודו לחשבון העמית בקרן הפנסיה החדשה שלו (בדומה לעקרון שבחוזר איחוד חשבונות קיימים בקרנות פנסיה חדשות). היקף השפעת החוזר אינה ניתנת לאומדן, שכן אין בידי הקבוצה מידע לגבי שיעור לקוחותיה הלא פעילים שיחלו להפקיד בקרנות פנסיה מתחרות, ואין בידי הקבוצה מידע לגבי היקף הנכסים שצפוי לעבור לקרנות הפנסיה שבניהול הקבוצה בעקבות הצטרפותם של עמיתים חדשים.

(ג) בחודש מאי 2016, חתמה ישראל על הצטרפותה להסכם הרשויות המוסמכות ליישום האמנה המולטיטריטלית לחילופי מידע אוטומטי הנוגע למידע פיננסי (Common Reporting Standart – CRS) וליישום האמנה המולטיטריטלית לדיווח בין מדינות (Country – CBC by Country Report) ה-CRS הינו הסכם ליישום חילופי מידע אוטומטיים בנוגע לחשבונות פיננסיים של תושבים זרים. ההסכם ותקניו פותחו על ידי ה-OECD לצורך אכיפת דיני המס. ההסכם מגדיר תקן הקובע, בין היתר, הוראות לגבי סוג המידע והגופים הפיננסיים עליהם תחול החובה של העברת המידע לרשויות והמועד להעברת המידע. התקן נשען במידה רבה על המודל שפותח במסגרת יישום מדיניות ה-FATCA. בחודש אוקטובר 2017, פרסמה הממונה נייר שעניינו היערכות ליישום הסכם לחילופי מידע אוטומטיים, במסגרתו הובהר כי במהלך תקופת הביניים עד להשלמת תהליך התקנת התקנות, יהיה רשאי גוף מוסדי לבקש את פרטי התיעוד העצמי הנדרשים בהוראות התקן, ובכלל זה, הצהרה מהלקוח על המדינה או המדינות שבהן הוא תושב לצרכי מס והפרטים הרלבנטיים לתיעוד העצמי. משכך, הובהר כי סירוב של גוף מוסדי לפתוח חשבון בשל חוסר שיתוף פעולה מצד לקוח למסירת מידע, לא ייחשב מבחינת הממונה כפעולה שאינה עולה בקנה אחד עם הוראות הדין. בחודש ינואר 2019, אישרה ועדת הכספים את תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019, והן פורסמו ביום 6 בפברואר 2019. התקנות מסדירות את אופן זיהוי הלקוחות שייכללו בדיווחים לרשות המיסים, את המועדים לביצוע הדיווחים וכן חובות נוספות בקשר לתהליך יישום התקן האחד.

(ד) בחודש יולי 2018, הממונה פרסמה תיקון לחוזר "מסמך הנמקה", במסגרתו נקבע, בין היתר, כי בעת מתן המלצה ללקוח בקשר עם מוצר פנסיוני, ברירת המחדל תהא מילוי מסמך הנמקה מלא, למעט המקרים שצוינו במפורש בחוזר. כמו כן, הובהר כי גם במקרה של ביטול המלצה של בעל רישיון על ידי בעל רישיון אחר ('הליך שימור') יש למלא מסמך הנמקה מלא, שכן מדובר בהמלצה חדשה. בנוסף, עודכנו ההוראות למילוי מסמך הנמקה, לרבות פירוט תנאי ועלות הכיסוי הביטוחי וכן התוסף נספח למסמך הנמקה הכולל פרמטרים אחידים לחישוב והמחשת היתרה והקצבה הצפויה של הלקוח. בנוסף, הובהר כי בעת המלצה לרכישת תכנית ביטוח לאובדן כושר עבודה יש לפעול בהתאם להוראות חוזר שיווק תכניות מפני אובדן כושר עבודה (חוזר מס' 8-1-2018). מועד התחילה שנקבע להוראות החוזר הינו 15 באוקטובר 2018, למעט ההוראות הפרטניות למילוי מסמך הנמקה והנספח לו, אשר יכנסו לתוקף ביום 1 ביולי 2019. להערכת הקבוצה, יכול ויהיה לתיקון השפעה על פעילות מערך השימור של הקבוצה, בין היתר, בשל הצורך בהתאמת תהליכי העבודה של מערך השימור. ואולם, בשלב זה, הקבוצה אינה יכולה להעריך את מלוא ההשפעה של הוראות החוזר על פעילותה ועל תמהיל המכירות הפנסיוני. הערכת הקבוצה בעניין

זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור אי הודאות לעניין התנהגות הלקוחות והמתחרים.

7.1.3.3 הצעות חוק וטיטות תקנות וחוזרי ממונה

בחודש פברואר 2018, הופצה טיטת תיקון עדכנית לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל), תשס"ח-2008, שבמסגרתו הוצע לבטל כליל את יכולת השימור במקרה של בקשת נידוד יוצא ולאפשר למקבלי קצבת זקנה מקרן פנסיה לבצע נידוד לצורך קבלת קצבת זקנה מקרן פנסיה אחרת וכן לאפשר למקבלי קצבת זקנה מביטוח מנהלים לבצע נידוד לצורך קבלת קצבת זקנה מחברת ביטוח אחרת. ועדת הכספים עדיין לא אישרה את התיקון המוצע. ככל שהתקנות יאושרו, עשוי היקף הניוד היוצא מקרנות הפנסיה וקופות הגמל שבניהול הקבוצה לגדול, אך מאידך השינוי עשוי להגדיל את היקף הניוד הנכנס אל קרנות הפנסיה וקופות הגמל שבניהול הקבוצה. אפשרות הניוד של מקבלי קצבת זקנה עשויה ליצור תחרות על הפנסיונרים הקיימים, באופן שעשוי לפגוע בהכנסות דמי הניהול של הקבוצה מפנסיונרים. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות וזאת בין היתר, כתוצאה מהתנהגות העמיתים, הפנסיונרים, והמתחרים בשוק.

7.1.4 ביטוח אלמנטרי

7.1.4.1 חוקים ותקנות, הצעות חוק וטיטות חוזרי ממונה

חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995

על פי סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי ("החוק"), מוקנית למוסד לביטוח לאומי (המ"ל) זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששולמו או שישולמו על ידי המ"ל, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד (למשל אם עובד נפגע בתאונת דרכים שהיא גם תאונת עבודה).

במסגרת החוק קיים גם הסדר שמחייב מבטח של מזיק שחויב בתשלום לנפגע, והיה רשאי לנכות או ניכה מהתשלום סכומים המגיעים לנפגע מהמוסד לביטוח לאומי (גמלת ביטוח לאומי), לדווח לביטוח הלאומי על אותם סכומים, תוך 60 ימים ממועד ביצוע הניכוי או מיום כריתת הסכום פשרה או מיום מתן פסק דין, לפי המוקדם. ככל שלא תקיים החובה במועד, נקבעו הוראות לעניין הארכת תקופת ההתיישנות בגין תביעת שיבוב של המוסד לביטוח לאומי אשר בכל מקרה לא תחרוג מ- 15 שנה מיום קרות המקרה שחייב את המוסד לביטוח לאומי לשלם את גמלת הביטוח הלאומי. לממונה סמכות להטיל עיצום כספי על מבטח שהפר את חובת הדיווח למוסד לביטוח לאומי.

יצוין, כי יישוב התביעות מתבצע, בין היתר, בהתבסס על הסכמים שנחתמו בין החברות בקבוצה לבין מ"ל בשנת 2015.

במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019), התשע"ח-2018, שהתפרסם ביום 22 במרס 2018, נכלל, בין היתר, תיקון חוק הביטוח הלאומי שעניינו הוספת סעיף 328א המבטל את תחולתם של סעיפים 328(א) ו-328(א2) הנ"ל על מבטחים, ביחס לתביעות שיבוב הנובעות מחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 ("חוק הפיצויים"), וכן את חובת הדיווח כאמור. במסגרת התיקון נקבעו הוראות שלפיהן המ"ל לא יגיש תובענה או דרישה לפי סעיף 328 בגין מקרה המשמש עילה לחייב מבטח לשלם פיצויים לפי חוק הפיצויים, אך אם חייב בית המשפט מבטח לשלם פיצויים לזכאי לגמלה במסגרת תביעה לפי חוק הפיצויים, שהגיש אותו זכאי בשל מקרה כאמור, יופחת סכום הגמלה שחייב המ"ל לשלם בשל המקרה מסכום הפיצויים. כן נקבע, כי המבטחים יעבירו למ"ל מידי שנה, סכום שנתי שיקבע בתקנות שיותקנו לשם כך. התקנות

אמורות לקבוע גם הוראות לעניין אופן עדכון הסכום האמור, אופן חלוקתו של הסכום בין המבטחים וכן את הסכום שעל כלל המבטחים להעביר למל"ל בגין תאונות דרכים שאירעו בתקופה שמיום 1.1.2014 ועד יום 31.12.2018 והמל"ל לא הגיש לגביהן תובענה/דרישה לפי סעיף 328.

תחילתו של התיקון ביום 1 בינואר 2019 או במועד כניסתו לתוקף של התקנות דלעיל, לפי המאוחר ("יום התחילה") והוא יחול על תאונות דרכים שאירעו ביום התחילה ואילך. כמו כן, יחול התיקון לגבי תאונות דרכים שאירעו בתקופה שמיום 1 בינואר 2014 ועד ערב יום התחילה, ואשר המל"ל לא הגיש תביעה או דרישה לפיצוי בגינן לפי סעיף 328.

נכון למועד פרסום הדו"ח, טרם הותקנו תקנות.

בחודש ינואר 2018, לאחר פרסום תזכיר החקיקה ולפני פרסום הצעת החוק, שקדמו לפרסום התיקון, פרסם משרד האוצר מתווה בקשר עם יישום תזכיר החקיקה, לרבות לעניין הסכום ודרך חישובו. איגוד חברות הביטוח שלח למשרד האוצר, התייחסות ראשונית ליוזמה האמורה, הכוללת בין היתר התנגדות לתחולה הרטרואקטיבית ולהיבטים נוספים במתווה האוצר. לא ניתן בשלב מקדמי זה להעריך את השלכות התיקון אם ייכנס לתוקף, אשר יושפעו בין היתר מן המתווה הסופי שייקבע, הסכום שייקבע וחלוקתו בין חברות הביטוח. הערכת הקבוצה בעניין זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור אי הודאות לעניין התנהגות הלוחות והמתחרים.

תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("תקנות ההיוון")

בחודש יוני 2016, תוקנו תקנות ההיוון, וזאת בהמשך להמלצות ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) ד"ר אליהו וינוגרד, לבחינת תיקון טבלאות תוחלת החיים ושיעור הריבית המשמשת להיוון גמלאות בגין פגיעה בעבודה על פי תקנות ההיוון. במסגרת התיקון, עודכנו תוחלת החיים ושיעור הריבית לצורך היוון הקצבה השנתית אשר נקבע על שיעור של 2% במקום 3% עובר לתיקון וכן מנגנון עתידי לעדכון שיעור ריבית ההיוון כאמור. הוראות התקנות משפיעות באופן ישיר על תביעות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי בענפי החבויות לרבות בענף רכב חובה. התיקון נכנס לתוקף בחודש ספטמבר 2017.

בעקבות התיקון, הוגשו לבית המשפט תביעות נזקי גוף בדרישה ליישום שיעור ריבית מופחת בהתאם לתקנות ואף בשיעור נמוך יותר, לצורך חישוב הפיצויים בגין הפסדים עתידיים גם שלא במסגרת תביעות שיבוב של המוסד לביטוח לאומי, בביטוחי חובה וחבויות. יצויין, כי עניין זה תלוי ועומד להכרעה בבית המשפט העליון במסגרת תיק המתנהל כנגד ה"פול". בחודש ינואר 2018, הוגשה בתיק זה עמדת היועץ המשפטי לממשלה אשר במסגרתה נימסר עידכון בדבר הקמת ועדה בינמשרדית לבחינת סוגיית ריבית ההיוון בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה.

בחודש ינואר 2019, פורסם דוח הוועדה לבחינת ריבית ההיוון של הפיצויים בשל נזק לגוף בנזיקין - נוסח להערות הציבור ("דוח הביניים").

בדוח הביניים, פורטו מסקנותיה והמלצותיה של הוועדה ביחס לסוגיות עיקריות הכרוכות בשאלת שיעור ריבית ההיוון בנזיקין.

הוועדה החליטה, בין היתר, להמליץ על שיטת ההיוון האחד, כאשר ריבית ההיוון האחידה תיקבע על בסיס תשואות של אגרות חוב קונצרניות בדירוג AA לטווח של 25 שנה, וכי בפועל התשואה על אגרות חוב כאמור - בניכוי פרמיית אי-סחירות - עומדת על 3.06%. לפיכך החליטה הוועדה, כי שיעור ריבית ההיוון יעמוד על 3%.

לעניין הפער בין הריבית הממולצת כאמור, לבין שיעור ריבית ההיוון הנהוג במוסד לביטוח לאומי ("מל"ל") - הגם שסברה כי יש לשאוף לאחידות בין שיעור הריבית בו נהוג להוון את כספי הפיצוי בגין נזקי גוף לבין שיעור

הריבית בו נהוג להוון את תשלומי המל"ל, באה הוועדה לכלל מסקנה כי אין הכרח בזהות בין שיעורי הריבית.

כמו כן, הוועדה המליצה גם על מנגנון עדכון, במסגרתו תיקבע "רצועת ניוד" של שיעור ריבית ההיוון סביב שיעור הריבית שנקבע. לפי מנגנון העדכון, תיבדק מדי שנתיים התשואה המתקבלת מהשקעה באג"ח קונצרני בדירוג AA לתקופה של 25 שנה. הבדיקה תיעשה ביחס לתשואות במחצית השנה שקדמה לנקודת הבדיקה. ככל שהבדיקה תצביע על חריגה של יותר מאחוז לכיוון מסוים (קרי, מתחת ל- 2% או מעל 4%), יעודכן שיעור ריבית ההיוון.

עם זאת, בשלב זה, לא ניתן לצפות את ההשפעה של האמור לעיל על ההתחייבויות הביטוחיות, שכן ההשפעה תלויה בין היתר, במסקנות הסופיות של הוועדה הבינמשרדית ובהכרעת בית המשפט העליון בסוגיית ריבית ההיוון בפיצוי נזיקי. לאור האמור, הערכת הקבוצה בעניין זה, הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוסס על המידע המצוי בידיה במועד פרוסום הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, בין היתר, לאור הנימוקים שפורטו לעיל. לפרטים נוספים ראה באור 36 לדוחות הכספיים.

7.1.5 ביטוח רכב רכוש

7.1.5.1 הצעות חוק וטיטות תקנות וחוזרי ממונה

בחודש אוגוסט 2017, פרסמה הממונה טיטות חוזר שעניינה "תיקון הוראות החוזר המאוחד - הוראות בענף רכב רכוש". לפרטים נוספים ראה סעיף 4.1 לעיל.

7.1.6 ביטוח כללי אחר

7.1.6.1 חוקים ותקנות

בחודש יוני 2016, עודכנו תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978. לפרטים ראה סעיף 7.1.4 לעיל.

7.1.7 ביטוח בריאות

7.1.7.1 חוזרי ממונה, הנחיות, ניירות עמדה והכרעות עקרוניות

בחודש נובמבר 2018, פורסם תיקון לפרק 5 חלק 3 בשער 6 בחוזר המאוחד (קודקס הרגולציה) שעניינו יישוב תביעות בביטוח סיעודי. בתיקון נקבעו עקרונות ליישוב תביעות סיעוד, לרבות ביצוע הערכת תפקוד וחקירה. בתיקון נקבע, בין היתר כי החברה תמנה נציג אישי שילווה את המבוטח לאורך כל הליך הטיפול תביעה, ותעדכן בהתאם למועדים שנקבעו בתיקון אודות קבלת המסמכים שהוגשו מטעמו. כמו כן, נקבע כי ככל שקיימת למבוטח הערכת תפקוד (להלן - "הערכת תפקוד קובעת"), החברה תהא רשאית לדרוש הערכת תפקוד נוספת תוך 20 ימי עסקים, רק בכפוף לנימוק מתאים ולבחירת ספק הערכת התפקוד באופן אקראי ומחזורי מתוך רשימה של ספקי הערכות תפקוד אשר לא תפחת מסך הספקים מעריכים הנדרשים בתיקון. כמו כן, נקבע כי דחיית הערכת התפקוד הקובעת תהא באופן מנומק ובהתאם לכללים שנקבעו בתיקון. עוד נקבע כי במקרה של שימוש בחקירה לבחינת היכולת התפקודית של המבוטח, החקירה תהיה בכפוף לכללים שנקבעו בתיקון, ומבלי שהחוקר יגרום למבוטח לבצע פעולות כלשהן. בנוסף, נקבע כי על החברה לנהל רישום של התביעות שעבורן ביצעה הערכת תפקוד נוספת אשר תכלול את פרטי הספק המעריך, תוצאות התביעה לאור הערכת התפקוד ופרטי הספק המכריע שנבחר במקרים אלו. מרבית הוראות התיקון נכנסו לתוקף ביום 1 בספטמבר 2019. להערכת הקבוצה, הוראות התיקון מכבידות על הליכי יישוב התביעה בסיעוד, ומחייבות היערכות מתאימה, בדגש על התאמת תהליכי העבודה לרבות התאמות מיכוניות, הכשרת עובדים והתקשרות עם ספקים מעריכים. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד המבוססת על מידע המצוי בידי הקבוצה במועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות מן התוצאות המוערכות, והן תלויות, בין היתר, בהתנהגות הלקוחות בפועל.

7.2 חסמי כניסה ויציאה עיקריים ושינויים החלים בהם

7.2.1 כללי

חסמי הכניסה העיקריים לכלל תחומי הפעילות של הקבוצה הינם:

- קיום תשתית טכנולוגית ומקצועית התומכת בתחומי הפעילות שבה פועלת הקבוצה, כוח אדם מיומן, קשרים עסקיים מפותחים עם מבטחי משנה וידע וניסיון מול ספקי שירותים עיקריים;
- הצורך בעמידה בתנאים הנדרשים על פי דין לקבלת רישיונות עיסוק וקבלת היתרים לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה, לפי העניין (ראה סעיף 7.2.2 לעניין מסמך המדיניות בדבר תנאים לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה בגופים מוסדיים);
- עמידה בדרישות הרגולציה, לרבות כמפורט בפרקים 2-6 ובסעיף 7.1 לעיל;
- דרישה לקיום הון עצמי מינימאלי (לפרטים ראה באור 14 לדוחות הכספיים);
- בניית מערכי שיווק אפקטיביים בתחומי הפעילות השונים;

מחסום יציאה עיקרי מתחומי הפעילות של הקבוצה נובע מהצורך לקבלת היתר שליטה בידי הגורם הרוכש את הפעילות וכתוצאה מכך במקרה שלא נמצא רוכש מתאים, הצורך בהמשך הטיפול בתיק הלקוחות הקיים ובתביעות ביטוחיות לעתים לתקופות ארוכות ("Run-Off").

7.2.2 היתר להחזקת אמצעי שליטה

בהתאם להוראות הדין, החזקת אמצעי שליטה בשליטה במבטח (לרבות בחברה מנהלת של קרן פנסיה), בסוכן ובחברה מנהלת של קופת גמל, כפופים לקבלת היתר מאת הממונה. בחודש דצמבר 2013, ועל רקע מיזוג מנורה מבטחים גמל למנורה מבטחים פנסיה וגמל ופטירתו של מר מנחם גורביץ ז"ל, עודכן היתר השליטה בקבוצה, וניתן ליורשות (שתי בנותיו) של המנוח מר מנחם גורביץ ז"ל.

ההיתר הוא להחזקת אמצעי שליטה ולשליטה, במישרין או בעקיפין, באמצעות החברה, במבטחים: מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פנסיה וגמל ושומרה; בחברה המנהלת: מנורה מבטחים מהנדסים; וכן היתר שליטה בסוכני התאגיד: סיני סוכנות לביטוח, סוכנות ארנון את וינשטוק וסוכנות אורות (להלן: "התאגידים נשוא ההיתר").

בהיתר נקבעו, בין היתר, התנאים העיקריים כדלקמן: הוראות בדבר שימור גרעין השליטה⁹ במלוא שרשרת השליטה בתאגידים נשוא ההיתר, וזאת בדרך של הגבלות על שיעבוד, מכירה, העברה של גרעין השליטה בתאגידים הנ"ל, לרבות בדרך של הנפקה; הוראות בדבר הפקדה, בידי נאמן (עו"ד ישראלי) על פי כתב נאמנות, של תעודות מניה המייצגות לפחות את גרעין השליטה במבטחים ובחברות המנהלות וכן חתימה על יפויי כוח לנאמן על אמצעי השליטה שימנה הממונה למכירת מניות גרעין השליטה, בהתקיים תנאים המפורטים בהיתר. נכון למועד הדוח, החברה עומדת בכל תנאי ההיתר.

יצוין, כי במסמך עקרונות משותף לממונה ולמפקח על הבנקים בבינק ישראל (להלן: "המפקחים"), ביחס למתן היתר לשליטה ולהחזקת אמצעי שליטה בגופים המפוקחים על ידם (קרי, מוסדות בנקאיים ומוסדות ביטוח וחסכון ארוך טווח), פורטו השיקולים שיעמדו לנגד עיני המפקחים בבחינתם את התאמת המבקש לשלוט בגוף מפוקח, בחלוקה לחמישה תחומים עיקריים: יושר ויושרה אישיים ועסקיים; חוסן פיננסי; אסטרטגיית השקעה; ניסיון עסקי; ועסקיו ועיסוקיו האחרים של מבקש ההיתר. בהמשך לאמור, פרסמה הממונה, בחודש פברואר 2014, מסמך מדיניות לשליטה בגוף מוסדי הקובע כללים ותנאים לקבלת היתר שליטה ו/או היתר להחזקת אמצעי שליטה בגופים מוסדיים, תוך התייחסות למבנה השליטה, חוסן פיננסי של בעלי השליטה, מגבלות על מימון רכישת אמצעי השליטה, מגבלות על שיעבוד אמצעי השליטה והעברתם.

⁹ לעניין זה, "גרעין שליטה" - 50.01% בכל אחד מאמצעי השליטה, במישרין או בעקיפין, בדילול מלא של כלל אמצעי השליטה בתאגיד הרלבנטי.

7.3 גורמי הצלחה קריטיים

להערכת הקבוצה, קיימים מספר גורמים שבהם תלויה הצלחת הפעילות בתחומי הביטוח השונים, בהם פועלת הקבוצה, וביניהם: איכות ומקצועיות כוח האדם בקבוצה; שירות איכותי ויעיל למבוטחי ועמיתי הקבוצה וסוכניה לרבות שימור ושיווק מוצרים חדשים ללקוחות קיימים, איכות הסכמי ביטוח המשנה ויציבות מבטחי המשנה; איכות ניהול ההשקעות והכנסות מהשקעות; מערכות מחשב ומידע תומכות מתקדמות וכן גיוס סוכנים חדשים וביסוס מערך רחב של סוכני ביטוח המשוקים את מוצרי הקבוצה וכן הרחבת מערך השיווק הישיר, בפרט במנורה מבטחים פנסיה וגמל.

7.4 השקעות

7.4.1 מבטחים וגופים מוסדיים

מבנה ניהול ההשקעות

השקעות הגופים המוסדיים בקבוצה מנוהלות על ידי אגף ההשקעות של מנורה מבטחים ביטוח. באגף קיימים צוותי השקעה מתמחים בהשקעות סחירות בישראל ובחור"ל (מניות, אג"ח, נגזרים וכדו'), קרנות השקעה, נדל"ן בישראל ובחור"ל ומערך אשראי לא סחיר. מתקיימת הפרדה בין ניהול כספי הנוסטרו לבין ניהול כספי המבוטחים/עמיתים.

החלטות ההשקעה בפועל מתקבלות על ידי מנהלי התחומים ומנהלי ההשקעות השונים באגף השקעות, תוך הסתייעות בצוות מחקר ודירוג, בעבודות מחקר פנימיות וחיצוניות בארץ ובחור"ל וכן באמצעות פגישות שוטפות עם אנליסטים וכלכלנים מקצועיים בתחום. הכל, בכפוף למגבלות רגולטוריות, מסגרת המדיניות המאושרת על ידי הדירקטוריונים הרלבנטיים וועדות ההשקעה השונות.

באגף קיימים מחלקת דיווח ובקרה - "מידל אופיס" ומחלקת מחקר, דירוג וצוות למעקב אחר חובות בעייתיים. האגף מסתייע באופן שוטף ביעוץ משפטי ובמערך ניהול הסיכונים.

בנוסף, באגף הכספים קיימת יחידת מערך עורפי - "בק אופיס", בתחום חשבות השקעות, אשר אחראית על קליטה, רישום ובקרת ביצוע של עסקאות בנכסי השקעה.

הנכסים המנוהלים על ידי הקבוצה

נכסי הנוסטרו של הקבוצה (הון עצמי, התחייבויות הנובעות מעסקי ביטוח חיים שאינן תלויות תשואה, מעסקי ביטוח בריאות, ומעסקי ביטוח כללי), מושקעים בהתאם למגבלות הקבועות בתקנות כללי השקעה ומדיניות ההשקעות המאושרת הנקבעת על ידי ועדות השקעה והדירקטוריונים בקבוצה. הסיכונים הנובעים מהשקעות של נכסי נוסטרו חלים על חברות הקבוצה.

נכסי מבוטחים/עמיתים, מושקעים בהשקעות סחירות ושאין סחירות בהתאם למגבלות הקבועות לעניין זה בתקנות כללי ההשקעה ובהתאם למדיניות ההשקעות המאושרת על ידי ועדות ההשקעה והדירקטוריונים בקבוצה. התשואה המושגת נזקפת לטובת בעלי הפוליסות/עמיתים, בניכוי דמי ניהול. יצוין, כי בקופות הגמל מבטיחות התשואה נזקפת תשואה מינימלית בהתאם להבטחת הקופה גם אם התשואה בפועל נמוכה יותר.

ועדות השקעה

בקבוצה קיימים שני סוגים של ועדות השקעה אשר מיישמות את מדיניות ההשקעה הכוללת שאושרה ומקבלות את החלטות ההשקעה: אחת - ועדת השקעות תלויות תשואה ("כספי מבוטחים/עמיתים") והשנייה - ועדת השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטרו").

ועדות אשראי

בקבוצה פועלות שתי ועדות אשראי:

- (1) ועדת אשראי פנימית, המאשרת ו/או ממליצה, בהתאם למדרג הסמכויות, על מתן הלוואות מותאמות וטיפול בהן;
- (2) ועדת משנה לאשראי משותפת לכלל הגופים המוסדיים בקבוצה, למעט מספר סוגי אשראי שהוחרגו מטיפול. ועדת משנה לאשראי החליפה את ועדת האשראי שהייתה קיימת עובר למינויה, ואשר מילאה תפקידים דומים.

7.4.2 השקעות מנוהלות

להלן מידע אודות התפלגות הנכסים המנוהלים של המשקיעים המוסדיים בקבוצה (במיליוני ש"ח) ליום 31 בדצמבר 2018:

גוף מוסדי	נוסטרו (מיליוני ש"ח)	כספים תלויי תשואה (מיליוני ש"ח)
נכסי חברות הביטוח	12,465	26,810
נכסי החברה המנהלת קרן פנסיה וקופות גמל	4,965	142,146
סה"כ	17,431	168,956

7.4.3 פעילויות השקעה מהותיות

7.4.3.1 לחברה השקעות במספר חברות מוחזקות, אשר המהותיות שבהן הינן:

מנורה מבטחים ביטוח - בחודשים יולי וספטמבר 2010, השקיעה החברה סך של 253 מיליוני ש"ח בשני שטרי הון נדחים בערך של 250 מיליוני ש"ח ע.ג. שהונפקו לתקופה של ארבעים ותשע שנים, כאשר למנורה מבטחים ביטוח אופציה לפירעון מוקדם לאחר עשר שנים, ולאחר מכן מדי חמש שנים. שטרי ההון מהווים הון ראשוני מורכב במנורה מבטחים ביטוח. נכון ליום 31 בדצמבר 2018, סכום ההשקעה האמורה עומד על סך של כ- 278 מיליוני ש"ח.

מנורה מבטחים פיננסים - החברה העמידה הלוואות בעלים ושטרי הון למנורה מבטחים פיננסים, אשר נכון ליום 31 בדצמבר 2018, עומדות על סך כולל של כ- 152 מיליוני ש"ח.

מנורה מבטחים נדל"ן - החברה העמידה הלוואות בעלים למנורה מבטחים נדל"ן אשר יתרתן, נכון ליום 31 בדצמבר 2018, עומדת על סך כולל של כ- 210 מיליוני ש"ח. מנורה מבטחים נדל"ן השקיעה, בין היתר, בעסקאות ייזום של נכסי מקרקעין ברוסיה ובהקמת מיזמים סולאריים באירופה. בנוסף, מנורה מבטחים נדל"ן החלה בפעילות ייזום וניהול פרויקטים סולאריים בישראל. לפרטים בדבר מימוש מרבית האתרים הסולאריים באירופה, ראה סעיף 7.16.3 להלן.

השקעה באמפא קפיטל - לפרטים ראה סעיף 7.16.4 להלן.

השקעה באי.אר.אן - לפרטים ראה סעיף 7.16.5 להלן.

7.4.3.2 הלוואות מיוחדות

הקבוצה העמידה הלוואות ללקוחות (להלן: "הלוואות"), במהלך התקופה שבין אוקטובר 2004 עד מרס 2007, ללא בטחונות מספקים במועד העמדת הלוואות, כנגד שיעבוד פוליסות ביטוח חיים שהופקו על ידי מנורה מבטחים ביטוח לטובת הלוואות בסמוך למועד העמדת הלוואות (להלן: "ההלוואות").

בחודש יולי 2010, העביר הממונה דוח ביקורת בקשר להלוואות (להלן: "דוח הממונה"). במסגרת הדוח ניתנו הנחיות שמטרתן, בין היתר, שיפור הבקורות והתהליכים הרלבנטיים במנורה מבטחים ביטוח ובהמשך לדוח הופקו לקחים והוטמעו הנחיות הממונה, ובכלל זה, עודכנו נהלי העבודה והתהליכים

הרלבנטיים כאמור. בנוסף, הטיל הממונה על מנורה מבטחים ביטוח, בשנת 2010, עיצום כספי וקנס אזרחי.

סך יתרת ההלוואות כאמור, נכון ליום 31 בדצמבר 2018, עמד על כ- 66 מיליוני ש"ח. ערכי הפדיון של הפוליסות ששועבדו כאמור כנגד העמדת ההלוואות, נכון ליום 31 בדצמבר 2018, הינם בסך של כ- 2 מיליוני ש"ח. כנגד ההלוואות כאמור בוצעה הפרשה לחובות מסופקים בדוחות הכספיים של הקבוצה, בסך של כ- 48 מיליוני ש"ח. יצוין, כי כחלק מהסדרי גביית ההלוואות האמורות נחתמו הסכמי הלוואה חדשים עם החברה ששימשו בעיקר לפירעון ההלוואות שניתנו במקור על ידי מנורה מבטחים ביטוח.

7.4.4 פרסום מדיניות השקעות בקבוצה

להלן קישור למדיניות ניהול ההשקעות של הגופים המוסדיים בקבוצה (עבור עמיתיהם/מבוטחיהם), כפי שפורסמו באתרי האינטרנט שלהם-

מנורה מבטחים ביטוח

<https://www.menoramivt.co.il/wps/portal/about-menora/menora-mivtachim-insurance/participating-portfolio/investment-policy/>

מנורה מבטחים פנסיה וגמל

<https://www.menoramivt.co.il/wps/portal/about-menora/menora-mivtachim-pension-gemel/yields-assets/>

7.5 ביטוח משנה

7.5.1 כללי

ביטוח משנה הוא אחד מהכלים שבאמצעותם מגדרת הקבוצה את הסיכונים הביטוחיים שלה, מצמצמת את חשיפתה ומגינה על ההון העצמי שלה. ביטוח המשנה מאפשר לחברת הביטוח לפזר את הסיכון הביטוחי ובכך לצמצם את הסיכון הכולל החל עליה תוך הרחבת הקיבולת שלה לעסקים חדשים, והכל במגבלות היקף הסיכון שביכולתה לשאת ביחס להון העצמי שלה.

ביטוח המשנה מאפשר לחברת הביטוח למצע את תנודות התוצאות החיתומיות בשייר, תוך העברת סיכונים חריגים למבטחי משנה. סוג הסיכונים המועברים למבטחי המשנה ואופן העברתם נקבעים על פי ניתוח אופי הסיכון ויעילות העברתו למבטח המשנה, בהתבסס על ניסיון העבר ומודלים כלכליים פנימיים. יצוין, כי בהעברת הסיכון למבטחי משנה אין בכדי לשחרר את הקבוצה ממחויבויותיה כלפי מבוטחיה.

ביטוחי המשנה של הקבוצה בתחום הביטוח הכללי, נערכים, בדרך כלל, על בסיס שנתי עם מבטחי משנה שונים. ביטוחי משנה בתחומי ביטוח החיים והבריאות נערכים על בסיס רב-שנתי עם אפשרות ביטול בהודעה מראש על ידי אחד הצדדים, לגבי פוליסות חדשות. חוזי ביטוח קטסטרופות בביטוח חיים נערכים על בסיס שנתי. לקבוצה אין תלות במבטח משנה מסוים כלשהו. בביטוח משנה משולמת פרמיה למבטחי המשנה ובתמורה מבטחי המשנה משתתפים בחלקם בתשלומי תביעות, וכן משלמים עמלות למבטח, בחוזים מסוימים, לפי העניין. בעבר נכרתו הסכמי ביטוח משנה בביטוח חיים מסוג "מוד-רי" (Modified Reinsurance). מבנה ביטוח משנה מסוג "מוד-רי" דומה במהותו לביטוח משנה יחסי. הקבוצה לא מתקשרת בביטוח משנה מסוג זה, עבור עסקים חדשים.

בחלק מההסכמים גובה העמלה תלוי ברווחים בשנה או בשנים האחרונות, בהתאם לתנאים שנקבעו בחוזה.

בחלק מהענפים בביטוח אלמנטרי, שייר הקבוצה מכוסה בביטוח עודף הפסדים כנגד קטסטרופה (Excess Of Loss).

ביטוח המשנה לסוגיו מוצג בדוחות הכספיים בסעיפי הפרמיה, התביעות המשולמות והתלויות, העמלות, עתודות הביטוח וסכומים לקבל והתחייבויות אחרות, לפי העניין.

7.5.1.1 סוגי חוזי ביטוח המשנה העיקריים ותיאור תמציתי של הכיסוי בגין כל מוצר עיקרי בתחומי הפעילות השונים:

בכל אחד מהענפים מותאם כיסוי ביטוח המשנה הנרכש למדיניות העסקית של הקבוצה ולאופי הסיכון ורמתו.

ההבחנה הבסיסית בסוגי ביטוח המשנה היא בין ביטוח משנה חוזי (יחסי או לא יחסי), שהינו ביטוח משנה הנערך עבור ענף או סוג ביטוח בהתאם לתנאי החוזה (Treaty) לבין ביטוח משנה פקולטיבי, שהינו ביטוח משנה הנערך עבור עסקים ספציפיים או פוליסה בודדת. בדרך כלל, לעסקים גדולים נרכש ביטוח משנה פקולטיבי, בפרט כאשר סכום הביטוח עולה בהיקפו על קיבולת חוזי ביטוחי המשנה של הקבוצה, או כאשר הסיכון מוחרג מהחוזה (ה-Treaty) עם מבטח המשנה. ההסכמים יכולים להיות עם מבטח משנה אחד או עם מספר מבטחי משנה במקביל.

להלן פירוט סוגי הכיסויים השונים המקובלים בענף הביטוח בכלל ובקבוצה בפרט -

ביטוחי משנה יחסיים - כוללים ביטוחי מכסה (Quota Share), ביטוחי מותר (Surplus). בביטוחי משנה יחסיים, מעבירה הקבוצה למבטח המשנה שיעור מסוים מסכום הפרמיה מכל פוליסה או כיסוי שמכוסה תחת החוזה, ומקבלת בתמורה ממבטח המשנה שיעור זהה מסכום כל תביעה בגין הפוליסה או הכיסוי הנ"ל. בביטוחי מכסה שיעור זה הינו קבוע לכל הפוליסות בענף המבוטח, ובביטוחי מותר שיעור זה משתנה על בסיס סכום הביטוח בהתאם לכל פוליסה או כיסוי. בחוזים מסוג זה, השתתפות מבטח המשנה בסיכון מוגדרת מראש, בהתאם לחלקו היחסי בפרמיה או בהתאם למפתח שנקבע מראש על בסיס סכום הביטוח. ברוב ביטוחי המשנה היחסיים מבטחי המשנה משלמים לקבוצה עמלה הנגזרת מהפרמיה המועברת (כל שנה / או שנה ראשונה בלבד) ובחלק מהתחומים גם בהתאם לתוצאות הביטוחיות מידי שנה.

ביטוחי משנה לא יחסיים כוללים ביטוח מסוג עודף הפסדים (Excess of loss). ביטוח עודף הפסדים הוא ביטוח המכסה תביעות או אירועים מעל לסכום מסוים המוגדר מראש, דהיינו, תביעה בודדת או אירוע בו מעורבים מספר סיכונים שהצטברותם מעל הסכום המוסכם משולמת על ידי מבטח המשנה עד לגובה סכום התקרה המוסכמת. מאידך, תביעה הנמוכה מהסכום שהוגדר מראש, תשולם על ידי חברת הביטוח באופן בלעדי. בחוזים מסוג זה, החלוקה בסיכון אינה יחסית והשתתפות מבטח המשנה מותנית בגובה הנזק.

7.5.1.2 תיאור מבנה העמלות המתקבלות ממבטחי משנה

בחוזי ביטוח משנה לא יחסיים הקבוצה איננה מקבלת, בדרך כלל, עמלות ממבטחי המשנה. בחוזי ביטוח יחסיים וכן בהסכמי ביטוח פקולטיביים, הקבוצה מקבלת ברוב המקרים עמלות ממבטחי המשנה בשיעור מוסכם ו/או בהתאם לתוצאות הביטוחיות, לפי העניין. קיימים שלושה סוגים עיקריים של עמלות: עמלות בשיעור קבוע מהפרמיות (flat), עמלות לשנה ראשונה בחלק מהסכמי ביטוח חיים ועמלות מדורגות לפי רווחיות (sliding scale) או עמלות רווחים (Profit Commission) המבוססת על רווחיות מבטח המשנה בחוזים.

7.5.2 מדיניות החשיפה למבטחי משנה

הדירקטוריונים של המבטחים בקבוצה, מאשרים אחת לשנה מדיניות ביטוח משנה בהתאם לתחומי הפעילות של הקבוצה, שכוללת את היקף השייר בכל ענף וענף ואת מסגרת החשיפה המרבית למבטח משנה בודד או לקבוצת דירוג של מבטחי משנה. מדיניות ביטוח המשנה כוללת קריטריונים להתקשרות עם מבטח משנה ובפרט הדירוג של מבטח המשנה.

הנהלות המבטחים בקבוצה מיישמות את המדיניות שאושרה, קובעות תכנית ביטוח משנה שנתית בהתאם למדיניות, ומדווחות עליה לממונה.

לפרטים נוספים ראה באור 36 לדוחות הכספיים.

7.5.2.1 ביטוח כללי

בתחום הביטוח הכללי הקבוצה מתקשרת עם מספר רב של מבטחי משנה על מנת למנוע תלות במבטח משנה בודד ולפזר את סיכון האשראי הגלום בהתקשרות שכזו.

מדיניות ההתקשרות עם מבטחי משנה בתחום הביטוח הכללי, נכון למועד הדוח הינה כדלקמן:

לא תבוצע התקשרות עם מבטח משנה שדירוגו פחות מ- A לפי S&P או לפי דירוג דומה מסוכנויות אחרות בהתאם למדיניות, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות.

ככלל, התקשרויות הקבוצה עם מבטחי המשנה בכל ענפי הביטוח הכללי, מתחדשות מדי שנה.

עסקאות ביטוח משנה חריגות מדווחות לדירקטוריון החברה אחת לרבעון בהתאם למדיניות ביטוח המשנה שאושרה בדירקטוריון. בשנת 2018 דווחו כ- 8 עסקאות רכוש ו- 9 עסקאות חבויות.

רכב חובה

חשיפת הקבוצה בתחום ביטוח רכב חובה, מוגנת הן באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסיים והן באמצעות חוזי ביטוח משנה מסוג "עודף הפסדים" (Excess of Loss).

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום, בשנים המתוארות בדוח (במיליוני ש"ח):

2016		2017		2018		דירוג S&P	מדינה	שם מבטח המשנה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
16%	4	27%	35	21%	33	-AA	שוויץ	Swiss Reinsurance Co
13%	3	22%	29	17%	28	+A	צרפת	XL RE EUROPE R+V Versicherung AG
-	-	22%	29	18%	29	-AA	גרמניה	

רכב רכוש

חשיפת הקבוצה בתחום ביטוח רכב רכוש, מוגנת הן באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסיים והן באמצעות חוזי ביטוח משנה מסוג "עודף הפסדים" (Excess of Loss), להגנה כנגד אירועים חריגים.

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בתחום מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום הפעילות (במליוני ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2016		2017		2018		דירוג S&P	שם מבטח המשנה	
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
48%	29	45%	27	37%	25	+A	ארה"ב	EVEREST REINSURANCE COMPANY
18%	11	17%	11	11%	7	-AA	גרמניה	R+V VERSICHERUNG AG
11%	7	-	-	14%	9	+A	שוויץ	TRANS RE ZURICH REINSURANCE COMPANY
-	-	-	-	13%	9	+A	שוויץ	Axis Re Europe

ביטוח כללי אחר

התקשרויות הקבוצה עם מבטחי משנה בכל ענפי הביטוח בתחום מתחדשות מדי שנה. ענפי ביטוח חבות מעבידים, ביטוח צד ג' ואחריות מקצועית מאוגדים בחוזה ביטוח משנה אחד מסוג Excess of Loss, המבוסס על שנת הנזק. בענפי ביטוח אחריות מקצועית מסוימים וחבות מוצר קיים הסכם ביטוח משנה נפרד גם הוא על בסיס Excess of Loss, המבוסס על שנת החיתום של הפוליסה.

בענף אחריות דירקטורים, החל משנת 2018, הקבוצה רוכשת ביטוח משנה יחסי - Quota Share.

בענף ביטוח רכוש מתקשרת הקבוצה בחוזים יחסיים ובחוזי Excess of Loss המגינים על הקבוצה כנגד קטסטרופה.

בעסקים מסוימים, בהם גבולות האחריות חורגים מהגבולות שנקבעו בהסכמי ביטוח המשנה, או שהכיסוי הנדרש אינו נכלל בהסכמי ביטוח המשנה, נרכש ביטוח משנה ספציפי (פקולטיבי). סוג ביטוח המשנה הנרכש (יחסי/לא יחסי) משתנה בהתאם למהות הסיכון והיצע הכיסוי בשוק ביטוח המשנה.

בהסכמי ביטוח משנה היחסיים, בענפים הכוללים מרכיב קטסטרופה, מגבילים מבטחי המשנה את התשלום בגין אירוע בודד בשיעור מוסכם מסך כל החשיפה בעת האירוע, בהתאם למדיניות שאושרה בדירקטוריון.

בביטוחי דירות אגב משכנתא, הנמכרים באמצעות הבנקים, נרכש, במרבית המקרים, ביטוח משנה ספציפי ("פקולטיבי").

ביטוח חבויות

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בענף חבויות מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (במיליוני ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2016		2017		2018		שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
27%	25	27%	33	21%	28	Lloyd's	+A	בריטניה
-	-	11%	13	16%	21	Everest Reinsurance Co	+A	ארה"ב

ביטוח רכוש ואחרים

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה שחלקם בפרמיה בענף ביטוח רכוש ואחרים מהווה מעל 10% מסך פרמיות ביטוח המשנה בתחום (במיליוני ש"ח), בתקופות המתוארות בדוח:

2016		2017		2018		שם מבטח המשנה	דירוג S&P	מדינה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
-	-	13%	47	13%	46	Swiss Reinsurance Co	-AA	שוויץ
14%	51	13%	47	13%	48	Everest Reinsurance Co	+A	ארה"ב
12%	46	11%	39	10%	37	SCOR	-AA	צרפת

ריכוז תוצאות ביטוח המשנה בביטוח כללי (במיליוני ש"ח)

סה"כ			ענפי חבויות אחרים			ענפי רכוש אחרים			רכב רכוש			רכב חובה			
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	
552	669	729	94	121	136	370	354	365	61	62	68	27	131	159	פרמיות ביטוח משנה
75	47	96	(3)	63	79	102	(6)	62	(1)	5	(8)	(23)	(15)	(37)	רווח הפסד למבטחי המשנה

פירוט שאר ענפי רכוש לפי סוגי פרמיות:

2016	2017	2018	
170	172	191	פרמיות ביטוח משנה - יחסי
45	43	43	פרמיות ביטוח משנה- לא יחסי
154	139	130	פרמיות ביטוח משנה- רעידת אדמה
370	354	364	סה"כ פרמיות ביטוח משנה

7.5.2.2 ביטוח חיים

בהתאם למדיניות החשיפה של הקבוצה בתחום ביטוח חיים, התקשרויות הקבוצה הינן עם מבטחי משנה בדירוג בינלאומי של A- ומעלה לפי S&P, כאשר שיעור החשיפה למבטח משנה בחוזה בודד לא יעלה על 50% מסך הפרמיה באותו חוזה, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות. הקבוצה מתקשרת עם מבטחי משנה בחוזי ביטוח משנה יחסיים מסוג מכסה ומסוג מותר להגנה על מרכיב הסיכון שבתיק ביטוח החיים (ולא על מרכיב החיסכון). בנוסף, הקבוצה רוכשת מדי שנה ביטוח משנה להגנה מקטסטרופה בכיסויי מוות, אובדן כושר עבודה ונכות. בעבר נערכו הסכמי ביטוח משנה יחסיים מסוג "מוד-ר" הכוללים את מרכיב החיסכון.

התקשרויות הקבוצה בביטוחי משנה בענף ביטוח חיים הינן ארוכות טווח והן נקבעות לפי תכניות הביטוח ואינן קצובות בזמן, למעט כיסוי קטסטרופות (כולל מלחמה וטרור) המתחדש מדי שנה. תנאי חוזי ביטוח המשנה מאושרים מחדש מידי שנה. שינויים בהם תקפים, בדרך כלל, רק לגבי פוליסות ביטוח חדשות.

לפרטים נוספים ראה באור 36 לדוחות הכספיים.

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה ששיעור הפרמיה מסך פרמיות ביטוח המשנה גבוה מ- 10% בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח (במיליוני ש"ח), בתקופות המתוארות בדוח:

שם מבטח המשנה	דירוג P&S	מדינה	2018		2017		2016	
			פרמיה לביטוח משנה	פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	פרמיות לביטוח משנה
Swiss Reinsurance	-AA	שוויץ	69	57.8%	77	60.7%	70	58.9%
Munich Reinsurance	-AA	גרמניה	27	23.1%	27	21.0%	26	22.0%

7.5.2.3 ביטוח בריאות

בהתאם למדיניות החשיפה של הקבוצה, התקשרויות הקבוצה בתחום ביטוח בריאות הינן עם מבטחי משנה בדירוג בינלאומי של A- ומעלה, לפי S&P, למעט אישורים מיוחדים בגין נסיבות ספציפיות. שיעור ביטוח משנה בכל הסכם תלוי במידת הסיכון המכוסה ושיקולים מסחריים, בהתאם למדיניות שאישר הדירקטוריון. הקבוצה מתקשרת עם מבטחי משנה בחוזי ביטוח משנה יחסיים מסוג מכסה.

התקשרויות הקבוצה בביטוחי משנה בתחום ביטוח הבריאות הינן ארוכות טווח והן נקבעות לפי תכנית הביטוח וניתנות לביטול בהודעה מראש לגבי ביטוחים עתידיים בלבד, למעט מקרים מיוחדים. תנאי חוזי ביטוח המשנה מאושרים מחדש מידי שנה. שינויים בהם תקפים, בדרך כלל, רק לגבי פוליסות ביטוח חדשות.

בחלק מביטוחי המשנה יש למבטח המשנה אפשרות לעדכן תעריפים במהלך תקופת ההסכם, בהתקיים תנאים מסוימים. כל ההסכמים בביטוח בריאות (הוצאות רפואיות) הינם מסוג מכסה (quota share).

להלן פרטים לגבי מבטחי משנה ששיעור הפרמיה מסך פרמיות ביטוח המשנה גבוה מ- 10% בתחום ביטוח בריאות (במיליוני ש"ח) בתקופות המתוארות בדוח:

2016		2017		2018		מדינה	דירוג S&P	שם מבטח המשנה
אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה	אחוז מכלל פרמיות לביטוח משנה	פרמיה לביטוח משנה			
76.9%	93	77.0%	99	73.7%	99	שוויץ	-AA	Swiss Reinsurance
11.8%	14	11.8%	15	11.9%	16	גרמניה	-AA	Reinsurance Munich

7.5.3 חשיפה לרעידת אדמה (ביטוח כללי)

חשיפת מבטחי המשנה לסיכון רעידת אדמה מורכבת מהסיכונים המועברים אליהם במסגרת חוזי הרכוש היחסיים, בהם מבטח המשנה משתתף בחלק יחסי מן הסיכון. החשיפה הזו מוגבלת בסכום מקסימום לאירוע (EVENT LIMIT).

בגין סיכון רעידת האדמה, שמעבר לכיסוי הקיים במסגרת חוזי ביטוח המשנה היחסיים, רוכשת הקבוצה הגנה נוספת בחוזה "עודף הפסדים" (Excess of Loss) בשכבות שונות. היקף הכיסוי הנרכש בביטוח אלמנטרי, מבוסס על ה-MPL (Maximum Probable Loss), שעל פיו החליטה הקבוצה לרכוש את ההגנה. ה-MPL משקף את שיעור הנזק המקסימאלי הצפוי לקבוצה באירוע בודד בהסתברות שנקבעה. הקבוצה קובעת MPL שמרני ביחס להנחיית הממונה, תוך לקיחת שולי ביטחון נוספים, לכל סוג סיכון, בהתבסס על התפלגות התיק של הקבוצה, ותוך שימוש במודלים בין-לאומיים.

בשנת 2018, התבססה הקבוצה לצורך הגנות לרעידת אדמה, על MPL ממוצע של כ- 2%, בעוד הנחיית הממונה לצורך דרישות ההון עומדת על שיעור MPL של 1.75%.

סכומי החשיפה לרעידת אדמה המכוסים בביטוח משנה יחסי, עמדו, נכון למועד הדוח, על כ- 194 מיליארד ש"ח (כולל שומרה), וסכומי החשיפה המכוסים בביטוח משנה לא יחסי, נכון למועד הדוח, עומדים על כ- 71 מיליארד ש"ח (כולל שומרה). כאמור, הסכמי ביטוח המשנה של הקבוצה אינם מגינים על סכומי החשיפה המלאים אלא מבוססים על הערכות סיכון של נזק מקסימאלי פוטנציאלי. מבטחי המשנה שחלקם מסך החשיפה לרעידת אדמה עולה על 10% הינם, SWISS RE ו-EVEREST RE, וזאת נכון למועד הדוח.

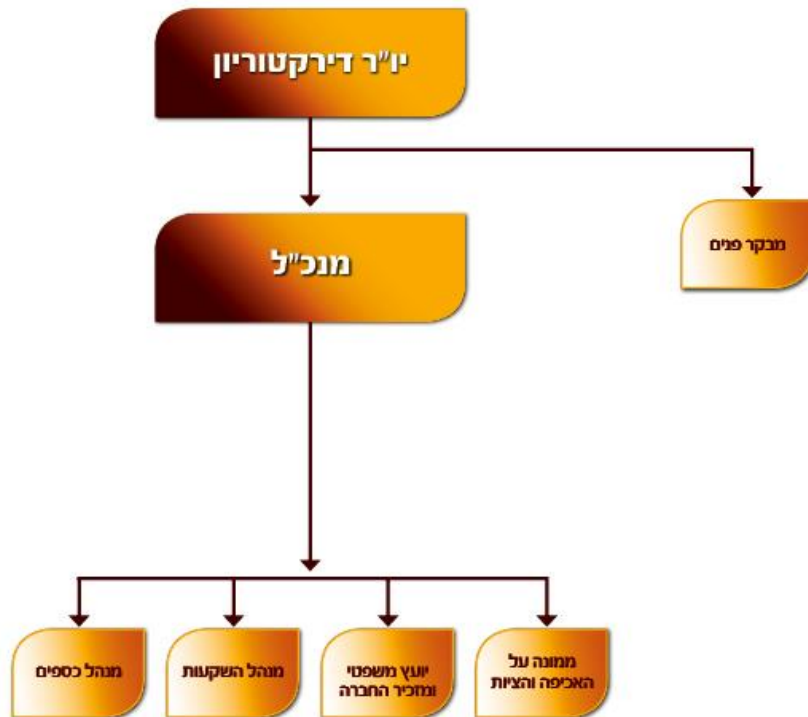
לפרטים נוספים ראה באור 36 לדוחות הכספיים.

לגבי החשיפה לנזקי רעידת אדמה בכיסויי מוות, אבדן כושר עבודה ונכות, הקבוצה קנתה הגנה בהסכם מסוג "עודף הפסדים לאירוע" (Cat cover). הסכום המקסימלי נקבע על ידי בחינת השפעות נזק מסוג רעידת אדמה על תיק הקבוצה לפי סימולציות שערכה.

7.6 הון אנושי

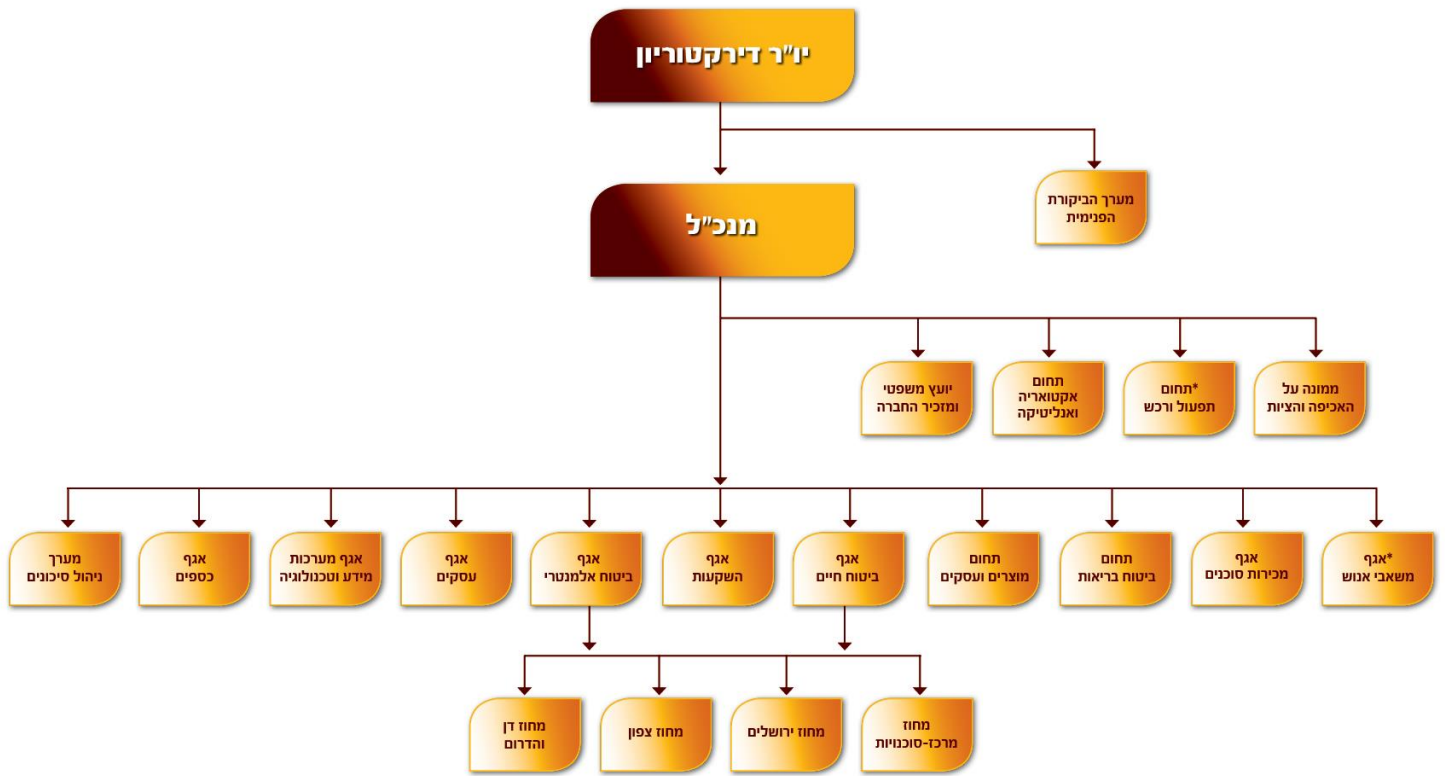
7.6.1 להלן המבנה הארגוני של הקבוצה למועד הדוח.

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

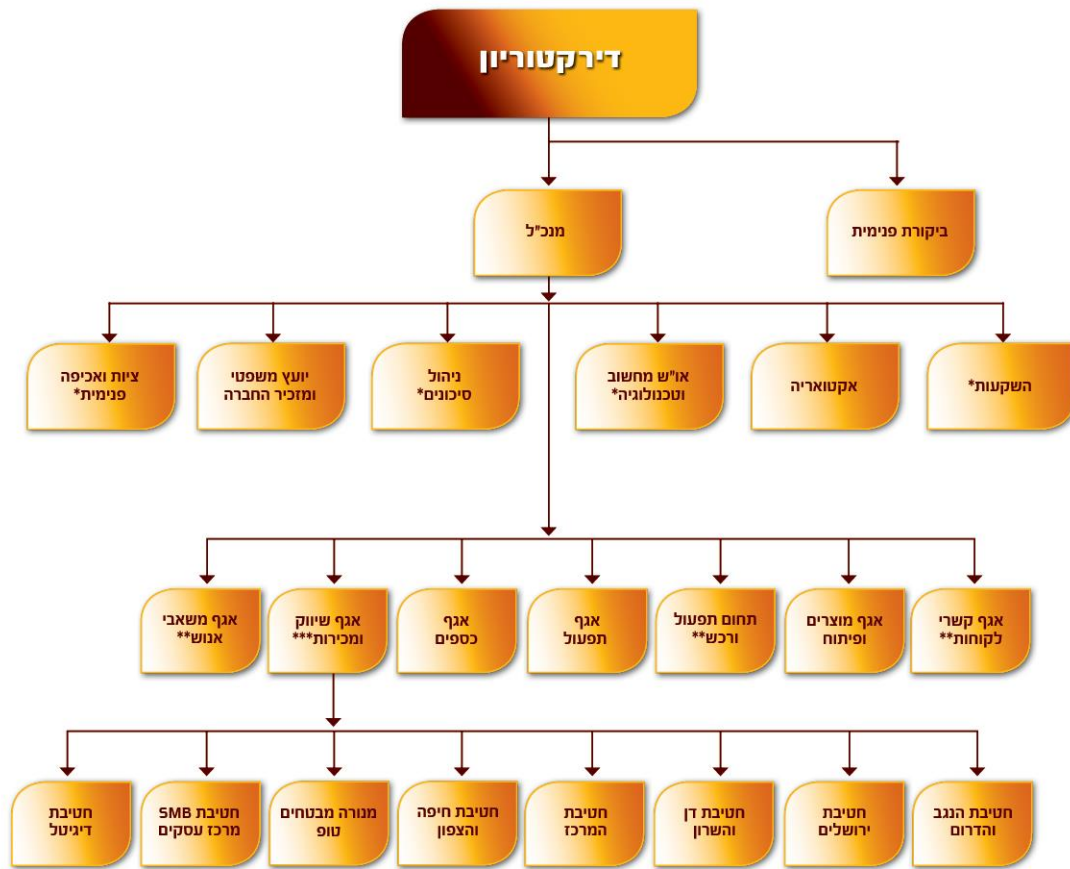
מנהל מנורה מבטחים החזקות כולל את מונכ"ל החברה, מנהל כספים, מנהל השקעות, יועץ משפטי ומזכיר החברה, ממונה על אכיפה וציות ומבקר פנים. אשר רובם ככולם משמשים בתפקידים מקבילים במנורה מבטחים ביטוח. יצוין כי מונכ"ל החברה משמש כיו"ר דירקטוריון במנורה מבטחים ביטוח, המהווה הזרע העסקית המרכזית של הקבוצה.

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

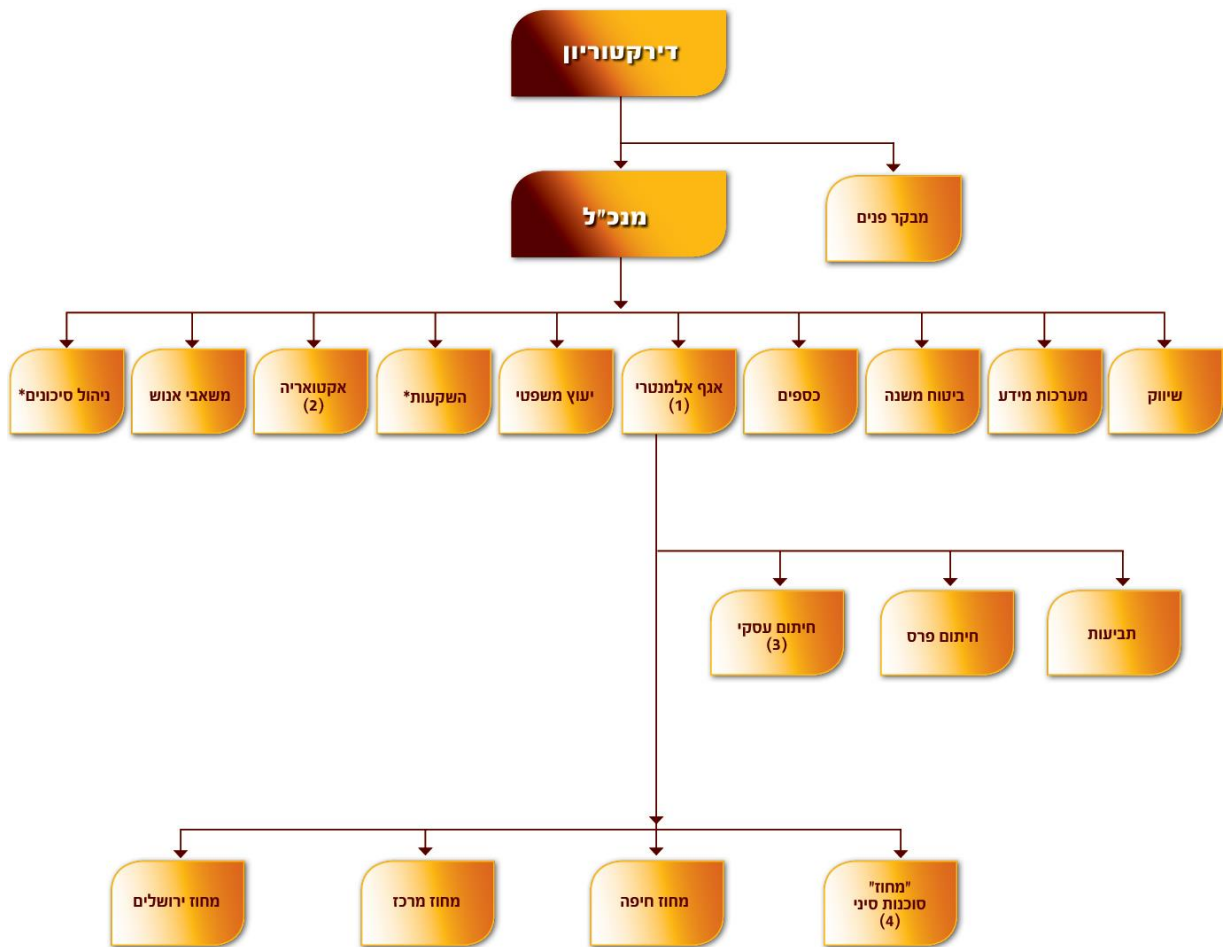
* נתון שירותים גם למנורה מבטחים ביטוח בע"מ וגם למנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ.

מנורה מבטחים פנסיה וגמל

* ניתנים באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.
** פעילות משולבת עם יחידות מקבילות במנורה מבטחים ביטוח.
*** נתון שירותים גם למנורה מבטחים ביטוח.

שומרה חברה לביטוח בע"מ

* ניתנים באמצעות מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

1 מכהן גם כמנכ"ל

2 בחברה מכהנים שני אקטוארים ממונים: אקטואר ממונה ביטוח כללי הינו עובד החברה ואקטוארית ממונה בביטוח רכב חובה בלבד הינה עובדת מנורה מבטחים.

3 מכהנת גם כמנהלת ביטוח משנה.

4 חברת-בת הפועלת כברוקר של מספר חברות ובעלת היקף פעילות מהותי בחברה.

7.6.2 מצבת העובדים

בקבוצה מועסקים עובדים על פי הפירוט שלהלן:

31.12.2017	31.12.2018		
32	31		הנהלת הקבוצה
476	455	ביטוח חיים	חיסכון ארוך טווח
997	1,044	פנסיה וגמל	
648	668		ביטוח כללי
72	89		ביטוח בריאות
149	151		עובדי סוכנויות ביטוח
			יחידות מטה ושירות כלל חברתיות (משאבי אנוש, מערכות מידע, השקעות אקטואריה, כספים, קשרי לקוחות ועוד)
767	796		
3,141	3,234		סה"כ

נכון למועד הדוח, אין לקבוצה תלות בעובד כלשהו.

בנוסף לנתונים כמפורט בטבלה לעיל, הקבוצה מקבלת שירותים מספקים חיצוניים, אשר מעמידים את עובדיהם לטובת הקבוצה (להלן: "עובדי קבלן"), אשר חלק משמעותי מעובדיהם פועלים במשרדי הקבוצה. נכון ליום 31 בדצמבר 2018, קיבלה הקבוצה שירותים כאמור באמצעות 207 עובדי קבלן, וזאת לעומת 166 עובדי קבלן נכון ליום 31 בדצמבר 2017. רובם נותני שירותים לאגף מערכות מידע.

בהמשך למגמת הגידול בפעילות הקבוצה, גדלה מצבת העובדים (לרבות עובדי קבלן) בקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2018 בכ- 134 עובדים, גידול של כ- 4%, וזאת בעקבות צרכים עסקיים של הקבוצה, לרבות לצרכי פיתוח ושיפור מערכות המידע שלה, לשיפור השירות ללקוחות הקבוצה (בפרט באמצעות מוקדי קשרי לקוחות מתוגברים), ולצורך התמודדות עם דרישות רגולטוריות וגידול במכירות.

7.6.3 הדרכה ופיתוח ארגוני

הקבוצה משקיעה משאבים בהדרכות מקצועיות לעובדים ולסוכנים בהתאם לצרכים העסקיים והוראות רגולטוריות. מערך ההדרכה לעובדים ולסוכנים כולל הכשרות מקצועיות, הכשרות ניהוליות והתנהגותיות, ייעוץ ארגוני ואישי למנהלים וזאת, על מנת לפתח רמה מקצועית גבוהה בנושאים מגוונים כגון: דרישות רגולטוריות, תכניות ביטוח חדשות, הדרכות בתחום ביטוח חיים, חיסכון ארוך טווח ופנסיה, המיסוי והפיננסים ומתן שירות, פיתוח יכולות ניהול ושיפור תהליכי עבודה.

בנוסף, הקבוצה פעלה ופועלת להכשרת עובדים בתחומי הפעילות השונים, ובכלל זה, בתחום ביטוח חיים לצורך קבלת רישיון משווק פנסיוני, בהתאם להנחיות הממונה.

7.6.4 הטבות וטיבם של חוזי העסקה

ביום 30 ביולי 2017, חתמה מנורה מבטחים ביטוח על הסכם קיבוצי עם ההסתדרות העובדים הכללית החדשה ועם ועד העובדים היציג (להלן: "ההסכם"), החל על מרבית העובדים למעט עובדים בתפקידים מסוימים ומנהלים מדרגה מסוימת, כמפורט בהסכם. לפרטים ראה דיווח מידי מיום 31 ביולי 2017 (אסמכתא: 2017-01-078525).

בנוסף, קיימים בקבוצה עובדים אשר עיסוקם במכירות, ובכלל זה מפקחי רכישה בתחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, אשר מועסקים באמצעות הסכם עבודה קיבוצי הכולל שכר יסוד ועמלות מכירה. כן קיימים עובדים, בעיקר בתחום השיווק, המועסקים במשותף על ידי מספר חברות בקבוצה.

בחודש אפריל 2016, נחתם הסכם קיבוצי מיוחד בין מנורה מבטחים פנסיה וגמל לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה - ההסתדרות במרחב רמת-גן - בני ברק, שהחליף הסכם קיבוצי משנת 2011. ההסכם יהיה בתוקף עד לחודש דצמבר 2019. תחולת ההסכם הורחבה ביחס לעובדים נוספים, והוא חל נכון ליום 31 בדצמבר 2018, על 478 מעובדי מנורה מבטחים פנסיה וגמל. ההסכם חל על כלל עובדי מנורה מבטחים פנסיה

וגמל, למעט עובדים שהוחרגו מתחולת ההסכם. ההסכם שיפר את תנאי העסקה של העובדים הכפופים לו, לעומת ההסכם הקיבוצי שקדם לו.

העובדים והמנהלים בשומרה מועסקים בהסכמי העסקה המקובלים בענף. העובדים מועסקים על פי הסכמים בהם מעוגנים כל תנאי העסקה, ובכללם מרכיבי שכר ברוטו לחודש, תנאים סוציאליים והטבות נוספות על פי קריטריונים, כגון: קרן השתלמות, רכב צמוד, טלפון סלולארי והוצאות אש"ל. עובדי שומרה זכאים לקבל הלוואות בהתאם לנוהל שנקבע לעניין זה. על עובדי שומרה חלים הסכמים קיבוציים מכח צווי הרחבה על כלל העובדים והמעבידים במשק. יו"ר הדירקטוריון, נושאי המשרה (למעט דירקטורים ונושאי משרה שאינם עובדי החברה) והמנהלים מועסקים מכוח הסכמי העסקה אישיים. על נושאי המשרה בשומרה חלה מדיניות תגמול כמפורט בסעיף 7.6.9 להלן.

7.6.5 עובדי ההנהלה הבכירה

ההנהלה הבכירה בקבוצה (למעט נושאי משרה) מועסקת על פי חוזה העסקה אישיים, הכוללים, בין היתר, מרכיבי שכר ברוטו, הוצאות אש"ל, משכורת 13 (בחלק מהחברות), מענק שנתי (באישור האורגנים המוסמכים), רכב צמוד או לחילופין החזר הוצאות רכב, טלפון סלולארי והפרשות סוציאליות וקרן השתלמות, כמקובל במשק.

7.6.6 שינויים מבניים בקבוצה

במהלך שנת 2018, ובעקבות המעבר של מרבית חברות ויחידות הקבוצה לבית מנורה מבטחים החדש ברמת גן, בוצע מהלך של שילוב ואיחוד פעילויות מטה בחברות מנורה מבטחים ביטוח ומנורה מבטחים פנסיה וגמל כגון; משאבי אנוש, רכש ולוגיסטיקה, שירות לקוחות וחלק מפעילות שיווק ומכירות ואו"ש.

בחודש דצמבר 2018, פרש מתפקידו ה"ה אלעד שלף, משנה למנכ"ל ומנהל אגף עסקים במנורה מבטחים ביטוח. בהמשך לאמור, מוזגה פעילות אגף עסקים לתוך אגף ביטוח אלמנטרי.

7.6.7 תגמול למנכ"ל החברה

לפרטים בדבר הסכם העסקה של מנכ"ל החברה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.6.8 תגמול ליו"ר דירקטוריון החברה

לפרטים בדבר הסכם העסקה של יו"ר דירקטוריון החברה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.6.9 מדיניות תגמול לנושאי משרה בקבוצה

לפרטים בדבר מדיניות התגמול בקבוצה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.6.10 למידע נוסף בדבר מדיניות ותכניות תגמול, ראה באתרי האינטרנט של הגופים המוסדיים בקבוצה, כלהלן:

מנורה מבטחים ביטוח:

[מדיניות התגמול - מידע לגבי גוף מוסדי - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ - אודות - מנורה מבטחים](#)

שומרה חברה לביטוח:

<https://www.shomera.co.il/Pages/דיווחים-שונים.aspx>

מנורה מבטחים פנסיה וגמל:

[מדיניות תגמול נושאי משרה במנורה מבטחים פנסיה - נהלים ומידעים נוספים - נהלים ומידעים - מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ - אודות - מנורה מבטחים](#)

7.6.11 פטור, שיפוי וביטוח נושאי משרה

לפרטים בדבר תנאי פוליסות ביטוח נושאי משרה, כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

7.6.12 כהונת נושאי משרה

- 7.6.12.1** לפרטים בדבר מינויו של ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג לכהונה שלישית כדירקטור חיצוני בחברה, ראה סעיפים 14 ו-18 לדוח פרטים נוספים על התאגיד.
- 7.6.12.2** בחודש יולי 2018, הלך לעולמו ה"ה שלמה מילוא ז"ל, אשר כיהן כדירקטור וחבר ועדת תגמול של החברה, וכן כדירקטור וחבר ועדת ביקורת של מנורה מבטחים ביטוח. לפרטים נוספים ראה דיווחים מיידיים מיום 2 ביולי 2018 (אסמכתאות: 2018-01-063199 ו-2018-01-063208).
- 7.6.12.3** בחודש מאי 2018, ה"ה אורלי ירקוני סיימה כהונתה כדירקטורית בחברה ובמנורה מבטחים ביטוח. לפרטים נוספים ראה דיווח מיידי מיום 2 במאי 2018 (אסמכתא: 2018-01-034938).
- 7.6.12.4** בחודש מאי 2018, מונה ה"ה יונל כהן כחבר הוועדה לבחינת הדוחות הכספיים של החברה (ועדת מאזן). לפרטים נוספים ראה דיווח מיידי מיום 2 במאי 2018 (אסמכתא: 2018-01-034941).

7.7 שיווק והפצה

7.7.1 מערך הסוכנים של הקבוצה

7.7.1.1 כללי

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בעיקר באמצעות סוכני וסוכנויות ביטוח (להלן: "הסוכנים"). הסוכנים משווקים גם את קרנות הפנסיה וקופות הגמל שבניהול הקבוצה. בנוסף, חלק ממוצרי הקבוצה משווקים במכירה ישירה.

על אף התפתחותו של ערוץ המכירה הישירה ממשיכה הקבוצה לפתח ולטפח את שיווק מוצריה על ידי הסוכנים ובמועד הדוח נמצאת הקבוצה בקשרים עסקיים עם כ-1,500 סוכנים פעילים.

כמו כן, לקבוצה התקשרויות עם סוכנויות ביטוח בבעלות בנקים למכירת פוליסות לביטוח חיים וביטוח מבנה אגב הלוואה לדור, בכפוף להסדרים שקבע הממונה לעניין זה.

הקבוצה קשורה עם מרבית הסוכנים הן בעסקי ביטוח כללי והן בעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח המבצעים את המכירות של הקבוצה. הסוכנים אינם בלעדיים ורובם עובדים גם עם חברות ביטוח נוספות. קיים גרעין של סוכנים המזוהים באופן מובהק עם הקבוצה. סוכני הקבוצה פועלים לפי תעריפים והנחיות חיתום שהקבוצה מפיצה, מעת לעת, בתחומי הפעילות השונים.

בתחומי ביטוח כללי וביטוח חיים, הקבוצה פועלת באמצעות מחוזות המרוכזים בעיקר בשלוש ערים מרכזיות (רמת גן, חיפה וירושלים), כאשר כעיקרון הסוכנים משויכים למחוזות בהתאם למיקומם הגיאוגרפי. בביטוח חיים, פועלים במסגרת המחוזות מפקחי רכישה שהינם עובדי הקבוצה, אשר מתפקידם לפקח על פעילות הסוכנים, ובכלל זה, מתן ייעוץ והכוונה לסוכני הביטוח שתחת פיקוחם.

בענפי ביטוח כללי, העמלה לסוכנים משולמת, במרבית הענפים, כאחוז מפרמיה נטו שנתית וחלקם מפרמיה ברוטו שנתית, כאשר מתקיימת התחשבות עם הסוכן בגין ביטולי פוליסות. שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי ענפי הביטוח השונים, לעיתים אף בהתחשב ברווחיות תיק הביטוח של הסוכן ובהתאם להוראות הדין.

בענפי ביטוח חיים, חיסכון ארוך טווח ובריאות, משולמות לסוכנים עמלות בשיעורים משתנים, בכסף או בשווה כסף, כאשר שיעור העמלה נקבע בחלקו על פי המוצר ובחלקו מותנה בהיקף התפוקה של הסוכן ולעיתים גם ברווחיות תיק הביטוח שלו, ובהתאם להוראות הדין. לפרטים בדבר תיקון 20

לחוק קופות גמל שעניינו ביטול זיקה בין עמלת סוכנים לדמי הניהול, ראה סעיף 7.1.3.1 לעיל.

נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

7.7.1.2 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

כללי

כיום קיימים, שני סוגי מפיצים למוצרים פנסיונים:

משווק פנסיוני - סוכן ביטוח או סוכן שיווק פנסיוני (שהינו עובד הגוף המוסדי) אשר הינו בעל זיקה למבטח או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני, המתווך בעסקת הרכישה של המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי עם הלקוח.

יועץ פנסיוני - אדם או תאגיד שאינו בעל זיקה למבטח ו/או לכל יצרן אחר של מוצר פנסיוני ואשר מציע את המוצר הפנסיוני בהמשך להליך ייעוץ אישי עם הלקוח.

על המשווקים כמו גם על היועצים בתחום חלה חובה למתן ייעוץ מיטבי (Best Advice).

הקבוצה מתבססת על הפצת מוצרי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח באמצעות סוכני הביטוח ומשווקים פנסיונים עובדי הקבוצה. כמו כן, הבנקים טרם החלו לעסוק בהפצת תכניות ביטוח חיים, במובחן מהפצתן של קרנות פנסיה, קופות גמל וקרנות השתלמות, כמפורט להלן.

יצוין, כי דרישות הרישוי וההסמכה, וכן הנחיות רגולטוריות שונות החלות על סוכנים ומשווקים פנסיונים, המשליכות בין היתר, גם על תגמולם, עלולים לגרום להשפעה שלילית על רווחיותם, וכתוצאה מכך על כמות הסוכנים. מידע זה, הינו מידע צופה פני עתיד וייתכן והערכה זו לא תתקיים עקב התנהגות השוק ופיתוח מוצרים חדשים אשר יופצו בשוק.

לקבוצה סוכנויות ביטוח בבעלותה - סיני סוכנות לביטוח, סוכנות ארנון את וינשטוק, אשר פועלות בעיקר כ"בית סוכנים", קרי, מתמקדות במתן שירותי תמיכה לסוכנים מול המבטחים, וסוכנות אורות, העוסקת בכל תחומי החיסכון ארוך הטווח ומשמשת כסוכנות הסדר המטפלת, בין היתר, במפעלים שעובדיהם מבוטחים בקרנות הפנסיה שבניהול מנורה מבטחים פנסיה וגמל. הסוכנויות בבעלות הקבוצה קשורות בהסכמי שיווק פנסיוני גם עם מבטחים נוספים ומשווקות את מוצריהם.

ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

בביטוח חיים פועלת הקבוצה באמצעות מחוזות ומערך מטה ושירות במשרדים הראשיים של הקבוצה. בנוסף, קיים בקבוצה מרכז קשרי לקוחות המעניק שירות לכל פניה של לקוח באמצעות הטלפון, באמצעות אתר האינטרנט של הקבוצה או בפגישה אישית במשרדי הקבוצה.

התגמול לסוכני ביטוח מורכב מ- 4 רכיבים עיקריים: עמלה שוטפת ("עמלות נפרעים"), תגמול בגין עמידה ביעדי מכירה ("עמלות יעדים") פרסים בגין מבצעים, ומענקים, ואינו זהה בין כל הסוכנים.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע מפרמיה בביטוח חיים:

2016	2017	2018	
9.1%	9.7%	9.1%	שיעור עמלות מפרמיות
40.4%	39.0%	35.8%	שיעור עמלות מפרמיה משוננת חדשה

מערך סוכני הביטוח מהווה את ערוץ ההפצה העיקרי של מוצרי ביטוח חיים. לא קיים בקבוצה סוכן שהיקף ההכנסות מהפרמיות שבתיווכו עולים על 10% מהיקף הפרמיות הכולל של ענף ביטוח חיים.

לאור השינויים שחלו בתחום החיסכון ארוך הטווח, סוכני הביטוח הרחיבו את מגוון המוצרים שהם משווקים, וכיום הם משווקים ללקוח מוצרי ביטוח חיים, פנסיה וגמל וכן מוצרי חיסכון נוספים.

פנסיה וגמל

מנורה מבטחים פנסיה וגמל משווקת את המוצרים הפנסיוניים שלה גם באמצעות מערך הסוכנים של מנורה מבטחים ביטוח וגם באמצעות מערך שיווק ישיר הכולל מנהלי תיקים עסקיים ומתכננים פנסיוניים ללקוחות הפרט שלה, הפזורים ברחבי הארץ. עובדי מערך השיווק הישיר עומדים בקשר רציף עם עמיתי הקרן ועם המעסיקים לצורך שימור לקוחות וגיוס עמיתים חדשים. מערך השירות למבוטחים ולמעסיקים כולל לשכות שירות פרונטלי, שירות הניתן על ידי מוקד קשרי לקוחות, ואתר אינטרנט המספק, בנוסף למידע כללי בנושאי פנסיה וגמל, גם מידע אישי לעמית ולמעסיק. מערך השיווק הישיר מספק מטריה שיווקית מכירתית הכוללת: צירוף עמיתים חדשים, מתן שירותי שיווק פנסיוני והדרכה ביחס למכלול המוצרים הפנסיוניים של מנורה מבטחים פנסיה וגמל, טיפול בסיום יחסי עובד-מעסיק וכיוצא באלה.

מנורה מבטחים פנסיה וגמל משתפת פעולה עם סוכנויות הסדר וסוכני ביטוח (לרבות אורות וסוכני מנורה מבטחים ביטוח). שיתוף פעולה זה נוצר עקב הצורך של חלק מהמעסיקים בטיפול מקיף בתנאים הסוציאליים של עובדיהם, הכולל גביה ושילוב בין מוצרים שונים כמו קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים, קופות גמל ולעיתים גם ביטוחי "ריסק" חיים ובריאות.

תגמול הסוכנים בגין שיווק מוצרי מנורה מבטחים פנסיה וגמל מתבצע בעיקר באמצעות מנורה מבטחים ביטוח.

בנוסף, מנורה מבטחים פנסיה וגמל קשורה בהסכמי הפצה עם מספר בנקים, לשם הפצת קרנות הפנסיה וקופות הגמל שבניהולה. פעילות ההפצה של קרנות פנסיה על ידי הבנקים הינה, בשלב זה, בהיקף נמוך יחסית. פעילות ההפצה של קופות הגמל על ידי הבנקים הינה בהיקף משמעותי יותר, והיא תלויה בעיקר בדירוג הפנימי של הקופות על ידי הבנקים, דירוג המשתנה מבנק לבנק. פעילות ההפצה בתחום זה, כפופה, בין היתר, לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (עמלות הפצה), התשס"ו-2006.

למנורה מבטחים פנסיה וגמל אין מעסיקים, אשר ההפקדות בגין עובדיהם מהוות 10% או יותר מהיקף דמי הגמולים הנגבים בקרנות הפנסיה ובקופות הגמל שבניהולה.

7.7.1.3 רכב חובה

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בעיקר באמצעות סוכנים, להם משולמות עמלות. שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן.

נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן לקבוצה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום פעילות רכב חובה:

2016	2017	2018
5.7%	5.8%	5.6%

שיעור עמלות מפרמיה ברוטו

7.7.1.4 רכב רכוש

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בעיקר באמצעות סוכנים, להם משולמות עמלות. שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן.

נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן לקבוצה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום פעילות רכב רכוש:

2016	2017	2018	
18.5%	18.2%	18.6%	שיעור עמלות מפרמיה ברוטו

7.7.1.5 ביטוח כללי אחר

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בתחום בעיקר באמצעות סוכנים להם משולמות עמלות. שיעור העמלה משתנה מסוכן לסוכן. נכון למועד הדוח, לקבוצה אין תלות במי מסוכניה וכן לקבוצה אין סוכן שהיקף הפעילות עמו עולה על 10% בכל אחד מתחומי הפעילות.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום הפעילות:

2016	2017	2018	
17.8%	17.0%	16.1%	שיעור עמלות ביטוח מפרמיה ברוטו

7.7.1.6 ביטוח בריאות

הקבוצה משווקת את פוליסות הביטוח שלה בתחום לרוב באמצעות סוכנים ומשלמת להם עמלות מכירה מסוגים שונים ובעיקר כשיעור מדמי הביטוח. לקבוצה אין סוכן אשר היקף פעילותו מהווה מעל 10% מדמי הביטוח בתחום הפעילות.

בנוסף, חלק מפוליסות ביטוח דמי מחלה משווקות למעסיקים הקשורים לקרן הפנסיה של הקבוצה.

להלן פרטים לגבי שיעור העמלות הממוצע (כולל מע"מ) מפרמיה ברוטו בתחום הפעילות:

2016	2017	2018	
28.9%	28.2%	25.8%	שיעור עמלות ביטוח מפרמיה ברוטו

7.8 ספקים ונותני שירותים

7.8.1 כללי

במערכות המידע המשמשות את חברות הקבוצה, ספקי החומרה העיקריים של הקבוצה הינם חברת IBM המספקת את שרתי היישומים המרכזיים ופלטפורמות אחסון, לרבות שירותים לגיבוי והתאוששות, וחברת InfiniDat המספקת חלק נוסף מפלטפורמת האחסון (Storage).

שומרה, חברה בת של החברה, קשורה עם מספר ספקי חומרה ותוכנה הן לרכישת מוצרים חדשים והן לתחזוקה שוטפת של מערכותיה. הספקים העיקריים לתחזוקת התוכנה של המערכת הביטוחית העיקרית שלה הינם קומטק בע"מ, שהינו בית תוכנה המספק שירותים אלה לשומרה כמו גם לחברות ביטוח נוספות, ודורטל בע"מ שהינה חברה לתמיכה בתוכנות השונות, בהן משתמשת שומרה באופן שוטף. באם ייווצר צורך לעבור לספקי תוכנה אחרים, יתכן והדבר יהיה כרוך בתוספת עלות מהותית.

בתחום שירותי המחשב, לקבוצה התקשרויות עם מספר ספקים המתמחים בתחומים שונים הרלבנטיים לפעילות הקבוצה ובפרט בתחום ביטוחי חיים וחיסכון ארוך טווח, אשר הפסקת מתן שירותים על ידי מי מהם, אם וככל שתתרחש, תהיה כרוכה בהשקעת משאבים כלכליים ותשומות זמן להתארגנות הקבוצה, באמצעות ספק חליפי אחר.

לקבוצה אין תלות בספק כלשהו, באיזה מתחומי פעילותה, למעט בכל הנוגע להתקשרותה של שומרה עם קומטק ודורטל כמפורט לעיל, ועם חברת סאפיינס מערכות תוכנה בע"מ (להלן: "סאפיינס"), כמפורט להלן.

7.8.2 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

הקבוצה התקשרה עם סאפיינס בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח ("טופז חיים"), ובפרויקט לפיתוח מערכת לניהול מערך הפנסיה ("טופז פנסיה") (טופז חיים וטופז פנסיה, יחד, להלן: "מערכת טופז"). בהמשך לאמור, התקשרה הקבוצה בחודש אוקטובר 2011, בהסכם המעגן ומסדיר ההתקשרות רבת השנים עם סאפיינס בקשר למערכת טופז ומערכות תוכנה נוספות שסופקו לקבוצה, בין היתר, בתחום ביטוח חיים, פנסיה, ביטוח משנה ובריאות (להלן: "המערכות") ולשירותים שיסופקו לקבוצה בקשר עם אותן מערכות (להלן בפסקה זו: "ההסכם").

ההסכם יוצר מסגרת להמשך אספקת שירותים שונים לקבוצה בקשר למערכות הנ"ל, לרבות שירותי פיתוח, בדיקות, תיקון תקלות, תמיכה, אספקת גרסאות ומהדורות ושירותי תחזוקה למערכות, בהתאם לתכניות עבודה שנתיות מוסכמות.

בחודש ספטמבר 2013, נחתם עם סאפיינס הסכם משלים, זאת על רקע התקשרותה של סאפיינס עם לקוח נוסף להספקת מערכת לניהול קרנות פנסיה ומערכות נלוות המשמשות את הקבוצה. במסגרת ההסכם המשלים, התחייבה סאפיינס לשלם לקבוצה תמלוגים שונים בהיקפים לא מהותיים, אשר ישולמו על פני מספר שנים. בנוסף, הוארכה תקופת ההתקשרות שסאפיינס מחויבת אליה, ביחס לתחזוקת המערכות והמשך פיתוחן עבור הקבוצה, לפחות עד ליום 31 בדצמבר 2018, בשינויים מסחריים מסוימים. בשנת 2018, שילמה הקבוצה לסאפיינס סך של כ- 40 מיליוני ש"ח בגין שירותי פיתוח ותחזוקה שונים, בדומה לשנת 2017.

7.8.3 ביטוח כללי

בחודש ספטמבר 2016, נחתם בין מנורה מבטחים ביטוח לבין סאפיינס פתרונות תוכנה (עידית) בע"מ (להלן: "עידית"), השייכת לקבוצת סאפיינס, הסכם לאספקת מערכת לניהול ביטוח אלמנטרי, שנועדה להחליף את מערכת המחשב הקיימת בחברה בתחום זה. במהלך שנת 2017, ובמסגרת תהליך האיפיון המפורט של המערכת הנ"ל, התברר כי קיימים פערים מהותיים שלא מאפשרים ליישם את הפרויקט במתווה ובמסגרת התקציב שנקבע בהסכם. בהתאם, הוחלט על הפסקת הפרויקט עם סאפיינס תוך מעבר לבחינת חלופות, במקביל לשיפור פעילותה ותחזוקתה של המערכת הקיימת עד לקבלת החלטה בנדון.

7.9 רכוש קבוע ומתקנים

לפירוט בדבר רכוש קבוע על מרכיביו השונים (מקרקעין, כלי רכב, מערכות מחשב) ראה באורים 4 ו-6 לדוחות הכספיים.

7.10 עונתיות

7.10.1 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בתחום ביטוח החיים וחיסכון ארוך טווח לפי רבעונים (במיליוני ש"ח)

נתונים לשנת 2017		נתונים לשנת 2018		
%	במיליוני ש"ח	%	במיליוני ש"ח	
24%	738	29%	1,002	רבעון ראשון
23%	697	23%	789	רבעון שני
25%	749	23%	782	רבעון שלישי
28%	830	24%	827	רבעון רביעי
100%	3,014	100%	3,401	סה"כ

7.10.2 קרנות פנסיה

ככלל, לא קיימת עונתיות בגביית דמי הגמולים לקרנות הפנסיה. יחד עם זאת, קיימים חודשים מסוימים, המשתנים משנה לשנה, שבהם היקף דמי הגמולים גבוה יותר, וזאת, בעיקר, לאור תשלומים חד-פעמיים אשר משולמים על ידי המעסיקים לעובדים ואשר בגינם מופרשים דמי גמולים. יצוין, כי העונתיות הקיימת אצל מעסיקי מנורה מבטחים פנסיה וגמל בענפים מסוימים, אשר משפיעה על כמות העובדים באותם הענפים, אינה משפיעה בצורה מהותית על התפלגות דמי הגמולים בחודשי השנה.

להלן התפלגות דמי גמולים רבעוניים:

מבטחים החדשה		מבטחים החדשה פלוס (משלימה)		
2017		2018		
%	במיליוני ש"ח	%	במיליוני ש"ח	
23%	2,377	23%	2,665	רבעון ראשון
24%	2,527	24%	2,786	רבעון שני
26%	2,723	26%	3,025	רבעון שלישי
27%	2,807	27%	3,078	רבעון רביעי
100%	10,434	100%	11,554	סה"כ

מבטחים החדשה פלוס (משלימה)		מבטחים החדשה פלוס (משלימה)		
2017		2018		
%	במיליוני ש"ח	%	במיליוני ש"ח	
23%	81	22%	87	רבעון ראשון
21%	72	23%	91	רבעון שני
27%	92	26%	104	רבעון שלישי
29%	100	29%	117	רבעון רביעי
100%	345	100%	398	סה"כ

7.10.3 קופות גמל

פעילות התחום מתאפיינת בעונתיות מסוימת, שכן חלק גדול מהפקדות העמיתים (עצמאים בעיקר) מתבצע לקראת סוף השנה לצורך מיצוי הטבות המס. עם זאת, השיעור שמהווים עמיתים עצמאיים מכלל עמיתי תחום הפעילות בקבוצה הוא נמוך יחסית.

נתונים לשנת 2017		נתונים לשנת 2018		
%	במליוני ש"ח	%	במליוני ש"ח	
21%	470	22%	611	רבעון ראשון
25%	562	23%	625	רבעון שני
24%	536	25%	675	רבעון שלישי
30%	672	30%	811	רבעון רביעי
100%	2,240	100%	2,721	סה"כ

7.10.4 ביטוח כללי:

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו במגזר הביטוח הכללי לפי רבעונים (במליוני ש"ח):

נתונים לשנת 2017		נתונים לשנת 2018		
%	במליוני ש"ח	%	במליוני ש"ח	
31%	1,057	32%	1,058	רבעון ראשון
23%	791	22%	729	רבעון שני
25%	864	24%	777	רבעון שלישי
21%	725	22%	719	רבעון רביעי
100%	3,436	100%	3,282	סה"כ

בביטוח כללי הפרמיה הנרשמת ברבעון הראשון היא הגדולה ביותר, וזאת בשל נטייתם של עסקים לחדש את ביטוחיהם (רכב חובה, רכב רכוש, חבויות ורכוש) בתחילת השנה. יצוין, כי בביטוח כללי מנגנון עתודה לסיכונים שטרם חלפו מווסת את ההשפעה של עונתיות המחזור על הרווח.

7.10.5 ביטוח בריאות

להלן התפלגות הפרמיות ברוטו בתחום ביטוח בריאות, לפי רבעונים (במליוני ש"ח):

נתונים לשנת 2017		נתונים לשנת 2018		
%	במליוני ש"ח	%	במליוני ש"ח	
26%	183	24%	210	רבעון ראשון
24%	166	24%	212	רבעון שני
25%	180	26%	231	רבעון שלישי
25%	179	26%	231	רבעון רביעי
100%	708	100%	884	סה"כ

ככלל לא קיימת עונתיות בדמי הביטוח בענף זה, אולם השונות בין הרבעונים נובעת מעיתוי הפקת פוליסות שהינו שנתי ולא נרשם בגבייה חודשית.

יצוין, כי בביטוח בריאות מנגנון העתודה לסיכונים שטרם חלפו מווסת את ההשפעה של עונתיות המחזור על הרווח.

7.10.6 תביעות

יצוין, כי הקבוצה לא מצאה כי מתקיימת עונתיות בכל התחומים לעניין תביעות, למעט ככל שהדבר נובע מנזקי טבע בחודשי החורף.

7.11 נכסים לא מוחשיים

מאגרי מידע

בבעלות חברות הקבוצה מספר מאגרי מידע נפרדים, מאובטחים, שנרשמו בפנקס מאגרי המידע, הנוגעים בעיקר ללקוחות, עובדי וספקי אותן החברות, לפי העניין, והכל בהתאם להוראות חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.

הקבוצה משתמשת בשמות המותג "מנורה מבטחים" ו-"שומרה". לקבוצה ישנם מספר סימני מסחר רשומים אצל רשם הפטנטים, המדגמים וסימני המסחר וביניהם - "מבטחים", "מנורה", "מנורה מבטחים", "שומרה חברה לביטוח בע"מ - משפחה ישראלית" ועוד. לפרטים בדבר נכסים לא מוחשיים והסכומים שהוכרו בגינם כנכס בדוחות הכספיים, ראה באור 4 לדוחות הכספיים.

רישיונות

בידי הקבוצה רישיונות ו/או היתרים לפעול כמבטח, סוכן או חברה מנהלת, לפי העניין, כמתחייב על פי כל דין.

- בהתאם לסעיף 15 לחוק הפיקוח בידי הקבוצה רישיונות מבטח ישראלי, לעסוק בענף פנסיה וכן בענפי הביטוח המפורטים להלן: חיים מקיף; תאונות אישיות; מחלות ואשפוז; אחריות המעבידים; כלי רכב חובה; רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד ג'); מקיף לדירות ובתי עסק, לרבות ביטוח זכוכית; כלי טיס לרבות אחריות כלפי צד שלישי; כלי שיט לרבות אחריות כלפי צד שלישי; מטענים בהובלה; אחריות כלפי צד שלישי; אבדן רכוש; חקלאי, למעט ביטוח מפני נזקי טבע בחקלאות; הנדסי; אחריות למוצרים פגומים; מתן ערבויות; סיכונים אחרים; והשקעות של רוכשי דירות.
- כמו כן, בידי הקבוצה רישיון לחברה מנהלת של קופות גמל ואישורי קופות גמל לקופות הגמל ולקרנות הפנסיה שבניהולה. בנוסף, מנורה מבטחים חיתום רשומה במרשם החתמים, בהתאם להוראות תקנות ניירות ערך (חיתום)(תיקון), התשס"ז-2007.

מערכות מידע

לפרטים בנוגע למערכות מידע, ראה באורים 4 ו-38 לדוחות הכספיים.

7.12 הליכים משפטיים

לתיאור הליכים משפטיים מהותיים, ובכלל זה תובענות ייצוגיות, ראה באור 38 לדוחות הכספיים.

7.13 מימון

הקבוצה, מממנת את פעילותה באמצעים עצמיים, באשראי בנקאי ובאשראי חוץ בנקאי באמצעות גיוס בשוק ההון (סחיר ולא סחיר). לפרטים בנושא מימון ראה סעיף 4.5 בדוח הדירקטוריון וכן באור 24 לדוחות הכספיים.

7.14 מיסוי

לתיאור נושא המיסוי ראה באור 21 לדוחות הכספיים.

7.15 גורמי סיכון

דירוג הסיכון			תיאור הסיכונים	קטגוריית סיכון
השפעה נמוכה	השפעה בינונית	השפעה גבוהה		
		X	שינויים במצב המשק (אבטלה, תעסוקה)	סיכונים מקרו
		X	סיכוני שוק כולל	
			סיכוני שוק פרטניים:	
		X	סיכון ריבית	
		X	סיכון מחירי מניות ומכשירים הונניים אחרים	
X			סיכון מט"ח	
	X		סיכון נדל"ן	
		X	סיכונים אשראי	
X			סיכון אינפלציה	
			סיכונים ביטוח:	
		X	סיכונים תחלואה	סיכונים ענפיים
	X		סיכונים אריכות חיים	
		X	סיכונים שימור תיק בריאות וחסכון ארוך טווח	
		X	סיכונים ביטוח אחרים	
	X		אירועי קטסטרופה	
		X	שינויים רגולטורים	
		X	שינויים בתנאי התחרות	
X			סיכונים נזילות	
	X		ביטוח משנה	סיכונים מיוחדים לקבוצה
	X		סיכונים תפעוליים כלליים	
		X	תלות במערכות מידע	
		X	אבטחת מידע וסייבר	
		X	הליכים משפטיים ותובענות ייצוגיות	
	X		סיכונים ציית	
	X		מוניטין	

אבטחת מידע וסייבר

בקבוצה קיימת, כמתחייב בין היתר, מהוראות הרגולציה, יחידת אבטחת מידע ייעודית לטיפול בסיכונים אבטחת מידע וסייבר. בשנת הדוח התרחשו מספר תקיפות סייבר אשר חומרתן נמוכה, אך תדירותן (כתופעה) הולכת וגדלה עם הזמן. סוגי התקיפות עד עתה כללו בעיקר תקיפות "עומס", מייל דיוג (phishing) ווירוסים שנשלחים באמצעות מייל. לאור התרחבות הפעילות הדיגיטלית בקבוצה, ההסתברות להתרחשות תקיפות סייבר הולכת וגדלה. בקבוצה קיימת מדיניות עדכנית בנושא אבטחת מידע וסייבר וכנגזרת ממנה נהלי ושיטות פעילות שוטפת לצמצום, ככל הניתן, של החשיפות בתחום אבטחת מידע וסייבר ודרכי ההתמודדות עם אירוע עד להתאוששות וחזרה לשגרה. בין היתר, פועל מוקד סייבר המנטר, מאתר ומתריע על אירועים ומרכז את הטיפול בהם, כאשר במהלך שנת הדוח אף בוצעו מספר תרגילים על מנת לבחון את האפקטיביות של המערכות והכלים שהוטמעו לצורך התמודדות עם אירועי אבטחת מידע וסייבר. בנוסף, נערכה בקבוצה הכשרה לצוות תגובה הטרורגני של מערכות מידע לצורך שיפור יכולת ההתמודדות עם אירועים כאמור. התרחבות פעילות הדיגיטל בקבוצה במהלך 2018 אשר מתוכננת גם לשנים הקרובות, מגבירה כאמור את הסיכון לתקיפות סייבר, הן באופן

ישיר על תשתיות הקבוצה והן בעקיפין על תשתיות ספקי הקבוצה. לאור האמור, במהלך שנת הדוח, הקבוצה הגדילה את הקצאת המשאבים לתחום אבטחת מידע וסייבר. הסיכונים העיקריים בתחום זה הינם סיכונים שיבוש מידע ומוניטין, אשר הקבוצה נערכת כאמור למניעתם ולמצער לצמצומם באמצעות כלי ניטור ואיתור והטמעת בקרות מתאימות במערכותיה. בנוסף, הקבוצה רכשה כיסוי ביטוחי כנגד נזקים שעלולים להיגרם כתוצאה מפשעי מחשב (Crime) ואירועי סייבר.

לתיאור נושא ניהול הסיכונים בקבוצה, ראה סעיף 5 לדוח הדירקטוריון ובאור 36 לדוחות הכספיים.

7.16 הסכמים מהותיים והסכמי שיתוף פעולה

7.16.1 ביטוח סיעודי קבוצתי-צוות - בחודש פברואר 2018, חתמה מנורה מבטחים ביטוח עם ארגון גמלאי צה"ל ("צוות"), על הסכם מפורט לביטוח סיעודי קבוצתי לחברי צוות. לפרטים נוספים ראה סעיף 6.2.1.2 לעיל.

7.16.2 הסכם למכירת נכס מקרקעין - בחודש יוני 2018, התקשרה החברה בהסכם עם צד שלישי שאינו קשור לחברה למכירת 50% מהזכויות הבלתי מסוימות במגרש שבבעלות החברה. התמורה שנקבעה בהסכם הינה 101 מיליון ש"ח. לפרטים נוספים ראה דיווח מידי מיום 6 ביוני 2018 (אסמכתא: 2018-01-055684) וכן ביאור 39 לדוחות הכספיים.

7.16.3 מכירת פעילות פוטוולטאית באיטליה - בחודש אוגוסט, 2017, חתמה סולנגיה בע"מ (להלן: "סולנגיה"), חברה נכדה של החברה, על הסכם למכירת מרבית האתרים הסולאריים שבבעלותה באיטליה. תמורת המכירה עולה לכדי סך של כ- 30 מיליוני יורו אשר תשולם בתשלומים כמפורט בהסכם המכירה עד ליום 31.12.2022. לעסקת המכירה כאמור, אין השפעה מהותית על רווחיות הקבוצה.

7.16.4 השקעה באמפא קפיטל - בחודש ינואר 2016, נחתם הסכם בין החברה לבין אמפא קפיטל בע"מ (להלן: "אמפא קפיטל") וחברה האם שלה חברת השקעות לפיתוח התעשייה לישראל בע"מ (להלן: "המוכרת") בדבר רכישה והקצאה של 30% ממניות אמפא קפיטל מהמוכרת, וזאת בתמורה לסכום של כ- 63.5 מיליוני ש"ח, וכן אופציות לרכישה והקצאה של 10% נוספים של מניות אמפא קפיטל בתנאים כמפורט בהסכם (להלן: "ההסכם"). אופציות הרכש יעמדו בתוקפן למשך תקופה של 180 ימים שתחילתה לאחר חלוף 3 שנים ממועד ההשלמה, בכפוף לזכותה של החברה להקדים את מימוש אופציות הרכש במקרים מסוימים כקבוע בהסכם. בחודש פברואר 2018, נחתם הסכם לרכישת 17.63% נוספים ממניות אמפא קפיטל, וזאת חלף האופציה הנ"ל, ובתמורה לסכום של כ- 48.2 מיליוני ש"ח (להלן: "סכום התמורה"). סכום התמורה מתבסס בעיקרו על שווי לאמפא קפיטל בסך של 270 מיליוני ש"ח והוא כפוף להתאמת מחיר מסוימת (בהתבסס על התוצאות הכספיות של אמפא קפיטל לשנת 2018) זאת כקבוע בהסכם. לאחר רכישת המניות כאמור, מחזיקה החברה בשיעור מצטבר של כ- 47.63% מהון המניות של אמפא קפיטל. לפרטים נוספים ראה דיווח מידי מיום 6 בפברואר 2018 (אסמכתא: 2018-01-01059) וכן באור 77 לדוחות הכספיים.

7.16.5 השקעה באי.אר.אן - בחודש ספטמבר 2016, נחתם הסכם בין החברה ובין אי.אר.אן. ישראל בע"מ (להלן: "אי.אר.אן"), שעיקר עיסוקה במתן התחייבויות לפרעון אמצעי תשלום, ובין אס.איי.בי בע"מ, שהינה החברה האם של אי.אר.אן (להלן: "המוכרת"), שתיהן חברות פרטיות אשר אינן קשורות לחברה ו/או לבעלי השליטה בה, זאת בקשר עם מכירה לחברה בשלבים ובתנאים מסוימים של חלק ממניות אי.אר.אן (להלן: "ההסכם" או "העסקה"). בהסכם נכללו, בין היתר, ההוראות הבאות: (1) במועד ההשלמה של העסקה (להלן: "מועד ההשלמה"), תרכוש החברה מהמוכרת מניות באי.אר.אן בשיעור של 40% מהון המניות של אי.אר.אן, וזאת בתמורה לסכום של 100 מיליוני ש"ח (להלן: "סכום התמורה"). סכום התמורה כפוף להתאמות מחיר מסוימות (בהתבסס על נתוני הכספיים של אי.אר.אן לשנים 2017 ו-2018), ככל שתהיינה, זאת כקבוע בהסכם. בנוסף, במועד ההשלמה עשויות המוכרת והחברה להעמיד לאי.אר.אן הלוואות בעלים בהיקף שייקבע, וזאת באופן יחסי לשיעור החזקותיהן באי.אר.אן כפי שיהיה במועד ההשלמה; (2) המוכרת הקנתה לחברה אופציית Call (להלן: "אופציית הרכש") לרכוש מניות נוספות באי.אר.אן בשיעור של 10% מהון המניות של אי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש שייגזר מרווחיותה של אי.אר.אן בתקופה שתקדם למועד מימוש אופציית הרכש. אופציית הרכש תעמוד בתוקפה

למשך תקופה של 12 חודשים שתחילתה ביום 25.2.2022, או במועד מוקדם יותר במקרה של התקיימות אירועים מסוימים כקבוע בהסכם; (3) אם וככל שהחברה תממש את אופציית הרכש, תקנה החברה למוכרת אופציית Put (להלן: "אופציית המכר של המוכרת") למכור לחברה את כל מניות המוכרת באי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש שייקבע בהתאם להערכות שווי של אי.אר.אן שייערכו למטרה זו. אופציית המכר של המוכרת תעמוד בתקופה למשך תקופה של 36 חודשים שתחילתה במועד השלמת מימוש אופציית הרכש; (4) בנוסף, המוכרת הקנתה לחברה אופציית Put (להלן: "אופציית המכר של החברה") למכור למוכרת את כל מניות החברה באי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש בהתאם להערכות שווי שייערכו למטרה זו בהפחתה מסוימת. אופציית המכר של החברה תעמוד בתקופה החל ממועד ההשלמה ועד ליום 25.2.2023, ובלבד שעד לאותו מועד, החברה לא מימשה את אופציית הרכש; (5) במסגרת ההסכם נקבעו הוראות לגבי ההסדרים בין הצדדים בהתייחס למסכת היחסים המשפטיים ביניהם במעמדן של החברה והמוכרת כבעלי מניות באי.אר.אן לאחר מועד ההשלמה, ובכלל זה, ההסדרים הבאים: הגבלת מכירת מניות באי.אר.אן לצד שלישי עד למועד השלמת מימוש אופציית הרכש, מתן זכות סירוב ראשונה לחברה ולמוכרת, מתן זכות הצטרפות לחברה (והחל ממועד השלמת מימוש אופציית הרכש, ככל שתמומש, גם מתן זכות הצטרפות למוכרת), מתן זכות קדימה לחברה ולמוכרת בהקצאת זכויות באי.אר.אן, הוראות לענין השקעה באי.אר.אן, מינוי דירקטורים באי.אר.אן (כאשר החל ממועד השלמת מימוש אופציית הרכש, ככל שתמומש, ימונה דירקטור נוסף מטעם החברה באופן שיקנה לה רוב בדירקטוריון אי.אר.אן), הצבעה בנושאים מסוימים, מדיניות חלוקת רווחים, הוראות בעניין דיווחים וממשל תאגידי והוראות לעניין עיסוקי הצדדים. בנוסף, נקבעו בהסכם הוראות לעניין זכות החברה לקבלת שיפוי מהמוכרת בתנאים מסוימים, כקבוע בהסכם. ביום 12 בינואר 2017, הושלמה העסקה. לפרטים נוספים, ראה דיווחים מיידיים מיום 8 בספטמבר 2016, אסמכתא: 2016-01-119806 ומיום 12 בינואר 2017, אסמכתא: 2017-01-006081.

7.16.6 ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

7.16.6.1 לקבוצה הסכם עם סאפינס ישראל בע"מ לפיתוח מערכות מחשב (לפרטים ראה סעיף 7.8.2 לעיל).

7.16.6.2 מנורה מבטחים פנסיה וגמל חתמה על הסכמי הפצה עם בנק דיסקונט לישראל בע"מ, בנק איגוד לישראל בע"מ, בנק מזרחי טפחות בע"מ, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, בנק לאומי לישראל בע"מ, בנק ערבי-ישראלי בע"מ, בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ, בנק אוצר החייל בע"מ, בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ, יובנק בע"מ, בנק מסד בע"מ ובנק הפועלים בע"מ (ביחס לקופות גמל בלבד). בהסכמי הפצה נקבע כי מנורה מבטחים פנסיה וגמל תשלם לבנקים עמלות הפצה בהתאם להוראות הדין תמורת הפצת מוצריה. תחילתו של כל אחד מן ההסכמים לא תהא מוקדמת מן המועד בו הורשה הבנק עמו נערך ההסכם לעסוק בייעוץ פנסיוני כדין.

7.16.6.3 מנורה מבטחים מהנדסים חתמה על הסכמי הפצה עם בנק מזרחי טפחות בע"מ, הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, בנק לאומי לישראל בע"מ, בנק ערבי-ישראלי בע"מ, בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ, בנק אוצר החייל בע"מ, בנק פועלי אגודת ישראל בע"מ, יובנק בע"מ ובנק הפועלים בע"מ. בהסכמי הפצה נקבע כי מנורה מבטחים מהנדסים תשלם לבנקים עמלות הפצה בהתאם להוראות הדין תמורת הפצת מוצריה.

7.16.7 רכב חובה

7.16.7.1 בהמשך לאמור בסעיף 3.1 לעיל, לענין חלוקת נטל הפיצויים בין מבטחים של כלי רכב שהיו מעורבים בתאונה, ולצורך הטיפול הממוכן בהתחשבות בין המבטחים, מפעיל איגוד חברות הביטוח מערכת משותפת להפעלת מנגנון סליקה, באמצעות חברת מרכז הסליקה של חברות הביטוח בע"מ (להלן: "מרכז הסליקה"), לחיובים הקמים בגין חוק הפיצויים וצו החצייה (המכונה: "מתווה סליקה קל כבד"). לצורך כך, נחתם בין חברות הביטוח ובין מרכז הסליקה החל בשנת 2004, הסכם המסדיר את המתווה. למנהל מתווה הסליקה הוענקו גם סמכויות בוררות לגבי מחלוקות, אם וככל

שתתעוררנה בין המבטחים, באשר למעורבות כלי רכב מבוטח בתאונה. למתווה האמור ניתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל על ידי הממונה על ההגבלים העסקיים (בין היתר, כי פעילות המערכת תהיה למטרת העברת תשלומים בין מבטחים אשר נובעים מההוראות הקבועות בצו החציה, כי המערכת תופעל על גבי תשתית של חברת הסליקה ועל ידי גוף עצמאי אשר אינו אדם הקשור למבטחים, אישור על העברת מידע עסקי בין הצדדים להסדר ועוד). תוקף הפטור הוא עד ליום 31 לאוגוסט 2020.

7.16.7.2 בחודש יוני 2015 ובחודש אוגוסט 2015 חתמו מנורה מבטחים ביטוח ושומרה, בהתאמה, על הסכם עם המוסד לביטוח לאומי הכולל כללים תנאים ומועדים ליישוב דרישות השיבוב שתוגשנה על ידי המוסד לביטוח לאומי בענף רכב חובה. תוקפו של ההסכם הקודם פג בשנת 2009 וההסכם החדש חל ממועד תום ההסכם הקודם ואילך. לפרטים נוספים ראה סעיף 4.3 לדוח הדירקטוריון.

7.16.8 רכב רכוש

7.16.8.1 לאור פניית מנהל בתי המשפט ובמגמה להקטין את מספר ההתדיינות המשפטיות בין חברות הביטוח החברות באיגוד חברות הביטוח - נוסחה בשנת 2014 על ידי חברות הביטוח טיוטת מתווה לניהול תהליכי בוררות בתביעות שיבוב בביטוח רכב רכוש, ולהתקשרות מחייבת עם מנהל שייקבע לניהול הבוררות באמצעות תוכנת מחשב מתאימה. כל חברת ביטוח רשאית לבחור האם להצטרף להסדר. תוכן המתווה הוא שמחלוקות בין חברות ביטוח שהצטרפו להסדר, בנושא תביעות שיבוב בעלות מאפיינים מסוימים כמפורט בהסדר, לא תוגשנה לבית המשפט אלא תתבררנה באמצעות מוסד הבוררות. החלטת הבורר בהליך זה מחייבת, והגבייה מתבצעת באמצעות מרכז הסליקה.

חלק ד': היבטי ממשל תאגידי

8. היבטי ממשל תאגידי

חלק זה מתייחס להיבטי הממשל התאגידי הרלבנטיים לחברות הביטוח בקבוצה בלבד, כלהלן:

8.1 דירקטורים חיצוניים

מנורה מבטחים ביטוח

בהתאם להוראות חוק החברות ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007, נכון למועד הדוח, מכהנים במנורה מבטחים ביטוח שלושה דירקטורים חיצוניים, מתוך שבעה דירקטורים מכהנים, כלהלן -

ה"ה חיים אהרון, מכהן כדח"צ החל מיום 3.10.2011 (מונה לכהונה שלישית מיום 3.10.2017), בעל כשירות מקצועית. מכהן כיו"ר ועדת ביקורת.

ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג, מכהן כדח"צ החל מיום 24.06.2013 (מונה לכהונה שלישית מיום 3.2.2019), בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כחבר ועדת ביקורת, ועדת מאזן וועדת השקעות שאינן תלויות תשואה ("נוסטר").

ה"ה יוכבד (יוכי) דביר, מכהנת כדח"צית החל מיום 01.04.2015 (מונתה לכהונה שניה מיום 01.04.2018), בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהנת כיו"ר ועדת מאזן וכחברה ועדת ביקורת.

שומרה

בהתאם להוראות חוק החברות ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007, נכון למועד הדוח, מכהנים בשומרה שלושה דירקטורים חיצוניים, מתוך שבעה דירקטורים מכהנים, כלהלן -

ה"ה יהודה נסרדישי, מכהן כדח"צ החל מיום 10.07.2013 וכהונתו הוארכה ל- 3 שנים נוספות ביום 13.7.2016, בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כחבר ועדת ביקורת וכחבר ועדת מאזן.

ה"ה יוכבד (יוכי) דביר, מכהנת כדח"צית החל מיום 01.04.2015 וכהונתה הוארכה ל- 3 שנים נוספות ביום 1.4.2018 הגב' דביר הינה בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהנת כיו"ר ועדת ביקורת, יו"ר ועדת השקעות וחברה בועדת מאזן ובעדת סולבנסי וניהול סיכונים.

ה"ה בר כוכבא (כוכי) בן גרא, מכהן כדח"צ החל מיום 10.7.2015, וכהונתו הוארכה ל- 3 שנים נוספות ביום 11.7.2018 בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כיו"ר ועדת מאזן, חבר ועדת ביקורת וחבר ועדת סולבנסי וניהול סיכונים.

מנורה מבטחים פנסיה וגמל

בהתאם להוראות חוק החברות ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (דירקטוריון וועדותיו), תשס"ז-2007, נכון למועד הדוח, מכהנים במנורה מבטחים פנסיה וגמל, שלושה דירקטורים חיצוניים, מתוך תשעה דירקטורים מכהנים, כלהלן -

ה"ה ראובן שיף, מכהן כדח"צ החל מיום 3.11.2010 ומצוי בתקופת הכהונה השלישית והאחרונה, בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כיו"ר ועדת ביקורת וכחבר ועדת המעקב אחר מקבלי פנסיית נכות.

ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג, מכהן כדח"צ החל מיום 31.01.2013 (ומצוי בתקופת הכהונה השלישית והאחרונה, בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהן כחבר ועדת ביקורת.

ה"ה ד"ר אביטל שטיין, מכהנת כדח"צית החל מיום 20.05.2014 ומצויה בתקופת הכהונה השניה שלה, בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית. מכהנת כחברת ועדת ביקורת וכחברת ועדת המעקב אחר מקבלי פנסיית נכות.

8.2 מבקרת פנים

8.2.1 פרטי המבקרת הפנימית

ביום 28 בינואר 2013, אישר דירקטוריון החברה (באישור ועל פי המלצת ועדת הביקורת מיום 20 בינואר 2013) את מינויה של ה"ה אתי הירשמן, רו"ח, למבקרת פנימית בחברה ובחברות בנות נוספות בקבוצת מנורה מבטחים, בתוקף החל מיום 1 במרס 2013, וזאת בהתבסס, בין היתר, על הכשרתה, כישוריה וניסיונה הרלבנטיים של הגב' הירשמן, התואמים את דרישות התפקיד, בהתחשב באופי והיקף הפעילות של החברה והחברות הבנות שלה.

המבקרת הפנימית עמדה בכל התנאים הקבועים בסעיף 3(א) לחוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב-1992, ובהוראות סעיף 8 לחוק האמור וכן בהוראות סעיף 146(ב) לחוק החברות.

למיטב ידיעת החברה, המבקרת הפנימית איננה מחזיקה ו/או לא החזיקה, בתקופה הרלבנטית, בניירות ערך של החברה או של גוף קשור אליה, וכן אין לה קשרים עסקיים מהותיים או קשרים מהותיים אחרים עם החברה או עם גוף קשור אליה.

כמו כן, המבקרת הפנימית הינה מבקרת בחברות נוספות בקבוצה: מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, מנורה מבטחים פיננסים בע"מ, מנורה מבטחים חיתום וניהול בע"מ, מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ, מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ וחברות נוספות בקבוצה.

8.2.2 זהות הממונה על המבקרת הפנימית

הממונה הארגוני על המבקרת הפנימית הינו יו"ר הדירקטוריון.

8.2.3 תכנית עבודה

תכנית העבודה של הביקורת הפנימית הינה שנתית. תכנית העבודה לשנת 2017 התמקדה בעיקרה בפעילות חברות הבנות ובעיקר במנורה מבטחים ביטוח. כאשר תכנית הביקורת בחברה הינה שיורית באופייה תוך התחשבות בסיכונים השיוריים שלה ובקיומן של בקורות הולמות ובמצאי ביקורת בשנים קודמות. תכנית העבודה לשנת 2018 וכן התכנית הרב שנתית לשנים 2016 עד 2019, במנורה מבטחים ביטוח, הסתמכה על סקר סיכונים שנערך על ידי גורם מקצועי חיצוני וכן על סמך התייעצויות שקיימה המבקרת עם גורמים פנימיים וחיצוניים, לרבות רואה חשבון מבקר ובאישור ועדת הביקורת, תוך התחשבות בצרכים ובאילוצים אד-הוק. תכנית הביקורת מותירה בידי המבקר הפנימי שיקול דעת לביצוע שינויים לא מהותיים בתכנית בהתחשב בצרכים אד-הוק.

8.2.4 ביקורת בחו"ל או של תאגידים מוחזקים

המבקרת הפנימית של החברה משמשת גם כמבקרת הפנימית של מנורה מבטחים ביטוח שמהווה החזקה עיקרית של החברה ולכן, פעילות הביקורת התמקדה בה. לקבוצה 3 גופים מוסדיים נוספים בהן מתבצעת ביקורת פנימית כלהלן: מנורה מבטחים פנסיה וגמל, ומנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים, בהן מבוצעת עבודת הביקורת על ידי מבקר פנימי ייעודי, במשרה מלאה, הנעזר גם בשירותי מיקור חוץ לצורך עבודת הביקורת; בשומרה - נערכת הביקורת על ידי מר מאיר איליה, רו"ח, שותף במשרד רואי חשבון רוזנבלום הולצמן, המעניק את שירותיו במיקור חוץ. פירוט ממצאים מהותיים של מנורה מבטחים פנסיה וגמל ושומרה מועברים למבקרת הפנימית של החברה.

במנורה מבטחים נדל"ן, חברה בת של החברה, אשר פעילותה מתרכזת בחו"ל, מבוצעת ביקורת על פי תכנית ביקורת שנקבעה ואושרה על-ידי דירקטוריון מנורה מבטחים נדל"ן.

8.2.5 היקף הביקורת הפנימית

היקף פעילות הביקורת לפי מספר שעות בחברה ובתאגידים מוחזקים נקבע כאמור, בהתבסס על סקרי סיכונים או על הערכת סיכונים, תוך התחשבות בצרכים ובאילוצים אד-הוק, וכמפורט להלן:

שם החברה	שעות ביקורת	שעות ביקורת ע"י מיקור חוץ
מנורה מבטחים החזקות (כולל מנורה מבטחים נדל"ן מנורה מבטחים ביטוח והחברות הבנות שלה - כהחזקה עיקרית של החברה)	14,624	1,187
מנורה מבטחים פיננסים, והחברות הבנות שלה (למעט מנורה מבטחים גמל)	80	
שומרה	---	1800
מנורה מבטחים פנסיה ומנורה מבטחים גמל	8,946	2,735
סה"כ	23,650	5,722

מתוך סך כולל של 29,372 שעות ביקורת בקבוצה, לשנת 2018, היקף השעות שבאחריות ישירה של המבקרת הפנימית עמד על 14,704 שעות. היקף עבודת הביקורת הפנימית, ברמת הקבוצה נותרה כמעט ללא שינוי ביחס לתקופת הדיווח האחרונה, זאת בהתאם לתכנית הביקורת שאושרה כאמור בהתבסס על סקרי הסיכונים הנ"ל. יצוין, כי במהלך ביצוע עבודתה, מבקרת הפנים אינה מסתייעת בגורמים אחרים בחברה.

8.2.6 עריכת הביקורת

הביקורת מבוצעת ונערכת על פי התקנים המקצועיים ובהתאם להנחיות מקצועיות של הלשכה הבינלאומית של המבקרים הפנימיים (IIA) אשר אומצו על ידי IIA ישראל - איגוד המבקרים הפנימיים בישראל, וכן בהתאם להוראות הדין הרלבנטיות לכל חברה בקבוצה, לפי העניין. יו"ר הדירקטוריונים של החברות, באמצעות ועדות הביקורת, מפקחים על עבודת המבקרת הפנימית. בכדי לוודא את העמידה בתקנים המקצועיים האמורים, עורכת החברה, מדי מספר שנים, ביקורת חיצונית על פעילות הביקורת הפנימית באמצעות גורם מקצועי חיצוני.

ביום 26 בנובמבר 2018, קיים דירקטוריון החברה דיון ללא נוכחות ההנהלה, ובו נמסרה, בין היתר, עמדתה של המבקרת הפנימית בקשר למשאבים המוקצים לה ושיתוף הפעולה אותו היא מקבלת מהחברה. במסגרת דיון זה ציין יו"ר ועדת הביקורת את שביעות רצונה של הוועדה מעבודת המבקרת.

8.2.7 גישה למידע

למבקרת הפנימית ולשאר המבקרים במערך הביקורת בקבוצה, גישה חופשית לכל מקור מידע, לרבות למסמכים, למאגר רגיל או ממוחשב ולנתונים כספיים. האמור בפסקה זו מתקיים גם לגבי החברות בנות של החברה בהן מכהנת המבקרת הפנימית.

8.2.8 דין וחשבון המבקרת הפנימית

דוחות הביקורת של המבקרת הפנימית מוגשים בכתב, לאחר שמתקיימים דיונים עם המבוקרים על טיטות דוחות הביקורת. הדוחות מובאים לעיון יו"ר הדירקטוריון והמנכ"ל ולאחר מכן מובאים לדיון בוועדת הביקורת. בנוסף, מוגשים לוועדת הביקורת דוחות מעקב אחר ביצוע המלצות המבקרת שעלו בדוחות הביקורת הקודמים.

במהלך תקופת הדוח, התקיימו 5 ישיבות של ועדת הביקורת של החברה, במועדים הבאים: 25.03.18, 29.04.18, 24.06.18, 08.08.18 ו- 25.11.18. עוד יצוין, כי בתאגידים המוחזקים על ידי החברה, הוגשו דוחות ביקורת רבים נוספים, דוחות בדיקה אד-הוק, לפי העניין, ודוחות מעקב, אשר נדונו בוועדות הביקורת הרלבנטיות.

8.2.9 הערכת הדירקטוריון את פעילות המבקרת הפנימית

בכל הגופים המוסדיים בקבוצה ובמרבית החברות המוחזקות, מתקיימת פעילות ביקורת פנימית ייעודית ודוחות הביקורת נדונים בוועדות ביקורת של אותם תאגידים. ועדת הביקורת של החברה דנה אך ורק בנושאים הנוגעים לחברה ישירות תוך קבלת דיווח על ממצאי ביקורת מהותיים וחריגים בחברות מוחזקות. על רקע האמור, הדירקטוריון, לאחר שרשם לפניו את הסברי מבקרת הפנים לגבי תכנית העבודה והתאמתה להוראות הדין, תוך התייחסות לנתונים לגבי היחס בין פעילות ביקורת הפנים באמצעות עובדי המערך לבין פעילות באמצעות מיקור חוץ, וכן מידע לגבי עובדי המערך בקבוצה ונתוני רקע נוספים, הניח דעתו כי בידי הביקורת הפנימית המשאבים והכלים הנחוצים לצורך מילוי תפקידה, בשים לב, בין השאר, לצרכיה המיוחדים של החברה, כחברת החזקות ללא פעילות עסקית עצמאית, לגודלה ומורכבות פעילותה.

להערכת הדירקטוריון, היקף, אופי, רציפות הפעילות ותכנית העבודה של המבקרת הפנימית סבירים בנסיבות העניין, ויש בהם כדי להגשים את מטרות הביקורת הפנימית בקבוצה.

8.2.10 תגמול

ה"ה אתי הירשמן, מועסקת על-פי הסכם עבודה אישי כעובדת הקבוצה במשרה מלאה ומקבלת שכר חודשי, הפרשות סוציאליות ונלוות כמקובל וכן מענק תלוי יעדים, והכל במסגרת מדיניות התגמול של החברה, עלות תגמולה של מבקרת הפנים בשנת הדוח עמדה על סך של כ- 800 אלפי ש"ח.

דירקטוריון החברה סבור כי תגמול המבקרת הפנימית הלם את היקף פעילותה ותפקודה ולא היה בו כדי להשפיע על שיקול דעתה המקצועי.

8.3 רואה חשבון מבקר

רואי החשבון המבקרים של החברה, הינם קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, המכהנים בתפקידם החל משנת 1999. החל מיום 1 בינואר 2015, משמש רו"ח טל חי-ציון כשותף האחראי על הביקורת בחברה.

שכר במיליוני ש"ח (לא כולל מע"מ):

	לשנת 2017				לשנת 2018				(במיליוני ש"ח)
	שירותים אחרים **	שירותי מס אחרים	ביקורת ושירותי מס הקשורים בביקורת *	סה"כ	שירותים אחרים **	שירותי מס אחרים	ביקורת ושירותי מס הקשורים בביקורת *	סה"כ	
החברה	0.04	0.11	0.22	0.37	0.15	-	0.22	0.37	החברה
מנורה מבטחים ביטוח	0.63	0.45	3.39	4.59	0.74	0.83	3.02	4.47	מנורה מבטחים ביטוח
שומרה	0.08	0.02	0.53	0.88	0.22	0.11	0.55	0.63	שומרה
מנורה מבטחים פנסיה וגמל	-	-	0.61	0.60	-	-	0.60	0.61	מנורה מבטחים פנסיה וגמל
חברות אחרות	-	0.07	0.77	0.73	-	0.10	0.63	0.84	חברות אחרות
סה"כ	0.75	0.65	5.52	7.17	1.11	1.04	5.02	6.92	סה"כ

היקף שעות עבודה:

לשנת 2017				לשנת 2018				
שירותים אחרים **	שירותים מס אחרים	שירותים מס אחרים	ביקורת ושירותי מס הקשורים בביקורת *	סה"כ	שירותים אחרים **	שירותים מס אחרים	ביקורת ושירותי מס הקשורים בביקורת *	
160	448	1,070	1,678	1,632	562	-	1,070	החברה
2,351	1,673	15,604	19,628	19,977	2,802	2,801	14,374	מנורה מבטחים ביטוח
383	99	2,783	3,265	4,101	974	419	2,708	שומרה
-	-	2,742	2,742	2,656	-	-	2,656	מנורה מבטחים פנסיה וגמל
-	237	3,644	3,881	3,281	-	344	2,937	חברות אחרות
2,894	2,457	25,843	31,194	31,646	4,338	3,564	23,745	סה"כ

* כולל ביקורת SOX 404 וסולבנסי.

**שכר בגין שירותים אחרים מתייחס בעיקר לייעוץ אקטוארי, שירותי מיסוי, סקר סיכונים וייעוץ בנושא ענ"א.

שכר הטרחה של רואי החשבון בגין שירותי ביקורת, נקבע על ידי הנהלת החברה באישור הדירקטוריון וזאת לאחר משא ומתן בהתבסס, בין היתר, על תעריף מקובל עבור ביקורת בתאגידים שפעילותם מחייבת מומחיות והבנה מעמיקים בסביבה החשבונאית והעסקית הרלבנטים.

8.4 אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, ביצעה בדיקה והערכה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד והאפקטיביות שלה. בהקשר זה, אימצה החברה את מודול הבקרה הפנימית של ה-COSO, המהווה מסגרת מוגדרת ומוכרת להערכת הבקרה הפנימית. הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית כאמור, כללה את רכיבי הבקרה הבאים: בקרות ברמת הארגון (Entity Level Controls); בקרות על תהליך עריכת הדוחות וסגירתם; בקרות כלליות על מערכות המידע (ITGC) ובקרות על תהליכים מהותיים מאוד לדיווח הכספי ולגילוי, המבוצעים בעיקרם על ידי הגופים המוסדיים בקבוצה המרכזים את עיקר פעילותה העסקית, כמפורט להלן:

תהליכי ה-SOX בגופים המוסדיים

בהתאם להוראות הממונה, הגופים המוסדיים בקבוצה מיישמים את הוראות סעיפים 302 ו-404 ל"חוק Sarbanes-Oxley" שנחקק בארצות-הברית. בנובמבר 2010, פרסם הממונה חוזר (מס' 2010-9-7), שעניינו "בקרה פנימית על דיווח כספי - הצהרות, דוחות וגילויים", אשר הסדיר את נוסח ההצהרות ומתכונת הגילוי וכן קבע את נוסח חוות דעת רואה החשבון המבקר ודוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי.

הוראות סעיף 302, קובעות כי המנכ"ל וסמנכ"ל הכספים, יחתמו כל אחד בנפרד על הצהרה בנושא בקרות והנהלים לגבי הגילוי. לצורך קיום ההליך הנדרש על פי ההנחיות האמורות, ביצעו הגופים המוסדיים בקבוצה, בין היתר, בחינה של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי וקיום דיונים בהשתתפות הגורמים השותפים להכנת הדוחות הכספיים.

הוראות סעיף 404 מיושמות בהתאם לחוזר הממונה שעניינו "אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי". על פי החוזר, על גופים מוסדיים כהגדרתם בחוק הפיקוח, לרבות קופות גמל וקרנות פנסיה, לכלול בדוח השנתי הצהרה בדבר אחריות ההנהלה להקמה ולתחזוקה של מערך ונהלי בקרה פנימית נאותים על הדיווח הכספי וכן הערכה לתום שנת הכספים לגבי יעילות המערך ונהלי הבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על הדיווח הכספי. בנוסף, על רואה החשבון המבקר של הגוף המוסדי להמציא חוות דעת לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

במסגרת היישום של הוראות סעיף 404, ביצעו הגופים המוסדיים בקבוצה, בין היתר, את תהליכי העבודה הבאים: זיהוי החשבונות, התהליכים העסקיים ומערכות המידע המהותיים לדיווח הכספי (Scoping), תיעוד התהליכים והערכת הסיכונים הקשורים לדיווח הכספי

ולגילוי נאות, קביעת הבקרות שמטרתן למנוע או לצמצם את אותם סיכונים וניתוח פערי בקרה וקביעת תכניות עבודה לסגירתם. הגופים המוסדיים מיסדו תהליכי עבודה לניטור שוטף של הבקרות שנקבעו כאמור בכדי לוודא המשך אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי.

בהתאם לאמור, לא נתגלו "חולשות מהותיות" כהגדרתן בחוזר. יחד עם זאת, החברה פעלה וממשיכה לפעול במסגרת תוכנית עבודה רב שנתית, לתיקון וצמצום מספר ליקויים משמעותיים במנורה מבטחים ביטוח, הנוגעים בעיקר לתחום בקרות המחשב הכלליות ולחלק מתהליכי העבודה והמיכון בתחום אקטואריה, תוך המשך הטמעת בקרות מפצות רלבנטיות, הסדרת תהליכי עבודה ושיפור הבקרות הממוכנות. ליקויים אלו כאמור דווחו כנדרש לוועדת המאזן ולדירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח.

בקרות ונהלים לגבי הגילוי ושינויים בבקרה הפנימית על דיווח כספי

הנהלות הגופים המוסדיים בקבוצה, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה, את אפקטיביות הבקרות והנהלים לגבי הגילוי שלהם. על בסיס הערכה זו, הסיקו המנכ"ל ומנהל הכספים של כל גוף מוסדי, כי לתום תקופה זו, הבקרות והנהלים לגבי הגילוי הינן אפקטיביות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע הנדרש לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח של הממונה על רשות שוק ההון ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

בתקופת הדוח, המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2018, לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של הגופים המוסדיים הנ"ל על דיווח כספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של אותם גופים על דיווח כספי.

8.5 היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה Solvency II

לפרטים בדבר היערכות ליישום משטר כושר הפירעון לפי הדירקטיבה Solvency II, ראה סעיף 2.3.1 לדוח הדירקטוריון ובאור 14 לדוחות הכספיים.

ארי קלמן
מנהל כללי

ערן גריפל
י"ר דירקטוריון

רמת גן, 25 במרס, 2019

פרק ב': דוח הדירקטוריון

תוכן עניינים

1	הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד	1
1	1.1 כללי	1
1	1.2 התפתחויות בתקופת הדוח	1
3	1.3 תיאור הסביבה העסקית	3
3	2. המצב הכספי	3
3	2.1 נתונים עיקריים מהדוחות הכספיים	3
4	2.2 נכסים המנוהלים עבור מבוטחים ועמיתים בקבוצת	4
4	2.3 ההון העצמי	4
7	2.4 נתונים מדוחות רווח והפסד המאוחדים	7
8	3. הרכב הכנסות בתקופת הדוח	8
8	3.1 פרמיות ביטוח שהורווחו, ברוטו	8
9	4. תוצאות הפעילות	9
9	4.1 רווח כולל מתחומי פעילות:	9
9	4.2 השינויים בתוצאות הפעילות בתקופת הדוח	9
11	4.3 מידע כספי לפי תחומי פעילות	11
19	4.4 תזרים מזומנים	19
19	4.5 מקורות מימון	19
19	5. דיווח בדבר חשיפה לסיכוני שוק ודרכי ניהולם	19
19	5.1 כללי	19
19	5.2 אחראי על ניהול סיכוני שוק	19
20	5.3 תיאור כללי של סיכוני השוק	20
20	5.4 מדיניות החברה בניהול סיכוני השוק והפיקוח עליהם	20
21	5.5 מאזן בסיסי הצמדה	21
22	5.6 מבחני רגישות	22
24	6. היבטי ממשל תאגידי	24
24	6.1 דיווח על דירקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית	24
24	6.2 גילוי בדבר שיעור דירקטורים בלתי תלויים בתאגיד	24
24	6.3 מורשי חתימה עצמאיים	24
24	6.4 תרומות	24
24	6.5 גילוי בדבר מבקר פנימי בתאגיד	24
24	6.6 גילוי בדבר שכר רואי החשבון המבקרים	24
24	6.7 גילוי בדבר הליך אישור הדוחות הכספיים בחברה	24
24	7. הוראות גילוי בקשר עם הדיווח הפיננסי של התאגיד	24
24	7.1 דיווח בדבר אומדנים חשבונאיים קריטיים	24
25	8. גילוי ייעודי למחזיקי אגרות חוב	25
25	8.1 הנאמן ושטר הנאמנות	25

26.....	פרטים נוספים בהתאם לתוספת השמינית לתקנות ניירות ערך	8.2
28.....	דירוג אגרות החוב	8.3
28.....	יעדים ואסטרטגיה עסקית	.9
28.....	אסטרטגיה – כללי	9.1
31.....	אירועים לאחר תאריך מאזן	.10
31.....	העלאת דירוג	10.1

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוח הדירקטוריון לשנת 2018

דוח הדירקטוריון שלהלן סוקר את פעילותה של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "החברה") לתקופה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018 (להלן: "תקופת הדוח").

דוח הדירקטוריון סוקר את השינויים העיקריים בפעילות החברה בתקופת הדוח. הדוח נערך בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידיים), התש"ל-1970 (להלן: "תקנות ניירות ערך"). דוח הדירקטוריון הינו חלק בלתי נפרד מהדוח התקופתי על כל חלקיו ויש לקרוא את הדוח התקופתי כולו כמקשה אחת.

ביחס לתיאור עסקי המבטחים המאוחדים בדוחות החברה, נערך הדוח בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, ובהתאם לחוזרי הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון.

1. הסברי הדירקטוריון למצב עסקי התאגיד

1.1 כללי

לפרטים אודות החברה ובעלי מניותיה ראה סעיף 1.1 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2 התפתחויות בתקופת הדוח

1.2.1 שינויים בהרכב הדירקטוריון וועדותיו

בחודש אוגוסט 2018 פורסם על ידי הממונה על רשות שוק ההון חוזר דירקטוריון גוף מוסדי. בכפוף להוראות המעבר, לחוזר השלכות עתידיות על הרכבי הדירקטוריונים של החברה והגופים המוסדיים שבשליטתה ועל סדרי עבודתם ועבודת וועדותיהם, ובהתאם הקבוצה נערכת ליישום הוראות החוזר. לפרטים נוספים ראה בסעיף 7.1.2.2 לדוח תיאור עסקי התאגיד. לפרטים בדבר שינויים בהרכב דירקטוריון החברה ובוועדותיו ראה סעיף 7.6.12 לדוח תיאור עסקי התאגיד וכן תקנה 26 לדוח פרטים נוספים.

1.2.2 חלוקת דיבידנד

לפרטים בדבר חלוקת דיבידנד, ראה סעיף 1.5 לדוח תיאור עסקי התאגיד וכן באור 14 לדוחות הכספיים.

1.2.3 דיבידנד מחברות מוחזקות

לפרטים בדבר דיבידנד מחברות מוחזקות, ראה סעיף 1.6 לדוח תיאור עסקי התאגיד וכן באור 14 לדוחות הכספיים.

1.2.4 ביטוח דירקטורים ונושאי משרה

לפרטים בדבר התקשרות בפוליסת דירקטורים ונושאי משרה מחודש אוגוסט 2018 ראה באור 37 לדוחות הכספיים וכן דיווח מידי מיום 23 באוגוסט 2018 (אסמכתא: 2018-01-078205).

1.2.5 תשלומי קרן אגרות חוב סדרה א' ו-ב'

לפרטים בדבר פירעון קרן אגרות חוב של החברה (סדרה א' ו-ב') ראה סעיף 4.5 להלן.

1.2.6 פירעון אגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים - חברות בנות

בחודש יולי 2018, פרעה מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ, חברה נכדה של החברה (להלן: "מנורה מבטחים גיוס הון") תשלום נוסף של קרן אגרות חוב (סדרה א') בסך של 36.4 מיליוני ש"ח ע.ג. לפרטים ראה דיווח מידי של מנורה מבטחים גיוס הון מיום 1 ביולי 2018 (אסמכתא: 2018-01-062899).

בחודש יוני 2018, פרעה שומרה חברה לביטוח בע"מ, חברה בת של החברה, לחברה כתבי התחייבות נדחים בסך כולל של כ- 38 מיליוני ש"ח.

1.2.7 דירוג אגרות חוב של החברה וחברות בנות

בחודש יוני 2018, נתקבל דוח מעקב של מידרוג בנוגע להותרת הדירוג של מנורה מבטחים ביטוח Aa2 באופק יציב, וכן הותרת דירוג של כתב ההתחייבות הנדחה של מנורה מבטחים ביטוח בדירוג A1 באופק יציב. כמו כן, באותו מועד הודיעה מידרוג על הותרת דירוג כתבי ההתחייבות הנדחים (הון משני נחות ושלישוני מורכב) סדרות א' ו-ד' של מנורה מבטחים גיוס הון, בדירוג Aa3 באופק יציב, והותרת דירוג כתבי ההתחייבות הנדחים (הון משני מורכב) סדרות ב' ו-ג' שלה, בדירוג A1 באופק יציב. לדוחות הדירוג המלאים ראה דיווחים מידיים מיום 24 ביוני 2018 (אסמכתאות: 2018-01-060481, 2018-15-055080, 2018-01-060607).

1.2.8 תסקיף מדף

בחודש מאי 2018, פרסמו החברה ומנורה מבטחים גיוס הון, תסקיפי מדף. מכוחם של תסקיפי המדף תוכלנה החברות, במשך תקופה של שנתיים, להנפיק סוגי ניירות ערך שונים בהתאם להוראות הדין, ובכלל זה, מניות רגילות ואגרות חוב שאינן ניתנות להמרה. הצעת ניירות הערך תיעשה בהתאם להוראות חוק ניירות ערך ובהתאם לדוחות הצעת מדף בהם יושלמו הפרטים הרלבנטיים לאותה הצעה, לרבות פרטי ותנאי ניירות הערך והרכב היחידות המוצעות. לפרטים ראה דיווחים מידיים של החברה ושל מנורה מבטחים גיוס הון, מיום 30 באפריל 2018 (אסמכתאות: 2018-01-034233 ו-2018-01-034239, בהתאמה).

1.2.9 הנפקת אגרות חוב באמצעות חברה נכדה

בחודש פברואר 2018, הנפיקה מנורה מבטחים גיוס הון, כתבי התחייבות נדחים (סדרה ה') בסך של כ- 254 מיליוני ש"ח רשומים על שם, בני 1 ש"ח ע.ג. כל אחד, בשיעור ריבית שקלית שנתית קבועה של 3.43%. כתבי ההתחייבות הנדחים דורגו בדירוג A1 באופק יציב ונרשמו למסחר בבורסה לני"ע בת"א. תמורת כתבי ההתחייבות הופקדה במנורה מבטחים ביטוח ומהווה הון רוברד 2 בהתאם לכללי הסולבנסי. לפרטים ראה דיווח מידי מיום 15 בפברואר 2018 (אסמכתא: 2018-01-012972).

1.2.10 הסכם למכירת נכס מקרקעין

לפרטים ראה סעיף 7.16.2 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.11 מסגרת השקעה בחברה בת

בחודש מאי 2018, אישר דירקטוריון החברה מסגרת השקעה נוספת במנורה מבטחים אנרגיה בע"מ (חברה נכדה של החברה), באמצעות מנורה מבטחים נדל"ן (חברה בת של החברה), בסך של עד 80 מיליון ש"ח, לצורך השקעה בפרויקטים סולאריים בישראל. לפרטים בדבר היקף ההשקעה הכולל כאמור, ראה סעיף 7.4.3.1 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.12 השקעה נוספת באמפא קפיטל

לפרטים נוספים ראה סעיף 7.16.4 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.13 קביעת הון יעד בחברות בת

בחודשים פברואר ומרס 2018, החליטו דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח ודירקטוריון שומרה, בהתאמה, על קביעת הון יעד לצורך חלוקת דיבידנד. לפרטים ראה סעיף 2.3.1 להלן.

1.2.14 התקשרות בפוליסות סיעוד קבוצתית

במסגרת החלטה אסטרטגית של הקבוצה לצמוח בתחום ביטוחי הבריאות התקשרה מנורה מבטחים ביטוח עם ארגון גמלאי צה"ל ("צוות") ועם קופת חולים לאומית בהסכם לביטוח סיעוד קבוצתי לחברי צוות וחברי הקופה, בהתאמה. לפרטים ראה סעיף 6.2.1.2 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

1.2.15 אסיפות כלליות

לפרטים בדבר אסיפה כללית שנתית ומיוחדת שהתקיימה בחודש דצמבר 2018, ראה סעיף 18 בדוח פרטים נוספים.

1.2.16 תעריפי ביטוח חיים

בהמשך לפניית רשות שוק ההון ביטוח וחסכון מחודש יוני 2018, הגישה מנורה מבטחים ביטוח תעריפי ביטוח חדשים בביטוחי חיים. לאחר תאריך הדוח, התקבל אישור הממונה לתעריפים החדשים, למעט לגבי תוכניות ביטוח חיים אגב קופת גמל. בנוסף, יצוין כי כחלק מאישור התעריפים קבע הממונה כי מודל התגמול לסוכנים יכלול תמריץ לשימור פוליסות באמצעות הארכת תקופת ההתחשבות בגין ביטולי פוליסות. לפרטים נוספים ראה סעיף 2.3.2 לפרק תיאור עסקי התאגיד. להערכת הקבוצה, לשינוי בתעריפים ולהעדר אישור תעריף לתכניות ביטוח חיים אגב קופת גמל, עלולה להיות השפעה של קיטון בהיקף המכירות ודמי הביטוח הנגבים מהמבוטחים ובהתאם על הכנסות החברה ורווחיות המוצרים האמורים. הערכת הקבוצה הינה בגדר מידע צופה פני עתיד אשר עשוי שלא להתממש עקב התנהגות השוק, הלקוחות וסוכני הביטוח.

1.2.17 הליכים משפטיים

לעניין התפתחויות בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות ולאישור תובענות שהוגשו כנגד החברה ו/או החברות המאוחדות שלה, כייצוגיות ותביעות תלויות נוספות, ראה באור 38 בדוחות הכספיים.

1.3 תיאור הסביבה העסקית

ראה פירוט לעניין זה בסעיף 7.1 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

2. המצב הכספי

2.1 נתונים עיקריים מהדוחות הכספיים

2.1.1 נתונים מתוך המאזנים המאוחדים

במיליוני ש"ח	31 בדצמבר 2018	31 בדצמבר 2017
סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה	27,109	25,391
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות	18,823	18,481
נכסים אחרים	8,092	7,790
סך כל הנכסים	54,024	51,662
הון	3,758	3,628
התחייבויות:		
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	19,477	18,789
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה(*)	26,636	25,340
התחייבויות פיננסיות	1,982	1,784
התחייבויות אחרות	2,170	2,122
סך כל ההון וההתחייבויות	54,024	51,662

(* חלק מההתחייבויות בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה מוצגות בסעיפי התחייבויות אחרות והתחייבויות פיננסיות).

הגידול בתקופת הדוח בנכסים (בהיקף של כ- 2.4 מיליארד ש"ח) ובהתחייבויות (בהיקף של כ- 2.2 מיליארד ש"ח), נבע בעיקר מדמי ביטוח שנתקבלו. בנוסף, חל גידול בהון העצמי בסך של כ- 130 מיליוני ש"ח.

2.2 נכסים המנוהלים עבור מבוטחים ועמיתים בקבוצה

% שינוי	ליום 31 בדצמבר		במיליוני ש"ח
	2017	2018	
6.8%	25,391	27,109	עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה
10.4%	104,125	115,005	עבור עמיתי קרנות פנסיה
8.1%	25,113	27,142	עבור עמיתי קופות גמל
9.5%	154,629	169,255	סה"כ נכסים מנוהלים עבור מבוטחים ועמיתים בקבוצה*

(* הדוחות הכספיים המאוחדים אינם כוללים את הנכסים המנוהלים בקרנות הפנסיה וקופות הגמל (למעט מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה).

2.3 ההון העצמי

ההון העצמי המיוחס לבעלי המניות של החברה, נכון ליום 31 בדצמבר 2018, הסתכם בכ- 3,746 מיליוני ש"ח לעומת סך של 3,616 מיליוני ש"ח, נכון ליום 31 בדצמבר 2017. הגידול בהון נובע בעיקר מרווח כולל בשנת הדוח בסך של כ- 180 מיליוני ש"ח בניכוי דיבידנדים בסך של 50 מיליוני ש"ח ששולמו בשנת הדוח.

2.3.1 משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח - מבוסס Solvency II

בחודש יוני 2017, פורסם על ידי הממונה חוזר 2017-1-9 שעניינו "הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברת ביטוח מבוסס Solvency II". מטרת החוזר הינה לכונן משטר כושר פירעון חדש לחברות ביטוח בישראל, בהתבסס על הדירקטיבה EC/2009/138 שאומצה על ידי האיחוד האירופי ומיושמת, החל מינואר 2016, בכל המדינות החברות בו (להלן: "משטר סולבנסי"). החוזר האמור החיל על חברות הביטוח בקבוצה את החובה לקיים משטר כושר פירעון כלכלי.

בחודש דצמבר 2017, פורסם חוזר שעניינו הוראות בקשר למבנה דוח יחס כושר פירעון כלכלי, אישורו על ידי האורגנים המתאימים, ביקורת על ידי רואה החשבון המבקר ודרישות הגילוי לגביו (להלן: "חוזר הגילוי"). יצוין, כי חברות הביטוח בקבוצה קיבלו, בחודש דצמבר 2017, את אישור הממונה כי ביצעו ביקורת רואה חשבון מבקר על יישום הוראות משטר סולבנסי בהתאם להוראות חוזר הגילוי.

בחודשים פברואר ומרס 2018, החליטו דירקטוריוני מנורה מבטחים ביטוח ושומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה") על קביעת "הון יעד" לצורך חלוקת דיבידנד. הון היעד הינו תוספת להון העצמי מעבר להון הנדרש לכושר פירעון (SCR). הון היעד שנקבע על ידי החברות, הינו בשיעור של 10% מעל להון הנדרש ובשיעור של 2% מעל ההון הנדרש, בהתאמה, נכון ל-31 בדצמבר 2017, אשר הולך ומתעצם בהדרגה (בתוספת גידול שנתי בשיעור של כ- 0.7% במנורה ביטוח וכ- 0.86% בשומרה) כך שמתום תקופת ההתאמה של הוראות הסולבנסי (בשנת 2024) ואילך, יעמוד הון היעד על שיעור של 15% ו- 8%, בהתאמה. נכון ליום 31 בדצמבר 2018 הון היעד שנקבע עומד על שיעור של 110.7% ו- 102.86% במנורה ביטוח ובשומרה, בהתאמה. מובהר, כי אין ודאות כי חברות הביטוח המאוחדות תעמודנה ביחס כושר פירעון זה בכל נקודת זמן. לפירוט אודות מדיניות, דרישות הון ומשטר ההון החל על החברה, ראה ביאור 14 לדוחות הכספיים.

דרישות הון לפי משטר הסולבנסי (באלפי ש"ח)

יחס כושר פירעון וסף הון

מנורה ביטוח				א. יחס כושר פירעון	
ליום 31 בדצמבר, 2016	ליום 31 בדצמבר, 2017	ליום 31 בדצמבר, 2016	ליום 31 בדצמבר, 2017		
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח			
				ללא התחשבות בהוראות לתקופת הפריסה ובהתאמת תרחיש מניוח:	
				הון עצמי לעניין הון נדרש	
4,077,276	4,440,212	4,188,398	4,440,212	לכושר פירעון (SCR)	
				הון נדרש לכושר פירעון (SCR)	
1,923,618	2,232,785	3,366,630	3,602,956		
				עודף (*)	
2,153,658	2,207,427	821,768	837,256	יחס כושר פירעון (%)	
		124.4%	123.2%		

(*) שינויים בהון העצמי ממועד החישוב שנכללו בתוצאות. בחודש מרס 2018, חילקה מנורה ביטוח דיבידנד לחברה בסך של 60 מיליוני ש"ח. סכום זה נוכה מההון העצמי המוכר כפי שחושב ומוצג ליום 31.12.17. שינויים בהון העצמי ממועד החישוב שלא נכללו בתוצאות. (א) בחודש פברואר 2018 ביצעה מנורה ביטוח גיוס הון רובד 2 בסך של כ- 254 מיליוני ש"ח. (ב) בחודש יולי 2018 ביצעה מנורה ביטוח פדיון קרן של הון רובד 2 בסך של כ- 43 מיליוני ש"ח. בהתחשב בסך השינויים ההוניים האמורים עד חודש אוגוסט 2018, מועד הפרסום לראשונה של יחס כושר פירעון בגין נתוני 31 בדצמבר, 2017, עודף ההון היה גדל בכ- 210 מיליוני ש"ח לכ- 1,048 מיליוני ש"ח ויחס כושר פירעון היה עומד על כ- 129%.

ב. סף ההון (MCR)

ליום 31 בדצמבר, 2016	ליום 31 בדצמבר, 2017	סף הון (MCR)
865,628	1,003,025	
3,288,593	3,579,980	הון עצמי לעניין סף הון (MCR)

א. יחס כושר פירעון

שומרה ביטוח

ליום 31 בדצמבר, 2016	ליום 31 בדצמבר, 2017		ליום 31 בדצמבר, 2016	ליום 31 בדצמבר, 2017	
אלפי ש"ח			אלפי ש"ח		
		עמידה באבני דרך בהתחשב בהוראות לתקופת הפריסה ובהתאמת תרחיש מניות:			ללא התחשבות בהוראות לתקופת הפריסה ובהתאמת תרחיש מניות:
477,532	560,250	הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון	477,532	560,250	הון עצמי לעניין הון נדרש לכושר פירעון (SCR)
289,081	310,909	הון נדרש לכושר פירעון	494,497	494,951	הון נדרש לכושר פירעון (SCR)
188,451	249,341	עודף	(16,965)	65,299	עודף (*)
			96.6%	113.2%	יחס כושר פירעון (%)

(*) שינויים בהון העצמי ממועד החישוב שלא נכללו בתוצאות בחודש יוני 2018 בוצע פירעון של מכשיר הון משני נחות ששווי ליום 31.12.2017 הינו בסך של כ- 36 מיליון ש"ח. לאחר פעולה זו, יחס כושר הפירעון של החברה הנו בשיעור של כ- 106%, עודפי ההון הינם בסך של כ- 29 מיליוני ש"ח.

ב. סף ההון (MCR)

130,086	139,909	סף הון (MCR)
467,533	552,107	הון עצמי לעניין סף הון (MCR)

בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הון עצמי מזערי הנדרש מחברה מנהלת של קופות גמל או קרן פנסיה), תשע"ב-2012, והחוזרים מכח התקנות האמורות, למנורה מבטחים פנסיה וגמל ולמנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ (להלן: "מנורה מבטחים מהנדסים"), נכון לתאריך הדוח, עודף הון בסך של כ- 211 מיליוני ש"ח וסך של כ- 2 מיליוני ש"ח, בהתאמה.

יצוין, כי לאחר תאריך המאזן חילקה מנורה מבטחים מהנדסים דיבידנד בסך של כ- 1.5 מיליוני ש"ח.

לחברה חברות בנות נוספות אשר חלות עליהן הוראות בדבר שמירה על הון עצמי מינימלי. נכון למועד אישור הדוחות הכספיים, כל החברות בקבוצה עומדות בדרישות ההון שנקבעו להן, לפי העניין (ראה גם באור 14 לדוחות הכספיים).

2.4 נתונים מדוחות רווח והפסד המאוחדים

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
6,844	4.6%	7,160	6.7%	7,641	פרמיות שהורווחו ברוטו
6,051	3.8%	6,284	6.3%	6,682	פרמיות שהורווחו בשייר
1,471	75.2%	2,577	(73.5%)	682	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
863	6.2%	917	(5.1%)	870	הכנסות מדמי ניהול
156	23.5%	192	9.5%	211	הכנסות מעמלות
31	60.8%	50	(81.5%)	9	הכנסות אחרות
6,269	16.3%	7,288	(22.6%)	5,643	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
1,363	3.6%	1,412	3.0%	1,454	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
788	(2.8%)	766	(3.7%)	737	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
80	37.4%	110	(13.6%)	95	הוצאות מימון
2		-		(28)	חלק ברווחי חברות כלולות
73	503.1%	443	12.0%	496	רווח לפני מיסים על הכנסה
26	502.2%	159	3.4%	165	מיסים על הכנסה
47	503.6%	283	16.9%	331	רווח נקי
200	71.6%	343	(46.6%)	183	רווח כולל

3. הרכב הכנסות בתקופת הדוח

3.1 פרמיות ביטוח שהורווחו, ברוטו

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
1,556	6.9%	1,663	(0.7%)	1,651	רכב רכוש
828	0.4%	831	(4.1%)	798	רכב חובה
619	(2.6%)	603	(3.2%)	584	ענפי רכוש ואחרים
330	4.1%	343	(4.3%)	329	ענפי חבויות אחרים
3,333	3.2%	3,441	(2.3%)	3,361	סך תחום ביטוח כללי
1,982	9.1%	2,161	6.4%	2,299	פרמיות שוטפות בגין חוזי ביטוח חיים
902	(5.5%)	853	29.2%	1,102	פרמיות חד-פעמיות בגין חוזי ביטוח חיים
2,884	4.5%	3,014	12.8%	3,401	סך פרמיות בגין חוזי ביטוח חיים
1,116	(9.4%)	1,011	18.8%	1,201	פרמיות בגין חוזי השקעה (*)
4,000	0.6%	4,025	14.3%	4,601	סך פרמיות בתחום ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
627	12.4%	705	24.8%	880	תחום בריאות
7,960	2.6%	8,171	8.2%	8,842	סה"כ פרמיות שהורווחו ברוטו
6,844	4.6%	7,160	6.7%	7,641	סה"כ פרמיות בדוח רווח או הפסד (*)

(*) פרמיות בגין חוזי השקעה נזקפות ישירות להתחייבויות הביטוחיות ואינן נרשמות כפרמיות בדוחות הכספיים.

4. תוצאות הפעילות

4.1 רווח כולל מתחומי פעילות:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
רווח (הפסד) כולל מתחומי הפעילות לפני מס:					
249	(8.4%)	228	(40.0%)	137	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
14	102.7%	28	(25.2%)	21	ביטוח בריאות
(181)		172	27.0%	219	ביטוח כללי
82	421.7%	428	(12.1%)	377	סך רווח כולל לפני מס מתחומי פעילות ברי דיווח
188	(48.3%)	97		(103)	רווח כולל לפני מס מאחרים (שלא נכללו בתחומים)*
270	94.5%	526	(47.9%)	274	סה"כ רווח כולל לפני מס
70	159.6%	183	(50.3%)	91	מיסים על הכנסה
200	71.6%	343	(46.6%)	183	רווח כולל
מיוחס ל:					
197	72.3%	339	(46.9%)	180	בעלי מניות בחברה
3	29.6%	4	(24.1%)	3	זכויות שאינן מקנות שליטה
200	71.6%	343	(46.6%)	183	רווח כולל

* כולל בעיקר תוצאות פעילות שאיננה מוגדרת כתחום פעילות והכנסות מהשקעות שאינן משויכות לתחום פעילות מוגדר בניכוי הוצאות מימון.

4.2 השינויים בתוצאות הפעילות בתקופת הדוח

השינויים העיקריים שחלו בתקופת הדוח:

א. **שינוי במרווח הפיננסי:** בתקופת הדוח חלה ירידה במרווח הפיננסי (הכנסות מהשקעות בניכוי התשואה המובטחת למבוטחים) בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד אשר השפיעה על תוצאות הקבוצה. ההשפעה העיקרית נובעת מירידה בהכנסות מהשקעות בתקופת הדוח. הירידה ברווח בתקופת הדוח ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, הינה בסך של כ- 445 מיליוני ש"ח לפני מס.

ב. **שיפור חיתומי בענף רכב רכוש:** בתקופת הדוח חל שיפור בתוצאות עסקי ביטוח רכב רכוש בעיקר בשל שיפור חיתומי, וזאת בסך של כ- 74 מיליוני ש"ח, ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.

ג. **הכנסות מדמי ניהול במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:** סך ההכנסות מדמי ניהול במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בתקופת הדוח, הסתכמו בכ- 867 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 907 מיליוני ש"ח, בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה בדמי הניהול נובעת מכך שמשנת 2018, לאור התשואות הריאליות השליליות לא נגבו דמי ניהול משתנים בעוד שבשנת 2017 נגבו דמי ניהול משתנים בסך של 121 מיליוני ש"ח. מנגד, חל גידול בדמי הניהול בעיקר מפעילות הפנסיה והגמל.

ד. **ריבית חסרת סיכון ופרמיית אי נזילות:** הקבוצה מחשבת את עתודות ביטוח חיים לתשלום קצבה, את נאותות העתודה בביטוח חיים ובריאות ואת ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי בהתבסס על ריבית חסרת סיכון בתוספת פרמיית אי נזילות. כתוצאה משינויים בריבית בתקופת הדוח, הקבוצה הקטינה את ההתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 31 מיליוני ש"ח (קיטון בסך של כ- 44 מיליוני ש"ח בביטוח חיים, גידול בסך של כ- 3 מיליוני ש"ח בביטוח בריאות וגידול של כ- 10 מיליוני ש"ח בביטוח כללי). בתקופה המקבילה אשתקד, הגדילה הקבוצה את ההתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 90 מיליוני ש"ח (גידול בסך של כ- 64 מיליוני ש"ח בביטוח חיים, גידול בסך של כ- 29 מיליוני ש"ח בביטוח כללי וקיטון בסך של כ- 3 מיליוני ש"ח בביטוח בריאות). סה"כ הקיטון בהתחייבויות הביטוחיות בשנת 2018 לעומת שנת 2017, כתוצאה מהשפעת ריבית חסרת סיכון, הינה בסך של כ- 121 מיליוני ש"ח.

ה. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי: בחודש יוני 2016, עודכנו תקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978, וזאת בהמשך להמלצות ועדה בין משרדית בראשות השופט (בדימוס) וינוגרד. במסגרת התיקון עודכנו תוחלת החיים ושיעור הריבית לצורך היוון הקצבה השנתית אשר נקבע על שיעור של 2% במקום 3% עובר לתיקון. מאחר ולביטוח הלאומי קיימת זכות להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם בהתאם לחוק הביטוח הלאומי, הקבוצה מעריכה כי התשלומים שיהיה עליה לשלם במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המוסד לביטוח לאומי יגדלו ויכול שהדבר ישפיע גם על גובה הסכומים שיהיה עליה לשלם לנפגעים בתביעות אחרות.

כתוצאה מהעדכון האמור, הגדילה הקבוצה אשתקד את ההפרשות להתחייבויות ביטוחיות בביטוח כללי, בענפי ביטוח רכב חובה וענפי חבויות אחרים בסך של כ- 38 מיליוני ש"ח, לפני מס ובתקופת הדוח הקטינה את ההפרשות האמורות בסך של כ- 16 מיליוני ש"ח. ראה גם באור 36 לדוחות הכספיים.

ההפסד הכולל מפעילות אחרת שאינה מיוחסת למגזרי פעילות, לפני מיסים על ההכנסה, הסתכם בתקופת הדוח בכ- 103 מיליון ש"ח לעומת רווח כולל בסך של כ- 97 מיליוני ש"ח, בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה ברווח הכולל נובעת בעיקר מירידה בהכנסות מהשקעות בתקופת הדוח לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

4.3 מידע כספי לפי תחומי פעילות

4.3.1 תחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

תוצאות תחום ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
2,884	4.5%	3,014	12.8%	3,401	פרמיות שהורווחו ברוטו
1,238	82.8%	2,264	(83.6%)	372	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
807	12.3%	907	(4.3%)	867	הכנסות מדמי ניהול
24	(0.0%)	24	11.3%	26	הכנסות מעמלות
3,562	34.8%	4,803	(31.6%)	3,286	תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
483	6.6%	515	4.2%	536	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
520	(0.9%)	515	3.5%	533	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
257	(9.1%)	234	(28.2%)	168	רווח לפני מס
249	(8.4%)	228	(40.0%)	137	רווח כולל לפני מס

4.3.1.1 ענף ביטוח חיים

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
2,884	4.5%	3,014	12.8%	3,401	פרמיות שהורווחו ברוטו
1,013	98.3%	2,008	(94.9%)	102	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
235	33.3%	313	(33.2%)	209	הכנסות מדמי ניהול
24	(0.0%)	24	11.3%	26	הכנסות מעמלות
3,359	36.1%	4,572	(34.1%)	3,013	תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
339	7.0%	363	5.5%	383	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
225	(4.5%)	215	0.3%	215	הוצאות הנהלה וכלליות
101	(32.5%)	68	(15)	(15)	רווח (הפסד) לפני מס
93	(32.6%)	63	(46)	(46)	רווח (הפסד) כולל לפני מס

הגידול בפרמיות בתקופת הדוח ביחס לתקופה המקבילה אשתקד (בשיעור של כ- 13%) נובע מגידול בפרמיות השוטפות בשיעור של כ- 6% ומגידול בפרמיות חד פעמיות בשיעור של כ- 29%. הגידול בפרמיות החד פעמיות נובע בעיקר ממכירת פוליסות המיועדות להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת ומוצרי הגיל השלישי.

בנוסף, בשנת 2018 חל גידול בפרמיות שנזקפו ישירות להתחייבויות בגין חוזי השקעה (ללא מרכיב סיכון ביטוח משמעותי), לעומת שנת 2017, בשיעור של כ- 19%.

סכומי הפוליסות שנפדו בשנת 2018 הסתכמו בכ- 847 מיליוני ש"ח בהשוואה לפדיונות בסך של כ- 746 מיליוני ש"ח בשנת 2017. שיעור הפדיונות מהעתודה הממוצעת בשנת הדוח הינו כ- 3.12% לעומת שיעור של כ- 2.96% אשתקד. שיעור הפדיונות גדל, בין היתר, כתוצאה מניוד יוצא של הפקדות חד פעמיות בעיקר של כספי הגיל השלישי.

פדיונות בגין פוליסות שהפרמיות בגינן נזקפו ישירות להתחייבויות בגין חוזי השקעה (ללא מרכיב סיכון ביטוח משמעותי) הסתכמו בכ- 775 מיליוני ש"ח בשנת 2018 לעומת סך של כ- 1,118 מיליוני ש"ח בשנת 2017.

הרווחיות של הענף מושפעת מהשינויים בשוק ההון אשר משפיעים על המרווח הפיננסי בגין הפוליסות מבטיחות התשואה (אשר מגובות בעיקרן על ידי אגרות חוב מיועדות) וכן משפיעים על דמי הניהול המשתנים בגין פוליסות תלויות תשואה

שהופקו בין השנים 2003-1991. כמו כן, מאחר והענף מאופיין בעתודות ביטוח גבוהות, לשינויי אומדן, הנחות והערכות אקטואריים וכן לשינויי ריבית, השפעה ניכרת על התוצאות של הענף.

השינוי בהפסד הכולל מפעילות ביטוח חיים נובע בעיקרו מקיטון בהכנסות מדמי ניהול בסך של כ- 104 מיליוני ש"ח (מתוכם קיטון בסך של כ- 121 מיליוני ש"ח בדמי ניהול משתנים כתוצאה מתשואה ריאלית שלילית שהושגה במהלך השנה בפוליסות תלויות התשואה, בהשוואה לתשואה החיובית שהושגה במהלך השנה הקודמת) ומנגד, עליה בדמי הניהול הקבועים בסך של כ- 17 מיליוני ש"ח (כתוצאה מגידול בהיקף הנכסים המנוהלים, בהשוואה לשנה הקודמת), מירידה במרווח הפיננסי (הכנסות מהשקעות בניכוי זקיפה למבוטחים) בסך של כ- 102 מיליוני ש"ח בהשוואה לשנה הקודמת ומגידול בהוצאות הנהלה וכלליות ובהוצאות עמלות, הוצאות שיווק, והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 18 מיליוני ש"ח כתוצאה מגידול בהיקף העסקים. מנגד, חלה עליה בריבית חסרת הסיכון בתוספת פרמיית אי הנזילות, אשר הקטינה, בתקופת הדוח, את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בגין קצבאות בתשלום וקצבאות שטרם החל תשלום קצבה בגינן נאותות העתודה בביטוח חיים, ביחס לשנה הקודמת, בסך של כ- 108 מיליוני ש"ח, ומהטבה חיתומית ומהתפתחות אקטוארית חיובית בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח.

להלן פרטים נוספים לעניין נתונים המופיעים בבאור 18 לדוחות הכספיים:

פוליסות הכוללות מרכיב חיטון

הפרמיות מפוליסות שהונפקו עד וכולל שנת 1990 (צמודות למדד ומבטיחות תשואה המגובה בחלקה הגדול בא"ח מיועדות), הסתכמו בשנת 2018 בכ- 56 מיליוני ש"ח, למול כ- 62 מיליוני ש"ח בשנת 2017, ירידה של כ- 10%. ההפסד הכולל מפוליסות אלו הסתכם בכ- 54 מיליוני ש"ח בשנת 2018 לעומת רווח כולל בסך של כ- 10 מיליוני ש"ח בשנת 2017. השינוי ברווח הכולל נובע בעיקר מקיטון במרווח הפיננסי (הכנסות מהשקעות בניכוי זקיפה למבוטחים) בתיק הנוסטרו בסך של כ- 54 מיליוני ש"ח, מגידול בהתחייבויות כתוצאה משינויים בגין עדכוני הערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים וכן מהרעה חיתומית (בעיקר כתוצאה משיעור ההסתברות ללקיחת קצבה Take Up Rate) בסך של כ- 40 מיליוני ש"ח ומנגד מקיטון בהתחייבויות כתוצאה מהשפעת השינוי בריבית חסרת סיכון על התחייבויות הביטוחיות בניכוי השפעת נאותות העתודה (LAT) בסך כולל של כ- 34 מיליוני ש"ח.

הפרמיות בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו משנת 1991 ועד שנת 2003, הסתכמו בשנת 2018 בסך של כ- 527 מיליוני ש"ח, למול סך של כ- 542 מיליוני ש"ח בשנת 2017, ירידה של כ- 3%. הרווח הכולל מפוליסות אלו הסתכם בשנת 2018 בסך של כ- 24 מיליוני ש"ח למול רווח כולל בסך של כ- 95 מיליוני ש"ח בשנת 2017. השינוי ברווח הכולל נובע בעיקר מירידה במרווח הפיננסי בסך של כ- 133 מיליוני ש"ח ומהרעה חיתומית בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח, ומנגד מקיטון בהתחייבויות כתוצאה משינויים בגין עדכוני הערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים בסך של כ- 44 מיליוני ש"ח, מהשפעת ריבית חסרת סיכון על ההתחייבויות הביטוחיות בסך של כ- 25 מיליוני ש"ח. בנוסף, חל שיפור בהוצאות הנהלה וכלליות והוצאות עמלות, הוצאות שיווק, והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 9 מיליוני ש"ח.

פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך, ואינן תלויות תשואה, הינן ברובן בגין מכרזים של משרדי הממשלה לתשלום קצבה מיידית לפורשיהם וכן פוליסות המיועדות להסדרי פרישה ופרישה מוקדמת. הרווח הכולל מפוליסות אלו הסתכם בכ- 22 מיליוני ש"ח בשנת 2018, למול הפסד כולל שהסתכם בכ- 8 מיליוני ש"ח בשנת 2017. הרווח הכולל בשנת 2018 נובע בעיקר בשל השפעת השינוי בריבית חסרת סיכון על ההתחייבויות הביטוחיות (בניכוי הפסדים מהשקעות) לעומת שנת 2017.

הפרמיות בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו משנת 2004 ואילך, הסתכמו בשנת 2018 בכ- 2,016 מיליוני ש"ח, למול כ- 1,740 מיליוני ש"ח בשנת 2017, גידול של כ- 16%. הגידול בפרמיה נובע בעיקרו ממכירות חדשות. ההפסד הכולל מפוליסות אלו הסתכם בכ- 83 מיליוני ש"ח בשנת 2018, לעומת הפסד בסך של כ- 42 מיליוני ש"ח בשנת 2017. הגידול בהפסד הכולל נובע בעיקר מגידול בהוצאות הנהלה וכלליות והוצאות ובהוצאות עמלות, הוצאות שיווק, והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 16 מיליוני ש"ח, מגידול בהתחייבויות כתוצאה משינויים בגין הערכות אקטואריות, הנחות ואומדנים

וכן מהרעה חיתומית בסך של כ- 31 מיליוני ש"ח, ומנגד עליה במרווח הפיננסי בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח.

פוליסות שאינן כוללות מרכיב חיטון

הפרמיות בפוליסות סיכון ביטוח חיים, פרט וקבוצתי, הסתכמו בשנת 2018 בסך של כ- 534 מיליוני ש"ח, למול סך של כ- 482 מיליוני ש"ח בשנת 2017, גידול של כ- 11%. הרווח בשנת 2018 הסתכם בסך של כ- 46 מיליוני ש"ח, לעומת רווח בסך של כ- 8 מיליוני ש"ח בשנת 2017. הגידול ברווח נובע בעיקר משיפור חיתומי ומעדכון הערכות אקטואריות הנחות ואומדנים בסך של כ- 61 מיליוני ש"ח ומנגד מגידול בהוצאות עמלות, הוצאות שיווק, והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 15 מיליוני ש"ח וכן מקיטון במרווח הפיננסי בסך של כ- 8 מיליוני ש"ח.

פוליסות תלויות תשואה

כספי עתודות הביטוח הנצברים בפוליסות תלויות תשואה מושקעים לפי הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981 ותקנותיו. רווחי השקעות אלו נזקפים לזכות המבוטחים בניכוי דמי ניהול.

התחייבויות הנובעות מפוליסות תלויות תשואה ליום 31 בדצמבר 2018 הסתכמו בסך של כ- 26,559 מיליוני ש"ח בהשוואה לסך של כ- 25,276 מיליוני ש"ח, ליום 31 בדצמבר 2017, גידול בהתחייבויות של כ- 5%. הגידול נובע מדמי ביטוח שנתקבלו.

פרטים בדבר שיעורי התשואות בפוליסות תלויות תשואה:

פוליסות שהוצאו בשנים 1992-2003 (ק"ן י')

1-12/2016	1-12/2017	1-12/2018	
3.98%	7.40%	(1.53%)	תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול
2.85%	5.74%	(2.12%)	תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול
3.66%	7.72%	(0.36%)	תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול
2.54%	6.06%	(0.95%)	תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול

פוליסות שהוצאו החל משנת 2004 (ק"ן י' החדשה)

1-12/2016	1-12/2017	1-12/2018	
3.98%	7.40%	(1.53%)	תשואה ריאלית לפני תשלום דמי ניהול
2.90%	6.31%	(2.49%)	תשואה ריאלית אחרי תשלום דמי ניהול
3.66%	7.72%	(0.36%)	תשואה נומינלית לפני תשלום דמי ניהול
2.59%	6.63%	(1.33%)	תשואה נומינלית אחרי תשלום דמי ניהול

פרטים בדבר רווחי ההשקעה שנזקפו למבוטחים בפוליסות משתתפות ברווחים ודמי הניהול:

1-12/2016	1-12/2017	1-12/2018	במיליוני ש"ח
532.1	1,410.8	(378.4)	רווחי (הפסדי) ההשקעה הנומינליים שנזקפו למבוטחים לאחר דמי הניהול
177.4	192.0	209.1	דמי ניהול קבועים
57.5	121.0	-	דמי ניהול משתנים
234.9	313.0	209.1	סך-הכל דמי ניהול

בפוליסות תלויות תשואה שהונפקו בשנים 1991 עד 2003, רשאי מבטח לגבות דמי ניהול קבועים ודמי ניהול משתנים בשיעורים הקבועים בתקנות והנגזרים מהתשואה הריאלית של תיק ההשקעות. דמי הניהול המשתנים נגבים רק בגין תשואה ריאלית חיובית. במידה והושגה תשואה ריאלית שלילית המבטח מנוע מגביית דמי הניהול המשתנים עד אשר התשואה שתושג תכסה את ההפסד הריאלי המצטבר. כתוצאה מהירידות בשוק ההון בתקופת הדוח הושגה תשואה ריאלית שלילית בשיעור של כ- 1.53%. כפועל יוצא, מנורה מבטחים ביטוח לא גבתה דמי ניהול משתנים בתקופת הדוח ואף מנועה מגביית דמי ניהול משתנים עד להשלמת התשואה השלילית הנ"ל. אובדן ההכנסות הפוטנציאליות מדמי ניהול כאמור מוערך בסך של כ- 37 מיליוני ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר 2018. יצוין, כי בכל הנוגע לפוליסות תלויות תשואה שהונפקו

החל משנת 2004, דמי הניהול הנגבים הינם דמי ניהול קבועים בלבד ואשר על כן, להפסדים ריאליים מהשקעות אין השלכה ישירה כאמור על גביית דמי ניהול אלה.

ההכנסות מדמי ניהול פוליסות ביטוח חיים תלוי תשואה בתקופת הדוח הסתכמו בסך של כ- 209 מיליוני ש"ח, לעומת סך של כ- 313 מיליוני ש"ח בשנת 2017 וסך של כ- 235 מיליוני ש"ח בשנת 2016. בשנת 2018 הושגה תשואה ריאליית שלילית לעומת התשואה הריאליית החיובית שהושגה בשנת 2017, ומכאן הקיטון בגביית דמי הניהול המשתנים. בנוסף, בשנת 2018 חלה עלייה בגביית דמי הניהול הקבועים לעומת שנת 2017, בשל הגידול, בין היתר, בהיקף הנכסים בגין פוליסות שהונפקו החל משנת 2004.

4.3.1.2 ענף הפנסיה

תוצאות הפעילות בענף הפנסיה מתייחסות לתוצאות חברה מנהלת מאוחדת- מנורה מבטחים פנסיה וגמל.

עיקרי תוצאות הפעילות בענף הפנסיה:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
466	3.0%	480	11.1%	533	הכנסות מדמי ניהול רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
1	124.6%	3	(1)	(1)	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
117	1.5%	119	(2.5%)	116	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
223	1.4%	226	8.3%	245	
127	8.4%	137	24.6%	171	רווח לפני מס
127	8.1%	137	24.7%	171	רווח כולל לפני מס

לתאריך הדוח, הקבוצה מנהלת באמצעות מנורה מבטחים פנסיה וגמל עבור עמיתי קרנות פנסיה חדשות, נכסים בסך של כ- 115 מיליארד ש"ח לעומת נכסים בסך של כ- 104 מיליארד ש"ח נכון ליום 31 בדצמבר, 2017, גידול של כ- 10%. בשנת 2018 נגבו דמי גמולים בסך של כ- 12 מיליארד ש"ח לעומת גבייה בסך של כ- 11 מיליארד ש"ח בשנת 2017, גידול של כ- 11%.

הגידול ברווח בשנת 2018 לעומת שנת 2017 נובע מגידול בהכנסות מדמי הניהול נטו (לאחר הנחות לעמיתים), בשל הגידול בהיקף הנכסים המנוהלים ובשל הגידול בגבייה, בסך של כ- 53 מיליוני ש"ח, וכן מקיטון בהוצאות עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך כולל של כ- 3 מיליוני ש"ח. מנגד, חלה עלייה בהוצאות הנהלה וכלליות בסך של כ- 19 מיליוני ש"ח כתוצאה מגידול בהיקף הפעילות.

4.3.1.3 ענף קופות הגמל

תוצאות הפעילות בענף הגמל מתבצעת בחברות מאוחדות, מנורה מבטחים פנסיה וגמל ומנורה מבטחים מהנדסים:

עיקרי תוצאות הפעילות בענף קופות גמל:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
106	7.0%	114	10.0%	125	הכנסות מדמי ניהול רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
224	12.7%	253	6.9%	270	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה
203	13.6%	231	18.6%	274	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
26	23.8%	32	14.8%	37	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
72	4.6%	76	(3.2%)	73	
29	(2.6%)	28	(59.2%)	12	רווח לפני מס
29	(3.5%)	28	(58.8%)	12	רווח כולל לפני מס

לתאריך הדוח, הקבוצה מנהלת עבור עמיתי קופות הגמל נכסים בסך של כ- 27 מיליארד ש"ח, מתוכם סך של כ- 4.8 מיליארד ש"ח בקופות גמל מבטיחות תשואה, לעומת נכסים בסך של כ- 25 מיליארד ש"ח, מתוכם סך של כ- 4.7 מיליארד ש"ח, בקופות גמל מבטיחות תשואה, נכון ליום 31 בדצמבר 2017, גידול של כ- 0.8%.

הקיטון ברווח בשנת 2018 נובע בעיקר מירידה במרווח הפיננסי (הכנסות מהשקעות בניכוי ההתחייבויות לעמיתים) בקופות גמל מבטיחות תשואה בסך של כ- 25 מיליוני ש"ח לעומת שנת 2017, וכן גידול בהוצאות עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 5 מיליוני ש"ח הנובע בעיקר מגידול בהיקפי הפעילות. מנגד, חל גידול בדמי הניהול בסך של כ- 11 מיליוני ש"ח לעומת שנת 2017, כתוצאה מגידול בגבייה ובנכסים המנוהלים, וכן מקיטון בהוצאות הנהלה וכלליות בסך של כ- 3 מיליוני ש"ח כתוצאה מירידה בעלויות התפעול של קופות הגמל.

4.3.2 תוצאות תחומי הפעילות בביטוח כללי

עסקי הביטוח הכללי נחלקים לארבעה תחומי פעילות: רכב רכוש, רכב חובה ביטוח רכוש ואחרים וביטוחי חבויות אחרים.

עיקרי תוצאות תחום ביטוח כללי:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
3,387	1.5%	3,436	(4.5%)	3,282	פרמיות ברוטו
112	25.6%	140	46.1%	205	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
98	22.4%	120	10.5%	132	הכנסות מעמלות
2,423	(10.5%)	2,169	(11.6%)	1,918	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
659	1.4%	669	(2.9%)	649	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
122	2.9%	126	(10.8%)	112	הוצאות הנהלה וכלליות
(210)		121	161.0%	315	רווח (הפסד) לפני מס
(181)		172	27.0%	219	רווח (הפסד) כולל לפני מס

4.3.2.1 תחום פעילות ביטוח רכב חובה

עיקרי תוצאות הפעילות בענף רכב חובה:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
836	(1.4%)	824	(6.5%)	771	פרמיות ברוטו
48	39.6%	67	50.6%	101	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
888	(17.9%)	729	(11.2%)	648	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
80	4.2%	83	(1.2%)	82	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
32	20.3%	39	(2.7%)	38	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
(146)	(90.0%)	(15)		23	רווח (הפסד) לפני מס
(128)		16		(35)	רווח (הפסד) כולל לפני מס

הירידה בפרמיות נובעת בעיקר מקיטון במספר המבוטחים כתוצאה מפעולות לטיוב התיק הביטוחי במנורה מבטחים ביטוח ומקיטון בפרמיה הממוצעת.

הגידול בהפסד הכולל לפני מס בשנת 2018 לעומת הרווח בשנת 2017, נובע בעיקר מקיטון בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 56 מיליוני ש"ח, מהרעה בתוצאות החיתומיות כולל התפתחות תביעות בגין שנים קודמות (בניכוי עמלת מבטח משנה) ביחס לתקופה מקבילה אשתקד, בסך של כ- 59 מיליוני ש"ח, ומנגד, מקיטון בהפרשה בגין עדכון תקנות ההיוון בסך של כ- 46 מיליוני ש"ח, וכתוצאה מהשפעת ריבית חסרת סיכון בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח.

השפעת תוצאות ה"פול" על תוצאות החברה לפני מס בשנת 2018 הסתכמו בהפסד בסך של כ- 66 מיליוני ש"ח, לעומת הפסד בסך של כ- 74 מיליוני ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

לפרטים נוספים ראה באור 18 לדוחות הכספיים.

4.3.2.2 תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

עיקרי תוצאות הפעילות בענף רכב רכוש:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
1,613	4.6%	1,686	(5.0%)	1,602	פרמיות ברוטו
28	24.0%	35	48.1%	51	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
4	2.8%	5	80.8%	8	הכנסות מעמלות תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
1,165	(5.1%)	1,106	(7.8%)	1,020	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
347	4.4%	362	(0.2%)	362	הוצאות הנהלה וכלליות ואחרות
48	2.7%	49	(12.6%)	43	רווח (הפסד) לפני מס
(31)		126	75.7%	222	רווח (הפסד) כולל לפני מס
(25)		136	49.8%	204	

הגידול ברווח הכולל לפני מס נובע בעיקר משיפור בתוצאות החיתומיות, מהתפתחות תביעות, ומעדכוני הנחות ואומדנים אקטואריים אחרים ביחס לתקופה מקבילה אשתקד בסך של כ- 74 מיליוני ש"ח, מקיטון בהוצאות הנהלה וכלליות ואחרות בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח, ומנגד כתוצאה מהשפעת ריבית חסרת סיכון בסך של כ- 6 מיליוני ש"ח ומקיטון בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 12 מיליוני ש"ח.

תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

שנת 2016		שנת 2017		שנת 2018		
ברוטו	שייר	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר	
78%	79%	69%	70%	64%	66%	Loss Ratio
104%	104%	94%	94%	89%	90%	Combined Loss Ratio

עיקרי תוצאות הפעילות בענפי רכוש ואחרים:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
614	(3.0%)	596	(1.8%)	585	פרמיות ברוטו
11	(0.1%)	11	(5.2%)	11	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
85	1.0%	86	(16.1%)	72	הכנסות מעמלות תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
104	(13.1%)	91	(4.4%)	87	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
163	(4.6%)	156	(5.7%)	147	הוצאות הנהלה וכלליות
28	(18.9%)	23	(8.3%)	21	רווח לפני מס
49	43.0%	69	(23.0%)	53	רווח כולל לפני מס
50	42.9%	71	(28.0%)	51	

הירידה בפרמיות בשנים 2017 ו- 2018 נובעת מהמשך תהליכי טיוב בתיק הביטוחים העסקיים במנורה מבטחים ביטוח.

הקיטון ברווח נובע מקיטון בהכנסות מעמלות מבטחי משנה בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח, מהרעה חיתומית בסך של כ- 12 מיליוני ש"ח, מקיטון בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 5 מיליוני ש"ח ומנגד מקיטון בעמלות, הוצאות שיווק, הוצאות רכישה אחרות והוצאות הנהלה וכלליות בסך של כ- 11 מיליוני ש"ח ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.

ענפי ביטוח רכוש אחרים

שנת 2016		שנת 2017		שנת 2018		
שייר	ברוטו	שייר	ברוטו	שייר	ברוטו	
42%	47%	38%	62%	38%	53%	Loss Ratio
85%	78%	76%	91%	81%	82%	Combined Loss Ratio

עיקרי תוצאות הפעילות בתחום ענפי חבויות אחרים:

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
324	1.8%	330	(1.9%)	324	פרמיות ברוטו
24	11.3%	27	53.7%	41	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
8	54.6%	12	39.9%	17	הכנסות מעמלות תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
265	(8.2%)	244	(32.5%)	164	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
69	(2.5%)	67	(13.7%)	58	הוצאות הנהלה וכלליות
14	6.8%	15	(29.3%)	11	
(81)	(25.9%)	(60)		17	רווח (הפסד) לפני מס
(78)	(34.6%)	(51)	(98.9%)	(1)	הפסד כולל לפני מס

הירידה בפרמיות נובעת בעיקר מהמשך תהליכי טיוב תיק ביטוחי צד ג' וחבות מעבידים במנורה מבטחים ביטוח.

הקיטון בהפסד לעומת שנה קודמת נובע בעיקר מקיטון בהפרשה בגין עדכון תקנות ההיוון בסך של כ- 8 מיליוני ש"ח, משיפור בהוצאות הנהלה וכלליות, עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 14 מיליוני ש"ח, ומעלייה בהכנסות עמלות ממבטחי משנה בסך של כ- 4 מיליוני ש"ח, מהתפתחות חיובית של תביעות ומעדכוני הנחות ואומדנים אקטואריים בסך של כ- 26 מיליוני ש"ח, כתוצאה מהשפעת ריבית חסרת סיכון בסך של כ- 11 מיליוני ש"ח ומנגד, מירידה בהכנסות מהשקעות בסך של כ- 13 מיליוני ש"ח.

4.3.3 תוצאות תחום פעילות ביטוח בריאות

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
627	12.4%	705	24.8%	880	פרמיות שהורווחו ברוטו
27	24.3%	34	(14.6%)	29	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
8	63.9%	14	25.4%	17	הכנסות מעמלות תשלומים ושינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
284	11.6%	317	38.2%	438	עמלות הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
206	15.5%	238	17.3%	279	הוצאות הנהלה וכלליות
35	8.4%	38	14.2%	43	
15	97.7%	29	(9.0%)	26	רווח לפני מס
14	102.7%	28	(25.2%)	21	רווח כולל לפני מס

העלייה בפרמיות נובעת בעיקר מגידול בהיקף תיק הלקוחות.

חלק מהענפים בתחום בריאות מאופיינים בעתודות ביטוח גבוהות ולפיכך מושפעים משינויים בשוק ההון ומשינויי אומדן, הנחות והערכות אקטואריות.

הקיטון ברווח נובע בעיקר, מירידה במרווח הפיננסי (הכנסות מהשקעות בניכוי התשואה המובטחת למבטחים) בסך של כ- 15 מיליוני ש"ח, משינוי באומדנים אקטואריים בענף ביטוח סיעודי בגין בדיקת נאותות העתודות בסך של כ- 6 מיליוני

ש"ח. כמו כן, חלה עלייה בהוצאות הנהלה וכלליות, עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות בסך של כ- 46 מיליוני ש"ח כתוצאה מהגידול במכירות ומנגד חל גידול ברווח החיתומי בסך של כ- 60 מיליוני ש"ח.

4.4 תזרים מזומנים

1-12/2016	% שינוי	1-12/2017	% שינוי	1-12/2018	במיליוני ש"ח
					תזרימי מזומנים, נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות):
1,357	(48.3%)	702		(497)	שוטפת
(530)	(54.2%)	(243)	11.8%	(271)	השקעה
187		(247)		12	מימון
(4)	711.8%	(33)		28	הפרשי שער בגין יתרות מזומנים ושווי מזומנים
1,011	(82.3%)	179		(729)	גידול (קיטון) ביתרת המזומנים
2,728	6.6%	2,906	(25.1%)	2,177	יתרת מזומנים לתום תקופה

4.5 מקורות מימון

יתרת ההתחייבויות הפיננסיות ליום 31 בדצמבר 2018 הינה כ- 1,809 מיליוני ש"ח לעומת 1,733 מיליוני ש"ח ליום 31 בדצמבר 2017.

היקפן הממוצע של ההתחייבויות הפיננסיות בתקופת הדוח, הסתכם לסך של כ- 1,771 מיליוני ש"ח.

לחברה (בסולו) התחייבויות פיננסיות המסתכמות, נכון לתאריך הדוח, לסך של כ- 540 מיליוני ש"ח שמקורן בהנפקת שלוש סדרות אג"ח ואשר פירעונן פרוס על פי לוחות הסילוקין על פני 8 שנים. החברה רואה חשיבות לשמירה על נכסים פיננסיים זמינים בהיקף הנדרש לצורך פירעון תשלומי האג"ח וכן לצורך מתן מענה לצרכיה השוטפים ולפעילות החברות המוחזקות. לעניין זה יצוין, כי לחברה נכסים פיננסיים נזילים, נכון לתאריך הדוח, בהיקף של כ- 321 מיליוני ש"ח, ונכון למועד אישור הדוח, קווי אשראי בלתי מנוצלים בבנקים בסך של כ- 60 מיליוני ש"ח, העומדים לרשותה לצרכי פעילותה השוטפת.

במסגרת דירוג אגרות החוב שגייסה, הצהירה החברה על כוונתה לשמור על נכסים נזילים וקווי אשראי בשיעור של 100% מהחזרי החוב (קרן וריבית) שנה מראש, בהתאם ללוח הסילוקין של אגרות החוב.

בחודש יולי 2018, פרעה החברה תשלום של קרן אגרות החוב בסך כולל של כ- 50 מיליוני ש"ח (סדרה ב') ובסך של כ- 72 מיליוני ש"ח (סדרה א'). לפרטים נוספים ראה דיווחים מיידיים מיום 1 ביולי 2018 ומיום 15 ביולי 2018 (אסמכתא: 2018-01-062878 ואסמכתא 2018-01-067240, בהתאמה). לפרטים בדבר דיבידנדים מחברות מוחזקות ראה סעיף 1.2.3 לעיל.

5. דיווח בדבר חשיפה לסיכונים שוק ודרכי ניהולם

5.1 כללי

הדיווח בדבר ניהול הסיכונים המובא להלן מתייחס להשקעות של החברה והחברות המאוחדות שלה למעט המבטחים בקבוצה (מנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פנסיה וגמל ושומרה), וזאת בהתאם לתקנות ניירות ערך.

לעניין ניהול הסיכונים במבטחים (תיאור גורמי הסיכון), בהתאם להוראות הממונה, ראה סעיף 7.15 לדוח תיאור עסקי התאגיד ובאור 36 לדוחות הכספיים.

5.2 אחראי על ניהול סיכונים שוק

החל משנת 2014, משמשת הגב' רותי כהן-יהודיוף כמנהלת הסיכונים של הקבוצה. גב' כהן-יהודיוף הינה בעלת תואר ראשון בכלכלה וסטטיסטיקה ובעלת תואר שני במנהל עסקים

MBA, שניהם מהאוניברסיטה העברית, וכן הסמכה כ-Financial Risk Manager (FRM), מטעם ארגון GARP העולמי. גב' כהן-יהודיוף עובדת בקבוצה מזה כ- 9 שנים.

5.3 תיאור כללי של סיכוני השוק

סיכון השוק נובע מתנודתיות בשוויים ההוגן של מכשירים פיננסיים כתוצאה משינוי בשיעורי ריבית, שערי חליפין, מדדי מניות בארץ ובח"ל סיכוני נדל"ן וכדומה. החברה (וחברות הבנות שלה) חשופה לסיכוני שוק בתיק הנוסטרו. במסגרת פעילותה העסקית, החברה רוכשת נכסים פיננסיים וריאליים כנגד הונה העצמי ואג"ח שגייסה מהציבור. בהתאם, החברה נחשפת לסיכוני השוק ואשראי בצד הנכסים כמו גם בצד ההתחייבויות.

מנורה מבטחים חיתום וניהול משמשת כחתם ומפיץ בהנפקות בבורסה המקומית. כחלק מפעילותה, רוכשת החברה נכסים סחירים, לפיכך היא חשופה לשינויים במחירי הנכסים שרכשה. לתאריך הדוח החשיפה לסיכוני שוק של מנורה מבטחים חיתום אינה מהותית.

הנכסים המנוהלים במסגרת פעילות חברת הבת מנורה מבטחים נדל"ן, הכוללים, בין היתר, השקעות והלוואות לחברות המשקיעות בנכסי נדל"ן בחו"ל, חשופים לסיכוני שוק בעיקר כתוצאה משינויים בשערי חליפין, במחירי הנדל"ן ובשיעורי הריבית.

5.4 מדיניות החברה בניהול סיכוני השוק והפיקוח עליהם

עיקר פעילותה של הקבוצה, ומכאן הסיכונים העיקריים אליהם היא חשופה, כרוכים בפעילותה העיקרית שהינה פעילות המבטחים בקבוצה. לתיאור סיכונים אלה, דרכי ניהולם והפיקוח עליהם, ראה באור 36 לדוחות הכספיים. בהתייחס לפעילות שהינה נשוא פרק זה, עיקרי מדיניות ניהול סיכוני שוק נקבעת על ידי האורגנים הרלבנטיים של חברות הבת המתכנסות תקופתית. הדירקטוריונים של חברות הבנות השונות מקבלים דיווחים ועדכונים תקופתיים, ומקיימים, מעת לעת, דיונים בהתייחס לחשיפות אלו.

מדיניות השקעות כספי הנוסטרו של החברה קובעת כי הכספים יושקעו בנכסים נזילים וסחירים ובמח"מ בינוני. עיקר ההשקעות תבוצענה בניירות ערך, בעיקר אג"ח ממשלתי ואג"ח קונצרני (בדרוג השקעה) וכן בפיקדונות קצרים בבנקים מסחריים. מקצת ההשקעות תבוצענה בנכסי סיכון כדוגמת אג"ח קונצרני ברמת סיכון גבוהה ובמניות סחירות בארץ ובח"ל תוך קביעת מגבלת השקעה מקסימלית להשקעות אלו. החברה מחזיקה בנגזרים המיועדים לגידור החשיפה למט"ח כתוצאה מפעילותה של חברת הבת מנורה מבטחים נדל"ן בחו"ל. הנגזרים הם עסקאות אקדמה על שער הדולר ושער היורו.

מדיניות ההשקעות של כספי הנוסטרו של החברות הבנות נקבעת ומפוקחת על ידי הדירקטוריון של כל אחת מהחברות ובהתאם לאופי פעילותה.

מדיניות ניהול כספי הנוסטרו של חברת החיתום קובעת כי עודפי המזומנים יושקעו באג"ח ממשלתי ובאג"ח קונצרני בדירוג בקבוצת A ומעלה.

ניהול כספי הנוסטרו של החברה מתבצע באמצעות אגף השקעות של מנורה מבטחים ביטוח אשר מקיים הליכי בקרה לעמידה במדיניות ההשקעות החברה באמצעות מחלקת הבקרה (מידל אופיס).

5.5 מאזן בסיסי הצמדה

סה"כ	חברות ביטוח	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	מיליוני ש"ח
1,052	1,041	11	-	-	-	נכסים בלתי מוחשיים
3	1	2	-	-	-	נכסי מיסים נדחים
1,565	1,565	-	-	-	-	הוצאות רכישה נדחות
865	843	22	-	-	-	רכוש קבוע
455	150	-	10	-	295	השקעות בחברות כלולות
70	70	-	-	-	-	נדל"ן להשקעה תלויי תשואה
495	323	172	-	-	-	נדל"ן להשקעה אחר
2,156	2,156	-	-	-	-	נכסי ביטוח משנה
43	42	-	-	1	-	נכסי מיסים שוטפים
381	297	-	72	7	5	חייבים ויתרות חובה
779	779	-	-	-	-	פרמיות לגבייה
25,160	25,160	-	-	-	-	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות:						
4,646	4,421	-	12	125	88	נכסי חוב סחירים
12,116	11,991	-	103	5	17	נכסי חוב שאינם סחירים
504	464	-	5	-	35	מניות
1,557	1,496	-	42	2	17	אחרות
18,823	18,372	-	162	132	157	סה"כ השקעות פיננסיות
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה						
1,579	1,579	-	-	-	-	תלויי תשואה
598	550	-	9	-	39	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
54,024	52,928	207	253	140	496	סך הכל נכסים
3,758	3,029	729	-	-	-	סך הכל הון
התחייבויות						
19,478	19,478	-	-	-	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
26,636	26,636	-	-	-	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
153	148	5	-	-	-	התחייבויות מסים נדחים
145	126	-	-	-	19	התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו
14	7	-	-	7	-	התחייבויות בגין מסים שוטפים
1,858	1,831	-	2	-	25	זכאים ויתרות זכות
1,982	1,366	-	19	353	244	התחייבויות פיננסיות
50,266	49,592	5	21	360	288	סך הכל התחייבויות
54,024	52,621	734	21	360	288	סך הכל הון והתחייבויות
-	307	(527)	232	(220)	208	סך הכל חשיפה מאזנית
-	-	-	(153)	-	153	חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא
-	307	(527)	79	(220)	361	סך הכל חשיפה

(*) בעיקר דולר ויורו.

עיקר החשיפה לסיכוני בסיס נובע מהתחייבויות צמודות מדד אשר הושקעו בחלקן בחברת בת במטבע הרלבנטי לפעילותה, לפי העניין (דולר ו/או יורו). החברה חשופה לעליית מדד המחירים לצרכן אשר עלולה לגרום לעלייה בהוצאות המימון שלה. לחברה קיימת גם חשיפת מט"ח בגין הרכוש הקבוע שבפריטים לא פיננסים ואחרים כך שכ- 60% מהחשיפה לשינויים בשער חליפין של השקל מול הדולר והיורו מגודרת באמצעות נגזרי מטבע (חוזי מטבע).

5.6 מבחני רגישות

במסגרת ניתוחי הרגישות עבור הנכסים והתחייבויות הכספיים של החברה בוצע חישוב של השפעת השינויים בגורמי שוק שונים על שוים ההוגן.

מבחני הרגישות שבוצעו הינם: עלייה וירידה יחסית של עקומי הריבית (צמודה, שקלית, מט"ח) ב- 5% וב- 10%, עלייה וירידה אבסולוטית של עקומי הריבית (צמודה, שקלית, מט"ח) ב- 2%, עלייה וירידה בשערי החליפין של מטבעות אירו ודולר ב- 5% וב- 10%, עלייה וירידה במחירי המניות ב- 5% וב- 10%.

בנוסף נבדק שיעור שינוי יומי מקסימלי ב- 10 השנים האחרונות בגין שערי חליפין יורו ודולר ומדדי מניות ת"א 125, FTSE Eurotop 100 Index ו-S&P500. לא נמצא שיעור שינוי יומי גבוה מ- 10%.

החברה קבעה רף מהותיות לעניין הצגת תוצאות מבחני הרגישות בסכום העולה על 15 מיליון ש"ח בתרחיש הקיצוני ביותר שפורט לעיל עבור כל אחד מגורמי הסיכון.

תוצאות מבחני הרגישות שהתקבלו עבור כל אחד מגורמי הסיכון (למעט כמפורט בטבלאות שלהלן) הינן מתחת לרף המהותיות שנקבע.

5.6.1 מבחני רגישות לגורם סיכון ריבית

ליום 31 בדצמבר 2018

גורם סיכון-ריבית
שקלית

ירידת ריבית ריאלית של 2%	ירידה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	ירידה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	שווי הוגן	עלייה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	עלייה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	עליית ריבית ריאלית של 2%	(באלפי ש"ח)
7,958	579	289	106,199	(287)	(572)	(7,062)	נכסי חוב סחירים
114	5	2	16,644	(2)	(5)	(107)	נכסי חוב לא סחירים
(21,471)	(1,592)	(793)	(234,737)	789	1,573	18,970	אג"ח סחיר שהונפק
(13,399)	(1,008)	(502)	(111,895)	499	996	11,801	סה"כ

ליום 31 בדצמבר 2017

גורם סיכון-ריבית
שקלית

ירידת ריבית ריאלית של 2%	ירידה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	ירידה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	שווי הוגן	עלייה יחסית של 5% בעקום הריבית הריאלית	עלייה יחסית של 10% בעקום הריבית הריאלית	עליית ריבית ריאלית של 2%	(באלפי ש"ח)
6,638	227	113	96,642	(113)	(226)	(5,931)	נכסי חוב סחירים
520	5	3	55,824	(3)	(5)	(494)	נכסי חוב לא סחירים
(27,486)	(1,319)	(658)	(245,604)	655	1,306	23,873	הלוואה מבנק
(20,328)	(1,087)	(542)	(93,138)	539	1,075	17,448	סה"כ

6. היבטי ממשל תאגידי

- 6.1 דיווח על דירקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית**
ראה סעיף 14 לפרק ה' - לדוח פרטים נוספים וסעיפים 1 ו-9 בשאלון ממשל תאגידי המצורף אליו.
- 6.2 גילוי בדבר שיעור דירקטורים בלתי תלויים בתאגיד**
החברה לא אימצה בתקנונה הוראה בדבר שיעור הדירקטורים הבלתי תלויים כהגדרת המונח בחוק החברות. עם זאת, נכון למועד הדוח מכהנים בחברה 3 דירקטורים בלתי תלויים (לרבות דירקטורים חיצוניים). לפרטים אודות הדירקטורים הבלתי תלויים בחברה, ראה סעיף 14 לפרק ה' - דוח פרטים נוספים וסעיף 2 בשאלון ממשל תאגידי המצורף אליו.
- 6.3 מורשי חתימה עצמאיים**
נכון למועד הדוח, אין בחברה מורשי חתימה עצמאיים, כהגדרתם בסעיף 37(ד) לחוק ניירות ערך, תשכ"ח-1967.
- 6.4 תרומות**
החברות בקבוצה נוהגות, מעת לעת, לתרום למטרות חברתיות שונות, בהתאם לשיקול דעתן. בחברה אין מדיניות מוסדרת לעניין זה.
בשנת 2018 הסתכם היקף התרומות של הקבוצה לסך של כ- 900 אלפי ש"ח.
לא היו תרומות מעל 50 אלפי ש"ח למוסדות אשר בינן לבין החברה, דירקטור, מנהל כללי, או בעל השליטה קיימים קשרים מיוחדים. מבלי לגרוע מהאמור, יצוין כי במסגרת הסדר פשרה בתובענה ייצוגית שאושר על ידי בית המשפט, תרמה מנורה מבטחים ביטוח, לאחר תאריך הדוח, סך של כ- 2.2 מיליוני ש"ח לאלו"ט – אגודה לאומית לילדים אוטיסטיים.
- 6.5 גילוי בדבר מבקר פנימי בתאגיד**
לפרטים בדבר מבקרי הפנים בקבוצה והתייחסות הדירקטוריון לעניין זה, ראה סעיף 8.2 לדוח תיאור עסקי התאגיד.
- 6.6 גילוי בדבר שכר רואי החשבון המבקרים**
לפרטים בדבר רואי החשבון המבקר של הקבוצה והתייחסות הדירקטוריון לעניין זה, ראה סעיף 8.3 לדוח תיאור עסקי התאגיד.
- 6.7 גילוי בדבר הליך אישור הדוחות הכספיים בחברה**
ראה סעיפים 25 עד 27 לשאלון ממשל תאגידי, המצורף לפרק פרטים נוספים להלן.

7. הוראות גילוי בקשר עם הדיווח הפיננסי של התאגיד

- 7.1 דיווח בדבר אומדנים חשבונאיים קריטיים**
לא חלו שינויים מהותיים באומדנים חשבונאיים קריטיים, לעומת התקופה המקבילה אשתקד. לפרטים נוספים ראה באור 22' לדוחות הכספיים.

8. גילוי ייעודי למחזיקי אגרות חוב

לפרטים בדבר תעודות התחייבות של התאגיד ראה באור 25 לדוחות הכספיים. לאחר תקופת המאזן לא חלו אירועים ושינויים משמעותיים ביחס לתעודות ההתחייבות.

8.1 הנאמן ושטר הנאמנות

סדרה א'

הנאמן לאגרות החוב (סדרה א'), הינו משמרת חברה לשירותי נאמנות בע"מ (להלן: "משמרת"), אשר עיקר עיסוקו הינו ביצוע תפקידי נאמנות (להלן, בס"ק זה: "הנאמן לסדרה א"). האחראי מטעם הנאמן על אגרות החוב של החברה הינו ה"ר רמי סבטי, סמנכ"ל.

להלן פרטי ההתקשרות עם הנאמן: רחוב מנחם בגין 46-48, תל אביב 6618001, טלפון: 03-6374354; פקס: 03-6374344; דוא"ל: Office@mtrust.co.il.

עיקרי שטר הנאמנות אשר נחתם בין החברה לבין הנאמן לסדרה א' בתאריך 15 ביולי 2007, מופיעים בתשקיף החברה. נוסחו המלא של שטר הנאמנות מצוי במשרדה הרשום של החברה וניתן לעיין בו, בתיאום מראש, בכל יום עסקים בשעות העבודה הרגילות.

למיטב ידיעת החברה, עד למועד דוח זה, היא עומדת בכל הוראות שטר הנאמנות, לא התקיימו התנאים המקימים עילה להעמדת אגרות חוב (סדרה א') לפירעון מידי החברה לא קיבלה הודעות כלשהן מהנאמן לסדרה א' בדבר אי עמידתה בתנאי שטר הנאמנות בקשר עם העמדת אגרות החוב (סדרה א') לפירעון מידי. כמו כן, לא התקבלו בקשות מהנאמן לסדרה א' לכינוס אסיפות מחזיקי אגרות חוב (סדרה א') או לביצוע פעולות שונות בקשר עם אגרות החוב (סדרה א').

סדרה ב'

הנאמן לאגרות החוב (סדרה ב') הינו הרמטיק נאמנות (1975) בע"מ אשר הינה חברה מוגבלת במניות ומטרתה העיקרית הינה עיסוק בנאמנויות (להלן: "הנאמן לסדרה ב"). האחראים מטעם הנאמן לסדרה ב' על אגרות החוב (סדרה ב') של החברה הינם דן אבנון, מנכ"ל משותף ו/או מרב עופר, מנכ"ל משותף.

להלן פרטי ההתקשרות עם הנאמן: בית הרמטיק, רח' הירקון 113, תל אביב טל: 03-5544553 פקס: 03-5271451 דוא"ל: hermetic@hermetic.co.il.

נוסחו המלא של שטר הנאמנות אשר נחתם בין החברה לבין הנאמן לסדרה ב' בתאריך 30 ביוני 2010, מצוי במשרדה הרשום של החברה וניתן לעיין בו, בתיאום מראש, בכל יום עסקים בשעות העבודה הרגילות.

למיטב ידיעת החברה, עד למועד דוח זה, היא עומדת בכל הוראות שטר הנאמנות, לא התקיימו התנאים המקימים עילה להעמדת אגרות חוב (סדרה ב') לפירעון מידי החברה לא קיבלה הודעות כלשהן מהנאמן לסדרה ב' בדבר אי עמידתה בתנאי שטר הנאמנות בקשר עם העמדת אגרות החוב (סדרה ב') לפירעון מידי. כמו כן, לא התקבלו בקשות מהנאמן לסדרה ב' לכינוס אסיפות מחזיקי אגרות חוב (סדרה ב') או לביצוע פעולות שונות בקשר עם אגרות החוב (סדרה ב').

סדרה ג')

הנאמן לאגרות החוב (סדרה ג') הינו משמרת¹, ופרטיו הינם כמפורט בתיאור סדרה א' לעיל. נוסחו המלא של שטר הנאמנות, אשר נחתם בין החברה לבין הנאמן לסדרה ג', ביום 26 בספטמבר, 2016, מצוי במשרדה הרשום של החברה וניתן לעיין בו, בתיאום מראש, בכל יום עסקים בשעות העבודה הרגילות.

למיטב ידיעת החברה, עד למועד דוח זה, היא עומדת בכל הוראות שטר הנאמנות, לא התקיימו התנאים המקימים עילה להעמדת כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה ג'), לפירעון מידי החברה לא קיבלה הודעות כלשהן מהנאמן בדבר אי עמידתה בתנאי שטר הנאמנות

¹ בחודש יולי 2018, דנה אסיפת בעלי אגרות החוב (סדרה ג') בדוח השנתי על ענייני הנאמנות וכן אישרה את המשך כהונת משמרת חברה לשירותי נאמנות בע"מ כנאמן לתקופה שעד פירעון המלא והסופי של אגרות החוב (סדרה ג') של החברה. לפרטים ראה דיווח מידי מיום 18 ביולי 2018 (אסמכתא: 2018-01-065670).

בקשר עם העמדת כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה ג'), לפירעון מיידי. כמו כן, לא התקבלו בקשות מהנאמן לכינוס אסיפות מחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה ג'), או לביצוע פעולות שונות בקשר עם כתבי ההתחייבות הנדחים (סדרה ג').

8.2 פרטים נוספים בהתאם לתוספת השמינית לתקנות ניירות ערך

שם הסדרה	סדרה א'	סדרה ב' (רצף מוסדיים)	אגרות החוב (סדרה ג')
מועד רישום למסחר/ מועד הנפקה	יולי 2007 (נרשמה למסחר בחדש פברואר 2008), אוקטובר 2011	יולי וספטמבר 2010 (לא סחירה)	29 בספטמבר, 2016
סך שווי הנקוב במועד הנפקה (באלפי ש"ח)	550,000 אלפי ש"ח ע"נ ביולי 2007 (באוקטובר 2011 בוצעה הרחבת סדרה של כ- 83,333, אלפי ש"ח ע"נ)	170,000 אלפי ש"ח ע"נ ביולי 2010 (בספטמבר 2010 בוצעה הרחבה של כ- 80,000 אלפי ש"ח ע"נ)	230,225
שווי נקוב ליום 31.12.2018 (אלפי ש"ח)	71,528	200,000	230,225
שווי נקוב צמוד למדד ליום 31.12.2018 (אלפי ש"ח)	86,435	216,451	230,225
סכום הריבית שנצברה עד ליום 31.12.2018 (אלפי ש"ח)	1,733	4,937	1,711
שווי הוגן בדוחות ליום 31.12.2018 (אלפי ש"ח)	90,068	235,960	234,737
שווי בורסאי ליום 31.12.2018 (אלפי ש"ח)	90,068	-	234,737
סוג הריבית	קבועה - 4.28%	קבועה - 4.50%	קבועה - 2.94%
מועדי תשלום קרן	תשעה (9) תשלומים שנתיים שווים ביום 14 בחודש יולי של כל אחת מהשנים 2011 עד 2019 (כולל)	חמישה (5) תשלומים שנתיים שווים ביום 30 בחודש יוני של כל אחת מהשנים 2018 עד 2022 (כולל)	הקרן תיפרע בשבעה (7) תשלומים, כמפורט להלן: (א) ששה (6) תשלומים שווים של 14.25% כל אחד מקרן אגרות החוב ישולמו פעם בשנה, ביום 30 בספטמבר, החל מיום 30 בספטמבר 2020 ועד ליום 30 בספטמבר 2025 (כולל); (ב) תשלום נוסף בשיעור של 14.5% מקרן אגרות החוב ישולם ביום 30 בספטמבר 2026.
מועדי תשלום ריבית	תשלום ריבית חד שנתי ביום 14 בחודש יולי (עד וכולל 14 ביולי 2019)	תשלום ריבית חד שנתי ביום 30 בחודש יוני (עד וכולל 30 ביוני 2022)	תשלומים שנתיים ביום 30 בספטמבר של כל אחת מהשנים 2017 עד 2026 (כולל), למעט תשלום הריבית הראשון ששולם ביום 30 בספטמבר 2017 בגין התקופה המתחילה ביום המסחר הראשון שלמחרת המכרז ומסתיימת ביום האחרון שלפני מועד התשלום הראשון של הריבית (קרי 29 בספטמבר 2017) (להלן: "תקופת הריבית הראשונה") כשהיא מחושבת על פי מספר הימים בתקופה זו על בסיס 365 ימים בשנה. תשלום הריבית האחרון יבוצע ביום 30 בספטמבר 2026, במועד תשלום יתרת קרן אגרות החוב (סדרה ג') או עד למועד הפדיון המוקדם כמפורט להלן.
בסיס ההצמדה ותנאיה	צמוד לעליית מדד המחירים לצרכן הידוע במועד תשלום כלשהו לעומת המדד בגין מאי 2007	צמוד לעליית מדד המחירים לצרכן הידוע במועד תשלום כלשהו לעומת המדד בגין מאי 2010	לא צמוד
האם כתבי ההתחייבות ניתנות להמרה	לא	לא	לא
הסדרה מהותית לחברה	כן	כן	כן
פדיון מוקדם ביוזמת החברה	-	-	לחברה אפשרות לבצע פדיון מוקדם החל מ- 60 ימים ממועד רישומן של אגרות החוב (סדרה

שם הסדרה	סדרה א'	סדרה ב' ("רצף מוסדיים")	אגרות החוב (סדרה ג')
עיקרי התנאים להעמדה לפירעון מיידי	פירעון של סכום כלשהוא 7 ימים לאחר מועד תשלומי; צו הקפאת הליכים, צו פירוק אשר לא בוטל תוך 45 יום; עיקול/שעבוד/הוצל"פ על עיקר נכסי החברה, כאשר יש בו לדעת הנאמן סכנה ממשית לאפשרות פירעון ואינו מוסר תוך 45 יום; מינוי כונס כאשר יש בו לדעת הנאמן סכנה ממשית לאפשרות פירעון אשר לא הוסר תוך 60 יום; הודעת החברה על הפסקת תשלומים או הפסקת פעילות; חיסול או מחיקה; הפסקת דיווח לנאמן; העמדה לפירעון מיידי של סדרה אחרת שהונפקה לציבור; הפרה מהותית של תנאי השטר כאשר יש בה לדעת הנאמן פגיעה מהותית במחזיקים או שקיים חשש מהותי לדעת הנאמן כי החברה תפסיק לשלם חובותיה או לקיים עסקיה.	פירעון של סכום כלשהוא 7 ימים לאחר מועד תשלומי; צו הקפאת הליכים, צו פירוק אשר לא בוטל תוך 45 יום; עיקול/הוצל"פ על עיקר נכסי החברה, כאשר יש בו לדעת הנאמן סכנה ממשית לאפשרות פירעון ואינו מוסר תוך 45 יום; מינוי כונס כאשר יש בו לדעת הנאמן סכנה ממשית לאפשרות פירעון אשר לא הוסר תוך 60 יום; הודעת החברה על הפסקת תשלומים או הפסקת פעילות; חיסול או מחיקה; הפסקת דרוג מעל 60 יום; אי פרסום דוחות כספיים מהמועד לפי דין או ארכה; הפסקת דיווחים לפי השטר; הערת "עסק חיי" בדוחות; העמדה לפירעון מיידי של סדרה אחרת או העמדה לפירעון מיידי של הלוואה מעל 50 מיליון ש"ח בגין הפרת תנאי ההלוואה; מכירת כל או רוב נכסי או פעילות החברה; סכנה ממשית לפירעון או פגיעה מהותית במחזיקים לדעת הנאמן.	ג' למסחר, בהתאם לתנאים המפורטים בשטר הנאמנות. הון עצמי מינימלי - הונה העצמי של החברה על פי דוחותיה הכספיים סולו המבוקרים או הסקורים האחרונים שפורסמו, לא יפחת מסכום של 1.5 מיליארד ש"ח במשך שני רבעונים קלנדריים רצופים. לפרטים ראו סעיף 5.6.1 לשטר הנאמנות. יחס חוב פיננסי נטו לסך הנכסים - היחס בין החוב הפיננסי נטו של החברה לסך הנכסים של החברה לא יעלה על 50% במשך שני רבעונים קלנדריים רצופים. לפרטים ראו סעיף 5.6.2 לשטר הנאמנות. יצוין, כי בשטר קיימים גם התנאים המפורטים בסדרות א' ו'.
האם התקיימו תנאים המקיימים להעמדת האג"ח לפירעון מיידי	לא	לא	לא
הגבלות על יצירת שעבודים ו/או בקשר לסמכות החברה להנפיק אגרות חוב נוספות	לא	החברה לא תהיה רשאית לשעבד את נכסיה (Negative Pledge) ללא הסכמת הנאמן מראש ובכתב, למעט שעבוד על נכס שיירכש על ידי החברה לטובת הגורם שיממן את רכישת אותו נכס.	קיימת התחייבות לאי יצירת שעבוד צף (שוטף) על כלל נכסי החברה. לפרטים ראו סעיף 5.5 לשטר הנאמנות. ²
שונות			מגבלות על חלוקת דיבידנד: החברה מתחייבת כי אם הונה העצמי של החברה יפחת מ-1.8 מיליארד ש"ח על פי דוחותיה הכספיים סולו, המבוקרים או הסקורים, לפי העניין, הידועים במועד קבלת ההחלטה או היחס בין החוב הפיננסי נטו של החברה לסך הנכסים של החברה יעלה על 45%, וכל עוד התקיים אחד מתנאים אלה, החברה תימנע מלבצע חלוקה (כהגדרתה בחוק החברות, התשנ"ט-1999) לבעלי מניותיה, וזאת עד שההון העצמי של החברה יעלה מעל הסכום הנ"ל או היחס בין החוב הפיננסי נטו לסך הנכסים כאמור ירד מהשיעור האמור, על פי דוחותיה הכספיים של החברה הידועים במועד קבלת ההחלטה. לפרטים ראו סעיף 5.4 לשטר הנאמנות.

² לשטר הנאמנות ראה דיווח מיידי מיום 27 בספטמבר 2016 (אסמכתא: 2016-01-055443).

8.3 דירוג אגרות החוב

לפרטים בדבר היסטוריית דירוג אגרות החוב ראה דיווח מידי של החברה מיום 24 ביוני 2018, אסמכתא: 2018-01-060481.

אגרות החוב (סדרה ג')	סדרה ב' ('רצף מוסדיים')	סדרה א'	
מידרוג	מידרוג	מידרוג	שם החברה המדרגת
Aa3	Aa3	Aa2	דירוג במועד ההנפקה
Aa3 (אופק יציב)	Aa3 (אופק יציב)	Aa3 (אופק יציב)	דירוג נוכחי ³

9. יעדים ואסטרטגיה עסקית

המידע המובא להלן הינו מידע צופה פני עתיד, וככזה, המידע איננו ודאי לגבי העתיד, ועלול שלא להתממש, כולו או חלקו. המידע הצופה פני עתיד מבוסס על מידע הקיים בקבוצה בתאריך הדוח, וכולל הערכות של הקבוצה או כוונות שלה נכון לתאריך הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או משתמעות ממידע זה, בין היתר, בשל הוראות רגולטוריות, התנהגות השוק והמתחרים, צרכי והעדפות הלקוחות, וכן בשל שינויים שיחולו בגורמי הסיכון המפורטים בסעיף 7.15 לדוח תיאור עסקי התאגיד.

9.1 אסטרטגיה - כללי

בחודש אוקטובר 2018, בהמלצת ועדת אסטרטגיה, אישר הדירקטוריון תכנית אסטרטגית לקבוצה לשנים 2019-2022, לרבות בתחום טכנולוגיות המידע, שמטרתה המרכזית לפתח יכולות ואמצעים להתמודדות עם השינויים המהירים המתרחשים וצפויים להתרחש בשנים הקרובות, בסביבה העסקית בה פועלת הקבוצה בתחום החיסכון ארוך הטווח כמו גם בתחומי הביטוח האחרים, וזאת, בין היתר, תוך העמקת הקשר וההיכרות עם לקוחות הקצה לרבות באמצעות שכלול הממשק הדיגיטלי עימם, תוך יצירת ערך מוסף בתחום המוצרים והתאמתם ללקוחות, ותוך שמירה על יעילות פנימית וגמישות טכנולוגית ותפעולית. הקבוצה תפעל לעיבוי וחיזוק ערוצי ההפצה כמו גם להרחבת מדף המוצרים, כאשר ערוץ ההפצה המרכזי והעיקרי היה וימשיך להיות סוכני הביטוח של הקבוצה. כמו כן, תשאף הקבוצה למקד את המאמץ השיווקי שלה במוצרי הסיכון השונים תוך דגש על תחום הבריאות המתפתח.

רווחיות הקבוצה תלויה בעיקרה בתשואות שוק ההון. הדבר מקבל ביטוי בעסקי ביטוח כללי וביטוח חיים תלוי תשואה (לעניין פוליסות שהופקו עד שנת 2003), וכן בפוליסות וקופות גמל מבטיחות תשואה. על מנת למתן את התלות האמורה, הקבוצה שוקדת על פיתוח עוגנים עסקיים נוספים שאינם תלויים, לפחות לא באופן מובהק וישיר, בתשואות שוק ההון. בהתאם, תשאף הקבוצה לחזק ולפתח מקורות רווח שאינם מפעילות הביטוח וחיסכון ארוך טווח באמצעות חברות מוחזקות. כך פעלה הקבוצה החל משנת 2016 להשקעה בחברת אמפא קפיטל בע"מ ובחברת אי.אר.אן בע"מ העוסקות במתן אשראי לעסקים קטנים ובינוניים ובהבטחת תשלומים, בהתאמה. בהמשך לאמור, החברה הרחיבה, בשנת 2018, את השקעתה באמפא קפיטל וכן יוזמת פעילות להשקעה באנרגיה סולארית בחו"ל ובישראל. הקבוצה תמשיך לשאוף, ככל הניתן, ובהתקיים הזדמנויות מתאימות, לפתח פעילויות נוספות ולעבות פעילויות קיימות שאינן תלויות במישרין ובאופן מובהק בתשואות שוק ההון.

³ ביום 6.1.2019, לאחר תאריך המאזן, הודיעה חברת מידרוג כי היא מעלה את דירוג אגרות החוב (סדרות א', ב', ו-ג') של החברה מ- Aa3 ל- Aa2 ומותירה את אופק הדירוג יציב. לפרטים נוספים ראה הדיווח המידי מיום 6 בינואר 2019 (אסמכתא 2019-01-001774).

9.1.1 אסטרטגיה בביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

9.1.1.1 ענף ביטוח חיים

האסטרטגיה של הקבוצה בביטוח חיים: שיפור השירות וניהול מערכת יחסים הוגנת עם קהל לקוחות הקבוצה; שמירה על רווחיות פעילות ביטוח חיים תוך התמקדות במכירת מוצרים בעלי שיעור רווח גבוה כגון פוליסות ריסק וכיסויים נוספים; שימור לקוחות הקבוצה תוך צמצום היקף ביטולי פוליסות, פדיונות וניודים יוצאים; הרחבת נתח השוק של הקבוצה במוצרי הביטוח והחיסכון ארוך הטווח ומוצרי TOP FINANCE; הרחבת נתח השוק של הקבוצה במוצרים המיועדים לאוכלוסיית "הגיל השלישי"; פיתוח מוצרים ופתרונות חדשים בתחום ביטוח החיים תוך מתן מענה מתקדם למגמות התחרות בשוק ולצרכי המבוטחים; שימור מעמדה של הקבוצה במוצרי ביטוח נלווים למשכנתא.

הפעולות שהקבוצה נוקטת כדי להשיג מטרות אלה הינה:

שיפור השירות ומערך היחסים עם סוכני הקבוצה ולקוחותיה באמצעות בקרה ומדידה של תהליכי השירות, בחינה וייעול של תהליכי העבודה והטמעה אפקטיבית של מערכות מידע מתקדמות לניהול פוליסות ביטוח חיים; מקסום הסינרגיה בין היחידות השונות בקבוצה למינוף מכירות חדשות בתחום, תוך שימוש ביתרונות הקבוצה בתחום הפנסיה ובניהול נכסים; הרחבת מכירות ביטוח חיים ופעילות תחום הגיל השלישי באמצעות גיוס סוכנים ומערך תכנון פרישה; ביצוע מהלכים לשימור הלקוחות תוך מתן מענה לטיפול בכספים בתום תקופת הביטוח והחיסכון.

9.1.1.2 ענף פנסיה וגמל

היעד האסטרטגי ארוך הטווח של הקבוצה הינו להישאר גורם מוביל בשוק החיסכון ארוך הטווח הבולט באיכות השירות והמומחיות שהוא מספק ללקוחותיו, כל זאת תוך חתירה לרווחיות גבוהה. במסגרת יעד אסטרטגי זה, הקבוצה פועלת להרחבת מעגל המבוטחים בקרנות הפנסיה ומעגל עמית קופות הגמל וקרנות ההשתלמות, שימור תיקי הפנסיה, הגמל וההשתלמות הקיימים, כניסה לעסקים חדשים תוך שמירה על רווחיות נאותה, יצירת פעילות משותפת ופורה עם ערוצי ההפצה השונים ומינוף הסינרגיה עם החברות שבקבוצה.

המפה האסטרטגית של הקבוצה מבוססת על ארבעה רבדים עיקריים - רובד פיננסי, רובד הלקוחות, רובד התהליכים ורובד הלמידה והחדשנות:

הרובד הפיננסי מתייחס ליעדים של רווחיות, שווי תיק הפנסיה, שווי תיק הגמל וההשתלמות, נתח השוק בנכסים, נתח השוק בגבייה וחלקה של הקבוצה בערוצי ההפצה.

רובד הלקוחות מתייחס לחמשת סוגי בעלי העניין העיקריים של הקבוצה - המבוטחים, המעסיקים, ארגוני העובדים, הסוכנים והיועצים הפנסיוניים (ובכלל זה הבנקים). היעדים המתייחסים לרובד זה כוללים - רמת שירות, תשואות על הנכסים, מתן ערך מוסף על פני המתחרים, אמינות בניהול כספי הלקוחות, תקשוב מתקדם וכד'. במסגרת זאת הגדילה הקבוצה מתחילת שנת 2017 את השקעתה בפרסום, וזאת כדי להעלות את המודעות, היתרונות והחשיבות של בחירה אקטיבית בקרן הפנסיה "מבטחים החדשה".

רובד התהליכים מתייחס להיבטים הבאים - טכנולוגיה, שירות, שיווק ומכירות, מוצרים ורגולציה. היעדים המתייחסים לרובד זה כוללים - תמהיל מוצרים העונה לצרכי הלקוח, בנייה והטמעה של תפיסה שיווקית כוללת, תהליכי מכירה חדשניים ודיגיטליים, פיתוח פלטפורמות מכירה ושיווק ישירות מול לקוח הקצה, שירות המותאם לערוצי ההפצה במטרה לשמר לקוחות ולהעלות את שביעות הרצון של הלקוח, שיפור השירות שניתן בכלים דיגיטליים, שירות פנים ארגוני תומך סינרגיה, מערכות תפעוליות תומכות ייעול ואמינות.

רובד הלמידה והחדשנות מתייחס למומחיות, תרבות של מצוינות בשירות, בניית פתרונות וביצוע פעולות באמצעות כלים דיגיטליים, שיפור תהליכי בקרה, התייעלות ארגונית וכדו'.

להשגת היעדים האמורים, תפעל הקבוצה, בין היתר, להרחבת מתן פתרונות כוללים לצורכי הלקוח ומימוש פוטנציאל הסינרגיה הקיים בקבוצה, בפרט לצורך הרחבת מעגל המבוטחים/העמיתים במוצרי הקבוצה. בנוסף, תבחן הקבוצה את התוצאות של הרחבת פעילות הפרסום באמצעי המדיה השונים, שתכליתה הדגשת חשיבות הבחירה האקטיבית במוצריה. הקבוצה תמשיך בקיום הדרכות במסגרת בתי ספר לפנסיה למעסיקים וועדי עובדים, לשם הרחבת מעגל המצטרפים החדשים לקרנות הפנסיה וקרנות השתלמות של הקבוצה, תוך קיום קשר מתמשך עם לקוחות הקבוצה.

9.1.2 אסטרטגיה בביטוח כללי

בתחום הביטוח הכללי, המיקוד של הקבוצה יהיה המשך שיפור הרווחיות, לצד התייעלות תפעולית. כמו כן, יושם דגש על שיפור פיזור תיק הביטוח בין הענפים השונים.

תחום פעילות ביטוח רכב חובה

בתחום זה הקבוצה מתמקדת בפלחי שוק רווחיים, תוך סינון וניפוי מקורות הפסד. המודל התעריפי של הקבוצה מכוון לצורך השגת מטרה זו. בנוסף, הקבוצה תמשיך בשמירה על השמרנות החיתומית הבאה לידי ביטוי בהימנעות מכניסה לפעילויות בעלות סיכון גבוה, כדוגמת ביטוחי אופנועים, מוניות, טרקטורונים, אוטובוסים בקווי הסעה וכדו'.

תחום פעילות ביטוח רכב רכוש

נתח השוק של הקבוצה בתחום רכב רכוש גבוה יחסית לקבוצות הביטוח המתחרות, ואסטרטגיית הקבוצה לשנים הבאות היא לשמור על נתח זה, תוך הקפדה ושיפור התוצאות החיתומיות.

תחום ביטוח כללי אחר

תחום פעילות ביטוח רכוש - נתח השוק של הקבוצה בתחום הרכוש נמוך יחסית לקבוצות הביטוח המתחרות, ואסטרטגיית הקבוצה היא לגדול במתינות בנתח זה, תוך התמקדות במוצרי מדף ובעסקים בעלי רמת מורכבות גבוהה המגלמים פוטנציאל רווחיות גבוה.

תחום פעילות ביטוח חבויות - ביטוח אחריות מקצועית, ימשיך להוות מוצר מרכזי בתיק ביטוח החבויות של הקבוצה, תוך מינוף התמחות הקבוצה בפלחי שוק ספציפיים בענף זה. באשר לענפי החבויות האחרים תתרכז הקבוצה בשיפור התוצאות החיתומיות בשייר, בין אם על ידי ניפוי מבוטחים, העלאת תעריפים או שימוש בביטוח משנה.

9.1.3 אסטרטגיה בתחום ביטוח בריאות

היעד של הקבוצה הוא הרחבת נתח השוק בפעילותה בענף ביטוחי הבריאות. הפעולות שהקבוצה נוקטת כדי להשיג יעד זה הינן: הגדלת המכירות ללקוחות פרטיים כמו גם לקולקטיבים והמשך פיתוח מוצרים תחרותיים וייחודיים בענף הבריאות הנותנים מענה נרחב לצרכי הלקוחות; הרחבת הפעילות בביטוחי נסיעות לחו"ל; שיפור השירות ללקוחות ולסוכנים והעמקת הקשר עם הסוכנים; שימור ושיפור המקצועיות והמומחיות של הסוכנים והעובדים באמצעות הדרכות מקצועיות במהלך כל השנה, ובפרט על רקע הרפורמות הרבות בתחום זה; הרחבת מערך המכירות על ידי גיוס סוכנים חדשים וגיוון ערוצי המכירה; יצירת סינרגיה עם אגפים אחרים בקבוצה על מנת למנף את מוצרי הבריאות; פיתוח כלים טכנולוגיים לסוכנים ומיצוב התחום כדיגיטלי וחדשני; שימור לקוחות הקבוצה תוך צמצום היקף ביטולי פוליסות.

10. אירועים לאחר תאריך מאזן

10.1 העלאת דירוג

בחודש ינואר 2019 הודיעה חברת מידרוג כי היא מעלה את דירוג אגרות החוב (סדרות א', ב', ו-ג') של החברה מ-Aa3 ל-Aa2 ומותירה את אופק הדירוג יציב. לפרטים נוספים ראה הדיווח המידי מיום 6 בינואר 2019 (אסמכתא 2019-01-001774).

10.2 הכרזה על חלוקת דיבידנד

לאחר תאריך המאזן, ביום 25 למרס 2019, הכריז דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד בסך של 50 מיליון ש"ח אשר ישולם בחודש אפריל 2019.

הדירקטוריון מביע את הערכתו להנהלת החברה, מנהליה, סוכניה ועובדיה על עבודתם ותרומתם להישגי הקבוצה.

ארי קלמן,
מנהל כללי

ערן גריפל,
י"ר הדירקטוריון

רמת גן, 25 במרס, 2019

פרק ג': דוחות כספיים

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים

ליום 31 בדצמבר, 2018

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים ליום 31 בדצמבר, 2018

תוכן העניינים

<u>עמוד</u>	
2	דוח רואה החשבון המבקר בדבר ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי
3	דוח רואה החשבון המבקר
4-5	דוחות מאוחדים על המצב הכספי
6	דוחות מאוחדים על רווח או הפסד
7	דוחות מאוחדים על הרווח הכולל
8-10	דוחות מאוחדים על השינויים בהון
11-14	דוחות מאוחדים על תזרימי המזומנים
15-247	באורים לדוחות הכספיים מאוחדים
248-250	נספח לדוחות הכספיים המאוחדים - מידע אודות השקעות פיננסיות אחרות

דוח רואה החשבון המבקר לבעלי המניות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ

בדבר ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי

בהתאם לסעיף 9ב (ג) בתקנות ניירות ערך
(דוחות תקופתיים ומיידים), התש"ל-1970

ביקרנו רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של מנורה מבטחים החזקות בע"מ וחברות בנות (להלן - החברה) ליום 31 בדצמבר, 2018. רכיבי בקרה אלה נקבעו כמוסבר בפסקה הבאה. הדירקטוריון והנהלה של החברה אחראים לקיום בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי ולהערכתם את האפקטיביות של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי המצורפת לדוח התקופתי לתאריך הנ"ל. אחריותנו היא לחוות דעה על רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של החברה בהתבסס על ביקורתנו.

רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי שבוקרו על ידינו נקבעו בהתאם לתקן ביקורת 104 של לשכת רואי חשבון בישראל "ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי", על תיקונו (להלן - תקן ביקורת 104). רכיבים אלה הינם: (1) בקרות ברמת הארגון, לרבות בקרות על תהליך העריכה והסגירה של דיווח כספי ובקרות כלליות של מערכות מידע; (2) בקרות על תהליכים שהינם מהותיים מאוד לדיווח הכספי ולגילוי של חברה מאוחדת - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ושל חברות מאוחדות מהותיות נוספות (להלן - רכיבי הבקרה המבוקרים).

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקן ביקורת 104. על-פי תקן זה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה לזהות את רכיבי הבקרה המבוקרים ולהשיג מידה סבירה של ביטחון אם רכיבי בקרה אלה קויימו באופן אפקטיבי מכל הבחינות המהותיות. ביקורתנו כללה השגת הבנה לגבי בקרה פנימית על דיווח כספי, זיהוי רכיבי הבקרה המבוקרים, הערכת הסיכון שקיימת חולשה מהותית ברכיבי הבקרה המבוקרים, וכן בחינה והערכה של אפקטיביות התכנון והתפעול של אותם רכיבי בקרה בהתבסס על הסיכון שהוערך. ביקורתנו, לגבי אותם רכיבי בקרה, כללה גם ביצוע נהלים אחרים כאלה שחשבנו כנחוצים בהתאם לנסיבות. ביקורתנו התייחסה רק לרכיבי הבקרה המבוקרים, להבדיל מבקרה פנימית על כלל התהליכים המהותיים בקשר עם הדיווח הכספי, ולפיכך חוות דעתנו מתייחסת לרכיבי הבקרה המבוקרים בלבד. כמו כן, ביקורתנו לא התייחסה להשפעות הדדיות בין רכיבי הבקרה המבוקרים לבין כאלה שאינם מבוקרים ולפיכך, חוות דעתנו אינה מביאה בחשבון השפעות אפשריות כאלה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו בהקשר המתואר לעיל.

בשל מגבלות מובנות, בקרה פנימית על דיווח כספי בכלל, ורכיבים מתוכה בפרט, עשויים שלא למנוע או לגלות הצגה מוטעית. כמו כן, הסקת מסקנות לגבי העתיד על בסיס הערכת אפקטיביות נוכחית כלשהי חשופה לסיכון שבקרות התפוכנה לבלתי מתאימות בגלל שינויים בנסיבות או שמידת הקיום של המדיניות או הנהלים תשתנה לרעה.

לדעתנו, החברה קיימה באופן אפקטיבי, מכל הבחינות המהותיות, את רכיבי הבקרה המבוקרים ליום 31 בדצמבר, 2018.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, את הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לימים 31 בדצמבר, 2018 ו-2017 ולכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2018, 2017 ו-2016 והדוח שלנו, מיום 25 במרס, 2019, כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אותם דוחות כספיים מאוחדים בהתבסס על ביקורתנו ועל דוחות רואי חשבון אחרים וכן הפניית תשומת לב לאמור בבאור 38(א) לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

דוח רואי החשבון המבקרים

לבעלי המניות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ

ביקרנו את הדוחות המאוחדים על המצב הכספי המצורפים של מנורה מבטחים החזקות בע"מ והחברות הבנות שלה (להלן - החברה), לימים 31 בדצמבר, 2018 ו-2017, ואת הדוחות המאוחדים על רווח או הפסד, הרווח הכולל, השינויים בהון ותזרימי המזומנים לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2018, 2017 ו-2016. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון והנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות מאוחדות אשר נכסיהן הכלולים באיחוד אינם מהותיים ביחס לכלל הנכסים המאוחדים לימים 31 בדצמבר, 2018 ו-2017, והכנסותיהן הכלולות באיחוד לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2018, 2017 ו-2016, אינן מהותיות לכלל ההכנסות המאוחדות. וכן, לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות המוצגות על בסיס שיטת השווי המאזני, אשר ההשקעה בהן לימים 31 בדצמבר, 2018 ו-2017 הסתכמה לסך של 140,299 אלפי ש"ח ולסך של 109,966 אלפי ש"ח, בהתאמה, ואשר חלקה של החברה ברווחי (הפסדי) החברות הנ"ל הסתכם לסך של 5,833 אלפי ש"ח, 2,607 אלפי ש"ח ו- (2,628) אלפי ש"ח, לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2018, 2017 ו-2016, בהתאמה. הדוחות הכספיים של אותן חברות בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג-1973. על פי תקנים אלה נדרש מאתנו לתכנן את הביקורת ולבצע במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על-ידי הדירקטוריון והנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו ודוחות רואי החשבון האחרים מספקים בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי חשבון אחרים, הדוחות הכספיים המאוחדים הנ"ל משקפים באופן נאות מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי המאוחד לימים 31 בדצמבר, 2018 ו-2017, ואת תוצאות הפעולות המאוחדות, השינויים בהון ותזרימי המזומנים המאוחדים לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2018, 2017 ו-2016 בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

כמו כן, לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל ערוכים בהתאם להוראות תקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, עד כמה שתקנות אלו חלות על תאגיד המאחד חברות ביטוח.

מבלי לסייג את חוות דעתנו הנ"ל, הננו מפנים את תשומת הלב לאמור בבאור 38(א) לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה להתחייבויות תלויות.

ביקרנו גם, בהתאם לתקן ביקורת 104 של לשכת רואי חשבון בישראל "ביקורת של רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי", רכיבי בקרה פנימית על דיווח כספי של החברה ליום 31 בדצמבר, 2018, והדוח שלנו מיום 25 במרס, 2019 כלל חוות דעת בלתי מסוייגת על קיומם של אותם רכיבים באופן אפקטיבי.

נכסים

ליום 31 בדצמבר		באור	
2017	2018		
אלפי ש"ח			
972,073	1,052,012	4	נכסים בלתי מוחשיים
2,499	2,787	21	נכסי מסים נדחים
1,508,668	1,564,742	5	הוצאות רכישה נדחות
1,002,419	864,601	6	רכוש קבוע
429,597	455,012	7	השקעות בחברות כלולות
76,818	70,435	8	נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
244,349	494,561	8	נדל"ן להשקעה אחר
1,967,458	2,156,255	15,16	נכסי ביטוח משנה
94,010	43,255	21	נכסי מסים שוטפים
355,269	380,849	9	חייבים ויתרות חובה
786,831	778,681	10	פרמיות לגבייה
22,759,485	25,160,495	11	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
		12	השקעות פיננסיות אחרות:
4,578,129	4,645,618		נכסי חוב סחירים
11,935,770	12,116,304		נכסי חוב שאינם סחירים
374,406	503,911		מניות
1,592,348	1,556,838		אחרות
18,480,653	18,822,671		סך כל השקעות פיננסיות אחרות
2,332,089	1,579,433	'א13	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
574,228	597,971	'ב13	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
76,000	-	8	נדל"ן להשקעה מיועד למכירה
51,662,446	54,023,760		סך כל הנכסים
25,391,318	27,108,723	11	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

הון והתחייבויות

ליום 31 בדצמבר		באור	הון
2017	2018		
אלפי ש"ח			
		14	הון מניות
99,429	99,429		פרמיה על מניות
332,985	332,985		קרנות הון
386,000	231,616		יתרת עודפים
2,797,661	3,082,150		סך כל ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה
3,616,075	3,746,180		זכויות שאינן מקנות שליטה
12,118	12,268		סך כל ההון
3,628,193	3,758,448		התחייבויות
			התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
18,788,523	19,477,460	15,17-20	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
25,339,728	26,636,097	16,18-20	התחייבויות בגין מסים נדחים
241,862	153,360	21	התחייבות בשל הטבות לעובדים
148,628	145,068	22	התחייבויות בגין מסים שוטפים
5,758	14,040	21	זכאים ויתרות זכות
1,725,849	1,857,755	23	התחייבויות פיננסיות
1,783,905	1,981,532	24	סך כל ההתחייבויות
48,034,253	50,265,312		סך כל ההון וההתחייבויות
51,662,446	54,023,760		

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

25 במרס, 2019

תאריך אישור הדוחות הכספיים

שי קומפל
מנהל כספיםארי קלמן
מנהל כלליערן גריפל
יו"ר הדירקטוריון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר				
2016	2017	2018		
אלפי ש"ח [למעט נתוני רווח נקי למניה]			באור	
6,844,204	7,159,976	7,640,870		פרמיות שהורווחו ברוטו
793,516	876,356	959,179		פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
6,050,688	6,283,620	6,681,691	25	פרמיות שהורווחו בשייר
1,470,639	2,576,755	681,571	26	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
863,144	916,897	869,868	27	הכנסות מדמי ניהול
155,862	192,466	210,790	28	הכנסות מעמלות
30,834	49,581	9,166	29	הכנסות אחרות
8,571,167	10,019,319	8,453,086		סך כל ההכנסות
6,826,825	7,975,447	6,337,394		תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(558,095)	(687,140)	(694,841)		חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
6,268,730	7,288,307	5,642,553	30	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
1,362,668	1,412,243	1,454,066	31	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
724,559	719,384	714,565	32	הוצאות הנהלה וכלליות
63,402	46,584	22,682	33	הוצאות אחרות
80,121	110,113	95,179	34	הוצאות מימון
8,499,480	9,576,631	7,929,045		סך כל ההוצאות
1,715	188	(28,164)	7	חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
73,402	442,876	495,877		רווח לפני מסים על ההכנסה
26,454	159,317	164,735	21	מסים על ההכנסה
46,948	283,559	331,142		רווח נקי
				מיוחס ל:
43,580	279,522	328,141		בעלי המניות של החברה
3,368	4,037	3,001		זכויות שאינן מקנות שליטה
46,948	283,559	331,142		רווח נקי
0.69	4.42	5.19	35	רווח נקי למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה (בש"ח)

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום			
31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
46,948	283,559	331,142	רווח נקי
			רווח (הפסד) כולל אחר:
			<u>פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד</u>
(5,970)	(20,169)	12,285	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
104,532	159,623	(136,791)	שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקק לקרנות הון
(57,504)	(82,321)	(129,333)	רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד
10,088	7,079	29,489	הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
5,321	7,825	(3,965)	חלק ברווח (הפסד) כולל אחר, נטו של חברות כלולות
56,467	72,037	(228,315)	סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד
14,318	27,883	(81,246)	מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה
(3,082)	(7,177)	4,949	מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לאחרים של הפסד כולל אחר
45,231	51,331	(152,018)	סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, נטו, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד
			<u>פריטי רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד</u>
141,042	10,145	(1,027)	הערכה מחדש בגין רכוש קבוע
(579)	711	7,366	רווח (הפסד) ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת
140,463	10,856	6,339	סה"כ פריטי רווח כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, לא יועברו לרווח והפסד
32,618	2,506	2,212	מסים על ההכנסה
107,845	8,350	4,127	פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד
153,076	59,681	(147,891)	רווח (הפסד) כולל אחר, נטו
200,024	343,240	183,251	סך-הכל רווח כולל
			מיוחס ל:
196,826	339,094	180,105	בעלי המניות של החברה
3,198	4,146	3,146	זכויות שאינן מקנות שליטה
200,024	343,240	183,251	

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה											
זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון	סה"כ	יתרת עודפים	קרנות הון אחרות	קרן הון מהערכה מחדש	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ אלפי ש"ח	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	פרמיה על מניות	הון מניות	
3,628,193	12,118	3,616,075	2,797,661	6,657	124,601	(17,217)	231,798	40,161	332,985	99,429	יתרה ליום 1 בינואר, 2018
331,142	3,001	328,141	328,141	-	-	-	-	-	-	-	רווח נקי
-	-	-	1,430	-	(1,430)	-	-	-	-	-	העברה מקרן הערכה מחדש בגין מימוש רכוש קבוע
12,285	145	12,140	-	-	-	12,140	-	-	-	-	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
(136,791)	-	(136,791)	-	-	-	-	(136,791)	-	-	-	שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון
(129,333)	-	(129,333)	-	-	-	-	(129,333)	-	-	-	רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד
29,489	-	29,489	-	-	-	-	29,489	-	-	-	הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד
(1,027)	-	(1,027)	-	-	(1,027)	-	-	-	-	-	הערכה מחדש בגין רכוש קבוע
7,366	-	7,366	7,366	-	-	-	-	-	-	-	רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת
(3,965)	-	(3,965)	-	-	-	(3,965)	-	-	-	-	חלק בהפסד כולל אחר, נטו של חברות כלולות
74,085	-	74,085	(2,448)	-	236	(4,949)	81,246	-	-	-	הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לרכיבים של רווח (הפסד) כולל אחר
(147,891)	145	(148,036)	6,348	-	(2,221)	3,226	(155,389)	-	-	-	סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר
183,251	3,146	180,105	334,489	-	(2,221)	3,226	(155,389)	-	-	-	סה"כ הרווח (הפסד) הכולל
(52,996)	(2,996)	(50,000)	(50,000)	-	-	-	-	-	-	-	דיבידנד שחולק
3,758,448	12,268	3,746,180	3,082,150	6,657	122,380	(13,991)	76,409	40,161	332,985	99,429	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה

הון מניות	פרמיה על מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ אלפי ש"ח	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון
99,429	332,985	40,161	175,300	(11,941)	116,789	6,657	2,617,601	3,376,981	10,948	3,387,929
-	-	-	-	-	-	-	279,522	279,522	4,037	283,559
-	-	-	-	(20,278)	-	-	-	(20,278)	109	(20,169)
-	-	-	159,623	-	-	-	-	159,623	-	159,623
-	-	-	(82,321)	-	-	-	-	(82,321)	-	(82,321)
-	-	-	7,079	-	-	-	-	7,079	-	7,079
-	-	-	-	-	10,145	-	-	10,145	-	10,145
-	-	-	-	-	-	-	711	711	-	711
-	-	-	-	7,825	-	-	-	7,825	-	7,825
-	-	-	(27,883)	7,177	(2,333)	-	(173)	(23,212)	-	(23,212)
-	-	-	56,498	(5,276)	7,812	-	538	59,572	109	59,681
-	-	-	56,498	(5,276)	7,812	-	280,060	339,094	4,146	343,240
-	-	-	-	-	-	-	(100,000)	(100,000)	(2,976)	(102,976)
99,429	332,985	40,161	231,798	(17,217)	124,601	6,657	2,797,661	3,616,075	12,118	3,628,193

יתרה ליום 1 בינואר, 2017

רווח נקי

התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד

הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד הערכה מחדש בגין רכוש קבוע רווח ממדידה מחדש בגין תוכנית להטבה מוגדרת חלק ברווח כולל אחר, נטו של חברות כלולות

הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לפריטים של רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ הרווח (ההפסד) הכולל

דיבידנד שחולק

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה

הון מניות	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	קרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ אלפי ש"ח	קרן הון מהערכה מחדש	קרנות הון אחרות	יתרת עודפים	סה"כ	זכויות שאינן מקנות שליטה	סה"כ הון
99,429	40,161	132,502	(14,544)	8,135	6,657	2,574,830	3,180,155	8,109	3,188,264
-	-	-	-	-	-	43,580	43,580	3,368	46,948
-	-	-	(5,800)	-	-	-	(5,800)	(170)	(5,970)
-	-	104,532	-	-	-	-	104,532	-	104,532
-	-	(57,504)	-	-	-	-	(57,504)	-	(57,504)
-	-	10,088	-	-	-	-	10,088	-	10,088
-	-	-	-	141,042	-	-	141,042	-	141,042
-	-	-	-	-	-	(579)	(579)	-	(579)
-	-	-	-	-	-	-	5,321	-	5,321
-	-	(14,318)	3,082	(32,388)	-	(230)	(43,854)	-	(43,854)
-	-	42,798	2,603	108,654	-	(809)	153,246	(170)	153,076
-	-	42,798	2,603	108,654	-	42,771	196,826	3,198	200,024
-	-	-	-	-	-	-	-	2,733	2,733
-	-	-	-	-	-	-	-	(3,092)	(3,092)
99,429	40,161	175,300	(11,941)	116,789	6,657	2,617,601	3,376,981	10,948	3,387,929

יתרה ליום 1 בינואר, 2016

רווח נקי

התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ

שינוי נטו בשווי ההגון של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון

רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד

הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד

הערכה מחדש בגין רכוש קבוע הפסד ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת

חלק ברווח כולל אחר, נטו של חברות כלולות

הטבת מס (מסים על ההכנסה) המתייחסים לפריטים של רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ רווח (הפסד) כולל אחר

סה"כ הרווח (ההפסד) הכולל זכויות שאינן מקנות שליטה בחברות שאוחדו לראשונה

דיבידנד שחולק

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2016

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום			נספח	
31 בדצמבר				
2016	2017	2018		
אלפי ש"ח				
1,357,367	701,629	(497,413)	(א)	<u>תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת</u>
				<u>תזרימי מזומנים מפעילות השקעה</u>
(34,904)	(80,346)	(54,188)		השקעות בחברות כלולות
(33,949)	-	-	(ו)	מזומנים שנגרעו בשל רכישת חברות מאוחדות שאוחדו לראשונה
-	37,673	-	(ה)	תמורה ממימוש חברות מאוחדות
-	(4,201)	-	(ד)	מזומנים שנגרעו בגין איבוד שליטה בחברה מאוחדת
(125,556)	(191,031)	(84,856)		השקעה ברכוש קבוע
(134,800)	(138,023)	(178,380)		השקעה בנכסים בלתי מוחשיים
(211,761)	101,946	22,564		תמורה ממימוש (רכישות) השקעות פיננסיות על ידי חברות
(3,153)	(8,475)	(5,573)		הקבוצה שאינן חברות ביטוח, נטו
8,906	34,918	20,670		מתן הלוואות שניתנו לחברות כלולות
5,392	5,004	8,551		דיבידנד שהתקבל מחברות כלולות
(529,825)	(242,535)	(271,212)		תמורה ממימוש רכוש קבוע
				מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה
				<u>תזרימי מזומנים מפעילות מימון</u>
327,288	-	250,334		קבלת התחייבויות פיננסיות (בניכוי הוצאות הנפקה)
(137,097)	(144,105)	(185,314)		פירעון התחייבויות פיננסיות
-	(100,000)	(50,000)		דיבידנד ששולם לבעלי מניות החברה
(3,092)	(2,976)	(2,996)		דיבידנד ששולם לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
187,099	(247,081)	12,024		מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) מימון
(4,096)	(33,251)	27,688		הפרשי שער בגין יתרות מזומנים ושווי מזומנים
1,010,545	178,762	(728,913)		עליה (ירידה) במזומנים ושווי מזומנים
1,717,010	2,727,555	2,906,317	(ב)	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה
2,727,555	2,906,317	2,177,404	(ג)	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
46,948	283,559	331,142	(א) <u>תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת</u>
			רווח נקי
			התאמות לסעיפי רווח והפסד:
(1,715)	(188)	28,164	חלק החברה בהפסדי (ברווחי) חברות כלולות
(808,793)	(1,765,011)	206,241	הפסדים (רווחים) נטו מהשקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
(75,142)	(116,934)	(232,424)	הפסדים (רווחים) נטו מהשקעות פיננסיות אחרות:
(453,997)	(522,618)	(600,130)	נכסי חוב סחירים
(25,501)	(25,369)	(16,974)	נכסי חוב שאינם סחירים
19,870	(155,382)	34,790	מניות
(534,770)	(820,303)	(814,738)	אחרות
68,997	86,120	84,717	הוצאות מימון בגין התחייבויות פיננסיות
(499)	39	(112)	הפסד (רווח) ממימוש רכוש קבוע
928	68	291	ירידת ערך רכוש קבוע
250	(45)	(1,913)	ירידה (עליה) בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
(45,286)	(42,642)	(9,535)	עליה בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה אחר
-	-	(563)	רווח ממימוש נדל"ן להשקעה
(1,436)	(397)	-	רווח מצירוף עסקים
-	3,297	-	הפסד ממימוש חברות מאוחדות
29,751	4,534	-	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
49,222	59,635	45,040	פחת והפחתות:
145,976	108,681	98,440	רכוש קבוע
			נכסים בלתי מוחשיים

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
			(א) <u>תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת</u> (המשך)
1,506,569	2,479,514	1,296,369	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
1,201,774	680,512	688,937	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
(111,270)	(171,104)	(188,797)	שינוי בנכסי ביטוח משנה
(69,642)	(60,176)	(56,074)	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
26,454	159,317	164,735	מסים על ההכנסה
			שינויים בסעיפים מאזניים אחרים: השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:
(1,524)	(562)	(629)	רכישות והשבחות נדל"ן להשקעה
-	-	8,926	תמורה ממימוש נדל"ן להשקעה
(700,532)	(466,356)	(3,180,106)	רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
			השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה אחר:
(3,750)	(409)	(990)	רכישות והשבחות נדל"ן להשקעה
136,330	-	5,456	תמורה ממימוש נדל"ן להשקעה
(371,891)	(1,133,994)	(476,208)	רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
(22,969)	(19,650)	8,150	פרמיות לגבייה
(60,639)	(29,780)	(22,587)	חייבים ויתרות חובה
(120,172)	144,738	138,083	זכאים ויתרות זכות
12,493	3,650	3,805	התחייבויות בשל הטבות לעובדים
323,856	(780,512)	(1,974,898)	סך ההתאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
			מזומנים ששולמו והתקבלו במהלך השנה עבור:
(76,926)	(90,689)	(80,778)	ריבית ששולמה
991,807	1,153,004	1,094,178	ריבית שהתקבלה
(189,760)	(177,623)	(163,651)	מסים ששולמו
90,218	66,724	45,430	מסים שהתקבלו
171,224	247,166	251,164	דיבידנד שהתקבל
986,563	1,198,582	1,146,343	
1,357,367	701,629	(497,413)	סך הכל תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
1,245,185	1,832,444	2,332,089	(ב) <u>מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה</u>
471,825	895,111	574,228	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
1,717,010	2,727,555	2,906,317	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
			יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה
1,832,444	2,332,089	1,579,433	(ג) <u>מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה</u>
895,111	574,228	597,971	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
2,727,555	2,906,317	2,177,404	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
			יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה
-	97,110	-	(ד) <u>מזומנים שנגרעו בגין איבוד שליטה בחברה מאוחדת</u>
-	5,966	-	נכסים בלתי מוחשיים
-	(8,422)	-	נכסי מסים שוטפים
-	(2,202)	-	חייבים ויתרות חובה
-	92,452	-	זכאים ויתרות זכות
	(96,653)		בניכוי השקעה קיימת בעת איבוד שליטה בחברה מאוחדת
	(4,201)		
-	(36,055)	-	(ה) <u>תמורה ממימוש של חברות מאוחדות</u>
-	9,105	-	חייבים ויתרות חובה
-	287,526	-	נכסי מסים שוטפים, נטו
-	7,510	-	רכוש קבוע
-	(9,755)	-	נכסי מסים נדחים, נטו
-	(217,361)	-	זכאים ויתרות זכות
-	(3,297)	-	התחייבויות פיננסיות
-	37,673	-	הפסד ממימוש חברות מאוחדות
23,015	-	-	(ו) <u>מזומנים שנגרעו בשל רכישתן של חברות מאוחדות שאוחדו לראשונה</u>
6,256	-	-	חייבים ויתרות חובה
9,180	-	-	נכסי מסים שוטפים, נטו
341,268	-	-	השקעות בחברות כלולות
10,598	-	-	רכוש קבוע
(12,011)	-	-	נכסי מסים נדחים, נטו
(321,965)	-	-	זכאים ויתרות זכות
56,341	-	-	התחייבויות פיננסיות
			נכסים מזוהים, נטו
2,432	-	-	<u>פעולות בצירוף עסקים שאינן במזומן</u>
34	-	-	מוניטין שלילי הנובע מהרכישה
2,733	-	-	זכאים בגין רכישת מניות
17,193	-	-	זכויות שאינן מקנות שליטה
22,392	-	-	עלות השקעה קיימת במועד הרכישה
33,949	-	-	
9,179	-	-	<u>פעילות שאינה במזומן</u>
			רכישת נכס בלתי מוחשי

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

פירוט לבאורים:

עמוד	שם הבאור	באור
16	כללי	1
17	עיקרי המדיניות החשבונאית	2
48	מגזרי פעילות	3
60	נכסים בלתי מוחשיים	4
63	הוצאות רכישה נדחות	5
64	רכוש קבוע	6
68	השקעות בחברות מוחזקות	7
77	נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	8
79	חייבים ויתרות חובה	9
80	פרמיות לגבייה	10
81	השקעות פיננסיות בגין חוזים תלויי תשואה	11
84	השקעות פיננסיות אחרות	12
93	מזומנים ושווי מזומנים	13
94	הון ודרישות הון	14
100	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה	15
101	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה	16
102	התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי	17
113	נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	18
119	נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות	19
122	תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וחוזי ביטוח בריאות	20
123	מסים על ההכנסה	21
130	נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים	22
134	זכאים ויתרות זכות	23
135	התחייבויות פיננסיות	24
143	פרמיות שהורוחו בשייר	25
144	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון	26
146	הכנסות מדמי ניהול	27
146	הכנסות מעמלות	28
146	הכנסות אחרות	29
147	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר	30
147	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות	31
148	הוצאות הנהלה וכלליות	32
149	הוצאות אחרות	33
149	הוצאות מימון	34
149	רווח למניה	35
150	ניהול סיכונים	36
202	יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים	37
214	התחייבויות תלויות והתקשרויות	38
246	אירועים בתקופת הדיווח	39
247	אירועים לאחר תאריך הדיווח	40

באור 1: - כללי

א. תיאור כללי של הקבוצה ופעילותה

מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן - החברה) הינה חברה ציבורית אשר מניותיה רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל-אביב יפו. בעלי מניותיה העיקריים של החברה הינם נידן אסטבלישמנט ופלמס אסטבלישמנט (תאגידים זרים) המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, והמחזיקים (ביחד) בכ- 61.86% ממניות החברה. החברה פועלת באמצעות חברות בשליטתה בכל ענפי הביטוח העיקריים ובכללם ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (ביטוח חיים, פנסיה וגמל), ביטוח בריאות וביטוח כללי. בנוסף עוסקת החברה באמצעות חברות בשליטתה בפעילות של מתן שירותי הפצת ניירות ערך והתחייבות חיתומית ובפעילות סולארית. כמו כן, עוסקת החברה בהשקעות בנדל"ן בחו"ל, במימון ואשראי לעסקים קטנים ובינוניים, במתן התחייבות לפירעון אמצעי תשלום וניהול פעילות קרנות נאמנות באמצעות חברות כלולות.

החברה הינה תושבת ישראל, אשר נתאגדה בישראל וכתובתה הרשמית הינה ז'בוטינסקי 23, רמת גן.

ב. הגדרות

בדוחות כספיים אלה -

- החברה - מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
- חברות מאוחדות - חברות או שותפויות שדוחותיהן מאוחדים, במישרין או בעקיפין, עם דוחות החברה.
- חברות כלולות - חברות ושותפויות אשר לחברה יש השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא שליטה, ואשר השקעת החברה בהן כלולה בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה על בסיס השווי המאזני.
- חברות מוחזקות - חברות מאוחדות וחברות כלולות.
- הקבוצה - החברה והחברות המוחזקות שלה.
- צדדים קשורים - כהגדרתם ב- IAS 24.
- בעלי עניין ובעל שליטה - כהגדרתם בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010.

באור 1: - כללי (המשך)

ב. הגדרות (המשך)

- המפקח או הממונה - הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון.
- חוק הפיקוח - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.
- תקנות ההון הישנות - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
- חוזר הסולבנסי - הוראות ליישום משטר כושר פרעון כלכלי של חברות ביטוח מבוסס Solvency II.
- עמדת הממונה - עמדת הממונה בדבר הגדרת הון מוכר והון נדרש במכשירי הון מורכב שה. 2017-21809.
- כללי השקעה - תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב-2012 וחוזר "כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים" שפורסם על ידי הממונה.
- חוזי ביטוח - חוזים לפיהם צד אחד (המבטח) לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר (בעל הפוליסה), על ידי הסכמה לפצות או לשפות את בעל הפוליסה אם אירוע עתידי לא ודאי מוגדר (מקרה הביטוח) ישפיע באופן שלילי על בעל הפוליסה.
- חוזי השקעה - פוליסות שאינן מהוות חוזי ביטוח, לרבות הפקדות לקופות גמל מבטיחות תשואה.
- חוזים תלויי תשואה - חוזי ביטוח וחוזי השקעה במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח ובמגזר בריאות, בהם ההתחייבויות צמודות לתשואת תיק ההשקעות (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה).
- נכסים עבור חוזים תלויי תשואה - סך כל הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הנובעות מחוזים תלויי תשואה.
- התחייבויות בגין חוזי ביטוח - עתודות ביטוח ותביעות תלויות במגזרי הפעילות ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח, ביטוח בריאות וביטוח כללי.
- נכסי ביטוח משנה - חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.
- פרמיות - פרמיות לרבות דמים.
- פרמיות שהורווחו - פרמיות המתייחסות לתקופת הדוח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים המאוחדים

1. בסיס המדידה

הדוחות הכספיים המאוחדים ערוכים על בסיס העלות, למעט נדל"ן להשקעה, נדל"ן להשקעה מיועד למכירה, נדל"ן בשימוש עצמי, נכסים פיננסיים זמינים למכירה, נכסים והתחייבויות פיננסיות הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, התחייבויות ביטוחיות ונכסי ביטוח משנה, נכסי מיסים נדחים והתחייבויות מיסים נדחים, השקעות בחברות כלולות ונכסים והתחייבויות בגין הטבות לעובדים.

2. מתכונת העריכה של הדוחות הכספיים

דוחות כספיים אלו נערכו בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן - תקני IFRS). כמו כן, הדוחות הכספיים נערכו בהתאם לדרישות הגילוי כפי שנקבעו בחוק הפיקוח, התקנות שהותקנו על פיו והוראות הממונה, וכן בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, עד כמה שתקנות אלו חלות על תאגיד המאחד חברות ביטוח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים המאוחדים (המשך)

3. תקופת המחזור התפעולי

תקופת המחזור התפעולי של הקבוצה עולה בעיקרה על שנה, במיוחד בהתייחס לעסקי ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, לעסקי סיעוד ומחלות ואשפוז ולעסקי ביטוח כללי בעלי זנב ארוך.

4. מדיניות חשבונאית עקבית ויישום לראשונה של תקני IFRS

המדיניות החשבונאית יושמה בדוחות הכספיים באופן עקבי בכל התקופות המוצגות, למעט אם נכתב אחרת.

5. מבנה הדיווח הנוכחי

הדוחות על המצב הכספי, הכוללים בעיקר את הנכסים וההתחייבויות של הגופים המוסדיים המאוחדים, הוצגו לפי סדר נזילות ללא הבחנה בין שוטף ללא שוטף. הצגה זו, המספקת מידע מהימן ורלוונטי יותר, תואמת את הנחיות תקן IAS 1 והנחיות הממונה.

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים

השיקולים

בתהליך יישום עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה, שקלה ההנהלה את הנושאים הבאים, שלהם ההשפעה המהותית ביותר על הסכומים שהוכרו בדוחות הכספיים המאוחדים:

1. סיווג חוזי ביטוח וחוזי השקעה

חוזי ביטוח הינם חוזים בהם המבטח לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר. ההנהלה שוקלת לגבי כל חוזה עם מבטח או עם קבוצת מבטחים בעלי זיקה משותפת, האם הוא כרוך בלקיחת סיכון ביטוחי משמעותי על מנת לסווגו כחוזה ביטוח, או לחילופין כחוזה השקעה.

2. סיווג ויעוד ההשקעות הפיננסיות

הנהלת הקבוצה הפעילה שיקול דעת בבואה לסווג ולייעד את ההשקעות הפיננסיות לקבוצות הבאות:

- נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- השקעות המוחזקות לפדיון.
- הלוואות וחייבים.
- נכסים פיננסיים זמינים למכירה.

3. שליטה אפקטיבית

החברה מעריכה אם קיימת לה שליטה בחברה שבה היא מחזיקה פחות ממרבית זכויות ההצבעה, בין היתר, על פי החלק שהיא מחזיקה בזכויות ההצבעה ביחס לחלק שמחזיקים בעלי זכויות ההצבעה אחרים, הסכמי הצבעה בין חברות הקבוצה ואופן פיזור של ההחזקות האחרות וכן דפוסי ההצבעה באסיפות בעלי המניות הקודמות. בנוסף, החברה בוחנת האם קיימת לה השפעה מהותית בחברות שבהן היא מחזיקה בשיעור נמוך מ- 20%.

4. סיווג חכירה

לצורך הבחינה האם יש לסווג חכירה כמימונית או תפעולית, בוחנת החברה האם החכירה מעבירה במהותה את כל הסיכונים וההטבות הנלווים לבעלות בנכס. בכלל זאת בוחנת החברה, בין היתר, את קיומה של אופציית רכישה במחיר הזדמנותי, את תקופת החכירה ביחס לאורך החיים הכלכלי של הנכס ואת הערך הנוכחי של תשלומי החכירה המינימליים ביחס לשווי ההוגן של הנכס.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות

בעת הכנת הדוחות הכספיים, נדרשת הנהלת הקבוצה להפעיל שיקול דעת ולהסתייע באומדנים, הערכות והנחות המשפיעים על יישום המדיניות החשבונאית ועל הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות, הכנסות והוצאות. האומדנים וההנחות שבבסיסם נסקרים באופן שוטף. השינויים באומדנים החשבונאיים נזקפים בתקופה בה נעשה השינוי באומדן.

בעת גיבושם של אומדנים חשבונאיים ואקטואריים, המשמשים בהכנת הדוחות הכספיים של הקבוצה, נדרשת הנהלת הקבוצה להניח הנחות באשר לנסיבות ואירועים הכרוכים באי וודאות משמעותית. בשיקול דעתה בקביעת האומדנים, מתבססת הנהלת הקבוצה על ניסיון העבר, עובדות שונות, גורמים חיצוניים ועל הנחות סבירות לרבות ציפיות לעתיד, ככל שניתנות להערכה, בהתאם לנסיבות המתאימות לכל אומדן. יובהר שההנחות בפועל עלולות להיות שונות מאומדנים אלה, בין היתר, עקב שינויים רגולטוריים שפורסמו או צפויים להתפרסם בתחומי הביטוח, הפנסיה והגמל ואשר קיימת אי וודאות באשר לאופן התממשותם והשלכותיהם.

להלן ההנחות העיקריות שנעשו בדוחות הכספיים המאוחדים בקשר לאי הודאות לתאריך הדיווח ואומדנים קריטיים שחושבו על ידי הקבוצה, ואשר שינוי מהותי באומדנים ובהנחות עשוי לשנות את ערכם של נכסים והתחייבויות בדוחות הכספיים המאוחדים בשנה העוקבת:

1. ירידת ערך נכסים לא פיננסיים לרבות מוניטין

הקבוצה בוחנת בכל מועד דיווח אם אירעו אירועים או חלו שינויים בנסיבות המצביעים על כך שחלה ירידת ערך באחד או יותר מהנכסים הלא פיננסיים. בהתקיים סימנים לירידת ערך, נערכת בחינה באם הסכום בר ההשבה גבוה מערכו בספרים של הנכס, ובמידת הצורך נרשמת הפרשה לירידת ערך עד גובה הסכום שהינו בר השבה. היוון תזרימי המזומנים מחושב לפי שיעור היוון המשקף את הערכות השוק לגבי ערך הזמן של הכסף והסיכונים הספציפיים המתאימים לנכס. קביעת האומדנים של תזרימי המזומנים מתבססת על ניסיון העבר של נכס זה או נכסים דומים, ועל פי מיטב הערכת הקבוצה לגבי התנאים הכלכליים שישירו במהלך יתרת אורך חייו השימושיים של הנכס. כמו כן, הקבוצה בוחנת ירידת ערך של מוניטין לפחות אחת לשנה. הבחינה מחייבת את ההנהלה לבצע אומדן של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים לנבוע משימוש מתמשך ביחידה מניבת המזומנים שאליה הוקצה המוניטין. כמו כן נדרשת ההנהלה לאמוד שיעור ניכיון מתאים לתזרימי מזומנים אלה.

2. קביעת שווי הוגן של מכשירים פיננסיים לא סחירים

השווי הוגן של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים, כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוטי מכירים ושערי ריבית לגופים מוסדיים.

השווי הוגן של קרנות השקעה נקבע על פי ערך נכסי נקי (N.A.V.) בהתבסס על הדוחות הכספיים של הקרנות ומדיווחים המתקבלים מהקרנות. השווי הוגן של מניות לא סחירות נקבע על פי הערכת שווי של מומחה. השווי הוגן של אופציות נקבע לפי מודל B&S והשווי הוגן של מכשירים מורכבים נקבע על פי ציטוט של מנהל המכשיר המורכב.

3. ירידת ערך של השקעות פיננסיות

כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, או בגין נכסים פיננסיים ששוויו כזמינים למכירה, סכום ההפסד נזקף לדוח רווח והפסד. ראה סעיף יג.1. להלן. בכל תאריך דיווח הקבוצה בוחנת האם קיימת ראייה אובייקטיבית כאמור.

4. נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי

נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי מוצגים לפי שווים הוגן לתאריך הדיווח כאשר שינויים בשווי הוגן נזקפים לרווח והפסד ולרווח כולל אחר, בהתאמה. השווי הוגן נקבע על-ידי מעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים בהתאם להערכות שווי כלכליות הכוללות שימוש בטכניקות הערכה והנחות לגבי אומדנים של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים מהנכס ואומדן שיעור היוון מתאים לתזרימי מזומנים אלה. אם ניתן, נקבע השווי הוגן בהתאם לעסקאות שנעשו לאחרונה בנדל"ן בעל אופי ומיקום דומים לזה המוערך.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות (המשך)

4. נדל"ן להשקעה ונדל"ן בשימוש עצמי (המשך)

במדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה ונדל"ן לשימוש עצמי נדרשים מערכי השווי והנהלת הקבוצה להשתמש בהנחות מסוימות לגבי שיעורי התשואה הנדרשים לגבי נכסי הקבוצה, מחירי ההשכרה העתידיים, שיעורי התפוסה, חידושי חוזים, שינויי ייעוד, הסתברות להשכרת שטחים פנויים, הוצאות תפעול הנכסים, איתנותם הפיננסית של השוכרים והשלכות הנובעות מהשקעות שתידרשנה לפיתוח עתידי, על מנת להעריך את תזרימי המזומנים העתידיים מהנדל"ן. שינוי בהנחות המשמשות במדידת הנדל"ן להשקעה ונדל"ן לשימוש עצמי, עשוי לגרום לשינוי בשווי ההוגן.

5. קביעת ברות ההשבה של הוצאות רכישה נדחות

ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות נבדקת אחת לשנה תוך שימוש בהנחות כפי שמפורטות בסעיפים 1.1.2 (ה) ס"ק 2 ו-3 להלן. אם תחת הנחות אלו לא תתקיים ברות ההשבה, יתכן שיהיה צורך בהאצת ההפחתה או אף במחיקת הוצאות הרכישה הנדחות.

6. התחייבויות בגין חוזי ביטוח

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח מבוססות על שיטות הערכה אקטואריות ועל הנחות המפורטות בבאור 36(א) להלן לגבי ביטוח חיים וביטוח בריאות ובבאור 36(ב) להלן לגבי ביטוח כללי.

ההערכות האקטואריות וההנחות השונות נגזרות בעיקר מניסיון העבר ומבוססות על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את מה שיקרה בעתיד. השתנות בגורמי הסיכון, בשכיחות האירועים או בחומרתם, וכן שינוי המצב המשפטי עשויים להשפיע באופן מהותי על גובה ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח.

7. תביעות משפטיות

כנגד הקבוצה תלויות ועומדות תביעות משפטיות, תובענות ייצוגיות וכן בקשות לאישור תובענות כייצוגיות. בהערכות סיכויי התביעות המשפטיות שהוגשו נגד הקבוצה, הסתמכה הקבוצה על חוות דעת יועציה המשפטיים. הערכות אלה של היועצים המשפטיים מתבססות על מיטב שיפוטם המקצועי, בהתחשב בשלב בו מצויים ההליכים, וכן על הניסיון המשפטי שנצבר בנושאים השונים. מאחר שתוצאות התביעות תקבענה בבתי המשפט, עלולות התוצאות להיות שונות מהערכות אלה. ראה מידע נוסף בסעיף יח' ובבאור 38(א) להלן.

בנוסף לתביעות האמורות, חשופה הקבוצה לטענות / תביעות משפטיות שטרם נטענו / הוגשו, וזאת, בין היתר, בהתקיים ספק בפרשנות הסכם ו/או הוראת דין ו/או אופן יישומם. חשיפה זו מובאת לידיעת הקבוצה במספר דרכים, בין היתר, באמצעות פניות לקוחות לגורמים בקבוצה ובמיוחד לממונה על פניות הציבור בקבוצה, באמצעות תלונות של לקוחות ליחידה לפניות הציבור במשרד הממונה, ובאמצעות תביעות שאינן ייצוגיות המוגשות לבתי המשפט. נושאים אלו מובאים לידיעת הנהלת הקבוצה, אם וככל שהגורמים המטפלים מזהים כי הטענות עשויות להיות בעלות השלכות רחבות. בהערכת הסיכון הנובע מטענות / תביעות שטרם הוגשו, מסתמכת הקבוצה על הערכות פנימיות של הגורמים המטפלים וההנהלה, המשקללות את הערכת הסיכוי להגשת תביעה ואת הסיכוי להצלחת התביעה, אם וככל שתוגש. ההערכה מבוססת על הניסיון שנצבר ביחס להגשת תביעות ועל ניתוח הטענות לגופן. מטבע הדברים, לאור השלב הראשוני בו מצוי בירור הטענה המשפטית, עשויה התוצאה בפועל להיות שונה מההערכה שנעשתה בשלב בו טרם הוגשה התביעה.

8. הטבות לעובדים לאחר סיום העסקה

התחייבות בגין תוכניות הטבה מוגדרות לאחר סיום העסקה נקבעת תוך שימוש בטכניקות הערכה אקטואריות. חישוב ההתחייבות כרוך בקביעת הנחות בין השאר לגבי שיעורי היוון, שיעורי תשואה צפויים על נכסים, שיעור עליית השכר ושיעורי תחלופת עובדים. יתרת ההתחייבויות עשויה להיות מושפעת בצורה משמעותית אם יחולו שינויים באומדנים אלו.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות (המשך)

9. נכסי מסים נדחים

נכסי מסים נדחים מוכרים בגין הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים, שטרם נוצלו, במידה וצפוי שתהיה הכנסה חייבת עתידית שכנגדה ניתן יהיה לנצלם. נדרש אומדן של ההנהלה על מנת לקבוע האם ניתן להכיר בנכס מסים נדחים ואת סכום נכס המסים הנדחים שניתן להכיר בו וזאת בהתבסס על קיום, עיתוי וסכום ההכנסה החייבת במס הצפויה.

ג. מטבע הפעילות ומטבע חוץ

1. מטבע הפעילות ומטבע ההצגה

מטבע ההצגה של הדוחות הכספיים ומטבע הפעילות של החברה הינם ש"ח.

מטבע פעילות הוא המטבע המשקף באופן הטוב ביותר את הסביבה הכלכלית שבה פועלת החברה ואת עסקאותיה. מטבע הפעילות, נקבע בנפרד עבור כל חברה בקבוצה, לרבות חברות כלולות, ולפי מטבע זה נמדדים מצבה הכספי ותוצאות פעולותיה.

כאשר מטבע הפעילות של חברה בקבוצה שונה ממטבע הפעילות של החברה, חברה זו מהווה פעילות חוץ אשר נתוני דוחותיה הכספיים מתורגמים לצורך הכללתם בדוחות הכספיים המאוחדים כדלקמן:

- (א) נכסים והתחייבויות בכל תאריך דיווח (כולל מספרי השוואה) מתורגמים לפי שער סגירה בכל תאריך דיווח.
- (ב) פריטי דוח רווח או הפסד מתורגמים לפי שערי חליפין ממוצעים בכל התקופות המוצגות.
- (ג) כל הפרשי התרגום שנוצרו נזקפים כרווח (הפסד) כולל אחר לקרן הון "התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ".

הלוואות בינחברתיות בקבוצה, אשר אין כוונה לסלקן והן אינן צפויות להיפרע בעתיד הנראה לעין, מהוות במהותן חלק מההשקעה בפעילות חוץ, מטופלות כחלק מההשקעה, ולפיכך הפרשי שער הנובעים מהלוואות אלו (בניכוי השפעת המס) נזקפים לרווח (הפסד) כולל אחר.

2. עסקאות, נכסים והתחייבויות במטבע חוץ

עסקאות הנקובות במטבע חוץ (מטבע השונה ממטבע הפעילות) נרשמות עם ההכרה לראשונה בהן לפי שער החליפין במועד העסקה. לאחר ההכרה לראשונה, נכסים והתחייבויות כספיים הנקובים במטבע חוץ מתורגמים בכל תאריך דיווח למטבע הפעילות לפי שער החליפין במועד זה. הפרשי שער נזקפים לדוח רווח והפסד, למעט הפרשי שער בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה שאינם מכשירי חוב, הנזקפים לקרן הון עד למועד המימוש.

3. פריטים כספיים צמודי מדד

נכסים והתחייבויות כספיים הצמודים על פי תנאיהם לשינויים במדד מותאמים לפי המדד הרלוונטי, בכל תאריך דיווח, בהתאם לתנאי ההסכם. הפרשי הצמדה הנובעים מההתאמה כאמור נזקפים לדוח רווח והפסד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. דוחות כספיים מאוחדים

הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את הדוחות של חברות שלחברה יש שליטה בהן (חברות בנות). שליטה מתקיימת כאשר לחברה יש כח השפעה על החברה המושקעת, חשיפה או זכויות לתשואות משתנות כתוצאה ממעורבותה בחברה המושקעת וכן היכולת להשתמש בכח של החברה כדי להשפיע על סכום התשואות שינבע מהחברה המושקעת. בבחינת שליטה מובאת בחשבון השפעת זכויות הצבעה פוטנציאליות רק אם הן ממשיות. איחוד הדוחות הכספיים מתבצע החל ממועד השגת השליטה, ועד למועד בו הופסקה השליטה.

בבחינת השליטה נלקחו גם בחשבון הסיכונים שנושאת הקבוצה בהבטחת התשואה של זכויות עמיתים בקופות גמל.

הדוחות הכספיים של החברה והחברות הבנות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות הבנות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של החברה. יתרות ועסקאות הדדיות מהותיות ורווחים והפסדים הנובעים מעסקאות בין חברות הקבוצה בוטלו במלואם בדוחות הכספיים המאוחדים.

זכויות שאינן מקנות שליטה בגין חברות בנות מייצגות את ההון בחברות הבנות שאינן ניתנות לייחוס, במישרין או בעקיפין, לחברה האם. הזכויות שאינן מקנות שליטה מוצגות בנפרד במסגרת ההון של החברה. רווח או הפסד וכל רכיב של רווח כולל אחר מיוחסים לחברה ולזכויות שאינן מקנות שליטה.

ה. צירופי עסקים ומוניטין

צירופי עסקים מטופלים בשיטת הרכישה. עלות הרכישה נמדדת על פי השווי ההוגן של התמורה שהועברה במועד הרכישה בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה בנרכשת. בכל צירוף עסקים, החברה בוחרת האם למדוד את הזכויות שאינן מקנות שליטה בנרכשת בהתאם לשווי ההוגן במועד הרכישה או לפי חלקן היחסי בשווי ההוגן של הנכסים המזוהים נטו של הנרכשת.

עלויות רכישה ישירות נזקפות בעת התהוותן לדוח רווח והפסד.

בצירוף עסקים המושג בשלבים, זכויות הונויות בנרכשת שהוחזקו על ידי הרוכשת קודם להשגת השליטה נמדדות בשווי הוגן למועד הרכישה תוך הכרה בדוח רווח או הפסד משערך ההשקעה הקודמת במועד העלייה לשליטה.

מוניטין נמדד לראשונה לפי העלות, שהינה ההפרש בין תמורת הרכישה והזכויות שאינן מקנות שליטה לבין הסכום נטו של הנכסים המזוהים שנרכשו ושל ההתחייבויות שניטלו. אם סכום המוניטין שהתקבל הינו שלילי, הרוכש יכיר ברווח שנוצר במועד הרכישה.

ו. השקעות בחברות כלולות

חברות כלולות הינן חברות שלקבוצה יש השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא הושגה בהן שליטה.

השקעות הקבוצה בחברות כלולות מטופלות לפי שיטת השווי המאזני. לפי שיטת השווי המאזני, ההשקעות בחברות כלולות מוצגות לפי עלות בתוספת שינויים שלאחר הרכישה בחלק הקבוצה בנכסים נטו, לרבות רווח כולל אחר של החברות הכלולות. רווחים והפסדים הנובעים מעסקאות בין הקבוצה לבין החברות הכלולות מבוטלים בהתאם לשיעור ההחזקה.

השקעות בחברות/שותפויות אשר לקבוצה יש השפעה מהותית בהן, ובוצעו בתיקי ההשקעות של חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה, טופלו כהשקעות פיננסיות ונמדדו לפי שווי ההוגן (ראה גם סעיף ח.4.א) להלן).

מוניטין בגין רכישת חברה כלולה מוצג כחלק מההשקעה בחברה הכלולה, נמדד לפי העלות ואינו מופחת באופן שיטתי. מוניטין נבחן לצורך בחינת ירידת ערך כחלק מההשקעה בחברה הכלולה בכללותה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

1. השקעות בחברות כלולות (המשך)

הפרשים מקוריים אחרים שזוהו בעת רכישת ההשקעה בחברה הכלולה, מופחתים בהתאם לאורך החיים הכלכלי של אותם נכסים.

הדוחות הכספיים של החברה והחברות הכלולות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות הכלולות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של הקבוצה.

במקרה של רכישת חברה כלולה המושגת בשלבים, כאשר ההשקעה הקודמת בחברה הנרכשת טופלה בהתאם להוראות IAS 39, הקבוצה מיישמת את עקרונות IFRS 3 לגבי צירוף עסקים המושג בשלבים. כפועל יוצא, זכויות הוניות בנרכשת שהוחזקו על ידי הקבוצה קודם להשגת ההשפעה המהותית או השליטה המשותפת נמדדות בשווי הוגן למועד הרכישה ונכללות בתמורת הרכישה תוך הכרה ברווח או הפסד בהתאם למדידה בשווי ההוגן כאמור.

בחברות כלולות בהן נגרמו הפסדים בסכומים העולים על הונן העצמי, הכירה החברה בחלקה בהפסדי החברות הכלולות עד גובה השקעתה בהן.

2. חוזי ביטוח וחוזי השקעה

IFRS 4 הדן בחוזי ביטוח מאפשר למבטח להמשיך במדיניות החשבונאית בה נקט לפני מועד המעבר לתקינה הבינלאומית לגבי חוזי ביטוח שהוא מנפיק (לרבות עלויות רכישה קשורות ונכסים בלתי מוחשיים קשורים) וכן חוזי ביטוח משנה שהוא רוכש. להלן תמצית המדיניות החשבונאית בקשר לחוזי ביטוח:

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

(א) הכרה בהכנסות - ראה סעיף יט. להלן.

(ב) התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על-ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח על ביטוח חיים (גב' רגינה חייקין (F.I.L.A.A) חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים נקבע על-פי התנאים של החוזים הרלוונטיים.

(ג) התחייבויות בגין עסקי ביטוח חיים הצמודות למדד וההשקעות צמודות למדד המשמשות כיסוי להתחייבויות אלה, נכללו בדוחות הכספיים לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תאריך הדיווח, לרבות התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים בקשר לפוליסות שלפי תנאיהן ההצמדה הינה חצי שנתית.

(ד) הנחיות הממונה בדבר התחייבויות לתשלום קצבה:

בחוזרים שפרסם הממונה בדבר חישוב התחייבויות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים, נקבעו הוראות לחישוב הפרשות וזאת עקב קצב העלייה בתוחלת החיים המצריכה מעקב אחר הלימות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, המאפשרות קבלת קצבה והשלמתן באופן ראוי (ראה גם באור 36(א)(4)('א') להלן).

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ה) הוצאות רכישה נדחות:

(1) הוצאות הרכישה הנדחות בגין פוליסות ביטוח חיים (להלן - ה-DAC) כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות הקשורות לרכישת פוליסות חדשות. הוצאות רכישה נדחות בגין פוליסות ביטוח חיים המוגדרות כחוזי השקעה, כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה. ה-DAC מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-15 שנה. ה-DAC המתייחס לפוליסות שבוטלו או סולקו נמחק במועד הביטול או הסילוק.

הוצאות רכישה נדחות בגין חוזי השקעה בגין עסקי הפנסיה והגמל, כוללות עמלות למשווקים עובדי מבטחים פנסיה וגמל, עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה בקשר עם יצירת זכויות חוזיות חדשות. ה-DAC בגין עסקי הפנסיה והגמל מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני התקופה המשוערת לקבלת הכנסות מדמי ניהול תוך התחשבות בביטולים לפי העניין.

(2) בהתאם להוראות הממונה, האקטוארית הממונה במנורה ביטוח בודקת מידי תקופת דיווח את ברות השבת ה-DAC בביטוח חיים. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בניכוי ה-DAC מספיקה, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, דמי ניהול צפויים, תמותה ותחלואה, הנקבעות על-ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח מדי שנה על-פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

(3) לעניין ברות השבת ה-DAC בגין עסקי פנסיה וגמל, נערכת בדיקה על ידי האקטואר הממונה במנורה מבטחים פנסיה וגמל על מנת לוודא שחוזי ניהול הנכסים צפויים ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת הוצאות התפעול והעמלות בגין אותם חוזים.

(1) בדיקת נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (Liability Adequacy Test):

האקטוארית הממונה בודקת מדי שנה כי סך סכום העתודה בניכוי הוצאות רכישה נדחות מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי בגין תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות והכנסות מהשקעות. התזרים נבדק בהתחשב בביטולים צפויים ובחוזי ביטוח משנה ומהוון בריבית ריאלית, תחת הנחות סבירות. הבדיקה נעשית בנפרד עבור פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיביות. בבדיקת פוליסות פרט, הבדיקה נעשית ברמת המוצר או ביחס לפוליסות (לרבות הכיסויים שלהן) שהונפקו בתקופות שונות לפי סוגי השתתפות וכן בנפרד לפוליסות ריסק יסודיות ובמקרה של פוליסות קולקטיביות, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, שיעורי ריבית ריאלית, פרמית אי נזילות, תמותה, שיעורי מימוש גמלה ותחלואה, ובהתחשב בעודף השווי ההוגן של הנכסים הבלתי סחירים מעל ערכם בספרים. ההנחות נקבעות על ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח מדי שנה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה.

לעניין שינויים שחלו בבדיקה זו בשנת 2015 בעקבות פרסום חוזר בנושא, ראה באור 36(א')4 להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

(ז) תביעות תלויות:

תביעות תלויות מחושבות באופן פרטני בהתאם להערכת מומחי מנורה ביטוח על בסיס ההודעות בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח ולאור גורמי התפתחות צפויים על פי ניסיון העבר שנקבעו על ידי האקטוארית הממונה. חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות מחושב על פי ההסכמים שנחתמו עימם. ההוצאות העקיפות ליישוב תביעות אלו חושבו על ידי האקטוארית הממונה.

הפרשות לתשלומי גמלאות, הפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אובדן כושר עבודה, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), חושבו על-ידי האקטוארית הממונה ונכללו במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

(ח) חוזי השקעה:

תקבולים בגין חוזי השקעה לא נכללים בסעיף פרמיות שהורווחו אלא נזקפים ישירות להתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה. פדיונות ותום תקופה בגין חוזים אלה לא נזקפים לדוח רווח והפסד אלא נגרעים ישירות מהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

בדוח רווח והפסד נזקפים בשל חוזים אלה ההכנסות מהשקעות, דמי הניהול הנגבים מהמבוטחים, תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשל חלקם של המבוטחים בהכנסות מהשקעות, עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות.

(ט) הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קבוצתי:

ההפרשה נכללה בסעיף "זכאים ויתרות זכות". כמו כן, השינוי בהפרשה נזקף לסעיף פרמיות שהורווחו בדוח רווח והפסד.

2. ביטוח כללי

(א) הכרה בהכנסה - ראה סעיף יט. להלן.

(ב) סעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו ושייר כולל, בין היתר, סילוק ועלויות טיפול ישירות בגין תביעות ששולמו, הוצאות עקיפות ליישוב תביעות תלויות שאירעו בשנת הדוח וכן עדכון ההפרשה לתביעות התלויות (הכוללת הפרשה לעלויות ישירות ועקיפות בטיפול בתביעות) שנרשמה בשנים קודמות.

(ג) התחייבויות בגין חוזי ביטוח והוצאות רכישה נדחות:

עתודות הביטוח והתביעות התלויות הכלולות בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, וחלקם של מבטחי משנה בעתודה ובתביעות התלויות, הכלול בסעיף נכסי ביטוח משנה, חושבו בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (חישוב עתודות בביטוח כללי), התשע"ג-2013, (להלן - תקנות חישוב העתודות), הנחיות הממונה ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, המיושמות בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים הממונים בחברות ביטוח מאוחדות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן:

(1) הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה (Unearned Premium Reserve) משקפת את דמי הביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך הדיווח.

(2) הפרשה לפרמיה בחסר (Premium Deficiency) נרשמת במידה והפרמיה שטרם הורווחה (בניכוי הוצאות הרכישה הנדחות) אינה מכסה את העלויות הצפויות בגין חוזי הביטוח.

(3) תביעות תלויות המחושבות לפי השיטות כמפורט להלן:

3.1 תביעות תלויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי ענפים כאמור בסעיף 3.2 להלן. הוצאות עקיפות ליישוב תביעות נכללות לפי הערכה אקטוארית. התחשיב האקטוארי עבור מנורה ביטוח בוצע על-ידי האקטוארית הממונה על ביטוח כללי הגב' נעמה חשמונאי (F.I.L.A.A.), ובגין ההתחייבויות הביטוחיות (למעט ענף רכב חובה) של שומרה ביטוח, על-ידי מר ניר הרמתי שהינו נושא משרה בשומרה ביטוח. התחשיב האקטוארי בענף רכב חובה בשומרה ביטוח מבוצע על ידי הגב' נעמה חשמונאי.

3.2 בענפי ביטוח המהווים כ- 2% מהתביעות התלויות בשייר, שבהן קבע האקטואר כי לא ניתן ליישם מודל אקטוארי עקב העדר מובהקות סטטיסטית, נכללו התביעות התלויות הידועות בהתבסס על הערכה פרטנית לכל תביעה לפי חוות דעת שנתקבלה מעורכי דין, מומחי חברות הביטוח המאוחדות ומומחים חיצוניים שמטפלים בתביעות. ההערכות כוללות הפרשה מתאימה לסילוק והוצאות הטיפול אשר טרם שולמו למועד הדוחות הכספיים וכן בתוספת IBNER, ככל שנדרש. במסגרת יישום הנוהג המיטבי (ראה גם סעיף ד'4 להלן), החל מיום 31 בדצמבר, 2015 מוסיפה מנורה ביטוח הפרשה נוספת המחושבת בשיטת עודף הכנסות על הוצאות. להערכת מנורה ביטוח, שיטה זו מייצגת את מידת הזהירות הנדרשת בהתאם לנוהג המיטבי.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

(ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן:
(המשך)

(3) תביעות תלויות המחושבות לפי השיטות כמפורט להלן: (המשך)

3.3 שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות. בענפים שאינם סטטיסטיים נלקחים השיבובים בחשבון בעת הערכת הסיכון בתיקי התביעה על בסיס פרטני.

(ה) בדיקת נאותות ההתחייבות בביטוח כללי
חברות הביטוח המאוחדות בוחנות את נאותות ההתחייבויות בביטוח כללי על פי עקרונות הנוהג המיטבי כמפורט בבאור 36(ב')2 להלן.

(ו) הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי כוללות עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות המיוחסות לרכישת פוליסות, המתייחסות לפרמיות שטרם הורווחו. הוצאות הרכישה מחושבות לפי שיעורי ההוצאות בפועל או לפי שיעורים תקינים, שנקבעו בתקנות הפיקוח, כאחוז מהפרמיה שטרם הורווחה, לכל ענף בנפרד, לפי הנמוך שבהם.

(ז) עסקים המתקבלים מהתאגיד המנהל של המאגר לביטוח רכב חובה ("הפול") בע"מ (להלן - הפול), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף), נכללים לפי דיווחים המתקבלים עד לתאריך הדיווח בתוספת הפרשות לפי העניין, והכול בהתאם לשיעור השתתפות חברות הביטוח המאוחדות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

3. ביטוח בריאות

(א) הכרה בהכנסה - ראה סעיף יט. להלן.

(ב) התחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות:

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות מחושבות בהתאם להוראות הממונה (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות וחלקם של מבטחי משנה בהן נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח (קטרינה רזניק F.I.L.A.A), למעט בענפי מחלות קשות וביטוח סיעודי, בהם מתבצעת ההערכה האקטוארית על ידי האקטוארית הממונה על ביטוח חיים במנורה ביטוח.

ההתחייבויות כוללות במידת הצורך, הפרשה בגין הפסד צפוי בברוטו ובשייר (פרמיה בחסר), המחושבת על בסיס הערכה אקטוארית על בסיס אומדן תזרים מזומנים בגין הכיסוי.

(ג) הוצאות רכישה נדחות:

הוצאות רכישה נדחות בביטוח בריאות כוללות עמלות לסוכנים ולמפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות, בקשר לרכישת פוליסות חדשות. ה-DAC בביטוח בריאות (מחלות ואשפוז) מחושב על פוליסות שנמכרו החל משנת 2005 ומופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-6 שנים ובביטוחי בריאות ארוכי טווח (סיעוד ומחלות קשות) לא יותר מ-15 שנים. בפוליסות שבוטלו ה-DAC נמחק במועד הביטול.

מידי שנה בודקות האקטואריות הממונות את ברות ההשבה של ה-DAC. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שההתחייבויות בגין חוזי הביטוח בניכוי ה-DAC בגין הפוליסות שנמכרו מספיקות, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תמותה ותחלואה, הנקבעות על ידי האקטוארים הממונים מידי שנה על פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים.

(ד) בדיקת נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות (Liability Adequacy Test):

האקטוארית הממונה בודקת מידי שנה כי סך סכום העתודה בניכוי הוצאות רכישה נדחות מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי בגין תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות. התזרים נבדק לאחר ניכוי ביטולים צפויים ומהוון בריבית ריאלית, תחת הנחות סבירות. הבדיקה נעשית ברמת המוצר בהתאם להנחיות הממונה.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תמותה ותחלואה והן נקבעות על ידי האקטוארית הממונה במנורה ביטוח מידי שנה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה (לפרטים נוספים ראה באור 36(א)4 להלן).

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. חוזי ביטוח וחוזי השקעה (המשך)

3. ביטוח בריאות (המשך)

ה) תביעות תלויות

ההפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח סיעודי, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן ההפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), נכללו במסגרת ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

1) הפרשה בגין השתתפות ברווחים של מבטחים בביטוח קבוצתי
ההפרשה נכללה בסעיף "זכאים ויתרות זכות". כמו כן, השינוי בהפרשה קוזז מסעיף "פרמיה שהורווחה".

2) ההתחייבויות הביטוחיות כוללות, במידת הצורך, הפרשה בגין הפסד צפוי, המחושבת על בסיס הערכה אקטוארית על בסיס אומדן תזרים מזומנים בגין החוזה.

ח. מכשירים פיננסיים

מכשיר פיננסי מוכר כנכס או התחייבות במועד קבלת התנאים החוזיים על ידי החברה (מועד העיסקה).

1. מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים

מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים כוללים נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות. נכסים פיננסיים כוללים השקעות פיננסיות (נכסי חוב סחירים, נכסי חוב בלתי סחירים, מניות ואחרות) וכן נכסים פיננסיים אחרים כגון: פרמיות לגביה, חייבים אחרים, מזומנים ושווי מזומנים. כמו כן, מכשירים פיננסיים כוללים התחייבויות פיננסיות, כגון הלוואות ואשראי שנתקבלו ואשראי ספקים וזכאים אחרים.

ההכרה הראשונית במכשירים פיננסיים שאינם נגזרים הינה לפי שווי הוגן ולגבי מכשירים שאינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד בתוספת כל עלויות העסקה הישירות הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה הראשונית, מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים נמדדים כמפורט בהמשך. מכשיר פיננסי מוכר כנכס או כהתחייבות במועד קבלת התנאים החוזיים על ידי החברה (מועד העסקה).

מזומנים ושווי מזומנים

מזומנים כוללים יתרות מזומנים הניתנים לשימוש מיידי. שווי מזומנים כוללים השקעות לזמן קצר, ברמת נזילות גבוהה אשר ניתנים להמרה בנקל לסכומים ידועים של מזומנים ואשר חשופים לסיכון בלתי משמעותי של שינויים בשווי ואינם מוגבלים בשעבוד.

נכסים פיננסיים זמינים למכירה

נכסים פיננסיים זמינים למכירה הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים, אשר יועדו כזמינים למכירה או שאינם מסווגים לאחת משתי הקבוצות: נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד או הלוואות וחייבים. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים פיננסיים זמינים למכירה נמדדים לפי השווי הוגן. רווחים או הפסדים כתוצאה מהתאמות שווי הוגן, למעט בגין ריבית והפרשי שער המתייחסים למכשירי חוב ודיבידנד ממכשיר הוגן, אשר נזקפים לרווח והפסד לסעיף רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון, נזקפים כרווח (הפסד) כולל אחר לקרן הון בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה. במועד גריעת ההשקעה או במקרה של ירידת ערך, הרווח או ההפסד כולל אחר שהוכר בעבר, נזקף לדוח רווח והפסד.

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

מכשיר פיננסי מסווג כנמדד לפי שווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הוא מוחזק למסחר או אם יועד ככזה בעת ההכרה הראשונית בו.

הלוואות וחייבים

הלוואות וחייבים הינן השקעות המוחזרות בתשלומים קבועים או הניתנים לקביעה, שאינן נסחרות בשוק פעיל. לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות מוצגות על פי תנאיהן לפי העלות בתוספת עלויות עיסקה ישירות, תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית, ובניכוי הפרשה לירידת ערך. חייבים לזמן קצר מוצגים לפי תנאיהם בערכם הנומינלי.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ח. מכשירים פיננסיים (המשך)

2. מכשירים פיננסיים נגזרים

נגזרים פיננסיים מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן, עלויות עסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. לאחר ההכרה הראשונית, נמדדים הנגזרים לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

3. נכסים והתחייבויות צמודי מדד שאינם נמדדים לפי שווי הוגן

ערכם של נכסים והתחייבויות פיננסיות צמודי מדד, שאינם נמדדים לפי שווי הוגן, משוערך בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

4. ייעוד הנכסים הפיננסיים

הקבוצה קיבלה החלטות לייעוד הנכסים כדלקמן:

(א) נכסים של חברת ביטוח מאוחדת הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות תלויות תשואה

מרבית נכסים אלו, הכוללים מכשירים פיננסיים סחירים ומכשירים פיננסיים לא סחירים (לרבות השקעות בחברות כלולות), יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזוהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן תמנע עיוות חשבונאי של הצגת נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות לפי בסיסי מדידה שונים (MISMATCH), כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה (וועדת ההשקעות הרלוונטית) באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

חלק ממכשירי החוב הלא סחירים, הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות תלויות תשואה, סווגו כהלוואות וחייבים ונמדדים תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית, כמתאפשר על פי הוראות הממונה.

(ב) נכסים של חברות ביטוח מאוחדות שאינם נכללים בתיקי השקעות כנגד פוליסות תלויות תשואה (נוסטרו)

(1) נכסים שאינם סחירים, שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב שאינם סחירים הכוללים אגרות חוב מיועדות (אג"ח ח"צ), אגרות חוב בלתי סחירות אחרות, תעודות מסחריות, פקדונות בבנקים והלוואות, סווגו כהלוואות וחייבים. מניות שאינן סחירות סווגו כנכסים פיננסיים זמינים למכירה.

(2) נכסים סחירים שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב ומניות סחירים סווגו לקבוצת נכסים פיננסיים זמינים למכירה, למעט מלוות קצרי מועד ממשלתיות אשר יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

(3) נגזרים ומכשירים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם

נכסים אלו, סחירים ושאינם סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

(4) נכסים פיננסיים שהועברו אל חברת ביטוח מאוחדת מחברה מאוחדת שאינה חברת ביטוח

נכסים פיננסיים כאמור בסעיפים 1 ו-2 לעיל, אשר הועברו אל חברת ביטוח מאוחדת מחברה מאוחדת שאינה חברת ביטוח, מסווגים בחברת הביטוח המאוחדת בקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת בהתאם לסיווגם המקורי בחברה המעבירה כאמור בסעיף ג) להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ח. מכשירים פיננסיים (המשך)

4. ייעוד הנכסים הפיננסיים (המשך)

הקבוצה קיבלה החלטות לייעוד הנכסים כדלקמן: (המשך)

ג) מכשירים פיננסיים המוחזקים על ידי החברה וחברות בקבוצה שאינן חברות ביטוח

כל הנכסים הפיננסיים הסחירים של החברה והחברות הבנות שאינן חברות ביטוח, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

5. התחייבויות פיננסיות

א. התחייבויות פיננסיות בעלות מופחתת

כתבי התחייבות, אגרות חוב ואשראי נושאי ריבית מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן בניכוי עלויות עסקה מיוחדות ישירות (לדוגמה, עלויות גיוס הלוואה). לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות ואשראי נושאי ריבית מוצגים לפי עלות מופחתת תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית הלוקחת בחשבון גם את עלויות העסקה המיוחדות ישירות.

ב. התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד

התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד מתייחסות לנגזרים המיועדים עם ההכרה הראשונית בהם, להיות מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.

6. קיצוז מכשירים פיננסיים

נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות מקוזזים והסכום נטו מוצג בדוח על המצב הכספי, אם קיימת זכות שניתנת לאכיפה משפטית לקזז את הסכומים שהוכרו, וכן קיימת כוונה לסלק את הנכס ואת ההתחייבות על בסיס נטו, או לממש את הנכס ולסלק את ההתחייבות במקביל. הזכות לקזז חייבת להיות ניתנת לאכיפה משפטית לא רק במהלך העסקים הרגיל של הצדדים לחוזה, אלא גם במקרה של פשיטת רגל או חדלות פרעון של אחד הצדדים. על מנת שהזכות לקזז תהיה קיימת באופן מיידי, אסור שהיא תהיה תלויה באירוע עתידי או שיהיו פרקי זמן שבהם היא לא תחול, או שיהיו אירועים שיגרמו לפגיעתה.

7. גריעת מכשירים פיננסיים

נכסים פיננסיים

נכס פיננסי נגרע כאשר פקעו הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי מזומנים מהנכס הפיננסי, או כאשר הקבוצה מעבירה את הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי המזומנים מהנכס הפיננסי או נוטלת על עצמה מחויבות לשלם את תזרימי המזומנים שהתקבלו במלואם לצד שלישי, ללא עיכוב משמעותי, ובנוסף העבירה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס או לא העבירה ולא הותירה בידיה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס אך העבירה את השליטה על הנכס.

התחייבויות פיננסיות

התחייבות פיננסית נגרעת כאשר היא מסולקת, דהיינו ההתחייבות נפרעה, בוטלה או פקעה. התחייבות פיננסית מסולקת כאשר הקבוצה פורעת את ההתחייבות על ידי תשלום במזומן, בנכסים פיננסיים אחרים, בסחורות או שירותים, או משוחררת משפטית מההתחייבות.

8. לעניין ירידת ערך נכסים פיננסיים, ראה סעיף יג.1 להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. רכוש קבוע

1. הכרה ומדידה

פריטי רכוש קבוע נמדדים לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות, בניכוי פחת שנצבר והפסדים מירידת ערך, למעט נדל"ן בשימוש עצמי כאמור בסעיף 4 להלן.

עלות תוכנה שנרכשה, המהווה חלק בלתי נפרד מתפעול הציוד המתייחס, מהוונת כחלק מעלות ציוד זה.

עלות נכס בהקמה כוללת את עלות החומרים, עלויות אשראי וכן כל עלות נוספת שניתן לייחס במישרין להבאת הנכס למיקום ולמצב כך שיוכל לפעול באופן שהתכוונה ההנהלה.

2. עלויות עוקבות

עלות החלפת חלק מפריט רכוש קבוע מוכרת כחלק מהערך בספרים של אותו פריט אם צפוי כי התועלת הכלכלית העתידית הגלומה בפריט תזרום אל הקבוצה וכי עלותו ניתנת למדידה באופן מהימן. הערך בספרים של החלק שהוחלף נגרע. עלויות תחזוקה שוטפות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

3. פחת

פחת נזקף לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של כל חלק מפריטי הרכוש הקבוע.

שיעורי הפחת בהם נעשה שימוש בתקופה השוטפת ובתקופות ההשוואתיות הינו כדלקמן:

בניינים (למעט מרכיב הקרקע)	- 2%-4%
שיפורים במושכר	- לאורך תקופת השכירות החזויה
כלי רכב	- 15%
מחשבים וציוד היקפי	- 25%-33%
ציוד וריהוט משרדי	- 6%-15%
שדות סולאריים	- 3.33%-6.67%

אורך החיים השימושיים, שיטת הפחת וערך השייר נבחנים לפחות פעם בשנה והשינויים מטופלים כשינוי אומדן חשבונאי באופן של מכאן ולהבא מהמועד שבו בוצע השינוי. הפחתת נכסים מופסקת כמוקדם מבין המועד בו הנכס מסווג כמוחזק למכירה לבין המועד שבו הנכס נגרע.

נכס נגרע מהדוחות הכספיים במועד המכירה או כאשר לא צפויות עוד הטבות כלכליות מהשימוש בנכס. רווח או הפסד מגריעת הנכס (המחושב כהפרש בין התמורה נטו מהגריעה והעלות המופחתת בדוחות הכספיים) נכלל בדוח רווח והפסד בתקופה בה נגרע הנכס.

4. הערכה מחדש נדל"ן בשימוש עצמי

הקבוצה מיישמת את מודל ההערכה מחדש למדידת נדל"ן בשימוש עצמי. בהתאם למודל זה, נמדד הנדל"ן בשווי ההוגן והשפעת השיערוך כאמור, בניכוי השפעת המס, נזקפת לקרן הון מהערכה מחדש.

הערכות השווי בוצעו על ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי שהינו בעל כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתאם למספר מתודולוגיות שיערוך, לרבות גישת העלות, גישת ההשוואה והיוון דמי שכירות ראויים מנכסים דומים.

נכס שהוערך מחדש מופחת על בסיס הסכום המשוער. הערכות מחדש מבוצעות באופן סדיר על מנת לוודא שהיתרה בדוחות הכספיים אינה שונה באופן מהותי מהערך שהיה נקבע לפי השווי ההוגן בתאריך הדיווח. ירידת ערך של נכס שהוערך מחדש נזקפת ישירות לרווח כולל אחר, עד לסכום שבו קיימת יתרת זכות בקרן ההערכה מחדש בגין אותו נכס. ירידת ערך מעבר לכך תיזקף לרווח והפסד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. רכוש קבוע (המשך)

4. הערכה מחדש נדל"ן בשימוש עצמי (המשך)

עלייה בערכו של נכס כתוצאה מהערכה מחדש, מוכרת ברווח או הפסד עד לסכום שבו היא מבטלת ירידה כתוצאה מהערכה מחדש של אותו נכס, שהוכרה קודם לכן ברווח או הפסד. כל עלייה נוספת לאחר מכן נזקפת לקרן הערכה מחדש.

קרן הערכה מחדש מועברת ישירות לעודפים כאשר הנכס נגרע.

5. שינוי ייעוד

העברת נכס מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מתבצעת כאשר יש שינוי בייעוד, כגון הפסקת שימוש בנכס על-ידי הבעלים או הסכם שכירות תפעולית עם צד שלישי. ההפרש בין השווי ההוגן לעלות של נכס שהועבר מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מטופל כהערכה מחדש בהתאם ל-16 IAS ונזקף לקרן הערכה מחדש.

העברת נכס מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע מתבצעת כאשר יש שינוי בייעוד, כגון התחלת שימוש בנכס על-ידי הבעלים. העלות של הנכס המועבר מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע הינה השווי ההוגן במועד המעבר.

י. נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה הינו נדל"ן (קרקע, מבנה או שניהם) המוחזק על ידי הבעלים לצורך הפקת דמי שכירות או לשם עליית ערך, או שתיהן.

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי עלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. בתקופות עוקבות הנדל"ן להשקעה נמדד לפי שווי הוגן, אשר משקף את תנאי השוק במועד הדיווח, בניכוי היטלים עתידיים. רווחים או הפסדים הנובעים משינויים בשווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה, נזקפים לרווח או הפסד במועד התהוותם. נדל"ן להשקעה אינו מופחת באופן שיטתי.

לצורך קביעת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה מתבססת הקבוצה על הערכת שווי שמבוצעת על ידי מעריכים חיצוניים בלתי תלויים שהינם מומחים בהערכות שווי של נדל"ן והינם בעלי הידע והניסיון הנדרשים. לפרטים נוספים ראה באור 8 ב' להלן.

יא. חכירות

המבחנים לסיווג חכירה כמימונית או כתפעולית מבוססים על מהות ההסכמים והם נבחנים במועד ההתקשרות על-פי הכללים להלן שנקבעו בתקן IAS 17.

הקבוצה כחוכר

1. חכירה מימונית

בחכירה מימונית, הועברו לקבוצה באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים לשימוש בנכס החכור. הנכס החכור נמדד בתחילת תקופת החכירה לפי הנמוך מבין השווי ההוגן של הנכס החכור או הערך הנוכחי של תשלומי החכירה המינימליים ולאחר מכן מופחת לאורך תקופת החיים השימושיים שלו או תקופת החכירה, הקצרה מבין השתיים.

2. חכירה תפעולית

הסכמי חכירה, בהם לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הגלומים בשימוש בנכס החכור, מסווגים כחכירה תפעולית. תשלומי החכירה מוכרים כהוצאה בדוח רווח והפסד באופן שוטף על פני תקופת החכירה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. חכירות (המשך)

הקבוצה כמחכיר

חכירה תפעולית

נכסים אשר לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים לבעלות על הנכס, מסווגים כחכירה תפעולית. עלויות ראשוניות ישירות שהתהוו בגין הסכם החכירה, מתווספות לעלות הנכס המוכר ומוכרות כהוצאה לאורך תקופת החכירה לפי אותו בסיס. תקבולי החכירה מוכרים כהכנסה ברווח או הפסד בקו ישר על פני תקופת החכירה. תקבולי חכירה מותנים נזקפים לדוח רווח והפסד כהכנסה במועד שבו לחברה זכאות לקבלם.

יב. נכסים בלתי מוחשיים

נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בנפרד נמדדים עם ההכרה הראשונית לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בצירופי עסקים נכללים לפי השווי ההוגן במועד הרכישה. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים בלתי מוחשיים מוצגים על פי עלותם בניכוי הפחתה מצטברת ובניכוי הפסדים מירידות ערך שנצברו.

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים בלתי מוגדר אינם מופחתים באופן שיטתי וכפופים לבחינת ירידת ערך מדי שנה וכן בכל עת שקיים סימן המצביע כי ייתכן שחלה ירידת ערך (ראה גם סעיף יג.4. להלן). אורך החיים השימושיים של נכסים אלה נבחן מדי שנה כדי לקבוע אם הערכת אורך החיים כבלתי מוגדר עדיין תקפה. אם האירועים והנסיבות אינם תומכים עוד בהערכה כאמור, השינוי באורך החיים השימושיים מבלתי מוגדר למוגדר מטופל כשינוי באומדן חשבונאי, ובאותו מועד נבחנת גם ירידת ערך ומופחת הנכס באופן שיטתי על פני תקופת אורך החיים השימושים שלו.

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר מופחתים על פני אורך החיים השימושיים שלהם על בסיס שיטת הקו הישר ונבחנת לגביהם ירידת ערך כאשר קיימים סימנים המצביעים על כך שקיימת לגביהם ירידת ערך. תקופת הפחתה ושיטת הפחתה של נכס בלתי מוחשי עם אורך חיים שימושיים מוגדר נבחנות לפחות בכל סוף שנה.

1. עלויות פיתוח תוכנה

הוצאות פיתוח תוכנה מהוונות אך ורק אם ניתן למדוד באופן מהימן את עלויות הפיתוח; התוכנה ישימה מבחינה טכנית ומסחרית; צפויה הטבה כלכלית עתידית מהפיתוח, ולקבוצה כוונה ומקורות מספיקים להשלים את הפיתוח ולהשתמש בתוכנה. הוצאה שהוונה כוללת שכר עבודה ישיר שניתן לייחסו ישירות להכנת הנכס ולשימוש המיועד. הוצאות פיתוח אחרות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

2. תוכנות

נכסי הקבוצה כוללים מערכות מחשב המורכבות מחומרה ותוכנות. תוכנות המהוות חלק אינטגרלי מחומרה, אשר אינה יכולה לפעול ללא התוכנות המותקנות עליה, מסווגות כרכוש קבוע. לעומת זאת, רישיונות לתוכנות העומדות בפני עצמן ומוסיפות פונקציונליות נוספת לחומרה, מסווגים כנכסים בלתי מוחשיים.

3. עלויות עוקבות

עלויות עוקבות מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק כאשר הן מגדילות את ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בנכס בגינו הן הוצאו. כל העלויות האחרות, לרבות עלויות הקשורות למוניטין או מותגים שפותחו באופן עצמי, נזקפות לדוח רווח והפסד עם התהוותן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יב. נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

4. הפחתה

הפחתה נזקפת לדוח רווח והפסד על פני אומדן אורך החיים השימושי של הנכסים הבלתי מוחשיים, פרט למוניטין, מהמועד שבו הנכסים זמינים לשימוש.

אומדן אורך החיים השימושי לתקופה הנוכחית ולתקופות השוואתיות הינו כדלקמן:

(א) עודף עלות המיחוס לתיק ביטוח נרכש מופחת על פני 5 שנים, עודף עלות המיחוס לקשרי סוכנים והסכמי התקשרות של סוכנות ביטוח מאוחדת מופחת על פני 10-20 שנים ועודף עלות המיחוס לשם מסחרי מופחת על פני 6 שנים.

(ב) עודף עלות שנוצר ברכישה של מבטחים פנסיה והמיחוס לתיק לקוחות מופחת על פני 20 שנים.

(ג) עודפי עלות שנוצרו ברכישת זכויות ניהול קופות גמל והמיחוסים לתיקי לקוחות מופחתים על פני תקופה של 5 עד 12 שנים (ראה באור 4 להלן).

(ד) תוכנות - מופחתות בקו ישר על פני 4-8 שנים.

האומדנים בדבר שיטת הפחת ואורך החיים השימושי נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח.

ג. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים

הקבוצה בוחנת בכל תאריך דיווח אם קיימת ירידת ערך כמפורט להלן:

1. השקעות פיננסיות

א. נכסים פיננסיים המוצגים בעלות מופחתת

ראיה אובייקטיבית לירידת ערך קיימת כאשר אירוע אחד או יותר השפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס לאחר מועד ההכרה.

הקבוצה בוחנת ראיות לירידת ערך לגבי נכסי חוב המסווגים להלוואות וחייבים ברמת הנכס הבודד.

במידה וקיימת ראיה אובייקטיבית כי צפוי הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, סכום ההפסד הנזקף לדוח רווח והפסד נמדד כהפרש בין יתרת הנכס בספרים והערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים, המהוונים בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית המקורית של הנכס הפיננסי.

בתקופות עוקבות הפסד מירידת ערך מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את השבת ערכו של הנכס לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד. ביטול כאמור נזקף לרווח והפסד עד לגובה ההפסד שהוכר.

ב. נכסים פיננסיים זמינים למכירה

הראיה לירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירים הוניים, כוללת ירידה משמעותית או מתמשכת בשווי ההוגן של הנכס מתחת לעלותו וכן בחינת שינויים בסביבה הטכנולוגית, הכלכלית או המשפטית או בסביבת השוק בה פועלת החברה שהנפיקה את המכשיר. הבחינה של ירידה משמעותית או מתמשכת, תלויה בנסיבות בכל תאריך דיווח, כאשר, במסגרת הבחינה, מובאות בחשבון התנודתיות ההיסטורית בשווי ההוגן וכן קיומה של ירידה בשווי ההוגן בשיעור כולל של 20% ומעלה או ירידת ערך הנמשכת לאורך תקופה העולה על שנה. כאשר קיימת ראיה לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לרווח כולל אחר, מסווג מחדש לרווח והפסד. בתקופות עוקבות, ביטול הפסד מירידת ערך אינו נזקף לרווח והפסד אלא נזקף לרווח כולל אחר.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים (המשך)

1. השקעות פיננסיות (המשך)

ב. נכסים פיננסיים זמינים למכירה (המשך)

ראיות לירידת ערך של נכסים פיננסיים זמינים למכירה שהם מכשירי חוב, כוללות אירוע אחד או יותר שהשפיעו באופן שלילי על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים מהנכס לאחר מועד ההשקעה. כאשר קיימת ראייה לירידת ערך, ההפסד המצטבר שנזקף לרווח כולל אחר, הנמדד כהפרש בין עלות הרכישה (בניכוי תשלומי קרן, הפחתות לפי שיטת הריבית האפקטיבית והפסדים קודמים מירידת ערך) לבין השווי ההוגן, מוכר כהפסד מירידת ערך בדוח רווח והפסד. בתקופות עוקבות הפסד מירידת ערך שיוחס למכשיר חוב מבוטל כאשר ניתן לייחס באופן אובייקטיבי את העלייה בשווי ההוגן לאירוע שהתרחש לאחר ההכרה בהפסד מירידת הערך. ביטול כאמור נזקף לרווח והפסד עד לגובה ההפסד שהוכר.

2. ביטוח משנה

א. ההתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי חברות הביטוח המאוחדות אינן משחררות אותן מהתחייבויותיהן כלפי המבוטחים על פי פוליסות הביטוח.

מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על פי החוזים עימו, עלול לגרום לחברות הביטוח המאוחדות הפסדים.

ב. חברות הביטוח המאוחדות מבצעות הפרשה לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק על בסיס הערכות סיכון פרטניות ועל בסיס עומק החוב. בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות הביטוחיות מתחשבות חברות הביטוח המאוחדות, בין היתר, בהערכת אפשרות הגביה ממבטחי המשנה. כאשר חלקם של מבטחי המשנה כאמור מחושב על בסיס אקטוארי, חלקם של אותם מבטחי משנה שבקשיים מחושב בהתאם להמלצת האקטואר, המביאה בחשבון את כלל גורמי הסיכון. כמו כן, מתחשבות חברות הביטוח המאוחדות בעת עריכת ההפרשות, בין היתר, בנכונות הצדדים להגיע להסכמי CUT OFF (סיום התקשרויות בדרך של פירעון סופי של החובות) במטרה לצמצם את החשיפה.

3. פרמיה לגבייה

הפרשה לחובות מסופקים בגין פרמיות לגבייה מחושבת בהתאם לגיל החוב ובנוסף נקבעת באופן ספציפי בגין חובות שלדעת ההנהלה גבייתם מוטלת בספק.

4. נכסים שאינם פיננסיים

הקבוצה בוחנת אפשרות לירידת ערך של נכסים שאינם פיננסיים (למעט הוצאות רכישה נדחות, נדל"ן להשקעה ונכסי מס נדחים), כאשר ישנם סימנים כתוצאה מאירועים או שינויים בנסיבות המצביעים על כך שיתרת הנכסים בספרים אינה בר-השבה. במקרים בהם יתרת הנכסים הלא פיננסיים בספרים עולה על הסכום בר-ההשבה שלהם, מופחתים הנכסים לשווי בר-ההשבה שלהם. השווי בר-ההשבה הוא הגבוה מבין מחיר המכירה, נטו ושווי שימוש.

בהערכת שווי השימוש מהוונים תזרימי המזומנים הצפויים לפי שיעור ניכיון לפני מס המשקף את הסיכונים הספציפיים לכל נכס. בגין נכס שאינו מייצר תזרימי מזומנים עצמאיים נקבע סכום בר-השבה עבור היחידה מניבת המזומנים שאליה שייך הנכס. הפסדים מירידת ערך נזקפים לדוח רווח והפסד לסעיף הוצאות אחרות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים (המשך)

4. נכסים שאינם פיננסיים (המשך)

הקרטריונים הייחודיים להלן מיושמים בבחינת ירידת ערך של הנכסים הספציפיים הבאים:

(א) מוניטין

לצורך בחינת ירידת ערך, מוניטין שנרכש בצירוף עסקים מוקצה במועד הרכישה לכל אחת מהיחידות מניבות המזומנים של הקבוצה, שצפויות להפיק תועלת מצירוף העסקים.

הקבוצה בוחנת את המוניטין לצורך ירידת ערך, בתום כל שנה, או לעיתים קרובות יותר אם אירועים או שינויים בנסיבות מצביעים על כך שקיימת ירידת ערך.

ירידת ערך נקבעת בגין מוניטין על ידי בחינת סכום בר-ההשבה של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) שאליה מתייחס המוניטין. כאשר סכום בר-ההשבה של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) נמוך מהיתרה בספרים של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) שאליה הוקצה המוניטין, מוכר הפסד מירידת ערך המיוחס ראשית למוניטין. הפסדים מירידת ערך מוניטין אינם מבוטלים בתקופות עוקבות.

(ב) חברות כלולות

הקבוצה קובעת, לאחר יישום שיטת השווי המאזני, אם יש צורך להכיר בהפסד נוסף בגין ירידת ערך של ההשקעה בחברות כלולות. הקבוצה קובעת בכל תאריך דיווח אם קיימת ראיה אובייקטיבית לירידת ערך של ההשקעה בחברה כלולה. במידה ויש צורך בכך, מוכר הפסד מירידת ערך, בסכום הפרש בין סכום בר ההשבה של ההשקעה בחברה הכלולה לבין ערכה בדוחות הכספיים. סכום בר ההשבה הינו הגבוה מבין שווי הוגן ושווי שימוש המחושב בהתבסס על הערכת שווי של תזרימי המזומנים נטו שמפיקה החברה הכלולה. ההפסד מירידת ערך נזקף לדוח רווח והפסד בסעיף חלק ברווחי חברות כלולות, נטו.

לדעת הקבוצה, לבחינה קבוצתית של ירידת ערך לגבי הנכסים שפורטו לעיל, לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים, היות והבחינה ברמת הנכס הבודד מזהה את הרוב המוחלט של הפסדים שהתהוו.

ד. מדידת שווי הוגן

שווי הוגן הוא המחיר שהיה מתקבל במכירת נכס או המחיר שהיה משולם להעברת התחייבות בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה.

מדידת שווי הוגן מבוססת על ההנחה כי העסקה מתרחשת בשוק העיקרי של הנכס או ההתחייבות, או בהעדר שוק עיקרי, בשוק הכדאי ביותר.

השווי ההוגן של נכס או התחייבות נמדד תוך שימוש בהנחות שמשתתפים בשוק ישתמשו בעת תמחור הנכס או ההתחייבות, בהנחה שמשתתפים בשוק פועלים לטובת האינטרסים הכלכליים שלהם.

מדידת שווי הוגן לנכס לא פיננסי מביאה בחשבון את היכולת של משתתף בשוק להפיק הטבות כלכליות באמצעות הנכס בשימוש המיטבי שלו או על ידי מכירתו למשתתף אחר בשוק שישתמש בנכס בשימוש המיטבי שלו.

הקבוצה משתמשת בטכניקות הערכה שמתאימות לנסיבות ושקיימים עבורן מספיק נתונים שניתנים להשגה כדי למדוד שווי הוגן, תוך מיקסום השימוש בנתונים רלוונטיים הניתנים לצפייה ומיזעור השימוש בנתונים שאינם ניתנים לצפייה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

י.ד. מדידת שווי הוגן (המשך)

השווי ההוגן של מכשירים פיננסיים הנסחרים בשוק פעיל נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. בגין מכשירים פיננסיים שלהם אין שוק פעיל, השווי ההוגן נקבע באמצעות שימוש בשיטות הערכה. שיטות אלו כוללות התבססות על עסקאות שבוצעו לאחרונה בתנאי שוק, התייחסות לשווי השוק הנוכחי של מכשיר אחר דומה במהותו, היוון תזרימי מזומנים או שיטות הערכה אחרות. השווי של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים, ראה באור 12 ז'.

כל הנכסים וההתחייבויות הנמדדים בשווי הוגן או שניתן גילוי לשווי ההוגן שלהם, מחולקים לקטגוריות בתוך מדרג השווי ההוגן, בהתבסס על רמת הנתונים הנמוכה ביותר, המשמעותית למדידת השווי ההוגן בכללותה:

- רמה 1- מחירים מצוטטים (ללא התאמות) בשוק פעיל של נכסים והתחייבויות זהים.
- רמה 2- נתונים שאינם מחירים מצוטטים שנכללו ברמה 1, אשר ניתנים לצפייה במישרין או בעקיפין.
- רמה 3- נתונים שאינם מבוססים על מידע שוק ניתן לצפייה (טכניקות הערכה ללא שימוש בנתוני שוק ניתנים לצפייה).

טו. נכס המיועד למכירה

נכס מסווג כמיועד למכירה, כאשר יישבו ייעשה בעיקר באמצעות עסקת מכירה ולא באמצעות שימוש מתמשך. האמור מתקיים כאשר הנכס זמין למכירה מיידית במצבו הנוכחי, קיימת מחויבות של החברה למכירה, קיימת תוכנית לאיתור קונה והמימוש צפוי ברמת ודאות גבוהה ביותר להסתיים בתוך שנה ממועד הסיווג. נכס זה מוצג כנכס שוטף בנפרד בדוח על המצב הכספי לפי שוויו ההוגן בניכוי עלויות למכירה.

טז. הון מניות

עלויות המתחייבות ישירות להנפקת מניות מוצגות כהפחתה מההון.

יז. התחייבויות בשל הטבות לעובדים

1. הטבות לזמן קצר

הטבות לעובדים לזמן קצר הינן הטבות אשר צפויות להיות מסולקות במלואן תוך שנה מתום תקופת הדיווח השנתית, בה העובדים סיפקו את השירות המתייחס והן כוללות משכורות, ימי חופשה, הבראה והפקדות מעסיק לביטוח לאומי ומוכרות כהוצאות עם מתן השירותים. התחייבות בגין בונוס במזומן או תוכנית להשתתפות ברווחים, מוכרת כאשר לקבוצה קיימת מחויבות משפטית או משתמעת לשלם את הסכום האמור בגין שירות שניתן על ידי העובד וניתן לאמוד באופן מהימן את הסכום.

2. הטבות לאחר סיום העסקה

בקבוצה קיימות מספר תוכניות הטבה לאחר העסקה. התוכניות ממומנות בדרך כלל על ידי הפקדות בחברות ביטוח ובקרנות פנסיה (להלן - נכסי תוכנית).

תוכניות להפקדה מוגדרת

בהתאם לסעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, משלמת הקבוצה באופן קבוע תשלומים מבלי שתהיה לה מחויבות משפטית או משתמעת לשלם תשלומים נוספים, גם אם בקרן לא הצטברו סכומים מספיקים כדי לשלם את כל ההטבות לעובד המתייחסות לשירות העובד בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הפקדות הקבוצה בתוכניות הפקדה מוגדרת, נזקפות כהוצאה לרווח והפסד במקביל לקבלת שירותי העבודה מהעובד.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יז. התחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

2. הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

תוכניות להפקדה מוגדרת (המשך)

בנוסף, לקבוצה תוכנית להטבה מוגדרת בגין תשלום פיצויים בהתאם לחוק פיצויי פיטורין, אשר לפיו זכאים עובדים לקבל פיצויים עם פיטוריהם או פרישתם. ההתחייבות בשל סיום העסקה נמדדת לפי שיטת שווי אקטוארי של יחידת הזכאות החזויה. החישוב האקטוארי מביא בחשבון עלויות שכר עתידיות ושיעור עזיבת עובדים, וזאת על בסיס הערכה של עיתוי התשלום. הסכומים מוצגים על בסיס היוון תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים, לפי שיעורי הריבית בהתאם לתשואה במועד הדיווח של אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה, אשר מועד פרעונן דומה לתקופת ההתחייבות המתייחסת לפיצויי הפרישה.

הקבוצה מפקידה כספים בגין התחייבויותיה לתשלום פיצויים לחלק מעובדיה באופן שוטף בקרנות פנסיה וחברות ביטוח (להלן - נכסי התוכנית). נכסי התוכנית הינם נכסים המוחזקים על ידי קרן הטבות עובד לזמן ארוך או בפוליסות ביטוח כשירות. נכסי התוכנית אינם זמינים לשימוש נושי הקבוצה ולא ניתן לשלםם ישירות לקבוצה.

מרכיב הפיצויים בפוליסות שהופקו על ידי חברת ביטוח מאוחדת אינו מהווה נכסי תוכנית בדוחות הכספיים ומקוזז מההתחייבויות בגין חוזי הביטוח.

ההתחייבות בשל הטבות לעובדים המוצגת בדוח על המצב הכספי מייצגת את הערך הנוכחי של התחייבות הטבות המוגדרת בניכוי השווי ההוגן של נכסי התוכנית.

מדידות מחדש של ההתחייבות נטו נזקפות לרווח כולל אחר בתקופה בה הם נוצרו.

3. הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך

ההתחייבות נטו של הקבוצה בגין הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך, שאינן מתייחסות לתכניות הטבה לאחר העסקה, היא בגין סכום ההטבה העתידית המגיעה לעובדים בגין שירותים שהוענקו בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. סכום הטבות אלו מהווה לערכו הנוכחי. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה, אשר מועד פרעונן דומה לתנאי המחויבויות של הקבוצה.

יח. הפרשות

הפרשה בהתאם ל- IAS 37 מוכרת כאשר לקבוצה יש מחויבות נוכחית, משפטית או משתמעת, כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, הניתנת לאמידה בצורה מהימנה, וכאשר צפוי כי יידרש שימוש במשאבים כלכליים על מנת לסלק את המחויבות.

להלן סוגי הפרשות שנכללו בדוחות הכספיים:

תביעות משפטיות - הפרשה בגין תביעות משפטיות מוכרת כאשר לקבוצה מחויבות קיימת (משפטית או משתמעת) כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, ויותר סביר מאשר לא כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחויבות וניתן לאמוד את המחויבות באופן מהימן.

חוזים מכבידים - הפרשה לחוזים מכבידים מוכרת כאשר ההטבות הצפויות להתקבל מהחוזים על ידי הקבוצה נמוכות ביחס לעלויות הבלתי נמנעות כתוצאה מעמידה במחויבויות החוזיות. ההפרשה נמדדת על פי הנמוך מבין הערך הנוכחי של העלות החזויה לביטול החוזה והערך הנוכחי של העלות החזויה נטו להמשך קיום החוזה.

היטלים - היטלים המוטלים על החברה על ידי מוסדות ממשלה באמצעות חקיקה, מטופלים בהתאם לפרשנות IFRIC 21, לפיה ההתחייבות לתשלום ההיטל תוכר רק בעת קרות האירוע היוצר את המחויבות לתשלום.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יט. הכרה בהכנסה

החל מיום 1 בינואר 2018 הקבוצה מיישמת לראשונה את IFRS 15 - הכרה בהכנסה מחוזים עם לקוחות (להלן - התקן). התקן מחליף, בין היתר, את IAS 18 - הכנסות. התקן אינו חל על הכרה בהכנסה מחוזי ביטוח אך חל על חלק מההכנסות האחרות של הקבוצה שאינן מחוזי ביטוח. התקן מציג מודל בן חמישה שלבים שיחול על הכנסות הנובעות מחוזים עם לקוחות:

- שלב 1 - זיהוי החוזה עם הלקוח, לרבות התייחסות לקיבוץ חוזים וטיפול בשינויים (modifications) בחוזים.
- שלב 2 - זיהוי מספר מחויבויות ביצוע נפרדות (distinct) בחוזה.
- שלב 3 - קביעת מחיר העסקה, לרבות התייחסות לתמורה משתנה, רכיב מימון משמעותי, תמורות שאינן במזומן ותמורה שתשולם ללקוח.
- שלב 4 - הקצאת מחיר העסקה לכל מחויבות ביצוע נפרדת על בסיס מחיר המכירה היחסי הנפרד תוך שימוש במחירים נצפים אם הם זמינים, או באומדנים והערכות.
- שלב 5 - הכרה בהכנסה בעת עמידה במחויבות ביצוע, תוך הבחנה בין קיום מחויבות במועד מסוים לבין קיום מחויבות לאורך זמן.

ליישום התקן לא היתה השפעה מהותית על הדוחות הכספיים של החברה. להלן מדיניות ההכרה בהכנסה של הקבוצה:

1. פרמיות:

(א) פרמיות בביטוח חיים ובביטוח בריאות, לרבות פרמיות חסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה נרשמות כהכנסות בהגיע מועד גבייתן. ביטולים נרשמים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה, או באופן יזום עקב פיגורים בתשלום, בכפוף להוראות כל דין. השתתפות המבוטחים ברווחים בפוליסות מנוכה מהפרמיות שהורווחו.

(ב) פרמיות בביטוח כללי נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. הפרמיות מתייחסות בעיקרן לתקופת ביטוח של שנה. ההכנסות מפרמיה ברוטו ושינויים בפרמיה שטרם הורווחה בגינה, נרשמים בסעיף פרמיות שהורווחו ברוטו.

פרמיות בענף רכב חובה נזקפות לרווח והפסד בעת פירעון הפרמיה אך לא לפני תחילת תקופת הביטוח הואיל והכיסוי הביטוחי מותנה בתשלום הפרמיה.

פרמיות בענף דירות המבוטחות כבטוחה למשכנתא נרשמות כהכנסה בהגיע מועד גבייתן (מדי חודש).

פרמיות מפוליסות שתחילת הביטוח שלהן לאחר תאריך הדיווח נזקפות לרווח והפסד כפרמיות מראש.

ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים המאוחדים הינן לאחר ביטולים שנתקבלו מבעלי פוליסות, ובניכוי ביטולים והפרשות עקב אי פירעון דמי הביטוח, בכפוף להוראות כל דין ובניכוי השתתפות המבוטחים ברווחים, על בסיס ההסכמים שבתוקף.

2. דמי ניהול:

(א) דמי ניהול בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה:

דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות הממונה על בסיס התשואה וצבירת החיסכון של המבוטחים בתיק תלוי התשואה.

דמי הניהול כוללים את המרכיבים כדלקמן:

פוליסות שנמכרות החל מ-1 בינואר, 2004 - דמי ניהול קבועים בלבד.

גגין פוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 - דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון ונרשמים על בסיס צבירה.

דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מה-1 בינואר ועד ה-31 בדצמבר) בניכוי דמי הניהול הקבועים. ניתן לגבות רק דמי ניהול משתנים חיוביים ובניכוי סכומים שליליים שנצברו בשנים קודמות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

י.ט. הכרה בהכנסה (המשך)

2. דמי ניהול: (המשך)

(א) דמי ניהול בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה: (המשך)

במהלך השנה נרשמים דמי הניהול המשתנים על בסיס צבירה בהתאם לתשואה החודשית הריאלית, ככל שהיא חיובית. בחודשים בהם התשואה הריאלית שלילית מוקטנים דמי הניהול המשתנים עד לגובה סך דמי הניהול המשתנים שנגבו במצטבר מתחילת השנה. תשואה שלילית שלא בוצע בגינה הקטנה של דמי ניהול במהלך השנה השוטפת, תנוכה לצורך חישוב דמי הניהול המשתנים מתשואה חיובית בשנה העוקבת.

דמי ניהול בגין חוזי השקעה כוללים גם דמי ניהול בגין הגביה השוטפת.

(ב) דמי ניהול מקרנות פנסיה, קופות גמל, קרנות נאמנות וניהול תיקים:

הכנסות מניהול קרנות פנסיה וקופות גמל נזקפות על בסיס יתרות הנכסים המנוהלים ועל בסיס התקבולים מהעמיתים, בהתאם להנחיות הממונה. הכנסות מניהול קרנות נאמנות נזקפות על בסיס צבירה בגין השווי הנקי השנתי הממוצע של נכסי הקרנות. הכנסות מניהול תיקי השקעות נזקפות על בסיס צבירה בגין יתרות הנכסים המנוהלים.

3. עמלות:

הכנסות מעמלות בסוכנויות ביטוח מאוחדות נזקפות בעת התהוותן.

הכנסות מעמלות ממבטחי משנה נזקפות במועד הזכאות לקבלתן, בהתאם להסכמים עם מבטחי המשנה.

הכנסות מעמלות חיתום וניהול, הכפופות לביצוע בפועל של הנפקה, נזקפות לדוח רווח והפסד רק לאחר הנפקת ניירות הערך או במועד שהתגבשו התחייבויות המנפיקים והקונים, לפי המוקדם ובמקביל נזקפות ההוצאות הכרוכות בביצוען.

4. הכנסות מהפקת חשמל:

הכנסות מהפקת חשמל בחברות מאוחדות מוכרות בעת ייצור החשמל.

כ. רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו, הכנסות מימון והוצאות מימון

רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון כוללים הכנסות ריבית והפרשי הצמדה בגין נכסי חוב ויתרות חובה אחרות, הכנסות מדיבידנד, רווחים (הפסדים) נטו ממכירת נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה והפסדים שהועברו לרווח והפסד בגין ירידות ערך קבועות, שינויים בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, שינויים בשווי ההוגן של נגזרים המוצגים כהתחייבויות פיננסיות, הפסדים מירידות ערך קבועות בנכסי חוב שאינם סחירים, רווחים (הפסדים) ממטבע חוץ בגין נכסי חוב ושינויים בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה והכנסות מדמי שכירות של נדל"ן להשקעה.

רווחים (הפסדים) ממימוש השקעות מחושבים כהפרש בין תמורת המימוש נטו ובין העלות המקורית או העלות המופחתת ומוכרים בעת קרות אירוע המכירה.

רווחים והפסדים מהפרשי שער ושינויים בשווי ההוגן של השקעות הפיננסיות מדווחים בנטו.

הכנסות ריבית מוכרות עם צבירתן, באמצעות שיטת הריבית האפקטיבית. הכנסות מדיבידנדים מוכרות במועד בו מוקנית לחברה הזכות לקבלת תשלום.

הכנסות מדמי שכירות מוכרות לפי שיטת הקו הישר על פני תקופת השכירות.

הוצאות מימון כוללות הוצאות ריבית והפרשי הצמדה בגין התחייבויות פיננסיות וריבית והפרשי שער על פקדונות ויתרות מבטחי משנה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כא. הוצאות הנהלה וכלליות

הוצאות הנהלה וכלליות מסווגות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות, הנכללות בסעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה, להוצאות הקשורות ברכישה, הנכללות בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות וליתרת הוצאות הנהלה וכלליות אחרות הנכללות בסעיף זה. הסיווג נערך בהתאם למודלים פנימיים של הקבוצה, המבוססים על הוצאות ישירות שנזקפו והוצאות עקיפות שהועמסו.

מידי תקופת דיווח, הקבוצה מתקפת את המודלים על מנת לייחס בצורה המיטבית את ההוצאות בין מגזרי הפעילות השונים ובין ההוצאות המסווגות להוצאות עקיפות לייחוס לתביעות, הוצאות הקשורות ברכישה והוצאות הנהלה וכלליות אחרות.

כב. מסים על ההכנסה

הוצאות מסים על הכנסה כוללות מסים שוטפים ונדחים. הוצאות מסים על הכנסה נזקפות לדוח רווח והפסד, למעט אם הן מתייחסות לפריטים הנזקפים לרווח כולל אחר או להון.

1. מסים שוטפים

חבות בגין מסים שוטפים נקבעת תוך שימוש בשיעורי המס וחוקי המס שחוקקו או אשר חקיקתם הושלמה למעשה, עד לתאריך הדיווח, וכן התאמות הנדרשות בקשר לחבות המס לתשלום בגין שנים קודמות.

2. מסים נדחים

מסים נדחים מחושבים בגין הפרשים זמניים בין הסכומים הנכללים בדוחות הכספיים לבין הסכומים המובאים בחשבון לצרכי מס.

יתרות המסים הנדחים מחושבות לפי שיעור המס הצפוי לחול כאשר הנכס ימומש או ההתחייבות תסולק, בהתבסס על חוקי המס שחוקקו או אשר חקיקתם הושלמה למעשה עד לתאריך הדיווח.

בכל תאריך דיווח, נבחנים נכסי מסים נדחים ובמידה שלא צפוי ניצולם הם מופחתים. הפרשים זמניים בגינם לא הוכרו נכסי מסים נדחים נבחנים בכל תאריך דיווח ובמידה שניצולם צפוי, מוכר נכס מס נדחה.

בחישוב המסים הנדחים לא מובאים בחשבון המסים שהיו חלים במקרה של מימוש ההשקעות בחברות מוחזקות, כל עוד מכירת ההשקעות בחברות מוחזקות אינה צפויה בעתיד הנראה לעין.

מסים נדחים מחושבים במקרים בהם חלוקת דיבידנד לחברות ביטוח מאוחדות על ידי חברות מוחזקות כרוכה בחבות מס נוספת, למעט במקרים בהם מדיניות החברה הינה שלא ליזום חלוקת דיבידנד בחברות מאוחדות טרם מימושן.

מסים נדחים מקוזזים אם קיימת זכות חוקית לקיזוז נכס מס שוטף כנגד התחייבות מס שוטפת והמסים הנדחים מתייחסים לאותה יישות החייבת במס.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כג. רווח למניה

רווח למניה מחושב על ידי חלוקת הרווח המיוחס לבעלי המניות של החברה במספר המניות הרגילות המשוקלל הקיים בפועל במהלך התקופה. חלקה של החברה ברווחי חברות מוחזקות מחושב לפי חלקה ברווח למניה של אותן חברות מוחזקות מוכפל במספר המניות המוחזקות על ידי החברה.

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם

1. תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 17, חוזי ביטוח

בחודש מאי 2017 פרסם ה-IASB את תקן דיווח כספי בינלאומי מספר 17 בדבר חוזי ביטוח (להלן - התקן החדש).

התקן החדש קובע כללים להכרה, מדידה, הצגה וגילוי בקשר לחוזי ביטוח ויחליף את ההוראות הקיימות בנושא. התקן החדש צפוי לגרום לשינויים משמעותיים בדיווח הכספי של חברות ביטוח.

בהתאם לתקן החדש, יש למדוד את ההתחייבות הביטוחית כערך הנוכחי של תזרימי המזומנים הצפויים מחוזי הביטוח תוך התחשבות באי הוודאות הגלומה בתחזיות אלו (מרווח הסיכון). כמו כן, הרווח הגלום בחוזי הביטוח יוכר על פני תקופת הכיסוי, וההשפעה של שינויים בהנחות (למעט ריבית) תיפרס על פני תקופת הכיסוי, אך אם קבוצת חוזי ביטוח אינה צפויה להיות רווחית, או הופכת למפסידה, יש להכיר בהפסד באופן מידתי.

לגבי חוזי ביטוח מסוימים (בדרך כלל חוזי ביטוח אלמנטרי עם כיסוי ביטוחי של עד שנה) ניתן ליישם מודל מדידה פשוט יותר שאינו שונה בהרבה מהמדידה המקובלת כיום.

התקן החדש ייושם החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2021. אימוץ מוקדם אפשרי, כל עוד תקן הדיווח הכספי IFRS 9 - מכשירים פיננסיים מיושם במקביל.

בחודש נובמבר 2018 הוחלט ב-IASB להציע דחייה של מועד היישום לראשונה של IFRS 17 בשנה אחת ליום 1 בינואר, 2022.

התקן החדש ייושם למפרע. אם ורק אם יישום למפרע אינו מעשי, הישות תבחר באחת משתי הגישות הבאות:

1. גישת יישום למפרע חלקי.
2. גישת השווי ההוגן.

חברות הביטוח המאוחדות החלו בבחינת השלכות של אימוץ התקן על הדוחות הכספיים.

2. IFRS 9 - מכשירים פיננסיים

בחודש יולי 2014 ה-IASB פירסם את הנוסח המלא והסופי של IFRS 9 - מכשירים פיננסיים, המחליף את IAS 39 - מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה. IFRS 9 (להלן - התקן) משנה את הוראות הסיווג והמדידה של נכסים פיננסיים והוא חל על כל הנכסים הפיננסיים שבתחולת IAS 39.

התקן קובע כי בעת ההכרה לראשונה כל הנכסים הפיננסיים יימדדו בשווי הוגן. בתקופות עוקבות יש למדוד מכשירי חוב בעלות מופחתת רק אם מתקיימים שני התנאים המצטברים הבאים:

- הנכס מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא להחזיק בנכסים על מנת לגבות את תזרימי המזומנים החוזיים הנובעים מהם (להלן - מבחן הקרן והחבות בלבד).

- על פי התנאים החוזיים של הנכס הפיננסי, החברה זכאית, במועדים מסויימים, לקבל תזרימי מזומנים המהווים אך ורק תשלומי קרן ותשלומי ריבית על יתרת קרן.

המדידה העוקבת של כל יתר מכשירי החוב והנכסים הפיננסיים האחרים תהיה על פי שווי הוגן. התקן קובע הבחנה בין מכשירי חוב אשר ימדדו בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ומכשירי חוב שימדדו בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

2. IFRS 9 - מכשירים פיננסיים (המשך)

נכסים פיננסיים שהינם מכשירים הוניים יימדדו בתקופות עוקבות בשווי הוגן, וההפרשים ייזקפו לרווח והפסד או לרווח (הפסד) כולל אחר, על פי בחירת החברה לגבי כל מכשיר ומכשיר. אם מדובר במכשירים הוניים המוחזקים למטרות מסחר, חובה למדוד אותם בשווי הוגן דרך רווח או הפסד.

כמו כן, התקן כולל מודל חדש הבנוי משלושה שלבים למדידת ירידת ערך של מכשירי חוב פיננסיים אשר אינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ומתבסס על הפסדי אשראי צפויים. כל שלב קובע את אופן המדידה של הפסדי האשראי הצפויים וזאת בהתבסס על שינויים שחלו בסיכון האשראי של מכשיר החוב. כמו כן, ניתנת הקלה במודל זה לנכסים פיננסיים בעלי תקופות אשראי קצרות, כגון לקוחות.

בהתייחס לגריעה ולהתחייבויות פיננסיות שלא נבחרה לגביהן חלופת השווי ההוגן, קובע התקן הוראות זהות לאלה של IAS 39. בהתייחס להתחייבויות שלגביהן נבחרה חלופת השווי ההוגן קובע התקן כי סכום השינוי בשווי ההוגן של ההתחייבות, המיוחס לשינויים בסיכון האשראי של החברה, ייזקף לרווח כולל אחר. כל יתר השינויים בשווי ההוגן ייזקפו לרווח והפסד.

התקן כולל דרישות חדשות בנוגע לחשבונאות גידור.

התקן ייושם החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2018.

בחודש ספטמבר 2016 פורסם תיקון לתקן IFRS 4 אשר מתיר לישות שמנפיקה חוזי ביטוח לאמץ את IFRS 9 עם התאמות (להלן: "The overlay approach") או לדחות את אימוץ IFRS 9 ליום 1 בינואר 2021 (להלן: "גישת הדחיה" או "הפטור הזמני").

בחודש ספטמבר 2018 הוחלט ב-IASB להציג הארכה של הפטור הזמני מיישום IFRS 9 לחברות ביטוח אשר אימצו את גישת הדחיה, עד ליום 1 בינואר, 2022.

לצורך יישום גישת הדחיה על הישות לעמוד בקריטריונים הבאים:

1. הישות לא יישמה קודם לכן גרסה כלשהי של IFRS 9.
2. פעילויות הישות הן באופן ניכר פעילויות הקשורות לביטוח.

בהתאם לתקן, פעילויות הישות הן באופן ניכר פעילויות הקשורות לביטוח כאשר:

(א) הערך בספרים של התחייבויותיה הנובע מחוזי ביטוח, כולל רכיבי פיקדון או נגזרים משובצים אשר הופרדו מחוזי הביטוח, הוא משמעותי ביחס לסך הערך בספרים של כלל התחייבויות; וכן

(ב) שיעור הערך בספרים של ההתחייבויות הקשורות לביטוח ביחס לסך הערך בספרים של כלל ההתחייבויות הינו:

- גדול מ-90% או;
- בין 80% ל-90% כולל, וכן למבטח אין פעילות משמעותית שאיננה קשורה לביטוח.

מבטח אשר בוחר ליישם את גישת הדחיה נדרש לתת גילוי אשר יאפשר למשתמשים בדוחות הכספיים:

1. להבין כיצד הישות עומדת בקריטריונים לצורך יישום גישת הדחיה;
2. לערוך השוואה בין מבטחים אשר מיישמים את גישת הדחיה לבין ישויות שמיישמות את IFRS 9.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

2. IFRS 9 - מכשירים פיננסיים (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2015, הערך בספרים של התחייבויות החברה הקשורות לביטוח מהווה 87% מסך הערך בספרים של התחייבויות החברה.

התחייבות	ערך בספרים אלפי ש"ח	שיעור מסך ההתחייבויות %
התחייבויות הנובעות מחוזים בתחולת IFRS 4	24,432,192	58.1%
התחייבויות בגין חוזי השקעה לא נגזרים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	9,138,319	21.7%
התחייבויות המהוות הון לצורך משטר ההון החל על החברה	1,187,914	2.8%
התחייבויות למס	219,706	0.5%
התחייבויות בגין הטבות לעובדים	92,221	0.2%
התחייבויות אחרות	1,612,362	3.8%
סך הכל	36,682,714	87.3%

מאז אותו מועד לא חלו שינויים בפעילות החברה המחייבים הערכה מעודכנת.

החברה מיישמת את הפטור הזמני מ- IFRS 9 כפי שמתאפשר על ידי IFRS 4 מאחר והיא עומדת בקריטריונים לעיל שכן פעילויותיה קשורות בעיקרן לביטוח.

החברה לא ביצעה התאמת מדיניות חשבונאית בגין חברות כלולות שיטמו את IFRS 9, כמתאפשר על ידי הפטור הזמני.

3. IFRS 16 - חכירות

בחודש ינואר 2016 פרסם ה- IASB את תקן דיווח כספי בינלאומי מספר 16 בדבר חכירות (להלן - התקן החדש). בהתאם לתקן החדש, חכירה מוגדרת כחווה, או חלק מחווה, אשר מעביר בתמורה לתשלום את זכות השימוש בנכס לתקופת זמן מוגדרת.

להלן עיקר השפעות התקן החדש:

- התקן החדש דורש מחוכרים להכיר בכל החכירות בדוח על המצב הכספי (פרט לחריגים מסוימים, ראה להלן). חוכרים יכירו בהתחייבות בגין תשלומי החכירה ומנגד יכירו בנכס זכות שימוש, באופן דומה לטיפול החשבונאי בחכירה מימונית בהתאם לתקן הקיים- IAS 17 חכירות. כמו כן, החוכרים יכירו בהוצאות ריבית ובהוצאות פחת בנפרד.
- תשלומי חכירה משתנים שאינם תלויים במדד או בריבית אשר מבוססים על ביצוע או שימוש יוכרו כהוצאה מצד החוכרים או כהכנסה מצד המחכירים במועד היווצרותם.
- במקרה של שינוי בתשלומי חכירה משתנים הצמודים למדד, על החוכר להעריך מחדש את ההתחייבות בגין החכירה כאשר השפעת השינוי תיזקף לנכס זכות-השימוש.
- הטיפול החשבונאי מצד המחכיר נותר ללא שינוי מהותי לעומת התקן הקיים, קרי, סיווג כחכירה מימונית או כחכירה תפעולית.
- התקן החדש כולל שני חריגים שבהם החוכרים רשאים לטפל בחכירות בהתאם לטיפול החשבונאי הקיים בהתייחס לחכירות תפעוליות, וזאת במקרה של חכירות נכסים בעלי ערך כספי נמוך או במקרה של חכירות לתקופה של עד שנה.

התקן החדש ייושם החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר 2019. התקן החדש מאפשר לחוכרים לבחור באחת מגישות היישום הבאות:

- (א) יישום למפרע מלא - לפי גישה זו, נכס זכות-השימוש וההתחייבות יוצגו בדוח על המצב הכספי כאילו מאז ומעולם נמדדו בהתאם להוראות התקן החדש. במקרה זה, השפעת יישום התקן החדש לתחילת התקופה המוקדמת ביותר המוצגת תיזקף להון. כמו כן, החברה תציג מחדש את דוחותיה הכספיים המוצגים כמספרי השוואה. יתרת ההתחייבות למועד יישום התקן החדש לראשונה תחת גישה זו, תחושב תוך שימוש בשיעור הריבית הגלום בחכירה אלא אם שיעור זה אינו ניתן לקביעה בנקל שאז יש להשתמש בשיעור הריבית התוספתי של החוכר במועד ההתקשרות בחכירה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

3. IFRS 16 - חכירות (המשך)

ב) גישת יישום למפרע חלקי - לפי גישה זו, לא תידרש הצגה מחדש של מספרי ההשוואה. יתרת ההתחייבות למועד יישום התקן החדש לראשונה, תחושב תוך שימוש בשיעור הריבית התוספתי של החוכר הקיימת במועד יישום התקן החדש לראשונה. לגבי יתרת נכס זכות-השימוש, החברה יכולה להחליט, לגבי כל חכירה בנפרד, ליישם את אחת משתי החלופות הבאות:

- הכרה בנכס בגובה ההתחייבות שהוכרה, עם התאמות מסוימות.
- הכרה בנכס כאילו מאז ומעולם נמדד בהתאם להוראות התקן החדש.

הפרש כלשהו הנוצר במועד יישום התקן החדש לראשונה בעקבות יישום למפרע חלקי, אם נוצר, ייזקף להון.

החברה מעריכה כי תבחר בגישת יישום למפרע חלקי בעת היישום לראשונה של התקן החדש, כאשר מדידת נכס זכות-השימוש תהיה בהתאם להוראות התקן החדש כאילו כך נמדדו מאז ומעולם.

להערכת החברה, לאחר בחינת השלכות יישום התקן החדש, ליישומו לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

4. פרויקט השיפורים בתקינה הבינלאומית

בחודש דצמבר 2017 פרסם ה- IASB את התיקונים הבאים במסגרת פרויקט השיפורים. להלן עיקרי התיקונים:

IAS 12 - התיקון מבהיר כי על חברה להכיר בהשלכות המס הנובעות מתשלום דיבידנד במסגרת רווח והפסד, רווח כולל אחר או בהון, לפי הסיווג בדוח הכספי של אותה עיסקה או אירוע אשר יצרו את הרווח הניתן לחלוקה.

IAS 23 - התיקון מבהיר כי אשראי אשר נלקח ישירות להקמתו של נכס כשיר, יסווג לצורך היוון עלויות אשראי לנכסים כשירים אחרים כאשר כללי של החברה, וזאת כאשר הנכס הכשיר לשמו נלקח אותו אשראי, מוכן לשימוש או למכירה וכן האשראי טרם נפרע.

התיקונים ייושמו החל מהתקופות השנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2019. אימוץ מוקדם של כל אחד מהתיקונים בנפרד אפשרי תוך מתן גילוי מתאים. לתיקונים הנ"ל לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים של החברה.

5. IFRIC 23 - טיפול באי ודאות הקשורה למסים על ההכנסה

בחודש יוני 2017 פרסם ה- IASB את IFRIC 23 - טיפול באי ודאות הקשורה למסים על ההכנסה (להלן - הפרשנות). הפרשנות מבהירה את כללי ההכרה והמדידה של נכסים או התחייבויות בהתאם להוראות IAS 12 - מסים על ההכנסה במצבים בהם קיימת אי ודאות הקשורה למסים על ההכנסה. הפרשנות מתייחסת ומספקת הנחיות לבחינת קיבוץ מקרים של אי ודאות המתייחסים למסים על הכנסה, בחינת התייחסות של רשויות המס, מדידת השלכות אי הודאות הקשורה למסים על הכנסה על הדוחות הכספיים וכן טיפול בשינויים בעובדות ובנסיבות של אי הודאות.

הפרשנות תיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופות שנתיות המתחילות ביום 1 בינואר, 2019. אימוץ מוקדם אפשרי. במועד היישום לראשונה, החברה תיישם את הפרשנות באחת משתי השיטות:

- א. יישום למפרע מלא ללא תיקון מספרי השוואה וזקיפת ההשפעה המצטברת למועד היישום לראשונה ליתרת הפתיחה של העודפים.
- ב. יישום למפרע מלא לרבות תיקון מספרי השוואה.

להערכת החברה, לפרשנות לא צפויה להיות השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. גילוי לתקני IFRS חדשים בתקופה שלפני יישומם (המשך)

6. IFRS 3 - צירופי עסקים

באוקטובר 2018, פרסם ה- IASB תיקון להגדרת "עסק" בתקן דיווח כספי בינלאומי 3 צירופי עסקים (להלן - התיקון). מטרת התיקון הינה לסייע לחברות בקביעה האם עסקת רכישה תטופל כצירוף עסקים או כעסקת רכישה של נכסים.

התיקון כולל:

1. הבהרה לכך שעל מנת להיחשב "עסק", מערכת של פעילויות ונכסים אשר נרכשו יכללו לכל הפחות תשומה ותהליך מהותי אשר יחדיו תורמים באופן משמעותי ביכולת לייצר תפוקות.
2. השמטת ההתייחסות להערכה האם משתתף שוק יכול להמשיך בהפעלת עסק נרכש באמצעות החלפה של תשומות ותהליכים.
3. הנחיות נוספות ודוגמאות אשר יסייעו לחברות להעריך האם תהליכים שנרכשו הינם מהותיים.
4. שינוי הגדרת "תפוקה" ו- "עסק" כך שהגדרות יהיו ממוקדות ומצומצמות יותר.
5. מבחן אופציונלי לפיו חברה יכולה לקבוע שאין מדובר ברכישת עסק, ללא צורך בבחינות נוספות.

התיקון ייושם עבור צירופי עסקים ועסקאות רכישת נכסים אשר מועד הרכישה חל החל מהתקופה השנתית המתחילה ביום 1 בינואר 2020. יישום מוקדם אפשרי.

כה. להלן שיעורי השינוי של המדד ושער החליפין של הדולר:

שער חליפין יציג של הדולר	מדד		
	מדד ידוע	מדד בגין	
%	%	%	
8.1	1.2	0.8	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018
(9.8)	0.3	0.4	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2017
(1.5)	(0.3)	(0.2)	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016

באור 3: - מגזרי פעילות

מגזרי הפעילות נקבעו בהתבסס על המידע הנבחן על ידי מקבל ההחלטות התפעוליות הראשי (CODM) לצורכי קבלת החלטות לגבי הקצאת משאבים והערכת ביצועים. בהתאם לזאת, למטרות ניהול, הקבוצה פועלת במגזרי הפעילות הבאים:

1. מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח כולל את ענפי ביטוח חיים, פנסיה וגמל והוא מתמקד בעיקר בחיסכון לטווח ארוך (במסגרת פוליסות ביטוח לסוגיהן, קרנות פנסיה וקופות גמל לרבות קרנות השתלמות) וכן בכיסויים ביטוחיים של סיכונים שונים כגון: מוות, נכות, אובדן כושר עבודה ועוד.

בהתאם להוראות הממונה, מפורט מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח לביטוח חיים, פנסיה וגמל.

2. מגזר ביטוח בריאות

מגזר ביטוח בריאות כולל ביטוח סיעודי, ביטוח הוצאות רפואיות, מחלות קשות, ניתוחים והשתלות, ביטוח שיניים, עובדים זרים ועוד.

3. מגזר ביטוח כללי

מגזר הביטוח הכללי כולל את ענפי החבויות והרכוש. בהתאם להוראות הממונה מפורט מגזר הביטוח הכללי לפי ענפי רכב חובה, רכב רכוש, ענפי רכוש ואחרים וענפי חבויות אחרים.

● ענף רכב חובה

ענף רכב חובה מתמקד בכיסוי אשר רכישתו על ידי בעל הרכב או הנוהג בו היא חובה על פי דין ואשר מעניק כיסוי לנזק גוף (לנהג הרכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל) כתוצאה משימוש ברכב מנועי.

● ענף רכב רכוש

ענף רכב רכוש מתמקד בכיסוי נזקי רכוש לרכב המבוטח ונזקי רכוש שהרכב המבוטח יגרום לצד שלישי.

● ענפי רכוש ואחרים

יתר ענפי הרכוש שאינם רכב וחבויות וכן ענפי ביטוח אחרים.

● ענפי חבויות אחרים

ענפי החבויות מיועדים לכיסוי של חבויות המבוטח בגין נזק שייגרם לצד שלישי. ענפים אלו כוללים: אחריות כלפי צד ג', אחריות מעבידים, אחריות מקצועית ואחריות המוצר וכן ענפים אחרים כגון כלי שייט, כלי טייס וערבות חוק המכר.

4. הפעילות אשר אינה מיוחסת למגזרי פעילות כוללת פעילות השקעות בנדל"ן, פעילות סולארית, מתן התחייבויות חיתומיות, פעילות של תיווך ביטוחי, מימון ואשראי לעסקים קטנים ובינוניים ומתן התחייבויות לפירעון אמצעי תשלום, ניהול פעילות קרנות נאמנות והכנסות מהשקעות והוצאות מימון שלא יוחסו למגזרי הפעילות האחרים.

המדיניות החשבונאית של מגזרי הפעילות כאמור לעיל זהה לזו המוצגת בבאור 2. ביצועי המגזרים מוערכים בהתבסס על רווח (הפסד) כמוצג בדוחות הכספיים. תוצאות המגזרים, המדווחות למקבל ההחלטות התפעוליות הראשי, כוללות פריטים המיוחסים ישירות למגזר ופריטים אשר ניתן לייחסם באופן סביר.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018

סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	
אלפי ש"ח						
7,640,870	-	-	3,360,592	879,679	3,400,599	פרמיות שהורווחו ברוטו
959,179	-	-	705,557	134,553	119,069	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
6,681,691	-	-	2,655,035	745,126	3,281,530	פרמיות שהורווחו בשייר
681,571	(17,149)	93,708	204,728	28,684	371,600	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
869,868	(1,188)	3,801	-	-	867,255	הכנסות מדמי ניהול
210,790	(38,549)	73,945	132,102	17,075	26,217	הכנסות מעמלות
9,166	-	8,910	-	-	256	הכנסות אחרות
8,453,086	(56,886)	180,364	2,991,865	790,885	4,546,858	סך כל ההכנסות
6,337,394	-	-	2,397,019	572,657	3,367,718	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(694,841)	-	-	(478,766)	(134,627)	(81,448)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
5,642,553	-	-	1,918,253	438,030	3,286,270	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
1,454,066	(38,549)	28,867	648,951	278,514	536,283	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
714,565	(17,686)	61,642	112,246	43,218	515,145	הוצאות הנהלה וכלליות
22,682	-	4,445	-	-	18,237	הוצאות אחרות
95,179	(651)	86,647	(800)	2,327	7,656	הוצאות מימון
7,929,045	(56,886)	181,601	2,678,650	762,089	4,363,591	סך כל ההוצאות
(28,164)	-	(11,968)	1,941	(2,644)	(15,493)	חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
495,877	-	(13,205)	315,156	26,152	167,774	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
(221,976)	-	(89,558)	(96,352)	(5,070)	(30,996)	הפסד כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
273,901	-	(102,763)	218,804	21,082	136,778	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2017					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
אלפי ש"ח					
7,159,976	-	-	3,441,225	704,656	3,014,095
876,356	-	-	620,479	128,160	127,717
6,283,620	-	-	2,820,746	576,496	2,886,378
2,576,755	(22,469)	161,949	140,144	33,576	2,263,555
916,897	(1,132)	11,482	-	-	906,547
192,466	(39,524)	75,211	119,598	13,619	23,562
49,581	(80)	49,143	-	-	518
10,019,319	(63,205)	297,785	3,080,488	623,691	6,080,560
7,975,447	-	-	2,625,059	454,683	4,895,705
(687,140)	-	-	(456,150)	(137,802)	(93,188)
7,288,307	-	-	2,168,909	316,881	4,802,517
1,412,243	(39,536)	31,098	668,582	237,535	514,564
719,384	(22,972)	81,502	125,766	37,844	497,244
46,584	-	28,498	-	-	18,086
110,113	(697)	100,776	2,216	1,529	6,289
9,576,631	(63,205)	241,874	2,965,473	593,789	5,838,700
188	-	3,655	5,738	(1,172)	(8,033)
442,876	-	59,566	120,753	28,730	233,827
82,893	-	37,722	51,575	(537)	(5,867)
525,769	-	97,288	172,328	28,193	227,960

פרמיות שהורווחו ברוטו
 פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
 פרמיות שהורווחו בשייר
 רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
 הכנסות מדמי ניהול
 הכנסות מעמלות
 הכנסות אחרות
 סך כל ההכנסות
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
 חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
 עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
 הוצאות הנהלה וכלליות
 הוצאות אחרות
 הוצאות מימון
 סך כל ההוצאות
 חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
 רווח לפני מסים על ההכנסה
 רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
 סך כל הרווח הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
אלפי ש"ח					
6,844,204	-	-	3,333,177	626,790	2,884,237
793,516	-	-	554,084	121,391	118,041
6,050,688	-	-	2,779,093	505,399	2,766,196
1,470,639	(21,269)	114,991	111,597	27,006	1,238,314
863,144	(1,223)	57,283	-	-	807,084
155,862	(42,171)	68,482	97,673	8,307	23,571
30,834	(110)	30,631	-	-	313
8,571,167	(64,773)	271,387	2,988,363	540,712	4,835,478
6,826,825	-	-	2,806,132	358,765	3,661,928
(558,095)	-	-	(383,188)	(74,917)	(99,990)
6,268,730	-	-	2,422,944	283,848	3,561,938
1,362,668	(42,385)	57,480	659,213	205,618	482,742
724,559	(21,640)	87,769	122,213	34,911	501,306
63,402	-	44,498	-	-	18,904
80,121	(748)	72,187	2,971	1,040	4,671
8,499,480	(64,773)	261,934	3,207,341	525,417	4,569,561
1,715	-	2,594	8,676	(766)	(8,789)
73,402	-	12,047	(210,302)	14,529	257,128
196,930	-	176,159	29,562	(620)	(8,171)
270,332	-	188,206	(180,740)	13,909	248,957

פרמיות שהורווחו ברוטו
 פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
 פרמיות שהורווחו בשייר
 רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
 הכנסות מדמי ניהול
 הכנסות מעמלות
 הכנסות אחרות
 סך כל ההכנסות
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
 חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
 עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
 הוצאות הנהלה וכלליות
 הוצאות אחרות
 הוצאות מימון
 סך כל ההוצאות
 חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
 רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
 רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
 סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2018					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס		ביטוח חיים	
		למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	וחסכון ארוך טווח
אלפי ש"ח					
1,052,012	-	59,076	169,149	84,574	739,213
1,564,742	-	-	263,100	336,341	965,301
455,012	-	315,062	55,453	21,367	63,130
70,435	-	-	-	-	70,435
494,561	-	361,970	-	-	132,591
25,160,495	-	-	-	57,563	25,102,932
4,645,618	-	631,749	2,641,381	298,824	1,073,664
12,116,304	-	266,742	2,202,059	483,075	9,164,428
503,911	-	463,636	-	10,197	30,078
1,556,838	-	575,842	484,854	113,285	382,857
18,822,671	-	1,937,969	5,328,294	905,381	10,651,027
1,579,433	-	-	-	4,064	1,575,369
597,971	-	207,609	201,757	20,781	167,824
2,156,255	-	-	1,427,843	514,680	213,732
778,681	-	-	575,335	48,236	155,110
1,291,492	(290,313)	567,020	296,450	148,649	569,686
54,023,760	(290,313)	3,448,706	8,317,381	2,141,636	40,406,350
27,108,723	-	-	-	78,118	27,030,605
19,477,460	-	-	7,025,595	1,337,782	11,114,083
26,636,097	-	-	-	77,144	26,558,953
1,981,532	-	1,839,379	3,403	-	138,750
2,170,223	(290,313)	517,900	845,732	424,875	672,029
50,265,312	(290,313)	2,357,279	7,874,730	1,839,801	38,483,815

נכסים

נכסים בלתי מוחשיים
 הוצאות רכישה נדחות
 השקעות בחברות כלולות
 נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
 נדל"ן להשקעה אחר
 השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
 השקעות פיננסיות אחרות:
 נכסי חוב סחירים
 נכסי חוב שאינם סחירים
 מניות
 אחרות
 סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
 מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
 מזומנים ושווי מזומנים אחרים
 נכסי ביטוח משנה
 פרמיות לגבייה
 נכסים אחרים
 סך כל הנכסים
 סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

התחייבויות

התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
 התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
 התחייבויות פיננסיות
 התחייבויות אחרות
 סך כל ההתחייבויות

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2017					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות	ביטוח כללי	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
אלפי ש"ח					
972,073	-	62,015	115,572	51,808	742,678
1,508,668	-	-	277,865	311,593	919,210
429,597	-	289,225	49,544	22,196	68,632
76,818	-	-	-	-	76,818
244,349	-	100,351	-	-	143,998
22,759,485	-	-	-	55,204	22,704,281
4,578,129	-	747,227	2,678,140	259,925	892,837
11,935,770	-	293,166	2,024,198	508,952	9,109,454
374,406	-	353,450	-	4,924	16,032
1,592,348	-	621,431	450,202	105,955	414,760
18,480,653	-	2,015,274	5,152,540	879,756	10,433,083
2,332,089	-	-	-	7,150	2,324,939
574,228	-	160,525	196,595	26,345	190,763
1,967,458	-	-	1,258,518	491,774	217,166
786,831	-	-	613,589	36,478	136,764
76,000	-	76,000	-	-	-
1,454,197	(283,233)	814,160	319,029	76,450	527,791
51,662,446	(283,233)	3,517,550	7,983,252	1,958,754	38,486,123
25,391,318	-	-	-	63,941	25,327,377

נכסים
נכסים בלתי מוחשיים
הוצאות רכישה נדחות
השקעות בחברות כלולות
נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
נדל"ן להשקעה אחר
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות:
נכסי חוב סחירים
נכסי חוב שאינם סחירים
מניות
אחרות
סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
מזומנים ושווי מזומנים אחרים
נכסי ביטוח משנה
פרמיות לגבייה
נדל"ן להשקעה מיועד למכירה
נכסים אחרים
סך כל הנכסים
סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה
התחייבויות
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
התחייבויות פיננסיות
התחייבויות אחרות
סך כל ההתחייבויות

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018				
רכב חובה	רכב רכוש	ענפי רכוש (ואחרים *)	ענפי חבויות (אחרים **)	סה"כ
אלפי ש"ח				
770,933	1,602,407	585,039	323,793	3,282,172
158,980	68,443	364,717	136,170	728,310
611,953	1,533,964	220,322	187,623	2,553,862
40,849	51,533	5,235	3,556	101,173
652,802	1,585,497	225,557	191,179	2,655,035
101,296	51,415	10,666	41,351	204,728
34,869	8,290	72,055	16,888	132,102
788,967	1,645,202	308,278	249,418	2,991,865
794,309	1,085,348	311,332	206,030	2,397,019
(146,771)	(65,800)	(224,614)	(41,581)	(478,766)
647,538	1,019,548	86,718	164,449	1,918,253
82,337	361,777	147,006	57,831	648,951
37,929	42,821	20,860	10,636	112,246
(1,205)	(183)	327	261	(800)
766,599	1,423,963	254,911	233,177	2,678,650
1,008	330	69	534	1,941
23,376	221,569	53,436	16,775	315,156
(58,798)	(18,015)	(2,231)	(17,308)	(96,352)
(35,422)	203,554	51,205	(533)	218,804
3,627,088	1,104,529	659,824	1,634,154	7,025,595
3,206,841	1,042,278	173,507	1,175,126	5,597,752

(* ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 80% מסך הפרמיות בענפים אלו.

(** ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 83% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2017					
סה"כ	ענפי חבויות		רכב רכוש	רכב חובה	
	אחרים (**)	ענפי רכוש ואחרים (*)			
אלפי ש"ח					
3,436,292	329,897	595,715	1,686,311	824,369	פרמיות ברוטו
668,675	121,422	354,033	61,835	131,385	פרמיות ביטוח משנה
2,767,617	208,475	241,682	1,624,476	692,984	פרמיות בשייר
53,129	17,124	299	(21,241)	56,947	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורוחה, בשייר
2,820,746	225,599	241,981	1,603,235	749,931	פרמיות שהורוחו בשייר
140,144	26,897	11,247	34,723	67,277	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
119,598	12,069	85,888	4,584	17,057	הכנסות מעמלות
3,080,488	264,565	339,116	1,642,542	834,265	סך כל ההכנסות
2,625,059	286,903	373,499	1,156,666	807,991	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(456,150)	(43,187)	(282,745)	(51,034)	(79,184)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,168,909	243,716	90,754	1,105,632	728,807	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
668,582	66,994	155,839	362,376	83,373	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
125,766	15,046	22,750	49,006	38,964	הוצאות הנהלה וכלליות
2,216	449	585	475	707	הוצאות מימון
2,965,473	326,205	269,928	1,517,489	851,851	סך כל ההוצאות
5,738	1,520	232	1,019	2,967	חלק ברווחי חברות כלולות רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
120,753	(60,120)	69,420	126,072	(14,619)	רווח כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
51,575	9,381	1,731	9,779	30,684	סך הכל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה
172,328	(50,739)	71,151	135,851	16,065	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר, 2017
6,919,395	1,628,762	630,020	1,158,971	3,501,642	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר, 2017

(* ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 80% מסך הפרמיות בענפים אלו.

(** ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 84% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016					
סה"כ	ענפי חבויות		רכב רכוש	רכב חובה	
	אחרים (**)	ענפי רכוש ואחרים (*)			
אלפי ש"ח					
3,386,598	323,974	613,996	1,612,729	835,899	פרמיות ברוטו
551,670	93,817	369,544	61,432	26,877	פרמיות ביטוח משנה
2,834,928	230,157	244,452	1,551,297	809,022	פרמיות בשייר
(55,835)	3,295	4,034	(56,165)	(6,999)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורוחה, בשייר
2,779,093	233,452	248,486	1,495,132	802,023	פרמיות שהורוחו בשייר
111,597	24,173	11,254	27,993	48,177	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
97,673	7,805	85,053	4,457	358	הכנסות מעמלות
2,988,363	265,430	344,793	1,527,582	850,558	סך כל ההכנסות
2,806,132	357,521	288,719	1,222,607	937,285	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(383,188)	(92,039)	(184,326)	(57,669)	(49,154)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,422,944	265,482	104,393	1,164,938	888,131	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
659,213	68,712	163,359	347,119	80,023	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
122,213	14,084	28,037	47,702	32,390	הוצאות הנהלה וכלליות
2,971	520	835	639	977	הוצאות מימון
3,207,341	348,798	296,624	1,560,398	1,001,521	סך כל ההוצאות
8,676	2,253	368	1,461	4,594	חלק ברווחי חברות כלולות
(210,302)	(81,115)	48,537	(31,355)	(146,369)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
29,562	3,559	1,252	5,936	18,815	רווח כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
(180,740)	(77,556)	49,789	(25,419)	(127,554)	סך הכל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה
6,646,666	1,562,863	597,291	1,153,394	3,333,118	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31 בדצמבר, 2016
5,514,775	1,056,689	179,049	1,106,635	3,172,402	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, בשייר ליום 31 בדצמבר, 2016

(* ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 80% מסך הפרמיות בענפים אלו.

(** ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 83% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018				
סה"כ	ביטוח חיים	פנסיה	גמל	
אלפי ש"ח				
3,400,599	3,400,599	-	-	פרמיות שהורווחו ברוטו
119,069	119,069	-	-	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
3,281,530	3,281,530	-	-	פרמיות שהורווחו בשייר
371,600	102,323	(922)	270,199	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
867,255	209,133	533,272	124,850	הכנסות מדמי ניהול
26,217	26,217	-	-	הכנסות מעמלות
256	255	1	-	הכנסות אחרות
4,546,858	3,619,458	532,351	395,049	סך כל ההכנסות
3,367,718	3,094,128	-	273,590	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(81,448)	(81,448)	-	-	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
3,286,270	3,012,680	-	273,590	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
536,283	383,337	116,176	36,770	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
515,145	215,421	233,832	65,892	הוצאות הנהלה וכלליות
18,237	-	11,054	7,183	הוצאות אחרות
7,656	7,343	153	160	הוצאות מימון
4,363,591	3,618,781	361,215	383,595	סך כל ההוצאות
(15,493)	(15,493)	-	-	חלק בהפסדי חברות כלולות
167,774	(14,816)	171,136	11,454	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
(30,996)	(31,274)	214	64	רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
136,778	(46,090)	171,350	11,518	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיטכונ ארוך טווח (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2017				
סה"כ	ביטוח חיים	פנסיה	גמל	
אלפי ש"ח				
3,014,095	3,014,095	-	-	פרמיות שהורווחו ברוטו
127,717	127,717	-	-	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
2,886,378	2,886,378	-	-	פרמיות שהורווחו בשייר
2,263,555	2,007,929	2,882	252,744	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
906,547	313,025	479,994	113,528	הכנסות מדמי ניהול
23,562	23,562	-	-	הכנסות מעמלות
518	6	117	395	הכנסות אחרות
6,080,560	5,230,900	482,993	366,667	סך כל ההכנסות
4,895,705	4,665,058	-	230,647	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(93,188)	(93,188)	-	-	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
4,802,517	4,571,870	-	230,647	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
514,564	363,373	119,170	32,021	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
497,244	214,722	215,281	67,241	הוצאות הנהלה וכלליות
18,086	-	9,800	8,286	הוצאות אחרות
6,289	4,550	1,265	474	הוצאות מימון
5,838,700	5,154,515	345,516	338,669	סך כל ההוצאות
(8,033)	(8,033)	-	-	חלק בהפסדי חברות כלולות
233,827	68,352	137,477	27,998	רווח לפני מסים על ההכנסה
(5,867)	(5,758)	(72)	(37)	הפסד כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
227,960	62,594	137,405	27,961	סך כל הרווח הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016				
סה"כ	ביטוח חיים	פנסיה	גמל	
אלפי ש"ח				
2,884,237	2,884,237	-	-	פרמיות שהורווחו ברוטו
118,041	118,041	-	-	פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
2,766,196	2,766,196	-	-	פרמיות שהורווחו בשייר
1,238,314	1,012,805	1,283	224,226	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
807,084	234,849	466,085	106,150	הכנסות מדמי ניהול
23,571	23,571	-	-	הכנסות מעמלות
313	21	292	-	הכנסות אחרות
4,835,478	4,037,442	467,660	330,376	סך כל ההכנסות
3,661,928	3,458,857	-	203,071	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(99,990)	(99,990)	-	-	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
3,561,938	3,358,867	-	203,071	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
482,742	339,473	117,402	25,867	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
501,306	224,957	213,227	63,122	הוצאות הנהלה וכלליות
18,904	-	9,808	9,096	הוצאות אחרות
4,671	4,128	232	311	הוצאות מימון
4,569,561	3,927,425	340,669	301,467	סך כל ההוצאות
(8,789)	(8,789)	-	-	חלק בהפסדי חברות כלולות
257,128	101,228	126,991	28,909	רווח לפני מסים על ההכנסה
(8,171)	(8,372)	121	80	רווח (הפסד) כולל אחר לפני מסים על ההכנסה
248,957	92,856	127,112	28,989	סך כל הרווח הכולל לפני מסים על ההכנסה

באור 4: - נכסים בלתי מוחשיים

א. ההרכב והתנועה:

מוניטין	התקשרות	תיקי ביטוח והסכמי	תיקי לקוחות וקשרי סוכנים	מותגים ושמות מסחריים אלפי ש"ח	תוכנות מחשב	אחר	סה"כ
<u>עלות</u>							
656,298	32,768	397,903	11,849	1,287,381	2,464	2,388,663	יתרה ליום 1 בינואר, 2017
(182,874)	-	-	-	-	-	(182,874)	חברה שהופסק איחודה
-	-	-	-	(3,901)	-	(3,901)	מימושים
-	200	829	-	137,823	-	138,852	תוספות (*)
473,424	32,968	398,732	11,849	1,421,303	2,464	2,340,740	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
-	-	-	-	178,380	-	178,380	תוספות (*)
473,424	32,968	398,732	11,849	1,599,683	2,464	2,519,120	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018
<u>הפחתה שנצברה והפסדים מירידת ערך</u>							
111,217	20,447	269,559	11,849	930,885	1,160	1,345,117	יתרה ליום 1 בינואר, 2017
(85,764)	-	-	-	-	-	(85,764)	חברה שהופסק איחודה
-	-	-	-	(3,901)	-	(3,901)	מימושים
-	-	-	-	4,534	-	4,534	ירידת ערך (ראה באור 1.ג.38. להלן)
-	443	21,119	-	87,095	24	108,681	הפחתה שהוכרה במהלך השנה
25,453	20,890	290,678	11,849	1,018,613	1,184	1,368,667	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
-	453	18,470	-	79,499	18	98,440	הפחתה שהוכרה במהלך השנה
25,453	21,343	309,148	11,849	1,098,112	1,202	1,467,107	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018
<u>ערך בספרים, נטו</u>							
447,971	11,625	89,584	-	501,570	1,262	1,052,012	ליום 31 בדצמבר, 2018
447,971	12,078	108,054	-	402,690	1,280	972,073	ליום 31 בדצמבר, 2017

(*) תוספות בגין תוכנות מחשב כוללות תוספות בגין פיתוח עצמי: בשנת 2018 בסך 163,944 אלפי ש"ח ובשנת 2017 בסך 129,534 אלפי ש"ח.

השקעות בתוכנות מחשב

הקבוצה משקיעה סכומים ניכרים במערכות המידע המשמשות אותה לצורך התפעול והניהול השוטפים של עסקיה. דרישות רגולציה ושיפורים עסקיים מחייבים את הקבוצה לשדרג את מערכות המחשב ולהתאימן לניהול השוטף של עסקיה.

לקבוצה מערכת מידע מרכזית לניהול ותפעול של חלק ממוצרי ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח וביטוחי בריאות. הקבוצה ממשיכה בפיתוח המערכת והשקיעה סך של כ- 30 מיליוני ש"ח בשנת 2018 לעומת סך של כ- 31 מיליוני ש"ח בשנת 2017.

לפרטים בדבר ההסכם לפיתוח המערכת כאמור, ראה באור 1.ג.38.

באור 4: - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ג. ירידת ערך מוניטין

לצורך בחינת ירידת ערך של מוניטין הוקצה המוניטין ליחידות מניבות מזומנים הבאות:

1. תחום פנסיה נכלל במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.
2. ביטוח כללי.
3. גמל נכלל במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.

להלן היתרה בדוחות הכספיים של המוניטין:

31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
384,929	384,929
29,130	29,130
24,241	24,241
438,300	438,300
9,671	9,671
447,971	447,971

יחידה מניבת מזומנים:

384,929	384,929	(1)	תחום הפנסיה
29,130	29,130	(2)	מגזר ביטוח כללי
24,241	24,241	(3)	ניהול קופות גמל
438,300	438,300		סה"כ מוניטין שהוכר בצירופי עסקים
9,671	9,671	(4)	אחר
447,971	447,971		

לצורך בחינת ירידת ערך של המוניטין יש לבחון את ערך היחידה מניבת המזומנים הקטנה ביותר בתוך המגזר, שאליה יוחס המוניטין בהשוואה לסכום בר ההשבה שלה. אם הסכום בר ההשבה של היחידה עולה על הערך בדוחות הכספיים של היחידה, היחידה והמוניטין שהוקצה לה יחשבו כבלתי פגומים בערכם. אם הערך בדוחות הכספיים של היחידה עולה על הסכום בר ההשבה שלה, החברה מכירה בהפסד מירידת ערך.

(1) הסכום בר ההשבה של תחום הפנסיה המהווה חלק ממגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח נקבע על בסיס עקרונות חישוב הערך הגלום (Embedded Value), תוך שימוש בשיעור ריבית היוון הולם. בהתבסס על חישוב זה לתאריך הדוח, להערכת הקבוצה אין צורך להפחית את ערך המוניטין בגין מבטחים פנסיה וגמל.

(2) הסכום בר ההשבה של שומרה ביטוח כיחידה מניבה מזומנים המהווה חלק מעסקי ביטוח כללי, נקבע על בסיס שווי השימוש המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים למשך 10 שנים.

ההנחות העיקריות ששימשו בחישוב שווי השימוש הינן זהות להנחות אשתקד, וזאת כמפורט להלן:

- שיעור ריבית ההיוון - 10%.
- שיעור התשואה הריאלית על ההשקעות - 2% (הנחת אינפלציה שנתית של 1%, זהה לאשתקד).
- שיעור גידול בהכנסות - 0%.
- שיעור הוצאות הנהלה וכלליות מדמי ביטוח - 10%.
- שיעור תביעות - 75%.

לתאריך הדוח, מאחר ואומדן תזרימי המזומנים הצפוי גבוה מהותית מערך הנכס בדוחות הכספיים, להערכת החברה כל שינוי סביר בהנחות המפתח ששימשו בחישוב שווי השימוש לא יגרמו לערך בדוחות הכספיים להיות נמוך מסכום בר ההשבה.

באור 4: - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. ירידת ערך מוניטין (המשך)

(3) הסכום בר ההשבה של פעילות קופות הגמל כיחידה מניבה מזומנים המהווה חלק ממגזר חסכון ארוך טווח, נקבע על בסיס שווי השימוש המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים. ליום 31 בדצמבר, 2018, בוצעו הערכות שווי על ידי מעריכי שווי חיצוניים, ועל פיהן עלה הסכום בר ההשבה על הערך בספרים בפער מהותי.

ההנחות העיקריות ששימשו בבחינת שווי השימוש הינן:

במבטחים פנסיה וגמל -

שיעור ריבית ההיוון לאחר מס - 9.8% (אשתקד - 8.4%).
שיעור הצמיחה הצפוי - 2.5% (אשתקד - זהה).

במנורה מהנדסים -

שיעור ריבית ההיוון לאחר מס - 17.5% (אשתקד - 15.5%).
שיעור הצמיחה הצפוי - קיטון של 3% (אשתקד - קיטון של 3%).

מאחר ואומדן תזרימי המזומנים הצפוי גבוה מערך הנכס בדוחות הכספיים, אין צורך בביצוע הפחתה של המוניטין.

(4) הסכום בר ההשבה של מוניטין אחר, אשר נוצר בעת עלייה בשיעור ההחזקה של החברה במנורה ביטוח, מיוחס ליחידות מניבות המזומנים של מנורה ביטוח, הכוללות את מגזר ביטוח כללי ותחום ביטוח החיים.

באור 5: - הוצאות רכישה נדחות

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
666,852	689,435
252,358	275,866
919,210	965,301
311,593	336,341
277,865	263,100
<u>1,508,668</u>	<u>1,564,742</u>

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:

ביטוח חיים
פנסיה וגמל

ביטוח בריאות
ביטוח כללי

ב. התנועה בהוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים וחסכון ארוך טווח ובביטוח בריאות:

סה"כ	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח			יתרה ליום 1 בינואר, 2017
		סה"כ אלפי ש"ח	פנסיה וגמל	ביטוח חיים	
1,170,906	291,728	879,178	232,212	646,966	תוספות:
174,353	67,819	106,534	8,132	98,402	עמלות רכישה
175,360	53,519	121,841	41,595	80,246	הוצאות רכישה אחרות
349,713	121,338	228,375	49,727	178,648	סה"כ תוספות
(139,707)	(56,146)	(83,561)	(21,721)	(61,840)	הפחתות:
(150,109)	(45,327)	(104,782)	(7,860)	(96,922)	הפחתה שוטפת
(289,816)	(101,473)	(188,343)	(29,581)	(158,762)	הפחתה בגין ביטולים
1,230,803	311,593	919,210	252,358	666,852	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
196,553	75,960	120,593	10,712	109,881	תוספות:
198,075	66,413	131,662	49,338	82,324	עמלות רכישה
394,628	142,373	252,255	60,050	192,205	הוצאות רכישה אחרות
					סה"כ תוספות
(155,968)	(59,784)	(96,184)	(36,542)	(59,642)	הפחתות:
(167,821)	(57,841)	(109,980)	-	(109,980)	הפחתה שוטפת
(323,789)	(117,625)	(206,164)	(36,542)	(169,622)	הפחתה בגין ביטולים
<u>1,301,642</u>	<u>336,341</u>	<u>965,301</u>	<u>275,866</u>	<u>689,435</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018

באור 6: - רכוש קבוע

א. הרכב ותנועה:

שנת 2018

סה"כ	שיפורים במושכר	ציוד וריהוט משרדי	כלי רכב	מחשבים וציוד היקפי	שדות סולאריים	קרקע (* ובניני משרדים	
							אלפי ש"ח
							<u>עלות</u>
							יתרה ליום 1 בינואר, 2018
1,380,943	28,552	96,763	19,806	333,374	31,982	870,466	
84,856	5,332	18,192	26	17,687	-	43,619	תוספות במשך השנה העברה מנדל"ן להשקעה
(168,580)	-	-	-	-	-	(168,580)	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
1,071	-	-	-	-	1,071	-	הערכה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר
(15,553)	-	-	-	-	-	(15,553)	הערכה מחדש שהוכרה ברווח והפסד
(948)	-	-	-	-	-	(948)	גריעות במשך השנה
(14,924)	(110)	(2,482)	(5,332)	(297)	-	(6,703)	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018
<u>1,266,865</u>	<u>33,774</u>	<u>112,473</u>	<u>14,500</u>	<u>350,764</u>	<u>33,053</u>	<u>722,301</u>	
							<u>פחת שנצבר</u>
							יתרה ליום 1 בינואר, 2018
378,524	21,119	54,759	9,383	282,657	10,606	-	
45,041	1,825	5,864	2,520	18,451	1,194	15,187	תוספות במשך השנה התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
367	-	-	-	-	367	-	הערכה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר
(14,027)	-	-	-	-	-	(14,027)	הערכה מחדש שהוכרה ברווח והפסד
(1,157)	-	-	-	-	-	(1,157)	גריעות במשך השנה
(6,483)	(110)	(2,474)	(3,600)	(297)	-	(3)	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018
<u>402,264</u>	<u>22,834</u>	<u>58,149</u>	<u>8,303</u>	<u>300,811</u>	<u>12,167</u>	<u>-</u>	
<u>864,601</u>	<u>10,940</u>	<u>54,324</u>	<u>6,197</u>	<u>49,953</u>	<u>20,886</u>	<u>722,301</u>	יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2018

(* הקרקע ובנייני המשרדים נמצאים בבעלות מלאה של הקבוצה.)

באור 6: - רכוש קבוע (המשך)

א. הרכב ותנועה: (המשך)

שנת 2017

סה"כ	שיפורים במושכר	ציוד וריהוט משרדי	כלי רכב	מחשבים וציוד היקפי	שדות סולאריים	קרקע (* ובניני משרדים	אלפי ש"ח
<u>עלות</u>							
1,492,830	27,202	64,827	29,211	300,887	317,667	753,036	יתרה ליום 1 בינואר, 2017
191,031	1,350	30,860	1,203	36,924	8	120,686	תוספות במשך השנה
-	-	4,306	-	927	-	(5,233)	מיונים
3,275	-	-	-	-	-	3,275	העברה מנדל"ן להשקעה
(298,373)	-	-	-	-	(298,373)	-	חברות שאוחדו לראשונה
12,680	-	-	-	-	12,680	-	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
(409)	-	-	-	-	-	(409)	הערכה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר
(829)	-	-	-	-	-	(829)	הערכה מחדש שהוכרה ברווח והפסד
(19,262)	-	(3,230)	(10,608)	(5,364)	-	(60)	גריעות במשך השנה
<u>1,380,943</u>	<u>28,552</u>	<u>96,763</u>	<u>19,806</u>	<u>333,374</u>	<u>31,982</u>	<u>870,466</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
<u>פחת שנצבר</u>							
350,310	16,549	47,617	12,315	270,699	3,130	-	יתרה ליום 1 בינואר, 2017
59,633	4,570	9,530	3,579	17,216	13,363	11,375	תוספות במשך השנה
(10,849)	-	-	-	-	(10,849)	-	מימוש חברות מאוחדות
4,962	-	-	-	-	4,962	-	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
(10,554)	-	-	-	-	-	(10,554)	הערכה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר
(761)	-	-	-	-	-	(761)	הערכה מחדש שהוכרה ברווח והפסד
(14,217)	-	(2,388)	(6,511)	(5,258)	-	(60)	גריעות במשך השנה
<u>378,524</u>	<u>21,119</u>	<u>54,759</u>	<u>9,383</u>	<u>282,657</u>	<u>10,606</u>	<u>-</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
<u>1,002,419</u>	<u>7,433</u>	<u>42,004</u>	<u>10,423</u>	<u>50,717</u>	<u>21,376</u>	<u>870,466</u>	<u>יתרת עלות מופחתת</u> <u>ליום 31 בדצמבר, 2017</u>

(* הקרקע ובנייני המשרדים נמצאים בבעלות מלאה של הקבוצה.)

באור 6: - רכוש קבוע (המשך)

ב. עד תום שנת 2017, רוכזו משרדי הקבוצה במתחם אחד ברחוב אלנבי בתל אביב, בשני מבנים צמודים ששטחם המצטבר הינו כ- 14,000 מ"ר. במהלך החודשים ינואר - פברואר 2018, העתיקה הקבוצה את משכנה לבית מנורה מבטחים החדש ברחוב ז'בוטינסקי ברמת גן. בנוסף לקבוצה בנייני משרדים בפתח תקווה המשמשים את הקבוצה. כמו כן, שוכרת הקבוצה שטחים נוספים לשימושה העצמי.

ג. הערכה מחדש של קרקע ובנייני משרדים

הקבוצה התקשרה עם מעריך שווי מוסמך ובלתי תלוי, על מנת לקבוע את השווי ההוגן של הקרקע ובנייני המשרד אשר בבעלותה. השווי ההוגן נקבע בהתייחס לראיות מבוססות שוק.

יתרת קרן הערכה מחדש ליום 31 בדצמבר, 2018 הינה כ- 149,798 אלפי ש"ח (לפני השפעת המס).

אם הקרקע והמבנים היו נמדדים תוך שימוש במודל העלות, ערכיהם בדוחות הכספיים המאוחדים היו כדלקמן:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
808,783	663,262	עלות
89,504	10,473	פחת שנצבר
<u>719,279</u>	<u>652,789</u>	עלות מופחתת

השווי ההוגן של הקרקע והמבנים נקבע בשיטת השוואה לנכסים דומים בשוק. ההערכה שבוצעה על ידי המעריך מבוססת על מחירי שוק פעיל, המותאמים בגין שוני במהות, במיקום או בתנאים של הנכס הספציפי.

למועד ביצוע הערכת השווי, השווי ההוגן של הקרקע ובנייני המשרדים נקבע על ידי מומחה מוסמך חיצוני, ונחשב לרמה 3 במידרג השווי ההוגן.

באור 6: - רכוש קבוע (המשך)

ד. התאמות בגין מדידת השווי ההוגן של קרקע ובנייני משרדים

מבני משרדים	
אלפי ש"ח	
753,036	יתרה ליום 1 בינואר, 2017
10,145	מדידה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר
(68)	מדידה מחדש שהוכרה ברווח והפסד
120,686	רכישות ותוספות לנכסים קיימים
3,275	שינוי ייעוד לנדל"ן להשקעה
(5,233)	מיונים
(11,375)	פחת
870,466	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
(1,526)	מדידה מחדש שהוכרה ברווח כולל אחר
209	מדידה מחדש שהוכרה ברווח והפסד
43,619	רכישות ותוספות לנכסים קיימים
(168,580)	שינוי ייעוד לנדל"ן להשקעה
(6,700)	מימושים
(15,187)	פחת
722,301	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות

חברות כלולות

א. הרכב ההשקעה בחברות כלולות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
309,523	371,109	מניות
5,848	3,411	אופציות רכש מחברה כלולה ומבעלי מניות בה
75,309	70,347	הלוואות לזמן ארוך
57,928	15,218	חלק החברה ברווחים שנצברו ממועד הרכישה, נטו
(19,011)	(5,073)	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
<u>429,597</u>	<u>455,012</u>	
<u>68,666</u>	<u>88,727</u>	מוניטין הכלול בהשקעה

הקבוצה העמידה בנוסף הלוואות לחברות הכלולות המסתכמות לתאריך הדיווח בסך של 350,887 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2017 בסך של 215,001 אלפי ש"ח), המוצגות בסעיף השקעות פיננסיות אחרות כנכסי חוב שאינם סחירים. לפרטים נוספים ראה באור 37 א' להלן.

ב. תמצית נתונים כספיים מהדוחות הכספיים של חברות כלולות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני, בהתאמה לשיעורי הבעלות המוחזקים בידי הקבוצה:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
726,252	1,016,460	חלק הקבוצה בנכסים נטו של חברות כלולות בהתאם לשיעור ההחזקה בהן:
(495,471)	(746,389)	נכסים
230,781	270,071	התחייבויות
193,517	181,710	נכסים, נטו
1,619	1,720	מוניטין ויתרת עודפי עלות מיוחסים
3,680	1,511	עלויות רכישה נלוות
<u>429,597</u>	<u>455,012</u>	אופציית רכש מבעלי מניות בחברה כלולה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
<u>86,822</u>	<u>147,528</u>	<u>170,914</u>
<u>1,715</u>	<u>188</u>	<u>(28,164)</u>
<u>5,321</u>	<u>7,825</u>	<u>(3,965)</u>
<u>7,036</u>	<u>8,013</u>	<u>(32,128)</u>

חלק הקבוצה בתוצאות הפעולות של החברות הכלולות בהתאם לשיעור ההחזקה בהן:

הכנסות

רווח (הפסד)

רווח (הפסד) כולל אחר

רווח (הפסד) כולל

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים

חברות כלולות של מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ (להלן - מנורה נדל"ן):

בהון המונפק, ברווחים ובזכויות הצבעה

ליום 31 בדצמבר

2017	2018		
		הערה	באחוזים
50	50	(1)	Belltrend Menora Enterprises LTD
60	60	(2)	Yatelsis Development LTD
60	60	(3)	Yatelsis River Development LTD
50	50	(4)	Mxr Development LTD
35	35	(5)	Easy Solar SA
35	35	(5)	RNA Power SA
35	35	(5)	D.H.E. SA

לבעלי המניות האחרים ב- Yatelsis River ו- Yatelsis Development, זכויות הכרעה בהחלטות מהותיות לפעילות החברות כגון: זכויות וטו על כניסה לפרוייקטים חדשים, מינוי מנהלים וקביעת תנאי עבודתם, אישור התקציב השוטף וכיוצ"ב. לאור הנסיבות שתוארו לעיל, נמנע ממנורה נדל"ן יישום השליטה בפועל ב- Yatelsis River ו- Yatelsis Development, ובשל כך הוצגו ההשקעות בחברות הנ"ל בדוחותיה הכספיים של מנורה נדל"ן על פי שיטת השווי המאזני.

(1) Belltrend Menora Enterprises LTD (להלן - בלטרנד) התאגדה בקפריסין בשנת 2005. בשנת 2015 מכרה בלטרנד נדל"ן מניב בעיר קלן בגרמניה שהיה בבעלותה. החל משנת 2016 בלטרנד אינה פעילה.

(2) Yatelsis Development LTD (להלן - יטלסיס דיבלופמנט) התאגדה בקפריסין בשנת 2007. בחודש אוקטובר 2007 רכשה יטלסיס ביחד עם משקיעים נוספים מקרקעין בעיר סנט פטרסבורג ברוסיה בשטח של כ-35,500 מ"ר לשימוש תעשייה, מחסנים ומשרדים.

בחודש פברואר 2016 חתמו ברוסיה חברות בנות של יטלסיס דיבלופמנט ו- MXR על הסכמי קומבינציה עם קבלן מקומי שקבעו, בין היתר, תמורה של 25% מהיקף הבניה בתמורה לקרקע. החברות הבנות התחייבו להשקיע עוד כ- 5.6 מיליון דולר בכדי להשיג את האישורים הנדרשים לצורך תחילת הבניה תוך 24 חודשים ממועד החתימה על ההסכם. בחודש אפריל 2016 העבירה מנורה נדל"ן סך של כ- 2.5 מיליון דולר בגין חלקה בהשקעה. בסוף שנת 2017 החלה הבניה במקרקעין ומכירה של הדירות. בניית הפרוייקט צפויה להימשך עד לשנת 2023. תחילת מסירת הדירות הראשונות לרוכשים צפויה להתבצע בסוף שנת 2019.

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

חברות כלולות של מנורה נדל"ן: (המשך)

3) בחודש יוני 2008 רכשה Yatelsis River Development LTD (להלן - יטלסיס נהר), מניות בחברה רוסית שבבעלותה קרקע בהיקף של כ- 43 דונם במרכז סנט פטרסבורג ברוסיה, וזאת בחלקים שווים עם חברה המאוגדת ונסחרת בפולין (להלן - השותף), מתוך כוונה ליזום פרויקט לפיתוח של הקרקע הנרכשת ולהקים מבני משרדים.

בחודש ספטמבר 2016 חתמה יטלסיס נהר (להלן - הרוכשת) הסכם לרכישת המניות והזכויות של השותפה (להלן - המוכרת), המחזיקה במשותף, יחד עם חברות בנות של יטלסיס נהר, 50% מהפרוייקט. במסגרת ההסכם נקבע כי התמורה עבור המניות והזכויות תעמוד על כ- 3.85 מיליוני יורו, מתוכה סך של 0.6 מיליוני יורו ישולמו באופן מיידי וללא זכות החזר לרוכשת והיתרה תחולק באופן שווה בתשלומים רבעוניים. בחודש ספטמבר 2018 הועבר התשלום האחרון למוכרת והמניות והזכויות של המוכרת בפרוייקט הועברו במלואן לרוכשת.

בחודש ספטמבר 2017 רכשה יטלסיס נהר 10% נוספים מהפרוייקט בתמורה לסך של כ- 625 אלפי יורו. כתוצאה מהרכישה האמורה, רשמה יטלסיס נהר רווח בסך של כ- 1.4 מיליוני יורו, מתוכו נזקף בדוחות החברה רווח בסך של כ- 0.8 מיליוני יורו.

4) MXR Development Ltd (להלן - MXR) התאגדה בקפריסין בשנת 2007. MXR מספקת שירותי ניהול, באמצעות חברת בת רוסית, לנכסים שנרכשו על ידי יטלסיס דיבלופמנט ויטלסיס נהר כאמור בסעיפים 2,3 לעיל ובנוסף עוסקת בפעילות ייזום. בחודש מרס 2015, אישר בית המשפט הצעה שהגישה MXR לרכישת 16% מתוך 20%, אשר הוחזקו על ידי שותפה במקרקעין שרכשה יטלסיס דיבלופמנט כאמור בסעיף 2 לעיל, וזאת במסגרת הליך פירוק של השותפה. בהתאם להצעה שילמה MXR תמורת הזכויות הנרכשות, סך של 4 מיליוני ש"ח. בנוסף, יהיו זכאים מוכרי הזכויות לקבל 6 מיליוני ש"ח נוספים מתוך התזרים השוטף של המקרקעין.

5) חברות הפועלות ביוון ומחזיקות בשדות סולאריים.

חברה כלולה של מנורה מבטחים פיננסים בע"מ (להלן - מנורה פיננסים):

בהון המונפק, ברווחים ובזכויות הצבעה

ליום 31 בדצמבר

2017	2018
באחוזים	

20

20

אלטשולר שחם ניהול קרנות נאמנות בע"מ

ביום 20 בפברואר, 2017, הושלם הסכם המיזוג בין מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ (להלן: "מנורה מבטחים קרנות") לבין אלטשולר שחם ניהול קרנות נאמנות בע"מ, חברה בת של אלטשולר שחם העוסקת בניהול קרנות נאמנות (להלן: "אלטשולר שחם קרנות"), לפיו מנורה מבטחים קרנות, תתמזג לתוך אלטשולר שחם קרנות, במיזוג פטור ממס, כך שלאחר השלמת המיזוג תחזיק מנורה פיננסים 20% מהון המניות המונפק והנפרע של אלטשולר שחם קרנות. בנוסף, נקבע בהסכם כי יינתנו אופציות לכל אחד מהצדדים לרכישת או מכירת חלקה של הקבוצה באלטשולר קרנות אשר ימומשו בהתאם ללוחות זמנים שנקבעו בהסכם. האופציות הכלולות בהסכם הרכש נמדדו לתקופת הדוח בהתאם לשווי ההוגן על ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי.

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

חברות כלולות של מנורה ביטוח:

בהון המונפק וברווחים		הערה	
ליום 31 בדצמבר			
2017	2018		
באחוזים			
28.1	28.1	(1)	Surrey Street, LP
38.3	38.3	(2)	Gaia Journal Square Holdings, LLC
30.1	30.1	(3)	Boulder Texas Holdings, LLC
23.2	-	(4)	Baltimore Portfolio Finance, LP
37.3	-	(5)	MM Peachtree Holdings, LP
20.1	20.1	(6)	120 Wall Holdings, LLC
38.0	38.0	(7)	RI Menora German Holdings, S.a.r.l.
22.5	22.5	(8)	Landmark at Autumn Vista, LLC
20.0	20.0	(9)	Gaia 200 Plaza Drive, LLC
17.2	17.2	(10)	(* Gaia Houston Portfolio, LLC
21.6	21.6	(11)	MM Fenwick, LLC
18.5	18.5	(12)	(* MMZ Properties B.V.
22.5	22.5	(13)	Michelson Real Estate Fund IV, LLC
21.9	21.9	(14)	(* MMZ Properties Alaska Haarlem B.V.
-	17.6	(15)	(* City Center Mengot sp. Z o.o

(* זכויות ההצבעה של מנורה ביטוח כוללות גם את זכויות ההצבעה של שומרה, אשר הוקנו למנורה ביטוח.

שיעורי ההחזקה המפורטים בטבלה שלעיל מתייחסים להחזקות מנורה ביטוח הן באמצעות תיק ההשקעה של הנוסטרו והן באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה. ההשקעות אשר בוצעו באמצעות תיקי ההשקעה של פוליסות תלויות תשואה טופלו כהשקעות פיננסיות ונמדדו בהתאם לשוויין ההוגן.

(1) בחודש דצמבר 2009 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), המנוהלת על ידי חברת הבת מבטחים פנסיה וגמל, באמצעות חברות ייעודיות בחו"ל, 48% מזכויות בשותפות שבבעלותה בניין משרדים באנגליה, המושכר לתקופה של 20 שנה ל-Aviva Central Services UK Ltd. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.95%.

(2) בחודש אוגוסט 2011 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 48.2% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו ג'רזי, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 18.3%.

(3) בחודש ספטמבר 2011 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה מתחם מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 10.1%.

(4) בחודש יולי 2011 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 33.1% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שישה מתחמי מגורים במרילנד, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 10%. בחודש פברואר 2017 נמכרו כל מתחמי המגורים תמורת 247 מיליוני דולר.

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

חברות כלולות של מנורה ביטוח: (המשך)

- 5) בחודש ינואר 2012 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 47.2% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה חוות שרתים באטלנטה, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 14.5%. בחודש דצמבר 2017 נמכרה חוות השרתים תמורת 155 מיליוני דולר.
- 6) בחודש ספטמבר 2012 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 30% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו יורק, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7%.
- 7) בחודש יוני 2012 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 48% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שלושה מרכזים מסחריים בגרמניה. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 12.5%.
- 8) בחודש פברואר 2013 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 42.5% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שני מתחמי מגורים בפלורידה, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.5%.
- 9) בחודש יוני 2013 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה בניין משרדים בניו ג'רזי, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 6.67%.
- 10) בחודש דצמבר 2013 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה) ושומרה ביטוח, 40% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה תשעה מתחמי מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 6.9%. בחודשים פברואר ומרס 2016 נמכרו שני מתחמי מגורים תמורת סך של 56 מיליוני דולר. בחודש יולי 2017 נמכרו שני מתחמי מגורים נוספים תמורת 52 מיליוני דולר. בחודש אוגוסט 2018 נמכרו יתרת מתחמי המגורים תמורת 194 מיליוני דולר.
- 11) בחודש מרס 2014 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 41.6% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה מתחם מגורים בקנטקי, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.19%.
- 12) בחודש מאי 2014 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה) ושומרה ביטוח, 85% מזכויות בחברה אשר בבעלותה מבנה משרדים באוטרכט, הולנד. שיעור החזקת מנורה ביטוח בחברה זו באמצעות תיק הנוסטרו הינו 4.5%.
- 13) בחודש מאי 2014 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה), 42.5% מזכויות בשותפות אשר בבעלותה שני מתחמי מגורים בטקסס, ארה"ב. שיעור החזקת מנורה ביטוח בשותפות באמצעות תיק הנוסטרו הינו 7.5%.
- 14) בחודשים אוקטובר ונובמבר 2014 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה) ושומרה ביטוח, כ- 99.3% מזכויות בחברה אשר בבעלותה שני בנייני משרדים בערים האג והארלם הולנד. שיעור החזקת מנורה ביטוח בחברה זו באמצעות תיק הנוסטרו הינו כ- 5.6%.
- 15) בחודש יולי 2018 רכשה מנורה ביטוח ביחד עם קרן הפנסיה מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה) ושומרה ביטוח, 94% מזכויות בחברה אשר בבעלותה בניין משרדים בוורשה, פולין. שיעור החזקת מנורה ביטוח באמצעות תיק הנוסטרו הינו 4.4%. בקבלת החלטות מהותיות בעיסקה נדרשת הסכמת מנורה ביטוח. בשל האמור לעיל ועל אף ששיעור החזקת החברה נמוך מ- 20%, לחברה השפעה מהותית, ובהתאם לכך הציגה את השקעתה לפי שיטת השווי המאזני.

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

השקעות של שומרה ביטוח:

בהון המונפק וברווחים		הערה	
ליום 31 בדצמבר			
2017	2018		
באחוזים			
2.8	2.8	(10) לעיל	Gaia Houston Portfolio, LLC
2.5	2.5	(12) לעיל	MMZ Properties B.V.
2.9	2.9	(14) לעיל	MMZ Properties Alaska Haarlem B.V.
-	2.2	(15) לעיל	City Center Mengot sp. Z o.o

חברות כלולות של החברה:

בהון המונפק וברווחים		הערה
ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
באחוזים		
30	47.63	אמפא קפיטל בע"מ (1) (2)
40	40	אי.אר.אן. ישראל בע"מ (3)

(1) בחודש ינואר 2016, נחתם הסכם בין החברה לבין אמפא קפיטל בע"מ (להלן: "אמפא קפיטל") וחברת אם שלה חברת השקעות לפיתוח התעשייה לישראל בע"מ (להלן: "המוכרת") בדבר רכישה והקצאה של 30% ממניות אמפא קפיטל מהמוכרת וזאת בתמורה לסכום של כ-63.5 מיליוני ש"ח, וכן אופציות לרכישה והקצאה של 10% נוספים של מניות אמפא קפיטל בתנאים כמפורט בהסכם (להלן: "ההסכם"). אופציות הרכש יעמדו בתוקפן למשך תקופה של 180 ימים שתחילתה לאחר חלוף 3 שנים ממועד ההשלמה, בכפוף לזכותה של החברה להקדים את מימוש אופציות הרכש במקרים מסוימים כקבוע בהסכם. תוספת המימוש בגין האופציה נקבעה בהתאם למכפלת הרווח הנקי של אמפא קפיטל בשנת 2018. בחודש פברואר 2016, ועם קבלת אישור הממונה על הגבלים עסקיים כנדרש, הושלמה העסקה האמורה. למועד הרכישה בוצעה הערכת שווי על ידי מעריך שווי בלתי תלוי.

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

חברות כלולות של החברה: (המשך)

(2) ביום 5 בפברואר 2018 נחתם הסכם בין החברה ובין המוכרת כאמור בסעיף (1) לעיל והמנכ"ל של אמפא קפיטל ("המנכ"ל"), בקשר עם עסקה לרכישת חלק נוסף ממניות אמפא קפיטל אשר הושלמה באותו מועד (להלן: "ההסכם"). בין היתר נכללו בהסכם ההוראות הבאות:

(א) במועד חתימת ההסכם רכשה החברה מהמוכרת ומהמנכ"ל מניות באמפא קפיטל בשיעור כולל של כ-17.63% מהון המניות של אמפא קפיטל, וזאת בתמורה לסכום של כ-48.2 מיליוני ש"ח (להלן: "סכום התמורה"). סכום התמורה מתבסס בעיקרו על שווי לאמפא קפיטל בסך של 270 מיליוני ש"ח והוא כפוף להתאמת מחיר מסוימת (בהתבסס על התוצאות הכספיות של אמפא קפיטל לשנת 2018) זאת כקבוע בהסכם. האופציה לרכישת 10% שהיתה קיימת לחברה טרם ההסכם בוטלה.

(ב) החברה העניקה למנכ"ל אמפא קפיטל אופציית Put (להלן: "אופציית המכר") למכור לחברה מניות נוספות באמפא קפיטל בשיעור של כ-0.75% מהון המניות של אמפא קפיטל, זאת במהלך תקופה של 12 חודשים החל מיום 1 בינואר, 2020 (כאשר תקופה זו יכול שתוקדם בכפוף לקרות אירועים מסוימים כקבוע בהסכם), וזאת בתמורה למחיר מימוש המתבסס על שווי אמפא קפיטל שייגזר מהתוצאות הכספיות שלה כפי שיהיו בשנה שתקדם למועד מימוש אופציית המכר ואשר לא יפחת מסך של 1.7 מיליוני ש"ח (בכפוף להתאמות מסוימות).

(ג) בנוסף, במסגרת ההסכם נקבעו הוראות לגבי העמדת מימון לאמפא קפיטל על ידי החברה ו/או גורמים מטעמה במהלך התקופה שהחל ממועד חתימת ההסכם ועד ליום 31 בדצמבר, 2025 בסך כולל מצטבר של כ-200 מיליון ש"ח, וזאת בדרך של הנפקת כתבי התחייבות נדחים ובדרך של העמדת הלוואות והכל בתנאים מסוימים כקבוע בהסכם.

(3) ביום 12 בינואר, 2017 הושלמה עסקת הרכישה של 40% ממניות אי.אר.אן. ישראל בע"מ (להלן: "אי.אר.אן"), שעיקר עיסוקה במתן התחייבויות לפרעון אמצעי תשלום, תמורת כ-100 מיליוני ש"ח. סכום התמורה כפוף להתאמות מחיר מסוימות (בהתבסס על נתוניה הכספיים של אי.אר.אן לשנים 2017 ו-2018), ככל שתהינה, זאת כקבוע בהסכם. בנוסף, במועד ההשלמה העמידו בעלי המניות של אי.אר.אן הלוואות בעלים באופן יחסי לשיעור החזקותיהן באי.אר.אן של כ-32 מיליוני ש"ח (חלקה של החברה כ-14 מיליוני ש"ח). כמו כן הוקנתה לחברה אופציית Call (להלן: "אופציית הרכש") לרכוש מניות נוספות באי.אר.אן בשיעור של 10% מהון המניות של אי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש שייגזר מרווחיותה של אי.אר.אן בתקופה שתקדם למועד מימוש אופציית הרכש. אופציית הרכש תעמוד בתוקפה למשך תקופה של 12 חודשים שתחילתה ביום 25 בפברואר, 2022, או במועד מוקדם יותר במקרה של התקיימות אירועים מסוימים כקבוע בהסכם. אם וככל שהחברה תממש את אופציית הרכש, תקנה החברה למוכרת אופציית Put (להלן: "אופציית המכר של המוכרת") למכור לחברה את כל מניות המוכרת באי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש שייקבע בהתאם להערכות שווי של אי.אר.אן שייערכו למטרה זו. אופציית המכר של המוכרת תעמוד בתוקפה למשך תקופה של 36 חודשים שתחילתה במועד השלמת מימוש אופציית הרכש. בנוסף, המוכרת הקנתה לחברה אופציית Put (להלן: "אופציית המכר של החברה") למכור למוכרת את כל מניות החברה באי.אר.אן, וזאת בתמורה למחיר מימוש בהתאם להערכות שווי שייערכו למטרה זו בהפחתה מסוימת.

אופציית המכר של החברה תעמוד בתוקפה החל ממועד ההשלמה ועד ליום 25 בפברואר, 2023, ובלבד שעד לאותו מועד, החברה לא מימשה את אופציית הרכש. האופציות הכלולות בהסכם הרכש נמדדו לתקופת הדוח בהתאם לשווי ההוגן על ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי.

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים (המשך)

חברות כלולות של החברה: (המשך)

(3) המשך

במסגרת ההסכם נקבעו הוראות לגבי ההסדרים בין הצדדים בהתייחס למסכת היחסים המשפטיים ביניהם במעמדן של בעלי מניות באי.אר.אן לאחר מועד ההשלמה, ובכלל זה, ההסדרים הבאים: הגבלת מכירת מניות באי.אר.אן לצד שלישי עד למועד השלמת מימוש אופציית הרכש, מתן זכות סירוב ראשונה, מתן זכות הצטרפות לחברה (והחל ממועד השלמת מימוש אופציית הרכש, ככל שתמומש), מתן זכות קדימה לחברה ולמוכרת בהקצאת זכויות, הוראות לעניין השקעה, מינוי דירקטורים (כאשר החל ממועד השלמת מימוש אופציית הרכש, ככל שתמומש, ימונה דירקטור נוסף מטעם החברה באופן שיקנה לה רוב בדירקטוריון), הצבעה בנושאים מסוימים, מדיניות חלוקת רווחים, הוראות לעניין דיווחים וממשל תאגידי והוראות לעניין עיסוקי הצדדים. בנוסף, נקבעו בהסכם הוראות לעניין זכות החברה לקבלת שיפוי בתנאים מסוימים, כקבוע בהסכם.

למועד הרכישה בוצעה הערכת שווי על ידי מעריך שווי בלתי תלוי.

ד. סכום הדיבידנד שהתקבל מחברות כלולות בשנת הדוח עמד על סך 20,670 אלפי ש"ח (אשתקד 34,918 אלפי ש"ח).

באור 7: - השקעות בחברות מוחזקות (המשך)

חברות מאוחדות

ה. פרטים בדבר חברות מאוחדות של החברה

ליום 31 בדצמבר, 2018

היקף השקעה			מדינת התאגדות	מניות המקנות זכויות לרווחים	מניות המקנות זכויות הצבעה	שיעור ההחזקה
בשטרי הון	בהלוואות	בהון				
באלפי ש"ח						
270,953	-	1,645,935	ישראל	100.00%	100.00%	חברות המאוחדות על-ידי החברה
-	-	833,619	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
-	-	547,220	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ - חברה מנהלת
(*) 71,945	80,434	(51,429)	ישראל	100.00%	100.00%	שומרה חברה לביטוח בע"מ
-	209,560	(54,988)	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים פיננסים בע"מ
-	-	13,014	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ
-	-	95	ישראל	100.00%	100.00%	נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ
-	-	-	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים משלמת בע"מ

ליום 31 בדצמבר, 2017

היקף השקעה			מדינת התאגדות	מניות המקנות זכויות לרווחים	מניות המקנות זכויות הצבעה	שיעור ההחזקה
בשטרי הון	בהלוואות	בהון				
באלפי ש"ח						
267,987	-	1,699,430	ישראל	100.00%	100.00%	חברות המאוחדות על-ידי החברה
-	-	811,099	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
(*) 36,689	-	476,466	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ - חברה מנהלת
10,795	159,301	(39,091)	ישראל	100.00%	100.00%	שומרה חברה לביטוח בע"מ
-	180,670	(41,466)	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים פיננסים בע"מ
-	-	12,991	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ
-	575	(193)	ישראל	100.00%	100.00%	נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ
-	-	-	ישראל	100.00%	100.00%	מנורה מבטחים משלמת בע"מ

(* בחודש יוני 2018 ביצעה שומרה חברה לביטוח בע"מ פרעון מוקדם של שטרי הון שהונפקו לחברה.)

1. סכום הדיבידנד שהתקבל בשנת הדוח מחברות מאוחדות עמד על סך 150,000 אלפי ש"ח (אשתקד - 65,000 אלפי ש"ח), לפרטים נוספים ראה באור 14.

באור 8: - נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה

א. תנועה:

אחר		עבור חוזים תלויי תשואה		
2017 (*)	2018	2017	2018	
<u>אלפי ש"ח</u>				
280,572	320,349	76,211	76,818	יתרה ליום 1 בינואר
				<u>תוספות במשך השנה</u>
409	990	562	630	רכישות ותוספות לנכסים קיימים
-	168,580	-	-	העברה מרכוש קבוע
409	169,570	562	630	
				<u>גריעות במהלך השנה</u>
-	4,893	-	8,926	מימושים
3,275	-	-	-	העברה לרכוש קבוע
3,275	4,893	-	8,926	סה"כ גריעות
42,643	9,535	45	1,913	<u>התאמת שווי הוגן</u>
320,349	494,561	76,818	70,435	יתרה ליום 31 בדצמבר

(*) מתוכו סך של 76,000 אלפי ש"ח סווג כנדל"ן להשקעה מיועד למכירה, ראה באור 39 ד' להלן.

ב. מידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה נמדד על בסיס השווי ההוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על ידי מעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים שהינם בעלי כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתבסס על עסקאות שנערכו לאחרונה בשוק ביחס לנדל"ן דומה ובמיקום דומה לזה של הנדל"ן שבבעלות הקבוצה, וכן בהתבסס על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים מהנכס. באמידת תזרימי המזומנים הובא בחשבון הסיכון המובנה שלהם, והם מהווים בשיעור תשואה המשקף את הסיכונים הגלומים בתזרימי המזומנים, אשר נקבע בהתחשב בתשואה המקובלת בשוק המקרקעין, תוך התאמה למאפיינים הספציפיים של הנכס ורמת הסיכון של ההכנסות הצפויות ממנו.

(1) להלן פירוט ההנחות, הגורמים והשיקולים ששימשו בהערכות השווי

(א) בנכסים שהוערכו על פי גישת ההשוואה

מיקום הנכס, גילו ומצבו הפיזי, שטחו, רמת הפיתוח באזור בו הוא ממוקם, ייעודו, מחירי שוק הנדל"ן ורמת הדרישה באותו אזור לנכסים מסוג דומה, מצב הזכויות והמצב התכנוני של הנכס, הרקע המשפטי, המצב הכלכלי בארץ ובעולם, ובנכסים מסחריים גם שיטת יחס ברוטו נטו.

(ב) בנכסים שהוערכו על פי גישת ההכנסה

על בסיס ממוצעים משוקללים	
ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
102	79
7.55	7.40
4.41	1.24

דמי שכירות חודשיים ממוצעים למ"ר בש"ח

תשואה על הנכס ב- %

שטחים פנויים להשכרה ב- %

באור 8: - נדל"ן להשקעה - לרבות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. מדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה (המשך)

(2) להלן מדרג השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה:

31 בדצמבר, 2018		
סה"כ	רמה 3 אלפי ש"ח	רמה 2
564,996	564,996	-

31 בדצמבר, 2017		
סה"כ	רמה 3 אלפי ש"ח	רמה 2
397,167	397,167	-

(3) התאמה בגין מדידת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה (רמה 3 במדרג השווי ההוגן)

סך הכל	בית מלון (*)	מבני משרדים	מרכזי קניות	קרקע פנויה	
אלפי ש"ח					
356,783	-	110,903	114,260	131,620	יתרה ליום 1 בינואר, 2017
42,687	-	7,858	67	34,762	מדידה מחדש שהוכרה ברווח או הפסד
(3,275)	-	(3,275)	-	-	העברה לרכוש קבוע
972	-	11	843	118	רכישות ותוספות לנכסים קיימים
397,167	-	115,497	115,170	166,500	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
11,448	9,353	(5,521)	2,868	4,748	מדידה מחדש שהוכרה ברווח או הפסד
1,620	75	49	944	552	רכישות ותוספות לנכסים קיימים
168,580	100,696	67,884	-	-	העברה מרכוש קבוע
(13,819)	-	(437)	(13,382)	-	מימושים
-	4,325	(4,325)	-	-	מיונים
564,996	114,449	173,147	105,600	171,800	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018

(*) בחודש יולי 2018 חתמה חברה נכדה של החברה, על הסכם שכירות עם רוטשילד יבנה מלונות בוטיק בע"מ (להלן: השוכרת) להשכרת השטח שבבעלות החברה הנכדה באלנבי 115 בתל אביב, ואשר שימשו בעבר כמשרדי מנורה ביטוח, לתקופה של עשר שנים עם אופציה להארכה לשלוש תקופות נוספות בנות חמש שנים כל אחת. בכוונת השוכרת להקים בית מלון בשטח המושכר.

ג. באשר להתקשרויות המתייחסות לחכירה של נדל"ן להשקעה, ראה באור 38 ד'.

באור 9: - חייבים ויתרות חובה

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
104,238	121,656	הכנסות לקבל
19,208	1,893	מוסדות ורשויות ממשלתיות
114,966	131,871	חייבים בגין עיסקאות פיננסיות
41,399	37,197	הוצאות מראש
30,086	36,002	חברות ביטוח ותוכני ביטוח
16,992	15,166	סוכני ביטוח
201	-	פקדון בנאמנות בחברת ניהול התיקים
8,170	7,079	חברות קשורות
13,952	15,881	קרנות פנסיה
18,522	22,602	אחרים
(12,465)	(8,498)	הפרשה לחובות מסופקים
<u>355,269</u>	<u>380,849</u>	סה"כ חייבים ויתרות חובה

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים:

2017	2018	
אלפי ש"ח		
19,587	12,465	יתרה ליום 1 בינואר
(7,122)	(3,967)	שינוי בהפרשה - נזקף לרווח או הפסד
<u>12,465</u>	<u>8,498</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 10: - פרמיות לגבייה

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
800,352	793,187	פרמיות לגבייה (*)
(13,521)	(14,506)	הפרשה לחובות מסופקים
786,831	778,681	סה"כ פרמיות לגבייה
249,406	203,114	(*) כולל המחאות לגבייה והוראות קבע

לגילוי בדבר תנאי ההצמדה של הפרמיה לגבייה, ראה באור 36(2)ד'.

ב. גיול:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
638,046	632,665	פרמיות לגבייה שערכן לא נפגם ללא פיגור בפיגור (*):
45,973	39,070	מתחת ל- 90 ימים
46,357	53,013	בין 90 ל- 180 ימים
42,518	40,783	מעל 180 ימים
772,894	765,531	סה"כ פרמיות לגבייה שערכן לא נפגם
13,937	13,150	פרמיות לגבייה שערכן נפגם
786,831	778,681	סה"כ פרמיות לגבייה

(*) כולל סכום של 58,843 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2017 - 42,733 אלפי ש"ח) חובות בפיגור במגזר ביטוח חיים. חובות אלה מגובים בעיקרם בערך הפידיון של הפוליסה.

ג. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים בגין הפרמיות לגבייה:

2017	2018	
אלפי ש"ח		
12,488	13,521	יתרה ליום 1 בינואר
1,033	985	שינוי בהפרשה - נזקף לרווח או הפסד
13,521	14,506	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 11: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואהא. להלן פירוט הנכסים:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
76,818	70,435	נדל"ן להשקעה
		השקעות פיננסיות:
		נכסי חוב סחירים
7,683,089	9,122,493	נכסי חוב שאינם סחירים (*)
4,236,327	4,254,491	מניות
5,352,575	5,792,166	השקעות פיננסיות אחרות (**)
5,487,494	5,991,345	סך הכל השקעות פיננסיות
22,759,485	25,160,495	מזומנים ושווי מזומנים
2,332,089	1,579,433	אחר
222,926	298,360	סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
25,391,318	27,108,723	
		(*) כולל נכסי חוב שאינם סחירים שנמדדו לפי עלות מופחתת (ראה באור 2.ח.4.א))
498,066	547,446	השווי ההוגן של נכסי החוב כאמור
568,072	595,753	

מידע נוסף בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה ראה באור 36(7) בדבר ניהול סיכונים.

(**) השקעות פיננסיות אחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.

באור 11: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ב. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

ליום 31 בדצמבר, 2018			
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1
אלפי ש"ח			
9,122,493	-	1,616,087	7,506,406
3,707,045	26,382	3,680,663	-
5,792,166	76,569	28,426	5,687,171
5,991,345	1,647,522	1,258,485	3,085,338
<u>24,613,049</u>	<u>1,750,473</u>	<u>6,583,661</u>	<u>16,278,915</u>
595,753	-	595,753	-

השקעות פיננסיות:
 נכסי חוב סחירים
 נכסי חוב שאינם סחירים
 מניות
 השקעות פיננסיות אחרות
 סה"כ
 נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי
 לשוויים ההוגן

ליום 31 בדצמבר, 2017			
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1
אלפי ש"ח			
7,683,089	-	1,037,496	6,645,593
3,738,261	24,147	3,714,114	-
5,352,575	36,768	29,758	5,286,049
5,487,494	1,314,927	1,395,001	2,777,566
<u>22,261,419</u>	<u>1,375,842</u>	<u>6,176,369</u>	<u>14,709,208</u>
568,072	-	568,072	-

השקעות פיננסיות:
 נכסי חוב סחירים
 נכסי חוב שאינם סחירים
 מניות
 השקעות פיננסיות אחרות
 סה"כ
 נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי
 לשוויים ההוגן

באור 11: - השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

ג. התנועה בנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן והמסווגים לרמה 3

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח				
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד				
אלפי ש"ח				
סה"כ	השקעות פיננסיות		נכסי חוב שאינם סחירים	
	אחרות	מניות		
1,375,842	1,314,927	36,768	24,147	יתרה ליום 1 בינואר, 2018
166,174	158,069	7,393	712	סך הרווחים שהוכרו ברווח והפסד (*)
432,479	398,720	33,036	723	רכישות
(228,772)	(222,478)	-	(6,294)	מכירות
(6,747)	(1,059)	(799)	(4,889)	פדיונות
12,154	-	171	11,983	העברות אל רמה 3
(657)	(657)	-	-	העברות מתוך רמה 3
<u>1,750,473</u>	<u>1,647,522</u>	<u>76,569</u>	<u>26,382</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018
180,862	174,664	7,501	(1,303)	(*) מתוכם - סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2018

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח				
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד				
אלפי ש"ח				
סה"כ	השקעות פיננסיות		נכסי חוב שאינם סחירים	
	אחרות	מניות		
1,326,464	1,273,287	29,526	23,651	יתרה ליום 1 בינואר, 2017
(39,156)	(46,181)	3,144	3,881	סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו ברווח והפסד (*)
370,531	359,787	10,559	185	רכישות
(214,174)	(206,377)	(6,461)	(1,336)	מכירות
(2,184)	-	-	(2,184)	פדיונות
3,675	2,751	-	924	העברות אל רמה 3
(69,314)	(68,340)	-	(974)	העברות מתוך רמה 3
<u>1,375,842</u>	<u>1,314,927</u>	<u>36,768</u>	<u>24,147</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
(14,316)	(17,183)	52	2,815	(*) מתוכם - סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2017

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות

א. ההרכב

ליום 31 בדצמבר, 2018					
סה"כ	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	פירוט בסעיף	
אלפי ש"ח					
4,645,618	-	4,130,148	515,470	ב	נכסי חוב סחירים
12,116,304	12,116,304	-	-	ג	נכסי חוב שאינם סחירים
503,911	-	450,560	53,351	ה	מניות
1,556,838	-	1,383,232	173,606	ו	אחרות
<u>18,822,671</u>	<u>12,116,304</u>	<u>5,963,940</u>	<u>742,427</u>		סה"כ
ליום 31 בדצמבר, 2017					
סה"כ	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	פירוט בסעיף	
אלפי ש"ח					
4,578,129	-	4,166,748	411,381	ב	נכסי חוב סחירים
11,935,770	11,935,770	-	-	ג	נכסי חוב שאינם סחירים
374,406	-	315,979	58,427	ה	מניות
1,592,348	-	1,299,143	293,205	ו	אחרות
<u>18,480,653</u>	<u>11,935,770</u>	<u>5,781,870</u>	<u>763,013</u>		סה"כ

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
180,960	140,675
2,594,288	2,024,793
2,775,248	2,165,468
214,431	333,407
1,572,460	2,105,355
1,786,891	2,438,762
15,990	41,388
4,578,129	4,645,618
3,454	7,437

אגרות חוב ממשלתיות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים:

שאינם ניתנים להמרה

נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

הניתנים להמרה

נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
שיועדו בעת ההכרה לראשונה

סך הכל נכסי חוב סחירים

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח
והפסד (במצטבר)

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ג. נכסי חוב שאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר, 2018	
ערך בספרים	שווי הוגן (*)
אלפי ש"ח	

אגרות חוב ממשלתיות

מוצגות כהלוואות וחייבים:
אג"ח ח"ץ ופקדונות חשכ"ל (**)

8,758,662	6,824,094

נכסי חוב אחרים:

שאינם ניתנים להמרה

מוצגים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים
פקדונות בבנקים

4,147,659	4,082,682
1,331,431	1,209,528

5,479,090	5,292,210

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

14,237,752	12,116,304

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים

	95,683

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ליום 31 בדצמבר, 2017	
ערך בספרים	שווי הוגן (*)
אלפי ש"ח	

אגרות חוב ממשלתיות

מוצגות כהלוואות וחייבים:
אג"ח ח"ץ ופקדונות חשכ"ל (**)

8,913,501	6,781,872

נכסי חוב אחרים:

שאינם ניתנים להמרה

מוצגים כהלוואות וחייבים, למעט פקדונות בבנקים
פקדונות בבנקים

3,970,515	3,800,984
1,528,572	1,352,914

5,499,087	5,153,898

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

14,412,588	11,935,770

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים

	117,321

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

(*) לעניין שיעורי הריבית ששימשו לקביעת השווי ההוגן, ראה סעיף ז' להלן.

(**) השווי ההוגן חושב על פי מועד הפרעון החוזי (הצפוי).

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ד. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
אחוזים	

נכסי חוב סחירים	
בסיס הצמדה:	
0.38	1.30
צמוד מדד	
1.35	3.26
שקלי	
4.54	6.93
צמוד מט"ח	
נכסי חוב שאינם סחירים	
בסיס הצמדה:	
4.60	4.59
צמוד מדד	
2.09	2.33
שקלי	
5.65	6.44
צמוד מט"ח	

ה. מניות

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	

סחירות	
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	
54,113	48,566
זמינות למכירה	
296,004	397,467
סך הכל מניות סחירות	
350,117	446,033
שאינן סחירות	
נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה	
4,314	4,785
זמינות למכירה	
19,975	53,093
סך הכל מניות שאינן סחירות	
24,289	57,878
סך הכל מניות	
374,406	503,911
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	
31,509	57,716

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

1. אחרות

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
		סחירות
		נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו
187,967	74,099	בעת ההכרה לראשונה
1,027,053	899,105	זמינות למכירה
305	211	מכשירים נגזרים (*)
<u>1,215,325</u>	<u>973,415</u>	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות
		שאינן סחירות
		נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו
83,679	78,867	בעת ההכרה לראשונה
272,090	484,127	זמינות למכירה
21,254	20,429	מכשירים נגזרים (*)
<u>377,023</u>	<u>583,423</u>	סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות
<u>1,592,348</u>	<u>1,556,838</u>	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
		ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח
41,352	42,464	והפסד (במצטבר)

השקעות פיננסיות המסווגות לאחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסיים, חוזים עתידיים, אופציות ומוצרים מובנים.

לעניין התחייבויות להשקעה בקרנות השקעה, ראה באור 38 ג' (2) להלן.

(*) להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות הפיננסיות שנעשו לתאריך הדוח הכספי:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
<u>2,117</u>	<u>1,128</u>	מניות
<u>(1,195,253)</u>	<u>(72,023)</u>	מטבע חוץ
<u>(69,799)</u>	<u>(32,472)</u>	ריבית
<u>597,298</u>	<u>1,526,834</u>	מדד

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ז. השיטות וההנחות ששימשו בקביעת השווי ההוגן

(1) נכסי חוב שאינם סחירים

השווי ההוגן של השקעות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסיים מוסדרים, נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. בגין השקעות שלהן אין שוק פעיל, השווי נקבע כדלהלן:

השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד וכן של נכסי חוב פיננסיים שאינם סחירים, אשר מידע לגבי השווי ההוגן שלהם ניתן לצרכי באור בלבד, נקבעים באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם. שיעורי ההיוון מתבססים בעיקרם על התשואות של אגרות חוב ממשלתיות והמרווחים של אגרות חוב קונצרניות, כפי שנמדדו בבורסה לני"ע בתל אביב.

ציטוטי המחירים ושיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי חברה שזכתה במכרז, שפורסם על ידי משרד האוצר, להקמה ולתפעול של מאגר ציטוטי מחירים ושיעורי ריבית לגופים מוסדיים.

להלן שיעורי הריבית עבור נכסי חוב שאינם סחירים:

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
באחוזים	

עבור נכסי חוב שאינם סחירים
בארץ לפי דירוג (*):
AA ומעלה
BBB עד A
לא מדורג

0.1	0.5
1.7	2.9
3.7	3.3

(* המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות", "מדורג" ודירוג פנימי. נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(2) מניות לא סחירות

השווי ההוגן של ההשקעה במניות לא סחירות הוערך על ידי מעריך שווי חיצוני באמצעות מודל DCF.

(3) נגזרים

השווי ההוגן של חוזי אקדמה נאמד על בסיס היוון ההפרש בין מחיר ה-FORWARD הנקוב בחוזה לבין מחיר ה-FORWARD הנוכחי, תוך שימוש בשיעורי ריבית מתאימים. השווי ההוגן של כתבי אופציות נקבע בהתאם למודל בלק ושולס או על פי הערכת שווי. השווי ההוגן של חוזים להחלפות ריבית ומטבע נאמד על בסיס מודל כלכלי המבוסס על היוון אומדן תזרימי המזומנים העתידיים תוך שימוש בשיעורי ריבית אשר נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוטים של שערי ריבית. השווי ההוגן של מכשירים מורכבים נקבע על פי ציטוט המתקבל ממנהל המכשיר המורכב.

(4) קרנות השקעה

השווי ההוגן של קרנות ההשקעה נקבע על פי ערך נכסי נקי (N.A.V.) בהתבסס על הדוחות הכספיים של הקרנות ומדיווחים המתקבלים מהקרנות.

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ח. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות

היתרה בדוחות הכספיים של מזומנים, פרמיות לגביה, לקוחות, חייבים ויתרות חובה ונכסי מיסים שוטפים, תואמת או קרובה לשווי ההוגן שלהם.

ליום 31 בדצמבר, 2018				
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
אלפי ש"ח				
4,645,618	-	614,563	4,031,055	נכסי חוב סחירים
503,911	57,878	1,449	444,584	מניות
1,556,838	531,895	461,759	563,184	אחרות
<u>6,706,367</u>	<u>589,773</u>	<u>1,077,771</u>	<u>5,038,823</u>	סה"כ
<u>14,237,752</u>	<u>39,577</u>	<u>14,198,175</u>	-	נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי לשוויים ההוגן (סעיף ג' לעיל)

ליום 31 בדצמבר, 2017				
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1	
אלפי ש"ח				
4,578,129	-	450,642	4,127,487	נכסי חוב סחירים
374,406	24,289	144	349,973	מניות
1,592,348	292,268	469,977	830,103	אחרות
<u>6,544,883</u>	<u>316,557</u>	<u>920,763</u>	<u>5,307,563</u>	סה"כ
<u>14,412,588</u>	<u>31,276</u>	<u>14,381,312</u>	-	נכסי חוב שאינם סחירים אשר ניתן גילוי לשוויים ההוגן (סעיף ג' לעיל)

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ח. שווי הוגן של נכסים פיננסיים בחלוקה לרמות (המשך)

התנועה בנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן והמסווגים לרמה 3

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח			
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח			
והפסד ונכסים פיננסיים זמינים למכירה			
סה"כ	אחרות אלפי ש"ח	מניות	
316,557	292,268	24,289	יתרה ליום 1 בינואר, 2018
			סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו:
(2,615)	(3,073)	458	ברוח והפסד (*)
51,282	46,577	4,705	ברוח כולל אחר
275,547	246,793	28,754	רכישות
(48,680)	(48,680)	-	מכירות
(1,853)	(1,454)	(399)	פדיונות
391	320	71	העברות אל רמה 3
(856)	(856)	-	העברות מתוך רמה 3
<u>589,773</u>	<u>531,895</u>	<u>57,878</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018
433	(84)	517	(*) מתוכם - סך הרווחים (הפסדים) לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2018

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

מדידת שווי הוגן במועד הדיווח			
נכסים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח			
והפסד ונכסים פיננסיים זמינים למכירה			
סה"כ	אחרות אלפי ש"ח	מניות	
274,996	257,942	17,054	יתרה ליום 1 בינואר, 2017
			סך הרווחים (הפסדים) שהוכרו:
786	(2,485)	3,271	ברוח והפסד (*)
2,646	4,064	(1,418)	ברוח כולל אחר
100,097	93,153	6,944	רכישות
(50,811)	(49,463)	(1,348)	מכירות
(214)	-	(214)	פדיונות
2,062	2,062	-	העברות אל רמה 3
(13,005)	(13,005)	-	העברות מתוך רמה 3
<u>316,557</u>	<u>292,268</u>	<u>24,289</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
<u>9,453</u>	<u>7,183</u>	<u>2,270</u>	(*) מתוכם - סך הרווחים לתקופה שלא מומשו ושהוכרו ברווח והפסד בגין נכסים המוחזקים נכון ליום 31 בדצמבר, 2017

העברות אל רמה 3 ומתוך רמה 3 נובעות משינויים בטכניקות ההערכה של ניירות ערך.

באור 12: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ט. גיל השקעות בנכסי חוב פיננסיים לא סחירים:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
		נכסי חוב שערכם לא נפגם:
6,781,872	6,824,094	אגרות חוב ממשלתיות
5,117,573	5,244,403	ללא פיגור
		בפיגור (*):
2,238	832	מתחת ל- 90 ימים
-	36	בין 90 ל- 180 ימים
2,811	7,362	מעל 180 ימים
<u>11,904,494</u>	<u>12,076,727</u>	סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם
		נכסי חוב שערכם נפגם:
148,597	135,260	נכסים שערכם נפגם, ברוטו
(117,321)	(95,683)	הפרשה להפסד
31,276	39,577	סך הכל נכסי חוב שערכם נפגם, נטו
<u>11,935,770</u>	<u>12,116,304</u>	סך הכל נכסי חוב לא סחירים

(* כולל הלוואות על פוליסות והלוואות משכנתא שכנגדן קיימים ערכי פדיון מלאים.

יצוין כי הסכומים שלעיל אינם מהווים את הסכום בפיגור בפועל אלא את יתרת החוב המעורבת בפיגור.

י. גילוי הנדרש בקשר לפטור הזמני מיישום IFRS 9

הטבלה שלהלן מציגה את השווי ההוגן של הנכסים הפיננסיים ליום 31 בדצמבר 2018 בחלוקה לשתי קבוצות:

- נכסים שעומדים במבחן הקרן והריבית בלבד (לא כולל נכסים שמוחזקים למסחר או מנוהלים על בסיס שווי הוגן (להלן - קבוצה א')).
- כל יתר הנכסים הפיננסיים (להלן - קבוצה ב').

קבוצה א'	קבוצה ב'	
אלפי ש"ח		
-	25,160,495	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
-	1,579,433	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
-	503,911	השקעות פיננסיות אחרות - מניות
-	1,556,838	השקעות פיננסיות אחרות - אחרות
4,320,464	325,154	השקעות פיננסיות אחרות - נכסי חוב סחירים
11,843,713	203,017	השקעות פיננסיות אחרות - נכסי חוב שאינם סחירים
-	69,573	הלוואות לחברות כלולות
93,674	504,297	מזומנים ושווי מזומנים

באור 13: - מזומנים ושווי מזומנים

א. עבור חוזים תלויי תשואה:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
2,282,063	1,529,354	מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית
50,026	50,079	פקדונות לזמן קצר
<u>2,332,089</u>	<u>1,579,433</u>	מזומנים ושווי מזומנים

לתאריך הדיווח, המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ריבית בשיעור של 0.01% (אשתקד - זהה).

פקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים הינם לתקופות של עד שלושה חודשים. הפקדונות נושאים ריבית בשיעור ממוצע של 0.18% (אשתקד - 0.06%).

ב. אחרים:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
485,685	406,074	מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית:
49,948	85,065	בש"ח
4,832	12,568	בדולר
		במט"ח אחר
540,465	503,707	
33,763	94,264	פקדונות לזמן קצר - בש"ח
<u>574,228</u>	<u>597,971</u>	מזומנים ושווי מזומנים

לתאריך הדיווח, המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ריבית בשיעור של 0.01% (אשתקד - זהה).

פקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים הינם לתקופות של עד שלושה חודשים. הפקדונות נושאים ריבית בשיעור ממוצע של 0.21% (אשתקד - 0.01%).

לגילוי בדבר תנאי ההצמדה של מזומנים ושווי מזומנים, ראה באור 36(2)ד'.

באור 14: - הון ודרישות הון

א. הרכב הון המניות

לימים 31 בדצמבר, 2017 ו- 2018	
מונפק ונפרע	רשום
מספר מניות (באלפים)	
63,272	440,000

מניות רגילות בנות
1 ש"ח ע.ג. כ"א

ב. זכויות הנלוות למניות

1. זכויות הצבעה באסיפה הכללית, זכות לדיבידנד, זכויות בפירוק החברה וזכות למינוי הדירקטורים בחברה.

2. סחירות בבורסה לניירות ערך בתל-אביב.

ג. דיבידנד

ביום 27 במרס, 2017 הכריז דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד בסך של 50 מיליוני ש"ח, המהווה כ- 0.79 ש"ח לכל 1 ש"ח ע.ג. מההון המונפק והנפרע של החברה. הדיבידנד שולם ביום 19 באפריל 2017.

ביום 31 באוגוסט, 2017 הכריז דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד בסך של 50 מיליוני ש"ח, המהווה 0.79 ש"ח לכל מניה. הדיבידנד שולם ביום 18 בספטמבר 2017.

ביום 26 במרס, 2018 הכריז דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד לבעלי המניות בסך של כ- 50 מיליוני ש"ח, המהווים 0.79 ש"ח לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג.. הדיבידנד שולם ביום 12 באפריל 2018.

לפרטים בדבר דיבידנד שהוכרו לאחר תאריך הדיווח, ראה באור 40'ב' להלן.

ד. קרנות הון אחרות

ההרכב - מיוחס לבעלי מניות החברה:

לימים	
31 בדצמבר	
2017 ו- 2018	אלפי ש"ח
5,961	
696	
6,657	

הטבת מס בגין הענקת מניות למנכ"ל החברה
עסקה עם בעל שליטה

קרן הון בגין עסקה עם בעל שליטה - קרן ההון מתייחסת לעסקה שבוצעה בין חברות מאוחדות של החברה. ההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה שנקבעה בעסקה נזקף לקרן ההון.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

ה. זכויות שאינן מקנות שליטה

הרכב זכויות שאינן מקנות שליטה בדוחות המאוחדים על המצב הכספי:

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
12,118	12,268

החלק בשווי המאזני - כולל החלק ביתרות עודפי עלות מיוחסים

ו. מדיניות ודרישות ההון

1. מדיניות ההנהלה היא להחזיק בסיס הון איתן במטרה לשמר את יכולת הקבוצה להמשיך את פעילותה על מנת שתוכל להניב תשואה לבעלי מניותיה, וכן על מנת לתמוך בפעילות עסקית עתידית. מנורה ביטוח ושומרה ביטוח (להלן - חברות הביטוח המאוחדות) כפופות לדרישות הון הנקבעות על-ידי הממונה.

כחלק מתהליך יישום משטר סולבנסי, נדרשות חברות הביטוח המאוחדות לבצע תהליך הערכה עצמית של הסיכונים להם הן חשופות. דירקטוריוני חברות הביטוח המאוחדות נדרשים לקבוע הון יעד שישקף יחס כושר פירעון ראוי לדעתם לצורך חלוקת דיבידנד.

ביום 5 בפברואר, 2018 וביום 15 במרץ, 2018 החליטו דירקטוריוני מנורה ביטוח ושומרה ביטוח, בהתאמה, על הון יעד לצורך חלוקת דיבידנד בהתאם לסעיף 1(א)(2) למכתב למנהלי חברות הביטוח, שפורסם ביום 1 באוקטובר 2017, על ידי הממונה, ואשר מטרתו יצירת כרית ביטחון כתנאי לחלוקת דיבידנד כאמור.

הון היעד אשר משמש ככרית ביטחון לחלוקת דיבידנד ונקבע על ידי דירקטוריוני מנורה ביטוח ושומרה ביטוח, הינו בשיעור של 110% ו- 102% מיחס כושר הפרעון הנדרש, בהתאמה, נכון ל-31 בדצמבר, 2017, בהתאם להוראות הסולבנסי החלות על חברות הביטוח, ללא התחשבות בהוראות המעבר אשר פורסמו על ידי הממונה לעניין זה (להלן: "הוראות המעבר").

יצוין, כי בהתאם להחלטה הנ"ל, הון היעד לצורך חלוקת דיבידנד ייבנה בהדרגה (בתוספת גידול שנתי בשיעור של כ- 0.7% במנורה ביטוח וכ- 0.86% בשומרה ביטוח) כך שמתום תקופת ההתאמה של הוראות הסולבנסי (בשנת 2024) ואילך, יעמוד על שיעור של 115% ו- 108% מיחס כושר הפרעון הנדרש, בהתאמה. מובהר כי אין ודאות כי חברות הביטוח המאוחדות תעמודנה ביחס כושר פירעון זה בכל נקודת זמן.

מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ (להלן - מבטחים פנסיה וגמל) ומנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ (להלן - מנורה מהנדסים) מחויבות לעמוד בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הון עצמי מזערי הנדרש מחברה מנהלת של קופת גמל או קרן פנסיה), התשע"ב-2012 ותקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל) (תיקון מס' 2), התשע"ב-2012.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

1. מדיניות ודרישות הון (המשך)

2. משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II החל על חברות הביטוח המאוחדות

בחודש יוני 2017 פורסמו הוראות ליישום משטר כושר פירעון כלכלי של חברות ביטוח מבוסס Solvency II (להלן - "חוזר סולבנסי") שנועדו לכונן משטר כושר פירעון חדש לחברות ביטוח בישראל. זאת, בהתבסס על הוראות דירקטיבה המכונה "Solvency II" (להלן - "הדירקטיבה"), שאומצה על ידי האיחוד האירופי ומיושמת החל מינואר 2016 בכל המדינות החברות בו.

הדירקטיבה כוללת בחינה מקיפה של סיכונים להם חשופות חברות ביטוח וסטנדרטים לניהולם ומדידתם, ומבוססת על שלושה נדבכים: נדבך ראשון כמותי שעניינו יחס כושר פירעון מבוסס סיכון, נדבך שני איכותי, הנוגע לתהליכי בקרה פנימיים, לניהול סיכונים, לממשל תאגידי ולתהליך הערכה עצמי של סיכונים וכושר פירעון (ORSA) ונדבך שלישי הנוגע לקידום משמעת שוק, גילוי ודיווח.

חוזר סולבנסי מבוסס על הנדבך הראשון, תוך התאמה לשוק המקומי והוא מיושם בישראל החל מיום 30 ביוני, 2017 על נתוני 31 בדצמבר, 2016.

יחס כושר פירעון מבוסס סיכון

יחס כושר פירעון מבוסס סיכון מחושב כחיס שבין ההון העצמי הכלכלי של חברת הביטוח לבין ההון הנדרש לכושר פירעון.

ההון העצמי הכלכלי נקבע כסיכום ההון העולה מהמאזן הכלכלי (ראה להלן) ומכשירי חוב הכוללים מנגנונים לספיגת הפסדים (הון רובד 1 נוסף, מכשיר הון רובד 2, הון משני נחות, הון משני מורכב והון שלישוני).
סעיפי המאזן הכלכלי מחושבים לפי שווי כלכלי, כאשר ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על בסיס הערכה מיטבית של מכלול התזרימים העתידיים הצפויים מהעסקים הקיימים, ללא מרווחי שמרנות, ובתוספת מרווח סיכון (Margin Risk).

ההון הנדרש לכושר פירעון (SCR) נועד לאמוד את החשיפה של ההון העצמי הכלכלי לסדרת תרחישים שנקבעה בחוזר הסולבנסי המשקפים סיכונים ביטוחיים, סיכוני שוק ואשראי וכן סיכונים תיפעוליים.

חוזר סולבנסי כולל, בין היתר, הוראות מעבר בקשר לדרישות הון כדלהלן:

(א) עמידה בדרישות ההון (SCR)

ההון הנדרש לכושר פירעון של חברת ביטוח בתקופה שתחילתה ביום 30 ביוני, 2017 וסיומה ביום 31 בדצמבר 2024 (להלן - "תקופת הפריסה") יעלה בהדרגה, ב- 5% כל שנה, החל מ-60% מה-SCR ועד למלוא ה-SCR.

(ב) דרישת הון מוקטנת על סוגים מסוימים של השקעות המוחזקות על ידי המבטח בכל מועד דיווח, כאשר דרישה זו תלך ותגדל באופן הדרגתי במשך 7 שנים, החל משנת 2017, עד שדרישת ההון בגין השקעות אלו תגיע לשיעורה המלא.

החוזר כולל מגבלות על הרכב הון עצמי לעניין SCR, כך ששיעור הרכיבים הכלולים בהון רובד 2 לא יעלה על 40% מה-SCR (בתקופת הפריסה - 50% מההון הנדרש לכושר פירעון בתקופת הפריסה).

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

1. מדיניות ודרישות הון (המשך)

2. משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II החל על חברות הביטוח המאוחדות (המשך)

הוראות גילוי ודיווח בקשר לדוח יחס כושר פירעון כלכלי לשנת 2017 ואילך
 בחודש דצמבר 2017 פורסם חוזר "מבנה הגילוי הנדרש בדוח התקופתי ובאתר האינטרנט של חברות ביטוח בנושא משטר כושר פירעון כלכלי מבוסס Solvency II". בחודש אוגוסט 2018 נשלחו מכתבים למנהלי חברות הביטוח הכוללים הוראות ובהירות בקשר לחוזר זה. החוזר על הבהרותיו יכונה להלן "חוזר הגילוי".

בחוזר הגילוי נקבע, בין היתר, כי דוח יחס כושר פירעון כלכלי בגין נתוני 31 בדצמבר 2017 יפורסם באתר האינטרנט של החברה; בגין נתוני דצמבר 2018 עד 15 ביולי 2019 ובגין נתוני 30 ביוני 2019 יפורסם עד 31 בדצמבר 2019. מכאן ואילך יכלל דוח יחס כושר פירעון כלכלי בגין נתוני 31 בדצמבר ו-30 ביוני של כל שנה במסגרת הדוח התקופתי העוקב למועד החישוב. דוח יחס כושר פירעון כלכלי בגין נתוני 31 בדצמבר של כל שנה יבוקר בידי רואה החשבון המבקר של החברה וזאת החל מהדוח על נתוני דצמבר 2018. כמו כן החוזר כולל הוראות בקשר למבנה דוח יחס כושר פירעון כלכלי, אישורו על ידי האורגנים המתאימים בחברה, ביקורתו על ידי רואה החשבון המבקר של החברה ודרישות הגילוי לגביו.

הרכב הון עצמי

על פי חישוב שביצעו חברות הביטוח המאוחדות בהתבסס על הנתונים ליום 31 בדצמבר, 2017, נכון ליום 30 ביוני, 2018 למנורה ביטוח ולשומרה ביטוח עודף הון ללא התחשבות בהוראות המעבר.

החישוב שערכו חברות הביטוח המאוחדות כאמור, נבדק בהתאם לתקן הבטחת מהימנות בינלאומי ISAE 3400 - בדיקה של מידע כספי עתידי. תקן זה רלוונטי לביקורת חישובי הסולבנסי ואיננו מהווה חלק מתקני הביקורת החלים על דוחות כספיים. בדוח המיוחד של רואה החשבון המבקר מודגש כי התחזיות וההנחות מבוססות, בעיקרן על ניסיון העבר, כפי שעולה ממחקרים אקטואריים הנערכים מעת לעת. נוכח הרפורמות בשוק ההון, הביטוח והחיסכון והשינויים בסביבה הכלכלית, נתוני העבר אינם משקפים בהכרח את התוצאות העתידיות. המידע מתבסס לעיתים על הנחות לגבי אירועים עתידיים ופעולות ההנהלה שלא בהכרח יתממשו או שיתממשו באופן שונה מההנחות אשר שימשו בסיס למידע. כמו כן, התוצאות בפועל עלולות להיות שונות באופן מהותי מהמידע, מאחר והתרחישים המשולבים של אירועים עשויים להתממש באופן שונה מהותית מההנחות במידע.

למודל, במתכונתו הנוכחית, רגישות גבוהה מאוד לשינויים במשתני שוק ואחרים, ולפיכך מצב ההון המשתקף ממנו עשוי להיות תנודתי מאוד.

חישובי ההון הכלכלי הקיים וההון הנדרש ("חישוב ההון") מבוססים על תחזיות והנחות הנשענות, בעיקרן על ניסיון העבר, כפי שעולה ממחקרים אקטואריים הנערכים מעת לעת. נוכח הרפורמות בשוק ההון, הביטוח והחיסכון והשינויים בסביבה הכלכלית, נתוני העבר אינם משקפים בהכרח את התוצאות העתידיות.

כמו כן, קיימים גורמים המשפיעים מהותית על תוצאות הדיווח, שהטיפול בהם טרם נקבע סופית ונמצא בדיון בין הממונה לבין חברות הביטוח בישראל, כגון: אופן חישוב ריבית ההיוון, פעולות הנהלה בעת תרחיש קיצון וגורמים נוספים.

בהתאם לכל האמור לעיל, התוצאות יכולות להיות שונות באופן מהותי.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

1. מדיניות ודרישות הון (המשך)3. דיבידנד מחברות הביטוח

בהתאם למכתב שפרסמה הממונה, בחודש אוקטובר 2017 (להלן - המכתב), חברת ביטוח לא רשאית לחלק דיבידנד אלא אם לאחר ביצוע החלוקה יחס כושר פירעון לפי חוזר סולבנסי לא יפחת מהון יעד שקבע דירקטוריון החברה.

על חברת הביטוח למסור לממונה בתוך עשרים ימי עסקים ממועד החלוקה תחזית רווח שנתית של החברה לשנתיים העוקבות למועד חלוקת הדיבידנד; תכנית שרות חוב מעודכנת של החברה שאושרה על ידי דירקטוריון החברה, וכן תכנית שרות חוב מעודכנת של חברת האחזקות המחזיקה בחברה שאושרה על ידי דירקטוריון חברת האחזקות; תכנית ניהול הון שאושרה על ידי דירקטוריון החברה; פרוטוקול הדיון בדירקטוריון החברה בו אושרה חלוקת הדיבידנד, בצרוף חומר הרקע לדיון.

בחודש דצמבר 2017 קיבלו חברות הביטוח המאוחדות את אישור הממונה בדבר ביצוע ביקורת רואה חשבון מבקר על יישום הוראות משטר הסולבנסי, בהתאם להוראות חוזר גילוי סולבנסי.

החישוב שערכו חברות הביטוח המאוחדות ליום 31 בדצמבר, 2017, המתבסס על תמהיל ההשקעות וההתחייבויות הביטוחיות לאותו יום, משקף יחס כושר פרעון כלכלי גבוה מיחס כושר הפרעון הנדרש על פי המכתב.

באור 14: - הון ודרישות הון (המשך)

1. מדיניות ודרישות הון (המשך)

4. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של מבטחים פנסיה וגמל, בהתאם לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הון עצמי מזערי הנדרש מחברה מנהלת של קופת גמל או קרן פנסיה), התשע"ב - 2012 ותקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל) תיקון מס' 2 התשע"ב - 2012 (להלן - תקנות ההון) והנחיות הממונה:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
181,266	181,109	הסכום הנדרש על פי תקנות ההון של חברות מנהלות הון עצמי קיים
360,038	392,358	עודף
178,772	211,249	
		הסכום הנדרש כולל דרישות הון בגין:
71,014	77,793	היקף נכסים מנוהלים
100,957	104,031	הוצאות שנתיות
10,000	-	תוספת בגין חברה מנהלת נשלטת (*)
(705)	(715)	הקלות בהתאם לחוזר הממונה
181,266	181,109	

(*) השלמת המיזוג של חברה לניהול קופת גמל מפעלית ליד קופת התגמולים לעובדים האקדמאיים של אוניברסיטת תל אביב (1965) בע"מ לתוך מבטחים פנסיה וגמל, הביאה להקטנה בסך של 10 מיליוני ש"ח של הסכום הנדרש על פי תקנות ההון.

5. דרישת ההון במנורה מהנדסים עומדת על סך של 10 מיליוני ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2018, ההון העצמי של מנורה מהנדסים מסתכם בכ- 12 מיליוני ש"ח ועודף ההון מסתכם בכ- 2 מיליון ש"ח. לאחר תאריך הדיווח, ביום 20 במרס, 2019 הכריז דירקטוריון מנורה מהנדסים על חלוקת דיבידנד לבעלי המניות בסך של כ- 1.5 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם ביום 24 במרס, 2019.

6. ביום 26 במרס, 2018, הכריז דירקטוריון מנורה ביטוח על חלוקת דיבידנד לחברה בסך של 60 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם באותו יום.

7. ביום 27 במאי, 2018, הכריז דירקטוריון מבטחים פנסיה וגמל על חלוקת דיבידנד לחברה בסך של 50 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם ביום 31 במאי, 2018.

8. בחודש יוני 2018 ביצעה שומרה ביטוח פרעון מוקדם של שטרי הון שהונפקו לחברה בסך של כ- 38.5 מיליוני ש"ח, אשר היוו הון משני בשומרה לעניין דרישות ההון.

9. ביום 25 בנובמבר, 2018, הכריז דירקטוריון מבטחים פנסיה וגמל על חלוקת דיבידנד לחברה בסך של 40 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם ביום 26 בנובמבר, 2018.

באור 15: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

31 בדצמבר						
2017	2018	2017	2018	2017	2018	
שייר		ביטוח משנה אלפי ש"ח		ברוטו		
5,828,139	6,184,428	166,301	163,633	5,994,440	6,348,061	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:
4,702,732	4,773,700	-	-	4,702,732	4,773,700	חוזי ביטוח
10,530,871	10,958,128	166,301	163,633	10,697,172	11,121,761	חוזי השקעה
(7,486)	(7,678)	-	-	(7,486)	(7,678)	בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה
10,523,385	10,950,450	166,301	163,633	10,689,686	11,114,083	סך הכל ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח
709,699	844,359	469,743	493,423	1,179,442	1,337,782	חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח בריאות
5,660,877	5,597,752	1,258,518	1,427,843	6,919,395	7,025,595	חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי
16,893,961	17,392,561	1,894,562	2,084,899	18,788,523	19,477,460	סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

באור 16: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

31 בדצמבר						
2017	2018	2017	2018	2017	2018	
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		
באלפי ש"ח						
						ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:
20,736,466	21,678,058	50,865	50,100	20,787,331	21,728,158	חוזי ביטוח
4,558,766	4,900,990	-	-	4,558,766	4,900,990	חוזי השקעה
25,295,232	26,579,048	50,865	50,100	25,346,097	26,629,148	
(70,200)	(70,195)	-	-	(70,200)	(70,195)	בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה
25,225,032	26,508,853	50,865	50,100	25,275,897	26,558,953	סך הכל ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
41,800	55,887	22,031	21,257	63,831	77,144	חוזי ביטוח הכלולים במגזר בריאות
25,266,832	26,564,740	72,896	71,357	25,339,728	26,636,097	סך הכל התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

בחוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים או צמודים לתשואה שמניבות השקעות מסוימות של מנורה ביטוח בניכוי דמי ניהול. חוזים אלה כוללים, בין היתר, תוכניות ביטוח המזכות/מחייבות את המבוטח בבנוס/מאלוס לפי תוצאות ההשקעות של תיק הפוליסות תלויות התשואה של מנורה ביטוח. בחוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה תגמולי הביטוח שלהם זכאי המבוטח אינם תלויים ברווח או ההפסד מההשקעות שביצעה מנורה ביטוח.

ההבחנה בין חוזים תלויי תשואה לבין חוזים שאינם תלויי תשואה נעשית ברמת הכיסוי הבודד, כך שישנן פוליסות ביטוח עם מספר כיסויים אשר חלקם תלויי תשואה וחלקם אינם תלויי תשואה.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי:

א'1. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי סוגים:

31 בדצמבר						
2017	2018	2017	2018	2017	2018	
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		
						אלפי ש"ח
						ענף רכב חובה
300,934	260,087	51,050	65,308	351,984	325,395	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה
6,885	10,569	(290)	14,124	6,595	24,693	הפרשה לפרמיה בחסר
2,919,252	2,936,184	223,811	340,816	3,143,063	3,277,000	תביעות תלויות
3,227,071	3,206,840	274,571	420,248	3,501,642	3,627,088	סך ענף רכב חובה (ראה ג'3 ו- ג'4 להלן)
						ענפי חבויות
92,775	89,218	78,265	76,915	171,040	166,133	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה
19,339	15,972	1,862	676	21,201	16,648	הפרשה לפרמיה בחסר
1,031,286	1,069,936	405,236	381,437	1,436,522	1,451,373	תביעות תלויות
1,143,400	1,175,126	485,363	459,028	1,628,763	1,634,154	סך ענפי חבויות
4,370,471	4,381,966	759,934	879,276	5,130,405	5,261,242	סך ענפי רכב חובה וחבויות (ראה ג'1 ו- ג'2 להלן)
						ענפי רכוש ואחרים
790,457	733,688	165,893	175,738	956,350	909,426	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה
11,479	3,247	1,814	3,111	13,293	6,358	הפרשה לפרמיה בחסר
488,470	478,851	330,877	369,718	819,347	848,569	תביעות תלויות
1,290,406	1,215,786	498,584	548,567	1,788,990	1,764,353	סך ענפי רכוש ואחרים (ראה ב' להלן)
5,660,877	5,597,752	1,258,518	1,427,843	6,919,395	7,025,595	סה"כ התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי
						הוצאות רכישה נדחות:
22,944	13,452	13,852	17,451	36,796	30,903	ענפי רכב חובה
23,631	19,434	5,696	7,507	29,327	26,941	ענפי חבויות
179,645	171,576	32,097	33,680	211,742	205,256	ענפי רכוש ואחרים
226,220	204,462	51,645	58,638	277,865	263,100	סך-הכל הוצאות רכישה נדחות
						התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי
						בניכוי הוצאות רכישה נדחות:
3,204,127	3,193,388	260,719	402,797	3,464,846	3,596,185	ענפי רכב חובה
1,119,769	1,155,692	479,667	451,521	1,599,436	1,607,213	ענפי חבויות
1,110,761	1,044,210	466,487	514,887	1,577,248	1,559,097	ענפי רכוש ואחרים
5,434,657	5,393,290	1,206,873	1,369,205	6,641,530	6,762,495	

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

א'2. התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי שיטות חישוב:

31 בדצמבר						
2017	2018	2017	2018	2017	2018	
שייר		ביטוח משנה		ברוטו		
						אלפי ש"ח
2,414	4,283	28,579	33,555	30,993	37,838	<u>הערכות אקטואריות:</u>
4,152,352	4,200,985	704,211	880,349	4,856,563	5,081,334	גב' קטי רזניק
213,673	217,784	43,932	41,326	257,605	259,110	גב' נעמה חשמונאי
4,368,439	4,423,052	776,722	955,230	5,145,161	5,378,282	מר ניר הרמתי
						סה"כ הערכות אקטואריות
						<u>הפרשות על בסיס הערכות אחרות:</u>
41,347	34,584	88,115	55,626	129,462	90,210	הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות
1,184,166	1,082,993	295,208	317,961	1,479,374	1,400,954	התלויות הידועות
66,925	57,123	98,473	99,026	165,398	156,149	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה
1,292,438	1,174,700	481,796	472,613	1,774,234	1,647,313	הערכות אחרות
5,660,877	5,597,752	1,258,518	1,427,843	6,919,395	7,025,595	סה"כ ההתחייבויות בגין חוזי
						ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות:

1. ענפי רכב חובה וחבויות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר						
2017	2018	2017	2018	2017	2018	
שייר		ביטוח משנה אלפי ש"ח		ברוטו		
4,167,903	4,323,896	660,985	740,386	4,828,888	5,064,282	יתרה לתחילת השנה
860,105	784,073	198,023	252,546	1,058,128	1,036,619	עלות התביעות המצטברת בגין שנת חיתום שוטפת שינוי ביתרות לתחילת שנה כתוצאה מהצמדה למדד ורווח השקעתי לפי הנחת ההיוון הגלומה בהתחייבויות שינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות
43,981	50,535	6,066	5,363	50,047	55,898	סך השינוי בעלות התביעות המצטברת
7,702	(52,058)	(40,439)	(61,660)	(32,737)	(113,718)	תשלומים לשוב תביעות במהלך השנה:
911,788	782,550	163,650	196,249	1,075,438	978,799	בגין שנת חיתום שוטפת
6,872	5,206	1,271	3,936	8,143	9,142	בגין שנות חיתום קודמות
748,923	752,160	82,978	78,381	831,901	830,541	סך תשלומים לתקופה
755,795	757,366	84,249	82,317	840,044	839,683	יתרה לסוף השנה
4,323,896	4,349,080	740,386	854,318	5,064,282	5,203,398	

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת (Ultimate) הינה: יתרת תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות בתוספת סך תשלומי התביעות כולל הוצאות ישירות ועקיפות לשוב תביעות.
3. התשלומים כוללים הוצאות עקיפות לשוב תביעות (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) ביחוס לשנות החיתום.
4. השינוי באומדן עלות התביעות בגין שנות חיתום קודמות, כולל את השפעת תקנות ההיוון (ראה באור 6.36) ב'5.א) ואת השפעת שחרור הצבירה בענפים בהם האקטואר אינו מחשב הפרשה בהתאם לנוהג המיטבי.
5. השינוי ביתרות לתחילת שנה כולל את השפעת השינוי בהיוון ההתחייבויות הביטוחיות והשינוי בשווי ההוגן של נכסים העומדים כנגד ההתחייבויות הביטוחיות.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזרי ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך):

2. ענפי רכוש ואחרים

31 בדצמבר						
2017	2018	2017	2018	2017	2018	
שייר		ביטוח משנה אלפי ש"ח		ברוטו		
1,109,333	1,110,762	430,859	466,487	1,540,192	1,577,249	יתרה לתחילת השנה
1,235,151	1,159,241	296,888	257,313	1,532,039	1,416,554	עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח
(23,253)	(44,742)	33,040	31,803	9,787	(12,939)	שינוי בעלות התביעות המצטברות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח
1,211,898	1,114,499	329,928	289,116	1,541,826	1,403,615	
850,203	798,423	127,282	108,938	977,485	907,361	תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה:
362,396	325,696	167,471	141,337	529,867	467,033	בגין אירועים של שנת הדוח
1,212,599	1,124,119	294,753	250,275	1,507,352	1,374,394	בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח
17,646	(48,700)	(3,396)	8,262	14,250	(40,438)	סך תשלומים
(15,517)	(8,232)	3,849	1,297	(11,668)	(6,935)	שינוי בהפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, נטו מהוצאות רכישה נדחות
1,110,761	1,044,210	466,487	514,887	1,577,248	1,559,097	שינוי בהפרשה לפרמיה בחסר
						יתרה לסוף השנה

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות לישוב תביעות.
3. תשלומים לישוב תביעות במהלך השנה כוללים תשלומים בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח ובתוספת השינוי ביתרת תביעות תלויות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח.
4. התשלומים ליישוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'1. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות ליום 31 בדצמבר, 2018

שנת חיתום	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	סה"כ
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:	15,576	10,382	9,905	9,447	9,764	10,637	8,894	9,510	8,240	9,142	
לאחר שנה ראשונה	82,567	64,570	63,933	66,073	75,179	71,344	69,267	68,331	64,776		
לאחר שנתיים	183,458	161,901	149,717	160,429	191,133	193,011	198,499	209,644			
לאחר שלוש שנים	265,909	258,870	249,515	270,403	325,842	344,927	348,462				
לאחר ארבע שנים	348,387	332,479	326,646	363,224	464,550	463,804					
לאחר חמש שנים	418,076	402,628	406,255	463,609	564,599						
לאחר שש שנים	493,607	483,594	531,651	552,806							
לאחר שבע שנים	549,694	529,090	593,603								
לאחר שמונה שנים	580,181	597,304									
לאחר תשע שנים	599,501										
לאחר עשר שנים											
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה: (**)	832,414	772,156	792,564	863,092	948,947	1,039,673	968,365	1,118,025	1,064,822	1,031,174	
לאחר שנה ראשונה	839,405	787,045	811,318	879,774	956,346	993,216	1,061,658	1,100,434	1,049,574		
לאחר שנתיים	855,562	810,408	833,561	902,747	950,298	1,028,287	1,089,506	1,125,032			
לאחר שלוש שנים	663,865	624,063	696,003	747,587	916,621	990,607	1,042,663				
לאחר ארבע שנים	632,407	646,895	736,599	779,304	945,567	973,636					
לאחר חמש שנים	654,302	641,401	758,435	809,424	937,955						
לאחר שש שנים	643,479	691,260	758,355	815,198							
לאחר שבע שנים	654,667	698,159	750,528								
לאחר שמונה שנים	659,445	677,409									
לאחר תשע שנים	650,137										
לאחר עשר שנים											
עודף (חסור) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה (***)	13,728	(53,346)	(54,525)	(67,611)	12,343	19,580	(74,298)	(7,007)	15,248	(195,888)	
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	2.07%	(8.55%)	(7.83%)	(9.04%)	1.30%	1.97%	(7.00%)	(0.64%)	1.45%	(2.50%)	
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2018 לפני השפעת השינויים בעתודות	650,137	677,409	750,528	815,198	937,955	973,636	1,042,663	1,125,032	1,049,574	1,031,174	9,053,306
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018	599,501	597,304	593,603	552,806	564,599	463,804	348,462	209,644	64,776	9,142	4,003,641
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	50,636	80,105	156,925	262,392	373,356	509,832	694,201	915,388	984,798	1,022,032	5,049,665
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2008											153,733
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2018											5,203,398

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

(**) אומדן התביעות המצטברות כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

(***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח כללי (ראה באור 2.2 ת'4) ומהשפעת

תקנות ההיוון (ראה באור 6.36 ב'5 א.הלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'2. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות ליום 31 בדצמבר, 2018:

שנת חיתום	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	סה"כ
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:	13,904	6,502	6,955	8,154	8,541	9,866	7,945	8,697	6,953	5,206	
לאחר שנה ראשונה	77,628	49,224	56,679	61,630	69,938	68,857	66,785	65,884	55,726		
לאחר שנתיים	169,812	127,999	139,058	152,138	182,302	189,817	194,784	205,498			
לאחר שלוש שנים	247,530	195,082	230,010	258,371	310,684	333,206	341,624				
לאחר ארבע שנים	324,368	250,356	300,522	344,828	439,710	452,052					
לאחר חמש שנים	386,566	307,130	374,888	438,164	535,336						
לאחר שש שנים	457,262	372,103	469,536	517,670							
לאחר שבע שנים	507,419	407,845	524,042								
לאחר שמונה שנים	537,201	438,473									
לאחר תשע שנים	553,379										
לאחר עשר שנים											
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה: (**)	719,084	573,978	692,186	745,423	826,867	932,020	876,745	1,021,864	864,950	779,261	
לאחר שנה ראשונה	723,580	579,388	745,139	818,128	898,818	962,734	993,388	830,496			
לאחר שנתיים	739,373	597,487	720,354	817,592	922,233	997,748	1,028,572				
לאחר שלוש שנים	593,945	486,328	625,609	668,375	823,499	924,340	974,162				
לאחר ארבע שנים	570,512	500,864	634,797	684,019	858,285	917,852					
לאחר חמש שנים	592,325	492,607	641,607	710,959	858,190						
לאחר שש שנים	587,586	510,879	651,010	725,052							
לאחר שבע שנים	596,743	506,979	650,046								
לאחר שמונה שנים	602,613	497,904									
לאחר תשע שנים	593,802										
לאחר עשר שנים	143	(11,576)	(24,437)	(56,677)	(40,598)	(19,034)	(97,417)	(6,708)	34,454	(221,850)	
עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה (***)	0.02%	(2.38%)	(3.91%)	(8.48%)	(4.97%)	(2.12%)	(10.12%)	(0.68%)	4.15%	(3.24%)	
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	593,802	497,904	650,046	725,052	858,190	917,852	974,162	1,028,572	830,496	779,261	7,855,337
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2018 לפני השפעת השינויים בעתודות	553,379	438,473	524,042	517,670	535,336	452,052	341,624	205,498	55,726	5,206	3,629,006
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018	40,423	59,431	126,004	207,382	322,854	465,800	632,538	823,074	774,770	774,055	4,226,331
סה"כ התחייבויות ביטוחיות											122,752
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2008											4,349,083
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2018											

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
 (***) אומדן התביעות המצטברות כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
 (***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2'2.2 ד'4) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 6.36 ב'5.א להלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'3. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפי ביטוח רכב חובה ליום 31 בדצמבר, 2018:

שנת חיתום	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	סה"כ
אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2018 (*)											
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:	11,909	5,068	4,385	4,875	5,769	7,076	4,970	5,116	4,568	5,489	
לאחר שנה ראשונה	68,293	50,205	45,820	50,319	59,446	57,641	53,492	55,314	47,504		
לאחר שנתיים	151,267	135,367	114,839	130,490	159,696	160,228	166,999	182,286			
לאחר שלוש שנים	215,763	217,599	191,801	222,017	275,396	280,945	296,913				
לאחר ארבע שנים	276,620	271,981	249,488	294,763	385,520	374,715					
לאחר חמש שנים	322,696	324,264	310,047	373,839	462,970						
לאחר שש שנים	381,634	391,395	388,207	442,201							
לאחר שבע שנים	428,571	427,296	435,792								
לאחר שמונה שנים	448,193	452,315									
לאחר תשע שנים	460,240										
לאחר עשר שנים											
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:	606,579	563,775	586,597	631,714	691,797	729,596	692,185	822,352	770,374	755,894	
לאחר שנה ראשונה (**)	627,910	576,952	606,780	644,465	704,698	695,041	769,003	811,829	763,207		
לאחר שנתיים	641,439	595,498	620,741	660,965	689,289	724,720	788,372	844,753			
לאחר שלוש שנים	529,952	502,644	522,390	544,437	698,873	722,095	786,172				
לאחר ארבע שנים	495,701	505,412	517,243	569,992	711,146	710,024					
לאחר חמש שנים	504,077	496,212	517,985	594,504	707,884						
לאחר שש שנים	493,576	509,286	518,622	592,619							
לאחר שבע שנים	493,322	502,731	517,187								
לאחר שמונה שנים	494,914	492,071									
לאחר תשע שנים	484,050										
לאחר עשר שנים											
עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה (***)	45,902	10,573	5,203	(48,182)	(18,595)	(14,983)	(93,987)	(22,401)	7,167	(129,303)	
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	8.66%	2.10%	1.00%	(8.85%)	(2.70%)	(2.16%)	(12.22%)	(2.76%)	0.94%	(2.24%)	
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2018 לפני השפעת השינויים בעתודות	484,050	492,071	517,187	592,619	707,884	710,024	786,172	844,753	763,207	755,894	6,653,861
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018	460,240	452,315	435,792	442,201	462,970	374,715	296,913	182,286	47,504	5,489	3,160,425
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	23,810	39,756	81,395	150,418	244,914	335,309	489,259	662,467	715,703	750,405	3,493,436
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2008											102,749
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2018											3,596,185

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
 (***) אומדן התביעות המצטברות בסוף השנה הראשונה כולל את העתודה לפרמיה שטרם הורוחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.
 (**) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בניכוי כללי (ראה באור 2'2.2 ד(4)) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 6.36 ב'5.א להלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'4. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה ליום 31 בדצמבר, 2018:

שנת חיתום	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	סה"כ
תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה	11,908	4,296	4,385	4,875	5,769	7,076	4,970	5,116	4,250	5,095	
לאחר שנתיים	68,293	41,947	45,820	50,319	59,446	57,641	53,492	55,187	43,031		
לאחר שלוש שנים	149,449	111,851	114,839	130,490	159,696	160,228	166,999	181,779			
לאחר ארבע שנים	213,926	167,960	191,801	221,422	274,017	276,223	296,551				
לאחר חמש שנים	274,196	212,527	249,488	294,164	382,375	371,824					
לאחר שש שנים	320,272	256,657	310,047	371,715	459,825						
לאחר שבע שנים	374,817	310,917	386,532	436,571							
לאחר שמונה שנים	419,506	341,311	432,285								
לאחר תשע שנים	438,679	362,282									
לאחר עשר שנים	450,092										
אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:											
לאחר שנה ראשונה (**)	592,717	466,677	571,277	616,958	677,904	715,468	681,843	806,109	661,373	602,025	
לאחר שנתיים	602,877	472,361	792,566	621,736	680,725	678,927	747,107	783,134	633,007		
לאחר שלוש שנים	616,924	484,037	593,566	638,199	668,662	701,783	768,436	819,252			
לאחר ארבע שנים	506,141	405,255	514,807	530,098	677,472	700,957	762,531				
לאחר חמש שנים	474,992	408,543	508,732	544,887	692,190	695,664					
לאחר שש שנים	486,468	397,221	506,003	564,228	692,236						
לאחר שבע שנים	477,197	409,157	509,704	566,800							
לאחר שמונה שנים	478,402	405,254	513,311								
לאחר תשע שנים	480,005	395,647									
לאחר עשר שנים	472,043										
עודף (חסר) ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה (***)	34,098	9,608	1,496	(36,702)	(23,574)	(16,737)	(80,688)	(13,143)	28,366	(97,276)	
שיעור סטייה ביחס לשנה הראשונה שאינה כוללת צבירה באחוזים	6.74%	2.37%	0.29%	(6.92%)	(3.53%)	(2.47%)	(10.80%)	(1.68%)	4.48%	(1.78%)	
עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2018 לפני השפעת השינויים בעתודות	472,043	395,647	513,311	566,800	692,236	695,664	762,531	819,252	633,007	602,025	6,152,516
תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2018	450,092	362,282	432,285	436,571	459,825	371,824	296,551	181,779	43,031	5,095	3,039,335
סה"כ התחייבויות ביטוחיות	21,951	33,365	81,026	130,229	232,411	323,840	465,980	637,473	589,976	596,930	3,113,181
תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2008											80,207
סך כל ההתחייבויות הביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2018											3,193,388

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.

(**) אומדן התביעות המצטברות כולל את העתודה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

(***) הפער בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הראשונה שאינה כוללת את הצבירה להערכת התביעות המצטברות, נובע בעיקרו משינויים בעתודות ביטוח בביטוח כללי (ראה באור 2'1.2 ד(4)) ומהשפעת תקנות ההיוון (ראה באור 6.36 ב'5.א להלן).

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'5. נתונים מצטברים בדבר שנות חיתום בענף ביטוח רכב חובה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018:

שנת חיתום							
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
אלפי ש"ח							
693,746	775,171	818,403	808,989	839,533	815,634	785,373	פרמיות ברוטו
106,693	23,834	67,612	22,696	(59,574)	(20,429)	(39,398)	רווח (הפסד) כולל בשייר בגין שנת החיתום מצטבר (*) * כולל יתרות שנזקפו בשנת 2015 ישירות לעודפים בסך (**)
-	22,320	28,984	46,648	-	-	-	השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווח הכולל המצטבר בשייר בגין שנת החיתום
91,028	71,940	56,797	46,717	40,669	18,899	4,636	

ג'6. נתונים מצטברים בדבר שנות חיתום בענף ביטוח חבויות אחרות:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018:

שנת חיתום							
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
אלפי ש"ח							
279,584	309,533	334,069	335,934	314,503	328,609	315,345	פרמיות ברוטו
(40,436)	(38,124)	(34,437)	(12,189)	(36,796)	(42,180)	(31,607)	הפסד כולל בשייר בגין שנת החיתום מצטבר (*) * כולל יתרות שנזקפו בשנת 2015 ישירות לעודפים בסך (**)
-	(1,608)	(25,390)	22,147	-	-	-	השפעת ההכנסות מהשקעות על הרווח הכולל המצטבר בשייר בגין שנת החיתום
25,654	22,185	25,191	19,312	14,493	7,253	1,982	

(*) הרווח (הפסד) המצטבר בגין שנות החיתום כולל את הרווח (ההפסד) בגין פעילות שלא נכללה בחישוב העתודות.

(**) לעניין ביטול עודף הכנסות על הוצאות, ראה באור 2'ז(ד)4.

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'7. הרכב הרווח (ההפסד) בשייר בענף ביטוח רכב חובה:

רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות	הפסד כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות	הפסד כולל בגין שנת חיתום שוטפת	
שייר		ברוטו		
אלפי ש"ח				
3,976	(39,398)	7,628	(79,793)	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר:
46,195	(30,130)	43,154	(55,043)	2018
(57,680)	(69,874)	(87,027)	(77,226)	2017
				2016

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'8. הרכב הרווח (ההפסד) הכולל בשייר בענף ביטוח חבויות אחרות:

רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות	הפסד כולל בגין שנת חיתום שוטפת	רווח (הפסד) כולל בגין שנות חיתום קודמות	הפסד כולל בגין שנת חיתום שוטפת	
שייר		ברוטו		
אלפי ש"ח				
31,278	(31,807)	99,953	(24,104)	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר:
(2,193)	(48,546)	51,837	(42,312)	2018
(27,425)	(50,131)	(35,600)	(47,370)	2017
				2016

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2018							
התחייבויות לעמיתי מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה	פוליסות ללא מרכיב חסכון סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה					
		משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת 1990 *)	סה"כ	
		תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה				
באלפי ש"ח							
-	-	-	2,113,324	45,418	-	-	-
2,158,742	-	-	-	-	5,933,968	1,822,764	-
7,756,732	-	-	6,246,554	9,618	1,454,371	-	-
7,710,543	-	-	541,205	734,132	476,723	490,788	-
2,242,848	-	-	814,126	-	3,504,774	1,762,339	-
6,081,239	-	-	269	-	367,607	381,407	-
749,283	-	-	398,147	-	371,414	48,069	-
1,376,832	67,472	491,730	10,113,625	789,168	12,108,857	4,505,367	-
28,076,219	67,472	491,730	4,899,063	1,379	1,927	3,303	-
4,905,672	-	-	-	-	-	-	-
4,769,018	4,769,018	-	4,899,063	1,379	1,927	3,303	-
9,674,690	4,769,018	-	15,012,688	790,547	12,110,784	4,508,670	-
37,750,909	4,769,018	67,472	491,730	790,547	12,110,784	4,508,670	-

(א) לפי חשיפה ביטוחית:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח:

קצבה ללא מקדמים מובטחים

קצבה עם מקדמים מובטחים:

עד חודש מאי 2001

מחודש יוני 2001

קצבה בתשלום

הוני (ללא אופציה לקצבה)

עתודה משלימה לגמלאות (**)

מרכיבי סיכון אחרים

סה"כ בגין חוזי ביטוח

התחייבויות בגין חוזי השקעה:

בביטוח חיים

לעמיתי מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה

סה"כ בגין חוזי השקעה

סה"כ

(ב) לפי חשיפה פיננסית:

שאינו תלוי תשואה

תלוי תשואה

סה"כ

(*) המוצרים אשר הונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) שהם בעיקרם מבטיחי תשואה וקופות הגמל מבטיחות התשואה מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות ובפקדונות החשב הכללי.

(**) בנוסף לעתודה המשלימה לגמלאות, הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, קיימת הפרשה בסך של 144,826 אלפי ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה באור 36(א)(1)(ד).

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

א. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות (המשך)

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2017							
התחייבויות לעמיתי מסלולי קופות גמל מבטיחות סה"כ	פוליסות ללא מרכיב חסכון סיכון הנמכר כפוליסה		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		עד שנת 1990 *)
	בודדת		משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת 1990 *)	
	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה			
באלפי ש"ח							
1,277,693	-	-	-	1,225,997	51,696	-	-
7,734,863	-	-	-	-	-	5,938,395	1,796,468
7,595,171	-	-	-	6,165,312	6,798	1,423,061	-
1,749,496	-	-	-	368,816	552,827	392,319	435,534
6,345,035	-	-	-	834,632	-	3,746,270	1,764,133
771,194	-	-	-	374	-	403,570	367,250
1,308,319	-	65,001	473,656	345,265	-	372,702	51,695
26,781,771	-	65,001	473,656	8,940,396	611,321	12,276,317	4,415,080
4,563,559	-	-	-	4,556,802	1,577	1,964	3,216
4,697,939	4,697,939	-	-	-	-	-	-
9,261,498	4,697,939	-	-	4,556,802	1,577	1,964	3,216
36,043,269	4,697,939	65,001	473,656	13,497,198	612,898	12,278,281	4,418,296
10,697,172	4,697,939	65,001	437,135	350,399	612,898	199,202	4,334,598
25,346,097	-	-	36,521	13,146,799	-	12,079,079	83,698
36,043,269	4,697,939	65,001	473,656	13,497,198	612,898	12,278,281	4,418,296

(א) לפי חשיפה ביטוחית:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח:

קצבה ללא מקדמים מובטחים

קצבה עם מקדמים מובטחים:

עד חודש מאי 2001

מחודש יוני 2001

קצבה בתשלום

הוני (ללא אופציה לקצבה)

עתודה משלימה לגמלאות (**)

מרכיבי סיכון אחרים

סה"כ בגין חוזי ביטוח

התחייבויות בגין חוזי השקעה:

בביטוח חיים

לעמיתי מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה

סה"כ בגין חוזי השקעה

סה"כ

(ב) לפי חשיפה פיננסית:

שאינו תלוי תשואה

תלוי תשואה

סה"כ

(* המוצרים אשר הונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) שהם בעיקרם מבטיחי תשואה וקופות הגמל מבטיחות התשואה מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות ובפקדונות החשב הכללי.

(**) בנוסף לעתודה המשלימה לגמלאות, הכלולה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, קיימת הפרשה בסך של 159,288 אלפי ש"ח, אשר תיזקף לרווח והפסד לאורך חיי הפוליסה הנותרים עד גיל הפרישה. לפירוט נוסף ראה באור 36(א)(1)(ד).

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות

		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018	
קופות גמל מבטיחות	פוליסות ללא מרכיב חסכון	פוליסות ללא מרכיב חסכון		נספחים		עד שנת 2003	עד שנת 1990 (1)
		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	פוליסות ללא מרכיב חסכון	תלוי	שאינו תלוי		
סה"כ	תשואה	קבוצתי	פרט	תשואה	תשואה		
אלפי ש"ח							
42,932	-	-	-	-	-	24,351	18,581
2,513,255	-	-	-	1,838,460	267,169	380,219	27,407
844,412	35,556	498,709	178,027	-	-	122,451	9,669
3,400,599	35,556	498,709	2,016,487	267,169	-	527,021	55,657
192,057	(3,000)	-	-	136,908	8,461	72,225	(22,537)
3,131,037	26,133	232,077	1,865,008	250,978	-	450,249	306,592
236,681	273,590	-	-	(37,031)	14	(66)	174
(14,757)	8,470	39,931	(80,577)	31,331	-	24,749	(38,661)
(59)	-	-	-	-	-	(59)	-
(14,816)	8,470	39,931	(80,577)	31,331	-	24,690	(38,661)
(31,274)	(715)	(1,907)	(2,477)	(9,729)	-	(1,391)	(15,055)
(46,090)	7,755	38,024	(83,054)	21,602	-	23,299	(53,716)
182,869	-	-	-	-	-	-	-
136,779	-	-	-	-	-	-	-
1,200,767	-	-	1,200,686	-	-	80	1
290,076	-	78,180	211,765	-	-	131	-
1,101,921	-	-	832,082	267,169	-	2,555	115
33,522	-	-	33,522	-	-	-	-
969,510	-	-	969,510	-	-	-	-
642,203	-	-	642,203	-	-	-	-
347,596	-	-	252,123	-	-	88,853	6,620

פרמיות ברוטו:
 מסורתי/מעורב
 מרכיב החיסכון
 אחר
 סה"כ
 מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה
 רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים
 קיזוזים והתאמות
 רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים לאחר קיזוזים והתאמות
 הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח חיים
 סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים
 רווח כולל מפנסיה וגמל
 סה"כ רווח כולל מביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
 תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח
 פרמיה משונתת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (2)
 פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח
 פרמיה משונתת בגין חוזי השקעה - עסק חדש
 פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה
 העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)
 העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				נתונים לשנה שהסתיימה	
		פוליסות ללא מרכיב חסכון		מספחים		ביום 31 בדצמבר, 2017	
קופות גמל מבטיחות	סה"כ	סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		מספחים		עד שנת 2003	עד שנת 1990 (1)
		קבוצתי	פרט	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה		
אלפי ש"ח							
	48,792	-	-	-	-	26,849	21,943
	2,181,431	-	-	1,576,488	187,248	387,797	29,898
	783,872	30,395	451,881	163,769	-	127,204	10,623
	3,014,095	30,395	451,881	1,740,257	187,248	541,850	62,464
	385,537	21,200	-	121,896	21,958	191,128	29,355
	4,383,280	32,456	243,604	2,204,869	215,513	1,415,182	271,656
	512,425	230,647	-	281,443	39	149	147
	68,796	(2,809)	11,471	(41,502)	(6,455)	95,521	12,570
	(444)	-	-	-	-	(444)	-
	68,352	(2,809)	11,471	(41,502)	(6,455)	95,077	12,570
	(5,758)	(113)	(411)	(653)	(1,354)	(360)	(2,867)
	62,594	(2,922)	11,060	(42,155)	(7,809)	94,717	9,703
	165,366						
	227,960						
	1,010,581	-	-	1,010,557	-	23	1
	246,177	-	71,933	173,780	-	440	24
	852,692	-	-	661,463	187,248	3,584	397
	54,019	-	-	54,019	-	-	-
	768,002	-	-	768,002	-	-	-
	520,590	-	-	520,590	-	-	-
	266,706	-	-	183,201	-	81,080	2,425

פרמיות ברוטו:
 מסורתי/מעורב
 מרכיב החיסכון
 אחר
 סה"כ
 מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
 תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה
 רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים
 קיזוזים והתאמות
 רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים לאחר קיזוזים והתאמות
 הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח חיים
 סך כל הרווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים
 רווח כולל מפנסיה וגמל
 סה"כ רווח כולל מביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
 תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח
 פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (2)
 פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח
 פרמיה משוננת בגין חוזי השקעה - עסק חדש
 פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה
 העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)
 העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

		פוליסות הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה				נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016	
קופות גמל מבטיחות תשואה	סה"כ	פוליסות ללא מרכיב חסכון		מסגרת 2004		עד שנת 2003	עד שנת 1990 (1)
		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	פרט	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה		
אלפי ש"ח							
		קבוצתי					
							פרמיות ברוטו:
57,623		-	-	-	-	32,797	24,826
2,095,208		-	-	1,418,288	268,819	377,722	מסורתי/מעורב
731,406		30,340	411,893	144,030	-	132,130	מרכיב החיסכון
2,884,237		30,340	411,893	1,562,318	268,819	542,649	אחר
299,267	20,750	-	-	109,533	12,811	124,537	סה"כ
3,329,056		16,764	184,648	1,691,907	268,784	842,113	מרווח פיננסי כולל דמי ניהול (3)
332,872	203,071	-	-	129,775	(15)	(170)	211
100,827		12,512	37,303	(41,797)	12,102	132,771	(52,064)
401		-	-	-	-	401	-
101,228		12,512	37,303	(41,797)	12,102	133,172	(52,064)
(8,372)		(149)	(645)	(1,149)	(1,256)	(643)	(4,530)
92,856		12,363	36,658	(42,946)	10,846	132,529	(56,594)
156,101							
248,957							
1,115,580		-	-	1,112,477	1,506	1,594	3
193,273		-	64,680	127,280	-	1,185	128
902,476		-	-	629,754	268,819	3,761	142
79,680		-	-	79,680	-	-	-
883,429		-	-	881,923	1,506	-	-
396,921		-	-	396,921	-	-	-
129,888		-	-	86,918	-	41,208	1,762

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו

תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה

רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים

קיזוזים והתאמות

רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים לאחר קיזוזים והתאמות

הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח חיים

סך כל רווח (הפסד) הכולל מעסקי ביטוח חיים

רווח כולל מפנסיה וגמל

סה"כ רווח כולל מביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

תקבולים בגין חוזי השקעה שנזקפו ישירות לעתודות ביטוח

פרמיה משונתת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש (2)

פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח

פרמיה משונתת בגין חוזי השקעה - עסק חדש

פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה

העברות לחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)

העברות מהחברה בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה (ד)

באור 18: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ב. פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)

הערות:

- (1) המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות.
- (2) הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשוננת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
- (3) המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של מנורה ביטוח הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות.
- (4) המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת וקופות גמל מבטיחות תשואה מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל (לרבות רווח כולל אחר) לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח וקופות הגמל מבטיחות התשואה השונות. בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי אינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח. השורה "תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי השקעה" כוללת רק את סכום הרווחים (ההפסדים) מהשקעות בגין חוזי השקעה.

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות

א. פירוט ההתחייבויות ברוטו בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה פיננסית

הנתונים הכלולים בכל אחד מהטורים בטבלאות שלהלן הינם בגין הפוליסה העיקרית והכיסויים הנוספים המצורפים אליה.

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2018					
סה"כ	אחר (*)		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט	
77,144	-	-	14,299	62,845	תלוי תשואה
1,337,782	27,776	509,508	40,836	759,662	אינו תלוי תשואה
1,414,926	27,776	509,508	55,135	822,507	סה"כ

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2017					
סה"כ	אחר (*)		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט	
63,831	-	-	-	63,831	תלוי תשואה
1,179,442	23,964	458,064	2,060	695,354	אינו תלוי תשואה
1,243,273	23,964	458,064	2,060	759,185	סה"כ

(*) הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח בריאות אחר לזמן ארוך הינו הוצאות רפואיות (אשתקד - זהה) ולזמן קצר הינו עובדים זרים (אשתקד - זהה).

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות (המשך)

ב. פירוט ההתחייבויות ברוטו בגין חוזי ביטוח לפי חשיפה ביטוחית

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2018					
סה"כ	אחר (*)		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט	
96,520	-	2,033	9,473	85,014	קצבה בתשלום
1,318,406	27,776	507,475	45,662	737,493	מרכיבי סיכון אחרים
1,414,926	27,776	509,508	55,135	822,507	סה"כ

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2017					
סה"כ	אחר (*)		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט	
81,439	-	1,898	1,553	77,988	קצבה בתשלום
1,161,834	23,965	456,166	507	681,196	מרכיבי סיכון אחרים
1,243,273	23,965	458,064	2,060	759,184	סה"כ

(*) הכיסוי המהותי ביותר הכלול בביטוח בריאות אחר לזמן ארוך הינו הוצאות רפואיות (אשתקד - זהה) ולזמן קצר הינו עובדים זרים (אשתקד - זהה).

ג. פירוט התוצאות לפי פוליסות

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018					
סה"כ	אחר		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט	
883,734	(* 78,451)	(* 654,258)	(** 66,264)	84,761	פרמיות ברוטו תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
572,657	56,336	363,179	55,059	98,083	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות
26,152	2,745	25,905	6,513	(9,011)	הפסד כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות
(5,070)	(285)	(1,371)	(28)	(3,386)	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות
21,082	2,460	24,534	6,485	(12,397)	פרמיה משוננת - עסק חדש
104,271	-	95,482	-	8,789	

(*) מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 547,235 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 107,024 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

(**) ראה גם באור 39א'.

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות (המשך)

ג. פירוט התוצאות לפי פוליסות (המשך)

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2017					
סה"כ	אחר		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט	
707,707	(* 70,677)	(* 558,973)	945	77,112	פרמיות ברוטו
454,683	50,769	322,548	706	80,660	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
28,730	3,203	20,926	242	4,359	רווח מעסקי ביטוח בריאות
(537)	194	(223)	(4)	(504)	רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות
28,193	3,397	20,703	238	3,855	סך כל הרווח הכולל מעסקי ביטוח בריאות
90,095	-	85,040	-	5,055	פרמיה משוננת - עסק חדש

(* מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 488,587 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 70,386 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016					
סה"כ	אחר		סיעודי		
	זמן קצר	זמן ארוך אלפי ש"ח	קבוצתי	פרט	
629,520	(* 62,222)	(* 492,143)	976	74,179	פרמיות ברוטו
358,765	48,127	287,211	940	22,487	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
14,529	(1,860)	19,876	44	(3,531)	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח בריאות
(620)	69	(441)	(5)	(243)	רווח (הפסד) כולל אחר מעסקי ביטוח בריאות
13,909	(1,791)	19,435	39	(3,774)	סך כל הרווח (ההפסד) הכולל מעסקי ביטוח בריאות
75,542	-	72,396	-	3,146	פרמיה משוננת - עסק חדש

(* מתוך זה, לזמן ארוך פרמיות פרט בסך של 433,564 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 58,579 אלפי ש"ח ולזמן קצר כל הפרמיות הינן פרמיות פרט.

באור 20: - תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים, חוזי השקעה וחוזי ביטוח בריאות

נכסי ביטוח משנה בביטוח בריאות	ביטוח בריאות	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (*)			יתרה ליום 1 בינואר, 2017
		סה"כ אלפי ש"ח	חוזי השקעה	חוזי ביטוח	
459,662	1,133,847	33,187,712	9,138,318	24,049,394	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה (1)
1,275	15,532	1,737,083	471,328	1,265,755	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות (2)
2,137	42,949	3,851,387	1,061,084	2,790,303	קיטון בגין דמי ניהול מצבירה
-	-	(312,113)	(40,189)	(271,924)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
-	-	(2,561,072)	(1,369,043)	(1,192,029)	שינויים בגין שינוי בהנחות (4)
20,285	23,842	130,585	-	130,585	שינויים אחרים (3)
8,414	27,103	(67,999)	-	(67,999)	
491,773	1,243,273	35,965,583	9,261,498	26,704,085	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2017
1,286	22,505	118,542	192,763	(74,221)	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה (1)
3,456	48,649	4,442,309	1,252,704	3,189,605	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות (2)
-	-	(208,151)	(42,936)	(165,215)	קיטון בגין דמי ניהול מצבירה
-	-	(2,511,439)	(986,206)	(1,525,233)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
8,115	9,613	(27,084)	-	(27,084)	שינויים בגין שינוי בהנחות (4)
-	-	-	(3,138)	3,138	סיווג מחדש של תוכניות השקעה
10,050	90,886	(106,724)	5	(106,729)	שינויים אחרים (3)
514,680	1,414,926	37,673,036	9,674,690	27,998,346	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2018

ליום 31 בדצמבר		אלפי ש"ח	(*) הרכב (ברוטו):
2017	2018		
10,689,686	11,114,083		חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
25,275,897	26,558,953		חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
35,965,583	37,673,036		

1. ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות - סעיף זה כולל ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות בגין היתרה לתחילת השנה, בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות בגין הפרמיות לחסכון בלבד שנרשמו בתקופת הדוח.

2. גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות - פרמיה זו איננה כוללת את כל הפרמיה שנרשמה כהכנסה. הפרמיה כוללת את הפרמיה לחסכון וחלק מהפרמיה במוצרים בעלי פרמיה קבועה, בניכוי דמי ניהול הנגבים בשיעור מהפרמיה.

1. שינויים אחרים - הסעיף כולל שינויים בעתודה בגין תביעות תלויות, רזרבה לתביעות עתיות, IBNR, קצבאות בתשלום וכדומה (על פי ההנחות שהיו בשימוש בסוף השנה הקודמת). בנוסף הסעיף כולל גם את השפעת הריבית, הפרשי הצמדה ורווחי ההשקעה שלא נכללו בסעיף "ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות", כגון: ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה על תשלומי תביעות ועל פרמיות שאינן חסכון.

4. לעניין ההנחות העיקריות המשמשות בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות, ראה באור 36(א)2 להלן.

התנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה אינה כוללת התייחסות לפוליסות שהונפקו ובוטלו בשנת הדוח.

באור 21: - מסים על ההכנסה

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה

1. כללי

על הכנסות החברה וכל יתר החברות בקבוצה חל מס חברות בהתאם לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן - הפקודה). בנוסף, על הכנסות החברות בקבוצה, המסווגות כ- "מוסדות כספיים" כהגדרתם בחוק מע"מ התשל"ו-1975, חלים מס רווח ומס שכר. יצויין כי פעילותן של חברות המסווגות כמוסדות כספיים בענפי הביטוח, הפנסיה והגמל, מהווה את עיקר פעילות הקבוצה.

2. חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985

על החברה והחברות המוחזקות שאינן חברות מוחזקות בחו"ל חל, עד לתום שנת 2007, חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985 (להלן - החוק). על-פי החוק, נמדדו התוצאות לצורכי מס כשהן מותאמות לשינויים במדד.

בחדש פברואר 2008 התקבל בכנסת תיקון לחוק שקבע כי תחולתו של חוק התיאומים תסתיים בשנת המס 2007, ומשנת המס 2008 לא יחולו עוד הוראות החוק, למעט הוראות המעבר שמטרתן למנוע עיוותים בחישובי המס. החל משנת 2008, נמדדות התוצאות לצורכי מס בערכים נומינליים למעט תיאומים מסוימים בגין שינויים במדד בתקופה שעד ליום 31 בדצמבר, 2007. התיקון לחוק כולל בין היתר את ביטול תיאום התוספת והניכוי בשל אינפלציה והניכוי הנוסף בשל פחת לנכסים בני פחת שנרכשו לאחר שנת המס 2007.

3. הסדרי מס ייחודיים לענף הביטוח

(א) הסכם עם שלטונות המס

בין התאחדות חברות הביטוח בישראל לבין שלטונות המס קיים הסכם (להלן - הסכם המס) המתחדש ומתעדכן מדי שנה, המסדיר סוגיות מס ייחודיות לענף בגין שנות המס עד וכולל שנת 2016. ההסכם מתייחס בין היתר לנושאים הבאים:

- הוצאות רכישה נדחות (DAC) - הוצאות ישירות של חברות ביטוח לרכישת חוזי ביטוח חיים בגין שנות חיתום עד וכולל שנת 2014, תותרנה בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני ארבע שנים ובגין שנות חיתום 2015 עד וכולל שנת 2020 על פני עשר שנים. הוצאות כאמור המתייחסות לחוזי ביטוח חיים שבוטלו, תותרנה בניכוי בשנת הביטול.

הוצאות רכישה של חוזי פנסיה וגמל (כהגדרתן בהסכם) בגין שנות חיתום 2015 עד וכולל שנת 2020, תותרנה בניכוי לצורכי מס בחלקים שווים בפריסה על פני עשר שנים או על פי קצב ההפחתה בדוחות הכספיים, לפי בחירת החברה. לא תותר הקדמת הוצאה בגין חוזי פנסיה וגמל שבוטלו.

הוצאות רכישה נדחות בביטוח מפני מחלות ואשפוז מופחתות לצרכי מס על פני תקופה של שש שנים, בדומה לשיעור ההפחתה בדוחות הכספיים.

- ייחוס הוצאות להכנסות מועדפות - להכנסות החייבות בשיעורי מס מופחתים ולהכנסות הפטורות ממס המתקבלות בחברות הביטוח ("הכנסות מועדפות") יתבצע ייחוס הוצאות שמשמעותו הפיכת חלק מההכנסות המועדפות להכנסות חייבות במס מלא, בהתאם לשיעור הייחוס. שיעור הייחוס שנקבע בהסכם תלוי במקור הכספים המניבים את ההכנסות המועדפות.

- אופן מיסוי הכנסות מנכסים המוחזקים כהשקעות חופפות להתחייבויות תלויות תשואה.

- הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות - יבוצע תיאום חלקי של הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בתחום ביטוח כללי ובריאות, בגין כל שנת חיתום החל משנת 2013 עד שנת 2020. הסכום שתואם, יוכר לצרכי מס על פני שלוש שנים החל מהשנה העוקבת לשנת התואם.

ההפרשה למס בדוחות הכספיים נערכה בהתאם לעקרונות ההסכם האמור לעיל.

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה (המשך)

3. הסדרי מס ייחודיים לענף הביטוח (המשך)

ב) המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים

בחוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2007), התשס"ז-2007 מיום 11 בינואר, 2007, נקבעו כללים לגבי המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים שנכללה בדוחות הכספיים עד ליום 31 בדצמבר, 2006. על פי הכללים, חלק העתודה המחושב בגובה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון, בשייר עצמי, הקיים בביטוח חיים ואשר בגינו הוגדרה דרישת הון, יהיה פטור ממס. בהסכם המיסוי הענפי צוין כי בבסיס הפטור עומדת דרישת ההון, שבאה לידי ביטוי כאמור לעיל, ובמידה ותבטל או תקטן דרישת ההון ידונו הצדדים בהשלכות המס הנובעות מכך, ככל שישנן.

ליום 31 בדצמבר, 2006 יתרת העתודה הקיימת במנורה ביטוח היוותה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון בשייר העצמי.

ג. שיעורי המס החלים על ההכנסות של חברות הקבוצה

1. המס הסטטוטורי החל על מוסדות כספיים, המהווים את עיקר פעילות הקבוצה, מורכב ממס חברות וממס רווח.

2. בחודש דצמבר 2016, אושר חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017 ו-2018), התשע"ז-2016, אשר במסגרתו, הופחת שיעור מס חברות מ-25% ל-24% החל מחודש ינואר 2017 ול-23% החל מחודש ינואר 2018 ואילך. בהתאם לתיקון האמור שיעור המס הכולל החל על מוסדות כספיים, ובכלל זה החברה, בשנת 2017 עומד על 35.04% והחל מינואר 2018 על 34.19%.

3. להלן שיעורי המס הסטטוטוריים החלים על מוסדות כספיים:

שנה	שיעור מס		
	שיעור מס רווח	שיעור מס חברות	שיעור מס כולל במוסדות כספיים
	%		
2016	17.00	25.0	35.90
2017	17.00	24.0	35.04
2018 ואילך	17.00	23.0	34.19

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ג. שומות מס

(1) שומות סופיות

לחברה הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2011. למנורה ביטוח שומות מס סופיות עד וכולל 2014. לשומרה ביטוח הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל 2015. למנורה פיננסים הוצאו שומות סופיות עד וכולל שנת המס 2013. לסיני סוכנות לביטוח הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2013. לשומרה נדל"ן הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2010. השומות של מנורה נדל"ן עד וכולל שנת המס 2012 נחשבות לסופיות. השומות של חברות מאוחדות אחרות לשנות המס עד וכולל שנת המס 2013 נחשבות כסופיות.

(2) שומות במחלוקת

למנורה מבטחים פנסיה וגמל הוצאו שומות לפי מיטב שפיטה לשנות המס 2013 ו-2014 לפיהן היא נדרשת לשלם סכומי מס (כולל ריבית והפרשי הצמדה שנצברו) נוספים מעבר לחבות המס שחושבה על ידה. מנורה מבטחים פנסיה וגמל השיגה על שומות אלה. למנורה מבטחים פנסיה וגמל וליועציה המיסויים ישנן טענות הגנה טובות וגם אם יתקבלו טענות רשות המיסים במלואן לא צפויה השפעה מהותית על תוצאותיה הכספיות.

ד. הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים אחרים

לחברה הפסדי הון לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2018 לסך של כ- 9,012 אלפי ש"ח. בגין הפסדים אלה הוכרו בדוחות הכספיים נכסי מסים נדחים בסך של כ- 2,073 אלפי ש"ח.

לחברות מאוחדות הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2018 לסך של כ- 100,098 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2017 - 221,824 אלפי ש"ח). בגין יתרות אלה ובגין הפרשים זמניים אחרים הניתנים לניכוי נרשמו בדוחות הכספיים נכסי מסים נדחים כמפורט בסעיף ח' להלן.

לא הוכר נכס מס נדחה בגין הפסדים עסקיים להעברה בסך של כ- 15,989 אלפי ש"ח ובגין הפסדי הון בסך 3,437 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2017 - הפסדים עסקיים בסך 26,782 אלפי ש"ח והפסד הון בסך 5,224 אלפי ש"ח), בהיעדר צפי לניצולם בעתיד הנראה לעין.

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ה. החלטות מיסוי

1. בחודש נובמבר 2011 נחתמה החלטת מיסוי, אשר על פיה, אישרו שלטונות המס כי העברת מלוא מניות מבטחים פנסיה ממנורה ביטוח לחברה לא תתחייב במס, וזאת בהתאם להוראות סעיף 104ג לפקודת מס הכנסה. כמו כן נקבע כי לצורך חישוב רווח ההון בעת מכירת מניות מבטחים פנסיה ומניות מנורה ביטוח על ידי החברה, יוקצה המחיר המקורי של מנורה ביטוח כפי שהיה בידי החברה ערב שינוי המבנה, על פי יחס שווי השוק של מבטחים פנסיה ומנורה ביטוח במועד שינוי המבנה.
2. בחודש אוקטובר 2013 נחתמה החלטת מיסוי, אשר על פיה, אישרו שלטונות המס כי העברת מלוא מניות מבטחים גמל ממנורה פיננסים למבטחים פנסיה לא תתחייב במס, וזאת בהתאם להוראות סעיף 104ב(ו) לפקודת מס הכנסה ותקנות מס הכנסה (תנאים להעברת נכס בפטור ממס בין חברות אחיות), התשנ"ד-1994. בנוסף אישרו שלטונות המס כי מיזוג מבטחים גמל למבטחים פנסיה עומד בהוראות סעיף 103ג לפקודת מס הכנסה ובתנאי תקנות המיזוג. כמו כן נקבע כי מועד המיזוג לצרכי מס הינו 31 בדצמבר, 2012.
3. בחודש פברואר 2018 נתקבלה החלטת מיסוי בהסכם בדבר מיזוג חברת מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ עם ולתוך חברת אלטשולר שחם ניהול קרנות נאמנות בע"מ בהתאם לסעיף 103 לפקודת מס הכנסה. מועד המיזוג נקבע ליום 31 בדצמבר, 2016.

ו. מסים על ההכנסה הכלולים בדוחות רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
100,898	119,193	158,518
		מסים שוטפים
(68,941)	34,498	4,969
(205)	10,126	1,248
		מסים נדחים המתייחסים ליצירה והיפוך של הפרשים זמניים, ראה גם סעיף ח' להלן הטבת מס בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים) התאמת יתרות המסים הנדחים בעקבות שינוי בשיעורי המס
(5,298)	(4,500)	-
<u>26,454</u>	<u>159,317</u>	<u>164,735</u>

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ז. מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לסעיפי רווח (הפסד) כולל אחר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
18,141	27,883	(81,246)	נכסים פיננסיים זמינים למכירה
230	173	2,448	רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילות חוץ
(2,929)	(7,177)	4,949	הערכה מחדש בגין רכוש קבוע
35,261	2,333	(236)	התאמת יתרות המסים הנדחים בעקבות שינוי בשיעורי המס
(6,849)	-	-	
<u>43,854</u>	<u>23,212</u>	<u>(74,085)</u>	

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ח. מסים נדחים

ההרכב:

סה"כ	אחרים	הטבות לעובדים	הפרשות לחובות מסופקים	מכשירים פיננסיים	רכוש קבוע ונדל"ן להשקעה	הפסדים לצרכי מס	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	
אלפי ש"ח								
(168,122)	(67,378)	36,053	34,586	(60,014)	(103,790)	131,020	(138,599)	יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 1 בינואר, 2017
(7,510)	27,946	(456)	-	-	1,010	(36,010)	-	מימוש חברות מאוחדות התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
209	150	-	-	-	(29)	88	-	שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד
(44,251)	5,181	3,806	3,373	(8,116)	(23,538)	(39,992)	15,035	שינויים אשר נזקפו לרווח הכולל ולהון
(23,212)	7,177	(173)	-	(27,883)	(2,333)	-	-	שינוי מול נכסי מסים שוטפים
(977)	-	-	-	-	-	(977)	-	השפעת השינוי בשיעורי המס
4,500	4,500	-	-	-	-	-	-	יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר, 2017
(239,363)	(22,424)	39,230	37,959	(96,013)	(128,680)	54,129	(123,564)	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
24	30	-	-	-	(6)	-	-	שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד
(5,422)	8,471	1,719	(8,567)	19,492	(16,675)	(27,266)	17,404	שינויים אשר נזקפו לרווח הכולל ולהון
74,085	(4,949)	(2,448)	-	81,246	236	-	-	שינוי מול רווחי אקויטי
437	437	-	-	-	-	-	-	שינוי מול נכסי מסים שוטפים
19,666	-	-	-	-	19,666	-	-	יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר, 2018
(150,573)	(18,435)	38,501	29,392	4,725	(125,459)	26,863	(106,160)	

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ח. מסים נדחים (המשך)

המסים הנדחים מוצגים בדוחות המאוחדים על המצב הכספי כדלקמן:

31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
2,499	2,787
(241,862)	(153,360)
(239,363)	(150,573)

נכסי מסים נדחים
התחייבויות בגין מסים נדחים

ט. מס תאורטי

להלן מובאת התאמה בין סכום המס, שהיה חל אילו כל ההכנסות וההוצאות, הרווחים וההפסדים בדוח רווח והפסד היו מתחייבים במס לפי שיעור המס הסטטוטורי, לבין סכום מסים על ההכנסה שנזקף בדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ליום		
31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
73,402	442,876	495,877
35.90%	35.04%	34.19%
17,231	149,464	168,583
5,292	5,447	4,383
(18,357)	(5,126)	(5,350)
(568)	(1,266)	(7,133)
4,549	(157)	(6,437)
284	533	(235)
65	3,327	8,227
(766)	(78)	(39)
(5,298)	(4,500)	-
2,352	770	56
18,856	-	-
(205)	10,126	1,248
3,019	777	1,432
26,454	159,317	164,735
36.04%	35.97%	33.22%

רווח לפני מסים על ההכנסה
שיעור המס הסטטוטורי הכולל החל על מוסדות כספיים
(ראה סעיף ב' לעיל)
מס מחושב לפי שיעור המס הסטטוטורי הכולל
הפחתה בגין אי החלת מס רווח על חברות בקבוצה שאינן מוסד
כספי
עלייה (ירידה) במסים על ההכנסה הנובעת מהגורמים הבאים:
הוצאות שאינן מותרות בניכוי לצורכי מס
הכנסות חייבות בשיעורי מס מיוחדים
חלק הקבוצה ברווחי חברות כלולות
הפרשים בבסיס המדידה
הפרשים זמניים בגינם לא נזקפו מסים נדחים
גידול בהפסדים לצורכי מס בגינם לא נזקפו מסים נדחים
ניצול הפסדים לצורכי מס משנים קודמות, בגינם לא
נזקפו מסים נדחים בעבר
עדכון מסים נדחים בגין שינויי חקיקה
עדכונים שוטפים של יתרות מסים נדחים בגין שינויים בשיעורי
המס
אי החלת מס רווח על הפסדים
מסים בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים)
אחרים
מסים על ההכנסה
שיעור מס אפקטיבי ממוצע

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים

הטבות לעובדים כוללות הטבות לטווח קצר, הטבות לאחר סיום העסקה, הטבות אחרות לטווח ארוך והטבות בגין פיטורין.

הטבות לאחר סיום העסקה

דיני העבודה וחוק פיצויי פיטורין בישראל מחייבים את הקבוצה לשלם פיצויים לעובד בעת פיטורין או פרישה או לבצע הפקדות שוטפות בתוכנית הפקדה מוגדרת, לפי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין כמתואר להלן. התחייבויות הקבוצה בשל כך מטופלות כהטבות לאחר סיום העסקה. חישוב התחייבויות הקבוצה בשל הטבות לעובדים מתבצע על-פי הסכם העסקה בתוקף ומבוסס על משכורת העובד ותקופת העסקתו אשר יוצרים את הזכות לקבלת הפיצויים.

ההטבות לעובדים לאחר סיום העסקה, ממומנות, בדרך כלל, על-ידי הפקדות המסווגות כתוכנית להטבה מוגדרת או כתוכנית הפקדה מוגדרת כמפורט להלן:

1. תוכניות להפקדה מוגדרת

לגבי חלק מתשלומי הפיצויים, חלים תנאי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963, על-פיו הפקדותיה השוטפות של הקבוצה בקרנות פנסיה ו/או בפוליסות בחברות ביטוח, פוטרות אותה מכל התחייבויות נוספת לעובדים, בגינם הופקדו הסכומים כאמור לעיל. הפקדות אלו וכן הפקדות בגין תגמולים מהוות תוכניות הפקדה מוגדרת.

לשנה שהסתיימה ביום

31 בדצמבר

2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
47,643	51,151	58,967

הוצאות בגין תוכניות להפקדה מוגדרת

2. תוכניות להטבה מוגדרת

החלק של תשלומי הפיצויים שאינו מכוסה על-ידי הפקדות בתוכניות להפקדה מוגדרת, כאמור לעיל, מטופל על-ידי הקבוצה כתוכנית להטבה מוגדרת לפיה מוכרת התחייבות בגין הטבות עובדים ובגינה מפקידה הקבוצה סכומים בקופות מרכזיות לפיצויים ובפוליסות ביטוח מתאימות.

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

(א) שינויים בהתחייבות להטבה מוגדרת ובשווי הוגן של נכסי תוכנית

שנת 2018

רווח (הפסד) בגין מדידה מחדש ברווח כולל אחר						הוצאות שנזקפו לרווח או הפסד					
תשואה											
על נכסי											
תוכנית											
(הפסד)											
למעט						סה"כ					
אקטוארי						הוצאות					
בגין						שנזקפו					
רווח						לרווח או					
השפעה						הוצאות					
סה"כ						עלות					
הפקדות						שירות					
יתרה						שוטף					
שהופקדו						1 יתרה ליום					
על ידי						1 בינואר					
המעביד						2018					
אחר						2018					
בניסיון						מהתוכנית					
בניסיון						אלפי ש"ח					
206,876	-	6,997	1,405	5,592	-	(10,167)	16,624	5,411	11,213	207,416	התחייבות להטבה מוגדרת
61,808	5,397	369	274	(129)	224	(4,199)	1,453	1,524	71	58,788	שווי הוגן של נכסי תוכנית
145,068	(5,397)	7,366	1,679	5,463	224	(5,968)	15,171	3,887	11,284	148,628	התחייבות (נכס) נטו בגין הטבה מוגדרת

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

(א) שינויים בהתחייבות להטבה מוגדרת ובשווי הוגן של נכסי תוכנית (המשך)

שנת 2017

		רווח (הפסד) בגין מדידה מחדש ברווח כולל אחר					הוצאות שנזקפו לרווח או הפסד						
		תשואה על נכסי תוכנית למעט סכומים שהוכרו					עלות שירות הוצאות						
		רווח (הפסד) סה"כ	הפסד אקטוארי	הפסד אקטוארי	הפסד אקטוארי	הפסד אקטוארי	עלות שירות הוצאות	עלות שירות הוצאות	עלות שירות הוצאות	עלות שירות הוצאות	עלות שירות הוצאות	יתרה	
יתרה	הפקדות	השפעה	אקטוארי	בגין שינויים	בגין שינויים	בגין שינויים	הוצאות	עבר	ריבית	שירות	שירות	ליום 1	
ליום 31	שהופקדו	על רווח	בגין	שינויים	שינויים	שינויים	שנזקפו	לרווח או	והשפעת	שירות	שירות	בינואר	
בדצמבר	על ידי	כולל	סטיות	בהנחות	בהנחות	בהוצאות	תשלומים	הפסד	סילוקים	נטו	שוטף	2017	
2017	המעביד	אחר	בניסיון	הפיננסיות	הדמוגרפיות	ריבית נטו	מהתוכנית	אלפי ש"ח					
207,416	-	1,222	2,780	(1,275)	(283)	-	(13,678)	20,383	1,192	6,557	12,634	201,933	התחייבות להטבה מוגדרת
58,788	5,281	(511)	(591)	(67)	(44)	191	(3,895)	1,669	-	1,785	(116)	56,244	שווי הוגן של נכסי תוכנית
148,628	(5,281)	711	2,189	(1,342)	(327)	191	(9,783)	18,714	1,192	4,772	12,750	145,689	התחייבות (נכס) נטו בגין הטבה מוגדרת

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים (המשך)

הטבות לאחר סיום העסקה (המשך)

2. תוכניות להטבה מוגדרת (המשך)

(ב) ההנחות העיקריות בגין תוכנית להטבה מוגדרת

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
%	
2.9	3.5
3.0	3.0

שיעור ההיוון *

שיעור עליית שכר צפויה

(* שיעור ההיוון מבוסס על אגרות חוב קונצרניות צמודות מדד באיכות גבוהה.)

(ג) סכומים, עיתוי ואי וודאיות של תזרימי מזומנים עתידיים

להלן שינויים אפשריים הנחשבים לסבירים לסוף תקופת הדיווח, לכל הנחה אקטוארית בהנחה שיתר ההנחות האקטואריות נותרו ללא שינוי:

השינוי במחויבות להטבה מוגדרת ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	

מבחן רגישות לשינוי בשיעור עליית שכר צפויה מעבר להנחות האקטואריות

השינוי כתוצאה מ:

11,690	10,285	עליית שכר בשיעור של 1%
(9,306)	(7,901)	ירידת שכר בשיעור של 1%

מבחן רגישות לשינוי שיעור ההיוון של התחייבות ונכסי התכנית מעבר להנחות האקטואריות

השינוי כתוצאה מ:

(9,927)	(8,470)	עליית שיעור ההיוון של 1%
12,304	10,954	ירידת שיעור ההיוון של 1%

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
140,780	137,007	עובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת
102,981	107,853	הוצאות לשלם
157,254	153,030	ספקים ונותני שירותים
15,087	32,445	מוסדות ורשויות ממשלתיות
54,067	61,794	הוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה
		חברות ביטוח ותווכני ביטוח:
396,765	474,574	פקדונות של מבטחי משנה
159,472	163,633	חשבונות אחרים
556,237	638,207	סך כל חברות ביטוח ותווכני ביטוח
263,433	274,470	סוכני ביטוח
216,992	242,615	מבוטחים ועמיתים
14,341	15,907	הפרשה להשתתפות מבוטחים ברווחים
99,991	112,454	פרמיה מראש
33,368	23,392	קרנות פנסיה
15,494	13,980	התחייבויות בשל הסכמי רכישה
35,751	8,943	זכאים בגין עיסקאות פיננסיות
-	18,500	מקדמות על חשבון מכירת נדל"ן (ראה באור 39ד')
20,073	17,158	אחרים
1,725,849	1,857,755	סך הכל זכאים ויתרות זכות

ראה פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה במסגרת באור 36(2)ד'.

באור 24 - התחייבויות פיננסיות

באור זה מספק מידע בדבר התנאים החוזיים של התחייבויות פיננסיות. מידע נוסף בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכונים ריבית, מטבע חוץ ונזילות, ניתן בבאור 36 בדבר ניהול סיכונים.

א. פרוט התחייבויות פיננסיות

31 בדצמבר				
2017	2018	2017	2018	
שווי הוגן (**)		ערך בספרים		
אלפי ש"ח				
1. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת:				
				הלוואות מתאגידים בנקאיים
75	-	75	-	אגרות חוב (*)
1,899,075	1,877,161	1,716,041	1,792,317	התחייבויות בגין חכירה מימונית
14,719	14,106	14,714	14,104	הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה
2,054	2,055	1,960	2,096	
1,915,923	1,893,322	1,732,790	1,808,517	
2. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:				
				נגזרים המוחזקים עבור חוזים תלויי תשואה
35,455	129,973	35,455	129,973	נגזרים המוחזקים עבור חוזים שאינם תלויי תשואה
15,660	43,042	15,660	43,042	
51,115	173,015	51,115	173,015	
1,967,038	2,066,337	1,783,905	1,981,532	סך התחייבויות פיננסיות
1,172,420	1,316,395	1,036,039	1,250,666	(*) מזה כתבי התחייבות נדחים המהווים הון לצרכי הסולבנסי

(**) השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות הנסחרות בבורסה בתל-אביב מבוסס על מחירן בבורסה לתאריך הדיווח. השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות שאינן נסחרות נקבע במודל DCF, תוך שימוש בשיעור ההיוון המשקף את שיעור הריבית של המנפיק לתום תקופת הדיווח.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת

(1) פרטים נוספים

סוג התחייבות	מועד הנפקה	הלוואה מקורי	סכום	הנפקה	גורם מנפיק	החברה והמדגת	הנפקה	החוב במועד	דירוג	הון לפי		ריבית	ערך בספרים		תשלום מועדי	תשלום מועדי	זכות לפידיון	הערות	
										משטר	הסולבנסי		שנתי	קבועה					שוי הוגן
		ש"ח	ש"ח							ב- %		2017	2018	2017	2018				
כתבי התחייבות נדחים	מאי 2007, מאי 2008	400,000	מנורה גיוס הון		מנורה גיוס הון	מדרוג Aa2	צמודי מדד	רובד 2	4.05	2	רובד 2	242,073	190,546	220,631	178,773	2012-2022	2008-2022	(א), (ב)	
כתבי התחייבות נדחים	אוקטובר 2011	200,000	מנורה גיוס הון		מנורה גיוס הון	מדרוג Aa3	צמודי מדד	רובד 2	4.65	2	רובד 2	240,740	233,600	206,230	208,734	2012-2024	2012-2024	(ג), (ד), (ב)	
כתבי התחייבות נדחים	אפריל 2014	203,000	מנורה גיוס הון		מנורה גיוס הון	מדרוג A1	צמודי מדד	רובד 2	3.30	2	רובד 2	244,331	237,063	204,466	206,285	2014-2030	2014-2030	(ה), (ו), (ב)	
כתבי התחייבות נדחים	יוני, דצמבר 2015	300,000	מנורה גיוס הון		מנורה גיוס הון	מדרוג Aa3	שקליים	רובד 2	4.10	2	רובד 2	340,110	320,550	304,805	305,012	2016-2027	2016-2027	(ז), (ח), (ב)	
כתב התחייבות נדחה	נובמבר 2016	100,000	מנורה ביטוח		מנורה ביטוח	מדרוג A1	צמודי מדד	רובד 2	2.78	2	רובד 2	105,166	93,552	101,206	102,327	2017-2034	2017-2034	(י), (ב)	
כתבי התחייבות נדחים	פברואר 2018	253,800	מנורה גיוס הון		מנורה גיוס הון	מדרוג A1	שקליים	רובד 2	3.43	2	רובד 2	-	241,084	-	250,985	2018-2032	2018-2032	(כ), (ב)	
אגרות חוב	יולי 2007, אוקטובר 2011	633,333	החברה		החברה	מדרוג Aa2	צמודות מדד	-	4.28	-	סחירות	180,551	90,068	174,293	88,179	2008-2019	2008-2019	(יג), (י)	
אגרות חוב	יולי, ספטמבר 2010	250,000	החברה		החברה	מדרוג Aa3	צמודות מדד	-	4.50	-	לא סחירות	300,500	235,960	274,545	222,080	2011-2022	2011-2022	(יא), (יב)	
אגרות חוב	ספטמבר 2016	230,225	החברה		החברה	מדרוג Aa3	שקליות	-	2.94	-	סחירות	245,604	234,738	229,865	229,942	2017-2026	2017-2026	(יט), (טו)	
הלוואות מתאידיים בנקאיים		158,200	ללא דירוג		ללא דירוג		נקובות ביורו	-	(זט)	-	לא סחירות	75	-	75	-	2017-2031	2017-2031	-	
התחייבויות בגין חכירה מימונית		136,097	ללא דירוג		ללא דירוג		נקובות ביורו	-	(זי)	-	לא סחירות	14,719	14,106	14,714	14,104	2017-2029	2017-2029	-	
הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה		1,213	ללא דירוג		ללא דירוג		נקובות ביורו	-	(יח)	-	לא סחירות	2,054	2,055	1,960	2,096	2017-2029	2017-2029	-	
												<u>1,915,923</u>	<u>1,893,322</u>	<u>1,732,790</u>	<u>1,808,517</u>				

(א) בחודש דצמבר 2012 הורידה מדרוג את דירוג כתבי ההתחייבות ל- Aa3 עם אופק יציב. בחודשים ינואר 2014, מרס ודצמבר 2015, נובמבר 2016, פברואר ויוני 2018, פרסמה מדרוג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי.

(ב) תמורת הנפקת כתבי ההתחייבות, אשר גייסה מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ (להלן - מנורה גיוס הון), שהינה חברה מאוחדת בבעלות מלאה של מנורה ביטוח, הופקדה במנורה ביטוח, לשימושה, על-פי שיקוליה ועל אחריותה. מנורה ביטוח התחייבה לשלם לבעלי כתבי ההתחייבות את הקרן, ההצמדה והריבית על-פי תנאי כתבי ההתחייבות.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת (המשך)

(1) פרטים נוספים (המשך)

- (ג) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם בשנת 2021, בהתקיים אחד מהתנאים הבאים: (1) במקביל לפדיון המוקדם של כתבי ההתחייבות, תנפיק מנורה גיוס הון מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפירעון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפירעון בפועל), שתהא בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 1.235%. כמו כן, יידחו תשלומי הקרן ו/או הריבית, אשר במועד הקובע לתשלומם תתקיימנה "נסיבות משהות", כהגדרתן בחוזר הסולבנסי ועמדת הממונה. תשלומים אלו יידחו עד שתחלנה להתקיים "הנסיבות המשהות" וזאת לא יותר משלוש שנים ממועד פירעון הקרן ו/או הריבית. תשלומי קרן וריבית אשר נדחו כאמור, ימשיכו לצבור הפרשי הצמדה וריבית בשיעור הריבית הנקובה בגין כתבי ההתחייבות.
- (ד) בחודש דצמבר 2012 דורגו כתבי ההתחייבות על ידי מדורג בדירוג A1, עם אופק יציב. בחודשים ינואר 2014, מרס ודצמבר 2015, נובמבר 2016, פברואר ויוני 2018, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי.
- (ה) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם בשנת 2027 בהתקיים אחד מהתנאים הבאים: (1) במקביל לפדיון המוקדם של כתבי ההתחייבות הנדחים, תנפיק מנורה גיוס הון מכשיר הון בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים, על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות הנדחים באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפדיון בפועל), שתהא בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 0.94%. כמו כן, יידחו תשלומי הקרן ו/או הריבית בגין כתבי ההתחייבות הנדחים, אשר במועד לתשלומם יתקיימו "נסיבות משהות", כהגדרתן בחוזר הסולבנסי ועמדת הממונה.
- (ו) בחודשים מרס ודצמבר 2015, נובמבר 2016, פברואר ויוני 2018, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג שניתן בחודש אפריל 2014 ללא שינוי.
- (ז) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם ביום 1 ביולי, 2024. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים, על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות הנדחים באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפירעון בפועל), שתהא בשיעור של 30% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית כאמור תעמוד על שיעור של 0.522%. כמו כן, יידחו תשלומי קרן, אשר במועד הקובע לתשלומם יתקיימו "נסיבות משהות", כהגדרתן בחוזר הסולבנסי ועמדת הממונה.
- (ח) בחודשים דצמבר 2015, נובמבר 2016, פברואר ויוני 2018, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג שניתן במועד ההנפקה ללא שינוי.
- (ט) למנורה גיוס הון אפשרות לפדיון מוקדם בכל מועד תשלום ריבית, כאשר המועד הראשון לפדיון מוקדם יהיה ביום 30 ביוני, 2029. ככל שמנורה גיוס הון לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למחזיקי כתבי ההתחייבות הנדחים על הריבית אותה נושאים כתבי ההתחייבות הנדחים באותה עת, בגין יתרת התקופה (ממועד הפדיון המוקדם שלא נוצל כאמור ועד למועד הפירעון בפועל), שתהא בשיעור של 50% ממרווח הסיכון המקורי שנקבע בהנפקה. תוספת הריבית תעמוד על שיעור של 0.681%.
- (י) לצורך הרחבת הסדרה אשר בוצעה באוקטובר 2011, פרסמה מדורג דוח דירוג אשר קבע כי דירוג אגרות החוב עומד על דירוג של Aa3 עם אופק יציב. בחודשים ינואר 2014, אפריל ויוני 2015, יוני 2017 ויוני 2018, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי. בחודש ינואר 2019 פרסמה מדורג דוח דירוג אשר העלה את דירוג אגרות החוב ל-Aa2.
- (יא) בחודשים ינואר 2014, אפריל ויוני 2015, יוני 2017 ויוני 2018, פרסמה מדורג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי. בחודש ינואר 2019 פרסמה מדורג דוח דירוג אשר העלה את דירוג אגרות החוב ל-Aa2.
- (יב) החברה התחייבה לא לשעבד נכסים ללא קבלת אישורם של מחזיקי אגרות החוב, למעט שעבוד נכס להבטחת הלוואה שהתקבלה לרכישת אותו נכס.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת (המשך)

(1) פרטים נוספים (המשך)

- (יג) החברה הצהירה על כוונתה לשמור נכסים נזילים וקווי אשראי בשיעור של 100% מהחזרי החוב (קרן+ריבית), שנה מראש, בהתאם ללוח הסילוקין של אגרות החוב.
- (יד) למנורה ביטוח זכות לפידיון מוקדם ביום 1 ביולי, 2031. הפדיון המוקדם יתאפשר בהתקיים אחד מאלה: (1) הנפקה של מכשיר הון (כמשמעותו בחוזר הסולבנסי ועמדת הממונה) בעל איכות זהה או עדיפה; או (2) באישור מראש של הממונה ובתנאים שיקבע. ככל שהחברה לא תנצל את זכותה לפדיון מוקדם, תשולם תוספת ריבית למלווה בשיעור של 0.95%.
- (טו) לחברה אפשרות לבצע פדיון מוקדם החל מ- 60 יום ממועד רישומן של אג"ח (סדרה ג') למסחר.
- (טז) שיעור הריבית על ההלוואות הינו 6% + יוריבור ל- 6 חודשים. לדרישת הבנקים המלווים, נחתם הסכם לקיבוע המרכיב המשתנה בהלוואה.
- (יז) שיעור הריבית על ההלוואות הינו 5.7% + יוריבור ל- 3 חודשים. לדרישת הבנקים המלווים, נחתם הסכם לקיבוע המרכיב המשתנה בהלוואה.
- (יח) שיעור הריבית על ההלוואות הינו 4.5% + יוריבור ל- 6 חודשים.
- (יט) בחודשים יוני 2017 ויוני 2018, פרסמה מדרוג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג כאמור ללא שינוי. בחודש ינואר 2019 פרסמה מדרוג דוח דירוג אשר העלה את דירוג אגרות החוב ל- Aa2.
- (כ) בחודש יוני 2018 פרסמה מדרוג דוח מעקב ובו הותירה את הדירוג שניתן בחודש פברואר 2018 ללא שינוי.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת (המשך)

(2) פרטים בדבר ריבית והצמדה

31 בדצמבר	
2017	2018
ריבית אפקטיבית	
אחוזים	
4.06	4.60
3.62	3.57
2.55	2.57

בסיס הצמדה:

צמוד מדד

שקלי

יורו

(3) מועדי פרעון (*)

31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
210,193	210,464
184,991	131,388
130,498	337,995
334,626	131,305
872,482	997,365
1,732,790	1,808,517

שנה ראשונה

שנה שניה

שנה שלישית

שנה רביעית

שנה חמישית ואילך

סה"כ

(* בהנחה שתמומש הזכות לפידיון מוקדם.

למידע נוסף בדבר מועדי פרעון של התחייבויות פיננסיות בלתי מהוונות, ראה באור 36(ג).

(4) הוצאות הנפקה שטרם הופחתו

יתרת הוצאות ההנפקה הנדחות שטרם הופחתו ליום 31 בדצמבר, 2018 הינה בסך של כ- 7,429 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2017 - 5,167 אלפי ש"ח). הוצאות ההנפקה הנדחות מופחתות לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן

(1) השווי ההוגן של התחייבויות פיננסיות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסיים מוסדרים, נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך הדיווח. השווי ההוגן של התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות, הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד, וכן של התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות, אשר מידע לגבי השווי ההוגן שלהן ניתן לצרכי גילוי בלבד, נקבע באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינן. שיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי מרווח הוגן.

(2) להלן שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן:

31 בדצמבר	
2017	2018
ריבית אפקטיבית	
אחוזים	
4.39	4.39
0.94	1.58
1.20	2.39

עבור התחייבויות פיננסיות שאינן סחירות:

הלוואות

אגרות חוב

כתבי התחייבויות נדחים

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן (המשך)

(3) שווי הוגן של התחייבויות פיננסיות בחלוקה לרמות:

31 בדצמבר, 2018			
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1
אלפי ש"ח			
173,014	13,430	151,445	8,139
(נגזרים *)			
<u>התחייבויות המוצגות בעלות מופחתת אשר ניתן גילוי לשוויין ההוגן:</u>			
560,766	-	235,960	324,806
אגרות חוב			
1,316,395	-	564,215	752,180
כתבי התחייבות נדחים			
14,106	14,106	-	-
התחייבויות בגין חכירה מימונית			
2,055	2,055	-	-
הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה			
<u>1,893,322</u>	<u>16,161</u>	<u>800,175</u>	<u>1,076,986</u>

בתקופת הדוח לא היו מעברים בין הרמות.

31 בדצמבר, 2017			
סה"כ	רמה 3	רמה 2	רמה 1
אלפי ש"ח			
51,115	12,501	38,534	80
(נגזרים *)			
<u>התחייבויות המוצגות בעלות מופחתת אשר ניתן גילוי לשוויין ההוגן:</u>			
75	75	-	-
הלוואות מתאגידים בנקאיים			
726,655	-	300,500	426,155
אגרות חוב			
1,172,420	-	590,237	582,183
כתבי התחייבות נדחים			
14,719	14,719	-	-
התחייבויות בגין חכירה מימונית			
2,054	2,054	-	-
הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה			
<u>1,915,923</u>	<u>16,848</u>	<u>890,737</u>	<u>1,008,338</u>

בשנת 2017 לא היו מעברים בין הרמות.

(*) להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של ההתחייבויות הפיננסיות לתאריך הדוח הכספי:

ליום 31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
(239,769)	(1,509,259)	מטבע חוץ
(32,229)	(32,012)	ריבית
751,650	422,933	מדד

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ד. התחייבות בגין חכירה מימונית

שנת 2018		
ערך נוכחי	דמי חכירה	מינימליים
של דמי חכירה	מרכיב	עתידיים
מינימליים	ריבית	
אלפי ש"ח		
1,141	526	1,667
4,970	1,505	6,475
7,993	451	8,445
14,104	2,482	16,587

פחות משנה
משנה עד חמש שנים
יותר מחמש שנים

שנת 2017		
ערך נוכחי	דמי חכירה	מינימליים
של דמי חכירה	מרכיב	עתידיים
מינימליים	ריבית	
אלפי ש"ח		
1,303	305	1,608
4,120	2,011	6,131
9,291	742	10,033
14,714	3,058	17,772

פחות משנה
משנה עד חמש שנים
יותר מחמש שנים

ה. לתאריך הדוח, לחברה סך של כ- 60 מיליוני ש"ח במסגרות אשראי שלא נוצלו (ליום 31 בדצמבר, 2017 - זהה).

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

1. שינויים בהתחייבויות הנובעים מפעילות מימון

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	שינויים אחרים	השפעת שינויים בשווי ההוגן	השפעת שינויים בשערי חליפין	תזרים מזומנים	יתרה ליום 1 בינואר 2018	
אלפי ש"ח						
-	666	-	1,091	(1,832)	75	הלוואות מתאגידים בנקאיים
1,577,539	27,914	-	-	(166,416)	1,716,041	אגרות חוב כתבי התחייבות נדחים
214,778	56,051	-	-	158,727	-	התחייבות בגין חכירה מימונית
14,104	-	-	(610)	-	14,714	הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה
2,096	84	-	66	(14)	1,960	נגזרים
173,015	25,258	47,591	54,627	(5,576)	51,115	
1,981,532	109,973	47,591	55,174	(15,111)	1,783,905	

יתרה ליום 31 בדצמבר 2017	שינויים אחרים	השפעת שינויים בשווי ההוגן	השפעת שינויים בשערי חליפין	מימוש חברות מאוחדות	תזרים מזומנים	יתרה ליום 1 בינואר 2017	
אלפי ש"ח							
75	8,166	-	2,525	(128,145)	(12,758)	130,287	הלוואות מתאגידים בנקאיים
678,703	29,678	-	-	-	(115,630)	764,655	אגרות חוב כתבי התחייבות נדחים
1,037,338	43,254	-	-	-	(84,316)	1,078,400	פיקדון צובר ריבית
-	2,974	-	-	-	(5,672)	2,698	התחייבות בגין חכירה מימונית
14,714	(63)	-	3,324	(89,216)	(8,649)	109,318	הלוואות מזכויות שאינן מקנות שליטה
1,960	149	-	63	-	(1,866)	3,614	נגזרים
51,115	(10,960)	9,437	3,314	-	25,258	24,066	מכירה בחסר
-	-	15	-	-	(74,900)	74,885	
1,783,905	73,198	9,452	9,226	(217,361)	(278,533)	2,187,923	

באור 25: - פרמיות שהורווחו בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
3,281,530	119,069	3,400,599	פרמיות בביטוח חיים
749,181	134,553	883,734	פרמיות בביטוח בריאות
2,553,862	728,310	3,282,172	פרמיות בביטוח כללי
6,584,573	981,932	7,566,505	סה"כ פרמיות
97,118	(22,753)	74,365	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה *
6,681,691	959,179	7,640,870	סה"כ פרמיות שהורווחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2017			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
2,886,378	127,717	3,014,095	פרמיות בביטוח חיים
579,547	128,160	707,707	פרמיות בביטוח בריאות
2,767,617	668,675	3,436,292	פרמיות בביטוח כללי
6,233,542	924,552	7,158,094	סה"כ פרמיות
50,078	(48,196)	1,882	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה *
6,283,620	876,356	7,159,976	סה"כ פרמיות שהורווחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
2,766,196	118,041	2,884,237	פרמיות בביטוח חיים
508,129	121,391	629,520	פרמיות בביטוח בריאות
2,834,928	551,670	3,386,598	פרמיות בביטוח כללי
6,109,253	791,102	6,900,355	סה"כ פרמיות
(58,565)	2,414	(56,151)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה *
6,050,688	793,516	6,844,204	סה"כ פרמיות שהורווחו

* עיקר השינוי נובע מפרמיות בענפי ביטוח כללי.

באור 26: - רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
4,284	4,672	6,327
213,575	305,300	(28,552)
50,170	217,847	52,840
298,819	960,469	(161,743)
202,589	259,531	(62,950)
(3,469)	(22,107)	23,526
765,968	1,725,712	(170,552)
45,300	42,640	10,129
8,641	8,808	15,769
53,941	51,448	25,898
(43,822)	(23,510)	98,326
40,994	86,294	(146,709)
18,838	(38,311)	131,121
16,010	24,473	82,738
608,423	736,647	705,374
17,587	17,984	10,674
(4,398)	342	2,117
13,108	20,149	25,322
1,470,639	2,576,755	681,571
8,278	8,314	4,861

רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה

נדל"ן להשקעה
השקעות פיננסיות:
נכסי חוב סחירים
נכסי חוב שאינם סחירים
מניות
אחרות
מזומנים ושווי מזומנים

סך הכל רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, נטו

רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה, הון ואחרים

הכנסות מנדל"ן להשקעה:

שערוך נדל"ן להשקעה

הכנסות שוטפות בגין נדל"ן להשקעה, נטו

סך הכל הכנסות מנדל"ן להשקעה

רווחים (הפסדים) מהשקעות פיננסיות, למעט ריבית הפרשי הצמדה הפרשי שער ודיבידנד בגין:

נכסים פיננסיים זמינים למכירה (א)

נכסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד (ב)

נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים (ג)

הכנסות ריבית (*) והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים שאינם נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

הכנסות ריבית והפרשי הצמדה מנכסים פיננסיים נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

רווח (הפסד) מהפרשי שער בגין השקעות שאינן נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומנכסים אחרים

הכנסות מדיבידנד

סך הכל רווחים מהשקעות נטו והכנסות מימון

(*) בהכנסות הנ"ל כלולה ריבית בגין נכסים פיננסיים אשר אינם מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד שערכם נפגם

באור 26: - רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון (המשך)

א. רווחים (הפסדים) נטו מהשקעות בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
(47,145)	(43,559)	129,628	רווחים (הפסדים) נטו מניירות ערך שמומשו
3,323	20,049	(31,302)	ביטול ירידות ערך (ירידות ערך) נטו שנזקפו לרווח והפסד סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה
<u>(43,822)</u>	<u>(23,510)</u>	<u>98,326</u>	

ב. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
40,994	86,294	(146,709)	שינויים בשווי ההוגן נטו, לרבות רווח ממימוש: בגין נכסים שיועדו בעת ההכרה לראשונה

ג. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
21,773	(31,349)	109,483	רווחים (הפסדים) נטו ממימוש נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים
(2,935)	(6,962)	21,638	ביטול ירידות ערך (ירידות ערך) נטו שנזקפו לרווח והפסד סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות ויתרות חובה
<u>18,838</u>	<u>(38,311)</u>	<u>131,121</u>	

באור 27: - הכנסות מדמי ניהול

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
572,235	593,522	658,122
56,692	120,076	-
135,250	151,849	165,215
42,907	41,100	43,918
56,060	10,350	2,613
<u>863,144</u>	<u>916,897</u>	<u>869,868</u>

דמי ניהול בענפי הפנסיה והגמל
 דמי ניהול משתנים בגין חוזי ביטוח חיים (*)
 דמי ניהול קבועים בגין חוזי ביטוח חיים
 דמי ניהול בגין חוזי השקעה
 דמי ניהול בגין ניהול קרנות נאמנות, תיקי השקעות ואחרים
 סה"כ הכנסות מדמי ניהול
 (*) ראה באור 36(2)א'.

באור 28: - הכנסות מעמלות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
18,581	22,323	23,435
129,551	156,779	175,394
7,730	13,364	11,961
<u>155,862</u>	<u>192,466</u>	<u>210,790</u>

עמלת סוכנויות ביטוח
 עמלת ביטוח משנה, בניכוי שינוי בהוצאות רכישה
 נדחות בגין מבטחי משנה
 עמלות אחרות
 סה"כ הכנסות מעמלות

באור 29: - הכנסות אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
465	1,015	911
1,436	397	-
928	104	118
501	500	428
-	-	2,925
24,529	46,358	3,124
1,780	-	-
1,195	1,207	1,660
<u>30,834</u>	<u>49,581</u>	<u>9,166</u>

הכנסות מתמלוגים (ראה באור 1'ג'38)
 רווח מצירוף עסקים
 רווח הון ממכירת רכוש קבוע
 הכנסות משכירות
 החזר מספק בגין השקעה בנכס לא מוחשי שהופחתה בעבר
 הכנסות מהפקת חשמל
 רווח ממכירת תיקי השקעות וקרנות נאמנות
 אחרות
 סה"כ הכנסות אחרות

באור 30 - תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
418,810	456,958	461,161	בגין חוזי ביטוח חיים:
(80,520)	(80,422)	(66,292)	תביעות ששולמו ותלויות
338,290	376,536	394,869	מקרי מוות, נכות ואחרים
583,539	740,884	842,118	בניכוי ביטוח משנה
150,624	172,266	200,352	פוליסות שנפדו
75,046	112,339	173,337	פוליסות שמועדן תם
1,147,499	1,402,025	1,610,676	גמלאות
			סך כל התביעות
2,081,567	2,888,067	1,438,913	גידול בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (למעט
332,872	512,425	236,681	שינוי בתלויות) בשייר
			גידול בהתחייבויות בגין חוזי השקעה בשל מרכיב התשואה
3,561,938	4,802,517	3,286,270	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי
			השקעה בשייר בגין חוזי ביטוח חיים
2,806,132	2,625,059	2,397,019	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי:
(383,188)	(456,150)	(478,766)	ברוטו
2,422,944	2,168,909	1,918,253	ביטוח משנה
			בשייר
358,765	454,683	572,657	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין
(74,917)	(137,802)	(134,627)	חוזי ביטוח בריאות:
283,848	316,881	438,030	ברוטו
			ביטוח משנה
			בשייר
6,268,730	7,288,307	5,642,553	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי
			השקעה בשייר

באור 31 - עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
657,216	673,373	672,278	הוצאות רכישה:
263,273	272,100	267,712	עמלות רכישה
(69,642)	(60,176)	(56,074)	הוצאות רכישה אחרות
850,847	885,297	883,916	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
377,440	365,694	376,857	סה"כ הוצאות רכישה
134,381	161,252	193,293	עמלות שוטפות אחרות
1,362,668	1,412,243	1,454,066	הוצאות שיווק אחרות
			סה"כ עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

באור 32: - הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
684,201	754,018	777,103	שכר עבודה ונלוות
165,910	133,367	123,350	פחת והפחתות
85,407	92,959	77,759	אחזקת משרדים ותקשורת
61,002	56,577	59,720	ייעוץ משפטי ומקצועי
107,637	101,783	118,843	מיכון (ללא פחת ושכר)
35,860	37,684	40,681	בנק
28,677	31,647	32,964	אחזקת רכב
80,314	87,372	103,791	אחרות
1,249,008	1,295,407	1,334,211	סה"כ (*)
			בניכוי:
(128,507)	(149,158)	(159,931)	סכומים שסווגו בסעיף שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח
(395,942)	(426,865)	(459,715)	סכומים שסווגו בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
724,559	719,384	714,565	הוצאות הנהלה וכלליות
297,379	255,878	272,744	(*) הוצאות הנהלה וכלליות כוללות הוצאות בגין מיכון בסך
297	706	635	לאחר השתתפות של חברות אחרות בסך

באור 33: - הוצאות אחרות

ליום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
21,406	21,586	18,941	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
29,751	4,534	-	ירידת ערך נכסים בלתי מוחשיים
928	68	291	ירידת ערך רכוש קבוע
10,118	16,858	1,553	עלות הפקת חשמל
-	3,297	-	הפסד ממימוש חברות מאוחדות
429	143	6	הפסד הון ממכירת רכוש קבוע
770	98	1,891	אחר
63,402	46,584	22,682	

באור 34: - הוצאות מימון

ליום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
5,454	10,124	868	הוצאות ריבית, הפרשי הצמדה והפרשי שער בגין:
39,515	43,495	55,901	התחייבויות לבנקים
24,239	29,789	27,998	כתבי התחייבויות נדחים
5,858	6,566	8,797	אגרות חוב
1,752	3,358	-	ריבית למבטחי משנה
-	12,501	928	פיקדון צובר ריבית
3,303	4,280	687	שיערוך התחייבות בגין אופציות רכש ומכר
80,121	110,113	95,179	אחרות
			סך הכל הוצאות מימון

באור 35: - רווח למניה

חישוב הרווח הבסיסי למניה לשנת 2018 התבסס על הרווח המיוחס לבעלי המניות הרגילות בסך של 328,141 אלפי ש"ח (בשנת 2017 - רווח בסך 279,522 אלפי ש"ח, בשנת 2016 - רווח בסך 43,580 אלפי ש"ח) מחולק בממוצע המשוקלל של מספר המניות הרגילות שבמחזור בסך של 63,272 אלפי מניות.

באור 36: - ניהול סיכונים

1. כללי

א. מגזרי פעילות

הקבוצה פועלת בתחומי הפעילות העיקריים הבאים: ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (ביטוח חיים, פנסיה וגמל), ביטוח בריאות וביטוח כללי. בנוסף, פועלת הקבוצה בענפי נדל"ן, פעילות מימון ואשראי, אנרגיה סולארית, קרנות נאמנות וחיתום ניירות ערך.

בפעילותה חשופה הקבוצה לסיכונים הבאים:

- סיכונים פיננסיים (שוק, נזילות ואשראי).
- סיכונים ביטוחיים.
- סיכונים תפעוליים.

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים

מדיניות ניהול הסיכונים של הקבוצה מכוונת להבטיח חשיפה מבוקרת לסיכונים אלו, תוך עמידה בדרישות הרגולטוריות ושמירה על יעדיה העסקיים של הקבוצה ואיתנותה הפיננסית. הדיקטוריון מספק עקרונות לניהול הסיכונים הכולל.

ניהול הסיכונים הינה פעילות חוצת-ארגון המבוססת על שלושה קווי הגנה:

- הגורמים העסקיים אשר נוטלים את הסיכונים - גורמים אלו אחראים לזיהוי, הערכה, ניטור ודיווח על הסיכונים המובנים בפעילותם ובמערכות המשמשות אותם, לרבות הגדרת בקרות בתהליכים ונהלים פנימיים. פעילות הבקרה מתבצעת בין היתר באמצעות מחלקות בקרה פנימיות ו/או פונקציות הבקרה השונות בכל אגף/חברה. כמו כן, הגורמים העסקיים נעזרים ביחידות תומכות הכוללות: אקטואריה, ביטוח משנה, כספים, מערכות מידע ותחום ניהול הסיכונים.
- תחום ניהול סיכונים - תחום אחראי על גיבוש מסגרת ניהול סיכונים, פיתוח כלים ופיתוח שיטות להערכת הסיכונים לחשיפות קיימות והפוטנציאליות, בפרט, הערכת הסיכון הכולל אליו חשופות חברות הביטוח בקבוצה. תחום ניהול סיכונים הינו יחידה בלתי תלויה בגורמים העסקיים נוטלי הסיכון. התחום משתף פעולה עם יחידות האקטואריה, הכספים (כולל תהליכי SOX) והציות שהינם חלק מקו הגנה זה. בנוסף, עבור עיסקאות מהותיות ומוצרים חדשים שהחברות משיקות מתבצעת הערכת סיכונים נפרדת הרלוונטית לסיכונים הכרוכים באותם מוצרים/עסקאות
- הביקורת הפנימית אשר מבקרת באופן בלתי תלוי תהליכים פנימיים וכן עוקבת אחר תיקון ליקויים שזוהו.

בקבוצה פועלות ועדות לניהול סיכונים, עבור מנורה ביטוח ועבור עמיתי הפנסיה והגמל, בראשות המנכ"לים השונים בקבוצה אשר תפקידן לדון, להגדיר, לכוון ולתמוך בפעילויותיו של מערך ניהול הסיכונים בפעילויות אלה, תוך התחשבות בהיבטים עסקיים ורגולטוריים. כמו כן הוסמכה ועדת המאזן בחברת מנורה ביטוח לכהן כוועדת ניהול הסיכונים של הדיקטוריון שתפקידה להנחות ולפקח על נושאים שונים בהקשר של ניהול סיכונים ובפרט על תהליך היישום ההשפעות וההשלכות של משטר כושר הפרעון (להלן: "סולבנסי") לפיו מחושב ההון ודרישות ההון החלים על חברות הביטוח בקבוצה. חברות הביטוח בקבוצה בוחנות את הלימות ההון שלהן אל מול הסיכון הכולל כפי שמוערך על פי משטר הסולבנסי והן בוחנות את השפעות שינויים בגורמי סיכון מסוימים על הונה הרגולטורי ואת יכולת הלימות ההון הנגזרת מהם. בהתאם לכך, בין היתר, קובעות את הון היעד כנדרש מהוראות הרגולציה. פעילות ואחריות על ניהול הסיכונים בענפי השירותים הפיננסיים מתבצע ע"י יחידות הבקרה הפנימיות של חברות הבנות.

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

1. ניהול סיכונים פיננסיים (שוק, נזילות ואשראי)

האחריות לניהול הסיכונים הפיננסיים מתחלקת בין האורגנים השונים בקבוצה. החל מהדירקטוריונים של החברות הבנות, דרך ועדות השקעה, ועדת אשראי ואגף השקעות של חברת הבת מנורה ביטוח הנותן שירותים לכל הגופים המוסדיים בקבוצה, תחום ניהול סיכונים, מחלקת מחקר ודירוג ומחלקת דיווח ובקרה (מידל אופיס).

בחברות בקבוצה פועלות ועדות השקעה נפרדות עבור כספי הנוסטרו וכספי עמיתים אשר תפקידן, בין השאר, לפקח על מגבלות חשיפה וניהול סיכונים שאושרו בדירקטוריונים.

מחלקת דיווח ובקרה באגף השקעות (מידל אופיס) מנטרת באופן שוטף את מגבלות החשיפה, מתריעה על חריגות ומדווחת, ע"פ העניין, לוועדות ההשקעה. תחום ניהול סיכונים מכמת את החשיפה לסיכונים שוק בין השאר באמצעות מדדי סיכון, ותרחישי רגישות מדי רבעון במערכת ייעודית ומדווח לוועדות השקעה ולדירקטוריונים של החברות השונות בהתאם להוראות הדין. ראה פירוט לגבי סוגי הסיכונים הפיננסיים, החשיפות אליהם ומבחני רגישות לשינויים בגורמי סיכון בסעיפים 2-5 להלן.

דירקטוריוני החברות קובעים את מדיניות ניהול הסיכונים הפיננסיים של החברות בקבוצה. המדיניות כוללת עקרונות ומגבלות שמטרתם לשמר תיאבון סיכון המשקף מידתיות סבירה לנטילת סיכונים. הסיכונים הפיננסיים מנוהלים בין היתר באמצעות קביעת טווחי השקעה מותרים לסוגי הנכסים השונים, תוך התייחסות לפיזור, בין השאר, לפי מנפיקים, בסיס הצמדה וענפי משק. עקרונות ניהול סיכונים שוק בנוסטרו של חברות הביטוח (נכסים כנגד עתודות ביטוח כללי, ביטוח חיים ובריאות שאינם תלויי תשואה והון עצמי) מבוססים על ניהול נכסים מול התחייבויות (ALM): הקצאת הנכסים נגזרת מהתאמת בסיסי ההצמדה, כמו גם, מעיתוי התקבולים והתשלומים הצפויים של הנכסים וההתחייבויות, בהתאמה. ניהול אפקטיבי של הנכסים מול ההתחייבויות מתבצע על ידי הגבלת החשיפה לסיכון ריבית (פער מחמ"מ). מדידת סיכון השוק מתבצעת בעיקר באמצעות מבחני רגישות. בנוסף, דרישת ההון המחושבת על פי מודל ההון הרגולטורי מבוסס סיכונים סולבנסי כוללת, בין היתר חישוב של כמות ההפסד הפוטנציאלי מאירועי קיצון בהסתברות של אחת למאתיים שנה בגין גורמי סיכון השוק והאשראי. הקבוצה בוחנת תקופתית גם את רגישות עודף ההון הרגולטורי בין היתר באמצעות מבחני רגישות על גורמי סיכון פיננסיים מסוימים. יצוין כי מדידת סיכונים שוק על בסיס המודל הסטנדרטי של משטר סולבנסי מתבצעת בתדירות חצי שנתית ובתדירות רבעונית ככל הניתן על מנת לעקוב אחר שינוי בפרופיל הסיכונים או הסביבה החיצונית.

בתיקים המנוהלים (ביטוח חיים תלוי תשואה, פנסיה וגמל) מתבצע ניהול סיכונים אקטיבי על ידי בחינה של הקצאת נכסים אסטרטגית לכל תיק מנוהל כנגד תיק סמן, מדידת סיכונים אבסולוטיים ויחסיים (יחסית לתיק סמן), חישוב מדדי ביצוע מתואם סיכון וניתוח השפעת תרחישי קיצון ומבחני רגישות.

פעילות האשראי נעשית בכפוף לתקנות ההשקעה וחוזרי הממונה אשר מתווים תשתית לתמיכה ניהולית, מקצועית ותפעולית וזאת על מנת להבטיח מנגנוני בקרה ופיקוח לניהול סיכונים האשראי. הפעילות נעשית בהתאם למדיניות ההשקעות, מדיניות האשראי ומדיניות ניהול הסיכונים הפיננסיים המאושרות מידי שנה על ידי הדירקטוריונים השונים בקבוצה. מסמכי המדיניות כוללים עקרונות ניהול סיכונים אשראי בתיק הנכסים, לפי מאפיינים שונים כגון חשיפה לתאגיד ולקבוצת תאגידים, פיזור לפי ענפי משק וחתכים לפי דרוג. הלוואות מותאמות ואשראי לא סחיר אחר ניתנים בהתאם למדיניות האשראי הלא סחיר ועל פי נהלים פרטניים.

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

1. ניהול סיכונים פיננסיים (שוק, נזילות ואשראי) (המשך)

בקבוצה פועלות ועדת אשראי פנימית וועדת משנה לאשראי אשר מונו על ידי ועדות ההשקעות ואושרו על ידי הדירקטוריונים השונים בקבוצה. תפקידיהן בין היתר, לדון ולאשר בהתאם למדרג סמכויות ולפי העניין, עסקאות של אשראי לא סחיר, בכפוף למסמכי המדיניות וחוזרי הממונה. ברמת העסקה הבודדת, הערכת הסיכון מתבססת, בין היתר, על אנליזות ודרוגים. ככל שאין דרוג חיצוני החברה משתמשת, במידת האפשר, במודל דרוג אשראי פנימי שאושרו על ידי הדירקטוריונים והממונה, לפרוט בדבר אישור המודל ראה סעיף 4(ג) להלן. בעסקאות הנעשות בשיתוף עם בנק, ניתן לקבל את עיקרי הדרוג של הבנק בתנאים מסוימים כפי שהורה הממונה. ניתן לבצע עסקאות לא מדורגות או בדרוג הנמוך מדרוג השקעה בתנאים מסוימים כהגדרתם בהוראות הממונה ובכפוף לנהלי החברה. ככלל בעסקת אשראי המועלית לאישור ועדת משנה לאשראי מוגשת חוות דעת של תחום ניהול סיכונים.

מחלקת המידל אופיס בחברת מנורה ביטוח מבצעת בקרות שוטפות אחר עמידה במגבלות השונות (מגבלות מדיניות, תקנון, מגבלות הממונה ועוד) ומעבירה דיווח לוועדת ההשקעות אשר מפקחת על רמת פיזור נאותה בתיק נכסי החוב, לרבות שמירה על מגבלות חשיפה הנגזרות מתקנות השקעה ו/או המדיניות.

בנוסף בחברה מתבצע תהליך לאיתור וסינון חובות בעייתיים ומונה מרכז חובות בעייתיים בהתאם לדרישות הממונה. דיווח תקופתי על חובות בעייתיים נמסר לוועדות השונות.

עקרונות מדיניות ניהול סיכון האשראי הנובע מחשיפה למבטחי משנה, המבוססים על שמירת איכות התיק ופיזורו, מפורטים בסעיף 4 (ה) להלן.

עקרונות מדיניות ניהול סיכון הנזילות מבוססים בעיקרם על שמירת רמה מינימאלית של שיעור נכסים סחירים ומזומנים בתיקי הנכסים.

2. ניהול סיכונים ביטוחיים

להלן העקרונות המנחים בניהול הסיכונים הביטוחיים:

מגבלות חשיפה בשייר: בכל ענף וענף נקבעת מגבלת חשיפה מכסימלית בשייר ברמת התיק, הפוליסה והאירוע. המגבלה מבטאת את החשיפה לסיכון הביטוחי שהקבוצה מוכנה לקחת על עצמה. הסיכונים שמעבר לכך מועברים למבטחי משנה בחו"ל בהתאם למדיניות ביטוח המשנה של חברות הביטוח בקבוצה. חברות הביטוח בקבוצה רכשו הגנה נגד הצטברות של נזקים רבים מאירוע בודד, הן בביטוח הכללי והן בביטוח חיים.

קביעת תעריף: תעריף הביטוח מותאם לספק מענה לכלל ההתחייבויות הביטוחיות העתידיות שייווצרו כתוצאה מהתממשות הסיכונים הביטוחיים המגולמים בכל פוליסה, כולל הוצאות ושיעורי רווח רצויים. משך ואופי הכיסוי הביטוחי קובע את אופי תזרים ההתחייבויות העתידיות ("זנב קצר" לעומת "זנב ארוך").

הליך השקת מוצרים חדשים והתקשרויות בעסקה משמעותית: ההליך כולל זיהוי ובחינה מקיפה של הסיכונים הכרוכים במוצר או בעסקה, קביעת הדרכים לניהולם ולבקרה עליהם וכן ניסוח פוליסה המשקפת בצורה מדויקת את הסיכונים שחברות הביטוח בקבוצה מוכנות לקחת על עצמן מול המבוטחים. כאשר מתעורר חשש כי קיימת הרעה בתוצאות החיתומיות, שמקורה אינו בתנודות אקראיות, נערכות בדיקות מעמיקות, בין השאר, להערכת הסיכון הגלום, ובמידת הצורך מותאמות הערכות הרזרבות. בדיקות דומות מתבצעות בעת חידוש עסקאות.

חיתום: מערכת כללי החיתום כוללת מגבלות אשר מטרתן כפולה: (א) יצירת היררכיה בקבלת ההחלטות לגבי לקיחת הסיכון (מרמת הסוכן, דרך מנהל המחוז, החתם ועד מנהל האגף) (ב) הגבלת החשיפה לסיכונים הביטוחיים. כללי החיתום נאכפים בצורה ממוכנת (למשל, חתם אוטומטי בביטוח חיים או חסימות לרמת הכיסוי בביטוח כללי) או ידנית על ידי איש מקצוע.

קטסטרופה: חברות הביטוח בקבוצה נוקטות במדיניות של הגבלת החשיפה לקטסטרופות על ידי קביעת סכומי כיסוי מרביים בחוזים מסוימים וכן על ידי רכישת כיסוי ביטוח משנה מתאים. מטרת מדיניות החיתום וביטוח המשנה הינה להתאים את ההפסד המרבי הנגזר מהחשיפה לקטסטרופות לסיכון שתומחר בתעריף.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

2. ניהול סיכונים ביטוחיים (המשך)

(א) **ניהול סיכון רעידת אדמה:** סיכון זה הוא סיכון ביטוחי מהותי בו הקבוצה מתייחסת להשפעה הפוטנציאלית של אירוע קיצון שאינו שכית. הסיכון חל על כל מגזרי הפעילות (ביטוח חיים, ביטוח כללי וביטוח בריאות).

- רוב הפוליסות בביטוח כללי המכסות רעידת אדמה כוללות מרכיב של השתתפות עצמית.

- החשיפה לסיכון רעידת האדמה מוגנת באמצעות חוזי ביטוח משנה יחסי וכן באמצעות חוזי ביטוח משנה לא יחסי, המגן על החשיפה בשייר (Cat Cover) בכל מגזר.

העקרונות הנ"ל מבוססים על הנחות ואומדנים לגבי אופי אירוע רעידת האדמה והנזק בעטיו. אירוע מהותי שיתרחש בשונה מההנחות והאומדנים הנ"ל, עלול לחשוף את הקבוצה לנזק מהותי.

(ב) **ניהול סיכון מלחמה:** סיכון זה הוא סיכון ביטוחי מהותי בתחום ביטוח חיים בו הקבוצה מתייחסת להשפעה פוטנציאלית של אירוע קיצון בלתי צפוי. בגין סיכון מעין זה אין הקבוצה שומרת עתודות ביטוח ולכן מדיניות ניהול הסיכון מבוססת בעיקרה על קניית הגנה לפי שיקול דעת ההנהלה, באישור דירקטוריון, על החשיפה בשייר. יצוין, כי בשנת 2017 הקבוצה מבטחת את החשיפה בשייר כנגד כיסויי ריסק מוות, נכות מוחלטת ואובדן כושר עבודה, באמצעות חוזה Cat Cover המכסה גם רעידת אדמה וגם אירועים מסוג מלחמה גרעינית/ביולוגית/כימית. הכיסוי אינו מכסה מגיפה.

כימות הסיכון: עבור חברות הביטוח, כימות הסיכון מתבצע בין היתר במסגרת חישובי ההון הרגולטורי שבבסיסו מחושב הון מותאם סיכון על פי המודל הסטנדרטי של דירקטיבת II solvency, וכן באמצעות מבחני רגישות על גורמי סיכון עיקריים המשפיעים על יחס הסולבנטיות של החברות. להלן עיקרי המודל בפעילות הביטוחית:

עבור ביטוח כללי וענפי בריאות לזמן קצר - המודל מבוסס על פרמטרים של חשיפה בשייר, היקף פרמיות, היקף רזרבות (המחושבות על בסיס הנחות מיטביות - לא שמרניות), שיעורי הפסד (Loss Ratios), סטיות תקן של קבוצות מוצרים בעלי מאפיינים דומים. כמו כן המודל מניח השפעה של אירוע קיצון (רעידת אדמה או מעשה ידי אדם) על הון החברה הנמדדת לפי פרמטרים שנקבעו מראש.

עבור ביטוח חיים וענפי בריאות לזמן ארוך - המודל מבוסס על ביצוע שינויים בגורמי הסיכון המשפיעים על שוויין ההגון (על פי הערכה מיטבית) של ההתחייבויות הביטוחיות. לדוגמא, שינוי קיצוני בשיעורי התמותה שהונחו או בשיעורי הביטולים שהונחו לצורך חישוב ההתחייבויות הביטוחיות. כמו כן, המודל מניח השפעה של אירוע קיצון (קטסטרופה) על גובה התחייבויות לפי פרמטרים שנקבעו מראש (גידול בתמותה ובתחלואה).

לבסוף, מדידת הסיכון הכולל ע"פ המודל מתחשבת בכך שלא כל הסיכונים מתממשים בו זמנית בכל הענפים ולכן קיימות קורלציות בין ענפי הביטוח השונים אשר מקטינות את הסיכון הכולל.

ראה פירוט לגבי סוגי הסיכונים הביטוחיים, החשיפות אליהם, כלים ושיטות המשמשים באומדנם ומבחני רגישות בגינם בסעיף 6 להלן.

3. ניהול סיכונים תפעוליים

הסיכון התפעולי הינו סיכון להפסד כתוצאה מכשל או העדר בקרה אפקטיבית שמקורו בתהליכים, אנשים, מערכות או אירוע חיצוני לארגון. חלק מהותי מפעילות הקבוצה נשען על מערכות מידע שונות, לפיכך העדר תשתיות מספקות לרבות בתחום אבטחת המידע והסייבר, עלולים לחשוף את הקבוצה, מבטוחיה, ועמיתיה לסיכון של זליגת מידע רגיש וכשל תפעולי בזמינות המערכות ובכך לגרום לפגיעה בתהליכי הקבוצה, אי ציות לרגולציה וכדומה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ב. תיאור הליכי ושיטות ניהול סיכונים (המשך)

3. ניהול סיכונים תפעוליים (המשך)

הקבוצה נוקטת בפעולות שונות בתחום ניהול הסיכונים התפעוליים:

- מונו נאמני סיכון ביחידות העסקיות שתפקידם, בין היתר, לזהות, לדווח ולנטר סיכונים תפעוליים שזוהו או שעשויים להתממש ביחידתם.
 - הוקם פורום של נאמני הסיכון בו מתקיים שיתוף ידע והפקת לקחים בנושא.
 - החל איסוף אירועי סיכון פוטנציאליים ושהתממשו.
 - בוצעו הדרכות כלל ארגוניות.
 - בביטוח נבנתה מפת סיכונים ברמת ההנהלה.
 - בקבוצה קיימת, כמתחייב בין היתר מהוראות הרגולטור, במסגרת אגף מערכות מידע יחידת אבטחת מידע לטיפול בסיכונים אבטחת מידע וסייבר. הוגדרה תוכנית לניהול סיכונים IT על פי דרישות חוזר ניהול טכנולוגיות. נכתבה מדיניות ונבנתה מתודולוגיה לניהול סיכונים IT והוצפו סיכונים וליקויים מהותיים, כמו כן עודכנה תוכנית לטיפול בסיכונים שאותרו והוגדרה תוכנית להפחתה והקטנת הסיכונים; במאי 2018 נכנסו לתוקף תקנות הגנת הפרטיות שנוספו על חוזר ניהול סיכונים הסייבר הקיים. הקבוצה נערכה לעמידה בתקנות אלו והרחיבה את הבקורות המגלות על המידע הקיים.
 - במסגרת יישום חוזר ניהול טכנולוגיות המידע בקבוצה הוגדרו יעדי בקרה על-פי ה-COBIT, יעדי הבקרה עודכנו ואושרו על ידי וועדת היגוי קבוצתית וסייבר ודירקטוריון;
 - קיימת תכנית (Disaster Recovery Plan) DRP להקמה מחדש של המערכות המיכניות במקרה של אירוע חיצוני קטסטרופאלי שיפגע במשרדיה; התוכנית עודכנה במהלך השנה כתוצאה ממעבר הקבוצה למשכנה החדש;
 - הקבוצה פועלת בהתאם לחוזר הממונה ובהתאם למדיניות שאושרה בדירקטוריונים בנושא ניהול סיכונים מעילות והונאות. כמו כן, בחברה קיים פורום ייעודי, מונה גורם אחראי ובוצעו סקרי סיכונים בנושא;
 - במסגרת יישום הוראות סעיף 404 לחוק "Sarbanes-Oxley" בגופים מוסדיים בקבוצה ובהתאם להנחיות הממונה, בוצע תהליך של הערכת הסיכונים הקשורים לדיווח הכספי ולגילוי נאות, נקבעו בקורות שמטרתן למנוע או לצמצם את הסיכונים שנמצאו ונותחו פערי בקרה. במסגרת זאת, אימצה הקבוצה את מודול הבקרה הפנימית של ה-COSO, המהווה מסגרת מוגדרת ומוכרת להערכת הבקרה הפנימית;
 - קיים מנגנון לבדיקה, אכיפה וציות לחוקים תקנות ורגולציות לקבוצה, כל חברה בהתאם לרלוונטי אליה, במסגרת המנגנון אושרה תכנית אכיפה פנימית בדירקטוריוני החברות בקבוצה ומונו אחראים על הציות והאכיפה;
 - בחברות הקבוצה פועלות מחלקות בקרה ייעודיות פנימיות ו/או פונקציות בקרה בתחומי הפעילות המהותיים;
- הערכה כמותית של החשיפה לסיכונים תפעוליים מתבצעת במסגרת חישובי דרישות ההון על פי דירקטיבת Solvency II.

ג. דרישות חוקיות

- תהליך ניהול הסיכונים בקבוצה מונחה על ידי הדרישות הרגולטוריות הרלוונטיות לתחומי הפעילות השונים שפורסמו בשנים האחרונות, ואוחדו במסגרת החוזר המאוחד פרק 10 (קודקס), הכלולות, חובת מינוי מנהל סיכונים שתפקידיו העיקריים:
- לוודא קיומם של תהליכים לזיהוי סיכונים ביטוחיים ופיננסים מהותיים הגלומים בנכסים המוחזקים כנגד חסכוניות עמיתים ומבוטחים בנכסים אחרים של חברת הביטוח והגלומים בהתחייבויות חברת הביטוח, ובהתחייבויות ביטוח של קרן פנסיה אשר עשויים להשפיע באופן מהותי על זכויות העמיתים והמבוטחים ועל חוסנו הפיננסי של הגוף המוסדי.
- כימות החשיפה והערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים המהותיים שזוהו בין היתר באמצעות תרחישים ובכלל זה תרחישי קיצון.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

1. כללי (המשך)

ג. דרישות חוקיות (המשך)

דרישות רגולטוריות לעניין ניהול סיכונים כוללות בין היתר:

- הערכת ההון הנדרש (ההון הכלכלי) בחברות הביטוח לצורך נשיאה בסיכונים המהותיים תוך התייחסות למידת המתאם בין הסיכונים השונים.
- דרישה לקביעת מדיניות חשיפה לסיכונים, תקרות חשיפה, נהלים וכלים למדידה ולבקרת סיכונים.
- הוראות לעניין ניהול נכסי השקעה במסגרת פרק 4 בחוזר המאוחד לרבות הוראות בנושא ניהול סיכוני אשראי.
- הוראות בנושא ניהול חשיפה למבטחי משנה.
- הוראות בנושאים ספציפיים בתחום סיכונים תפעוליים: מעילות והונאות, טכנולוגיות מידע, אבטחת מידע וסייבר ובקרה על דיווח כספי (SOX), תוכנית להמשכיות עסקית והתאוששות מאסון (DRP) סיכוני ציות ועוד.
- הוראות בנוגע ליישום משטר כושר פרעון מבוסס סיכונים לפי דירקטיבת Solvency II.

2. סיכוני שוק

א. הגדרת סיכוני שוק

סיכון שוק הוא הסיכון שהשווי ההוגן או תזרימי המזומנים העתידיים של נכסים פיננסיים, התחייבויות פיננסיות או התחייבויות ביטוחיות ישתנו כתוצאה משינויים בגורמי סיכון השוק. גורמי סיכון השוק כוללים, בין היתר, שינויים בעקומי הריבית, בשערי מניות, במדד מחירים לצרכן, בשערי מטבע חוץ, במרווחי האשראי ובמחירי הנדל"ן.

הסיכונים הגלומים בנכסים ובהתחייבויות עבור חוזים תלויי תשואה (במנורה ביטוח בלבד)

התחייבויות תלויות תשואה הינן התחייבויות בגין חוזים בהם תגמולי הביטוח שלהם זכאי המבוטח תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של החברה, בניכוי דמי ניהול כמפורט להלן:

- לגבי פוליסות שהונפקו עד שנת 2004 דמי ניהול קבועים וכן דמי ניהול משתנים בשיעור של 15% מהתשואה הריאלית בניכוי דמי הניהול הקבועים.
- בפוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך - דמי ניהול קבועים בלבד כפי שנקבע בתנאי פוליסה.

לגבי הנכסים וההתחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה קיימת לקבוצה חשיפה בגין שינויים בגורמי שוק בעיקר כתוצאה משינוי בדמי הניהול המשתנים לגבי פוליסות שהונפקו עד 2004 ומן ההיקף הכולל של ההתחייבות ממנה נגזרים דמי הניהול הקבועים של החברה לגבי כלל המוצרים תלויי התשואה.

לאור האמור, מבחני הרגישות ומועדי הפירעון של ההתחייבויות המפורטים בסעיפים הבאים אינם כוללים חוזים תלויי תשואה.

להלן מבחן רגישות לגבי חוזים תלויי תשואה והאופן בו הרווח (הפסד) מושפע מכל שינוי בתשואה:

כל שינוי של 1% בתשואה הריאלית על ההשקעות לאחר ניכוי דמי ניהול הקבועים במסגרת חוזים תלויי תשואה בגין פוליסות שהונפקו עד שנת 2004, שהיקף ההתחייבויות בגינם ליום 31 בדצמבר, 2018 כ- 11.9 מיליארד ש"ח, משפיע על ההכנסות מדמי הניהול בסך של כ- 17.9 מיליון ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2017 כ- 12.1 מיליארד ש"ח, משפיע על ההכנסות מדמי הניהול בסך של כ- 18.1 מיליון ש"ח). השפעת שינוי כאמור על פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך אינה מהותית למנורה ביטוח. בפוליסות שהונפקו עד שנת 2004, כאשר התשואה בחוזים אלה הינה שלילית החברה אינה רשאית לגבות דמי ניהול משתנים כל עוד לא תושג תשואה חיובית שתכסה את סך ההפסדים שנצברו בתיק ההשקעות בשל התשואה השלילית.

נכון ליום 31 בדצמבר 2018 התשואה הריאלית בחוזים אלו הינה שלילית בגובה של 2.2%, המשקפים הפסדי דמי ניהול בהיקף של כ- 36 מיליון ש"ח אשר לא ייגבו עד אשר תושג תשואה ריאלית חיובית שתכסה את סך ההפסדים שנצברו בתיק ההשקעות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ב. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק

להלן מבחני רגישות ביחס להשפעת השינויים בשיעורי ריבית, בשווי של השקעות במכשירים הונויים, במדד ושער החליפין על הרווח (הפסד) וההכנסה הכוללת (הון) עבור נכסים פיננסיים, ההתחייבויות הפיננסיות וההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי ההשקעה בגין משתנה הסיכון הרלבנטי נכון לכל מועד דיווח.

בסיס המדידה הינו שינוי משתנה אחד כאשר כל שאר המשתנים האחרים קבועים. כך, למשל, השינוי בריבית הינו בהנחה שכל הפרמטרים האחרים לא השתנו.

תוצאות מבחני הרגישות מבוססות על ההנחות הבאות:

- מבחני רגישות אלו אינם כוללים כאמור את השפעתם של חוזים תלויי תשואה.
- כמו כן, הונח שהשינויים האמורים אינם משקפים ירידת ערך פרמנטית של נכסים המוצגים בעלות מופחתת או של נכסים זמינים למכירה ולפיכך, במבחני הרגישות שלהלן, לא נכללו בגין נכסים אלו הפסדים מירידת ערך.
- מבחני הרגישות, מביאים לידי ביטוי השפעות ישירות בלבד ללא השפעות משניות.
- יצוין גם כי הרגישויות אינן ליניאריות, כך ששינויים גדולים או קטנים יותר ביחס לשינויים שמתוארים להלן אינם בהכרח אקסטרפולציה פשוטה של השפעת אותם שינויים.
- תוצאות מבחני הרגישות מוצגות נטו לאחר ניכוי השפעת המס.

ליום 31 בדצמבר, 2018:

שיעור השינוי בשע"ח של מטבע חוץ (***)		שיעור השינוי במדד		השקעות במכשירים הונויים (**)		שיעורי הריבית (*)		
10%-	10%+	1%-	1%+	10%-	10%+	1%-	1%+	
אלפי ש"ח								
21,220	(21,220)	12,851	(12,851)	(13,364)	13,468	(362,930)	127,496	רווח (הפסד)
(74,379)	74,379	12,851	(12,851)	(134,668)	134,772	(223,113)	158	רווח (הפסד) כולל (***)

ליום 31 בדצמבר, 2017:

שיעור השינוי בשע"ח של מטבע חוץ (***)		שיעור השינוי במדד		השקעות במכשירים הונויים (**)		שיעורי הריבית (*)		
10%-	10%+	1%-	1%+	10%-	10%+	1%-	1%+	
אלפי ש"ח								
35,367	(35,367)	9,085	(9,085)	(19,026)	19,058	(307,848)	136,882	רווח (הפסד)
(40,867)	40,867	9,085	(9,085)	(124,483)	124,514	(157,092)	1,079	רווח (הפסד) כולל (***)

(*) בניתוח הרגישות נכללו נכסי חוב סחירים בריבית קבועה ומשתנה, נכסים לא סחירים המוצגים בספרים לפי שווים ההוגן, ונכסי חוב לא סחירים המוחזקים כנגד התחייבויות ביטוחיות שאינן תלויות תשואה אך שווים ההוגן בא לידי ביטוי בהערכת ההתחייבויות הביטוחיות. לא נכללו בסיכון הריבית מתוך הנכסים וההתחייבויות המוצגים בטבלה בסעיף ג' שלהלן, כנכסים או התחייבויות "עם סיכון ריבית ישיר", מזומנים ושווי מזומנים, התחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינן מהוונות, התחייבויות פיננסיות הנמדדות בעלות מופחתת ופיקדונות ויתרות שוטפות מול מבטחי משנה.

סך הנכסים שערכם בספרים מוצג בשווי הוגן המושפעים מסיכון ריבית הכלולים בניתוח הרגישות הסתכמו בכ- 4,655 מיליוני ש"ח (בשנה קודמת כ- 4,651 מיליון ש"ח), ומתוכם סך של כ- 525 מיליון ש"ח נזקף לדוח הרווח והפסד (אשתקד 484 מיליון ש"ח). הנכסים עליהם הופעל ניתוח הרגישות מהווים 17% מתוך סך הנכסים לתאריך הדוח (18% ליום 31 בדצמבר 2017).

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ב. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

בניתוח הרגישות נכללו התחייבויות בגין ההפרשה הנובעת מבדיקת נאותות ההתחייבויות הביטוחיות (LAT) בביטוח חיים ובריאות, ההתחייבויות להשלמת גמלה וגמלאות בתשלום בביטוח חיים, וכן את ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי בעקבות המעבר לנוהג המיטבי.

ההשפעה של עליה ב-10% בשיעור הריבית על הרווח לאחר מס בגין התחייבויות ביטוחיות הכלולות בניתוח הרגישות מוערכת ברווח של כ-139 מיליוני ש"ח וירידה של 1% תוביל להפסד בסך של כ-375 מיליוני ש"ח (בשנת 2017 כ-143 מיליוני ש"ח וכ-315 מיליוני ש"ח בהתאמה). יצוין כי ההשפעה על ההתחייבויות, כוללת גם את ההשפעה על אופן שיערוך הנכסים הלא סחירים העומדים כנגד ההתחייבויות האמורות.

לקבוצה קיימת גם רגישות לריבית שאינה כלולה בטבלה בשל היוון הקצבאות שישולמו לנפגעי תאונות עבודה מתוקף תקנות הביטוח הלאומי ובפרט פרסום תיקון בשנת 2016, וההתפתחויות המשפטיות מתחילת שנת 2018. הדבר עלול להשפיע גם על גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לנפגעים בתביעות נכות ומוות אחרות (ראה פרוט בסעיף 6ב' (5) להלן "מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות"). השפעה זו אינה מיידית והיות שכך לא ניתן לקבוע את היקף ההשפעה העתידית של שינויי ריבית על התוצאות הכספיות בעת שינוי חד פעמי.

(**) השקעות במכשירים שאין להם תזרים קבוע, או שלחילופין, לקבוצה אין מידע ביחס לתזרים זה. בהתאם להגדרות ב-IFRS 7 אינן כוללות השקעות בחברות כלולות. כמו כן נכללו תעודות סל שעוקבות אחרי מדדי אג"ח וקרנות אג"ח.

(***) ניתוחי הרגישות ביחס להכנסה הכוללת מביאים לידי ביטוי גם את ההשפעה על הרווח (הפסד) לתקופה.

(****) במסגרת מבחני הרגישות לשע"ח נלקחו גם פריטים לא פיננסיים ואחרים בסך של כ-22 מיליוני ש"ח.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ג. סיכון ריבית ישיר

סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן או בתזרים המזומנים הנובע מהנכס או ההתחייבות. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן.

יש לציין כי קיימים נכסים עם סיכון ריבית ישיר אשר שווים ההוגן מושפע משינוי הריבית בשוק אך הקבוצה אינה רושמת אותם בשווי הוגן בדוח הכספי ואינם מקוזזים כנגד ההתחייבויות בענפי ביטוח הכללי כאמור לעיל ולכן אינם כלולים במבחני הרגישות המתוארים בסעיף הקודם.

תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות.

ליום 31 בדצמבר, 2018

סך הכל	תלוי תשואה אלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה	
			נכסים עם סיכון ריבית ישיר:
13,768,111	9,122,493	4,645,618	נכסי חוב סחירים
			נכסי חוב שאינם סחירים:
6,992,577	168,483	6,824,094	אג"ח ח"ץ ופקדונות חשכ"ל
9,378,218	4,086,008	5,292,210	אחר
472,960	419,204	53,756	השקעות פיננסיות אחרות
2,177,406	1,579,433	597,973	מזומנים ושווי מזומנים
2,156,255	-	2,156,255	נכסי ביטוח משנה
34,945,527	15,375,621	19,569,906	סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר
19,078,231	11,733,101	7,345,130	נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (*)
54,023,758	27,108,722	26,915,036	סך הכל נכסים
			התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר:
1,981,532	129,973	1,851,559	התחייבויות פיננסיות
46,113,557	26,636,097	19,477,460	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
163,633	-	163,633	אחרים
48,258,721	26,766,070	21,492,651	סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
2,006,588	228,676	1,777,912	התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (**)
3,758,448	-	3,758,448	הון
54,023,758	26,994,746	27,029,012	סך הכל הון והתחייבויות
-	113,976	(113,976)	סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות

(*) נכסים ללא סיכון ריבית ישיר כוללים: מניות, רכוש קבוע, נדל"ן להשקעה, נכסי מיסים נדחים הוצאות רכישה נדחות, רכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית נמוך יחסית (חייבים ויתרות חובה, פרמיות לגבייה, ויתרות שוטפות).

(**) ההתחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות התחייבות בגין מיסים נדחים, יתרות חו"ז למיניהן, וכו'.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ג. סיכון ריבית ישיר (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2017			
סך הכל	תלוי תשואה אלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה	
			נכסים עם סיכון ריבית ישיר:
12,261,218	7,683,089	4,578,129	נכסי חוב סחירים
			נכסי חוב שאינם סחירים:
6,951,354	169,482	6,781,872	אג"ח ח"ץ ופקדונות חשכ"ל
9,220,743	4,066,845	5,153,898	אחר
631,444	538,100	93,344	השקעות פיננסיות אחרות
2,906,317	2,332,089	574,228	מזומנים ושווי מזומנים
1,967,458	-	1,967,458	נכסי ביטוח משנה
33,938,534	14,789,605	19,148,929	סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר
17,723,912	10,601,713	7,122,199	נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (*)
51,662,446	25,391,318	26,271,128	סך הכל נכסים
			התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר:
1,783,905	35,455	1,748,450	התחייבויות פיננסיות
44,128,251	25,339,728	18,788,523	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
396,765	-	396,765	אחרים
46,308,921	25,375,183	20,933,738	סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
1,725,332	240,961	1,484,371	התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (**)
3,628,193	-	3,628,193	הון
51,662,446	25,616,144	26,046,302	סך הכל הון והתחייבויות
-	(224,826)	224,826	סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות

(*) נכסים ללא סיכון ריבית ישיר כוללים: מניות, רכוש קבוע, נדל"ן להשקעה, נכסי מיסים נדחים, הוצאות רכישה נדחות, רכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים שמשך החיים הממוצע (מח"מ) שלהם עד חצי שנה ולפיכך סיכון הריבית נמוך יחסית (חייבים ויתרות חובה, פרמיות לגבייה, ויתרות שוטפות).

(**) ההתחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות התחייבויות בגין מיסים נדחים, יתרות חו"ז למיניהן, וכו'.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ג. סיכון ריבית ישיר (המשך)

הערות:

ביטוח חיים שאינו תלוי תשואה- עיקרו של תיק ביטוח החיים הינו בגין פוליסות מבטיחות תשואה המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות (ח"ג) המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך, לקבוצה קיים כיסוי פיננסי על עיקר ההתחייבויות. ליום 31 בדצמבר, 2018 כיסו אגרות החוב המיועדות כ- 60% מכלל ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בתוכניות אלו (בשנת 2017 כ- 62%). בגין יתר השקעות החברה במסגרת עסקי ביטוח חיים קיימת חשיפה לשיעורי הריבית שישררו בעת מיחזור השקעות אשר משך החיים שלהן עשוי להיות נמוך מאורך החיים הממוצע של ההתחייבויות הביטוחיות.

בגין מוצרים אלה וכן בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אי-כושר עבודה, מבוסס חישוב ההתחייבות הביטוחית לרוב על שיעור הריבית התעריפית שבפוליסה (ראה פירוט בסעיף 6 א' (2) להלן).

בדבר שיעורי ההיוון ואופן קביעתם עבור ההתחייבויות הביטוחיות הן בביטוח חיים ובריאות והן בביטוח כללי, ראה סעיף 6 לבאור זה בחלק המתייחס להנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות.

חלק מההתחייבויות בגין חוזי השקעה כולל התחייבויות בגין מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה המגובות ברובן בפיקדונות חשכ"ל המונפקות על ידי החשב הכללי, לפיכך קיים לחברה כיסוי פיננסי חופף על עיקר ההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה. ליום 31 בדצמבר, 2018, כיסו פיקדונות החשכ"ל כ-87.4% מכלל ההתחייבויות במסלולי קופות גמל אלה (בשנת 2017 - 87.4%).

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר, 2018						
נכסים בגין חוזים תלויי סה"כ	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה (אליו *)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד		
אלפי ש"ח						
1,052,012	-	1,052,012	-	-	-	נכסים בלתי מוחשיים
2,787	-	2,787	-	-	-	נכסי מסים נדחים
1,564,742	1,976	1,562,766	-	-	-	הוצאות רכישה נדחות
864,601	-	864,601	-	-	-	רכוש קבוע
455,012	-	-	159,612	-	295,400	השקעות בחברות כלולות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה
70,435	70,435	-	-	-	-	נדל"ן להשקעה אחר
494,561	-	494,561	-	-	-	
2,156,255	-	-	125,943	1,675,823	354,489	נכסי ביטוח משנה
43,255	-	-	-	43,255	-	נכסי מסים שוטפים
380,849	154,775	37,197	86,868	36,515	65,494	חייבים ויתרות חובה
778,681	141,609	-	48,663	588,409	-	פרמיות לגבייה
25,160,495	25,160,495	-	-	-	-	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
						השקעות פיננסיות אחרות:
4,645,618	-	-	698,143	2,767,313	1,180,162	נכסי חוב סחירים
12,116,304	-	-	416,092	10,060,005	1,640,207	נכסי חוב שאינם סחירים
503,911	-	-	178,174	-	325,737	מניות (**)
<u>1,556,838</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>1,185,660</u>	<u>77,243</u>	<u>293,935</u>	אחרות
<u>18,822,671</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>2,478,069</u>	<u>12,904,561</u>	<u>3,440,041</u>	סך כל השקעות פיננסיות אחרות
1,579,433	1,579,433	-	-	-	-	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
<u>597,971</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>97,633</u>	<u>-</u>	<u>500,338</u>	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
<u>54,023,760</u>	<u>27,108,723</u>	<u>4,013,924</u>	<u>2,996,788</u>	<u>15,248,563</u>	<u>4,655,762</u>	סך כל הנכסים

(* עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.)

(** המטבע הרלוונטי לצורך החשיפה של מניות נקבע בהתאם למטבע הרשום.)

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2018						
בש"ח לא צמוד	בש"ח צמוד	בש"ח צמוד	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	פריטים לא פיננסים ואחרים	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	סה"כ
אלפי ש"ח						
-	-	-	-	3,758,448	-	3,758,448
התחייבויות						
1,583,634	17,749,739	144,087	-	-	-	19,477,460
-	-	-	-	-	26,636,097	26,636,097
-	-	-	-	153,360	-	153,360
145,068	-	-	-	-	-	145,068
-	14,040	-	-	-	-	14,040
994,894	408,512	157,851	67,822	228,676	1,857,755	1,857,755
799,368	1,006,378	45,813	-	129,973	1,981,532	1,981,532
3,522,964	19,178,669	347,751	221,182	26,994,746	50,265,312	50,265,312
3,522,964	19,178,669	347,751	3,979,630	26,994,746	54,023,760	54,023,760
1,132,798	(3,930,106)	2,649,037	34,294	113,977	-	-
(409,723)	1,967,812	(1,558,089)	-	-	-	-
723,075	(1,962,294)	1,090,948	34,294	113,977	-	-

(* עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.)

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2017						
נכסים בגין חוזים תלויי	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד		
סה"כ	תשואה	אלפי ש"ח				
972,073	-	972,073	-	-	נכסים בלתי מוחשיים	
2,499	-	2,499	-	-	נכסי מסים נדחים	
1,508,668	2,462	1,506,206	-	-	הוצאות רכישה נדחות	
1,002,419	-	1,002,419	-	-	רכוש קבוע	
429,597	-	-	161,935	267,662	השקעות בחברות כלולות נדל"ן להשקעה עבור חוזים תלויי תשואה	
76,818	76,818	-	-	-		
244,349	-	244,349	-	-	נדל"ן להשקעה אחר	
1,967,458	-	-	99,492	1,524,938	343,028	נכסי ביטוח משנה
94,010	-	-	-	94,010	-	נכסי מסים שוטפים
355,269	96,943	41,399	102,497	55,310	59,120	חייבים ויתרות חובה
786,831	123,521	-	57,623	605,687	-	פרמיות לגבייה
22,759,485	22,759,485	-	-	-	-	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
						השקעות פיננסיות אחרות:
4,578,129	-	-	523,029	3,366,727	688,373	נכסי חוב סחירים
11,935,770	-	-	267,173	10,144,758	1,523,839	נכסי חוב שאינם סחירים
374,406	-	-	123,149	-	251,257	מניות (**)
1,592,348	-	-	930,306	45,501	616,541	אחרות
18,480,653	-	-	1,843,657	13,556,986	3,080,010	סך כל השקעות פיננסיות אחרות
2,332,089	2,332,089	-	-	-	-	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
574,228	-	-	54,780	-	519,448	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
76,000	-	76,000	-	-	-	נדל"ן להשקעה מיועד למכירה
51,662,446	25,391,318	3,844,945	2,319,984	15,836,931	4,269,268	סך כל הנכסים

(*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

(**) המטבע הרלוונטי לצורך החשיפה של מניות נקבע בהתאם למטבע הרשום או בהתאם לפעילות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ד. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לפי בסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2017						
סה"כ	תשואה	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	
אלפי ש"ח						
3,628,193	-	3,628,193	-	-	-	סך הכל ההון
התחייבויות						
18,788,523	-	-	120,706	17,000,402	1,667,415	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
25,339,728	25,339,728	-	-	-	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
241,862	-	241,862	-	-	-	התחייבויות בגין מסים נדחים
148,628	-	-	-	-	148,628	התחייבויות בשל הטבות לעובדים
5,758	-	-	-	5,758	-	התחייבויות בגין מסים שוטפים
1,725,849	240,961	62,221	148,787	404,739	869,141	זכאים ויתרות זכות
1,783,905	35,455	-	19,908	1,181,371	547,171	התחייבויות פיננסיות
48,034,253	25,616,144	304,083	289,401	18,592,270	3,232,355	סך כל ההתחייבויות
51,662,446	25,616,144	3,932,276	289,401	18,592,270	3,232,355	סך כל ההון וההתחייבויות
-	(224,826)	(87,331)	2,030,583	(2,755,339)	1,036,913	סך הכל חשיפה מאזנית חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא
-	-	-	(1,433,468)	1,367,539	65,929	
-	(224,826)	(87,331)	597,115	(1,387,800)	1,102,842	סך הכל חשיפה

(*) עיקר החשיפה למטבע חוץ מתייחסת לדולר.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות במכשירים הוניים

ליום 31 בדצמבר, 2018						ענף משק
%	סה"כ	נסחר בח"ל	לא סחיר אלפי ש"ח	נסחרות	נסחרות	
				במדד מניות צמיחה	במדד ת"א 125	
12.45	62,748	17,427	-	6,345	38,976	תעשייה
19.06	96,034	6,125	41,569	3,430	44,910	נדל"ן ובינוי
13.33	67,166	2,298	5,065	30,040	29,763	מסחר ושירותים
4.54	22,885	-	-	4,743	18,142	השקעה ואחזקות
19.94	100,431	39,211	11,244	-	49,976	טכנולוגיה
17.68	89,116	26,835	-	-	62,281	בנקים
2.42	12,218	4,416	-	-	7,802	ביטוח
5.28	26,602	18,754	-	193	7,655	ביומד
5.30	26,711	-	-	10,336	16,375	חיפושי נפט וגז
100.00	503,911	115,066	57,878	55,087	275,880	סה"כ

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

2. סיכוני שוק (המשך)

ה. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות במכשירים הוניים (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2017						
%	סה"כ	נסחר בח"ל	לא סחיר אלפי ש"ח	נסחרות	נסחרות	
				במדד מניות צמיחה	במדד ת"א 125	
						<u>ענף משק</u>
9.09	34,038	2,214	-	336	31,488	תעשייה
17.60	65,898	5,917	12,811	7,304	39,866	נדל"ן ובינוי
16.63	62,267	-	4,544	34,143	23,580	מסחר ושירותים
5.45	20,411	-	-	1,395	19,016	השקעה ואחזקות
18.70	70,028	15,978	6,934	3,371	43,745	טכנולוגיה
24.42	91,421	29,431	-	-	61,990	בנקים
2.84	10,616	3,628	-	-	6,988	ביטוח
2.68	10,022	5,846	-	276	3,900	ביומד
2.59	9,705	-	-	2,160	7,545	חיפושי נפט וגז
100.00	374,406	63,014	24,289	48,985	238,118	סה"כ

3. סיכוני נזילות

א. הגדרת סיכוני נזילות

סיכון נזילות הינו הסיכון שהקבוצה תידרש לממש את נכסיה במחיר נחות על מנת לעמוד בהתחייבויותיה.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרש הקבוצה לשלם תביעות והטבות אחרות למבוטחים ועמיתים ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד.

יצוין כי צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר - כתוצאה מהתממשותו של אירוע קטסטרופה בביטוח כללי או אירוע אשר יפגע בו זמנית גם בביטוח חיים ואשר יגרום לעלייה חדה, בלתי צפויה, בתביעות - עלול לחייב מימוש נכסים משמעותי באופן מהיר ומכירתם במחירים שלא בהכרח ישקפו את שווי השוק שלהם. בעיקר כיוון שהקבוצה עלולה להידרש לשלם תביעות טרם קבלת ההשתתפות ממבטח המשנה.

בחלק ניכר מההתחייבויות הביטוחיות במגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, הסיכון מושת על המבוטחים או שהסיכון נמוך וזאת בשל אופיים של חוזי הביטוח כמתואר להלן:

- **חוזים תלויי תשואה, בביטוח חיים** - על פי תנאי החוזים זכאים בעליהם לקבל תשואה בהתאם לתוצאות ההשקעות בניכוי דמי ניהול. לפיכך ירידה בערך ההשקעות מכל סיבה שהיא תלווה במקביל בירידה בגובה התחייבויות הקבוצה.
- **חוזים שאינם תלויי תשואה, בביטוח חיים** - על פי תנאי החוזים, זכאים בעליהם לקבל תשואה מובטחת. ההתחייבות בגין חוזים אלה ליום 31 בדצמבר, 2018 הינה בסך של 5,193 מיליוני ש"ח המהווה 15.7% מתיק ביטוח החיים (שנה קודמת 4,922 מיליוני ש"ח המהווה 15.7% מתיק ביטוח החיים). בגין חוזים לפני שנת 1991 מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי מדינת ישראל. מנורה ביטוח זכאית לממש אג"ח אלו בעת שנדרש פדיון הפוליסות האמורות וכן בעת תשלום קצבה המשולמת מתוך ערכי הפוליסות ולפי תנאי הפוליסות.
- **מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה** - על פי תנאי הקופה, זכאים העמיתים לקבל תשואה מוסכמת. ההתחייבות בגין מסלולים אלה ליום 31 בדצמבר, 2018 הינה בסך של 4,769 מיליוני ש"ח (שנה קודמת 4,698 מיליוני ש"ח). התחייבויות אלה מגובות בעיקרן בפקדונות החשב הכללי. הקבוצה זכאית לממש פיקדונות אלו כאשר מתבצע פדיון כספים על ידי העמיתים.
- **סיכון הנזילות של הקבוצה נובע, אפוא, בעיקר מיתרת הנכסים שאינם אגרות חוב מיועדות או פיקדונות החשב הכללי ואינם כנגד חוזים תלויי תשואה.** יתרת הנכסים הללו ליום 31 בדצמבר, 2018 הינה בסך 20.1 מיליארד ש"ח (שנה קודמת 19.5 מיליארד ש"ח).

מתוך יתרת הנכסים האמורה, ליום 31 בדצמבר, 2018 סך של כ- 6.1 מיליארד ש"ח הינם נכסים סחירים (ליום 31 בדצמבר, 2017 כ- 6.1 מיליארד ש"ח), הניתנים למימוש בזמן קצר יחסית, בהתאם לתנאי הנזילות של שוקי ההון.

על פי תקנות כללי ההשקעה, על חברות ביטוח להחזיק בנכסים נזילים, כפי שהוגדרו בתקנות כללי ההשקעה, בשיעור שלא יפחת מ- 30% מההון העצמי המינימאלי כנגד ההון העצמי והתחייבויות שאינן נובעות מעסקי הביטוח ועל חברות הפנסיה והגמל בשיעור שלא יפחת מ- 50% מההון העצמי המזערי הנדרש.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ב. ניהול נכסים והתחייבויות

הקבוצה מנהלת את נכסי והתחייבויות חברות הביטוח בהתאם לדרישות חוק הפיקוח על תקנותיו.

הטבלאות להלן מרכזות את מועדי הפירעון המשוערים של סכומי ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות הבלתי מהוונות של החברה (למעט המוגדרים "ללא מועד פירעון") ואינן כוללות את הפער בין השווי ההוגן לעלות המותאמת בגין נכסי החוב הלא סחירים שעומדים כנגד ההתחייבויות. היות שכך הרי שאין התאמה בינם לבין יתרות ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות בדוח על המצב הכספי.

(1) מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות בביטוח חיים ובריאות נכללו בטבלאות כדלקמן:

- כספי חסכון - מועדי פירעון חוזיים (לרוב גיל הפרישה), ללא הנחת ביטולים, ובהנחה שכל החיסכון יימשך כהוני ולא כקצבה.
- גמלאות בתשלום, אכ"ע בתשלום וסיעודי בתשלום - על בסיס אומדן אקטוארי.
- תביעות תלויות ועתודה לפרמיה בחסר, אכ"ע פעיל וסיעודי פעיל- ללא מועד פירעון מוגדר.

(2) מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי נכללו בטבלאות כדלקמן:

- התחייבויות ביטוחיות שהוערכו על ידי האקטואר - על בסיס אומדן אקטוארי.
- ענפים שאינם מוערכים על ידי האקטואר נפרסו בהתאם להערכות מומחי הקבוצה.
- בעמודת ללא מועד פירעון מוגדר נכללו הסכומים המהווים מרווח שמרנות מעבר להערכת התביעות התלויות בענפים ביטוחים שלא הוערכו על ידי האקטואר.

(3) מועדי הפירעון של התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה נכללו על בסיס מועדי הפירעון החוזיים. בחוזים בהם הצד שכנגד רשאי לבחור את עיתוי התשלום של הסכום, ההתחייבות נכללת על בסיס המועד המוקדם ביותר שבו הקבוצה יכולה להידרש לשלם את ההתחייבות.

ג. ניתוח של מועדי פרעון של סכומי ההתחייבויות הפיננסיות והביטוחיות ברוטו

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים ובריאות (*)

עד שנה	5 שנים	10 שנים	15 שנים	מעל 15 שנים	מעל 10 שנים ועד 15	מעל 5 שנים ועד 10	מעל שנה ועד 5 שנים	ללא מועד פירעון מוגדר	סה"כ
1,498,586	2,182,626	1,861,002	1,082,730	575,318	1,832,097	9,032,359			ליום 31 בדצמבר, 2018
1,299,231	1,963,839	1,526,356	982,995	803,946	1,674,601	8,250,968			ליום 31 בדצמבר, 2017

(*) לא כולל חוזים תלויי תשואה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני נזילות (המשך)

ג. ניתוח של מועדי פרעון של סכומי ההתחייבויות הפיננסיות והביטוחיות ברוטו (המשך)

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

סה"כ	ללא מועד פרעון מוגדר	מעל 5 שנים	מעל 3 שנים ועד 5 שנים	מעל שנה ועד 3 שנים	עד שנה	
אלפי ש"ח						
7,057,592	155,639	975,192	1,182,460	2,501,542	2,242,759	ליום 31 בדצמבר, 2018
6,699,088	165,269	901,343	1,108,200	2,400,326	2,123,950	ליום 31 בדצמבר, 2017

התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה

סה"כ	מעל 15 שנים	מעל 10 שנים ועד 15 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים	מעל שנה ועד 5 שנים	עד שנה	
אלפי ש"ח						
<u>ליום 31 בדצמבר, 2018</u>						
2,159,153	-	367,733	706,684	826,527	258,210	התחייבויות פיננסיות
4,773,700	-	-	-	-	4,773,700	התחייבויות בגין חוזי השקעה
4,900,990	-	-	-	-	4,900,990	התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה
<u>ליום 31 בדצמבר, 2017</u>						
2,037,211	-	111,143	716,599	960,974	248,495	התחייבויות פיננסיות
4,702,732	-	-	-	-	4,702,732	התחייבויות בגין חוזי השקעה
4,558,766	-	-	-	-	4,558,766	התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

3. סיכוני אשראי

א. חלוקת נכסי חוב על פי מיקומם

ליום 31 בדצמבר, 2018			
סה"כ	שאינם סחירים אלפי ש"ח	סחירים (*)	
15,952,713	11,793,128	4,159,585	בארץ
809,209	323,176	486,033	בחול
<u>16,761,922</u>	<u>12,116,304</u>	<u>4,645,618</u>	סך הכל נכסי חוב
ליום 31 בדצמבר, 2017			
סה"כ	שאינם סחירים אלפי ש"ח	סחירים (*)	
15,920,765	11,751,774	4,168,991	בארץ
593,134	183,996	409,138	בחול
<u>16,513,899</u>	<u>11,935,770</u>	<u>4,578,129</u>	סך הכל נכסי חוב

(*) נכסי חוב סחירים מסווגים בעיקר לקטגוריית זמינים למכירה ונמדדים בשווי הוגן. ראה גם פירוט הנכסים בחלוקה לדירוגים להלן.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים

1. נכסי חוב

דירוג מקומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2018				
ס"ח	לא מדורג	נמוך מ - BBB אלפי ש"ח	BBB עד A	AA ומעלה
נכסי חוב בארץ				
נכסי חוב סחירים				
2,066,516	-	-	-	2,066,516
2,093,069	73,661	28	911,905	1,107,475
אגרות חוב ממשלתיות				
אגרות חוב קונצרניות				
סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ				
4,159,585	73,661	28	911,905	3,173,991
נכסי חוב שאינם סחירים				
אגרות חוב ממשלתיות				
6,824,094	-	-	-	6,824,094
1,078,211	17,852	-	207,075	853,284
אגרות חוב קונצרניות				
פיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים				
1,209,528	-	-	71,945	1,137,583
נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:				
משכנתאות				
687,106	687,106	-	-	-
5,044	5,044	-	-	-
הלוואות על פוליסות				
637,335	86,456	-	354,277	196,602
1,236,263	213,632	-	448,024	574,607
הלוואות בשעבוד נדל"ן				
בטחונות אחרים				
בשעבוד מניות המקנות שליטה				
16,865	-	-	16,865	-
98,682	27,876	-	70,806	-
לא מובטחים				
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ				
11,793,128	1,037,966	-	1,168,992	9,586,170
סך הכל נכסי חוב בארץ				
15,952,713	1,111,627	28	2,080,897	12,760,161
מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי (**)				
407,454	-	-	329,686	77,768

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של הקבוצה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדרוגים (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר, 2018					
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB אלפי ש"ח	BBB	A ומעלה	
98,952	-	29,495	39,597	29,860	נכסי חוב בחו"ל
387,081	-	133,367	253,714	-	נכסי חוב סחירים
					אגרות חוב ממשלתיות
					אגרות חוב קונצרניות
486,033	-	162,862	293,311	29,860	סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל
					נכסי חוב שאינם סחירים
323,176	305,638	17,538	-	-	בטחונות אחרים
809,209	305,638	180,400	293,311	29,860	סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדרוגים (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

דירוג מקומי *

ליום 31 בדצמבר, 2017

ס"ה"כ	לא מדורג	נמוך מ - BBB אלפי ש"ח	BBB עד A	AA ומעלה	
					נכסי חוב בארץ
					נכסי חוב סחירים
2,743,993	-	-	-	2,743,993	אגרות חוב ממשלתיות
1,424,998	43,224	94	535,317	846,363	אגרות חוב קונצרניות
					סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ
4,168,991	43,224	94	535,317	3,590,356	
					נכסי חוב שאינם סחירים
6,781,872	-	-	-	6,781,872	אגרות חוב ממשלתיות
1,153,184	22,231	-	237,805	893,148	אגרות חוב קונצרניות
1,352,914	-	-	71,095	1,281,819	פקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים
					נכסי חוב אחרים לפי בטחונות:
744,894	744,894	-	-	-	משכנתאות
5,339	5,339	-	-	-	הלוואות על פוליסות
573,343	86,697	-	296,464	190,182	הלוואות בשעבוד נדל"ן
1,073,407	173,952	-	372,155	527,300	בטחונות אחרים
7,705	-	-	7,705	-	בשעבוד מניות המקנות שליטה
59,116	59,116	-	-	-	לא מובטחים
					סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ
11,751,774	1,092,229	-	985,224	9,674,321	
					סך הכל נכסי חוב בארץ
15,920,765	1,135,453	94	1,520,541	13,264,677	
					מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי (**)
427,127	-	-	350,238	76,889	

(* כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של הקבוצה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדרוגים (המשך)

1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר, 2017					
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB אלפי ש"ח	BBB	A ומעלה	
31,255	-	-	11,015	20,240	נכסי חוב בחו"ל
377,883	-	151,406	226,477	-	נכסי חוב סחירים
409,138	-	151,406	237,492	20,240	אגרות חוב ממשלתיות
183,996	183,996	-	-	-	אגרות חוב קונצרניות
593,134	183,996	151,406	237,492	20,240	סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל
					נכסי חוב שאינם סחירים בטחונות אחרים
					סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדרגים (המשך)

2. נכסים אחרים (בארץ)

דירוג מקומי (*)

ליום 31 בדצמבר, 2018

סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	AA
			עד A	ומעלה
אלפי ש"ח				
191,007	191,007	-	-	-
2,787	-	-	-	2,787
42,983	20,655	-	17,304	5,024
563,490	12,795	-	1,149	549,547
800,268	224,457	-	18,453	557,358

חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנה
נכסי מסים נדחים
השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

דירוג מקומי (*)

ליום 31 בדצמבר, 2017

סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB	AA
			עד A	ומעלה
אלפי ש"ח				
216,519	216,519	-	-	-
2,499	-	-	-	2,499
29,947	646	3,486	883	24,932
559,891	20,193	-	3,846	535,852
808,856	237,358	3,486	4,729	563,283

חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנה
נכסי מסים נדחים
השקעות פיננסיות אחרות
מזומנים ושווי מזומנים
סה"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

3. נכסים אחרים (בחור"ל)

דירוג בינלאומי (*)

ליום 31 בדצמבר, 2018				
סה"כ	לא מדורג	נמוך		A
		מ-BBB	BBB	ומעלה
אלפי ש"ח				
54	54	-	-	-
30,755	-	-	-	30,755
34,483	-	-	-	34,483
<u>65,292</u>	<u>54</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>65,238</u>

חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה

השקעות פיננסיות אחרות

מזומנים ושווי מזומנים

סה"כ חשיפת אשראי לנכסים אחרים

דירוג בינלאומי (*)

ליום 31 בדצמבר, 2017				
סה"כ	לא מדורג	נמוך		A
		מ-BBB	BBB	ומעלה
אלפי ש"ח				
13,010	13,010	-	-	-
48,005	-	-	-	48,005
14,338	5,203	-	-	9,135
<u>75,353</u>	<u>18,213</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>57,140</u>

חייבים ויתרות חובה, למעט יתרות מבטחי משנה

השקעות פיננסיות אחרות

מזומנים ושווי מזומנים

סה"כ חשיפת אשראי לנכסים אחרים

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ב. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

4. סיכוני אשראי בגין מכשירים חוץ מאזניים

דירוג מקומי (*)

ליום 31 בדצמבר, 2018				
לא	נמוך	BBB	AA	
מדורג	מ-BBB	עד A	ומעלה	סה"כ
אלפי ש"ח				
155,473	-	273,087	35,782	464,342

מסגרות אשראי בלתי מנוצלות

דירוג מקומי (*)

ליום 31 בדצמבר, 2017				
לא	נמוך	BBB	AA	
מדורג	מ-BBB	עד A	ומעלה	סה"כ
אלפי ש"ח				
130,063	-	241,484	20,912	392,459

מסגרות אשראי בלתי מנוצלות

(*) כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

ג. מידע נוסף בדבר סיכוני אשראי

- (1) הקבוצה מבצעת דרוג אשראי לנכסי חוב לא סחירים שאינם מדורגים על ידי חברות דירוג חיצוניות ע"פ מודל פנימי שגובש ואושר על ידי הדירקטוריונים השונים בקבוצה ועל ידי הממונה. המודל שאושר אינו תקף להערכת אשראי לא סחיר עבור נדל"ן יזמי, חברות אחזקה, פרויקטים ותשתיות, מוסדות פיננסיים חברות בנקים וחברות ביטוח ו/או למוצרים מובנים ונגזרים.
- (2) קיים שוני בסולמות דרוג בין נכסי חוב בארץ לבין נכסי חוב בחו"ל. יצוין, כי בהתאם לחוזר שוק ההון 1-6-2008, בדבר פרסום סולם המרה בין סולם הדירוג הישראלי לסולם הדירוג הבינלאומי, פרסמו חברות הדירוג, בשנת 2009, סולם המרה בין הדירוג המקומי לבין סולם הדירוג הבינלאומי.
- (3) מידע בדבר סיכוני אשראי בסעיף זה אינו כולל את הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה המוצגים בסעיף 7 להלן.
- (4) לעניין חשיפה למבטחי משנה ליום 31 בדצמבר, 2018 בסך של כ- 1,560 מיליון ש"ח (שנה קודמת בסך של כ- 1,448 מיליון ש"ח). לפרטים נוספים ראה סעיף 4 ה'.
- (5) לעניין יתרות פרמיה לגבייה ליום 31 בדצמבר, 2018 בסך של כ- 779 מיליון ש"ח (שנה קודמת בסך של כ- 787 מיליון ש"ח). לפרטים נוספים ראה באור 11.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ד. מידע הנדרש בקשר לפטור הזמני מיישום IFRS 9

גילוי על סיכוני אשראי

הטבלה שלהלן מציגה את הערך בספרים, ליום 31 בדצמבר 2018, של הנכסים הפיננסיים העומדים במבחן הקרן והריבית בלבד (לא כולל נכסים שמוחזקים למסחר או מנוהלים על בסיס שווי הוגן), לפי רמות סיכון אשראי. הערך בספרים נמדד בהתאם ל- IAS 39 אך לפני הפרשה לירידת ערך.

נכסים בארץ

ליום 31 בדצמבר, 2018					
ס"כ	לא מדורג	נמוך מ- BBB	A עד BBB	AA ומעלה	
אלפי ש"ח					
93,674	-	-	-	93,674	מזומנים ושווי מזומנים
4,118,222	70,825	28	893,016	3,154,353	נכסי חוב סחירים
11,733,008	1,037,965	-	1,168,991	9,526,052	נכסי חוב שאינם סחירים

נכסים בחו"ל

ליום 31 בדצמבר, 2018					
ס"כ	לא מדורג	נמוך מ- BBB	BBB	A ומעלה	
אלפי ש"ח					
202,242	-	99,288	73,093	29,860	נכסי חוב סחירים
110,705	93,167	17,538	-	-	נכסי חוב שאינם סחירים

הטבלה שלהלן מציגה השוואה בין השווי ההוגן לערך בספרים של נכסים בקבוצה א לעיל שאינם בעלי סיכון אשראי נמוך. הערך בספרים נמדד בהתאם ל- IAS 39 אך לפני הפרשה לירידת ערך.

שווי הוגן	ערך בספרים	
אלפי ש"ח		
4,320,464	4,320,464	נכסי חוב סחירים
13,961,032	11,843,713	נכסי חוב שאינם סחירים

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ה. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסיים סחירים ושאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר, 2018			
סיכון אשראי	סיכון אשראי מאזני		
חוץ מאזני	%		
אלפי ש"ח	מסה"כ	אלפי ש"ח	
-	3.08	516,078	ענף משק
275,222	11.64	1,950,921	תעשייה
185,000	8.12	1,361,156	נדל"ן ובינוי
888	1.90	319,284	מסחר ושירותים
3,232	0.60	100,044	השקעה ואחזקות
-	12.13	2,033,041	טכנולוגיה
-	0.81	135,970	בנקים
-	2.13	358,397	ביטוח
-	5.95	997,469	חיפושי נפט וגז
464,342	46.37	7,772,360	אנשים פרטיים
-	53.63	8,989,562	אג"ח מדינה / פקדונות חשכ"ל
464,342	100.00	16,761,922	סך הכל

ליום 31 בדצמבר, 2017			
סיכון אשראי	סיכון אשראי מאזני		
חוץ מאזני	%		
אלפי ש"ח	מסה"כ	אלפי ש"ח	
8,284	3.36	555,038	ענף משק
238,041	8.76	1,447,271	תעשייה
126,475	5.81	959,040	נדל"ן ובינוי
1,871	1.58	260,095	מסחר ושירותים
17,788	0.94	155,621	השקעה ואחזקות
-	13.28	2,192,663	טכנולוגיה
-	0.67	110,218	בנקים
-	1.30	216,031	ביטוח
-	6.42	1,060,802	חיפושי נפט וגז
392,459	42.13	6,956,779	אנשים פרטיים
-	57.87	9,557,120	אג"ח מדינה / פקדונות חשכ"ל
392,459	100.00	16,513,899	סך הכל

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

ו. ביטוח משנה

1. תיאור אופן ניהול סיכוני אשראי הנובעים מהחשיפה למבטחי משנה

הקבוצה מבטחת חלק מעסקיה בביטוח משנה, שרובו נעשה באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את הקבוצה מחובתה כלפי מבוטחיה על פי פוליסות הביטוח.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולת מבטחי המשנה לשלם את חלקם בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח (נכסי ביטוח המשנה) ואת חובותיהם בגין תביעות ששולמו.

הקבוצה חשופה לריכוז סיכון אשראי למבטח משנה בודד, עקב מבנה שוק ביטוח המשנה והכמות המוגבלת של מבטחי משנה בעלי דירוג מספק.

בהתאם להנחיית הממונה קובעים הדירקטוריונים בחברות הביטוח בקבוצה, אחת לשנה, מסגרות חשיפה מירביות למבטחי המשנה, עימם התקשרה ו/או תתקשר הקבוצה, המבוססות על דירוגם הבינלאומי.

מסגרות החשיפה מנוהלות ברמת סוג חוזה ביטוח המשנה. כלומר, לכל סוג חוזה נקבעת מגבלת חשיפה מקסימאלית למבטח משנה בודד ובנוסף נקבעת חשיפה מקסימאלית לקבוצות דירוג.

הקבוצה מבצעת מעקב שוטף אחר מצבו של מבטח המשנה בשוק העולמי, שינויים בדירוג האשראי שלו, וקיום התחייבויותיו הכספיות השוטפות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

1. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה

חובות בפיגור		ליום 31 בדצמבר, 2018:									
מעל לשנה	בין חצי שנה לשנה	סה"כ חשיפה (א)	סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי משנה	פקדונות מבטחי משנה	נכסי ביטוח משנה				יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2018	קבוצת דירוג (*)
					ביטוח כללי						
באלפי ש"ח											
-	-	533,666	291	144,762	208,086	25,648	365,810	124,658	(45,483)	251,069	AA ומעלה
547	738	352,676	-	177,705	187,059	155,174	142,981	81,573	(36,406)	259,807	Swiss Reinsurance
547	738	886,342	291	322,467	395,145	180,822	508,791	206,231	(81,889)	510,876	אחרים
1,052	147	671,873	-	152,107	483,283	367,332	5,889	7,414	(39,938)	470,891	A
1,052	147	671,873	-	152,107	483,283	367,332	5,889	7,414	(39,938)	470,891	אחרים
-	9	412	-	-	80	272	-	-	60	(8)	BBB
-	-	1,232	-	-	773	136	-	87	236	173	נמוך מ-BBB- או לא
1,599	894	1,559,859	291	474,574	879,281	548,562	514,680	213,732	(121,531)	981,932	מזדורגות
											סה"כ

(*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

1. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

חובות בפיגור		נכסי ביטוח משנה								ליום 31 בדצמבר, 2017:	
מעל לשנה	בין חצי שנה לשנה	סה"כ חשיפה (א)	סכום כתבי אשראי שנתקבלו ממבטחי משנה	פקדונות מבטחי משנה	ביטוח כללי				יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)	סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2017	קבוצת דירוג (*)
					בביטוחי רכוש	בביטוח בריאות	בביטוח חיים	בביטוח כללי			
באלפי ש"ח											
-	-	509,555	189	147,478	216,287	29,611	346,502	114,095	(49,273)	262,122	AA ומעלה
113	601	351,537	-	150,138	142,354	152,539	145,272	98,096	(36,586)	245,173	אחרים
113	601	861,092	189	297,616	358,641	182,150	491,774	212,191	(85,859)	507,295	A
1,058	1,616	585,102	-	97,153	400,185	315,165	-	4,841	(37,936)	417,038	אחרים
1,058	1,616	585,102	-	97,153	400,185	315,165	-	4,841	(37,936)	417,038	
-	-	197	-	-	70	357	-	-	(230)	51	BBB
41	67	1,000	-	1,996	1,038	912	-	134	912	168	נמוך מ-BBB- או לא מדורגות
1,212	2,284	1,447,391	189	396,765	759,934	498,584	491,774	217,166	(123,113)	924,552	סה"כ

(*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

4. סיכוני אשראי (המשך)

1. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

(א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: יתרות בחובה (זכות) נטו בתוספת נכסי ביטוח משנה ובניכוי פיקדונות וכתבי האשראי שנתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם.

(ב) בשנת 2018 בוצעה הקטנת הפרשה לחובות מסופקים בסך של כ- 298 אלפי ש"ח (בשנה קודמת בוצעה הקטנת הפרשה של כ- 1,522 אלפי ש"ח).

(ג) סך כל ההפרשות לחובות מסופקים, בתוספת (הקטנת) חלקם של מבטחי משנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח, הסתכם בסך של כ- 992 אלפי ש"ח המהווים כ- 0.06% מסך החשיפה.

(ד) היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.

(ה) הדירוג של מבטחי המשנה נקבע על סמך דירוגים של חברות הדירוג S&P ו- AM Best.

(ו) סך - כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה שנה (שיעור נזק מירבי (MPL) 2.6%-2%) הינה כ- 5,681 מיליוני ש"ח (לעומת כ- 5,222 מיליוני ש"ח בשנה קודמת), מתוכה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר הינו כ- 1,311 מיליוני ש"ח, של חברת Swiss Reinsurance Co, המדורגת AA- (לעומת כ- 935 מיליוני ש"ח בשנה קודמת).

(ז) בשנת 2018, לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו בטבלה לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה.

(ח) בקבוצה הלא מדורגת נכללות יתרות בגין תביעות תלויות באמצעות ברוקרים עד וכולל שנת 2013 אשר החשיפה בגינם כ- 824 אלפי ש"ח (אשתקד 1,018 אלפי ש"ח).

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

5. סיכונים גיאוגרפיים (*)

החשיפה הגיאוגרפית בהתאם למקום הסיכון הסופי, מדינה או אזור גאוגרפי, לפי רלוונטיות. במקרים בהם לא ניתן לזהות את מקום החשיפה הסופית החשיפה נרשמה בהתאם למקום בו נסחר הנכס או התאגיד.

ליום 31 בדצמבר, 2018											
	נגזרים במונחי סה"כ	סה"כ חשיפה מאזנית	השקעות אחרות (**)	נדל"ן להשקעה	קרנות נאמנות	קרנות סל	תעודות סל	מניות	אגרות חוב קונצרניות	אגרות חוב ממשלתיות	
סה"כ	דלתא				אלפי ש"ח						
17,876,622	-	17,876,622	4,806,986	494,561	9,280	136,741	24,466	368,810	3,145,169	8,890,609	ישראל
1,338,588	31,628	1,306,960	692,857	-	300,228	4,570	171,367	91,514	46,424	-	ארה"ב
470,564	32,472	438,092	358,776	-	7,623	-	4,689	-	67,004	-	בריטניה
418,123	-	418,123	377,707	-	-	-	9,118	6,732	24,566	-	גרמניה
894,902	-	894,902	855,592	-	-	-	-	1,218	8,232	29,860	שוויץ
1,440,441	-	1,440,441	765,639	-	148,362	3,325	151,419	35,637	266,966	69,093	אחר
<u>22,439,240</u>	<u>64,100</u>	<u>22,375,140</u>	<u>7,857,557</u>	<u>494,561</u>	<u>465,493</u>	<u>144,636</u>	<u>361,059</u>	<u>503,911</u>	<u>3,558,361</u>	<u>8,989,562</u>	סך הכל

(*) לא כולל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה.

(**) השקעות אחרות כוללות נכסי ביטוח משנה, השקעות בחברות כלולות, מזומנים והשקעות פיננסיות אחרות שלא נכללו בטורים האחרים.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

5. סיכונים גיאוגרפיים (*) (המשך)

החשיפה הגיאוגרפית בהתאם למקום הסיכון הסופי, מדינה או אזור גאוגרפי, לפי רלוונטיות. במקרים בהם לא ניתן לזהות את מקום החשיפה הסופית החשיפה נרשמה בהתאם למקום בו נסחר הנכס או התאגיד.

ליום 31 בדצמבר, 2017										
	נגזרים במונחי דלתא	סה"כ חשיפה מאזנית	השקעות אחרות (**)	נדל"ן להשקעה	קרנות נאמנות	תעודות סל	מניות	אגרות חוב קונצרניות	אגרות חוב ממשלתיות	
אלפי ש"ח										
17,764,781	-	17,764,781	4,739,480	320,349	2,357	331,850	283,770	2,540,870	9,546,105	ישראל
1,213,541	(93,755)	1,307,296	539,164	-	338,203	247,756	66,450	115,723	-	ארה"ב
264,981	(32,229)	297,210	284,044	-	-	-	-	13,166	-	בריטניה
401,310	-	401,310	355,987	-	-	9,694	6,367	29,262	-	גרמניה
844,408	-	844,408	796,658	-	-	-	4,801	42,949	-	שוויץ
1,141,620	-	1,141,620	623,134	-	91,027	189,331	13,018	214,095	11,015	אחר
<u>21,630,641</u>	<u>(125,984)</u>	<u>21,756,625</u>	<u>7,338,467</u>	<u>320,349</u>	<u>431,587</u>	<u>778,631</u>	<u>374,406</u>	<u>2,956,065</u>	<u>9,557,120</u>	סך הכל

(*) לא כולל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה.

(**) השקעות אחרות כוללות נכסי ביטוח משנה, השקעות בחברות כלולות, מזומנים והשקעות פיננסיות אחרות שלא נכללו בטורים האחרים.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים

תיאור סיכונים ביטוחיים עיקריים

סיכוני הביטוח כוללים, בין היתר:

סיכוני חיתום: הסיכון לשימוש בתמחיר שגוי כתוצאה מליקויים בתהליך החיתום ומהפער בין הסיכון שהוערך בעת התמחור וקביעת הפרמיה, לבין ההתרחשות בפועל, כך שהפרמיות הנגבות אינן מספיקות לכיסוי תביעות עתידיות והוצאות. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות העסקיות ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ו/או בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים.

סיכוני רזרבה: הסיכון להערכה לא נכונה של התחייבויות ביטוחיות אשר עלולה לגרום לכך שהרזרבות האקטואריות אינן מספיקות לכיסוי ההתחייבויות והתביעות. המודלים האקטואריים על פיהם, בין היתר, מעריכה הקבוצה את התחייבויות הביטוחיות, מבוססים על כך שדפוס ההתנהגות בעבר מייצג את העתיד לקרות. חשיפת הקבוצה להערכה בחסר מורכבת מהסיכונים הבאים:

- א) סיכון מודל - הסיכון לבחירת מודל שגוי להערכת ההתחייבויות הביטוחיות.
- ב) סיכון פרמטר - הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים וביניהם הסיכון שהסכום שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של הקבוצה, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מהצפוי.

סיכון קטסטרופה: חשיפה לסיכון שאירוע בודד בעל השפעה רבה (קטסטרופה) כגון אסון טבע, מלחמה, טרור או מגיפה, יביא להצטברות נזקים בהיקף גבוה.

- א. גודל ההפסד המרבי הצפוי בעסקי ביטוח כללי, כתוצאה מהחשיפה לנזק בודד גדול או הצטברות נזקים בגין אירוע רעידת אדמה בשכיחות נזק של 1:500 שנה (שיעור נזק מירבי (MPL) 2.6%-2%), הוא כ-5,771 מיליון ש"ח ברוטו וכ-90 מיליון ש"ח בשייר עצמי (בשנה קודמת 5,310 מיליון ש"ח חשיפה ברוטו וכ-87 מיליון ש"ח בשייר עצמי).
- ב. בביטוח חיים, סך הסכום בסיכון כנגד כיסויי ריסק מוות, נכות מוחלטת ואובדן כושר עבודה, עומד על כ-257 מיליארד ש"ח בשייר. הקבוצה מבטחת את החשיפה בשייר באמצעות חוזה Cat Cover. הכיסוי של הסכם ביטוח משנה זה הינו כ-300 מיליון ש"ח מתוכם בשייר עצמי בסך של 25 מיליון ש"ח.
- ג. לעניין נתונים בדבר מוצרי הביטוח השונים אשר בגינם נוצרת למבטח חשיפה לסיכונים הביטוחיים ראה פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי סוגי הסיכונים הביטוחיים בבאור 3. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי, בבאור 18(א) (1), נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בבאור 19, נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח בריאות בבאור 20(א,ב).

ד. ביטוח חיים ובריאות

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים, הסיכונים הגלומים ואופן מדידת הסיכונים והשיטות וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר. בהתאם להוראות הממונה, ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל ומין המבוטח, תקופת הביטוח, מועד תחילת הביטוח, סוג הביטוח, פרמיה תקופתית וסכום הביטוח.

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות:

- א) תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "סטטוס"
 - בתוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "סטטוס" קיים מרכיב חיסכון מזוהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא בגובה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:
 - קרן צמודה לתשואת תיק השקעות (חוזים תלויי תשואה).
 - קרן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת כנגד נכסים מותאמים (חוזים מבטיחי תשואה).
 - בגין מרכיבים ביטוחיים המצורפים לפוליסות אלו (אי כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו') מחושבת התחייבות ביטוחית בנפרד כאמור להלן.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות: (המשך)

- (ב) תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורת")
- תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה משלבות מרכיב של סכום חסכון במקרה שהמבוטח נשאר בחיים בתום תקופת התוכנית עם מרכיב ביטוחי של סיכון מוות במשך תקופת התוכנית. בגין מוצרים אלה מחושבת התחייבות ביטוחית לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות, כולל תשלום בתום התקופה, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים, כולל שיעורי הריבית (להלן - ריבית תעריפית), לוח התמורה או התחלואה. החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם " Net Premium Reserve", אשר אינה כוללת בזרם התקבולים הצפוי את המרכיב שהועמס בתעריף הפרמיות לכיסוי העמלות וההוצאות, ומנגד אינה מנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. בגין מוצרים מסורתיים תלויי תשואה, מחושבת העתודה בהתאם לתשואה שהושגה בפועל בניכוי דמי ניהול ובניכוי הריבית התעריפית.
- (ג) התחייבויות לגמלאות בתשלום מחושבות בהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים שפורסמו על ידי רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון.
- (ד) התחייבויות לגמלאות שטרם התחיל תשלום הקצבה או הגיעו לגיל פרישה וטרם התחיל התשלום בפועל בגין פוליסות בתוקף (משלמות פרמיה ומסולקות), כוללות עתודה בסיסית המשקפת את ערך הפדיון שנצבר לזכות המבוטח ועתודה משלימה לגמלאות.
- העתודה המשלימה לגמלאות מחושבת בהתאם להסתברות למשיכת גמלה ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים. ככל שהפער בין לוחות התמותה המעודכנים לבין לוחות התמותה שעל בסיסן תומחרו הפוליסות גדול יותר (התארכות תוחלת החיים) ו/או ככל ששיעורי ההסתברות למימוש הקצבה גבוהים יותר, ההתחייבות להשלמה לגמלאות תהיה גבוהה יותר. כמו כן שינויים בהנחות לגבי שיעור ההיוון, שיעורי הביטולים, ו/או שינויים אחרים ישפיעו גם הם על ההתחייבויות האמורות. אומדנים אלו מחושבים בהתאם לניסיון הקבוצה בשילוב עם נתונים שפורסמו על ידי הממונה או נתוני שוק.
- ההפרשה לעתודה המשלימה לגמלאות מבוצעת באופן הדרגתי על ידי שימוש בפקטור היוון K, הנקבע כך שיביא לצבירה הדרגתית נאותה של העתודה עד למועד הפרישה הצפוי.
- פקטור זה מוגבל עד לשיעור ההכנסות העתידיות הצפויות מדמי ניהול או ממרווח פיננסי הנובעים מהשקעות המוחזקות כנגד עתודת הביטוח בשל הפוליסה או מתשלומי פרמיות בניכוי ההוצאות המתייחסות לפוליסה. באופן דומה תחושב הפרשה הדרגתית גם עבור פרמיות שתתקבלנה בעתיד במסגרת הפוליסות וזאת ממועד קבלת הפרמיות.
- החל מ-2013 בעקבות חוזר שפרסם הממונה, החלה החברה בקביעת שני ערכי K, אחד בגין פוליסות שמרכיב החיסכון בהן תלוי תשואה ("פוליסות תלויות תשואה") ושני בגין פוליסות שמרכיב החיסכון שלהן כולל תשואה מובטחת ("פוליסות שאינן תלויות תשואה") לעומת החישוב הקודם שהתבסס על ערך יחיד של K. החברה קבעה ערך של 0.36% בגין פוליסות תלויות תשואה ו-0% לפוליסות שאינן תלויות תשואה.
- לפירוט סך העתודה המשלימה לגמלאות ויתרת הפרשות אשר תיזקף לרווח והפסד, על ידי שימוש בפקטורי ההיוון K, בצורה הדרגתית עד הגעת המבוטחים לגיל פרישה, ראה באור 18' לעיל.
- יצוין כי הנתונים, בקשר לעתודה המשלימה לגמלאות ובקשר ליתרת ההפרשות אשר תיזקף בעתיד מתייחסים לכספים שנצברו בפוליסות עד לתום כל אחת מתקופות הדיווח ואינם כוללים התחייבות בגין תוספת צבירה עתידית.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

1. תיאור השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות: (המשך)

(ד) (המשך)

תוכניות ביטוח חיים ובריאות אחרות כוללות מוצרי סיכון טהור (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי, מחלות קשות, נכויות וכו') הנמכרות כפוליסות עצמאיות או שהן מצורפות לפוליסות עם תוכנית יסודית מסוג "עדיף", "סטטוס" "מסורת" או סיכון טהור. באובדן כושר עבודה וסיעודי עם פרמיה קבועה, חישוב ההתחייבויות האקטואריות נעשה על בסיס Net Premium Reserve. באובדן כושר עבודה, השיטה מתחשבת בשיעורי ביטולים ואילו בסייעודי אינה מתחשבת בביטולים.

בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בענפי ביטוח סיעודי, ובביטוח אובדן כושר עבודה מחושבת התחייבות ביטוחית בהתאם למשך תקופת התשלום הצפויה, כשהיא מהוונת לפי שיעור הריבית התעריפית שבמוצר וצפי לתקופה העתידית של התביעה בהתאם לגיל התובע וותק התביעה.

(ה) ההתחייבות הביטוחית בגין ביטוח קבוצתי מורכבת מהתחייבות בגין עתודה לתביעות תלויות ידועות ו-IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו) והוצאות עקיפות לסילוק תביעות, עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים, ככל שנדרשת.

(ו) התחייבות בגין תביעות תלויות בביטוח חיים פוליסות פרט כוללות הפרשות לתביעות שטרם שולמו, כולל IBNR. הפרשה לתביעות תלויות בענפי מוות ונכות, מתבססת על הערכת מחלקות התביעות בתוספת אקטוארית על בסיס ניתוח התפתחות ריאלית לפי שנת פתיחה. ההתפתחות נבדקת בשיטת ה"משולשים" המסורתית (incurred claims triangle). ביתר הענפים נסמכים על הערכת מחלקת תביעות. עתודת IBNR לתביעות שקרו אך טרם דווחו, מחושבת על בסיס ניסיון תביעות קודם בחברה על ידי משולש לפי שנת נזק ופער בין האירוע לדווח והתביעה הממוצעת לענף.

(ז) עתודה להוצאות עקיפות לסילוק תביעות עבור ביטוחי חיים ובריאות מחושבת על בסיס נתוני הוצאות בהתאם למודל הוצאות אשר מתעדכן בהתאם לשינויים החלים במנורה ביטוח.

(ח) ההתחייבויות העיקריות בגין פוליסות בריאות הינן ממספר סוגים, לקולקטיבים ולפוליסות פרט בנפרד:

- הפרשה לפרמיה בחסר המחושבת כעודף (אם גבוה מאפס) של הערך הנוכחי של כל העלויות העתידיות פחות הערך הנוכחי של כל ההכנסות העתידיות, לפי פוליסה וכיסוי (Gross Premium Reserve). הנחות החישוב לגבי פרמטרים הקשורים להנחות תחלואה התבססו על בסיס ניסיון הקבוצה ומבטחי המשנה. הנחות הקשורות להוצאות, עמלות וביטולים התבססו על ניסיון הקבוצה.
- תביעות תלויות, כולל הפרשה בנפרד ל-IBNR ותביעות ידועות. ה-IBNR מחושב על ידי משולש לפי שנת נזק ופער בין האירוע לדווח בהתאם לתביעה הממוצעת לענף. תביעות ידועות מוערכות לפי הערכות מחלקה תוך בדיקת התפתחות לבחינת צורך בהתאמות.

(ט) בדיקת נאותות העתודות (LAT):

בחודש אוגוסט 2015 פורסם חוזר ביטוח שעניינו אופן חישוב בדיקת נאותות העתודות (LAT) בביטוח חיים ובריאות ("חוזר ה-LAT"). החוזר מתייחס להנחיות מדידה ולבחירת הנחות מסוימות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

2. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות:

- א. שיעור ההיוון
- בגין תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורת") ומוצרי סיכון טהור עם פרמיה קבועה הריבית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:
- (1) בתוכניות ביטוח המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות - ריבית בשיעורים של בין 2.5% ל- 4.8% צמודה למדד; בחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה, החלק שאינו מגובה באגרות חוב מיועדות - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
 - (2) בתוכניות מבטיחות תשואה ומבטיחות מקדם קצבה שאינן מגובות באגרות חוב מיועדות - ריבית של 2.5% צמודה למדד, ובחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
 - (3) בתוכניות ביטוח תלויות תשואה (שהונפקו החל משנת 1991) - ריבית של 2.5% צמודה למדד. בהתאם לתנאי הפוליסה שינויים בריבית יזקפו למבוטחים. בחישוב של השלמת עתודה לתשלום קיצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות.
 - (4) בפוליסות המשלמות תשלומי סיעוד ואובדן כושר עבודה, הריבית הריאלית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:
 - פיצויים שאינם תלוי תשואה השיעור הוא 2.5%.
 - פיצויים תלוי תשואה מהוונים בשיעור 3.1% לפני חישוב דמי ניהול.
 - (5) שיעורי היוון במגזר הבריאות - החברה מחשבת את העתודות להוצאות רפואיות פרט לפי שיטת Gross Premium Reserve כאשר הריבית הריאלית השנתית להיוון הינה 2.5%.

בגין תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ופוליסות ביטוח מסוג מסלולי השקעה קיים חישוב של השלמת עתודה לתשלום קצבה - ריבית חסרת סיכון תוך התחשבות בפרמיית אי הנזילות. ירידה בשיעור הריבית לטווח הארוך, עלולה להגדיל את עתודות הביטוח בגין המרכיב החופשי (שאיננו מגובה באגרות חוב מיועדות) של פוליסות שמרכיב החיסכון בהן כולל תשואה מובטחת הגבוהה משיעור ריבית ההיוון, וזאת כתוצאה מהצורך בהעמדת עתודה נוספת במסגרת בדיקת נאותות העתודות (LAT). בנוסף, ירידה בריבית חסרת סיכון ו/או בפרמיית אי הנזילות עלול להגדיל את העתודה המשלימה לגמלה.

ב.

שיעורי תמותה

שיעורי התמותה ששימשו לחישוב ההתחייבויות ביטוחיות בפוליסות מסוג מעורב ("קלאסי") בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה (לא כולל תמותה של מבוטחים מקבלי קצבאות זקנה ומקבלי פיצוי חודשי, של אי כושר עבודה או סיעוד) זהים, בדרך כלל, לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף. ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים (שלא מהענף הסיעודי), מחושבת בהתאם ללוחות תמותה עדכניים שפרסם הממונה. עליה בהנחה של שיעור התמותה, עקב עליה בשיעור התמותה בפועל לרמה העולה על ההנחה הקיימת, תביא לגידול בהתחייבויות ביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה לכיסויים עם מרכיב ריסק ולקישון ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים. יצוין כי בעשורים האחרונים קיימת מגמה של גידול בתוחלת החיים וקישון בשיעור התמותה. הנחת התמותה המשמשת לחישוב ההתחייבות לקצבה לוקחת בחשבון הנחה בגין גידול עתידי בתוחלת החיים.

ג.

שיעורי תחלואה

שיעורי התחלואה מתייחסים לשכיחות של מקרי תביעה בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, הוצאות רפואיות, נכות מתאונה וכיוצ"ב. שיעורים אלה ותקופת תשלום הקצבאות (לעניין ביטוח סיעוד ואי כושר עבודה) נקבעו על בסיס ניסיון החברה או מחקרים של מבטחי משנה. ככל שההנחה לגבי שיעור התחלואה תעלה כך תגדל ההתחייבות הביטוחית בגין הענפים הנ"ל.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

2. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

ד. שיעורי לקיחת קצבה ותמהיל מסלולי הקצבאות

חוזי ביטוח חיים הכוללים מרכיב חיסכון, התנהלו, בגין כספים שהופקדו משנת 2000 עד לסוף שנת 2007 בשני מסלולים אפשריים: מסלול הוני או מסלול קצבתי עם מקדם מובטח להמרה לקצבה. לעניין פרמיות שהופקדו עד חודש מאי 2000 רשאי המבוטח לבחור, במועד הפרישה, את המסלול המועדף עליו. היות וסכום ההתחייבות הביטוחית שונה בכל אחד משני המסלולים, נדרשת החברה לאמוד את שיעור הפוליסות בהן יבחרו המבוטחים במסלול הקצבתי בשל ההשלכה לעניין העתודה הנדרשת בגין התחייבויות מסוג זה. שיעור זה נקבע על פי הניסיון שנצבר במנורה ביטוח מתואם להנחות הפיקוח לאור אמינות הניסיון בחברה. יצוין, כי החל משנת 2008 מרבית התוכניות מסוג קופת גמל והפקדות בתוכניות הישנות מיועדות לקצבה. בנוסף החברה מעדכנת בהתאם לניסיון שנצבר את תמהיל מסלולי הקצבאות שהמבוטחים יבחרו. שיעור לקיחת הקצבה מחושב בנפרד לגבי הפוליסות תלויות התשואה ופוליסות שאינן תלויות תשואה.

ה. שיעורי ביטולים

שיעור הביטולים משפיע על אמידת ההתחייבויות הביטוחיות בגין חלק מביטוחי הבריאות וביטוחי אובדן כושר עבודה וכן על קצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים. ביטולי חוזי ביטוח יכולים לנבוע מביטול פוליסות היזום על ידי מנורה ביטוח עקב הפסקת תשלומי הפרמיות או פדיון פוליסות לבקשת בעליהן. ההנחות לגבי שיעורי הביטולים מבוססות על ניסיון החברה לפי סוג מוצר ומשך הזמן שעבר מתחילת הביטוח עד תאריך הדיווח. שיעור הביטולים משפיע גם על בדיקת נאותות העתודה בכל הענפים, וגם על בחינת ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות.

ו. שיעורי הנחות מפרמיה שניתנו למבוטחים

בחישוב ההפרשות השונות, מנורה ביטוח מניחה גביה של פרמיה תוך התחשבות בשיעורי הנחות בגין אותם פרמיות. שיעורים אלו מתבססים על ניסיון מנורה ביטוח והערכות לגבי מגמות המכירה.

ז. שיעורי הוצאות

מנורה ביטוח מקצה הוצאות על בסיס מודל הקצאת הוצאות אשר מתעדכן בהתאם לשינויים החלים בחברה.

ח. בדיקת נאותות העתודות (LAT)

במהלך שנת 2018 מנורה ביטוח בחנה ועדכנה הנחות אקטואריות הרלוונטיות גם לבדיקת נאותות העתודות. במסגרת זאת, עודכנו הנחות ביטולים, שיעורי מימוש גמלה, תמותה כולל שיפורי תמותה, שיפורי תחלואה והוצאות לתשלומי גמלא.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

3. מבחני רגישות בביטוח חיים ובריאות *

ליום 31 בדצמבר, 2018:

שיעור לקיחת גמלא		שיעור תמותה		שיעור תחלואה		שיעור הביטולים (פידיונות, סילוקים והקטנות)		רווח (הפסד)
-5%	+5%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	
אלפי ש"ח								
41,649	(38,904)	(147,564)	110,394	42,673	(67,328)	(12,852)	11,563	

ליום 31 בדצמבר, 2017:

שיעור לקיחת גמלא		שיעור תמותה		שיעור תחלואה		שיעור הביטולים (פידיונות, סילוקים והקטנות)		רווח (הפסד)
-5%	+5%	-10%	+10%	-10%	+10%	-10%	+10%	
אלפי ש"ח								
40,102	(46,582)	(133,971)	112,965	37,389	(57,637)	(7,320)	9,476	

(* לסכום העתודה המשלימה לגמלאות - ראה באור 18א).

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

א. ביטוח חיים ובריאות (המשך)

4. שינויים מהותיים שנעשו בהנחות ובאומדנים ששימשו בחישוב ההתחייבויות:

א. השפעת הריבית על העתודה המשלימה לקצבאות ובחינת נאותות העתודה (LAT):

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
(37,685)	(53,546)	88,767
עדכון העתודה המשלימה לגמלאות בעקבות השינוי בשיעור ריבית ההיוון ופרמיית אי הנזילות המשמשים לחישובה		
עדכון בעקבות בחינת נאותות העתודות:		
(12,804)	(10,376)	(44,242)
בביטוח חיים		
(3,348)	3,348	(3,192)
בביטוח בריאות		
(16,152)	(7,028)	(47,433)
סך הכל השפעה בעקבות בחינת נאותות העתודות		
(53,837)	(60,574)	41,334
סך הכל לפני מס		

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי

1. תיאור תמציתי של ענפי הביטוח העיקריים בהם פועלת החברה, והסיכונים הגלומים בהם:

פוליסת ביטוח רכב חובה, מכסה את בעל הפוליסה והנהוג מפני כל חבות שהם עשויים לחוב לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים תשל"ה-1975, בשל נזק גוף שנגרם כתוצאה משימוש ברכב מנועי לנהג ברכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל שנפגעו על ידי הרכב. תביעות במגזר רכב חובה מתאפיינות ב"זנב ארוך" (LONG TAIL) דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

ביטוחי חבויות מיועדים לכיסוי חבותו של מבוטח בגין נזק שהוא עלול לגרום לצד שלישי. סוגי הביטוח העיקריים הינם: ביטוח אחריות כלפי צד ג', ביטוח אחריות מעבידים, ביטוח חבויות אחרים כגון אחריות מקצועית, חבות מוצר ואחריות דירקטורים ונושאי משרה. עיתוי הגשת התביעה וסילוקה מושפע ממספר גורמים כגון סוג הכיסוי, תנאי הפוליסה, חקיקה ותקדימים משפטיים. בדרך כלל תביעות בתחום החבויות מתאפיינות ב-"זנב ארוך" LONG TAIL דהיינו לעיתים חולף זמן ארוך ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

פוליסה לביטוח נזקי רכב ולנזקי רכב רכוש צד ג' מעניקים למבוטח כיסוי לנזק רכוש. הכיסוי בדרך כלל מוגבל לשווי הרכב שניזוק. התעריף לביטוח רכב רכוש מחייב אישור, כמו גם אישור הפוליסה בכללותה, על ידי הממונה על הביטוח והינו תעריף אקטוארי ובחלקו דיפרנציאלי (שאינו אחיד לכלל המבוטחים ומותאם לסיכון). התעריף האמור מבוסס על מספר פרמטרים, הן אלה הקשורים לרכב המבוטח בפוליסה (כגון סוג הרכב, שנת ייצור, וכיו"ב) והן אלה הקשורים לאפיוני המבוטח (גיל הנהג, ניסיון תביעות וכו'). תהליך החיתום מתבצע בחלקו באמצעות התעריף עצמו ובחלקו באמצעות מערכת נהלים שנועדו לבדוק את ניסיון התביעות של המבוטח הכוללים הצגת אישור העדר תביעות ממבטח קודם במשך שלוש שנים אחרונות, הצגת אישור מיגון עדכני וכו', הנהלים משולבים באופן ממוכן בתהליך ההפקה של הפוליסות. במרבית המקרים, הפוליסות בביטוחי רכב רכוש מונפקות לפרק זמן של שנה. כמו כן, במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח (SHORT TAIL).

ביטוחי רכוש מיועדים להעניק למבוטח כיסוי כנגד נזק פיזי לרכושו ואובדן רווחים עקב הנזק לרכושו. הסיכונים העיקריים המכוסים בפוליסות רכוש הינם סיכונים אש, התפוצצות, פריצה, רעידת אדמה ונזקי טבע. ביטוחי הרכוש כוללים לעיתים כיסוי לנזקי אובדן רווחים עקב הנזק הפיזי שנגרם לרכוש. ביטוחי רכוש מהווים נדבך חשוב בביטוחי דירות, ביטוחי בתי עסק, ביטוחים הנדסיים, מטענים בהובלה (ימית, יבשתית, אווירית) וכו'. במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח (SHORT TAIL).

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי

(1) ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי כוללות את המרכיבים העיקריים הבאים:

- הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה.
- תביעות תלויות כולל הפרשה להוצאות עקיפות ומרווח סיכון.
- הפרשה לפער שבין העתודה לסיכונים שטרם חלפו כפי שחישב האקטואר לבין הפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (פרמיה בחסר).
- בניכוי הוצאות רכישה נדחות.

ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, הוצאות הרכישה הנדחות מחושבות בדרך שאינה תלויה בהנחות כל שהן ולכן אינן חשופות לסיכון הרזרבה. לעניין האופן בו מחושבות הפרשות אלה ראה באור 2(r)(2)(ד).

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי (המשך)

- (2) בהתאם להוראות הממונה התביעות התלויות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות באופן עקבי לשנה הקודמת. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח ולכל שנת אירוע, נקבעת על סמך שיקול דעת לפי מידת ההתאמה של השיטה לענף ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. ההערכות מתבססות בעיקרן על ניסיון העבר של התפתחות תשלומי התביעות ו/או התפתחות סכום התשלומים וההערכות הפרטניות. ההערכות כוללות הנחות בדבר עלות התביעה הממוצעת, עלויות הטיפול בתביעות, שכיחות התביעות ובחומרת התביעות בקבוצת הסיכון הרלוונטית. הנחות נוספות יכולות להתייחס לשינויים בשיעורי הריבית, שערי חליפין ובעיתוי ביצוע התשלומים וחומרתם. תשלומי התביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישוב תביעות, בניכוי שיבובים והשתתפויות עצמיות.
- (3) השימוש בשיטות אקטואריות המבוססות על התפתחות התביעות מתאים בעיקר כאשר קיים מידע יציב ומספק בתשלומי התביעות ו/או בהערכות הפרטניות כדי להעריך את סך עלות התביעות הצפויה. כאשר המידע הקיים בניסיון התביעות בפועל אינו מספק, משתמש האקטואר לעיתים, בחישוב המשקלל בין אומדן ידוע (בחברה ו/או בענף) כגון L/R אפריורי לבין התפתחות התביעות בפועל. משקל גדול יותר ניתן להערכה המבוססת על ניסיון ככל שהזמן עובר ומצטבר מידע נוסף על התביעות.
- (4) כמו-כן, נכללות הערכות איכותיות באשר לשינוי מגמות בעתיד אחרי הפעלת שיקול דעת כאשר שינויים, לא באו לידי ביטוי באופן מלא בניסיון העבר. האקטואר מעדכן את המודלים ו/או מבצע הפרשות ספציפיות על סמך הערכות סטטיסטיות ו/או משפטיות לפי העניין.
- (5) בתביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי, העתודה נקבעת (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.
- (6) בענפים בהם אין מודל סטטיסטי מתאים, ההתחייבות הביטוחית נקבעת ברמת הברוטו על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.
- (7) חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות נאמד בהתחשב בסוג ההסכם (יחסי/בלתי יחסי) ונתוני התביעות בפועל.
- (8) הערכת התביעות התלויות בענף רכב חובה עבור חלק החברה בפול מתבססת על חישוב שבוצע על ידי אקטואר הפול.
- (9) חברות הביטוח בקבוצה מיישמות את עמדת הממונה בקשר לנוהג המיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי הכוללת, בין היתר, את הקביעות הבאות:
 - "זהירות" משמעה כי, לגבי עתודה שחושבה על ידי אקטואר, "עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח" פירושה כי קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי ההתחייבות הביטוחית שנקבעה תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. לעניין הסיכון הרנדומלי - בחינת מספר שיטות אקטואריות ושימוש בשיקול דעת בקביעת האומדן ביחס לתוצאות השיטות. לעניין הסיכון הסיסטמי - זיהוי השפעות סיסטמיות מהותיות הן פנימיות והן חיצוניות והפעלת שיקול דעת בדרך שילובן. כמו כן נלקחה בחשבון ההשפעה של השימוש בשווי הוגן של הנכסים הלא סחירים העומדים כנגד התחייבויות ביטוחיות אלה.
 - שיעור היוון תזרים המזומנים – נלקח עקום ריבית חסרת סיכון תוך התאמתו לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות הביטוחיות.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב הערכה האקטוארית בביטוח כללי (המשך)

(9) (המשך)

- קיבוץ - לצורך חישוב מרווחים בגין חוסר הוודאות בענפים סטטיסטיים (כהגדרתם בחוזר), יש להתייחס לכל ענף בנפרד, אך ניתן לקבץ את הסיכונים מכל שנות החיתום (או נזק) בענף. בענפים שאינם סטטיסטיים, ניתן להתייחס לכולם כמקשה אחת. כמו כן בוצעה הפחתת מרווח הזהירות בהתאם לעמדת הממונה בגין העדר מתאם מלא בין הענפים.
- קביעת גובה התחייבויות ביטוחיות בגין פוליסות שנמכרו בפרקי זמן הסמוכים ליום המאזן ולסיכונים שטרם חלפו.

3. פרוט השיטות האקטואריות בענפי הביטוח העיקריים

לצורך הערכת התביעות התלויות נעשה שימוש במודלים אקטוארים המפורטים להלן, בשילוב ההנחות השונות:

שיטת chain ladder

שיטה זו מתבססת על התפתחות התביעות ההיסטוריות בהיבטים שונים (התפתחות התשלומים ו/או עלות התביעות ו/או התפתחות כמות התביעות ועוד). השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר לאחר תקופה מספיקה ממועד האירוע כאשר קיים מידע מספיק מתביעות שאירעו/קרו בעבר על מנת להעריך את סך התביעות הצפויות.

שיטת (BF) Bornhuetter-Ferguson

שיטה זו משלבת בין אומדן מוקדם (אפריורי) ואומדן נוסף המבוסס על התפתחות התביעות עצמן. האומדן האפריורי בחברה מבוסס ברובו על חומרה וכמות תביעות צפויה ו/או יחס תביעות צפוי. במסגרת שיטה זו, הערכת התביעות המשולבת משקללת את שני האומדנים. המשקולות הינן פונקציה של גורמי ההתפתחות כאשר בדרך כלל ניתן משקל גדול יותר להערכה המבוססת על ניסיון התביעות ככל שהזמן עובר ומצטבר מידע נוסף על התביעות. השימוש בשיטה זו מתאים בעיקר במקרים בהם אין מספיק מידע מהתביעות או כאשר מדובר בעסק חדש או כזה ללא מידע היסטורי מספק.

שיטת הממוצעים ו/או מודל התביעה הגלומה

לעיתים, בדומה לשיטת BF, כאשר ניסיון התביעות בתקופות האחרונות אינו מספיק בשל, ישנו שימוש בשיטת ממוצעים היסטוריים. בשיטה זו נקבעת עלות התביעות על סמך עלות התביעה הגלומה לפוליסה בשנים מוקדמות וכמות הפוליסות בשנים מאוחרות. בדומה, עלות התביעות מחושבת על סמך תחזית כמות התביעות (שיטת chain ladder) מודל זה מתבסס על חישוב סכום ממוצע לתביעה פתוחה או סגורה (חומרת התביעה), והתביעה הממוצעת ההיסטורית.

בענף רכב רכוש - בוצע מודל התפתחות תשלומים ותלויות חודשי ובחודשי הנזק האחרונים, שאינם בשלים, נעשה שימוש בשיטת הממוצעים בקביעת עלות תביעה לפוליסה (מודל התביעה הגלומה).

בענפי רכב חובה, חבויות והנדסי - בוצעו מודלים חצי שנתיים של התפתחות תשלומים והתפתחות תשלומים ותלויות. לתקופות שאינן בשלות נעשה שימוש באמצעים נוספים, בין היתר, בשיטת BF ושיטת ה-Expected Loss Ratio.

בענפי מקיף דירות, רכוש אחר ותאונות אישיות - בוצע מודל רבעוני של התפתחות תשלומים ותלויות ברוטו (chain ladder) ובתקופות שאינן בשלות, נעשה בין השאר שימוש בשיטת הממוצעים ובשיטת BF תוך הפעלת שיקול דעת.

בענפים הבאים - אחריות נושאי משרה ודירקטורים וענף ערבויות לא נעשתה הערכה אקטוארית מאחר והניסיון אינו מתאים לביסוס מודל אקטוארי. בענפים אלו התביעות התלויות נכללות על בסיס הערכות מחלקת התביעות בחברה וכוללת עודף הכנסות על הוצאות למשך שלוש שנים. להערכת החברה, גישה זו מהווה שמרנות מספיקה לצורך עמידה בהנחיות הנוהג המיטבי.

שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות.

חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות בהסכמים היחסיים והפקולטיביים על פי שיעור ביטוח המשנה מתביעות תלויות בפועל. בענפי חובה וחבויות, בתקופות שאינן בשלות, הערכה עבור ביטוח המשנה מסוג פקולטיבי וחוזי עודף (EXCESS) מבוסס בעיקרו על שילוב בין תביעות גדולות בפועל ובשנים הלא בשלות על פי שיעור L/R.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)

ב. ביטוח כללי (המשך)

4. ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

א. הערכת ההתחייבות בביטוח כללי מיושמת על פי עקרונות הנהוג המיטבי, ובהתאם החל משנת 2015 מנורה ביטוח מהוונת את תשלומי התביעות העתידיים, למעט ענף רכב חובה בשומרה ביטוח. ההיוון הינו לפי עקום ריבית חסרת סיכון תוך התאמתו לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות הביטוחיות ובהתחשב באופן שיערוך הנכסים העומדים כנגד התחייבויות אלו. בנוסף החברה כוללת מרווח סיכון להתחייבויות בהתאם לעקרונות האמורים כפי שמתואר לעיל.

ב. רגישות ההפרשות לשינויים בהנחות

ההערכה האקטוארית כפופה לאי וודאות משמעותית. האומדנים האקטואריים לחיזוי התביעות התלויות, מתייחסים לתוחלת התביעות. בגלל האופי הסטוכסטי של תשלומי התביעות, יש אפשרות של סטיות סביב התוחלת. בנוסף לכך, האומדן הסטטיסטי מבוסס על הנחות שונות, אשר לא בהכרח יתממשו. במידה ויחול שינוי באופן סילוק ובחומרת התביעות או לחילופין בהיקף התביעות המדווחות, עלול להיווצר פער בין ההערכה האקטוארית לבין התוצאה בפועל. גם שינוי בגובה התשואה, עלול לגרום לפערים בין ההערכות לתוצאה בפועל.

היות והמודל האקטוארי מבוסס על ניסיון העבר, הרי ששינוי לא צפוי בהנחות המודל או בהתנהגות סילוק התביעות, יתכן ויגרמו לשינוי בעתודה.

5. מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות

בשנת 2018 שינתה החברה חלק מהאומדנים וההנחות בהם השתמשה בחישוב ההתחייבויות הביטוחיות. לשינויים אלה היתה השפעה זהה על הרווח ועל התחייבויות החברה כמפורט להלן:

א. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי

בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן: "החוק") מוקנית למוסד לביטוח לאומי ("מל"ל") זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד ("זכות שיבוב"), כלומר המל"ל יכול לתבוע את חברות הביטוח בגין כספים אשר שילם או עתיד לשלם למבוטחיהן.

גובה הערך המהוון של הקצבאות שתשולמנה לנפגעי תאונות עבודה ואופן היווןן של אותן קצבאות, נקבע בתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 ("התקנות").

בשנת 2016 פורסם תיקון לתקנות ("התיקון") הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעור ההיוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות. בהתאם לתיקון יעמוד שיעור הריבית, החל משנת 2017, לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיה קבוע בתקנות ערב תיקון. כמו כן קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעור היוון הקצבאות יעודכנו שוב ב-1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים שלאחר מועד זה. בעדכון הקרוב שיעור ההיוון לא יפחת מ-1% ולא יאפשר ריבית שלילית.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

6. סיכונים ביטוחיים (המשך)ב. ביטוח כללי (המשך)5. מידע לגבי שינוי מהותי שנעשה באומדנים ובהנחות האקטואריות (המשך)א. ריבית היוון קצבאות ביטוח לאומי (המשך)

להערכת הקבוצה, לאור תיקון התקנות, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המ"ל כנגד מבטחים בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה.

הקבוצה אמדה את השפעת התיקון על ההתחייבויות בענפי רכב חובה וחבויות, תוך התחשבות בשיעור ריבית ההיוון הנגזרת מהתיקון ואומדן תקופת תשלומי התביעות, קרי ריבית המשקללת את אומדן התשלומים עד שנת 2020 בשיעור של 2% ואומדן התשלומים לאחר שנת 2020 בריבית הצפויה על פי התיקון.

יצוין, כי בעקבות התיקון, הוגשו לבית המשפט תביעות נזקי גוף בדרישה ליישום שיעור ריבית מופחת בהתאם לתקנות ואף בשיעור נמוך יותר. בתחילת שנת 2018, במסגרת הדיינות בתביעת ענף רכב חובה, הוגשה לבית המשפט העליון מטעם היועץ המשפטי לממשלה, עמדה, אשר בבסיסה עדכון בדבר הקמת ועדה בין משרדית לבחינת סוגיית ריבית ההיוון, בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה. הועדה פרסמה טיוטת המלצות להערות הציבור. בית המשפט קיבל החלטה לדחות את מועד הדיון עד לאחר פרסום המלצות סופיות.

לאור עמדת היועץ המשפטי ודחיית הדיון בבית המשפט העליון עד לאחר פרסום המלצות סופיות חדלה הקבוצה מעדכון ריבית ההיוון, והחל מחודש דצמבר 2017 ריבית ההיוון המשמשת לאומדן התשלומים הצפויים לאחר 1 בינואר, 2020 נותרה ללא שינוי עד לתאריך הדוח בשיעור של 1.32%. יתרת ההפרשה שבוצעה כתוצאה משינוי ריבית ההיוון בענפי רכב חובה וחבויות נכון לתאריך הדוח הינה 282 מיליוני ש"ח.

יודגש כי בשלב זה קיימת אי ודאות בקשר להשפעת התיקון ומסקנות הועדה ככל שיישמו, על התחייבויות הקבוצה. לפיכך ייתכן כי התפתחות התביעות בעתיד, תהיה שונה משמעותית מאומדני הקבוצה והיא תידרש לעדכן את הערכותיה בסכומים מהותיים בהתאם. הקבוצה תמשיך לעקוב אחר ההתפתחויות בנושא ובהתאם תעדכן את הפרשותיה.

ב. שינויים בריביות

כתוצאה מהשינויים בעקום הריבית ופרמיית אי הנזילות והשפעתם על השווי ההוגן של הנכסים העומדים כנגד התחייבויות ביטוחיות, הגדילו חברות הביטוח המאוחדות בשנת הדוח את התחייבויותיהן הביטוחיות בסך של כ-10 מיליון ש"ח לפני מס (אשתקד סך של כ-29 מיליון ש"ח לפני מס).

ג. מרווח ביטחון ביישום שיטת "הנוהג המיטבי"

עמדת הממונה בדבר "נוהג מיטבי" כפי שפורסמה בשנת 2015 דרשה שימוש במודל חדש ולא מוכר לקביעת סכום המרווח הנדרש לאומדן הסתברות של רמת ביטחון של 75% לפחות ומשכך, מהימנות המודל הייתה נמוכה. הקבוצה יישמה ומיישמת את המודל באופן זהיר על מנת לבסס את רמת הביטחון כך שתהיה לפחות 75%. השנה, בחנה הקבוצה את אופן היישום של המודל לאחר צבירת ניסיון ובדיקת יציבות תוצאותיו, ובעקבות הניסיון שנצבר באמידת הסיכון הרנדומלי, תוך בחינת רמת האי-וודאות הכוללת בעתודות בכללותן, עודכן אופן יישום המודל, וכתוצאה ירד סכום המרווח בכ-24 מיליון ש"ח בשייר לפני מס.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

7. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

1. פירוט הרכב ההשקעות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר, 2018				
סה"כ	במטבע חוץ או		בש"ח לא צמוד	
	בהצמדה אליו	בש"ח צמוד למדד		
אלפי ש"ח				
1,579,433	540,064	-	1,039,369	מזומנים ושווי מזומנים
18,954,421	7,835,287	4,503,272	6,615,862	נכסים סחירים
6,206,074	2,143,142	2,984,626	1,078,306	נכסים בלתי סחירים
26,739,928	10,518,493	7,487,898	8,733,537	סך הכל הנכסים
ליום 31 בדצמבר, 2017				
סה"כ	במטבע חוץ או		בש"ח לא צמוד	
	בהצמדה אליו	בש"ח צמוד למדד		
אלפי ש"ח				
2,332,089	339,402	-	1,992,687	מזומנים ושווי מזומנים
16,781,094	6,701,723	4,040,540	6,038,831	נכסים סחירים
5,978,391	(1,475,214)	3,344,123	4,109,482	נכסים בלתי סחירים
25,091,574	5,565,911	7,384,663	12,141,000	סך הכל הנכסים

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

7. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ

דירוג מקומי *					
ליום 31 בדצמבר, 2018					
לא	נמוך	BBB	AA		
מדרג	מ - BBB	עד A	ומעלה	סה"כ (**)	
אלפי ש"ח					
4,455,011	-	-	-	4,455,011	נכסי חוב בארץ:
3,422,356	83,542	791	1,002,594	2,335,429	אגרות חוב ממשלתיות
3,699,439	703,003	-	947,126	2,049,310	נכסי חוב אחרים - סחירים
11,576,806	786,545	791	1,949,720	8,839,750	נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים
275,247	-	-	171,983	103,264	סך הכל נכסי חוב בארץ
					מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי (***)

(* המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מדורג". נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

(***) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של החברה.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

7. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ (המשך)

דירוג מקומי (*)					
ליום 31 בדצמבר, 2017					
לא	נמוך	BBB	AA		
מדורג	מ - BBB	עד A	ומעלה	סה"כ (**)	
אלפי ש"ח					
4,170,467	-	-	-	4,170,467	נכסי חוב בארץ:
2,674,307	62,687	2,433	807,264	1,801,923	אגרות חוב ממשלתיות
3,864,567	643,345	-	996,231	2,224,991	נכסי חוב אחרים - סחירים
					נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים
10,709,34					
1	706,032	2,433	1,803,495	8,197,381	סך הכל נכסי חוב בארץ
303,721	-	-	211,987	91,734	מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי (***)

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינם חברות הדירוג "מעלות" ו"מדורג". נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

(***) כל הסכומים המוצגים בשורה זו מייצגים נכסים שלא דורגו ע"י חברה חיצונית ודורגו ע"פ מודל הדירוג הפנימי של החברה.

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר, 2018					
לא מדורג	נמוך	BBB	A		
סה"כ (**)	מ - BBB	ומעלה			
אלפי ש"ח					
1,800,178	389,008	848,566	501,487	61,117	סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו-Fitch.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

באור 36: - ניהול סיכונים (המשך)

7. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל (המשך)

דירוג בינלאומי (*)				
ליום 31 בדצמבר, 2017				
סה"כ (**)	לא מדורג	נמוך		
		אלפי ש"ח	מ - BBB	BBB
				A ומעלה
1,210,075	231,288	412,266	558,046	8,475
<u>סך הכל נכסי חוב בחו"ל</u>				

(*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה S&P, Moody's ו-Fitch.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המרבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

א. יתרות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

ההרכב:

ליום 31 בדצמבר, 2018

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות (*)	אלפי ש"ח	
-	350,887		נכסי חוב בלתי סחירים
-	7,079		חייבים ויתרות חובה
8,493	1,167		זכאים ויתרות זכות

ליום 31 בדצמבר, 2017

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות (*)	אלפי ש"ח	
-	215,001		נכסי חוב בלתי סחירים
-	8,170		חייבים ויתרות חובה
8,226	1,048		זכאים ויתרות זכות

(*) להלן הרכב ההלוואות לחברות כלולות:

ליום 31 בדצמבר		מועד פרעון	% ריבית שנתית נקובה	מטבע ההלוואה	החברה
2017	2018				
אלפי ש"ח					
5,017	-	מרס 2018	4%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
20,116	-	מאי 2018	4%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
12,213	-	אוגוסט 2018	4%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
-	70,806	2025	5.25%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
-	36,620	2019 - 2023	3.11%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
-	20,136	2019 - 2020	3.13%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
-	9,112	2019 - 2023	3.22%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
-	32,844	2020	3.47%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
11,098	875	ינואר 2019	5%	ש"ח	אמפא קפיטל בע"מ
13,138	13,138	ינואר 2021	1.15% + פריים	ש"ח	אי.אר.אן ישראל בע"מ
-	21	ינואר 2024	ללא ריבית	ש"ח	ממפ"י סי.אס. ישראל ג'י פי
1,259	1,219	3-5 שנים	6%	דולר	MXR Development Ltd
29,236	32,998	4-6 שנים	3% + יוריבור	יורו	Yatelsis River Development LTD
63,931	66,742	3-5 שנים	6%	דולר	Yatelsis Development LTD
27,756	26,110	דצמבר 2020	5.423%	ליש"ט	Surrey Street Limited Partnership
14,369	16,558	דצמבר 2020	12%	ליש"ט	Surrey Street Limited Partnership
2,774	2,804	מאי 2024	10%	יורו	MMZ Properties B.V.
14,094	14,373	ספטמבר, נובמבר 2024	10%	יורו	MMZ Properties Haarlem B.V.
-	6,531	דצמבר 2023	4.17%	יורו	City Center Mengot sp. Z o.o
215,001	350,887				

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2018

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות	
אלפי ש"ח		
-	24,434	רווחים מהשקעות והכנסות מימון
-	2,613	הכנסות מדמי ניהול
-	27,047	

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2017

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות	
אלפי ש"ח		
-	16,894	רווחים מהשקעות והכנסות מימון
-	2,015	הכנסות ממתן שירותי ייעוץ
-	18,909	

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2016

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות	
אלפי ש"ח		
-	12,683	רווחים מהשקעות והכנסות מימון
-	164	הכנסות ממתן שירותי ייעוץ
-	12,847	

בעלי עניין ונושאי משרה בקבוצה עשויים לרכוש, מידי פעם, חוזי ביטוח, חוזי השקעה או מוצרים פיננסיים אחרים שהונפקו על ידי הקבוצה וזאת בתנאי שוק ובמהלך העסקים הרגיל.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2016		2017		2018	
סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח	
28,952	8	17,813	9	17,144	9

הטבות לטווח קצר

(1) תנאי כהונתו והעסקתו של מר ערן גריפל, המכהן כיו"ר דירקטוריון החברה (עסקה עם בעל השליטה בהתאם לסעיף 270(4) לחוק החברות

ביום 17 באוקטובר 2017, אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור הדירקטוריון מימים 28 ו- 31 באוגוסט 2017, בהתאמה) את הארכת תוקף תנאי כהונתו והעסקתו של ה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, כיו"ר דירקטוריון פעיל במשרה מלאה, בתוקף מיום 1 בדצמבר 2017, למשך 3 שנים, בהתאם להוראות סעיף 275(א1)(1) לחוק החברות. בגין כהונתו כיו"ר דירקטוריון פעיל של החברה במשרה מלאה, זכאי מר גריפל ל- 13 משכורת חודשיות בסך 125 אלף ש"ח (ברוטו), צמוד למדד המחירים לצרכן שפורסם ביום 15 בנובמבר 2014. כן זכאי מר גריפל להפרשות פנסיוניות וסוציאליות כמקובל (לרבות קרן השתלמות וביטוח אובדן כושר עבודה) וכן להוצאות אש"ל ואירוח, שימוש והחזקת קווי טלפון בבית, רכב ואחזקתו, טלפון נייד, 24 ימי חופשה, 30 ימי מחלה ודמי הבראה. המס החל בגין הוצאות אירוח, אש"ל וטלפון יגולם על ידי החברה. כמו כן, זכאי מר גריפל לתנאים נלווים נוספים כמקובל בקבוצה ובכלל זה, מנוי לעיתונים, ספרות מקצועית, חניה, בדיקת סקר רפואית וכדו'. בנוסף, למר גריפל הוענקו כתבי פטור והתחייבות לשיפוי בחברה ובחברות הבנות בהן הוא מכהן, במסגרת הענקת כתבי פטור ושיפוי לנושאי המשרה בחברה, וכן הוא נכלל בפוליסות ביטוח דירקטורים ונושאי משרה כמקובל בחברה. תנאי העסקתו של מר גריפל הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה. יצוין, כי מר גריפל איננו מקבל גמול נוסף בגין כהונתו כדירקטור בחברות נוספות בקבוצה, וימשיך לכהן בתפקידים האמורים, במקביל לכהונתו כיו"ר דירקטוריון החברה.

השכר ליו"ר הדירקטוריון, עמד על סך של 2,096 אלפי ש"ח, סך של 2,060 אלפי ש"ח ו- 2,267 אלפי ש"ח לשנים 2018, 2017 ו- 2016 בהתאמה.

(2) תנאי כהונתו והעסקתו של מר ארי קלמן מנכ"ל החברה, המכהן גם כיו"ר דירקטוריון מנורה ביטוח

ביום 27 באוגוסט, 2003, אישרו דירקטוריון החברה והאסיפה הכללית, את תנאי כהונתו והעסקתו של מנכ"ל החברה, המכהן גם כיו"ר הדירקטוריון במנורה ביטוח, ה"ה ארי קלמן לתקופה של 15 שנים החל מאוגוסט 2003 עם הודעה מוקדמת של 12 חודשים. לאחר המועד האמור, יחודש ההסכם אוטומטית לשנה בכל פעם אלא אם כן הודיע מי מהצדדים על אי חידושו. תנאי העסקתו של מנכ"ל החברה עולים בקנה אחד עם מדיניות התגמול של החברה בכפוף לסטיות לא מהותיות, וכן עם מדיניות התגמול של מנורה ביטוח, והינם בהתאם להוראות המעבר בחוזר גופים מוסדיים 2-9-2014, "מדיניות תגמול בגופים מוסדיים" החל על החברה (להלן: "חוזר התגמול"), הכל כמפורט להלן: על פי הסכם העסקה שבתוקף, זכאי המנכ"ל לשכר חודשי בסך 141 אלפי ש"ח, למענק שנתי מובטח בסך של 591 אלפי ש"ח (צמוד למדד יוני 2003), ללא הפרשות סוציאליות, ולתנאים נלווים כפי שנהוג למנהלים בדרגת משרתו. שכרו צמוד למדד בתוספת ריאלית של 1% לשנה, ואיננו כולל תגמול משתנה כלשהו. בנוסף, זכאי המנכ"ל, במקרה של סיום העסקה, להודעה מוקדמת של 12 חודשים. כמו כן, במקרה של סיום יחסי עובד מעביד (למעט במקרה של נסיבות פוטרות) יהא המנכ"ל המכהן זכאי לתוספת של 50% על מרכיב פיצויי הפיטורים שהיה מגיע לו על פי החוק בתוספת מרכיב פיצויי הפיטורים שיצטבר לזכותו בפוליסת ביטוח המנהלים שלו. בנוסף, במקרה של סיום יחסי עובד מעביד עקב פיטורים, יהיה זכאי המנכ"ל המכהן להמשך תשלום השכר והתנאים הנלווים לתקופה נוספת של 12 חודשים (מעבר לתקופת ההודעה המוקדמת האמורה לעיל) בתמורה להתחייבותו לאי תחרות במשך תקופה של שנתיים, וזאת כל עוד לא

באור 37 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(2) תנאי כהונתו והעסקתו של מר ארי קלמן מנכ"ל החברה, המכהן גם כיו"ר דירקטוריון מנורה ביטוח

מתקיימים בין העובד לבין צד ג' כלשהו יחסי עובד-מעביד. תנאי העסקתו של המנכ"ל הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה ומנורה ביטוח, למעט לעניין המענק הקבוע (חלף מענק משתנה), גידול ריאלי בשכר (חלף הצמדה למדד בלבד), תשלום בגין הודעה מוקדמת ובמקרה של פיטורים (בשל התחייבות לאי תחרות) לתקופה מצטברת של 24 חודש (חלף תקופת הודעה מוקדמת והסתגלות מצטברת של 16 חודשים).

במקביל ובנוסף להסכם ההעסקה אושרה תכנית מניות שעיקרה הקצאה של 4% ממניות מנורה ביטוח אשר הומרו, במהלך השנים, למניות החברה. יצוין, כי בחודש אוגוסט 2013, הבשילו מלוא המניות בהתאם לתכנית כאמור. נכון למועד זה, מחזיק מר קלמן ב- 1,719,034 מניות החברה, באמצעות נאמן, המהוות 2.72% מהונה המונפק והנפרע של החברה.

בחודש אוגוסט 2016, אישרה האסיפה הכללית של החברה עדכון למדיניות התגמול שלה (להלן: "מדיניות התגמול"). בהתאם לאמור בזימון האסיפה של החברה, מנכ"ל חברה, יהא זכאי לתנאי הבהונה שנקבעו בהסכם העסקתו כמפורט לעיל, אשר יחולו בכפוף למגבלות הקוגנטיות הקבועות בחוק לתגמול נושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016 (להלן: "חוק התגמול"), וזאת כל עוד לא יובא עדכון תנאי ההסכם לאישור בהתאם ובכפוף להוראות חוק התגמול. לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה למנכ"ל החברה, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימו יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבוע בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון "קטימה" כך שהתגמול המשתלם לו, לאחר מועד כניסת חוק התגמול לתוקף מיום 12 באוקטובר 2016 (להלן: "המועד הקובע"), לא יעלה על התקרה האמורה. יצוין, כי החברה ביצעה בדיקה לגבי התחייבויותיה בגין הסכמי העסקה שלה עובר לכניסת חוק התגמול לתוקף, ובהתאם הפרישה, ככל שהדבר נדרש.

עלות השכר למר קלמן, המכהן כמנכ"ל החברה, עמדה על סך של 2,744 אלפי ש"ח, סך של 2,755 אלפי ש"ח ו- 3,215 אלפי ש"ח לשנים 2017, 2018, ו-2016, בהתאמה.

(3) תנאי כהונה של קרוב משפחה של איש מפתח ניהולי

בחודש מרס 2016, אישרו ועדת הביקורת ודירקטוריון מנורה ביטוח, וכן ועדת הביקורת של החברה, בהתאמה, את תנאי כהונתו והעסקתו של מר מיכאל קלמן, בנו של מנכ"ל החברה ויו"ר מנורה ביטוח, כמשנה למנכ"ל ומנהל אגף אלמנטרי במנורה ביטוח, ובתוקף מחודש ינואר 2016. בהתאם להסכם ההעסקה, מר קלמן יהיה זכאי ל- 13 משכורות חודשיות בסך 65 אלפי ש"ח, צמוד, מדי שנה, למדד המחירים לצרכן, ולהודעה מוקדמת של 90 יום; הפרשות פנסיוניות וסוציאליות כמקובל (לרבות קרן השתלמות ואי כושר עבודה) וכן, לתנאים נלווים נוספים כפי שנהוג לבעלי תפקיד בדרגת משרתו, ובכלל זה, תשלום חלף העמדת רכב צמוד, בסך חודשי של 7 אלפי ש"ח, וכן לכתב התחייבות לשיפוי ולביטוח דירקטורים ונושאי משרה כמקובל לנושאי משרה במנורה ביטוח. בנוסף, זכאי מר קלמן לתגמול משתנה תלוי ביצועים, בהיקף של 4 משכורות חודשיות ("מענק מטרה") עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, וכן, בהתאם להחלטות האורגנים המוסמכים מחודש מרס 2018, למענק שימור בסך של 500 אלפי ש"ח לתקופה של 3 שנים, החל מחודש ינואר 2018, אשר ישולם בחודש מאי 2021 בהתקיים יחסי עובד מעביד עימו במועד האמור ולמעט בנסיבות פוטרות, והכל, בהתאם לתכנית תגמול השנתית ובאישור האורגנים המוסמכים.

בחודש ינואר 2019, אישרו ועדת הביקורת ודירקטוריון מנורה ביטוח, וכן ועדת הביקורת של החברה, בהתאמה, את עדכון שכרו החודשי ומענק המטרה (לעמידה ב- 100% יעדים) של מר מיכאל קלמן, לסך של 75 אלפי ש"ח ולהיקף של 5 משכורות חודשיות, בהתאמה, ובתוקף החל מחודש ינואר 2019, וזאת על רקע ובהמשך להרחבת תחום אחריותו בשל מיזוג אגף עסקים לתוך אגף האלמנטרי.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

(3) תנאי כהונה של קרוב משפחה של איש מפתח ניהולי (המשך)

תנאי העסקתו של מר קלמן הינם בהתאם למדיניות התגמול של מנורה ביטוח.

עלות השכר של מר קלמן עמדה על סך של 1,555 אלפי ש"ח, סך של 1,336 אלפי ש"ח ו- 1,500 אלפי ש"ח לשנים 2018, 2017, ו- 2016, בהתאמה.

(4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח, בשומרה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל

בחודש אוגוסט 2016, אישרה האסיפה הכללית עדכון למדיניות התגמול של החברה. אשר מתחשבת, בין היתר, במגבלות קוגנטיות הקבועות בחוק התגמול, כפי שיהיה מעת לעת. לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה למנכ"ל החברה, כמו גם למנהלים נוספים בקבוצה, כי לאור העובדה שהסכם ההעסקה הקיים עימם שבתוקף יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבועה בסעיף 2(א) לחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון "קטימה" כך שהתגמול המשתלם להם, ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף, לא יעלה על התקרה האמורה. לפרטים נוספים אודות מדיניות תגמול נושא משרה בחברה, ראו דוח זימון אסיפה כללית מיום 6 ביולי 2016 (אסמכתא 01-076591-2016).

נושאי המשרה בגופים המוסדיים בקבוצה, לרבות נושאי משרה המכהנים הן בחברה והן בחברות הבנות אשר הינן גופים מוסדיים, כפופים למדיניות התגמול אשר אומצה בחברות האמורות. יצוין, כי החברות הבנות פועלות לעדכון מדיניות התגמול, בהתאם לחוזרים, המתפרסמים בנושא זה, מעת לעת.

בחודש אפריל 2014, פורסם חוזר 2-9-2014, שעניינו מדיניות תגמול בגופים מוסדיים, החל, בין היתר, על החברות הבנות- מנורה ביטוח, שומרה ומנורה פנסיה וגמל (להלן: "חוזר התגמול" ו"הגופים המוסדיים").

בהתאם, אישרו האורגנים המוסמכים בגופים המוסדיים, מדיניות תגמול עדכנית העונה לדרישות החוזר כמפורט להלן (להלן: "מדיניות התגמול"). במדיניות הוגדרו, בין היתר, המטרות והשיקולים המרכזיים בקביעת מדיניות התגמול, שיעקרו מניעת תמריצים שיעודדו נטילת סיכונים שאינם עקביים עם יעדיו ארוכי הטווח של הגוף המוסדי, עם מדיניות ניהול הסיכונים שלו, ועם הצורך בניהול מושכל של כספי החוסכים באמצעותו; נקבעו עקרונות להתאמת תגמול לנושאי משרה ובעלי תפקיד מרכזי (כהגדרתם בחוזר) ועובדים המועסקים בפונקציות בקרה; נקבע יחס רצוי בין רכיב התגמול הקבוע לרכיב המשתנה לנושאי משרה; נקבעו טווחי שכר רצויים לנושאי משרה; נקבעו עקרונות להתאמה של רכיב משתנה, בין היתר, לסיכונים המהותיים בגופים המוסדיים; נקבעו עקרונות להגדרת תכנית מענקים שנתית, תנאי סף לחלוקתם, עקרונות על פיהם יחושב המענק השנתי תוך התחשבות, בין היתר, גם ביעדי תשואה למבוטחים ועמיתים ומנגנון דחיה של תשלום רכיב משתנה; נקבעו עקרונות ותקרות לתנאי סיום העסקה של בעל תפקיד מרכזי וכן כללים להשבה ו/או הפחתה של רכיב משתנה במקרים מסוימים.

מדיניות התגמול כאמור תחול על תגמול שיאושר החל ממועד אימוץ המדיניות, ואין בה כדי לפגוע בהתקשרויות קיימות, בכפוף להוראות המעבר שנקבעו בחוזר התגמול לעניין זה. מדיניות התגמול פורסמה במלואה באתרי האינטרנט של הגופים המוסדיים.

בשנת 2017, אישרו האורגנים המוסמכים בגופים המוסדיים, תיקון לקריטריונים הנוגעים למנגנון הדחיה של המענק השנתי שיעקרו בחינה של עמידה בתנאים המצטברים הבאים: 1. היעדר חריגה מדרישות ההון על פי ההסדר התחיקתי; 2. עמידה בשיעור ההחזקה הנדרש בנכסים נזילים על פי ההסדר התחיקתי; 3. וקימו של רווח מצרפי חיובי של החברה ב- 3 השנים האחרונות שקדמו לפרסום הדוחות הכספיים. במקרה של אי עמידה בכל היעדים המצטברים לעיל, תשלום מנת המענק הנדחה, ידחה לשנה העוקבת בכל פעם, אך לא יותר מ- 3 שנים קלנדריות רצופות.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח, בשומרה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

במקרה של אי עמידה פעם שלישית ברציפות בתנאים המצטברים הנ"ל, תבוטל הזכאות לתשלום מנת המענק הנדחה האמורה. השינוי כאמור בוצע, בין היתר, על רקע ניתוח השוואתי של מדיניות התגמול בחברות ביטוח אחרות, תוך שמירה על יעדי המדיניות לעניין זה ועמידה בהוראות הדין.

להלן פירוט בדבר שלבי יישום מדיניות התגמול של מנורה ביטוח לעניין הרכיב המשתנה:

שלב א' - בחינת עמידה ביעדי סף

תנאי הסף (תנאים מצטברים) לתשלום המענק בשנה מסוימת הינם:

1. עמידה ביעד הרווח הכולל לפני מס ומענקים של מנורה מבטחים החזקות, בנטרוול אירועים חריגים (בכפוף לאישור ועדת הביקורת והדירקטוריון), בשיעור של 75% לפחות, לפי חישוב ממוצע משוקלל (כאשר לשנה בגינה משולם המענק השנתי יינתן משקל של 50%, לשנה שלפניה משקל 30% ולשנה שלפניה משקל של 20%).
2. השגת תשואת רווח כולל על ידי מנורה מבטחים החזקות (לפי רווח כולל המיוחס לבעלי המניות) בשיעור של 7% ומעלה בשנת המענק. בתשואה של עד 4%, לא ישולם המענק השנתי, ובשיעור תשואה שבין 4% ל- 7%, ישולם חלק יחסי של המענק השנתי, על בסיס ליניארי, כאשר ב- 4% תשואה ישולם 4/7 מהמענק השנתי המחושב בהתאם למדיניות, ב- 5% ישולם 5/7 מהמענק המחושב וכן הלאה.
3. תשואה ריאלית חיובית (לפחות בגובה האינפלציה) עבור החוסכים, לפי ממוצע משוקלל (כאשר לשנה בגינה משולם המענק השנתי יינתן משקל של 50%, לשנה שלפניה משקל 30% ולשנה שלפניה משקל של 20%), בהתאם לתיק משוקלל (ביחס לנכסים צבורים בתחילת השנה) של קרן 'י שבניהול מנורה ביטוח והמסלול הכללי של מנורה מבטחים פנסיה (לשעבר - מבטחים החדשה) שבניהול מנורה מבטחים פנסיה וגמל (בנטרוול תשואה הנובעת מאג"ח מיועדות ו/או מאיזון אקטוארי).

במקרה של אי-עמידה בתנאי סף לתשלום המענק השנתי, יכול שישולם מענק בסך כספי מצטבר, שלא יעלה על 40% מסך מענקי המטרה של נושאי המשרה (סך התקציב). תשלום כאמור יבוצע בכפוף לעמידה של נושא המשרה בציון של 85% לפחות במדדים האישיים (ממוצע משוקלל כולל ציון הערכת מנהל). המענק השנתי כאמור לא יעלה על 75% ממענק המטרה של נושא המשרה, והינו כפוף לאישור ועדת הביקורת והדירקטוריון.

שלב ב' - חלוקת המענק לנושאי המשרה

לכל נושא משרה ובעל תפקיד מרכזי הכפופים למדיניות התגמול נקבע פוטנציאל מענק (להלן: "מענק מטרה") עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים ומענק מקסימלי לעמידה עודפת (עד 150%) ביעדים (להלן: "טווח המענק"), והכל כנגזרת של מספר משכורות.

לכל נושא משרה נקבעו רמות המדידה, הרכיבים הרלוונטיים והמשקל לכל רכיב. המדדים שעל פיהם יחושב המענק השנתי לכל נושא משרה שייכלל בתכנית המענקים, אופן הגדרתם, חישובם ומשקלותיהם יוגדרו מידי שנה ויאושרו על ידי האורגנים המוסמכים. המדדים שייקבעו יבוססו על ביצועים ברמות מדידה שונות, אשר ייתכן ויכללו - ביצועים ברמת החברה, האגף/היחידה וביצועים אישיים לרבות על פי הערכת מנהל, בהתאם למשקלות שנקבעו, תוך אבחנה בין מנהל עסקי לבין מנהל יחידת מטה לבין פונקציות בקרה, כאשר לכל מדד ייקבעו היעדים הרלוונטיים ומשקל אותו מדד בחישוב המענק. בכל מקרה, משקל מרכיב הערכת המנהל יהיה לא מהותי בהיקפו. המדדים לפיהם יחושב המענק עבור נושאי משרה שייכללו בתכנית המענקים, יהיו תלויים בעמידה בקריטריונים שנקבעו מראש;

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים (המשך)

4) מדיניות תגמול לנושאי משרה בכירה בחברה, במנורה ביטוח, בשומרה ביטוח ובמבטחים פנסיה וגמל (המשך)

הקריטריונים יהיו ניתנים למדידה ומשקלם של משתנים פיננסיים, משתני שוק ומשתנים חשבונאיים, בסך המענק השנתי יהיה (ככל הניתן) גבוה מ-50%. על אף האמור, אפשר כי חלק לא מהותי מהמענק השנתי יוענק על פי קריטריונים שאינם ניתנים למדידה, בהתחשב בתרומתו של נושא המשרה לחברה ולניהול כספי החוסכים באמצעותה (ככל שרלוונטי לתפקיד);

היחס בין הקריטריונים לעיל ישקף את מאפייני התפקיד ותחומי האחריות של בעל התפקיד המרכזי כאמור; הערכת הביצועים לפי הקריטריונים תהא מבוססת על מדדי ביצוע, ובכללם מדדי ביצוע ארוכי טווח וכן על מדדי יחוס והשוואה; תקופת המדידה של מענק שנתי התלוי בתוצאות ניהול השקעות החברה או של כספי חוסכים באמצעותה תהא שלוש שנים.

המענק לכל בעל תפקיד מרכזי, יחושב כמכפלה של הציון המשוקלל של מדדי החברה, המדדים האישיים (אגף/יחידה) והערכת המנהל, בהתאם למשקלות שנקבעו בתוכנית המענקים השנתית, במענק המטרה של נושא המשרה.

מדיניות התגמול המלאה של הגופים המוסדיים מפורסמת באתרי האינטרנט שלהם.

ד. הטבות לצדדים קשורים ולבעלי עניין אחרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2016		2017		2018	
סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח		אלפי ש"ח	
2,005	8	1,895	9	1,803	10

דמי ניהול לשאינם מועסקים בחברה או מטעמה

הגמול הניתן לדירקטורים בחברה, למעט הגמול לה"ה ערן גריפל, מהווה את הגמול המירבי בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), התש"ס - 2000, ובהתאם לדרגתה של החברה.

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ה. הכנסות והוצאות מצדדים קשורים ומבעלי עניין

חלק מפעילותה הכספית והביטוחית של הקבוצה נעשה עם צדדים קשורים ובעלי עניין במהלך העסקים הרגיל ובמחירי שוק. במהלך שנת 2018, נערכו עסקאות שונות עבור נושאי משרה, ובכלל זה, עבור בעל השליטה וקרוביו. כל העסקאות הנ"ל נעשו במהלך העסקים הרגיל ובתנאי שוק מקובלים והינן גם בגדר "עסקאות זניחות" בהתאם לקריטריונים שקבע הדירקטוריון לעניין זה. יצוין, כי בהתאם להוראות סעיפים 117(א) ו- 117(א2) לחוק החברות, התשנ"ט-1999 (להלן: "חוק החברות") ובהתאם לתקנון החברה, אישרה, בחודש נובמבר 2017 בתוקף לשנת 2018, ועדת הביקורת של מנורה ביטוח, ושל החברה, כי עסקאות כנ"ל בהיותן עסקאות במהלך העסקים הרגיל ובתנאי "ישירים" (תנאים הניתנים באופן כללי לעובדי מנורה ביטוח) הינן בגדר סוג של עסקאות שאינן חריגות ואשר הטיפול בהן יעשה בהתאם לנהלי עסקאות בעלי עניין, ללא צורך באישור פרטני.

יצוין, כי בין החברה לחברות קשורות שלה או בין חברות קשורות של החברה לבין עצמן מתקיימות מעת לעת עסקאות מסוגים שונים, לרבות ערבויות, הסכמי ניהול ומתן שירותים, הלוואות והסכמי נשיאה בהוצאות. יתרות שטרם נפרעו לתום השנה אינן מובטחות ויישובן נעשה במזמן. לשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2018, 2017 ו- 2016 החברה לא רשמה כל הפרשה לחובות מסופקים בגין סכומים לקבל מצדדים קשורים.

עסקאות זניחות

בהתאם לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970 (להלן: "תקנות הדיווח"). חלה על חברות ציבוריות חובת דיווח בקשר עם עסקאות עם בעל שליטה או בקשר לעסקאות עם אדם אחר שלבעל השליטה יש בהן עניין אישי (להלן: "עסקאות בעל שליטה"), גם לעניין עסקאות שאינן עסקאות חריגות כהגדרתן בחוק החברות, זאת למעט עסקאות שנקבע בדוחות הכספיים האחרונים כי הינן זניחות בהתאם לתקנה 41 לתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), תש"ע-2010. יצוין, כי לעניין חובת הגילוי בדוחות כספיים של חברות הביטוח בקבוצה חלות תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, אשר לגביהן לא קיימת הוראת חוק מקבילה בדבר גילוי אודות עסקאות זניחות.

בחודש נובמבר 2018, אשררו ועדת הביקורת ודירקטוריון החברה, בהתאמה, את הכללים והמבחנים להגדרת רף הזניחות לעניין עסקאות בעל שליטה, אשר יהיה משותף הן לעניין חובת הדיווח בהתאם להוראות הדין הרלבנטי והן לעניין חובת הגילוי בדוחות הכספיים, כלהלן - עסקה של החברה וחברות מאוחדות וקשורות שלה (להלן: "חברה מוחזקת") עם בעל השליטה או עסקה עם אדם אחר שלבעל השליטה יש בה עניין אישי (להלן: "עסקה"), תחשב כעסקה זניחה, אם יתקיימו בה כל התנאים הבאים:

העסקה הינה במהלך העסקים הרגיל ואיננה עסקה חריגה, כמשמעות המונח בחוק החברות. השפעת העסקה על היחס הרלבנטי, כמפורט להלן, הינה בשיעור כמפורט לצידו, שיחושב על בסיס הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה שפורסמו טרום העסקה ובלבד שהשפעת העסקה או שוויה לא יעלו על סך של 5 מיליוני ש"ח:

יחס נכסים - היקף הנכסים נשוא העסקה (נכסים נרכשים או נמכרים) חלקי סך הנכסים - 1 פרומיל;
יחס התחייבויות - ההתחייבויות נשוא האירוע חלקי סך ההתחייבויות לרבות התחייבויות ביטוחיות - 1 פרומיל;

יחס הון עצמי - הגידול או הקיטון בהון העצמי חלקי ההון העצמי - 1 פרומיל;
יחס פרמיות - הפרמיות נשוא האירוע חלקי סך הפרמיות השנתיות במגזר הפעילות הרלוונטי (ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח, בריאות, ביטוח כללי, שירותים פיננסיים וכדו'), כשהן מחושבות על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים - 1%;
יחס הכנסות משירותים שונים - היקף הכנסות נשוא האירוע חלקי סך ההכנסות השנתיות הממוצעות בשלוש השנים האחרונות, מחושבות על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים - 1 פרומיל;

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

(ה) הכנסות והוצאות מצדדים קשורים ומבעלי עניין (המשך)

עסקאות זניחות (המשך)

יחס הוצאות בגין שירותים שונים - היקף ההוצאות נשוא האירוע חלקי הוצאות הנהלה וכלליות (לפני יחוס להוצאות רכישה ולהוצאות עקיפות ליישוב תביעות) השנתיות כשהן מחושבות על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים - 1 פרומיל;
יחס רווחים - הרווחים או ההפסדים המשויכים לאירוע חלקי הרווח או ההפסד השנתי הכולל לתקופה (לרבות שינויים בקרנות הון) הממוצע בשלוש השנים האחרונות, מחושב על בסיס 12 הרבעונים האחרונים שפורסמו לגביהם דוחות כספיים סקורים או מבוקרים - 1%.
מבלי לפגוע בצורך להעריך עבור כל אירוע שזניחותו נבחנת, אילו מהמדדים לעיל הינם רלבנטיים, ייחשבו המדדים הבאים כרלבנטיים לעסקאות המפורטות להלן:

רכישת נכס - יחס נכסים;

מכירת נכס - יחס רווחים, יחס נכסים;

רכישה או מכירה של ביטוח או ביטוח משנה - יחס פרמיות;

עסקה למתן או קבלת שירותים - יחס הכנסות, יחס הוצאות, יחס רווחים (בהתאם לרווח הצפוי מהעסקה), לפי העניין.

במקרים בהם, לפי שיקול דעת נושא המשרה הרלבנטי בחברה, כל אמות המידה הנ"ל אינן רלבנטיות או ברות יישום לבחינת זניחותה של עסקה כאמור, תיבחן העסקה בהתאם לאמת מידה רלבנטית שתיקבע על ידי מנהל הכספים בחברה ובלבד שהיחס לא יעלה על שיעור של 1%.

במידה שמדובר בעסקה הנוגעת לחברה מוחזקת, בחינת הזניחות תעשה ביחס לפרמטרים הרלבנטיים לחברה המוחזקת, ואולם, עסקה של חברה מוחזקת אשר יש לסווגה כעסקה לא זניחה בחברה המוחזקת, עשויה להיות מסווגת כעסקה זניחה על פי אמות המידה הרלבנטיות ברמת החברה.

העסקה הינה זניחה גם מבחינה איכותית ביחס לפעילותה של הקבוצה. בחינת השיקולים האיכותיים של עסקה כאמור עשויה להוביל לכך שעסקה תסווג ככזו שאינה זניחה אף על פי שעל פי בחינה כמותית כנזכר לעיל, היא נמצאה כעסקה זניחה למשל (וכדוגמה בלבד) אם כרוכים בעסקה סיכונים, סיכויים ו/או חשיפות משמעותיות, או אם העסקה נתפסת כאירוע משמעותי על ידי הנהלת החברה. לצרכי דיווח מיידית, תיבחן זניחותה של עסקה על בסיס העסקה המסוימת הבודדת. לצרכי דיווח במסגרת דוחות כספיים ותשקיפים, תיבחן זניחותה של עסקה על בסיס שנתי, תוך צירוף כלל עסקאות מאותו סוג עם הצד הרלבנטי או עם תאגידים בשליטתו.

עסקאות נפרדות, אשר מתקיימת ביניהן תלות כך שבפועל הינן חלק מאותה התקשרות יבחנו כעסקה אחת.

ועדת ביקורת ודירקטוריון החברה יבחנו את הצורך בעדכון מבחני הזניחות כאמור, מעת לעת, בשים לב לעסקאות מסוג זה בהן מתקשרת החברה ו/או החברות המוחזקות ובשל שינויים בהוראות דין רלבנטיות.

(ו) ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה

בחודש אוגוסט 2016, באישור ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מכוח תקנות ההקלות, אושרה התקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה, לרבות עבור בעל השליטה בחברה, ובחברות הבנות בקבוצה, עד ליום 31 ביולי 2017, בגבול אחריות מצטבר לקבוצת מנורה מבטחים כולה בגובה של 110 מיליון דולר, המורכב מפוליסת בסיס בסך 15 מיליון דולר לחברה ולחברות הבנות שלה, וכיסוי משותף בפוליסת מטריה, לכלל החטיבות בקבוצת מנורה מבטחים בגבול אחריות כולל של 95 מיליון דולר נוספים. ראה דיווח מידי מיום 18 באוגוסט 2016 (אסמכתא: 2016-01-106237).

בחודש אוגוסט 2017, באישור ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מכוח תקנות ההקלות, אושרה התקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה בחברה, לרבות עבור בעל השליטה בחברה, ובחברות הבנות בקבוצה, עד ליום 31 ביולי 2018 בתנאים כמפורט לעיל. לפרטים נוספים ראה דיווח מידי מיום 31 באוגוסט 2017 (אסמכתא: 2017-01-088620).

בחודש אוגוסט 2018, באישור ועדת התגמול ודירקטוריון החברה מכוח תקנות ההקלות, אושרה התקשרות בפוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה בחברה, לרבות עבור בעל השליטה בחברה, ובחברות הבנות בקבוצה, עד ליום 31 ביולי 2019 בתנאים כמפורט לעיל. לפרטים נוספים ראה דיווח מידי מיום 23 באוגוסט 2018 (אסמכתא: 2018-01-078205).

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ז) הענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי נושאי משרה, דירקטורים ולבעל השליטה

א. ביום 13 בנובמבר 2002, אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר קבלת אישור הדירקטוריון, מיום 29 באוגוסט 2002, מתן כתב פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה בחברה, ובכללם בעל השליטה דאז, בכפוף להוראות חוק החברות. סכום השיפוי למקבלי השיפוי, במצטבר, לא יעלה על 25 מיליון דולר ארה"ב לנושא משרה ו- 30 מיליון דולר ארה"ב לאירוע, כולל סכום הביטוח שבפוליסת הביטוח. ראה גם דיווח מידי מיום 11 בספטמבר, 2002.

ב. ביום 24 בנובמבר, 2005 וביום 22 בינואר, 2007 אישרה האסיפה הכללית של החברה, לאחר קבלת אישור ועדת הביקורת (מימים 30 באוגוסט, 2005 ו- 29 בנובמבר, 2006) ואישור הדירקטוריון (מימים 30 באוגוסט, 2005 ו- 29 בנובמבר, 2006, בהתאמה), ואישורי האורגנים המוסמכים בחברות הבנות, לפי העניין, מתן כתב פטור והתחייבות לשיפוי לדירקטורים ונושאי משרה בחברה ובכללם בעל השליטה דאז וקרוביו, הגב' ניבה גורביץ' אשר כיהנה באותה עת כדירקטורית בחברה ומר ערן גריפל, המכהן כיום כיו"ר דירקטוריון החברה אשר הינם מבעלי השליטה בחברה, וכן מתן כתב פטור ושיפוי בחברות בנות של החברה, בהם הם כיהנו ו/או מכהנים כנושאי משרה. כתב הפטור שהעניקה החברה הינו בהתאם למגבלות שנקבעו לעניין זה בחוק החברות ואילו ההתחייבות לשיפוי מוגבלת לסך של 25 מיליון דולר לנושא משרה ול- 30 מיליון דולר לכלל מקבלי השיפוי באירוע בודד ובכל מקרה, לא יעלה השיפוי על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוח הכספי שלה ערב מתן השיפוי (להלן: "מגבלות סכומי השיפוי").

ג. ביום 5 בינואר 2012 אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת הביקורת ביום 21 בנובמבר 2011 ואישור הדירקטוריון בימים 24 בנובמבר, 2011 וביום 29 בדצמבר, 2011, וכן לאחר קבלת אישור האורגנים המוסמכים של מנורה ביטוח ושל מנורה פנסיה וגמל, לפי העניין) לתקן את תקנון החברה בעניינים שונים ובכלל זה, לעניין הרחבת החבויות ו/או ההוצאות בגינן תהיה החברה רשאית להעניק שיפוי ו/או ביטוח לדירקטורים ונושאי משרה בנוגע להליכים מנהליים שונים בהתאם להוראות חוק ייעול הליכי אכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 וחוק הגברת האכיפה בשוק ההון (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011, ובהתאם אישרה:

1) הענקת כתב שיפוי חדש, על ידי מנורה ביטוח, לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה בחברה דאז בגין כהונתו כדירקטור במנורה ביטוח (להלן בסעיף זה: "כתב השיפוי החדש"). כתב השיפוי החדש הינו בהתאם למגבלות סכומי השיפוי כמפורט בסעיף ב' לעיל. בכל מקרה, סכום השיפוי (נטו) לאחר הפחתות של תגמולי ביטוח ששולמו בגין אותו אירוע על פי פוליסות ביטוח נושאי משרה שרכשה החברה, לפי שיקול דעתה, אם רכשה, או בשל סכום השיפוי ששולם על ידי החברה בגין אותו אירוע מכוח כתבי שיפוי קודמים שהוענקו למר גריפל, לא יעלה, בכל מקרה, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוח הכספי שלה, ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי החדש נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק) לה"ה ערן גריפל, והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם, סך התחייבויות מנורה ביטוח לשיפוי לא יעלה בסכום על האמור בכתב השיפוי החדש;

2) הענקת כתב שיפוי חדש לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה דאז, בגין כהונתו כמנכ"ל מנורה מבטחים נדל"ן. על פי כתב השיפוי החדש סכום השיפוי שבו תחוב החברה כלפי מר גריפל בגין אירוע אחד, יחד עם כל סכום שהינו זכאי לקבל ממי מהחברות הנמנות על קבוצת מנורה מכוח כתב שיפוי, בגין אותו אירוע, לא יעלה על 3 מיליון דולר. כמו כן, סכום השיפוי הכולל והמצטבר שבו תחוב החברה לכלל מקבלי השיפוי לאחר הפחתת תגמולי ביטוח ו/או עשויים היו להשתלם למר גריפל למר גריפל ו/או לכלל מקבלי השיפוי ו/או עשויים היו להשתלם למר גריפל ו/או לכלל מקבלי השיפוי, לא יעלה בכל מקרה, לאירוע בודד ו/או במצטבר לאירועים שונים, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים שלה ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי החדש נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק) למר גריפל והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם סך התחייבויות החברה לשיפוי לא תעלינה בסכומם על האמור בכתב השיפוי החדש;

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ז) הענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי נושאי משרה, דירקטורים ולבעל השליטה (המשך)

ג. (המשך)

3) הענקת כתב שיפוי חדש לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה דאז בגין כהונתו כדירקטור במנורה מבטחים פיננסים. על פי כתב השיפוי החדש סכום השיפוי הכולל והמצטבר שבו תחוב החברה בגין אירוע אחד, יחד עם כל סכום מכוח כתב שיפוי שבו תחוב מי מהחברות הנמנות על קבוצת מנורה-מבטחים, בגין אותו אירוע לכלל נושאי המשרה לא יעלה על 30 מיליון דולר. סכום השיפוי שבו תחוב החברה כלפי מר גריפל בגין אירוע אחד, יחד עם כל סכום שהינו זכאי לקבל ממי מהחברות הנמנות על קבוצת מנורה מכוח כתב שיפוי, בגין אותו אירוע, לא יעלה על 3 מיליון דולר. כמו כן, סכום השיפוי הכולל והמצטבר שבו תחוב החברה לכלל מקבלי השיפוי לאחר הפחתת תגמולי ביטוח ו/או סכומי שיפוי מצד ג' ששולמו למר גריפל ו/או לכלל מקבלי השיפוי ו/או עשויים היו להשתלם למר גריפל ו/או לכלל מקבלי השיפוי, לא יעלה בכל מקרה, לאירוע בודד ו/או במצטבר לאירועים שונים, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים שלה ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי החדש נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק) למר גריפל והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם סך התחייבויות החברה לשיפוי לא תעלינה בסכומם על האמור בכתב השיפוי החדש;

4) הענקת כתב שיפוי לה"ה ערן גריפל, קרובו של בעל השליטה דאז, בגין כהונתו כיו"ר דירקטוריון מבטחים פנסיה וגמל. על פי כתב השיפוי, היקף השיפוי אשר יינתן לכל נושאי המשרה במבטחים פנסיה וגמל לא יעלה על 20 מיליון דולר, ובכל מקרה לא יעלה על 25% מההון העצמי של מבטחים פנסיה וגמל ערב מתן השיפוי. כתב השיפוי נועד להוסיף ולא לגרוע מכל כתב שיפוי קודם אשר הוענק (ככל שהוענק) לה"ה ערן גריפל והכל בהתאם למותר על פי דין ואולם, סך התחייבויות מבטחים פנסיה וגמל לשיפוי לא יעלה בסכומם על האמור בכתב השיפוי החדש.

ד. ביום 4 בינואר 2015, וכחלק מאישור תנאי העסקתו של ה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, כיו"ר דירקטוריון החברה, אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור הדירקטוריון, מימים 23 בנובמבר, 2014 ו- 26 בנובמבר, 2014, בהתאמה), מתן כתבי התחייבות לשיפוי מהחברה ומהחברות הבנות שלה בהן הוא מכהן כדירקטור (מנורה ביטוח; מבטחים פנסיה וגמל, מנורה נדל"ן ומנורה פיננסיים), בנוסחים המקובלים ליתר נושאי המשרה בחברות, כמפורט לעיל.

ה. ביום 4 באוגוסט, 2015, אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור הדירקטוריון, מימים 21 ביוני, 2015 ו- 29 ביוני, 2015, בהתאמה) -

1) הענקת כתב פטור לה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, המכהן כיו"ר דירקטוריון החברה. כתב הפטור זהה לזה שהוענק ליתר חברי הדירקטוריון ונושאי המשרה בחברה. בהתאם לכתב הפטור ובכפוף להוראות סעיפים 259 ו-263 לחוק החברות, וכל הוראת דין שתבוא במקומם, החברה התחייבה לפטור את מר גריפל מכל אחריות כלפיה, כולה או מקצתה, בשל נזק עקב הפרת חובת הזהירות כלפיה, במידה המרבית המותרת, למעט בשל הפרת חובת זהירות בחלוקה, כהגדרת המונח בחוק החברות. כמו כן, כתב הפטור אינו כולל פטור למר גריפל מאחריותו כלפי החברה על החלטה או עסקה שלבעל השליטה או לנושא משרה בחברה יש בה עניין אישי;

2) הענקת כתב שיפוי לה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, המכהן כיו"ר דירקטוריון החברה. כתב השיפוי שהוענק זהה לזה שהוענק ליתר חברי דירקטוריון ונושאי המשרה בחברה. בהתאם לכתב השיפוי ובכפוף להוראות הדין, התחייבה החברה לשפות את מר גריפל בשל כל חבות או הוצאה, שתוטל עליו ו/או שיוציא עקב פעולות שעשה (לרבות פעולות שנעשו לפני תאריך מתן כתב השיפוי) כאמור לעיל ו/או שיעשה, בתוקף היותו נושא משרה בחברה, הקשורות, במישרין או בעקיפין, לאחד או יותר מסוגי האירועים המפורטים בכתב השיפוי או כל חלק מהם או כל הקשור בהם. יצוין, כי סכום השיפוי (נטו) הכולל שתשלם החברה לכל נושאי המשרה בחברה, במצטבר, על פי כל כתבי השיפוי שהוצאו ויוצאו לנושאי המשרה על ידי החברה לא יעלה, בכל מקרה, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוח הכספי שלה ערב מתן השיפוי;

באור 37: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ז) הענקת כתבי פטור והתחייבות לשיפוי נושאי משרה, דירקטורים ולבעל השליטה (המשך)

ה. (המשך)

3) הענקת כתבי פטור ושיפוי לה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, בחברות הבנות של החברה בהם מכהן ו/או יכהן מר גריפל, בכפוף לאישור מתן כתבי פטור ושיפוי, כאמור, על ידי האורגנים המוסמכים לכך בחברות הבנות האמורות.

4) הענקת כתבי פטור מאחריות והתחייבות לשיפוי לדירקטורים המכהנים בחברה;

5) הענקת כתב פטור לה"ה ארי קלמן, המכהן כמנכ"ל החברה. כתב הפטור שהוענק זה לזה שהוענק ליתר חברי דירקטוריון ונושאי המשרה בחברה. בהתאם לכתב הפטור ובכפוף להוראות סעיפים 259 ו-263 לחוק החברות, וכל הוראת דין שתבוא במקומם, החברה התחייבה לפטור את מר קלמן מכל אחריות כלפיה, כולה או מקצתה, בשל נזק עקב הפרת חובת הזהירות כלפיה במידה המרבית המותרת למעט בשל הפרת חובת זהירות בחלוקה, כהגדרת המונח בחוק החברות. כמו כן, כתב הפטור אינו כולל פטור למר קלמן מאחריותו כלפי החברה על החלטה או עסקה שלבעל השליטה או לנושא משרה בחברה יש בה עניין אישי;

6) הענקת כתב שיפוי לה"ה ארי קלמן, המכהן כמנכ"ל החברה. כתב השיפוי שהוענק זה לזה שהוענק לחברי דירקטוריון וליתר נושאי המשרה בחברה. בהתאם לכתב השיפוי ובכפוף להוראות הדין, התחייבה החברה לשפות את מר קלמן בשל כל חבות או הוצאה, שתוטל עליו ו/או שיוציא עקב פעולות שעשה (לרבות פעולות שנעשו לפני תאריך מתן כתב השיפוי) כאמור לעיל ו/או שיעשה, בתוקף היותו נושא משרה בחברה, הקשורות, במישרין או בעקיפין, לאחד או יותר מסוגי האירועים המפורטים בכתב השיפוי או כל חלק מהם או כל הקשור בהם. יצוין, כי סכום השיפוי (נטו) הכולל שתשלם החברה לכל נושאי המשרה בחברה, במצטבר, על פי כל כתבי השיפוי שהוצאו ויוצאו להם על ידי החברה לא יעלה, בכל מקרה, על 25% מההון העצמי של החברה לפי הדוחות הכספיים שלה ערב מתן השיפוי;

7) אישור הענקת כתבי פטור ושיפוי לה"ה ארי קלמן, בחברות בנות של החברה בהם מכהן ו/או יכהן מר קלמן, בכפוף לאישור מתן כתבי פטור ושיפוי, כאמור, על ידי האורגנים המוסמכים לכך בחברות הבנות האמורות.

1. ביום 17 באוקטובר 2017, וכחלק מאישור תנאי כהונה והעסקה של ה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה, כיו"ר דירקטוריון החברה, אישרה האסיפה הכללית של החברה (לאחר קבלת אישור ועדת התגמול ואישור הדירקטוריון, מימים 28 ו-31 באוגוסט 2017, בהתאמה), הארכת תוקף כתבי פטור וכתבי התחייבות לשיפוי מהחברה ובחברות הבנות שלה בהן הוא מכהן כדירקטור (כיו"ר מנורה פנסיה וגמל, כדירקטור במנורה ביטוח ומנורה נדל"ן), בנוסחים המקובלים ליתר נושאי המשרה בחברות, כמפורט לעיל.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות

בשנים האחרונות ניכר גידול משמעותי בהיקף הבקשות לאישור תובענות ייצוגיות המוגשות נגד הקבוצה ובכמות התובענות שהוכרו כייצוגיות. זאת, כחלק מגידול כללי של בקשות לאישור תובענות כייצוגיות בכלל, לרבות כנגד חברות העוסקות בתחומי העיסוק של הקבוצה, אשר נובע בעיקרו מחקיקת חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006 ("חוק תובענות ייצוגיות"). מגמה זו מגדילה באופן מהותי את פוטנציאל החשיפה של הקבוצה להפסדים במקרה של אישור תביעה כייצוגית כנגדה.

בקשה לאישור תובענה כייצוגית ניתן להגיש בתביעה מהסוג כמפורט בחוק האמור או בעניין שנקבע בהוראת חוק מפורשת אחרת כי ניתן להגיש בגינה תובענה ייצוגית. יצוין, כי החל משנת 2006, ההגדרה של תביעה שבגינה ניתן להגיש בקשה לאישורה כייצוגית כלפי חברות הקבוצה, הינה הגדרה רחבה הכוללת כל עניין שבין חברת ללקוח, בין אם הצדדים התקשרו בעסקה ובין אם לאו. על מנת שבקשה לאישור תובענה ייצוגית תאושר על התובע הייצוגי להוכיח, בין היתר: (1) קיומה של עילת תביעה אישית (2) כי העילה מבוססת דיה כדי כך שמתקיים סיכוי לכאורה לזכיית התובע בתביעתו (3) כי עילת התביעה מעוררת שאלה מהותית של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה המיוצגת וקיימת אפשרות סבירה שהשאלות המשותפות יוכרעו לטובת הקבוצה (4) התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת לבירור המחלוקת (5) התאמת התובע ובא כוחו לייצג את הקבוצה המיוצגת.

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות מוגשות באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות. ההליך הדיוני בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות נחלק לשני שלבים עיקריים: ראשית, שלב הדיון בבקשה לאישור התובענה כייצוגית ("בקשת האישור" ו- "שלב האישור", בהתאמה). במידה ובקשת האישור נדחת באופן חלוט - תם שלב הדיון ברמה הייצוגית. על החלטה בשלב האישור ניתן להגיש בקשת רשות ערעור לערכאות הערעור. בשלב השני, במידה ובקשת האישור מתקבלת, תתברר התובענה הייצוגית לגופה ("שלב התובענה כייצוגית"). על פסק דין בשלב התובענה כייצוגית ניתן להגיש ערעור לערכאות הערעור.

במסגרת המנגנון לפי חוק תובענות ייצוגיות קיימים, בין היתר, גם הסדרים ספציפיים לעניין הסכמי פשרה, הן בשלב האישור והן בשלב התובענה כייצוגית, וכן הסדרים לעניין הסתלקות התובע מבקשת האישור או מהתובענה הייצוגית.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות אשר בהם, להערכת ההנהלה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות תתקבלנה וההליך ידחה (לגופו או, במקרה של תובענה ייצוגית, ידחה בית המשפט את אישורה כייצוגית), לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים. בהליכים אשר בהם, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות, כולן או חלקן ידחו, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על ידי החברה ו/או החברות המאוחדות. בהליכים אשר מצויים בשלב ראשוני ולא ניתן להעריך את סיכויי ההליך, לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים (ראה סעיף 1 א"ס"ק 3, 6-22, סעיף 2 א"ס"ק 12-1 וסעיף 3 א"ס"ק 1 להלן). במקרה בו, במי מההליכים יש לחברה ו/או לחברות מאוחדות נכונות לפשרה, נכללה הפרשה בגובה הנכונות לפשרה, וזאת אף אם יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות תתקבלנה או שההליך מצוי בשלב שבו לא ניתן להעריך את סיכויי ההליך.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המתוארות בסעיף 1 א"ס"ק 1, 2, 4 ו-5 להלן, אשר אושרו (במלואן או בחלקן) כייצוגיות על ידי בית המשפט המחוזי או על ידי בית הדין האזורי לעבודה, בהתאם לעניין, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על ידי החברה ו/או החברות המאוחדות, אלא אם להערכת ההנהלה, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, יותר סביר מאשר לא ("more likely than not") כי טענות ההגנה של החברה ו/או חברות מאוחדות בתביעה לגופה תתקבלנה והתובענה, אף אם תנוהל כתובענה ייצוגית, תידחה.

יצוין, כי לעניין באור זה, תובענה ובקשה לאישורה כייצוגית תיחשב כמהותית אם הסכום הנתבע בה, עולה על סך של 15 מיליוני ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות:

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
1.	01/2008 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	הטענה הינה גבייה ביתר ושלא כדין לכאורה של מרכיב תשלום בפוליסות המכונה "תת שנתיות". עילות תביעה: הפרת הוראות הדין הרלבנטיות, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים עיקריים מבוקשים: החזר סכום התת שנתיות שנגבה שלא כדין, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן.	כל מבוטח אשר נגבה ממנו בגין מרכיב תשלום המכונה "תת שנתיות", ובסכום הנסיבות החורגים מהוראות הדין.	ביום 19 ביולי 2016, החליט בית המשפט המחוזי לאשר את התובענה כתובענה ייצוגית. עילת התביעה העיקרית שאושרה היא עשיית עושר ולא במשפט, תוך דחיית עילות נטענות נוספות. הסעד המבוקש הינו החזר הסכומים שנגבו שלא כדין בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה וצו עשה המורה לנתבעת לתקן את התנהלותה. ביום 26 בספטמבר 2016, הגיש התובע ערעור לבית המשפט העליון בדבר דחיית הטענה הפרטנית כנגד חלק מהמשיבות (ובכללן מנורה ביטוח), שעניינה גביית "תת שנתיות" בשיעור העולה (לפי הטענה) על המותר בדין. הערעור, כאמור, מצוי בשלב הסיכומים. ביום 3 בנובמבר 2016, הגיש המבקש כתב תביעה מתוקן. ביום 15 בדצמבר 2016, הגישה מנורה ביטוח בקשת רשות ערעור על ההחלטה לאשר את התובענה כייצוגית. ביום 8 בינואר 2017, הגישו המשיבות כתב הגנה. ביום 29 במרס, 2017 ובהמשך לבקשת עיכוב ביצוע שהגישה מנורה ביטוח, קבע בית המשפט העליון כי הדיון בערכאה הדיונית יעוכב עד להכרעה בבר"ע ובערעור. ביום 31 במאי 2018, ניתן פסק דין המקבל את הבר"ע ודוחה את הערעור ואולם, ביום 26 ביוני 2018 הגיש התובע בקשה לדיון נוסף בפסק הדין.	כ- 2.3 מיליארד ש"ח, בגין תקופה של 7 השנים האחרונות. מתוכם יוחסו למנורה ביטוח
229	כ- מיליון ש"ח.					

(1) תאריך הגשת התובענות והבקשות הינו התאריך המקורי בו הוגשו. הערכאה המצוינת הינה הערכאה בה הוגש ההליך במקור.

(2) מבוסס על הקבוצה אותה ביקש התובע לייצג לפי כתב התביעה, המהווה בסיס לאומדן סכום התובענה.

(3) סכום התביעה המפורט לעיל הינו הסכום שהוערך ע"י התובע בעת הגשת התובענה. הסכומים הנקובים בתובענות מוערכים ע"י התובע בהתאם לאומדנים של הקבוצה אותה הוא מבקש לייצג. ישנן תובענות בהן התובע לא נקב בסכום תביעה, ועל כן לא צוין. ככל וצוין על ידי התובע סכום שיוחס לחברה, קיימת התייחסות מפורשת.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
2.	04/2008 בי"ד אזורי לעבודה י-ם	מבוטחות בביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	הפליה לרעה לכאורה של נשים במסגרת פוליסות "ביטוחי מנהלים" וזאת על ידי הענקת גמלא חודשית נמוכה לנשים מבוטחות, בהגיען לגיל פרישה, מזו שמקבל מבוטח זכר בעל נתונים זהים, בנימוק כי תוחלת החיים של נשים גבוהה יותר אך גביית פרמיית "ריסק" בשיעור זהה לזה שנגבה מהגברים, על אף ששיעורי התמותה הנמוכים יותר של נשים. עילות תביעה: הפליה אסורה מאחר והנתבעת מבחינה בין המגדרים כאשר ההבחנה פועלת לטובתה. סעדים עיקריים מבוקשים: קביעה כי: א) ההפליה בה נהגת הנתבעת, לפי הטענה, מנוגדת לדין, וכל הוראה בפוליסה ו/או כל פעולה מכוחה של הפליה זו - בטלות ומבוטלות; ב) 1) השוואת מקדמי הגמלא למבוטחת אישה לאלה הנוהגים למבוטח גבר באותו גיל. או 2) הפחתה של סכומי הריסק שנגבו מהתובעת בפוליסה נשוא התובענה כאשר הסכומים שיופחתו יצורפו לסכומי הצבירה לחיסכון של חברי הקבוצה המיוצגת. כמו כן, התובעת מבקשת מבית הדין להתיר פיצול סעדים כך שניתן יהיה לתבוע בנפרד את הפיצוי ללא הוכחת נזק כקבוע בחוק איסור הפליה.	כלל הנשים העובדות שיש להן פוליסות ביטוח אצל הנתבעת, ואשר בחישוב פרמיית הריסק שלהן לא נעשתה אבחנה בין תעריפי נשים לתעריפי גברים.	ביום 17 באוגוסט, 2014, החליט ביה"ד האזורי לעבודה לאשר את התובענה כייצוגית ואת הקבוצה, תוך החלטה גם על נשים שאינן עובדות אך ברשותן פוליסת ביטוח בתקופה הרלוונטית. ביום 3 בדצמבר 2014, הוגשה בקשת רשות ערעור על ההחלטה לבית הדין הארצי לעבודה אשר קבע כי הערעור מצריך תשובה מצד המשיבות, ובתוך כך הורה לתובעת להגיש תשובה. ביום 16 באפריל 2015, קבע בית הדין הארצי, כי יש מקום ליתן רשות ערעור ולקיים דיון בפני מותב. ביום 23 בפברואר, 2016, החליט ביה"ד לבקש עמדת הפיקוח בנוגע לתובענה. ביום 22 בדצמבר 2016, ניתנה עמדת הממונה, לפיה הוא מתנגד לבקשת האישור ובעד קבלת הערעור.	מאות מיליוני ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
3.	04/2009 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח בריאות נ' מנורה ביטוח.	הטענה בתובענה היא שבפוליסת ביטוח בריאות בהן המבוטח בחר שלא לתבוע את הפוליסה ולקבל את מחצית ערכו של "טופס 17" הנתבעת עורכת חישוב של תגמולי הביטוח, באופן המפחית את סכום התגמולים המגיע לתובעת ולחברי הקבוצה. עילות התביעה: הטעיה והפרת חוזה הביטוח בניגוד לדין. סעדים עיקריים מבוקשים: השבת תגמולי ביטוח לחברי הקבוצה וצו המחייב את הנתבעת לפעול מעתה ואילך בהתאם לפרשנות התובעת את הפוליסה.	כלל המבוטחים בביטוח בריאות שעברו ניתוח אלקטיבי שבעלויותיו נשאה קופת החולים בה הם חברים, ולא הנתבעת.	ביום 16 באוגוסט, 2012 אישר בית המשפט את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית בעילה של הפרת חוזה. ביום 4 בפברואר, 2013 החליט ביהמ"ש העליון לדחות את בקשת רשות הערעור שהגישה מנורה ביטוח תוך קביעה כי שמורות לה כל טענותיה, היה ויוגש ערעור על פסק הדין הסופי. ביום 4 באפריל, 2013, הוגש כתב תביעה מתוקן ע"י התובעת, בהמשך לכך, הגישה מנורה ביטוח כתב הגנה. ביום 8 במאי, 2016 ניתן פסק דין הדוחה את התובענה. ביום 23 ביוני 2016, הגישה התובעת ערעור לבית המשפט העליון על החלטת בית המשפט המחוזי לדחות את התובענה. ביום 19 ביולי 2017, קבע בית המשפט העליון, כי בהסכמת הצדדים (שהתקבלה בעקבות המלצת בית המשפט), תתקבל בקשת מנורה ביטוח לצירוף ראיה נוספת בערעור, ומשכך הוחזר הדיון בקשר עם הראיה הנוספת לבית המשפט המחוזי לצורך מתן פסק דין משלים. כן נקבע כי זכויות הצדדים שמורות להם בהתייחס לפסק דינו המשלים של בית המשפט המחוזי.	סכום העולה על 10 מיליון ש"ח.
4.	04/2010 מחוזי - מרכז	מבוטחים בביטוח חיים ובריאות נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	הטענה העיקרית בתובענה הינה שבעת ביטול הביטוח, מכל סיבה שהיא, המשיבות גובות פרמיות עודפות שלא כדין ממבוטחים. כמו כן, לפי הטענה בעת ביצוע החזר פרמיה של החלק היחסי שנגבה ביתר, ההחזר מבוצע בערכים נומינליים. עילות תביעה: הפרות חוק הפיקוח וחוק חוזה הביטוח, חוסר תום לב, הטעיה, מצג שווא, ועשיית עושר ולא במשפט. סעדים עיקריים מבוקשים: החזר סכום הפרמיות העודפות שנגבו שלא כדין ו/או שלא הוחזרו שלא כדין ו/או של הפרשי שערך שלא שולמו לכאורה לחברי הקבוצה, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר בתובענה.	כל מי שהוא ו/או שהיה מבוטח אצל מי מבין המשיבות ביטוח כלשהיא (למעט פוליסת ביטוח רכוש) או יורשו של מבוטח כאמור הביטוח הופסקה מסיבה כלשהיא בין אם עקב ביטולה על ידי המבוטח ובין אם עקב קרות אירוע ביטוח.	ביום 23 ביוני, 2015, אישר בית המשפט את הבקשה לאישור התובענה כייצוגית לגבי חלק מהעילות והסעדים שנתבקשו. ביום 29 בספטמבר 2016, הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסכם פשרה. ביום 14 ביוני 2017, ניתנה החלטת בית המשפט, במסגרתה הורה בית המשפט על מינוי בודק (ר"ח) לבדיקת הסכם הפשרה.	כ- 225 מיליון ש"ח לכלל המשיבות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1א. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
5.	04/2011 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	גביית כספים, ללא כל עיגון בהסכם בין הצדדים, המהווים לטענת התובעים שיעור נכבד מן הפרמיה המשולמת על ידי המבוטח והמכונים "גורם פוליסה" ו/או "דמי ניהול אחרים". עילות תביעה: הטעיית לקוחות הן בשלב הטרם חוזי והן בשלב החוזי; הפרה של הוראות הדין ובפרט של חוק הפיקוח והתקנות מכוחו; חוסר תום לב; התעשרות שלא כדין; הפרת הסכם; הפרת חובת חקוקה; תנאי מקפח בחוזה אחיד. סעדים עיקריים מבוקשים: תשלום סכום פיצוי/השבה השווה לסכום גורם הפוליסה שנגבה מחברי הקבוצה המיוצגת בפועל, בצירוף 85% מהתשואה שנמנעה מהם ביחס לסכום זה בשל כך שנוכה מן הפרמיה ולא הושקע בעבורם ולאור זכאותה של חברת הביטוח ל- 15% מהתשואה; מתן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את הדרך בה הן נוהגות בכל הקשור בגביית "דמי ניהול אחרים" ו/או "גורם פוליסה".	כל מי שהוא מבוטח של המשיבות בפוליסות ביטוח חיים משולבות חיסכון שנערכו בין השנים 1982 - 2003, ושנגבה ממנו סכום כלשהו כ"גורם פוליסה" ו/או כ"דמי ניהול אחרים".	ביום 10 ביוני, 2015, הוגש הסדר פשרה על ידי הצדדים, לאישור בית המשפט ("הסדר הפשרה"). ביום 11 ביוני, 2015 הורה בית המשפט על מינוי בודק להסדר הפשרה ועל קבלת התייחסות היועץ המשפטי לממשלה להסדר. ביום 18 באוקטובר, 2015, ובהמשך להגשת חוות דעת הבודק והתנגדות שהוגשה להסדר הפשרה, התקיים דיון בו הביע בית המשפט עמדתו הראשונית לפיה נטייתו הברורה הינה שלא לאשר את ההסדר כפי שהוגש ותוך שהוא ממליץ לצדדים לשפר את תנאי ההסדר באופן משמעותי, בית המשפט ציין כי לאחר קבלת עמדת הנתבעות ועמדת בא כח היועץ המשפטי לממשלה, תינתן החלטה ביחס להסדר הפשרה וככל שיידחה ביחס לבקשות האישור. ביום 25 בפברואר, 2016, הוגשה עמדת היועץ המשפטי לממשלה. ביום 21 באפריל, 2016 הגישו הנתבעות תגובתן לעמדת היועץ המשפטי לממשלה ולהצעת בית המשפט. ביום 21 בנובמבר, 2016, דחה בית המשפט את הסדר הפשרה וכן אישר באופן חלקי את התובענה כייצוגית. ביום 12 בינואר, 2017, הגישו המבקשים כתב תביעה בתובענה הייצוגית. ביום 16 במאי 2017, הגישו המשיבות לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על החלטת האישור ועל דחיית הסדר הפשרה. ביום 12 ביוני 2017, ניתנה החלטת בית המשפט העליון בבקשה לעיכוב ביצוע, לפיה ההליך המתנהל בבית המשפט המחוזי יותלה עד להחלטה אחרת. ביום 6 בפברואר 2019, הודיעו המשיבות, בהמשך להצעת בית המשפט העליון, על משיכת בקשת רשות הערעור, ולפיכך התובענה לגופה תחזור לדיון בבית המשפט המחוזי לתחילת שלב ההוכחות.	סך של כ- 254 מיליוני ש"ח מתוך סך כולל של כ-2.3 מיליארד המיוחס לכלל המשיבות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
6.	07/2014 מחוזי - מרכז	עמותות וארגונים הפועלים עבור אוכלוסיית הפנסיונרים מבטחים פנסיה וגמל וחברות מנהלות נוספות.	העלאת דמי הניהול שמשלמים פנסיונרים לדמי הניהול המרביים המותרים על פי הדין (0.5% מהיתרה הצבורה), תוך ניצול היותם של הפנסיונרים "קהל שבו" שמנוע מלנייד את צבירתו לקרנות פנסיה אחרות, וזאת בשעה שעמיתים פעילים משלמים בממוצע דמי ניהול נמוכים משמעותית (כ-0.3% מהיתרה הצבורה וכ-2% מההפקדות השוטפות שלהם). עוד נטען, כי המשיבות אינן מגלות לעמיתיהן, כי מיד לכשיהפכו לפנסיונרים יועלו דמי הניהול שהם ישלמו לנתבעות לדמי הניהול המרביים. עילות תביעה: שימוש לרעה ובחוסר תום הלב בזכות חוזית, התנהלות קרטליסטית של המשיבות, הפרת חובות נאמנות וזהירות כלפי עמיתי המשיבות, הפרת חובת הגילוי כלפי העמיתים, תנאי מקפח בחוזה אחיד, עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חובה חקוקה ואי משלוח לעמיתים, ערב יציאתם לפנסיה, הודעה על העלאת דמי הניהול בניגוד לדין. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) השבת דמי הניהול העודפים שנגבו מחברי הקבוצה שלא כדין בצירוף ריבית והצמדה (ב) לחייב את המשיבות להפחית את דמי הניהול הנגבים מן הפנסיונרים, כך שלא יעלו על דמי הניהול שנגבו טרם יציאתו של כל אחד מהם לפנסיה (ג) לאסור על המשיבות להעלות את דמי הניהול ביחס לכל עמית בסמוך לפני יציאתו לפנסיה.	כל מי שהינם עמיתים בקרן פנסיה חדשה מקיפה, וזכאים לקבל פנסיית זקנה ו/או יהיה זכאים לקבל בעתיד פנסיית זקנה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. בהמשך להליך גישור שלא צלח, הדין בבקשת האישור חוזר לביהמ"ש המחוזי.	כ- 48 מיליון ש"ח לכלל הנתבעות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1א. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
7.	06/2015 מחוזי-מרכז	מבוטחים בפוליסת ביטוח רכב רכוש נ' שומרה ביטוח	הפחתת סכום מס הערך המוסף הכלול בערך הנזק באופן גורף לכל הניזוקים אשר אינם מתקנים בפועל את הנזק אשר נגרם לרכבם. עילות התביעה: תרמית- לפי סעיף 56 לפקודת הניזקין (נוסח חדש), תשכ"ח 1998, הפרת חובה חקוקה- לפי סעיף 63 לפקודת הניזקין (נוסח חדש), תשכ"ח 1968, הפרת הוראות חוק החוזים (חלק כללי) תשל"ג 1973, תנאי מקפח- ס' 1(4) לחוק החוזים האחידים, התשמ"ג 1982. סעדים עיקריים מבוקשים: קביעה כי הימנעות הנתבעת מלצרף את סכום המע"מ במסגרת תשלום תגמולי ביטוח במקרים בהם הנזק לא תוקן, מנוגדת לדין, למעט מקרים בהם מדובר בניזוק שזכאי לניכוי מלוא מס תשומות, וכן להורות לנתבעת לחדול מהפחתת המע"מ מתגמולי הביטוח המשולמים לניזוקים שאינם זכאים בניכוי מלוא מס התשומות כאמור, בין אם הנזק תוקן ובין אם לאו, וכן להעביר לחברי הקבוצה הראשית והמשנית את הכספים שלא שולמו להם, לכאורה, שלא כדין בתוספת ריבית מיוחדת על פי סעיף 28 לחוק חוזה ביטוח.	כל מבוטח, מוטב או צד שלישי, שלא תיקן את הנזק עובר למועד תשלום תגמולי הביטוח, ואשר שולמו לו תגמולי ביטוח לאחר שהופחתו מהם ו/או שלא נכללו בהם סכומי המע"מ החלים על עלות תיקון הנזק, או חלק מהם, במפורש או במשתמע ("הקבוצה הראשית") וכן כל מבוטח, מוטב או צד שלישי, שלא תיקן את הנזק עובר למועד תשלום תגמולי הביטוח, ואשר שולמו לו תגמולי ביטוח לאחר שהופחתו מהם ו/או שלא נכללו בהם סכומי המע"מ החלים על עלות תיקון הנזק, או חלק מהם, במפורש או במשתמע והוא זכאי לניכוי שיעור חלקי ממס התשומות ("הקבוצה המשנית").	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.	כ- 45 מיליון ש"ח

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
8.	09/2015 מחוזי - ת"א	מבוטח בפוליסות ביטוח נ' מנורה ביטוח	התעלמותה (לפי הטענה) של הנתבעת במודע ובמכוון, כמדיניות, מחובתה על פי דין ומכוח ההלכה הפסוקה, כאשר היא משלמת תגמולי ביטוח ללא ריבית כדין. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חוזה, קיפוח, הפרת הוראות הממונה והפרת חובה חקוקה. סעדים עיקריים מבוקשים: להצהיר ולקבוע כי הנתבעת מפרת את חובתה לצרף ריבית והצמדה כדין לתגמולי ביטוח המשולמים על ידה ולהורות לה לתקן את מדיניותה באופן מיידי מכאן ואילך; לחייב את הנתבעת לשלם לחברי הקבוצה ריבית צמודה כדין כהגדרתה בסעיף 1 לחוק פסיקת ריבית והצמדה, תשכ"א-1961 או בהתאם לשיעור הריבית ההסכמית שנקבעה בפוליסה (הגבוה מביניהם), בגין התקופה שתחילתה במועד קרות מקרה הביטוח ועד תשלום תגמולי הביטוח בפועל, או לחילופין, בגין התקופה שתחילתה 30 יום מיום מסירת תביעת הביטוח לנתבעת ועד למועד תשלום תגמולי הביטוח בפועל; לחייב את הנתבעת לשלם לחברי הקבוצה הפרשי הצמדה וריבית בגין תשלום חסר שבוצע על ידה, ממועד תשלום תגמולי הביטוח בחסר ועד למועד בו תשלם הנתבעת לחברי הקבוצה את הריבית הצמודה; בנוסף ו/או לחילופין, היה ובית המשפט יקבע כי פיצוי לחברי הקבוצה אינו מעשי, להורות על מתן פיצוי לטובת הציבור.	כל מי שקיבל במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או יקבל עד למתן פסק הדין בתובענה, תגמולי ביטוח מן המשיבה, מבלי שצורפה לתגמולי הביטוח ריבית כדין.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. התובענה מצויה בשלב הסיכומים.	כ- 50 מיליוני ש"ח לכל הפחות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
9.	09/2015 מחוזי - ת"א	מבוטח בפוליסות ביטוח נ' מנורה ביטוח וכנגד 4 חברות מנהלות נוספות	גביית דמי ניהול גבוהים בהרבה מן הראוי, בשל כך שהנתבעות חולקות את דמי הניהול עם הסוכנים וכשהן משלמות לסוכנים שיעור מדמי הניהול הנגבים על ידן, ובכך לפי הטענה, הן גורמות לסוכנים להימצא בניגוד עניינים, תוך הפרת חובת הנאמנות שלהן כלפי חברי הקבוצה. עילות התביעה: הפרת חובת הנאמנות שהן חבות מכוח חוק הגמל; פעולה בניגוד אינטרסים מול הסוכנים; הפרת תקנון הקרן; רשלנות וגזל לפי פקודת הנזיקין; עשיית עושר ולא במשפט וחוסר תום לב בקיום חוזה. סעדים עיקריים מבוקשים: סעד הצהרתי לפיו הנתבעות חייבות לשנות את הסדר התגמול עם הסוכנים ולהתאימו לחוק; קביעת דמי הניהול הנכונים ואת העמלה הראויה שיש לשלם לסוכנים וחיוב הנתבעות בהחזרת דמי הניהול שנגבו על ידן ביתר.	עמיתי קופות הגמל המנוהלות על ידי הנתבעות שנגבו מהם דמי ניהול תוך מתן עמלה לסוכנים הנגזרת מגובה דמי הניהול.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה בקשה לסילוק על הסף בשל העדר יריבות. ב"כ התובעים הודיע כי "מתוך פליטת קולמוס וטעות סופר" הוגשה הבקשה כנגד מבטחים פנסיה וגמל ולא כנגד מנורה ביטוח. ביום 3 באפריל 2017 קבע בית המשפט כי התביעה נגד מנורה מבטחים פנסיה וגמל תמחק ובמקומה תבוא מנורה מבטחים ביטוח. מנורה הגישה תגובתה לבקשה.	לפי הערכה כ - 2 מיליארד ש"ח לכלל הנתבעות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
10.	09/2015 מחוזי - מרכז	מבוטחים בביטוח רכב (מקיף) נ' מנורה ביטוח וכנגד חברות ביטוח נוספות	גביית דמי הביטוח ביתר בגין ביטוח רכב מקיף, המחושבים לפי שווי רכב גבוה משווי הרכב בפועל כפי שהוא משוקלל על ידי הנתבעת בעת מקרה ביטוח של אובדן גמור, במצבים שונים בהם מופחת שווי הרכב בגין "משתנים מיוחדים", ובפרט כאשר הרכב נרכש מחברת השכרה או חברת ליסינג. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט, הפרת חוק חוזה הביטוח, היות החוזה פסול ולא חוקי ונוגד את תקנות הציבור, חוסר תום לב, גזל לפי דיני הנזיקין ועוד. סעדים עיקריים מבוקשים: לחייב את המשיבות להשיב את הסכומים שנגבו ביתר בניגוד לדין מהמבוטחים, בצירוף ריבית כדין; להצהיר כי המשיבות אינן רשאיות לגבות פרמיה לפי ערך רכב שאינו כולל את הפחתת ה"רכיב המיוחד" מערך הרכב; ליתן צו מניעה האוסר על המשיבות להמשיך בפרקטיקה של הגבייה ביתר כאמור וכן כל סעד הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	כל בעלי הפוליסות אשר רכשו, בשבע השנים האחרונות, ביטוח מקיף מאת המשיבות בעבור רכב אשר לגביו מתקיימים משתנים מיוחדים לפי הפוליסה, שבפוליסת הביטוח נכתב כי בעת מקרה ביטוח מסוג אובדן גמור או אובדן גמור להלכה יופחת מערך הרכב שיעור מסוים, בלא להפחית את דמי הביטוח (הפרמיה) בהתאם.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. ביום 27 בדצמבר 2017, ניתן פסק-דין בו דחה בית המשפט את בקשת האישור. בהמשך לאמור, ביום 8 בפברואר 2018, הגישה התובעת הייצוגית ערעור לבית המשפט העליון על דחיית בקשת האישור.	כ-550 מיליון ש"ח לכל הנתבעות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
11.	10/2015 מחוזי - ת"א	מבוטחים בפוליסות ביטוח נ' שומרה ביטוח	תובענה שעניינה, עילותיה וסעדים עיקריים מבוקשים בגינה דומים לאלה המפורטים בסעיף 8 לעיל.	כל מי שקיבל במהלך 7 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או למצער במהלך 3 השנים שקדמו להגשת התובענה ו/או יקבל עד למתן פסק דין בתובענה, תגמולי ביטוח מן הנתבעת, מבלי שצורפה לתגמולי הביטוח ריבית כדין.	שומרה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. כ-20 מיליוני ש"ח לשלב הסיכומים.	כ-20 מיליוני ש"ח לכל הפחות
12.	12/2015 בית דין אזורי לעבודה - ת"א	עמיתי קרנות פנסיה וגמל וקופות גמל נ' מנורה פנסיה וגמל וכנגד 3 חברות מנהלות נוספות.	גביית דמי ניהול, בניגוד ובחריגה מתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964, (להלן: "מגבלות ההשקעה"). עילות התביעה: הפרת חובה חקוקה, עשיית עושר ולא במשפט בשל גביית דמי הניהול שלא כדין, רשלנות, הפרת חובת הנאמנות, הפרת חובת תום הלב והפרת חוזה. סעדים עיקריים מבוקשים: השבה של דמי הניהול שנגבו על ידי הנתבעות במקרים של חריגה ממגבלות ההשקעה, פיצוי חברי הקבוצה בגין הנזק הנוסף שנגרם להם כאמור עקב החריגה ממגבלות ההשקעה, מינוי בעל תפקיד אשר יפקח על ביצוע פסק הדין ופסיקת גמול למבקשים ושכ"ט לעורכי-דינם.	עמיתי קרנות פנסיה וקופות גמל המנוהלות על ידי הנתבעות בתקופה שמיום 1 בינואר, 2009 ועד ליום 4 ביולי, 2012.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור לא כומת. כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. ביום 24 בנובמבר 2016, קיבל בית המשפט את עמדת הנתבעות, ואישר העברת התובענה לבית הדין האזורי לעבודה. התובענה מצויה בשלב הסיכומים.	לא כומת.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
13.	02/2016 ביה"ד האזורי לעבודה בת"א	עמותת אופק לקידום אנשים עם צרכים מיוחדים נ' מבטחים פנסיה וגמל וכנגד 4 חברות מנהלות נוספות.	העלאת דמי ניהול לשיעור המקסימלי המותר על פי דין ממקבלי קצבאות נכות ושאיירים, וזאת מעת שמתחילים לקבל קצבה, כאמור, ואין עוד ביכולתם לנייד את כספיהם לקרן פנסיה אחרת, ומבלי שניתנה להם הודעה מראש על כך. עילות התביעה: הפרת חובת הגילוי היזום על הנתבעות, הפרת חובות הנאמנות, השליחות והזהירות, תוך ניצול לרעה ושימוש בחוסר תום לב בזכות חוזית, שכשלעצמה מהווה תנאי מקפח בחוזה אחיד, עשיית עושר ולא במשפט והתנהלות קרטליסטית. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) השבה של דמי הניהול שנגבו על ידי הנתבעות שלא כדין, (ב) איסור על הנתבעות לגבות כל שיעור שהוא של דמי ניהול בגין קצבאות הנכות והשאיירים או לחילופין לחייב את הנתבעות להפחית את דמי הניהול הנגבים ממקבלי קצבאות הנכות והשאיירים לשיעור הראוי, (ג) ביטול הוראת התקנון המאפשרת לנתבעות לקבוע את דמי הניהול, מעת לעת, באופן חד צדדי על פי שיקול דעתן הבלעדי, ללא כל פירוט שהוא של התנאים או הנסיבות המצדיקים כביכול את העלאת דמי הניהול.	כל מי שמקבל ו/או בעל זכות לקבל קצבת נכות (נכות מכל מין וסוג), וכן כל מי שמקבל ו/או בעל זכות לקבל קצבת שאירים (שאיירים מכל מין וסוג), וכן כל מי שהוא פעיל/מבוטח/ חבר בקרן פנסיה חדשה מקיפה הנמנית על מי מהמשיבות והוא ניזוק כתוצאה מגביית דמי הניהול בקשר עם קצבאות הנכות והשאיירים.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. ביום 29 בינואר 2018, ניתנה החלטה לפיה הדיון בבקשת האישור מועבר לבית הדין האזורי לעבודה בת"א.	לא כומת. לפי הערכה כמיליארד ש"ח לכלל הנתבעות.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

10. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
14.	03/2016 מחוזי - מרכז	מבוטחים בפוליסת ביטוח רכב נ' מנורה ביטוח.	הפחתה מתגמולי הביטוח סכומי מע"מ ו/או פיצוי בגין ירידת ערך וביצוע תשלום מופחת של שכר טרחת שמאי, לכאורה, בניגוד לדין. עילות התביעה: הפרת חובה חקוקה, עשיית עושר ולא במשפט, תרמית, הפרת חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) התשמ"א-1981, הפרת תקנות הפיקוח על עסקי הביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב) התשמ"ו-1986 ותקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986, הפרת חוזה והפרת חובת תום הלב. סעדים עיקריים מבוקשים: חיוב המשיבה להשיב את סכומי המע"מ, סכומי ירידת הערך שלא שולמו לחברי הקבוצה וכן את סכומים שלא שולמו בהחזר שכר טרחת שמאי, בערכים ריאליים כשהם כוללים הפרשי הצמדה וריבית כדין; ולקבוע כי שיטת ההפחתה לפיה פועלת המשיבה מנוגדת לדין ולהורות למשיבה לחדול מין השימוש בה.	כל מבוטח, מוטב או צד שלישי אשר לא תיקן את הנזק שנגרם לרכוש המבוטח עובר להגשת תביעה לקבלת תגמולי ביטוח, ושולמו לו פיצויים, תגמולי ביטוח ו/או שיפוי ו/או החזר שכר טרחת שמאי, שלפי הטענה, הופחתו מהם סכומים בניגוד לדין, ובכלל זה סכום המע"מ ו/או ירידת הערך, או חלקם.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.	לא כומת. הוערך בכ- 60 מיליון ש"ח בשנה.
15.	08/2016 - בית דין אזורי לעבודה ת"א	מבוטח בקרן פנסיה נ' מנורה מבטחים פנסיה וגמל.	גביית רכיב "הוצאות ניהול השקעות" ("הוצאות ישירות") מסך הצבירה שבחיסכון בנוסף לדמי הניהול, וזאת בהיעדר הוראה חוזית המאפשרת לגבותו ובניגוד לתקנות קרן הפנסיה, לכאורה. עילות התביעה: גביית ההוצאות הישירות בהיעדר כל זכות חוזית לביצועה ותוך הפרת תקנון קרן הפנסיה, הפרת חובת הנאמנות, הפרת חובת הגילוי והפרת חובות תום הלב במו"מ. סעדים עיקריים עיקריים מבוקשים: (א) השבה של ההוצאות הישירות שנגבו על ידי החברה; (ב) צו קבוע האוסר על החברה לגבות הוצאות ישירות כל עוד לא שונה תקנון קרן הפנסיה כדין ו-(ג) פסיקת גמול מיוחד למבקש ושכ"ט לעורכי-דינו.	עמיתי קרנות פנסיה המנוהלות על ידי הנתבעת, בעבר ובהווה, אשר נגבו מהם הוצאות ניהול השקעות בשבע השנים שקדמו להגשת התובענה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. ביום 30 באפריל, 2017, קבע בית המשפט כי אינו מוסמך לדון בתובענה והעביר את הדיון בה לביה"ד האזורי לעבודה בת"א.	כ-478.6 מיליוני ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
16.	09/2016 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת "טופ פייננס" נ' מנורה ביטוח.	גביית רכיב "הוצאות ניהול השקעות" ("הוצאות ישירות") וזאת מעבר לדמי הניהול, בהיעדר, לכאורה, הוראה בפוליסה המאפשרת לגבות. עילות התביעה: גביית ההוצאות הישירות בהיעדר זכות חוזית לביצועה תוך הפרת הפוליסה, תוך הטעיה, אי גילוי, חוסר תום לב והפרת חובת הנאמנות. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) השבה של ההוצאות הישירות שנגבו על ידי החברה; (ב) צו האוסר על החברה לגבות מחברי הקבוצה הוצאות ישירות; (ג) פסיקת גמול לתובע המייצג ושכר טרחה לבאי כוחו.	כל בעלי פוליסת "טופ פייננס" של הנתבעת, בעבר ובהווה ובשבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. התובענה מצויה בשלב הסיכומים.	כ-23.6 מיליוני ש"ח.
17.	09/2016 מחוזי - ת"א	מבוטח בפוליסת ביטוח בריאות נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	גביית פרמיות, לכאורה, מן המבוטחים בביטוח בריאות, בגין כיסויים מיותרים שהמבוטחים אינם זקוקים להם, וכן מכירה, לכאורה, במודע ובמכוון, פוליסות ביטוח בריאות הכוללות כיסויים אשר למבוטח אין כל צורך בהם, שכן הוא מחזיק בביטוח בריאות משלים מטעם קופת החולים אליה הוא משתייך. עילות התביעה: הטעיה, התעשרות שלא כדין ועשיית עושר ולא במשפט, הפרת חובת תום הלב, הפרת חובה חקוקה, הפרה של הוראות הדין לרבות חוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, הפרה של הוראות חוזר הממונה מס' 6-1-2007 וכן תניה מקפחת בחוזה אחיד בניגוד לחוק החוזים האחידים, התשמ"ג-1982. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) החזר של סכומי הפרמיות העודפים שנגבו לכאורה שלא כדין; (ב) צו עשה המורה למשיבות לשנות את דרך פעולתן כפי המתואר בתובענה; (ג) תשלום גמול למבקשים ושכר טרחה לבא כוחם בשיעור יחסי לשווי הסעד ממנו ייהנו חברי הקבוצה; (ד) כל סעד נוסף כפי שבית המשפט ימצא לנכון בנסיבות העניין.	כלל מבוטחי הנתבעת בשבע השנים האחרונות, בריאות הכוללת כיסויים חופפים באופן מלא או חלקי.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. התובענה מצויה בשלב הסיכומים.	כ-4.45 מיליארד ש"ח לכלל הנתבעות; חלקה היחסי של מנורה ביטוח הוערך בכ-314 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
18.	01/2017	מבוטח בביטוח מנהלים נ' מנורה ביטוח.	גביית רכיב "הוצאות ניהול השקעות" ("הוצאות ישירות"), בפוליסות ביטוחי מנהלים המשווקות על ידי הנתבעת, וזאת, לפי הטענה, מעבר לדמי הניהול ו/או דמי הביטוח ובהיעדר הוראה בפוליסה המאפשרת לגבות. עילות התביעה: הפרת הוראות הפוליסה, הפרת חובת האמון, הפרת חובת הגילוי והפרת חובת תום הלב במשא ומתן, מסירת תיאור מטעה תוך הפרת חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) פיצוי של חברי הקבוצה בגין הנזקים שנגרמו להם לכאורה תוך השבת כלל הסכומים שנגבו לכאורה בניגוד לפוליסה כנטען לעיל, והעברתם ישירות ליתרת הכספים הצבורה בפוליסה; (ב) צו האוסר על הנתבעת לגבות מחברי הקבוצה הוצאות ישירות כאמור; (ג) פסיקת גמול לתובע המייצג ושכ"ט לבאי כוחו.	כל המבוטחים בביטוחי המנהלים ששווקו על ידי הנתבעת (משתתף ברווחים, "מרב", "סטטוס" וכיו"ב), אשר נגבו מהם הוצאות ניהול השקעות כאשר הפוליסה לא כללה הוראה המאפשרת לגבות הוצאות אלו.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה ש"ח.	כ-185 מיליון ש"ח.
19.	02/2017 מחוזי - ת"א	עמית בקרן פנסיה נ' מנורה מבטחים פנסיה וגמל וחברות נוספות	גביית תשלומים שונים בגין הקמת הלוואות ו/או הטיפול בהן, וזאת לכאורה, בניגוד להוראות הדין, בהיעדר הרשאה חוקית ובניגוד לעמדת המאסדר. עילות התביעה: הפרת חובה חקוקה, הטעיה, מצג שווא, והפרת חובות תום הלב במשא ומתן. סעדים עיקריים מבוקשים: השבה של התשלומים שנגבו כאמור; מתן פסק דין הצהרתי או צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן; פסיקת גמול מיוחד למבקשים ושכר טרחה לעורכי-דינם.	כל עמיתי הנתבעות אשר קיבלו מהן הלוואות ולחילופין כל עמיתי הנתבעות, בשבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הוערך בכ-31 מיליון ש"ח.	חלקה היחסי של מנורה מבטחים פנסיה וגמל הוערך בכ-31 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
20.	05/2018 מחוזי-ת"א	מבוטחים בביטוח רכב מקיף נ' שומרה ביטוח וחברות נוספות	גביית דמי ביטוח ביתר, המחושבים לפי שווי רכב הגבוה משווי הרכב בפועל, כפי שהוא משוקלל על ידן בעת מקרה הביטוח של אובדן גמור של הרכב, וזאת במצבים שונים בהם מופחת שווי הרכב בגין "משתנים מיוחדים", למשל, כאשר הרכב נרכש מחברת השכרה או חברת ליסינג. עילות התביעה: הפרת הוראות חוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981; פעולה בניגוד לחוזרי הממונה; גזל ותרמית על פי דיני הנזיקין; עשיית עושר ולא במשפט, והפרת חובת תום הלב. הסעדים עיקריים מבוקשים: פיצוי/השבה של כל הפרמיות שנגבו מהמבוטחים ביתר בניגוד לדין, בצירוף ריבית כדין; סעד הצהרתי לפיו המשיבה אינה רשאית לגבות פרמיה לפי ערך רכב שאינו כולל את הפחתת ה"רכיב המיוחד" מערך הרכב; צו מניעה האוסר על המשיבה להמשיך בפרקטיקה של הגביה ביתר הנטענת, וכן כל סעד הנראה לבית המשפט נכון וצודק בנסיבות העניין.	כל בעלי הפוליסות אשר רכשו ביטוח מקיף מאת הנתבעות, בשבע השנים האחרונות, בעבור רכב אשר לגביו מתקיימים משתנים מיוחדים לפי הפוליסה, ושכפוליסת הביטוח נכתב כי בעת מקרה ביטוח מסוג "אובדן גמור" או "אובדן גמור להלכה" יופחת מערך הרכב שיעור מסוים, בלא להפחית את דמי הביטוח (הפרמיה) בהתאם.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. שומרה טרם הגישה תגובתה לבקשה.	50 מיליון ש"ח לכלל הנתבעות, לפי חלקת היחסי בשוק.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.1. להלן פירוט הבקשות בגין תובענות מהותיות ובקשות לאישורן כייצוגיות: (המשך)

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	הקבוצה המיוצגת (2)	פרטים	סכום התביעה (3)
21.	07/2018 מחוזי-מרכז	מבוטחים בפוליסת ביטוח רכב נ' מנורה ביטוח	אי פיצוי מבוטחים שרכשו "פוליסות לביטוח כלי רכב שאינו פרטי ומסחרי עד 3.5 טון", בגין נזק של ירידת ערך שנגרם לרכבם עקב תאונה מכוסה. עילות התביעה העיקריות הינן: הפרת חוזה, עשיית עושר ולא במשפט הטעיה חוסר תום לב וניצול מצוקה ותנאי מקפח בחוזה אחיד. סעדים עיקריים מבוקשים: להוציא צו עשה/סעד הצהרתי ולהורות לנתבעת להכיר בנזק של ירידת ערך עקב תאונה כנזק מכוסה על פי הפוליסה; לפצות את מבוטחיה בגין נזק של ירידת ערך עקב תאונה וליתן כל סעד אחר הנראה לבית המשפט הנכבד כצודק בנסיבות העניין	כל מבוטחי המשיבה, אשר בוטחו ב'פוליסה לביטוח כלי רכב שאינו פרטי ומסחרי עד 3.5 טון', ואשר ארעה לרכבם תאונת דרכים, בעקבותיה נגרם לרכבם נזק של ירידת ערך אשר המשיבה לא פיצתה אותם בגינו.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. ש"ח	63 מיליון ש"ח
22.	12/2018 מחוזי-ת"א	מבוטח בפוליסת ביטוח מבנה נ' מנורה ביטוח ואח'	עניינה של התובענה בטענה לגבייה ביתר, בניגוד לדין, של פרמיות ביטוח מיותרות בגין פוליסות ביטוח מיותרות שהופקו לבעלי מבנים - שנטלו הלוואת משכנתא ונדרשו לבטח את המבנה לטובת הבנק המלווה - למרות שבעת הפקתן, היתה כבר קיימת, בין אם אצל אותו מבטח ובין אם אצל מבטח אחר, פוליסה אשר ביטחה את אותו מבנה ביחס לאותה תקופה, והכל, על פי הטענה, תוך הפרה של הוראות הדין ותוך הטעיית המבוטחים. עילות התביעה העיקריות על פי הבקשה הן, בין היתר: הטעייה, הפרת חובת תום הלב, רשלנות, עשיית עושר ולא במשפט, והפרת חובה חקוקה. הסעדים העיקריים להם עותרים התובעים הינם: החזר של סכומי הפרמיות העודפים שנגבו מהם, לפי הטענה, שלא כדין, וכן צו עשה המורה למשיבים לשנות את דרך פעולתם.	כל מי שנטל הלוואת משכנתא מאחד או יותר מהמשיבים 4-7 ובוטח ע"י אחת או יותר מהמשיבות 1-3 בפוליסת ביטוח מבנה המהווה אחת מתוך שתי הפוליסות או יותר בקשר לאותו מבנה במהלך אותה תקופה.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה	כ- 280 מיליוני ש"ח לכלל הנתבעות

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א2. תובענות ייצוגיות אחרות:

בנוסף לתובענות המהותיות ולבקשות לאישורן כייצוגיות, המתוארות לעיל, שאושרו או שטרם אושרו, קיימות תובענות ובקשות לאישורן כייצוגיות כאמור, אשר סכום התביעה בכל אחת

מס'ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות	פרטים	סכום התביעה (3)
1.	12/2014 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' שומרה ביטוח.	גביה ביתר של דמי אשראי בעת רכישת פוליסת ביטוח בתשלומים.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה. הצדדים פועלים לגיבוש הסדר פשרה.	9 מיליון ש"ח.
2.	03/2016 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח.	חיוב בפרמיה מוגדלת (בגין הגדלת סכום הביטוח) למן ה- 1 לחודש בו הוגדל סכום הביטוח בפוליסות ביטוח מבנה, גם באותם מקרים שבהם בפועל הורחבה הפוליסה (כלומר, סכום הביטוח הוגדל) לאחר ה- 1 לחודש.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. ביום 13 במרס 2017, הוגש על ידי הצדדים הסדר פשרה ("ההסדר") לאישור בית המשפט. ביום 25 בדצמבר, 2017 הוגשה התנגדות להסכם הפשרה.	כ- 14 מיליון ש"ח.
3.	01/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח וחברה נוספת.	גביית יתר על ידי הנתבעות, תוך הימנעות מלנהוג כלפי המבוטחים על פי פרקטיקה נהגת, לפי הטענה, של הפחתה בדמי הביטוח בעת חציית מדרגת גיל ו/או ותק נהיגה המזכה בהפחתה בפרמיית הביטוח.	התובענה מצויה בשלב הבקשה לאישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. הדיון בתובענה אוחד עם הדיון בתובענה הנזכרת בסעיף א2(4) להלן.	חלקה היחסי של מנורה ביטוח הוערך בכ- 12.25 מיליון ש"ח.
4.	02/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' שומרה ביטוח.	אי גילוי באופן יזום, מצד הנתבעת למבוטחיה בביטוח רכב חובה, מקיף וצד ג', כי הינם עתידים, במהלך תקופת הביטוח, להגיע למדרגות הגיל ו/או וותק הנהיגה המזכה בהפחתת דמי הביטוח וזאת, לטענת התובע, בניגוד לפרקטיקה הנהוגה.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. הדיון בתובענה אוחד עם הדיון בתובענה הנזכרת בסעיף א2(3) לעיל.	12.25 מיליון ש"ח.
5.	06/2017 מחוזי - ירושלים	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' שומרה ביטוח.	פרקטיקה בו נהגת הנתבעת, לכאורה שלא כדין, לפיה היא מעכבת הוראות חיוב של רכישת פוליסה באמצעות כרטיס אשראי עד לסוף אותו חודש בו ביצע המבוטח בפועל את הרכישה ("הפרקטיקה"), כאשר במרווח הזמן עד מועד העברת הוראת החיוב לחברת כרטיס האשראי, מתמלאת מסגרת האשראי כך שהתשלום בגין הפוליסה נדחה, תוך חיוב המבוטח ב- "דמי טיפול" בגין החיוב שחזר.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.	כ- 3 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

2. תובענות ייצוגיות אחרות: (המשך)

בנוסף לתובענות המהותיות ולבקשות לאישורן כייצוגיות, המתוארות לעיל, שאושרו או שטרם אושרו, קיימות תובענות ובקשות לאישורן כייצוגיות כאמור, אשר סכום התביעה בכל אחת מהן אינו מהותי ולפיכך לא נכלל לגביהן תיאור מפורט בדוחות הכספיים: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות	פרטים	סכום התביעה (3)
6.	06/2017 מחוזי - מרכז	מעסיקים/מעבידים נ' מנורה ביטוח (תביעת שיבוב)	השבתם של דמי הפגיעה ששילמו מעסיקים/מעבידים למוסד לביטוח לאומי (להלן: "דמי הפגיעה" ו-"המל"ל", בהתאמה) בגין תקופת הזכאות לדמי פגיעה כמשמעותה בסעיף 94 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995 בעקבות תאונות דרכים שנגרמו לעובדיהם ואשר הוכרו גם כתאונות עבודה על ידי המל"ל.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.	כ - 14.5 מיליון ש"ח.
7.	7/2017 מחוזי - מרכז	מבוטח נ' שומרה ביטוח	עניינה של התובענה, על פי הטענה, הינה גבייה ביתר של ריבית (דמי אשראי) בקשר עם פריסת הפרמיה השנתית לתשלומים, וזאת לכאורה בניגוד לדין ו/או תוך חריגה משיעורי הריבית שהוצגו בפוליסות.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. שומרה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.	9.7 מיליון ש"ח.
8.	7/2017 ב"ה"ד האזורי לעבודה בת"א	עמית בקרן פנסיה נ' מנורה מבטחים פנסיה וגמל ואח'	עניינה של התובענה הוא בטענה לפיה הנתבעות מעלות את דמי הניהול בהודעה במועד שאינו בהתאם להוראות חוזר 2012-9-22 שעניינו דמי ניהול במכשירי החיסכון הפנסיוני ("החוזר") ו/או בנסיבות שבהן הסיבה להפסקת ההפקדות אינה אחת הסיבות המפורטות בחוזר. עילות התביעה הנטענות הן, בין היתר, הפרת החוזר, הפרת חובות תום הלב במשא ומתן, הפרת חובה חקוקה, רשלנות ועשיית עושר שלא במשפט.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. מנורה פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה. בהמשך להליך גישור שלא צלח, הדיון בבקשת האישור חוזר לב"ה"ד לעבודה.	כ-2.5 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

2. תובענות ייצוגיות אחרות: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות	פרטים	סכום התביעה (3)
9.	9/2017 מחוזי - ירושלים	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח	עניינה של התובענה, בטענה לפיה הנתבעות מפרות את הוראות סעיף 5(ב) לחוק פסיקת ריבית והצמדה, תשכ"א-1961 (להלן: "החוק"), בכך שאינן מוסיפות לסכומי הכסף ששילמו למבקשים וחברי הקבוצה הנטענת כפי שנפסקו על ידי רשות שיפוטית, הפרשי הצמדה ו/או ריבית ו/או ריבית צמודה, במקרים בהם הן שילמו סכומים כאמור במועד המאוחר למועד הפירעון (כהגדרתו בחוק).	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה. התובענה מצויה בהליך גישור.	מוערך על ידי התובעים בעשרות מיליוני ש"ח.
10.	12/2017 מחוזי - ת"א	מבוטח בביטוח אחריות נ' מנורה ביטוח	עניינה של הבקשה בטענה, כי בקרות אירוע ביטוח אחריות, החברה מתפשרת או מגיעה להסכמות עם הצד שכנגד, בשם המבוטח, מבלי לקבל את אישורו או הסכמתו של המבוטח ומבלי למסור למבוטח הודעה בהתאם להוראות סעיף 68 לחוק חוזה ביטוח, תשמ"א-1981 ("חוק חוזה הביטוח").	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.	6.3 מיליוני ש"ח.
11.	02/2018 מחוזי - ת"א	מבוטח בפוליסות ביטוח חיים נ' מנורה ביטוח ואח'	עניינה של הבקשה בטענה כי הנתבעות גבו וגובות ממבוטחים אשר נטלו מהן הלוואה דמי טיפול/דמי גביה/דמי תפעול/עמלה בקשר עם העמדה הלוואה ו/או עריכת מסמכי הלוואה ו/או גביית תשלומי פירעון הלוואה ו/או ניהולה של הלוואה, ומשלשות כספים אלה לכיסן הפרטי במקום להעבירן לקופת המבוטחים.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה. התובענה מצויה בהליך גישור.	כ- 5 מיליוני ש"ח .
12.	04/2018 בית הדין האזורי לעבודה ת"א	עמית בקרן פנסיה נ' מנורה מבטחים פנסיה וגמל	עניינה של בטענה לפיה הנתבעות אינן מבהירות לעמיתים המצטרפים לקרנות הפנסיה שבניהולן, אשר אין להם שאירים, כי אין להם צורך בכיסוי ביטוחי לשאירים, וכי מומלץ להימנע מרכישת כיסוי זה ותשלום עברו. כמו כן הנתבעות לא מבהירות, כבר במועד ההצטרפות כי ככל שויתרו בעת ההצטרפות על כיסוי ביטוחי לשאירים, הרי שבתוך שנתיים לכל היותר, הם יועברו באופן אוטומטי למסלול ביטוחי שכולל כיסוי ביטוחי לשאירים, אלא אם יודיעו לקרן כי הם מבקשים להמשיך ולוותר על כיסוי ביטוחי לשאירים.	התובענה מצויה בשלב האישור כתובענה ייצוגית. מנורה מבטחים פנסיה וגמל הגישה תגובתה לבקשה.	לא כומת

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.3. תובענות מהותיות אחרות:

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה (3)
1.	06/2016 מחוזי - מרכז	סוכן נ' מנורה ביטוח	לטענת הסוכן (התובע) בשל הפרת ההסכם בינו לבין מנורה ביטוח ובשל הפרת חובת הזהירות שלה כלפיו, בוטלו פוליסות ביטוח שתוכו על ידו בשיעורים ניכרים וסוכנות הביטוח שבבעלותו קרסה. במקביל מתנהל הליך בהוצאה לפועל אגב בקשה לביצוע שטר שהוגשה על ידי מנורה ביטוח.	ביום 19 ביוני 2016, הגיש הסוכן תביעה כנגד מנורה ביטוח. ביום 1 בספטמבר 2016, הגישה מנורה ביטוח כתב הגנה. ביום 6 באפריל 2017, קיבל בית המשפט העליון את בקשת הצדדים לאיחוד הליך התובענה של הסוכן עם ההליך לביצוע שטר שהוגש על ידי מנורה ביטוח. בהמשך להליך גישור שלא צלח, הדיון בבקשת האישור חוזר לביהמ"ש המחוזי.	כ- 35 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

4. תובענות שהסתיימו:

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה (3)
1.	06/2011 מחוזי - מרכז	מבוטח נ' מנורה ביטוח וחברות ביטוח נוספות.	עיכוב תשלום תגמולי ביטוח, בשל עיקול או צווי כינוס או זכויות אחרות כלשהן של צדדים שלישיים, בערכים נומינליים ללא שיערוך וללא שהן משיבות למבוטחים הזכאים לתגמולי ביטוח את הפירות שנצמחו על אותם כספים. עילות תביעה: עשיית עושר ולא במשפט. סעד מבוקש: תשלום הפרשי הצמדה וריבית בגין תקופת העיכוב.	ביום 12 בדצמבר, 2012, אישר בית המשפט את הבקשה כתובענה ייצוגית. ביום 13 באוקטובר 2016, הגישו הצדדים הסכם פשרה לאישור בית המשפט. ביום 29 במרס 2018 ניתן פסק דין המאשר את הסכם הפשרה, ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ- 43 מיליון ש"ח מתוך סך כולל של כ- 350 מיליון ש"ח, המיוחס לכלל הנתבעות.
2.	01/2015 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת תאונות אישיות וביטוח חיים נ' מנורה ביטוח.	אי תשלום תגמולי ביטוח למבוטחים, בפוליסות תאונות אישיות ובפוליסות ביטוח חיים הכוללות נספח "נכות מתאונה", מקום בו נגרמה למבוטחים נכות צמיתה כתוצאה מתאונה, לרבות ובמיוחד מסוג צלקת אסתטית ואשר המשיבה מוצאת אותה כנכות בלתי תפקודית. עילות תביעה: הפרת חוזי הביטוח והפוליסות, הפרת הוראות חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, הפרת חוק הפיקוח והטעיה. סעדים מבוקשים: קביעה כי יש לשלם לחברי הקבוצה תגמולי ביטוח, בהתאם לאחוז הנכות שנקבע להם על ידי המוסד לביטוח לאומי, גם בגין פגיעות אסתטית כאמור.	ביום 27 במרס 2018, ניתן פסק דין הדוחה את תביעת המבקשים ואת הבקשה לאישור התביעה הייצוגית, ובכך באה התובענה לידי סיום.	לא כומת. מוערך במיליוני ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א.4. תובענות שהסתיימו: (המשך)

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה (3)
3.	11/2016 מחוזי - מרכז	מבוטח בפוליסת ביטוח חיים נ' מנורה ביטוח וחברות נוספות.	אי תשלום על ידי הנתבעות למבוטחים בפוליסות ביטוח חיים, אגב הלוואה לדיר, בהן מסלול ההלוואה הינו כזה שבו קרן ההלוואה מוחזרת בסוף התקופה (הלוואות גישור), בעת קרות מקרה הביטוח את מלוא יתרת סכום ההלוואה הרשומה בספרי הבנק המוטב וזאת תוך הטעיה בוטה, לכאורה, בכיסוי הביטוחי הניתן. עילות התביעה: עילות בהתאם לחוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981 כגון - הטעיה, הפרת חובת הגילוי, הפרת הוראות חוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, הפרת חובה חקוקה, רשלנות מכח פקודת הנזיקין, חוסר תום לב והפרת הוראות הפוליסה. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) להורות לנתבעות לשנות את התנהלותן ביחס לכיסוי הביטוחי כך שבכל מקרה ביטוחי תשולם מלוא יתרת ההלוואה הרשומה בספרי הבנק, בלי קשר למסלול שבו נטל הלקוח את ההלוואה וכן להורות לנתבעות לבצע אבחנה בין סוגי ההלוואות כבר במעמד מילוי טופס ההצעה; (ב) פיצוי בסך מלוא יתרת ההלוואה שהופיעה בספרי הבנק במועד קרות מקרה ביטוח בשבע השנים האחרונות על דרך אומדן הנתונים ששולמו לאורך השנים על ידי הנתבעות או באמצעות מינוי מומחה; (ג) פסיקת גמול לתובעים המייצגים ושכר טרחה לבאי כוחם.	ביום 17 באוקטובר 2017, הוגשה בקשה מוסכמת להסתלקות. ביום 6 במאי 2018, אישר בית המשפט את בקשת ההסתלקות, הורה על מחיקת התובענה והבקשה, תוך דחיית תביעתם האישית של המבקשים, ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ- 75 מיליון ש"ח לכלל הנתבעות; חלקה היחסי של מנורה ביטוח הוערך בכ- 15 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

4. תובענות שהסתיימו (המשך):

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה (3)
4.	12/2016 מחוזי - מרכז	מבוטחת בפוליסת ביטוח חיים נ' מנורה ביטוח.	פירעון חלקי של יתרת חוב הלוואת דיור הנוטר למבוטח בבנק במסגרת הלוואת משכנתא ואיננה כוללת בתגמולי הביטוח המשולמים את עמלת הפירעון המוקדם, העולים על סכום הביטוח בפוליסה. עילות התביעה: הפרת הוראות הפוליסה; הטעיית המבוטחים והפרת חובת הגילוי על-פי סעיפים 55 ו-58 לחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, תשמ"א-1981; הפרת סעיף 3 לחוק חוזה ביטוח, תשמ"א-1981; רשלנות והפרת חובה חקוקה על-פי פקודת הנזיקין [נוסח חדש]. סעדים עיקריים מבוקשים: (א) להורות לנתבעת להשיב את מלוא הפער בין הסכום ששולם לחלק מחברי הקבוצה לבין יתרת החוב של אותם חברים בספרי הבנק; (ב) להורות לנתבעת לחדול מהתנהלותה המתוארת בתובענה כלפי חלק מחברי הקבוצה ולפצותם בגין נזק לא ממוני כמפורט לעיל; (ג) לפסוק גמול לתובע המייצג ושכ"ט לבאי כוחו.	ביום 21 במאי 2018, אישר בית המשפט את בקשת ההסתלקות תוך מחיקת בקשת האישור ומחיקת התביעה האישית של המבקשת ללא צו להוצאות, תוך תשלום סכום לא מהותי לצורך יישוב המחלוקת האישית בין המבקשת לנתבעת, ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ-53.85 מיליון ש"ח.
5.	9/2017 מחוזי - חיפה	מבוטח בביטוח אלמנטרי נ' ביטוח	עניינה של התובענה, בטענה לפיה הנתבעת גובה הוצאות גביה, לכאורה שלא כדין, במסגרת גביית חובות מלקוחותיה החייבים לה כספים. על פי הטענה, הנתבעת התעשרה ומתעשרת לכאורה שלא כדין על חשבון המבוטחים הצרכנים, ללא ידיעתם וללא הסכמתם, בכך שאלה נדרשו לשלם ו/או שילמו לנתבעת הוצאות בגין מכתבי התראה שנשלחו אליהם, לרבות שכר טרחת באי כוחה והוצאות מסירה.	ביום 19 ביולי 2018, הוגשה בקשה מוסכמת להסתלקות התובע מהתובענה וביום 24 ביולי 2018 אישר בית המשפט את בקשת ההסתלקות, ובכך באה התובענה לידי סיום.	5 מיליוני ש"ח (על דרך האומדן).

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

4. תובענות שהסתיימו (המשך):

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה (3)
6.	03/2015 מחוזי - ת"א	עמית בקרן פנסיה "מבטחים החדשה" נ' מבטחים פנסיה וגמל.	העלאת דמי הניהול לדמי ניהול מרביים מבלי שנוהל עמו מ"מ ו/או הוצע לו לנהל מ"מ ביחס לגובה דמי הניהול שייגבו ממנו. זאת, בשעה שבתקנון קרן הפנסיה נקבע רק שיעור דמי הניהול המרביים ולא נקבעו בו קריטריונים לעניין דמי הניהול שייגבו בפועל, מתי יגבו דמי ניהול נמוכים יותר מהממוצע או דמי ניהול מרביים. עילות תביעה: הפרת חובת הנאמנות והזהירות שחבה המשיבה כלפי חברי הקבוצה מכוח חוק הפיקוח על מוצרים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, קביעת דמי ניהול שרירותיים ללא הסמכה בתקנון הקרן, הפרת תקנון הקרן, הפרת חוזר הממונה, עשיית עושר שלא במשפט, רשלנות וגזל לפי פקודת הנזיקין, הפרת סעיף 46 לחוק החוזים, הפרת חובת תום הלב המוגברת. סעדים עיקריים המבוקשים: להורות על שינוי דמי הניהול בכל הקופות המנוהלות על ידי המשיבה לדמי הניהול הממוצעים הנגבים על ידי המשיבה, השבת דמי הניהול העודפים שנגבו מחברי הקבוצה לפי השיעור הממוצע שגבתה הקופה, חיוב המשיבה לקבוע בתקנון את גובה דמי הניהול בהם יחויבו העמיתים בהתקיים אחד מהמקרים המתוארים בחוזר הממונה או בהיעדר מ"מ, חיוב המשיבה להודיע מראש לעמיתים מה יהיו דמי הניהול במצב של היעדר מ"מ.	ביום 14 באוגוסט 2017, ניתן פסק דין לפיו דין בקשת האישור להידחות, בשל העדר עילת תביעה. ביום 29 באוקטובר 2017, הגיש התובע הייצוגי ערעור לבית המשפט העליון על דחיית בקשת האישור וביום 19 ביולי 2018 מחק בית המשפט העליון את הערעור ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ-20 מיליון ש"ח.
7.	12/2017 מחוזי - ת"א	נפגע צד ג' בביטוח רכב נ' מנורה ביטוח	עניינה של הבקשה בטענה כי במקרים בהם צדדי ג' פונים לחברה בטענה שנגרמו להם נזקים בשל רשלנותו של המבוטח, החברה מפחיתה מסכומי הנזק סכום שרירותי בגין רשלנות תורמת.	ביום 25 ביולי 2018, מחק בית המשפט את התובענה ובכך באה התובענה לידי סיום.	לפחות 2.8 מיליוני ש"ח.
8.	02/2018 מחוזי - באר שבע	מבטחים בפוליסות ביטוח צד ג' נ' שומרה ביטוח	הפחתת סכומי הנזק שנגרמו לצד ג' בטענה ל"רשלנות תורמת" או "אשם תורם" מצדו של צד ג', מבלי לבדוק את הנסיבות של כל מקרה ומקרה ומבלי שניתנה הנמקה חוקית להפחתה. עילות התביעה העיקריות הינן, בין היתר, הפרת הוראות סעיפים 65 ו-68 לחוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981, פעולה בניגוד לחוזרי הממונה, הפרת חובה חקוקה, עשיית עושר ולא במשפט והפרת חובת תום הלב. סעדים עיקריים מבוקשים: לחייב את הנתבעת לשלם לתובע את מלוא הכספים אותם הפחיתה/ קיזזה מתביעתו בגין רשלנות תורמת.	ביום 28 באוגוסט 2018, ניתן פסק דין הדוחה את בקשת האישור ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ-20 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

4א. תובענות שהסתיימו (המשך):

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה (3)
9.	04/2014 מחוזי - מרכז	מבוטח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח	גביית דמי ביטוח ביתר ושלא כדין בגין הצמדה לא סימטרית של דמי הביטוח למדד, רק בעליית המדד ולא כאשר המדד יורד מתחת למדד הבסיס. עוד נטען, כי המשיבה נוקבת במדד בסיס נמוך ממדד הבסיס שאמור להיות וכי ערכי מדד הבסיס שבפירוט החיובים שונים מאלו שבהם נוקבת מנורה ביטוח בפוליסות. עילות תביעה: הפרת הסכם לפי חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973, הפרת החובה לנהוג בדרך מקובלת ובתום לב לפי סעיפים 12 ו-39 לחוק החוזים, עשיית עושר ולא במשפט, הפרת הוראות חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981, הפרת הוראות הממונה, הטעיה לפי סעיף 55 לחוק הפיקוח והפרת סעיף 58 לחוק זה, הפרת תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (איסור גביית תוספת לדמי הביטוח), התשמ"ג-1983 והפרת חובה חקוקה. סעדים עיקריים מבוקשים: (1) להורות לנתבעת להשיב לכל תובע הנמנה על הקבוצה המיוצגת, את הכספים שנגבו מהם ביתר, בתוספת הפרשי הצמדה למדד ובתוספת ריבית מיוחדת ולחילופין ריבית כדין; (2) לפסוק פיצוי לקבוצה או לציבור בגין הפירות שנצברו לטובת המשיבה על הכספים שנגבו ביתר שלא כדין; (3) להורות לנתבעת לחדול לאלתר מחיובי יתר בגין הצמדת דמי הביטוח למדד וליישם את הוראות הדין המורות על הצמדה סימטרית של דמי הביטוח; (4) להורות לנתבעת לחדול לאלתר מחישוב הפרשי הצמדה על פי מדד בסיס שאיננו המדד הידוע במועד תחילת תקופת הביטוח ו/או תחילת תקופת השינוי שגרר תשלום של דמי ביטוח נוספים.	ביום 26 ביולי 2017 הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה לאישור הסדר הפשרה ביום 31 בדצמבר 2018, ניתן פסק דין המאשר את הסדר הפשרה, ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ- 31 מיליון ש"ח.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

4. תובענות שהסתיימו (המשך):

מס"ד	תאריך וערכאה (1)	הצדדים	טענות מרכזיות, עילות וסעדים	פרטים	סכום התביעה (3)
10.	11/2015 מחוזי - ת"א	מבוטחים בביטוח אלמנטרי נ' מנורה ביטוח וחברות נוספות	הפחתת סכומי הנזק הנתבעים על ידי צד ג', בטענה ל"רשלנות תורמת" מצדו של צד ג', ללא הנמקה. וזאת, בניגוד להוראות הדין וחוזרי הממונה.	ביום 30 במרס 2018, הגישו הצדדים בקשה משותפת לאישור הסדר פשרה. ביום 10 ביולי 2018, הגישו הצדדים בקשה מתוקנת לאישור הסדר הפשרה וביום 27 בינואר 2019, ניתן פסק דין המאשר את הסדר הפשרה, ובכך באה התובענה לידי סיום.	לפחות 3 מיליון ש"ח.
11.	01/2018 בית הדין האזורי לעבודה ת"א	עמית בקרן פנסיה נ' מנורה מבטחים פנסיה וגמל	עניינה של הבקשה בטענה כי החברה גבתה, בשנת 2016, דמי ניהול מינימליים מעמיתי קופות גמל שבניהולה, בסך של 6 ש"ח לחודש, אך זאת ללא שהחברה שלחה הודעה מקדימה על כוונתה להתחיל ולגבות את דמי הניהול המינימליים כאמור.	ביום 9 בדצמבר 2018, ניתן פסק דין הדוחה את התביעה האישית ומאשר את הסתלקותו של המבקש מהבקשה לאישור, ובכך באה התובענה לידי סיום.	כ- 3 מיליוני ש"ח.
12.	11/2017 מחוזי - מרכז	ויצו נ' מנורה ביטוח	עניינה של הבקשה בטענה כי הנתבעות גובות פרמיות ביטוח, הכוללות "תוספת סיכון" הנובעת מאופי עבודתם של המבוטחים, וזאת למרות העובדה שמבוטחים אלו כלל אינם עובדים במועד שבו נרכש הכיסוי הביטוחי או הפסיקו לעבוד בעבודה אשר הצדיקה את גבית תוספת הסיכון.	ביום 12 בפברואר 2019, הוגשה בקשה מוסכמת להסתלקות התובעים מהתובענה ומבקשת האישור, ובכך באה התובענה לידי סיום.	מיליוני ש"ח (על דרך האומדן).

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

א.5. טבלה מסכמת:

להלן טבלה מסכמת של הסכומים הנתבעים במסגרת בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות, תובענות שאושרו כתביעה ייצוגית ותביעות מהותיות אחרות כנגד הקבוצה, כפי שצויינו על ידי התובעים בכתבי הטענות אשר הוגשו מטעמם. מובהר כי הסכום הנתבע אינו מהווה בהכרח כימות של סכום החשיפה המוערכת על ידי הקבוצה, שכן המדובר בהערכות מטעם התובעים אשר דינן להתברר במסגרת ההליך המשפטי. עוד מובהר כי הטבלה להלן אינה כוללת הליכים שהסתיימו, לרבות בהליכים שהסתיימו לאחר שאושר בהן הסכם פשרה.

הסכום הנתבע	כמות תביעות	
אלפי ש"ח		
		תובענות שאושרו כתביעה ייצוגית:
483,000	2	צוין סכום המתייחס לקבוצה
		התביעה מתייחסת למספר חברות ולא יוחס
225,000	1	סכום ספציפי לקבוצה
-	1	לא צוין סכום התביעה
		בקשות תלויות לאישור תובענות כייצוגיות:
1,306,200	19	צוין סכום המתייחס לקבוצה
		התביעה מתייחסת למספר חברות ולא יוחס
2,928,000	5	סכום ספציפי לקבוצה
-	6	לא צוין סכום התביעה
35,000	1	תביעות מהותיות אחרות (*)

לתאריך הדיווח, סכום ההפרשה המצטבר בגין התביעות שהוגשו כנגד החברה כמפורט לעיל, מסתכם בכ- 40 מיליוני ש"ח (ליום 31 בדצמבר 2017, כ- 28 מיליוני ש"ח).

(* ראה סעיף א.3. לעיל)

א.6. הממונה, מפרסם מעת לעת, ניירות עמדה, עקרונות לניסוח תוכניות ביטוח, מסמכי נהגים ראויים ולא ראויים וכיוצא באלה מסמכים או טיוטות מסמכים הרלבנטיים לתחומי פעילותה של הקבוצה, אשר יכול ויש להם השפעה על זכויות מבוטחים/או עמיתים ויכול ויש בהם ליצור חשיפה לקבוצה במקרים מסוימים הן ביחס לתקופת פעילותה קודם לכניסת אותם מסמכים לתוקף והן ביחס לעתיד.

לא ניתן לצפות מראש האם ובאיזו מידה חשופה הקבוצה לטענות בקשר ו/או בעקבות הוראות אלו אשר אפשר שיעלו בין היתר, באמצעות המנגנון הדינוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות. לעיתים יכולה להיות השלכה מסוג זה גם לחוזרים שהממונה מפרסם ואשר תחולתם עתידית.

כנגד הקבוצה מוגשות, מעת לעת, תלונות, לרבות תלונות לממונה ביחס לזכויות מבוטחים ו/או עמיתים על פי תוכניות ביטוח ו/או קרנות ו/או הדין. תלונות אלו מטופלות באופן שוטף על ידי אגף תלונות הציבור בקבוצה. לעיתים הכרעות (או טיוטות הכרעה) של הממונה בתלונות אלו, ניתנות באופן רוחבי ביחס לקבוצת מבוטחים.

כמו כן, עורך הממונה, מעת לעת, לרבות בעקבות תלונות מבוטחים, ביקורות מטעמו בגופים המוסדיים בקבוצה ו/או מעביר אליהם בקשות לקבלת נתונים, בנושאים שונים של ניהול הגופים המוסדיים, ניהול זכויות מבוטחים ועמיתים בהם וכן ביקורות ליישום הוראות הרגולציה ו/או הטמעת לקחי ביקורות קודמים, בהן בין היתר, מתקבלות דרישות להכנסת שינויים במוצרים השונים, מתן הנחיות לביצוע החזרים ו/או הנחיות ו/או הוראות בקשר לתיקון ליקויים או ביצוע פעולות המבוצעות על-ידי הגופים המוסדיים, לרבות החזר כספים לעמיתים ולמבוטחים. בהתאם לממצאי ביקורות או נתונים המועברים, לעיתים מטיל הממונה עיצומים כספיים בהתאם לחוק סמכויות האכיפה.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. תובענות ייצוגיות ובקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

7א. קיימת חשיפה כללית אשר לא ניתן להעריכה ו/או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הקבוצה למבוטחיה. מורכבות הסדרים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות פרשנות ואחרות, עקב פערי מידע בין הקבוצה לבין הצדדים השלישיים לחוזה הביטוח, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. חשיפה זו באה לידי ביטוי בעיקר ביחס למוצרי החסכון הפנסיוני והביטוח ארוך טווח, לרבות ביטוח בריאות, בהם פועלת הקבוצה, בהיותם מאופיינים באורח חיים ממושך ובמורכבות גבוהה, במיוחד לאור ההסדרים התחיקתיים השונים הן בתחום ניהול המוצרים והן בתחום המיסוי, לרבות בנושאי תשלומי הפקדות על-ידי מעסיקים ומבוטחים, פיצולם ושיכום לרכיבי הפוליסות השונים, ניהול ההשקעות, מעמדו התעסוקתי של המבוטח, תשלומי ההפקדות שלו ועוד. מוצרים אלו מנוהלים על פני שנים בהם מתרחשים שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקה בתי המשפט. שינויים אלו מיושמים על ידי מערכות מיכוניות העוברות שינויים והתאמות באופן תדיר. מורכבות שינויים אלו והחלת השינויים לגבי מספר רב של שנים, יוצרת חשיפה תפעולית מוגברת. קבלת פרשנות חדשה לאמור בפוליסות ביטוח ובמוצרים פנסיונים ארוכי טווח יש לעיתים בכדי להשפיע על הרווחיות העתידית של הקבוצה בגין התיק הקיים, זאת בנוסף לחשיפה הגלומה בדרישות לפיצוי ללקוחות בגין פעילות העבר. לא ניתן לצפות מראש את סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם חוזה הביטוח המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, תחום הביטוח בו עוסקות חברות הקבוצה הינו עתיר פרטים ונסיבות, ואשר קיים בו סיכון אינהרנטי שלא ניתן לכימות להתרחשות של טעות או שורה של טעויות מיכוניות או טעויות אנוש, הן בתהליכי עבודה מובנים והן במסגרת טיפול פרטני בלקוח, ואשר עלולות להיות להן תוצאות רחבות היקף הן ביחס להיקף התחולה למספר רב של לקוחות או מקרים והן ביחס להיקף הכספי הרלבנטי בהתייחס ללקוח בודד. הגופים המוסדיים בקבוצה מטפלים, באופן שוטף, בטיוב זכויות מבוטחים, בכל הקשור לניהול המוצרים בגופים המוסדיים, בהתאם לפערים המתגלים מעת לעת.

הקבוצה חשופה לתביעות וטענות במישור דיני החוזים וקיום התחייבויות ביטוחיות במסגרת הפוליסה, ייעוץ לקוי, הפרת חובת נאמנות, ניגוד עניינים, חובת זהירות, רשלנות במסגרת אחריות מקצועית של הגופים המקצועיים בקבוצה לרבות סוכנויות הקבוצה וכיוצ"ב טענות הקשורות בשירותים הניתנים על ידי חברות הקבוצה וכן מעת לעת מתקיימים נסיבות ואירועים המעלים חשש לטענות מסוג האמור. הקבוצה רוכשת פוליסות לכיסוי אחריות מקצועית, לרבות כנדרש על פי ההסדר התחיקתי, ובעת הצורך היא מדווחת לפוליסה או פוליסות אלו לצורך כיסוי חבות שמקורה באחריות מקצועית וניתנת להגנה ברכישת ביטוח. סכומי החשיפה האפשרית עולים על סכומי הכיסוי ואין וודאות בדבר קבלת כיסוי בפועל בעת קרות מקרה ביטוח.

ב. ערבויות שניתנו

1. מנורה ביטוח העמידה ערבויות לטובת עמיתי קופות הגמל "יתר" ו"אמיר" (המנוהלות על-ידי מבטחים פנסיה וגמל) להבטחת התחייבות הקופה כלפיהם לשיעור תשואה מובטח. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ- 4,769 מיליוני ש"ח (ליום 31 בדצמבר 2017 - 4,698 מיליוני ש"ח). יצוין, כי החשב הכללי במשרד האוצר התחייב כלפי הקופות לקבל את מרבית הפקדונות של כספי העמיתים כאמור בתשואה מובטחת העולה על שיעור התשואה המובטח לעמיתים. בנוסף לאמור, נתנה מנורה ביטוח ערבויות דומות להבטחת קרן ההשקעות של העמיתים במסלול שאינו מבוטח תשואה וזאת לטובת עמיתים שהצטרפו לקופה עד לשנת 1994 ולגבי הפקדותיהם הנומינליות עד לחודש ינואר, 2009. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ- 86 מיליוני ש"ח.

2. קיימות ערבויות בסך כולל של כ- 4,363 אלפי ש"ח, אשר הועברו לקבוצה, כתוצאה מעסקת החברה לפיתוח התעשייה.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ג. התקשרויות

1. בשנת 2003 התקשרה מנורה ביטוח עם חברת סאפיינס ישראל מערכות תוכנה בע"מ (להלן: "סאפיינס") בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים ("טופז חיים"). על רקע רכישה של מבטחים פנסיה בשנת 2004 ושינויים רגולטוריים בתחום הפעילות כמו גם התפתחות עסקית של הקבוצה, התקשרה מנורה ביטוח בשנים 2004 ו-2005, עם הספק הנ"ל בפרויקט נוסף לפיתוח מערכת לניהול מערכי הפנסיה והגמל ("טופז פנסיה וגמל") (טופז חיים וטופז פנסיה וגמל יחד - להלן: "מערכת טופז"). מערכת טופז חיים נמצאת בשלב המאפשר הפקה ותפעול של הפוליסות החדשות הנמכרות על ידי מנורה ביטוח. מערכת טופז פנסיה וגמל נמצאת בשלב תפעולי מלא. בנוסף, מבוצעת פעילות תחזוקה שוטפת של המערכות, לרבות עדכונים הנדרשים מעת לעת.
- בהמשך לאמור לעיל, התקשרה מנורה ביטוח בחודש אוקטובר 2011 בהסכם המעגן ומסדיר את ההתקשרות רבת שנים עם סאפיינס בקשר למערכת טופז ומערכות תוכנה נוספות שסופקו לקבוצה, בין היתר, בתחום ביטוח חיים, פנסיה, ביטוח משנה ובריאות (להלן: "המערכות") ולשירותים שסופקו לקבוצה בקשר עם אותן מערכות (להלן בפסקה זו: "ההסכם").
- ההסכם מעגן את רישיונות השימוש של הקבוצה במערכות ואת זכויות השימוש של הקבוצה בתוכניות המקור של המערכות וכן את הקניין הרוחני ברכיבים ייחודיים מסוימים במערכות שפותחו בעבר וככל שיפותחו בעתיד על ידי סאפיינס עבור הקבוצה. לאור שיתוף הידע המקצועי של עובדי הקבוצה במסגרת הליך הפיתוח של המערכות, עוגנו בהסכם גם זכויות לתמלוגים על מכירת טופז וביטוח משנה לצדדים שלישיים ללא מגבלת זמן ועד לתקרה של ההשקעה במוצרים.
- בנוסף, ההסכם יוצר מסגרת להמשך אספקת שירותים שונים לקבוצה בקשר למערכות הנ"ל, לרבות שירותי פיתוח, בדיקות, תיקון תקלות, תמיכה, אספקת גרסאות ומהדורות ושירותי תחזוקה למערכות, בהתאם לתכניות עבודה שנתיות מוסכמות.
- בחודש ספטמבר 2013, נחתם הסכם משלים להסכם מחודש אוקטובר 2011, וזאת על רקע התקשרותה של סאפיינס עם לקוח נוסף ליישום מערכת לניהול קרנות פנסיה ומערכות נלוות המשמשות את הקבוצה. במסגרת ההסכם המשלים התחייבה סאפיינס לשלם לקבוצה תמלוגים שונים בהיקפים לא מהותיים אשר ישולמו על פני מספר שנים.
- בנוסף מוארכת מידי שנה תקופת ההתקשרות שסאפיינס מחויבת אליה ביחס לתחזוקת המערכות והמשך פיתוחן עבור הקבוצה, בשינויים מסחריים מסוימים, אלא אם אחד הצדדים להסכם הודיע על ביטולו.
- בגין ההסכם כאמור לעיל שילמה מנורה ביטוח לסאפיינס בשנים 2018 ו- 2017 סך של כ- 49 מיליוני ש"ח וסך של כ- 40 מיליוני ש"ח, בהתאמה.
- בחודש ספטמבר 2016, נחתם הסכם בין מנורה ביטוח לבין סאפיינס פתרונות תוכנה (עידית) בע"מ (להלן: "עידית"), השייכת לקבוצת סאפיינס, לאספקת מערכת לניהול ביטוח אלמנטרי, שנועדה להחליף את מערכת המחשב הקיימת במנורה ביטוח בתחום זה. במהלך שנת 2017, ובמסגרת תהליך האיפיון המפורט של המערכת הנ"ל, התברר כי קיימים פערים מהותיים שלא מאפשרים ליישם את הפרויקט במתווה ובמסגרת התקציב שנקבע בהסכם. בהתאם, הוחלט על הפסקת הפרויקט עם סאפיינס תוך מעבר לבחינת חלופות ליישום.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ג. התקשרויות (המשך)

2. לקבוצה קיימות התחייבויות עתידיות כחלק מפעילויות ההשקעה כמפורט להלן:
- א. התחייבויות להשקעה בקרנות השקעה שסכומן הכולל ליום 31 בדצמבר, 2018 הינו סך של 1,226,020 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 778,626 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2017 - 714,348 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 551,789 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).
- ב. התחייבויות להעמדת הלוואות לחברות שונות שסכומן הכולל ליום 31 בדצמבר, 2018 הינו 726,103 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 272,670 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2017 - 633,851 אלפי ש"ח מתוכם סך של 225,669 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).
3. במסגרת עסקיה, מנורה ביטוח חותמת על הסכמים עם מעסיקים לביצוע הסדרי ביטוח ותשלומי קצבה בקשר עם פרישה מוקדמת של עובדיהם. בהתאם להסכמים, המעסיקים מעבירים למנורה ביטוח סכום חד פעמי עבור כל פורש, ומנורה ביטוח משלמת לפורשים סכומים חודשיים במסגרת פוליסת ביטוח, כמוסכם בין הצדדים. הרווח הצפוי מהעסקאות כאמור אינו מהותי.
4. בחודש דצמבר 2014, חתמה החברה על הסכם למתן חסות ומיתוג להיכל הספורט ביד אליהו בתל אביב, אשר, בעקבות ההסכם, שונה שמו ל- "היכל מנורה מבטחים". ההסכם נחתם לתקופה של שמונה שנים החל מיום 1 בינואר, 2015. סך התמורה שנקבעה הינה כ- 23.6 מיליוני ש"ח (כולל מע"מ), אשר תשולם ב- 32 תשלומים רבעוניים. בנוסף, כולל ההסכם אופציה להארכת תקופת ההתקשרות לשמונה שנים נוספות. להבטחת מילוי התחייבויות החברה, הופקד שטר ערבות בסך כ- 1.2 מיליוני ש"ח. חברות הקבוצה משתתפות בעלויות החברה בגין ההסכם.

באור 38: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ד. תכירות

1. תכירות בהן הקבוצה היא החוכרת בחכירה תפעולית

הקבוצה קשורה בהסכמי חכירה מסחריים, אשר כוללים, בין השאר, חלק ממשרדי הקבוצה.

תכירות אלו בעלות אורך חיים שבין שנה ל- 3 שנים.

להלן דמי החכירה המינימליים העתידיים להיות משולמים בגין חוזי חכירה תפעולית שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר:

2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
21,488	9,119	4,447	שנה ראשונה
16,032	12,828	2,276	שנה שנייה עד חמש שנים
-	428	-	יותר מחמש שנים
<u>37,520</u>	<u>22,375</u>	<u>6,723</u>	

הסכומים שנקפו לדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום 31 לדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
<u>30,110</u>	<u>35,169</u>	<u>20,056</u>	דמי חכירה מינימליים

2. תכירות בהן הקבוצה היא המחכירה בחכירה תפעולית

הקבוצה מחכירה מספר מבנים (נכסי נדל"ן להשקעה) לגופים חיצוניים. הסכמי החכירה הם לתקופה שבין שנה ל- 10 שנים ואינם ניתנים לביטול. חידוש החוזים בתום התקופה כפוף להסכמת שני הצדדים.

להלן דמי החכירה המינימליים העתידיים להתקבל בגין חוזי חכירה שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר:

2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
12,163	11,460	23,904	שנה ראשונה
18,272	14,778	67,469	שנה שנייה עד חמש שנים
2,281	1,421	53,102	יותר מחמש שנים
<u>32,716</u>	<u>27,659</u>	<u>144,476</u>	

לפרטים נוספים בדבר הכנסות שהוכרו בגין נדל"ן להשקעה, ראה באור 26 לעיל.

באור 39: - אירועים בתקופת הדיווח

א. במהלך חודש פברואר 2018, חתמה מנורה ביטוח עם ארגון גמלאי צה"ל ("צוות"), על הסכם מפורט לביטוח סיעודי קבוצתי לחברי צוות (המונים כ- 40 אלף חברים) ובני משפחותיהם, וזאת לתקופה של שמונה שנים, אשר בסיומה, ככל וצוות לא תתקשר בביטוח סיעודי קבוצתי לתקופה נוספת, יתקיים הסדר המשכיות כיסוי למבוטחים, כפי שיהיו באותה עת, באמצעות פוליסות פרט כפי שיהיו בתוקף במועד סיום העסקה הקבוצתית.

ב. תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות), התשס"ח 2008 (להלן: "תקנות ההוצאות") מסדירות את סוגי ההוצאות הישירות שמותר לגוף המוסדי לנכות מתוך כספי העמיתים שבניהולו בגין ההשקעות המבוצעות על ידו, זאת, מעבר לדמי הניהול אותם הוא גובה מהעמיתים. בחודש מרס 2014 הותקנה הוראת שעה אשר מאפשרת לגבות הוצאות הנובעות מעמלות ניהול חיצוני הנוגעות בין היתר לגביית הוצאות בגין השקעות בקרנות השקעה, תעודות סל, קרן או קרן חוץ ועוד, ובמקביל הגבילה את שיעור ההוצאות הישירות בגין עמלות ניהול חיצוני שייגבו מהנכסים לשיעור של 0.25%. הוראת השעה הייתה בתוקף עד ליום 31 בדצמבר, 2017. בחודש מאי 2018 האריכה וועדת הכספים של הכנסת את תוקף תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע עסקאות) (תיקון מס' 2) התשע"ד-2014 כהוראת שעה ובתחולה רטרואקטיבית החל מיום 1 בינואר 2018 ועד ליום 31 בדצמבר 2019, אשר מאפשרות לגבות הוצאות הנובעות מעמלות ניהול חיצוני בשל השקעות מסוימות. התקרה לשיעור ההוצאות הישירות שניתן לגבות בגין עמלות ניהול חיצוני כאמור בשיעור של 0.25% נותרה.

ג. בחודש דצמבר 2018 זכתה מנורה ביטוח במכרז למתן שירותי ביטוח סיעודי קבוצתי עבור חברי לאומית שירותי בריאות (להלן: "לאומית"). בהתאם לתנאי המכרז מנורה ביטוח תטפל בניהול וסילוק תביעות המבוטחים בפוליסת ביטוח הסיעוד הקבוצתי לחברי לאומית וכן תפעל לשיווק וצירוף מבוטחים חדשים לפוליסה. כמו כן, מנורה ביטוח תחזיק ותנהל בנאמנות עבור המבוטחים בפוליסה, את הכספים אשר נצברו ויצברו בעתיד בקרן המבוטחים (להלן: "קרן המבוטחים"). מנורה ביטוח תישא בשיעור של 20% מסך תגמולי הביטוח וקרן המבוטחים תישא בשיעור של 80% מסך תגמולי הביטוח. בהתאם, היקף הפרמיה לה זכאית מנורה ביטוח הינה פרמיית הסיכון שנקבעה במכרז בתוספת דמי ניהול עבור תפעול פוליסת הביטוח. תקופת ההתקשרות הנה לחמש שנים מיום 1 באפריל 2019 ועד ליום 31 במרס 2024, כאשר לאומית תהיה זכאית להאריך את ההתקשרות לתקופה של שלוש שנים נוספות, והכל בהתאם ובכפוף לתנאי המכרז. יצוין, כי מספר חברי לאומית המבוטחים בשירותי ביטוח סיעודי קבוצתי כיום, עומדת על כ- 200,000 חברים מתוך סך של כ- 730 אלף חברי הקופה. היקף פרמיות הביטוח במכרז מוערך בכ- 126 מיליוני ש"ח לשנה וצפוי לגדול במהלך תקופת ההתקשרות ובפרט בשל צירוף מבוטחים חדשים. כמו כן, כחלק מתנאי העסקה, מנורה ביטוח תנפיק ערבות בסך 10 מיליוני ש"ח לשם הבטחת קיום תנאי המכרז.

ד. ביום 5 ביוני, 2018 התקשרה החברה בהסכם עם צד שלישי שאינו קשור לחברה (להלן - הקונה), למכירת 50% מזכויותיה במגרש הממוקם בפינת הרחובות יהודה הלוי, בצלאל יפה ושדרות רוטשילד בתל אביב (להלן - הממכר), וזאת תמורת 101 מיליוני ש"ח (להלן - התמורה) בתוספת מע"מ. התמורה תשולם בתשלומים כמפורט להלן: בסמוך למועד החתימה על ההסכם, סך של 18.5 מיליוני ש"ח; תוך שנה ממועד החתימה, סך של 17.5 מיליוני ש"ח; תוך שנתיים ממועד החתימה, סך של 15 מיליוני ש"ח והיתרה בסך של 50 מיליוני ש"ח תשולם כנגד מסירת החזקה בממכר ולא יאוחר מארבע שנים ממועד החתימה. כל התשלומים כאמור יישאו ריבית שנתית צמודת מדד בשיעור של 4%. הקונה יישא בתשלום מלוא סך היטל ההשבחה שיחול בגין מכירת הממכר והחברה תישא בחיוב מס שבח שינבע מהעסקה. הצדדים יפעלו לקידומה ואישורה של תב"ע להקמת פרויקט משותף על המגרש (להלן - הפרויקט), בגינו יישאו הצדדים בעלויות כפי חלקם במגרש. במסגרת ההסכם ניתנו אופציות הדדיות כמפורט להלן:

(1) במשך תקופה של ארבע שנים החל ממועד חתימת ההסכם ובכפוף לקבלת הסכמתה של החברה מראש ובכתב על פי שיקול דעתה, תהא לקונה אופציה לרכוש את יתרת זכויות החברה במגרש, כנגד תשלום של 100 מיליוני ש"ח בתוספת מע"מ (להלן - תשלום האופציה) ובתוספת: (א) כל תשלום ששולם בפועל על ידי החברה בקשר למגרש; (ב) תוספת של 30% שתחול על תשלום האופציה ועל התשלומים הנזכרים בס"ק (א) לעיל; ו- (ג) ריבית שנתית צמודה למדד בשיעור של 4% בגין כל הסכומים הנזכרים בסעיף זה ובתוספת מע"מ כדין.

באור 39: - אירועים בתקופת הדיווח (המשך)

ג. (המשך)

(2) במשך תקופה של שנה לאחר המוקדם מבין: (א) חלוף ארבע שנים ממועד החתימה; או (ב) מועד קבלת היתר בנייה לפרויקט, תהא לחברה הזכות לחייב את הקונה לרכוש ממנה את יתרת זכויותיה במגרש, כנגד תשלום תמורה בסך של 100 מיליוני ש"ח בתוספת מע"מ, ובתוספת כל תשלום ששולם על ידי החברה בקשר למגרש וריבית שנתית צמודה למדד בשיעור של 4% בגין כל הסכומים הנזכרים בסעיף זה, ובתוספת מע"מ כדין.

הצדדים חתמו על הסכם עסקה משותפת להסדרת זכויותיהם בפרויקט. החברה לא הכירה ברווח בתקופת הדוח בגין החתימה על ההסכם האמור.

באור 40: - אירועים לאחר תאריך הדיווח

א. לאחר תאריך הדיווח חלו עליות שערים בשוקי ההון, אשר הביאו להכנסות מהשקעות ולתשואה ריאלית חיובית העולה על התשואה הריאלית השלילית שנזקפה למבוטחים בגין פוליסות תלויות תשואה בשנת הדוח (לפרטים נוספים ראה באור 2.36 א) לעיל). בנוסף לאמור לעיל, חלה ירידה בעקום הריבית חסרת הסיכון, אשר עשויה להביא לגידול בהתחייבויות הביטוחיות בביטוח כללי, ביטוח בריאות וביטוח חיים. בשלב זה לא ניתן להעריך את ההשפעה הכוללת של האמור על תוצאות הקבוצה.

ב. ביום 25 במרס, 2019 הכריז דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד לבעלי המניות בסך של כ- 50 מיליוני ש"ח, המהווים 0.79 ש"ח לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. דיבידנד ישולם בחודש אפריל 2019.

א. נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר, 2018	
הערך בספרים	עלות מופחתת
אלפי ש"ח	

836	837
2,007,403	2,024,793
2,008,239	2,025,630

2,721	2,813
2,167,322	2,105,355
2,170,043	2,108,168

40,784	38,799
4,219,066	4,172,597
	7,438

ליום 31 בדצמבר, 2017	
הערך בספרים	עלות מופחתת
אלפי ש"ח	

1,310	1,342
2,513,988	2,594,288
2,515,298	2,595,630

5,003	5,393
1,494,530	1,572,460
1,499,533	1,577,853

12,867	13,408
4,027,698	4,186,891
	3,454

אגרות חוב ממשלתיות
 נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
 שיועדו בעת ההכרה לראשונה
 זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים:

שאינם ניתנים להמרה
 נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
 שיועדו בעת ההכרה לראשונה
 זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

נכסי חוב אחרים הניתנים להמרה
 נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
 שיועדו בעת ההכרה לראשונה

סך הכל נכסי חוב סחירים

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

אגרות חוב ממשלתיות
 נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
 שיועדו בעת ההכרה לראשונה
 זמינות למכירה

סך הכל אגרות חוב ממשלתיות

נכסי חוב אחרים:

שאינם ניתנים להמרה
 נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
 שיועדו בעת ההכרה לראשונה
 זמינים למכירה

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

נכסי חוב אחרים הניתנים להמרה
 נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
 שיועדו בעת ההכרה לראשונה

סך הכל נכסי חוב סחירים

ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ב. מניות

ליום 31 בדצמבר, 2018	
עלות	הערך בספרים אלפי ש"ח
10,067	12,610
<u>399,981</u>	<u>397,467</u>
<u>410,048</u>	<u>410,077</u>
51,135	53,093
<u>461,183</u>	<u>463,170</u>
	<u>57,716</u>

סחירות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה
סך הכל מניות סחירות

שאינן סחירות

זמינות למכירה
סך הכל מניות
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ליום 31 בדצמבר, 2017	
עלות	הערך בספרים אלפי ש"ח
11,885	16,927
<u>248,037</u>	<u>296,004</u>
<u>259,922</u>	<u>312,931</u>
21,826	19,975
<u>281,748</u>	<u>332,906</u>
	<u>31,509</u>

סחירות

נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
זמינות למכירה
סך הכל מניות סחירות

שאינן סחירות

זמינות למכירה
סך הכל מניות
ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ג. השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר, 2018		
עלות	הערך בספרים	
אלפי ש"ח		
2,379	2,340	<u>סחירות</u>
896,232	899,105	נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
-	186	זמינות למכירה
898,611	901,631	מכשירים נגזרים
		סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות
		<u>שאינן סחירות</u>
29,400	30,769	נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
428,981	484,127	זמינות למכירה
-	20,429	מכשירים נגזרים
458,381	535,325	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות שאינן סחירות
1,356,992	1,436,956	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
	42,464	ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ליום 31 בדצמבר, 2017		
עלות	הערך בספרים	
אלפי ש"ח		
8,154	11,687	<u>סחירות</u>
902,447	1,027,053	נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
-	299	זמינות למכירה
910,601	1,039,039	מכשירים נגזרים
		סך הכל השקעות פיננסיות אחרות סחירות
		<u>שאינן סחירות</u>
62,182	66,190	נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
247,167	272,090	זמינות למכירה
-	20,954	מכשירים נגזרים
309,349	359,234	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות שאינן סחירות
1,219,950	1,398,273	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
	41,352	ירידות ערך קבועות שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

פרק ד':

נתונים כספיים מתוך
הדוחות הכספיים
המאוחדים המיוחסים
לחברה

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

נתונים כספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים
המיוחסים לחברה

ליום 31 בדצמבר, 2018

תקנה 9'ג

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

נתונים כספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים המיוחסים לחברה ליום 31 בדצמבר, 2018

תקנה 9'

תוכן העניינים

דף

2	דוח מיוחד של רואה החשבון המבקר על מידע כספי נפרד לפי תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומיידים), התש"ל-1970
3	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על המצב הכספי
4	נתונים כספיים מתוך דוחות רווח או הפסד המאוחדים
5	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על הרווח הכולל
6-7	נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים
8-22	מידע נוסף

לכבוד בעלי המניות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ

א.ג.,

הנדון: דוח מיוחד של רואה החשבון המבקר על מידע כספי נפרד לפי תקנה ג' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970

ביקרנו את המידע הכספי הנפרד המובא לפי תקנה ג' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל - 1970 של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן - החברה) לימים 31 בדצמבר, 2018 ו- 2017 ולכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2018, 2017 ו- 2016 ואשר נכלל בדוח התקופתי של החברה. המידע הכספי הנפרד הינו באחריות הדירקטוריון וההנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דעה על המידע הכספי הנפרד בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות המוצגות על בסיס שיטת השווי המאזני, אשר ההשקעה בהן לימים 31 בדצמבר, 2018 ו- 2017 הסתכמה לסך של 89,379 אלפי ש"ח ולסך של 45,689 אלפי ש"ח, בהתאמה, ואשר חלקה של החברה ברווחי החברות הנ"ל הסתכם לסך של 30,540 אלפי ש"ח ו- 15,048 אלפי ש"ח, לכל אחת מהשנים שהסתיימו בימים 31 בדצמבר, 2018 ו- 2017, בהתאמה. הדוחות הכספיים של אותן חברות בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות, מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל. על פי תקנים אלה, נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין במידע הכספי הנפרד הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובפרטים הכלולים במידע הכספי הנפרד. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שישומו בעריכת המידע הכספי הנפרד ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה של המידע הכספי הנפרד. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי חשבון אחרים, המידע הכספי הנפרד ערוך, מכל הבחינות המהותיות, בהתאם להוראות תקנה ג' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל-1970.

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

תל אביב,
25 במרס, 2019

ליום 31 בדצמבר		מידע נוסף	
2017	2018		
אלפי ש"ח			
נכסים שוטפים			
18,372	27,530	ב	מזומנים ושווי מזומנים
328,203	293,857	ג	השקעות פיננסיות
1,017	-		מסים שוטפים לקבל
1,127	749		חייבים ויתרות חובה
54,569	31,525	ו (1)	יתרות שוטפות עם חברות מוחזקות
76,000	-		נדל"ן להשקעה מיועד למכירה
479,288	353,661		סה"כ נכסים שוטפים
נכסים לא שוטפים			
10,369	9,057	ג	הלוואות וחייבים
3,171,337	3,269,221		השקעות בחברות מוחזקות
681,367	646,029	ו (1)	הלוואות לחברות מוחזקות
9,176	9,266	ו (4)	נכסים בשל הטבות לעובדים
1,298	1,028		רכוש קבוע
76,000	157,300		נדל"ן להשקעה
3,949,547	4,091,901		סה"כ נכסים לא שוטפים
4,428,835	4,445,562		
התחייבויות שוטפות			
138,885	140,547	ד	חלויות שוטפות של אגרות חוב
-	1,406		מסים שוטפים לשלם
1,058	2,574		חוזים עתידיים
20,127	36,300	ד (1)	זכאים ויתרות זכות
1,205	1,224	ו (1)	יתרה שוטפת עם חברה מוחזקת
161,275	182,051		סה"כ התחייבויות שוטפות
התחייבויות לא שוטפות			
528,168	390,942	ד	אגרות חוב
17,165	17,412	ו (4)	התחייבויות בשל הטבות לעובדים
80,750	106,323		עודף הפסדים על השקעות בחברות מוחזקות
25,402	2,654	ה	מסים נדחים
651,485	517,331		סה"כ התחייבויות לא שוטפות
הון המיוחס לבעלי מניות החברה			
99,429	99,429		הון מניות
332,985	332,985		פרמיה על מניות
386,000	231,616		קרנות הון
2,797,661	3,082,150		יתרת עודפים
3,616,075	3,746,180		סה"כ הון
4,428,835	4,445,562		

25 במרס, 2019

שי קומפל
מנהל כספים

ארי קלמן
מנהל כללי

ערן גריפל
י"ר הדירקטוריון

תאריך אישור הדוחות הכספיים

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			מידע נוסף	
2016	2017	2018		
אלפי ש"ח				
				הכנסות
15,985	264,174	324,413		רווח מחברות מוחזקות
20,840	3,559	(8,735)		הכנסות (הפסדים) מהשקעות ומימון
11,705	16,410	37,985	ו (3)	הכנסות מימון בגין הלוואות לחברות מוחזקות
26,120	32,730	4,748		עליית ערך נדל"ן להשקעה
1,128	1,132	1,393		הכנסות מהשכרת נכסים
13,683	12,797	13,114	ו (2)	דמי ניהול מחברות מוחזקות
89,461	330,802	372,918		סך-הכל הכנסות
				הוצאות
24,239	29,788	28,000		הוצאות מימון
15,074	16,590	18,441		הוצאות הנהלה וכלליות
39,313	46,378	46,441		סך-הכל הוצאות
50,148	284,424	326,477		רווח לפני מסים על ההכנסה
6,568	4,902	(1,664)	ה	מסים על ההכנסה (הטבת מס)
43,580	279,522	328,141		רווח נקי

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
43,580	279,522	328,141	רווח נקי המיוחס לחברה
			<u>רווח (הפסד) כולל אחר שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל הועבר</u>
			<u>או יועבר לרווח והפסד</u>
45,400	51,221	(152,164)	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לחברות המוחזקות, נטו
			<u>רווח (הפסד) כולל אחר שלא יועבר לרווח והפסד</u>
(3,470)	688	293	רווח (הפסד) ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת
(868)	165	67	מסים על ההכנסה (הטבת מס)
(2,602)	523	226	
110,448	7,828	3,902	רווח כולל אחר המיוחס לחברות המוחזקות, נטו
107,846	8,351	4,128	סך הכל רווח כולל אחר שלא יועבר לרווח והפסד
153,246	59,572	(148,036)	רווח (הפסד) כולל אחר, נטו
196,826	339,094	180,105	סה"כ רווח כולל המיוחס לחברה

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
43,580	279,522	328,141
תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת		
רווח נקי		
התאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת:		
התאמות לסעיפי רווח והפסד:		
4,575	23,859	34,262
378	342	337
(26,120)	(32,730)	(4,748)
11	13	-
(15,985)	(264,174)	(324,413)
6,568	4,902	(1,664)
(30,573)	(267,788)	(296,226)
שינויים בסעיפי נכסים והתחייבויות:		
שינוי בהתחייבויות בשל הטבות לעובדים		
1,555	174	451
(2,033)	3,147	378
(901)	679	19,026
(1,379)	4,000	19,855
מזומנים ששולמו והתקבלו במהלך השנה:		
ריבית ששולמה		
(26,547)	(29,877)	(26,285)
ריבית שהתקבלה		
6,002	11,818	10,014
מסים ששולמו		
(3,353)	(465)	(19,704)
מסים שהתקבלו		
-	666	602
238,378	73,377	163,125
214,480	55,519	127,752
מזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת המיוחסים לחברה כחברה אם		
226,108	71,253	179,522
מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) שוטפת בגין עסקאות עם חברות מוחזקות		
(17,631)	(11,472)	13,352
208,477	59,781	192,874
מזומנים נטו שנבעו מפעילות שוטפת		

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

לשנה שהסתיימה ביום			
31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
			<u>תזרימי מזומנים מפעילות השקעה</u>
(550)	-	(552)	תוספות והשבחות נדל"ן להשקעה
(66)	-	(68)	רכישת רכוש קבוע
102	95	-	תמורה ממימוש רכוש קבוע
(129,526)	48,638	19,180	תמורה ממימוש (רכישת) ניירות ערך הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, נטו
9,087	(4,642)	(461)	פרעון הלוואות (מתן הלוואות) לזמן ארוך
(120,953)	44,091	18,099	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) השקעה המיוחסים לחברה כחברה אם
(77,108)	(80,238)	(12,503)	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) השקעה בגין עסקאות עם חברות מוחזקות
(198,061)	(36,147)	5,596	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) השקעה
			<u>תזרימי מזומנים מפעילות מימון</u>
227,797	-	-	הנפקת אגרות חוב (בניכוי הוצאות הנפקה)
(85,070)	(85,753)	(140,131)	פרעון אגרות חוב
-	(100,000)	(50,000)	דיבידנד ששולם לבעלי מניות החברה
142,727	(185,753)	(190,131)	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) מימון
36	(179)	819	<u>הפרשי שער בגין יתרות מזומנים ושווי מזומנים</u>
153,179	(162,298)	9,158	<u>עלייה (ירידה) במזומנים ושווי מזומנים</u>
27,491	180,670	18,372	<u>יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה</u>
180,670	18,372	27,530	<u>יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה</u>

המידע הנוסף המצורף מהווה חלק בלתי נפרד מהמידע הכספי הנפרד של החברה.

א. אופן עריכת הנתונים הכספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לשנת 2018

1. הגדרות
- החברה - מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
- חברות מוחזקות - חברות מאוחדות וחברות שהשקעת החברה בהן כלולה, במישרין או בעקיפין, במידע הכספי הנפרד על בסיס שווי מאזני.
- תקנה 9' - תקנה 9' לתקנות ניירות ערך (דוחות תקופתיים ומידיים), התש"ל - 1970.

2. אופן עריכת הנתונים הכספיים

המידע הכספי הנפרד, נערך בהתאם לתקנה 9', לרבות הפרטים האמורים בתוספת העשירית לתקנות האמורות (להלן - התוספת), ובכפוף להבהרות האמורות ב- "הבהרה בקשר עם דוח כספי נפרד של התאגיד" שפורסמה באתר רשות ניירות ערך בשנת 2010, המתייחסת לאופן יישום התקנה והתוספת האמורות (להלן - הבהרת סגל הרשות).

המידע הכספי הנפרד אינו מהווה דוחות כספיים, לרבות דוחות כספיים נפרדים, הערוכים והמוצגים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן - תקני ה-IFRS) בכלל, והוראות תקן חשבונאות בינלאומי 27 - "דוחות כספיים מאוחדים ונפרדים" בפרט. עם זאת, המדיניות החשבונאית שפורטה בבאור 2 לדוחות הכספיים המאוחדים, יושמה לצורך הצגת המידע הכספי הנפרד, וזאת בשינויים המתחייבים מהאמור להלן.

במסגרת המידע הנוסף שיובא להלן, נכללים גילויים בנוגע למידע מהותי נוסף, בהתאם לדרישות הגילוי האמורות בתקנה 9', וכמפורט בתוספת ובכפוף להבהרת סגל הרשות, ככל שמידע כאמור לא נכלל בדוחות הכספיים המאוחדים באופן המתייחס במפורש לחברה.

א. הצגת הנתונים הכספיים

- 1) נכסים והתחייבויות הכלולים בדוחות המאוחדים על המצב הכספי המיוחסים לחברה
- מוצגים סכומי הנכסים והתחייבויות הכלולים בדוחות הכספיים המאוחדים, המיוחסים לחברה ומפורטים לפי סוגי הנכסים והתחייבויות. נתונים אלו סווגו בהתאם לתקנה 9'. כמו כן, מוצג מידע בדבר הנכסים בניכוי ההתחייבויות המיוחסים לחברות מוחזקות, לרבות מוניטין. ההצגה כאמור מביאה לכך שההון המיוחס לבעלים של החברה בדוחות הכספיים המאוחדים, הינו זהה להון של החברה כפי שנגזר מהמידע הכספי הנפרד.
- 2) הכנסות והוצאות הכלולות בדוחות המאוחדים על רווח והפסד והרווח הכולל המיוחסות לחברה
- מוצגים סכומי ההכנסות וההוצאות הכלולים בדוחות הכספיים המאוחדים, המיוחסים לחברה. נתונים אלו סווגו בהתאם לתקנה 9'. כמו כן, מוצג מידע בדבר חלק החברה ברווחי חברות מוחזקות. ההצגה כאמור מביאה לכך שסך כל הרווח לשנה המיוחס לבעלים של החברה וסך כל הרווח הכולל לשנה המיוחס לבעלים של החברה בדוחות הכספיים המאוחדים, הינו זהה לסך כל הרווח לשנה המיוחס לבעלים של החברה וסך כל הרווח הכולל לשנה המיוחס לבעלים של החברה, כפי שנגזרים מהמידע הכספי הנפרד.
- 3) תזרימי מזומנים הכלולים בדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים המיוחסים לחברה
- מוצגים סכומי תזרימי המזומנים הכלולים בדוחות הכספיים המאוחדים, המיוחסים לחברה, כשהם לקוחים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים על תזרימי המזומנים, בפילוח לפי תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת, מפעילות השקעה ומפעילות מימון, תוך פירוט מרכיביהם. נתונים אלו סווגו בהתאם לתקנה 9'.

א. אופן עריכת הנתונים הכספיים מתוך הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה לשנת 2018 (המשך)

2. אופן עריכת הנתונים הכספיים (המשך)

ב. עסקאות בין החברה לחברות מוחזקות

(1) הצגה

יתרות הדדיות בקבוצה והכנסות והוצאות הנובעות מעסקאות הדדיות, אשר בוטלו במסגרת הדוחות הכספיים המאוחדים, הוצגו בנפרד מהיתרה בגין חברות מוחזקות והרווח בגין חברות מוחזקות, יחד עם יתרות דומות מול צדדים שלישיים.

רווחים והפסדים שטרם מומשו, הנובעים מעסקאות בין החברה לחברות מוחזקות שלה, הוצגו במסגרת היתרה בגין חברות מוחזקות ובמסגרת הרווח בגין חברות מוחזקות.

(2) מדידה

עסקאות שבוצעו בין החברה לחברות מוחזקות שלה נמדדו בהתאם לעקרונות ההכרה והמדידה, הקבועים בתקני דיווח כספי בינלאומיים, המתווים את הטיפול החשבונאי בעסקאות מעין אלו המבוצעות מול צדדים שלישיים.

ב. מזומנים ושווי מזומנים

ליום 31 בדצמבר, 2018

סה"כ	ללא	במטבע חוץ או בהצמדה לו
	הצמדה אלפי ש"ח	דולר
27,530	25,460	2,070

מזומנים ושווי מזומנים

ליום 31 בדצמבר, 2017

סה"כ	ללא	במטבע חוץ או בהצמדה לו
	הצמדה אלפי ש"ח	דולר
18,372	18,183	189

מזומנים ושווי מזומנים

ג. נכסים פיננסיים

1. פירוט ההשקעות בקבוצות הנכסים הפיננסיים בהתאם לתקן IAS 39:

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
35,059	32,973
192,016	199,944
101,128	60,940
328,203	293,857
10,369	9,057
338,572	302,914

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:
 מניות
 אגרות חוב
 תעודות סל, קרנות נאמנות והשקעות אחרות

הלוואות וחייבים - נמדדים בעלות מופחתת

ג. נכסים פיננסיים (המשך)

2. תנאי הצמדה של הנכסים הפיננסיים לפי קבוצות המכשירים הפיננסיים בהתאם לתקן IAS 39 :

ליום 31 בדצמבר, 2018

סה"כ	ללא הצמדה	בהצמדה למדד	במטבע חוץ או בהצמדה לו
			דולר
אלפי ש"ח			
293,857	125,963	111,827	56,067
9,057	3,553	5,504	-
<u>302,914</u>	<u>129,516</u>	<u>117,331</u>	<u>56,067</u>

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

הלוואות וחייבים - נמדדים בעלות מופחתת

ליום 31 בדצמבר, 2017

סה"כ	ללא הצמדה	בהצמדה למדד	במטבע חוץ או בהצמדה לו
			דולר
אלפי ש"ח			
328,203	175,150	133,380	19,673
10,369	4,434	5,935	-
<u>338,572</u>	<u>179,584</u>	<u>139,315</u>	<u>19,673</u>

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

הלוואות וחייבים - נמדדים בעלות מופחתת

ד. התחייבויות פיננסיות

1. זכאים ויתרות זכות (*)

ליום 31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
-	18,500
11,584	8,760
4,880	5,666
2,359	2,182
341	213
963	979
<u>20,127</u>	<u>36,300</u>

מקדמה על חשבון מכירת נדל"ן (ראה באור ז'2))
הוצאות לשלם (כולל ריבית לשלם בגין אגרות חוב)
עובדים והתחייבויות אחרות בגין שכר ומשכורת
מוסדות ורשויות ממשלתיות
ספקים
אחרים

(*) יתרות הזכאים אינן צמודות פרט לריבית לשלם בגין אגרות חוב.

ד. התחייבויות פיננסיות (המשך)

2. סיכון נזילות

הטבלה להלן מציגה את זמני הפרעון של ההתחייבויות הפיננסיות של החברה על פי התנאים החוזיים בסכומים לא מהוונים (כולל תשלומים בגין ריבית):

ליום 31 בדצמבר, 2018

סה"כ	מעל 5 שנים	מ-4 שנים עד 5 שנים	מ-3 שנים עד 4 שנים	משנתיים עד 3 שנים	משנה עד שנתיים	עד שנה	
							אלפי ש"ח
27,918	-	-	-	-	-	27,918	זכאים ויתרות זכות
2,574	-	-	-	-	-	2,574	חוזים עתידיים
595,055	104,835	36,682	94,194	97,594	100,994	160,756	אגרות חוב
<u>625,547</u>	<u>104,835</u>	<u>36,682</u>	<u>94,194</u>	<u>97,594</u>	<u>100,994</u>	<u>191,248</u>	

ליום 31 בדצמבר, 2017

סה"כ	מעל 5 שנים	מ-4 שנים עד 5 שנים	מ-3 שנים עד 4 שנים	משנתיים עד 3 שנים	משנה עד שנתיים	עד שנה	
							אלפי ש"ח
8,893	-	-	-	-	-	8,893	זכאים ויתרות זכות
1,058	-	-	-	-	-	1,058	חוזים עתידיים
756,139	141,517	93,526	96,897	100,268	158,935	164,996	אגרות חוב
<u>766,090</u>	<u>141,517</u>	<u>93,526</u>	<u>96,897</u>	<u>100,268</u>	<u>158,935</u>	<u>174,947</u>	

ד. התחייבויות פיננסיות (המשך)

3. תנאי הצמדה של התחייבויות פיננסיות לפי קבוצות המכשירים הפיננסיים בהתאם לתקן IAS 39

ליום 31 בדצמבר, 2018

סה"כ	ללא הצמדה	בהצמדה למדד אלפי ש"ח	במטבע חוץ או בהצמדה לו		
			יורו	דולר	
567,789	257,622	310,167	-	-	התחייבויות פיננסיות הנמדדות בעלות מופחתת התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד
2,574	-	-	2,017	557	
<u>570,363</u>	<u>257,622</u>	<u>310,167</u>	<u>2,017</u>	<u>557</u>	

ליום 31 בדצמבר, 2017

סה"כ	ללא הצמדה	בהצמדה למדד אלפי ש"ח	במטבע חוץ או בהצמדה לו		
			יורו	דולר	
687,180	238,510	448,670	-	-	התחייבויות פיננסיות הנמדדות בעלות מופחתת התחייבויות פיננסיות הנמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד
1,058	-	-	1,058		
<u>688,238</u>	<u>238,510</u>	<u>448,670</u>	<u>1,058</u>		

ד. התחייבויות פיננסיות (המשך)

4. שינויים בהתחייבויות הנובעים מפעילות מימון

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018	שינויים אחרים	תזרים מזומנים	יתרה ליום 1 בינואר 2018
אלפי ש"ח			
140,547	141,793	(140,131)	138,885
390,942	(137,226)	-	528,168
<u>531,489</u>	<u>4,567</u>	<u>(140,131)</u>	<u>667,053</u>

חלויות שוטפות של אגרות חוב
התחייבויות לא שוטפות - אגרות חוב

יתרה ליום 31 בדצמבר 2017	שינויים אחרים	תזרים מזומנים	יתרה ליום 1 בינואר 2017
אלפי ש"ח			
138,885	139,481	(85,753)	85,157
528,168	(137,872)	-	666,040
<u>667,053</u>	<u>1,609</u>	<u>(85,753)</u>	<u>751,197</u>

חלויות שוטפות של אגרות חוב
התחייבויות לא שוטפות - אגרות חוב

5. החברה הצהירה על כוונתה לשמור נכסים נזילים וקווי אשראי בשיעור של 100% מהחזרי החוב (קרן + ריבית), שנה מראש, בהתאם ללוח הסילוקין של אגרות החוב.

ה. יתרות נכסי מסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים והכנסות מסים או הוצאות מסים

מסים על ההכנסה1. שיעורי המס החלים על החברה

על הכנסת החברה חל מס חברות בהתאם לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א - 1961.

שיעור מס החברות בישראל הינו 23% בשנת 2018, 24% בשנת 2017 ו- 25% בשנת 2016.

2. שומות מס

לחברה שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2011. השומות לשנות המס 2012-2013 נחשבות כסופיות.

3. הפסדים מועברים לצורכי מס

לחברה הפסדי הון לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2018 לסך של כ- 9,012 אלפי ש"ח. בגין הפסדים אלה הוכרו בדוחות הכספיים נכסי מסים נדחים בסך של כ- 2,073 אלפי ש"ח.

ה. יתרות נכסי מסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים והכנסות מסים או הוצאות מסים (המשך)

4. מסים נדחים המיוחסים לחברה

הרכב

נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			נתונים כספיים מתוך הדוחות המאוחדים על המצב הכספי ליום 31 בדצמבר	
2016	2017	2018	2017	2018

אלפי ש"ח

התחייבויות מסים נדחים

נדל"ן להשקעה הנמדד בשווי הוגן הלוואות לחברת בת הנמדדות בשווי הוגן ניירות ערך הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

(3,664)	(7,528)	19,901	29,472	9,571
76	45	46	307	261
(2,756)	421	2,430	3,320	890
			33,099	10,722

נכסי מסים נדחים

הפסדים מועברים לצורכי מס הפרשה לחובות מסופקים תשלום מבוסס מניות הפסד מאופצית רכש בחברה כלולה הטבות לעובדים שטרי הון מחברת בת הנמדדים בשווי הוגן

-	1,560	513	1,560	2,073
(289)	534	(1)	2,725	2,724
-	-	-	292	292
-	-	437	-	437
975	(147)	53	2,489	2,542
(148)	28	(631)	631	-
			7,697	8,068
			25,402	2,654

התחייבויות מסים נדחים

שינוי במהלך השנה הטבת מס בגין נדל"ן שמומש, אשר נזקפה לנכסי מיסים שוטפים הטבת מס בגין הפסד מאופציה, אשר נזקפה לרווחי אקויטי הטבת מס נדחה בגין מדידת שטרי הון שהנפיקה חברת בת בשווי הוגן, אשר נזקפה להשקעה בחברת הבת

(5,806)	(5,087)	22,748		
-	-	(19,665)		
-	-	(437)		
(172)	(287)	509		
352	307	261		
(868)	165	67		
(6,494)	(4,902)	3,483		

הוצאת מס בגין מדידת הלוואות שניתנו לחברת בת בשווי הוגן, אשר נזקפה להשקעה בחברת הבת הוצאת (הטבת) מס נדחה בגין הטבות עובדים שנזקפה לרווח כולל אחר הוצאות מסים נדחים

ה. יתרות נכסי מסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים והכנסות מסים או הוצאות מסים (המשך)

4. מסים נדחים המיוחסים לחברה (המשך)

המסים הנדחים מוצגים בנתונים הכספיים מתוך הדוחות המאוחדים על המצב הכספי כדלקמן:

31 בדצמבר		
2017	2018	
אלפי ש"ח		
25,402	2,654	התחייבויות לא שוטפות

5. מסים על ההכנסה הכלולים בנתונים הכספיים מתוך הדוחות המאוחדים על רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום			
31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
57	-	1,809	מסים שוטפים
9,073	4,892	(3,593)	מסים נדחים
17	10	120	מסים בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים)
(2,579)	-	-	התאמת יתרות המסים הנדחים בעקבות שינוי בשיעורי המס
6,568	4,902	(1,664)	

6. מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לסעיפי רווח (הפסד) כולל אחר

לשנה שהסתיימה ביום			
31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
(868)	165	67	רווח (הפסד) ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת

ה. יתרות נכסי מסים נדחים והתחייבויות מסים נדחים והכנסות מסים או הוצאות מסים (המשך)

7. מס תיאורטי

להלן מובאת התאמה בין סכום המס, שהיה חל אילו כל ההכנסות וההוצאות, הרווחים וההפסדים בדוח רווח והפסד היו מתחייבים במס לפי שיעור המס הסטטוטורי, לבין סכום מסים על ההכנסה שנוקף בנתונים הכספיים מתוך הדוחות המאוחדים על רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום			
31 בדצמבר			
2016	2017	2018	
אלפי ש"ח			
50,148	284,424	326,477	רווח לפני מסים על ההכנסה
15,985	264,174	324,413	בניכוי רווח מחברות מוחזקות
34,163	20,250	2,064	רווח לפני מסים על ההכנסה ללא תוצאות חברות מוחזקות
25.0%	24.0%	23.0%	שיעור המס הסטטוטורי
8,541	4,860	475	מס מחושב לפי שיעור המס הסטטוטורי
3	29	8	עלייה (ירידה) במסים על ההכנסה הנובעת מהגורמים הבאים:
(25)	(34)	(241)	הוצאות שאינן מותרות בניכוי לצורכי מס
(16)	(105)	(1,674)	הכנסות פטורות
492	336	(401)	הפרשים בבסיס המדידה
(2,579)	-	-	הפרשים זמניים בגינם לא נזקפו מסים נדחים
-	(271)	49	עדכון מסים נדחים בגין שינויי חקיקה
17	10	120	עדכונים שוטפים של יתרות מסים נדחים בגין שינויים בשיעורי המס
135	77	-	מסים בגין שנים קודמות (שוטפים ונדחים) אחרים
6,568	4,902	(1,664)	מסים על ההכנסה (הטבת מס)
19.22%	24.21%	-	שיעור מס אפקטיבי ממוצע

1. הלוואות, יתרות והתקשרויות מהותיות עם חברות מוחזקות

1.1 יתרות עם חברות מוחזקות

ליום	
31 בדצמבר	
2017	2018
אלפי ש"ח	
54,569 *	31,525

נכסים שוטפים
יתרות שוטפות עם חברה מוחזקות

681,367	646,029

נכסים לא שוטפים
הלוואות לחברות מוחזקות - ראה סעיף 5 להלן

1,205	1,224

התחייבויות שוטפות
יתרה שוטפת עם חברה מוחזקת

* כולל יתרות בסך של 5,018 אלפי ש"ח ובסך של 20,116 אלפי ש"ח בגין הלוואות שנתנה החברה לאמפא קפיטל בע"מ - חברה כלולה בחודשים יולי ונובמבר 2017. ההלוואות נושאות ריבית בשיעור של 4% ואינן צמודות למדד. ההלוואות נפרעו בחודשים פברואר ומרס 2018.

2.2 עסקאות עם חברות מוחזקות

לשנה שהסתיימה ביום		
31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
13,683	10,782	10,501
-	2,015	2,613
13,683	12,797	13,114

דמי ניהול מחברות מאוחדות - סעיף 4א. להלן
דמי ניהול מחברות כלולות - סעיף 4ב. להלן

3.3 הכנסות מימון בגין הלוואות לחברות מוחזקות

לשנה שהסתיימה ביום		
31 בדצמבר		
2016	2017	2018
אלפי ש"ח		
11,705	16,410	37,985

הכנסות מימון

4.4 התקשרויות

א. החברה התקשרה בהסכמים עם חברות מאוחדות - מנורה ביטוח ומבטחים פנסיה וגמל, אשר על פיהם ניתנים לחברות המאוחדות שירותי ניהול על ידי מנהלים בכירים המועסקים על ידי החברה, וזאת תמורת דמי ניהול בהתאם לעלות שכרם של המנהלים (הנגזרת מהיקף משרתם בחברות המאוחדות), בתוספת מרווח של 10%.

1. הלוואות, יתרות והתקשרויות מהותיות עם חברות מוחזקות (המשך)4. התקשרויות (המשך)

ב. החברה התקשרה בהסכמים למתן שירותים עם חברות כלולות אמפא קפיטל בע"מ (להלן - אמפא) ו- אי.אר.אן. ישראל בע"מ (להלן - אי.אר.אן.). ההסכם עם אי.אר.אן נחתם לתקופה של שלוש שנים החל מיום 1 בינואר 2017 וזאת תמורת דמי ניהול חודשיים בסך של 106.6 אלפי ש"ח. ההסכם עם אמפא נחתם לתקופה של חמש שנים החל מיום 1 בינואר 2017 וזאת תמורת דמי ניהול חודשיים בסך של 47.5 אלפי ש"ח. ביום 1 ביולי 2017 נחתם הסכם חדש עם אמפא על פיו עודכנו דמי הניהול החודשיים לסך של 75 אלפי ש"ח. החל מיום 1 בינואר, 2018 עודכנו דמי הניהול החודשיים מאמפא לסך של 124 אלפי ש"ח.

5. הלוואות ושטרי הוןא. שטרי הון נדחים - מנורה ביטוח

בחודש יולי 2010, הנפיקה מנורה ביטוח לחברה שטר הון נדחה בסך של 170 מיליוני ש"ח ע.ג. תמורת ערכו הנקוב. שטר ההון הונפק לתקופה של ארבעים ותשע שנים, כאשר למנורה ביטוח קיימת אופציה לפירעון מוקדם לאחר עשר שנים ולאחר מכן, מידי חמש שנים. הריבית המשולמת על השטר הינה בשיעור של 5.3%, צמודה למדד. כחלק מתנאי השטר, קיימים מנגנונים לביטול הריבית, ובתנאים מסוימים, להמרת הקרן להון מניות. בחודש ספטמבר 2010, הנפיקה מנורה ביטוח לחברה שטר הון נדחה נוסף בסך 80 מיליוני ש"ח ערך נקוב. שטר ההון הונפק בפרמיה של כ- 3 מיליוני ש"ח, בתנאים זהים לשטר ההון שהונפק בחודש יולי 2010. שטרי ההון הנדחים אושרו על ידי המפקח על הביטוח כהון ראשוני מורכב (הון היברידי) במנורה ביטוח.

ב. הלוואות לחברה מאוחדת - מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ

ליום 31 בדצמבר		שיעור הריבית הנקובה בהסכם	
2017	2018		
אלפי ש"ח			
74,215	83,410	3.00%	דולר
105,124	115,115	3.00%	יורו
1,331	11,035	2.61%	שקלית לא צמודה
<u>180,670</u>	<u>209,560</u>		

ההלוואות שלעיל צפויות להיפרע בטווח של בין שנה לחמש שנים מתאריך הדוחות הכספיים.

ג. הלוואות ושטרי הון לחברה מאוחדת - מנורה מבטחים פיננסים בע"מ

ליום 31 בדצמבר		שיעור הריבית הנקובה בהסכם	
2017	2018		
אלפי ש"ח		%	
68,400	-	4.30%	הלוואות:
90,900	80,434	2.61%	צמודות מדד
159,300	80,434		ללא הצמדה
			שטרי הון:
10,795	71,945	-	ללא הצמדה
<u>170,095</u>	<u>152,379</u>		

1. הלוואות, יתרות והתקשרויות מהותיות עם חברות מוחזקות (המשך)

5. הלוואות ושטרי הון (המשך)

ג. הלוואות ושטרי הון לחברה מאוחדת - מנורה מבטחים פיננסים בע"מ

בחודש יולי 2018 המירה החברה הלוואות בסך של כ- 70 מיליוני ש"ח לשטרי הון ללא הצמדה וריבית. מועד פירעון שטרי ההון האמורים נקבע לחודש יולי 2023 ולאחריו יתחדשו שטרי ההון באופן אוטומטי לתקופה של שנה בכל פעם, אלא אם כן ניתנה הודעה 30 יום מראש מאת החברה או מאת מנורה מבטחים פיננסים על אי חידוש תוקף שטרי ההון.

ד. שטרי הון לחברה מאוחדת - שומרה חברה לביטוח בע"מ

ליום 31 בדצמבר		מועד פרעון	
2017	2018		
אלפי ש"ח			
5,439	-	01/01/2020	שטרי הון ללא הצמדה וללא ריבית:
10,457	-	03/09/2020	
5,155	-	01/10/2020	
5,184	-	01/01/2020	
10,454	-	01/04/2020	
<u>36,689</u>	<u>-</u>		

שטרי ההון חולקו לחברה כדיבידנד בעין בחודש ינואר 2013. בחודש יוני 2018, ביצעה שומרה חברה לביטוח בע"מ פרעון מוקדם של שטרי הון שהונפקו לחברה בסך של כ- 38.5 מיליוני ש"ח.

ה. הלוואה לחברה כלולה - אי.אר.אן. ישראל בע"מ

בחודש פברואר 2017, נתנה החברה לאי.אר.אן. ישראל בע"מ, הלוואה בסך 13.6 מיליוני ש"ח. ההלוואה נושאת ריבית שנתית בשיעור של פריים + 1.15%. מועד פרעון ההלוואה הינו ינואר 2021. יתרת ההלוואה נכון לתאריך הדוח הינה בסך של כ- 13,138 אלפי ש"ח.

2. אירועים מהותיים בתקופת הדוח

(1) ביום 5 בפברואר 2018 נחתם הסכם בין החברה ובין אמפא קפיטל, חברת השקעות ופיתוח לתעשייה לישראל בע"מ, החברה האם של אמפא קפיטל ("המוכרת") והמנכ"ל של אמפא קפיטל ("המנכ"ל"), בקשר עם עסקה לרכישת חלק נוסף ממניות אמפא קפיטל אשר הושלמה באותו מועד (להלן: "ההסכם"). בין היתר נכללו בהסכם ההוראות הבאות:

(א) במועד חתימת ההסכם רכשה החברה מהמוכרת ומהמנכ"ל מניות באמפא קפיטל בשיעור כולל של כ-17.63% מהון המניות של אמפא קפיטל, וזאת בתמורה לסכום של כ-48.2 מיליוני ש"ח (להלן: "סכום התמורה"). סכום התמורה מתבסס בעיקרו על שווי לאמפא קפיטל בסך של 270 מיליוני ש"ח והוא כפוף להתאמת מחיר מסויימת (בהתבסס על התוצאות הכספיות של אמפא קפיטל לשנת 2018) זאת כקבוע בהסכם. האופציה לרכישת 10% שהיתה קיימת לחברה טרם ההסכם בוטלה. לאחר רכישת המניות כאמור (בשיעור כולל של כ-17.63%) מחזיקה החברה בשיעור מצטבר של כ-47.63% מהון המניות המונפק של אמפא קפיטל.

(ב) החברה העניקה למנכ"ל אמפא קפיטל אופציית Put (להלן: "אופציית המכר") למכור לחברה מניות נוספות באמפא קפיטל בשיעור של כ-0.75% מהון המניות של אמפא קפיטל, זאת במהלך תקופה של 12 חודשים החל מיום 1 בינואר, 2020 (כאשר תקופה זו יכול שתוקדם בכפוף לקרות אירועים מסויימים כקבוע בהסכם), וזאת בתמורה למחיר מימוש המתבסס על שווי אמפא קפיטל שייגזר מהתוצאות הכספיות שלה כפי שיהיו בשנה שתקדם למועד מימוש אופציית המכר ואשר לא יפחת מסך של 1.7 מיליוני ש"ח (בכפוף להתאמות מסויימות).

(ג) בנוסף, במסגרת ההסכם נקבעו הוראות לגבי העמדת מימון לאמפא קפיטל על ידי החברה ו/או גורמים מטעמה במהלך התקופה שהחל ממועד חתימת ההסכם ועד ליום 31 בדצמבר, 2025 בסך כולל מצטבר של כ-200 מיליון ש"ח, וזאת בדרך של הנפקת כתבי התחייבות נדחים ודרך של העמדת הלוואות והכל בתנאים מסויימים כקבוע בהסכם.

(2) ביום 5 ביוני, 2018, התקשרה החברה בהסכם עם צד שלישי שאינו קשור לחברה (להלן - הקונה), למכירת 50% מזכויותיה במגרש הממוקם בפינת הרחובות יהודה הלוי, בצלאל יפה ושדרות רוטשילד בתל אביב (להלן - הממכר), וזאת תמורת 101 מיליוני ש"ח (להלן - התמורה) בתוספת מע"מ. התמורה תשולם בתשלומים כמפורט להלן: בסמוך למועד החתימה על ההסכם, סך של 18.5 מיליוני ש"ח; תוך שנה ממועד החתימה, סך של 17.5 מיליוני ש"ח; תוך שנתיים ממועד החתימה, סך של 15 מיליוני ש"ח והיתרה בסך של 50 מיליוני ש"ח תשולם כנגד מסירת החזקה בממכר ולא יאוחר מארבע שנים ממועד החתימה. כל התשלומים כאמור יישאו ריבית שנתית צמודת מדד בשיעור של 4%. הקונה יישא בתשלום מלוא סך היטל ההשבחה שיחול בגין מכירת הממכר והחברה תישא בחיוב מס שבח שינבע מהעסקה. הצדדים יפעלו לקידומה ואישורה של תב"ע להקמת פרויקט משותף על המגרש (להלן - הפרויקט), בגינו יישאו הצדדים בעלויות כפי חלקם במגרש. במסגרת ההסכם ניתנו אופציות הדדיות כמפורט להלן:

(א) במשך תקופה של ארבע שנים החל ממועד חתימת ההסכם ובכפוף לקבלת הסכמתה של החברה מראש ובכתב על פי שיקול דעתה, תהא לקונה אופציה לרכוש את יתרת זכויות החברה במגרש, כנגד תשלום של 100 מיליוני ש"ח בתוספת מע"מ (להלן - תשלום האופציה) ובתוספת: (א) כל תשלום ששולם בפועל על ידי החברה בקשר למגרש; (ב) תוספת של 30% שתחול על תשלום האופציה ועל התשלומים הנזכרים בס"ק (א) לעיל; ו- (ג) ריבית שנתית צמודה למדד בשיעור של 4% בגין כל הסכומים הנזכרים בסעיף זה ובתוספת מע"מ כדין.

(ב) במשך תקופה של שנה לאחר המוקדם מביין: (א) חלוף ארבע שנים ממועד החתימה; או (ב) מועד קבלת היתר בנייה לפרויקט, תהא לחברה הזכות לחייב את הקונה לרכוש ממנה את יתרת זכויותיה במגרש, כנגד תשלום תמורה בסך של 100 מיליוני ש"ח בתוספת מע"מ, ובתוספת כל תשלום ששולם על ידי החברה בקשר למגרש וריבית שנתית צמודה למדד בשיעור של 4% בגין כל הסכומים הנזכרים בסעיף זה, ובתוספת מע"מ כדין.

הצדדים חתמו על הסכם עסקה משותפת להסדרת זכויותיהם בפרויקט. החברה לא הכירה ברווח בתקופת הדוח בגין החתימה על ההסכם האמור.

(3) ביום 26 במרס, 2018, הכריז דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד לבעלי המניות בסך של כ-50 מיליוני ש"ח, המהווים 0.79 ש"ח לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. דיבידנד שולם בחודש אפריל 2018.

ז. אירועים מהותיים בתקופת הדוח

- (4) ביום 26 במרס, 2018, הכריז דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, על חלוקת דיבידנד לחברה בסך של 60 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם באותו יום.
- (5) ביום 27 במאי, 2018, הכריז דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, על חלוקת דיבידנד לחברה בסך של 50 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם ביום 31 במאי, 2018.
- (6) ביום 25 בנובמבר, 2018, הכריז דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, על חלוקת דיבידנד לבעלי המניות בסך של 40 מיליוני ש"ח. הדיבידנד שולם ביום 26 בנובמבר, 2018.

ח. אירוע מהותי לאחר תאריך הדיווח

- ביום 25 במרס, 2019, הכריז דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד לבעלי המניות בסך של כ- 50 מיליוני ש"ח, המהווים 0.79 ש"ח לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג.. הדיבידנד ישולם בחודש אפריל 2019.

פרק ה':

דוח פרטים נוספים
על התאגיד

תוכן עניינים

1.....	1. תמצית דוחות על הרווח הכולל של התאגיד לכל אחד מהרבעונים בשנת 2017 (תקנה 10א)
3.....	2. השקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות לתאריך המאזן (תקנה 11)
5.....	3. שינויים בהשקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות בתקופת הדוח (תקנה 12)
6.....	4. הכנסות של חברות בת וחברות כלולות מהותיות והכנסות מהן (תקנה 13) (באלפי ש"ח)
7.....	5. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי, אם מתן הלוואות היה אחד מעיסוקיו העיקריים של התאגיד (תקנה 14)
7.....	6. מסחר בבורסה (תקנה 20)
7.....	7. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (תקנה 21א)
10.....	8. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א)
10.....	9. עסקאות עם בעל שליטה (תקנה 22)
10.....	10. מניות וני"ע המוחזקים על ידי בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בתאגיד (תקנה 24)
10.....	11. הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים של התאגיד (תקנה 24א)
10.....	12. מרשם בעלי המניות של התאגיד (תקנה 24ב)
10.....	13. מען רשום (תקנה 25א)
11.....	14. הדירקטורים של התאגיד (תקנה 26)
15.....	15. נושאי משרה בכירה של התאגיד (תקנה 26א)
17.....	16. רואה החשבון המבקר של התאגיד (תקנה 27)
17.....	17. שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד (תקנה 28)
17.....	18. המלצות והחלטות הדירקטורים (תקנה 29)
17.....	19. החלטות החברה (תקנה 29א)

1. תמצית דוחות על הרווח הכולל של התאגיד לכל אחד מהרבעונים בשנת 2018 (תקנה 10א)

שנת 2018	אוקטובר-דצמבר	יולי-ספטמבר	אפריל-יוני	ינואר-מרץ	אלפי ש"ח
7,640,870	1,888,993	1,857,524	1,856,474	2,037,879	פרמיות שהורווחו ברוטו
					פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי משנה
959,179	237,127	246,243	243,002	232,807	
6,681,691	1,651,866	1,611,281	1,613,472	1,805,072	פרמיות שהורווחו בשייר
					רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
681,571	(985,362)	937,275	515,892	213,766	
869,868	176,806	267,409	208,703	216,950	הכנסות מדמי ניהול
210,790	52,781	54,179	47,997	55,833	הכנסות מעמלות
9,166	1,278	2,138	4,279	1,471	הכנסות אחרות
8,453,086	897,369	2,872,282	2,390,343	2,293,092	סך כל ההכנסות
					תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
6,337,394	355,712	2,208,510	1,912,443	1,860,729	
					חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
(694,841)	(116,428)	(177,571)	(210,883)	(189,959)	
					תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
5,642,553	239,284	2,030,939	1,701,560	1,670,770	
					עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
1,454,066	372,936	358,847	363,149	359,134	
714,565	180,187	180,086	173,121	181,171	הוצאות הנהלה וכלליות
22,682	6,722	5,065	5,544	5,351	הוצאות אחרות
95,179	6,613	24,220	42,903	21,443	הוצאות מימון
7,929,045	805,742	2,599,157	2,286,277	2,237,869	סך כל ההוצאות
					חלק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות
(28,164)	(27,710)	(3,976)	2,516	1,006	
495,877	63,917	269,149	106,582	56,229	רווח לפני מסים על ההכנסה
164,735	24,702	90,481	30,229	19,323	מסים על ההכנסה
331,142	39,215	178,668	76,353	36,906	רווח נקי
					מיוחס ל:
328,141	38,381	177,927	75,681	36,152	בעלי המניות של החברה
3,001	834	741	672	754	זכויות שאינן מקנות שליטה
331,142	39,215	178,668	76,353	36,906	רווח נקי

אלפי ש"ח	ינואר-מרץ	אפריל-יוני	יולי-ספטמבר	אוקטובר-דצמבר	שנת 2018
רווח נקי	36,906	76,353	178,668	39,215	331,142
רווח (הפסד) כולל אחר:					
<u>פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד</u>					
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ שינוי נטו בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שנזקף לקרנות הון	4,909	4,700	(1,028)	3,704	12,285
רווחים והפסדים נטו ממימוש של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועברו לדוח רווח והפסד	(1,666)	(17,134)	68,149	(186,140)	(136,791)
הפסד מירידת ערך של נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה שהועבר לדוח רווח והפסד	(42,183)	(21,581)	(47,587)	(17,982)	(129,333)
חלק ברווח (הפסד) כולל אחר, נטו של חברות כלולות	170	(2,732)	(698)	(705)	(3,965)
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד					
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לנכסים פיננסיים זמינים למכירה	(13,888)	(11,826)	8,169	(63,701)	(81,246)
מסים על ההכנסה (הטבת מס) המתייחסים לפריטים אחרים של רווח כולל אחר	2,008	1,750	(462)	1,653	4,949
סה"כ פריטי רווח (הפסד) כולל אחר, נטו, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, הועברו או יועברו לרווח והפסד					
הערכה מחדש בגין רכוש קבוע	-	-	-	(1,027)	(1,027)
רווח ממדידה מחדש בגין תוכניות להטבה מוגדרת	2,948	13	606	3,799	7,366
סה"כ פריטי רווח כולל אחר, שלאחר ההכרה לראשונה במסגרת הרווח הכולל, לא יועברו לרווח והפסד					
מסים על ההכנסה	1,009	2	212	989	2,212
פריטי רווח כולל אחר שלא יועברו לרווח והפסד	1,939	11	394	1,783	4,127
רווח (הפסד) כולל אחר, נטו	(20,901)	(22,515)	14,845	(119,320)	(147,891)
סך-הכל רווח (הפסד) כולל	16,005	53,838	193,513	(80,105)	183,251
מיוחס ל:					
בעלי המניות של החברה	15,066	53,243	192,813	(81,017)	180,105
זכויות שאינן מקנות שליטה	939	595	700	912	3,146
סך-הכל רווח (הפסד) כולל	16,005	53,838	193,513	(80,105)	183,251

2. השקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות לתאריך המאזן (תקנה 11)

חברות בנות וכלולות של החברה

(הנתונים בטבלה נכונים לתאריך הדוח על המצב הכספי):

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	ערך הכספי הנפרד של התאגיד (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה	יתרת הלוואות באלפי ש"ח	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
מנורה מבטחים ביטוח בע"מ	רגילה	230,869,539	230,869,539	1,645,935	100%	270,953	יוני 2059	5.3%	מדד המחירים לצרכן	שטרי הון
מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	רגילה	328,000	328,000	833,619	100%	-				
מנורה מבטחים פיננסים בע"מ	רגילה	1,000	1,000	(51,429)	100%	80,434	ללא מועד פירעון	2.61%	ללא הצמדה	הלוואות בעלים הניתנת לפירעון בכל עת בהסכמת הצדדים. שטרי הון המתחדשים אחת לשנה בהסכמת הצדדים.
מנורה מבטחים משלמת בע"מ	רגילה	1,000	1,000	95	100%	-	ללא מועד פירעון	2.56%	ללא הצמדה	הגבוה מבין הריבית הנקובה (פריים-0.5%) ובין שיעור הריבית שנקבע בתקנות מס הכנסה לעניין סעיף 3(י).
נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ	רגילה	1,700	1,700	13,014	100%	-				

החברה	סוג המניה	מס' מניות	סך ערך נקוב (ש"ח)	ערך הכספי הנפרד של התאגיד (אלפי ש"ח)	שיעור החזקה	יתרת הלוואות באלפי ש"ח	תאריך פירעון	שיעור ריבית	בסיס הצמדה	הערות
שומרה חברה לביטוח בע"מ	רגילה	73,941,016	73,941,016	547,220	100%	-				
מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ	רגילה	1,100	1,100	(54,988)	100%	83,410	ללא מועד פירעון	3%	נקובות בדולר	הגבוה מבין הריבית הנקובה (ליבור/יוריבור + 2%) ובין שיעור הריבית שנקבע בתקנות מס ההכנסה
						115,115	ללא מועד פירעון	3%	נקובות ביורו	
						11,035	ללא מועד פירעון	2.61%	ללא הצמדה	
אמפא קפיטל בע"מ	רגילה	12,378,596	1,237,860	130,512	47.63%	-				
אי.אר.אן ישראל בע"מ		1,000	1,000	98,922	40%	13,138	12/01/2021	פריים + 1.15%	ללא הצמדה	

3. שינויים בהשקעות בחברות-בת ובחברות כלולות מהותיות בתקופת הדוח (תקנה 12)

תאריך השינוי	מהות השינוי	שם החברה	באלפי ₪
מרס 2018	דיבידנד	מנורה מבטחים ביטוח בע"מ	60,000
יוני 2018	פרעון שטרי הון	שומרה חברה לביטוח בע"מ	38,536
יולי 2018	פרעון הלוואות	מנורה מבטחים פיננסים בע"מ	80,503
יולי 2018	הנפקת שטרי הון	מנורה מבטחים פיננסים בע"מ	70,000
מאי 2018	דיבידנד	מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	50,000
נובמבר 2018	דיבידנד	מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	40,000
במהלך שנת 2018	מתן הלוואות	מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ	14,624
מרס 2018	דיבידנד	אי.אר.אן. ישראל בע"מ	1,454
מאי 2018	דיבידנד	אי.אר.אן. ישראל בע"מ	1,335
אוגוסט 2018	דיבידנד	אי.אר.אן. ישראל בע"מ	1,349
נובמבר 2018	דיבידנד	אי.אר.אן. ישראל בע"מ	1,655
פברואר 2018	השקעה	אמפא קפיטל בע"מ	48,303
מאי 2018	דיבידנד	אמפא קפיטל בע"מ	2,381
אוגוסט 2018	דיבידנד	אמפא קפיטל בע"מ	2,381
דצמבר 2018	דיבידנד	אמפא קפיטל בע"מ	2,620
במהלך שנת 2018	פרעון הלוואות, נטו	אמפא קפיטל בע"מ	13,304

4. הכנסות של חברות בת וחברות כלולות מהותיות והכנסות מהן (תקנה 13) (באלפי ש"ח)

שם החברה	רווח נקי (הפסד) לתקופה	רווח כולל אחר (הפסד) לתקופה	רווח כולל לתקופה	דיבידנד עד תאריך הדוח	ריבית שנתקבלה (ששולמה) עבור שנת הדיווח	דמי ניהול שנתקבלו עד תאריך הדוח על המצב הכספי
מנורה מבטחים ביטוח בע"מ	118,347	(111,842)	6,505	60,000	17,890	9,313
שומרה חברה לביטוח בע"מ	102,029	(30,296)	71,733	-	360	-
מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ	112,337	183	112,520	90,000	-	1,188
מנורה מבטחים פיננסים בע"מ	(24,199)	(6)	(24,206)	-	4,654	-
מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ	(6,351)	(6,300)	(12,651)	-	13,134	-
נחלת מנורה חברה לשיכון ופיתוח (1950) בע"מ	22	-	22	-	(31)	-
מנורה מבטחים משלמת בע"מ	288	-	288	-	11	-
אי.אר.אן ישראל בע"מ	3,501	-	3,501	4,340	359	1,280
אמפא קפיטל בע"מ	18,439	-	18,439	7,382	1,609	1,333

5. רשימת קבוצות של יתרות הלוואות שניתנו לתאריך הדוח על המצב הכספי, אם מתן הלוואות היה אחד מעיסוקיו העיקריים של התאגיד (תקנה 14)

מספר הלווים	סכום בש"ח	עד	סכום בש"ח	מ
-	50,000	עד	-	מ
-	100,000	עד	50,001	מ
2	250,000	עד	100,001	מ
-	500,000	עד	250,001	מ
-	750,000	עד	500,001	מ
-	1,000,000	עד	750,001	מ
-	1,500,000	עד	1,000,001	מ
-	2,000,000	עד	1,500,001	מ
-	3,000,000	עד	2,000,001	מ
2	9,000,000	עד	3,000,001	מ
-	10,000,000	עד	9,000,001	מ
2	15,000,000	עד	10,000,001	מ
-	40,000,000	עד	15,000,001	מ
-	70,000,000	עד	40,000,001	מ
-	150,000,000	עד	70,000,001	מ
3	999,999,999	עד	150,000,001	מ
9				סה"כ

6. מסחר בבורסה (תקנה 20)

בתקופת הדוח לא נרשמו למסחר ניירות ערך של החברה ולא חלו הפסקות מסחר בניירות ערך של החברה.

7. תגמולים לבעלי עניין ולנושאי משרה בכירה (תקנה 21(א))

לפרטים בדבר מדיניות התגמול בקבוצה, (להלן: "מדיניות התגמול"), ובדבר תכנית התגמול לנושאי משרה בגופים המוסדיים שבשליטת החברה (להלן: "תכנית התגמול"), בהתאם להנחיות הממונה, לרבות לעניין תחולתה לגבי נושאי משרה בחברה המכהנים במקביל גם בגופים המוסדיים בקבוצה ("נושאי משרה משותפים"), ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

להלן פרוט התגמולים ששולמו לנושאי משרה בכירה בחברה ובתאגידים בשליטתה בשנת 2018 כפי שהוכרו בדוחות הכספיים לשנת 2018 (באלפי ש"ח):¹

תגמולים אחרים			תגמולים עבור שירותים*					פרטי מקבל התגמולים					
סה"כ	אחר	דמי שכירות	ריבית	אחר	עמלה	דמי ייעוץ	דמי ניהול	מענק	שכר**	שיעור החזקה בהון התאגיד	היקף משרה	תפקיד	שם
2,860	-	-	-	-	-	-	-	123	2,737	אין	מלאה	מנכ"ל חברת בת	יהודה בן אסאייג (1)
2,777	-	-	-	167	-	-	-	394	2,216	אין	מלאה	מנכ"ל חברת בת	דני יצחקי (2)
2,744	-	-	-	-	-	-	-	-	2,744	2.72%	מלאה	מנכ"ל	ארי קלמן (3)
2,372	-	-	-	-	-	-	-	297	2,075	אין	מלאה	משנה למנכ"ל חברת בת	דן בר-און (4)
2,208	-	-	-	200	-	-	-	323	1,685	אין	מלאה	מנהל השקעות ראשי	יוני טל (5)
2,096	-	-	-	-	-	-	-	-	2,096	(6)	מלאה	יו"ר דירקטוריון	ערן גריפל (6)

* סכומי התגמול במונחי עלות לתאגיד. הסכומים הנ"ל אינם כוללים מס שכר ו/או מע"מ, לפי העניין.

** רכיב השכר המפורט לעיל כולל את הרכיבים הבאים (לפי המקרה והעניין): שכר חודשי ברוטו צמוד למדד (כולל משכורת 13), הפרשות סוציאליות (לרבות הפרשות בשל סיום יחסי עובד-מעביד), קרן השתלמות ואי כושר עבודה כמקובל, רכב, החזר הוצאות שונות ובכלל זה הוצאות אש"ל, טלפון נייד וכן ימי חופשה, מחלה והבראה.

*** לפרטים בדבר עקרונות חישוב מענקים לנושאי משרה, במסגרת מדיניות התגמול בחברה ובחברות בנות, ראה באור 37 לדוחות הכספיים. המענק של חלק מנושאי המשרה בחברה מבוסס על נתונים השוואתיים למתחרים בענף, אשר מטבע הדברים, אינם ידועים במלואם נכון למועד אישור הדוח. לפיכך, בסמוך למועד אישור הדוח, החברה מבצעת הערכה ואומדן של סכום המענק, ואומדן זה, המאושר על ידי האורגנים המוסמכים משולם לנושאי המשרה כמקדמה על חשבון המענק בגין שנת הדיווח. לכשיתבררו הנתונים השוואתיים הרלוונטיים החברה תחשב את סכומי המענק באופן סופי, ותבצע התחשבנות, ככל שיירש, אל מול אותם נושאי משרה.

¹ אלא אם צוין במפורש אחרת, רכיבי התגמול המפורטים בטבלה להלן עולים בקנה אחד עם מדיניות התגמול של החברה, המתוארת בבאור 37 לדוחות הכספיים, או עם מדיניות התגמול המאושרת בגוף המוסדי בו מכהן נושא המשרה הבכירה המפורט בטבלה, לפי העניין. ביום 12 באוקטובר 2016 ("מועד התחילה") נכנס לתוקף חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי-התרת הוצאה לצרכי מס בשל תגמול חריג), התשע"ו-2016 (להלן: "חוק התגמול"), בו נקבע, בין היתר, כי התקשרות של גוף פיננסי כהגדרתו בחוק התגמול, או של תאגיד שליטה של גוף פיננסי (להלן: "תאגיד פיננסי") עם נושא משרה בכירה או עובד, בתאגיד כאמור, במישרין או בעקיפין, באשר לתנאי כהונתו או העסקתו, הכוללת מתן תגמול שההוצאה החזויה בשלו צפויה לעלות על 2.5 מיליון ש"ח בשנה, טעונה אישורים מיוחדים, וכי ההתקשרות כאמור תאושר כאשר היחס שבין ההוצאה החזויה בשל התגמול, לבין ההוצאה בשל התגמול הנמוך ביותר ששילם התאגיד הפיננסי לעובד התאגיד, לרבות עובד קבלן שהגוף הפיננסי הוא המעסיק בפועל שלו, בשנה שקדמה למועד ההתקשרות, קטן מ-35. בהיות החברה תאגיד פיננסי כהגדרתו בחוק התגמול, חלות עליה ועל עובדיה לרבות נושאי המשרה הבכירה בה הוראות חוק התגמול. בהתאם, חוק התגמול חל במקביל ובכפיפה אחת עם מדיניות התגמול של החברה. כן הובהר במסגרת מדיניות התגמול, כי אם וככל שסך התגמול הכולל (בהתאם למדיניות התגמול ותכנית המענקים כפי שתהיה מעת לעת), ובכלל זה בהתאם להסכמים קיימים, יעלה על המגבלות הקוגנטיות שבחוק התגמול, יופעל מנגנון "קטימה" של מרכיבי תגמול עודף ו/או משתנה תחילה, אם וככל שקיימים (להלן: "מנגנון הקטימה"). לעניין זה, "מגבלות קוגנטיות" - מגבלות ותקרות תגמול שלא ניתן לאשרן כדין בהתאם להוראות חוק התגמול. יצוין, כי עובר לכניסת חוק התגמול לתוקף, ביצעה הקבוצה בדיקה לגבי התחייבויותיה בגין הסכמי העסקה קיימים שבתוקף, ובהתאם הפרישה, ככל שהדבר נדרש.

- (1) מר בן אסאייג מכהן, החל מחודש ספטמבר 2017, כמנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, חברה בת של החברה (להלן: "מנורה מבטחים ביטוח") על פי הסכם העסקה לתקופה בלתי קצובה. שכרו של מר בן אסאייג משולם על ידי מנורה מבטחים ביטוח. על פי הסכם העסקה זכאי מר בן אסאייג מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה של 4 עד 6 משכורות חודשיות, כפי שיקבעו האורגנים המוסמכים מדי שנה, עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם לתכנית התגמול השנתית המאושרת במנורה מבטחים ביטוח. במקרה של פיטורים (שלא בנסיבות פוטרות) זכאי מר בן אסאייג להודעה מוקדמת בת 6 חודשים ולתקופת הסתגלות של 6 חודשים נוספים. מר בן אסאייג זכאי לתנאי הכהונה כאמור, כפוף למגבלות הקבועות בחוק התגמול. יצוין, כי תנאי התגמול של מר בן אסאייג תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של מנורה מבטחים ביטוח.
- (2) מר יצחקי, מכהן כמנכ"ל שומרה חברה לביטוח בע"מ, חברה בת של החברה (להלן: "שומרה"). הסכם העסקה עימו הינו בתוקף מחודש פברואר 2010, לתקופה בלתי קצובה. שכרו של מר יצחקי משולם על ידי שומרה. על פי הסכם העסקה זכאי מר יצחקי מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה שנתי של 8 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם לתכנית התגמול השנתית המאושרת בשומרה. בנוסף, זכאי מר יצחקי למענק שימור בסך של 1 מיליון ש"ח לתקופה של 3 שנים, החל מחודש יולי 2015. במקרה של פיטורים (שלא בנסיבות פוטרות) זכאי מר יצחקי ל-6 חודשי הודעה מוקדמת או ל-3 חודשים, במקרה של התפטרות. מר יצחקי זכאי לתנאי הכהונה כאמור, כפוף למגבלות הקבועות בחוק התגמול. יצוין, כי תנאי התגמול של מר יצחקי תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של שומרה.
- (3) מר קלמן מכהן כמנכ"ל החברה וכי"ר דירקטוריון מנורה מבטחים ביטוח וחבר דירקטוריון בתאגידים נוספים בקבוצה. הסכם העסקה עימו שבתוקף הינו לתקופה של 15 שנים החל מאוגוסט 2003. לאחר המועד האמור, יחודש ההסכם באופן אוטומטי לשנה בכל פעם, אא"כ הודיע מי מהצדדים על אי חידושו. שכרו של מר קלמן משולם בידי החברה. לפרטים נוספים בדבר הסכם העסקה לרבות לעניין סטיות ממדיניות התגמול ראה באור 37 לדוחות הכספיים. יצוין, כי מנכ"ל החברה יהא זכאי לתנאי הכהונה כאמור, כפוף למגבלות הקבועות בחוק התגמול, וזאת כל עוד לא יובא עדכון תנאי ההסכם לאישור בהתאם ובכפוף להוראות חוק התגמול. בהמשך לאמור, נשלחה הודעה למנכ"ל החברה, כי לאור העובדה שהסכם העסקה הקיים עימו שבתוקף יכול שיחרוג, בנסיבות מסוימות, מהתקרה האפקטיבית של התגמול הכולל הקבוע בחוק התגמול, יופעל, בנסיבות כאמור, מנגנון ה"קטימה" כך שהתגמול המשתלם לו, החל ממועד כניסת חוק התגמול לתוקף, לא יעלה על התקרה האמורה. תחולתו של מכתב הקטימה הנ"ל הינה בגין גמול לו זכאי מר קלמן בתוקף מיום התחילה של חוק התגמול ואילך. במקביל ובנוסף להסכם העסקה, אושרה למר קלמן תכנית מניות אשר מכוחה, נכון למועד הדוח, מחזיק מר קלמן ב- 1,719,034 מניות החברה, באמצעות נאמן, המהוות 2.72% מהונה המונפק והנפרע של החברה.
- (4) מר בר-און מכהן כמנהל למנכ"ל, אקטואר ראשי ומנהל תחום אקטואריה ואנאליטיקה במנורה מבטחים ביטוח. הסכם העסקה עימו הינו בתוקף מיום 1 ביוני 2016, לתקופה בלתי קצובה. שכרו של מר בר-און משולם בידי מנורה מבטחים ביטוח. על פי הסכם העסקה זכאי מר בר-און, מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה שנתי של 4 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם לתכנית התגמול השנתית המאושרת במנורה מבטחים ביטוח. בנוסף, זכאי מר בר-און ל-6 חודשי הודעה מוקדמת וכן למענק הסתגלות של 2 משכורות חודשיות (לאחר תקופת העסקה של שנתיים לפחות) בתוספת משכורת חודשית אחת לכל שנת העסקה נוספת, עד לתקרה של 5 משכורות חודשיות. כמו-כן, זכאי מר בר-און לפיצויים מוגדלים בשיעור של משכורת חודשית אחת לכל שנת עבודה בכפוף לעמידה במדדים האישיים שנקבעו לו במהלך תקופת הכהונה, בציון ממוצע בשיעור של 85% ומעלה, ועל פי האמור בסעיף 5.4 למדיניות התגמול של מנורה מבטחים ביטוח. יצוין, כי תנאי התגמול של מר בר-און תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של מנורה מבטחים ביטוח.
- (5) מר טל מכהן כמנהל השקעות ראשי בחברה ומשנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות במנורה מבטחים ביטוח. הסכם העסקה עימו הינו בתוקף מחודש מאי 2002, לתקופה בלתי קצובה. שכרו של מר טל משולם בידי החברה. על פי הסכם העסקה זכאי מר טל, מעבר לשכר כמפורט בטבלה לעיל, למענק מטרה שנתי של 6 משכורות חודשיות עבור עמידה מדויקת (100%) ביעדים, בהתאם למדיניות התגמול המאושרת בחברה. בנוסף, זכאי מר טל למענק שימור בסך של 1 מיליון ש"ח לתקופה של 5 שנים, החל משנת 2016. במקרה של פיטורים (שלא בנסיבות פוטרות) זכאי מר טל לתקופת הסתגלות של 5 חודשים. יצוין, כי תנאי התגמול של מר טל תואמים את מדיניות התגמול המאושרת של החברה.
- (6) מר גריפל מכהן כי"ר דירקטוריון החברה החל מיום 1 בדצמבר 2014. מר גריפל הינו בן זוגה של ה"ה טלי גריפל, מבעלות השליטה בחברה, המחזיקה ב- 30.93% ממניות החברה. בנוסף, מכהן מר גריפל כי"ר דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ וכדירקטור במנורה מבטחים ביטוח בע"מ ובתאגידים נוספים בקבוצה. שכרו של מר גריפל משולם על ידי החברה בהתאם להסכם העסקה מיום 1 בדצמבר 2014, אשר תוקפו הוארך בידי האסיפה הכללית ביום 17 באוקטובר, 2017, לאחר קבלת אישור ועדת התגמול והדירקטוריון מימים 28 ו-31 באוגוסט 2017, בהתאמה, ובתוקף למשך 3 שנים מיום 1 בדצמבר 2017. לפרטים בדבר תנאי העסקה של מר גריפל ראה באור 37 לדוחות הכספיים של החברה. תנאי העסקתו של מר גריפל הינם בהתאם למדיניות התגמול של החברה. מר גריפל מכהן כאמור כדירקטור במספר חברות בקבוצה, והוא איננו מקבל גמול נוסף בגין כהונתו בתפקידים אלה.

גמול דירקטורים

בנוסף לאמור לעיל, סך הגמול וההוצאות הנלוות שקיבלו כל הדירקטורים בחברה (למעט היו"ר, מר ערן גריפל), עמד בשנת 2018 על סך של כ- 974 אלפי ש"ח. ביום 31 בדצמבר 2018, אושרה האסיפה הכללית של החברה חידוש מינויים של הדירקטורים המכהנים (למעט הדח"צים אשר ימשיכו לכהן עד תום תקופת כהונתם לפי דין) לרבות המשך תגמולם בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), תש"ס-2000 ("תקנות הגמול"), קרי - גמול שנתי וגמול עבור ישיבות, בסכום "המרב" הקבוע לחברה מדרגה ה' על-פי תקנות הגמול וכן לדירקטורים המכהנים בחברות בנות בהתאם למגבלות שבתקנות החברות (עניינים שאינם מהווים זיקה), התשס"ז-2006.

8. בעל השליטה בתאגיד (תקנה 21א)

בעלי השליטה בחברה הינם פלמס אסטבלישמנט וניידן אסטבלישמנט, תאגידי זרים המוחזקים בנאמנות עבור ה"ה טלי גריפל וניבה גורביץ, בהתאמה, והמחזיקים ביחד בשיעור של 61.86% ממניות החברה (להלן: "בעלי השליטה בתאגיד").

9. עסקאות עם בעל שליטה (תקנה 22)

לפירוט עסקאות עם בעל השליטה או שלבעל השליטה יש בהם עניין אישי, המנויות בסעיף 270(4) לחוק החברות ועסקאות אחרות עם בעל השליטה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

10. מניות וני"ע המוחזקים על ידי בעלי עניין ונושאי משרה בכירה בתאגיד (תקנה 24)

לרשימת בעלי העניין ונושאי המשרה הבכירה, אשר למיטב ידיעת החברה מחזיקים במניות ובניירות הערך האחרים של החברה, נכון לתאריך הדוח, ראה דיווח מיידי אחרון שפרסמה החברה בנושא, ביום 6 באפריל 2017 (אסמכתא: 2017-01-031153).

11. הון רשום, הון מונפק וניירות ערך המירים של התאגיד (תקנה 24א)

לפרטים בדבר הונה הרשום והמונפק של החברה, נכון ליום 31 בדצמבר 2018, ראה באור 14 לדוח הכספי. לחברה אין ניירות ערך המירים.

12. מרשם בעלי המניות של התאגיד (תקנה 24ב)

למרשם בעלי המניות בחברה ראה דיווח מיידי שפרסמה החברה ביום 16 ביולי 2017 (אסמכתא: 2017-01-060739).

13. מען רשום (תקנה 25א)

המען הרשום של התאגיד: רחוב ז'בוטינסקי 23, רמת גן.

כתובת דואר אלקטרוני: shimoni@menora.co.il

מספר טלפון: 03-7107801.

מספר פקס: 03-7107633.

14. הדירקטורים של התאגיד (תקנה 26)

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בי דין	חברות דירקטוריון (כ/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כ/לא).	בוועדות	עובד תאגיד, חברת בת, קשורה או של בעל ענין - התפקיד שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כ/לא)	בעל חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית	מומחיות
מר ערן גריפל, יו"ר הדירקטוריון ת.ז. 058447137 20.11.1963 ישראלית	ז'בוטינסקי 23, רמת גן.	יו"ר אסטרטגיה. איננו חיצוני או בלתי תלוי.	ועדת דירקטור או בלתי תלוי.	כן, להלן.	01.12.2014	תואר ראשון במדעי המדינה ובמשפטים מאוניברסיטת תל-אביב. מכהן כיו"ר דירקטוריון מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, וכן מכהן כדירקטור במנורה מבטחים ביטוח, ומנורה מבטחים נדל"ן בע"מ. בעבר כיהן כמנכ"ל מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ.	כן, בן זוגה של ה"ה טלי גריפל (ראה סעיף 8 לעיל).	בעל חשבונאית ופיננסית.	מומחיות
מר חיים אהרון, ת.ז. 069716157 16.01.1943 ישראלית	בר יוחאי 18, ראשון לציון.	חבר ועדת ביקורת (יו"ר), ועדת מאזן וועדת תגמול. דירקטור חיצוני.	חבר ועדת ביקורת (יו"ר), ועדת מאזן וועדת תגמול. דירקטור חיצוני.	לא.	07.11.2011 (מונה לכהונה שלישית כדח"צ ביום 17.10.2017)	עו"ד, תואר ראשון במשפטים (LL.B), מכהן כדירקטור מהאוניברסיטה העברית בירושלים. בעל משרד פרטי חיצוני במנורה מבטחים ביטוח. בעל משרד פרטי לעריכת דין. משמש כנשיא כבוד המועדון התעשייתי מסחרי תל אביב; יו"ר כבוד לשכת המסחר ישראל אמריקה הלטינית; נשיא כבוד של ארגון הגג של לשכת המסחר הדו לאומיות; קונסול כבוד של קולומביה בישראל; הנספח האזרחי בשגרירות צ'ילה בישראל; חבר בחוג ידידי קשת איילון; חבר ועדת פרס אמ"ת; חבר מועצת המנהלים של "הפנים של ישראל" (חל"צ); מכהן כדירקטור בחברת עושרד גז טבעי בע"מ; כדירקטור ובעל מניות בחברת לטין קונקשיון בע"מ; וכן כדירקטור בחברת פיתוח משה בע"מ. בעבר, שימש כדירקטור בתעשייה האווירית וחבר ועדות דירקטוריון (יו"ר ועדת כספים, חבר ועדת כוח אדם, ועדת אסטרטגיה, ועדת תשקיף וועדת מו"פ).	לא.	בעל מקצועית.	כשירות

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתניות	מען להמצאת כתבי בי דין	חברות בוועדות דירקטוריון (כ/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כ/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, קשורה או של בעל ענין - התפקיד שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כ/לא)	בעל מומחיות של חשבונאית ופיננסית או כשירות מקצועית (כ/לא)
מר יחזקאל (חזי) צאיג, ת.ז. 056599996 28.09.1960 ישראלית	שדרות העם הצרפתי 28, רמת גן.	חבר ועדת ביקורת, ועדת מאזן (י"ר), ועדת תגמול (י"ר). דירקטור חיצוני.	לא.	31.01.2013 (מונה לכהונה שלישית כדח"צ ביום 03.02.2019)	ר"ח מוסמך, תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת בן גוריון והנגב. מכהן כדירקטור חיצוני במנורה מבטחים וגמל ובמנורה מבטחים ביטוח. כמו כן, מכהן כיו"ר הנהלת רשות נחל הירקון, כיו"ר הדירקטוריון בחברת דואר ישראל ומנהל בחברת צאיג זוהר השקעות בע"מ. בעבר, כיהן כדירקטור בלתי תלוי בקבוצת א.דורי, כסגן יו"ר הדירקטוריון בחברה לפיתוח יפו העתיקה וכמנהל מרכז השקעות במשרד התעשייה המסחר והתעסוקה.	לא.	בעל מומחיות של חשבונאית ופיננסית.
ד"ר אביטל שטיין, ת.ז. 056794944 14.04.1961 ישראלית	התמר 63, כפר בן נון.	חברת ועדת ביקורת וועדת תגמול, דירקטורית חיצונית.	לא.	01.05.2014 (מונתה לכהונה שנייה כדח"צית ביום 03.05.2017)	תואר ראשון במתמטיקה, חקר ביצועים (B.Sc), תואר שני במתמטיקה שימושית (M.Sc), שניהם מאוניברסיטת תל-אביב. תואר שני עם התמחות במימון, בנקאות, שוק ההון והנדסה פיננסית (MBA), מהאוניברסיטה העברית בירושלים וכן, בהוראת המדעים מאוניברסיטת תל-אביב. (P.hD) מכהנת כדירקטורית חיצונית במנורה מבטחים פנסיה וגמל, בחברת איסתא ליינס ובחברת מידרוג בע"מ. בעבר, כיהנה כמנכ"לית המל"ג (המועצה להשכלה גבוהה) והות"ת (הועדה לתכנון ותקצוב).	לא.	בעלת מומחיות של חשבונאית ופיננסית.
מר יונל כהן, ת.ז. 014963268 22.06.1960 ישראלית	יאיר 10, רמת השרון.	חבר אסטרטגיה מאזן. דירקטור חיצוני או בלתי תלוי.	לא.	01.12.2017	B.Sc במתמטיקה ומדעי המחשב מאוניברסיטת תל אביב. מכהן כשותף ויו"ר דירקטוריון בחברת גיל הזהב בע"מ. בעבר, כיהן כיו"ר דירקטוריון ושותף באיילון, כיו"ר דירקטוריון בתמיר פישמן, במקפת קרנות פנסיה ומבטח סימון. כיהן כמנכ"ל בקבוצת מגדל, וכדירקטור בחברות מקבוצת אלון וב-DELEK US.	לא.	בעל מומחיות של חשבונאית ופיננסית.

שם מספר ת.ז. תאריך לידה ונתינות	מען להמצאת כתבי בי דין	חברות ברוכות דירקטוריון (כ/לא); דירקטור חיצוני או בלתי תלוי (כ/לא).	עובד תאגיד, חברת בת, קשורה או של בעל ענין - התפקיד שהוא ממלא	התאריך בו החלה כהונת הדירקטור	השכלה ועיסוק עיקרי במשך 5 השנים האחרונות	בן משפחה של בעל ענין אחר (כ/לא)	בעל מניות או קצוועיות	מומחיות של בעל ענין אחר (כ/לא)
ער"ד, יואב שמעון קרמר, ת.ז. 039862784 18.07.1983 ישראלית	ז'בוטינסקי 23, רמת גן. איננו חיצוני או תלוי.	לא חבר בוועדות. מנהל בבעלות אחת מבעלות השליטה (בעקיפין) בחברה.	01.12.2017	ער"ד, תואר ראשון במשפטים ובחשבונאות שניהם מאוניברסיטת תל אביב, תואר שני מאוניברסיטת תל אביב בשיתוף עם אוניברסיטת ברקלי בקליפורניה במשפט מסחרי, שנת השלמה בלימודי חשבונאות מהפקולטה לניהול באוניברסיטת תל אביב. מוסמך לדירקטוריון מטעם לה"ב - קורס הכשרה לדירקטורים. מכהן כדירקטור באמרילקון קונסולטינג גרופ בע"מ, בשובאל בע"מ וביואב קרמר שירותים משפטיים. עורך דין עצמאי ומנהל בחברת מנמון בע"מ. בעבר, שימש כעורך דין שכיר.	לא	בעל מקצועית.	כשירות	

דירקטורים שתקופת כהונתם הסתיימה במהלך תקופת הדוח:

מר שלמה מילוא

ת.ז.: 07559669

תפקיד בחברה: דירקטור

תחילת כהונה: 26.06.1995

סיום כהונה: 02.07.2018

גב' אורלי ירקוני

ת.ז.: 53664595

תפקיד בחברה: דירקטורית בלתי תלויה

תחילת כהונה: 23.05.2010

סיום כהונה: 01.05.2018

15. נושאי משרה בכירה של התאגיד (תקנה 26א)

שם מספר ת.ז. ותאריך לידה	התפקיד שהוא ממלא בחברה; בחברה בת או בחברה קשורה של החברה או בבעל ענין בה	התאריך בו החל כהונתו	בעל עניין בחברה (כן/לא); בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בחברה (כן/לא)	השכלה ועיסוק עיקרי ב- 5 השנים האחרונות
מר ארי קלמן, ת.ז. 50898501 ותאריך לידה 21.10.1951	מכהן כמנכ"ל החברה החל מיום 19.9.2010 וחבר ועדת אסטרטגיה. מכהן כיו"ר דירקטוריון במנורה מבטחים ביטוח, מנורה מבטחים פיננסים, מנורה מבטחים נדל"ן ומנורה מבטחים גיוס הון, וכן דירקטור, במנורה מבטחים פנסיה וגמל, אי.אר.אן ישראל בע"מ וחברות נוספות בקבוצה.	07.01.2008	כן (מחזיק במניות החברה, בנאמנות, כמפורט בסעיף 10 לעיל).	השכלה על-תיכונית.
מר שי קומפל, ת.ז. 059696443 ותאריך לידה 28.07.1965	מנהל כספים בחברה ומשנה למנכ"ל בחברה ובמנורה מבטחים ביטוח ומנהל מערך הסיכונים הקבוצתי. כמו כן, מכהן כדירקטור במנורה מבטחים נדל"ן, מנורה מבטחים גיוס הון, מנורה מבטחים פיננסים, אמפא קפיטל בע"מ, אי.אר.אן ישראל בע"מ, שומרה חברה לביטוח ובחברות נוספות בקבוצה.	01.12.2006	לא.	רו"ח מוסמך. תואר ראשון בחשבונאות וכלכלה מהאוניברסיטה העברית, תואר שני בכלכלה מהאוניברסיטה העברית.
מר יוני טל, ת.ז. 53343331 ותאריך לידה 18.06.1955	מנהל השקעות ראשי בחברה, משנה למנכ"ל ומנהל אגף השקעות במנורה מבטחים ביטוח וכן דירקטור במנורה מבטחים נדל"ן, מנורה מבטחים פיננסים, אמפא קפיטל בע"מ ובחברות נוספות בקבוצה.	01.04.2000	לא.	תואר ראשון בכלכלה ומנהל עסקים מאוניברסיטת בר אילן, תואר שני בכלכלה מאוניברסיטת בר אילן. בעבר, כיהן כדירקטור בשומרה חברה לביטוח בע"מ ובחברות אחרות בקבוצה

שם מספר ת.ז. ותאריך לידה	התפקיד שהוא ממלא בחברה; בחברה בת או בחברה קשורה של החברה או בבעל ענין בה	התאריך בו החל כהונתו	בעל עניין בחברה (כן/לא); בן משפחה של נושא משרה בכירה אחר או של בעל עניין בחברה (כן/לא)	השכלה ועיסוק עיקרי ב- 5 השנים האחרונות
מר יהודה בן אסאייג*, ת.ז. 057455081 20.03.1962	מנכ"ל מנורה מבטחים ביטוח. מכהן כיו"ר דירקטוריון במנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל וכדירקטור במנורה מבטחים גיוס הון, במנורה מבטחים פנסיה וגמל ומנורה נכסים והשקעות.	01.09.2017	לא.	תואר ראשון בכלכלה ומדעי המדינה מאוניברסיטת תל-אביב, תואר שני במנהל עסקים (MBA) מאוניברסיטת תל-אביב, בוגר תכנית המנהלים AMP (אוניברסיטת הרווארד). בעבר, כיהן כמנכ"ל במנורה מבטחים פנסיה וגמל, כיו"ר דירקטוריון במנורה מבטחים פיננסים ואורות סוכנות לביטוח חיים (2005) וכדירקטור בשומרה חברה לביטוח בע"מ ובדן - חברה לתחבורה ציבורית בע"מ.
מר שמעון עיר-שי, ת.ז. 055922918** 24.06.1959	יועץ משפטי ומזכיר החברה וחברת הבת מנורה מבטחים ביטוח.	01.07.2002	לא.	עו"ד. תואר ראשון במשפטים (LL.B), מהאוניברסיטה העברית.
גב' אתי הירשמן, ת.ז. 22904288 1.02.1967	מבקרת פנים בחברה ומבקרת פנימית ראשית במנורה מבטחים ביטוח ובחברות בנות וקשורות.	01.03.2013	לא.	רו"ח מוסמך, תואר ראשון בכלכלה וחשבונאות מאוניברסיטת בר-אילן. שימשה בעבר כמבקרת פנים בחברת אקסלנס גמל ופנסיה בע"מ, אקסלנס קרנות נאמנות בע"מ, אקסלנס ניהול השקעות בע"מ וקסם תעודות סל בע"מ.
גב' רונה לרר, ת.ז. 033727256 12.02.1977	ממונה על האכיפה הפנימית והציות בחברה. ממלאת תפקידים נוספים בקבוצה, כמפורט להלן.	27.08.2012	לא.	תואר ראשון במשפטים (LL.B), אוניברסיטת תל אביב. תואר שני במנהל עסקים (MBA), המכללה למנהל. ממונה על האכיפה הפנימית והציות בחברה ובמנורה מבטחים ביטוח וכן קצינת הציות בחברות נוספות בקבוצה.

* נושא משרה בכירה בתאגיד נשלט בעל השפעה מהותית על התאגיד.
** מוגדר כנושא משרה בכירה בתאגיד החל מיום 30.03.2009.

16. רואה החשבון המבקר של התאגיד (תקנה 27)

קוסט פורר גבאי את קסירר רואי חשבון, מנחם בגין 144, תל-אביב.

17. שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד (תקנה 28)

בשנת הדיווח לא נעשה שינוי בתזכיר או בתקנון של התאגיד.

18. המלצות והחלטות הדירקטורים (תקנה 29)

(א) בחודש דצמבר 2018, התכנסה אסיפה כללית שנתית ומיוחדת של החברה בה נדונו ואושרו העניינים הבאים: (1) דיון בדוח התקופתי לשנת 2017; (2) מינוי מחדש של רואה החשבון המבקר של החברה, קבלת דיווח בדבר שכרו והסמכת הדירקטוריון לקבוע את שכרו; (3) מינוי מחדש של דירקטורים המכהנים בחברה שאינם דירקטורים חיצוניים; (4) אישור גמול דירקטורים שאינם דח"צים או בעלי שליטה בחברה; (5) מינוי ה"ה יחזקאל (חזי) צאיג לכהונה נוספת כדח"צ בחברה ואישור גמולו. לפרטים נוספים ראה דיווח מיידי מיום 26 בנובמבר 2018 (אסמכתא: 2018-01-107737), וכן דיווח תוצאות האסיפה מיום 31 בדצמבר 2018 (אסמכתא: 2018-01-121135).

(ב) בחודש מרס 2019, החליט דירקטוריון החברה על חלוקת דיבידנד בהיקף של 50 מיליון ש"ח. לפרטים נוספים ראה סעיף 10 לדוח הדירקטוריון, ואירועים לאחר תאריך המאזן.

19. החלטות החברה (תקנה 29א)

(א) לפרטים אודות עסקאות של החברה עם נושאי משרה בה ראה באור 37 לדוחות הכספיים.

(ב) לפרטים בדבר כתבי פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה, שבתוקף בתאריך הדוח, לרבות אלו הניתנים לבעל השליטה, ראה באור 37 לדוחות הכספיים וכן דיווחים מיידיים מימים 1 בנובמבר, 2005 ו- 12 בדצמבר, 2006 ומיום 22 בינואר 2007 (אסמכתאות: 2005-01-080008, 2011-01-161116 ו- 2006-01-016606, 2007-01-016606, בהתאמה), מיום 29 בדצמבר, 2011 (אסמכתא: 2011-01-381351), מיום 27 בנובמבר, 2014 (2014-01-206973, 2014-01-207000), מיום 29 ביולי 2015 (אסמכתא: 2015-01-059109), דיווחים משלימים מהימים 29 ביולי 2015 ו- 30 ביולי 2015 (אסמכתאות: 2015-01-084717 ו- 2015-01-085494, בהתאמה), מיום 4 באוגוסט 2015 (אסמכתא: 2015-01-089265). מיום 31 באוגוסט 2017 (אסמכתא: 2017-01-088668) ומיום 27 בנובמבר 2017 (אסמכתא: 2017-01-110274). יצוין כי, החברה נותנת באישור האורגנים המוסמכים, ובהתאם למדיניות התגמול של החברה ובכפוף לדין, כתב פטור והתחייבות לשיפוי לנושאי משרה בחברה מעת לעת.

(ג) לפרטים בדבר ביטוח הניתן לדירקטורים ונושאי משרה, שבתוקף בתאריך הדוח, ראה באור 37 לדוחות הכספיים וכן דיווח מיידי מיום 23 באוגוסט 2018 (אסמכתא: 2018-01-078205).

ארי קלמן
מנהל כללי

ערן גריפל
י"ר דירקטוריון

רמת גן, 25 במרס, 2019.

שאלון ממשל תאגידי

שאלון ממשל תאגידי¹

עצמאות הדירקטוריון

לא נכון	נכון	
—	✓	1. בכל שנת הדיווח כיהנו בתאגיד שני דירקטורים חיצוניים או יותר. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהנו שני דירקטורים חיצוניים אינה עולה על 90 ימים, כאמור בסעיף 363א(ב)(10) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהנו בתאגיד שני דירקטורים חיצוניים או יותר בשנת הדיווח (ובכלל זה גם תקופת כהונה שאושרה בדיעבד, תוך הפרדה בין הדירקטורים החיצוניים השונים): דירקטור א': <u>חזקאל (חזי) צאיג, בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.</u> דירקטור ב': <u>חיים אהרון, בעל כשירות מקצועית.</u> דירקטור ג': <u>אביטל שטיין, בעלת מומחיות חשבונאית ופיננסית.</u> מספר הדירקטורים החיצוניים המכהנים בתאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה: 3.

¹ פרסם במסגרת הצעות חקיקה לשיפור הדוחות ביום 16.3.2014.

עצמאות הדירקטוריון

לא נכון	נכון	
_____	_____	2. שיעור² הדירקטורים הבלתי תלויים³ המכהנים בתאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה: <u>3/6</u>. שיעור הדירקטורים הבלתי תלויים שנקבע בתקנון⁴ התאגיד⁵: _____. ☒ לא רלוונטי (לא נקבעה הוראה בתקנון).
_____	✓	3. בשנת הדיווח נערכה בדיקה עם הדירקטורים החיצוניים (והדירקטורים הבלתי תלויים) ונמצא כי הם קיימו בשנת הדיווח את הוראת סעיף 240(ב) ו-(ו) לחוק החברות לעניין היעדר זיקה של הדירקטורים החיצוניים (והבלתי תלויים) המכהנים בתאגיד וכן מתקיימים בהם התנאים הנדרשים לכהונה כדירקטור חיצוני (או בלתי תלוי).
_____	✓	4. כל הדירקטורים אשר כיהנו בתאגיד במהלך שנת הדיווח, אינם כפופים⁶ למנהל הכללי, במשרין או בעקיפין (למעט דירקטור שהוא נציג עובדים, אם קיימת בתאגיד נציגות לעובדים). אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, הדירקטור כפוף למנהל הכללי כאמור) - יצוין שיעור הדירקטורים שלא עמדו במגבלה האמורה: _____.

² בשאלון זה, "שיעור" - מספר מסוים מתוך הסך הכל. כך לדוגמה 3/8.

³ לרבות "דירקטורים חיצוניים" כהגדרתם בחוק החברות.

⁴ לעניין שאלה זו - "תקנון" לרבות על פי הוראת דין ספציפית. החלה על התאגיד (לדוגמה בתאגיד בנקאי - הוראות המפקח על הבנקים).

⁵ חברת איגרות חוב אינה נדרשת לענות על סעיף זה.

⁶ לעניין שאלה זו - עצם כהונה כדירקטור בתאגיד מוחזק הנמצא בשליטת התאגיד, לא ייחשב כ"כפיפות", מאידך, כהונת דירקטור בתאגיד המכהן בנושא משרה (למעט דירקטור) ו/או עובד בתאגיד המוחזק שבשליטת התאגיד ייחשב כ"כפיפות".

עצמאות הדירקטוריון

לא נכון	נכון	
—	✓	5. כל הדירקטורים שהודיעו על קיומו של ענין אישי שלהם באישור עסקה שעל סדר יומה של הישיבה, לא נכחו בדיון ולא השתתפו בהצבעה כאמור (למעט דיון ו/או הצבעה בנסיבות המתקיימות לפי סעיף 278(ב) לחוק החברות): אם תשובתכם הינה "לא נכון" - האם היה זה לשם הצגת נושא מסוים על ידו בהתאם להוראות סעיף 278(א) סיפה: ☐ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה). יצוין שיעור הישיבות בהם דירקטורים כאמור נכחו בדיון ו/או השתתפו בהצבעה למעט בנסיבות כאמור בס"ק א: _____.
—	✓	6. ¹ בעל השליטה (לרבות קרובו ו/או מי מטעמו), שאינו דירקטור או נושא משרה בכירה אחר בתאגיד, לא נכח בישיבות הדירקטוריון שהתקיימו בשנת הדיווח. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, בעל שליטה ו/או קרובו ו/או מי מטעמו שאינו חבר דירקטוריון ו/או נושא משרה בכירה בתאגיד נכח בישיבות הדירקטוריון כאמור) - יצוינו הפרטים הבאים לגבי נוכחות כל אדם נוסף בישיבות הדירקטוריון כאמור: זהות: _____. תפקיד בתאגיד (ככל וקיים): _____. פירוט הזיקה לבעל השליטה (אם מי שנכח אינו בעל השליטה עצמו): _____. האם היה זה לשם הצגת נושא מסוים על ידו: ☐ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה). שיעור נוכחותו⁷ בישיבות הדירקטוריון שהתקיימו בשנת הדיווח לשם הצגת נושא מסוים על ידו: _____, נוכחות אחרת: _____. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).

⁷ תוך הפרדה בין בעל השליטה, קרובו ו/או מי מטעמו.

כשירות וכישורי הדירקטורים			
לא נכון	נכון		
_____	✓	בתקנון התאגיד לא קיימת הוראה המגבילה את האפשרות לסיים מידית את כהונתם של כלל הדירקטורים בתאגיד, שאינם דירקטורים חיצוניים (לעניין זה – קביעה ברוב רגיל אינה נחשבת מגבלה) ⁸ . אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, קיימת מגבלה כאמור) יצוין –	.7
_____	_____	פרק הזמן שנקבע בתקנון לכהונת דירקטור: _____.	א.
_____	_____	הרוב הדרוש שנקבע בתקנון לסיום כהונתם של הדירקטורים: _____.	ב.
_____	_____	מניין חוקי שנקבע בתקנון באסיפה הכללית לשם סיום כהונתם של הדירקטורים: _____.	ג.
_____	_____	הרוב הדרוש לשינוי הוראות אלו בתקנון: _____.	ד.
_____	✓	התאגיד דאג לעריכת תכנית הכשרה לדירקטורים חדשים, בתחום עסקי התאגיד ובתחום הדין החל על התאגיד והדירקטורים, וכן דאג לעריכת תכנית המשך להכשרת דירקטורים מכהנים, המותאמת, בין השאר, לתפקיד שהדירקטור ממלא בתאגיד. אם תשובתכם הינה "נכון" – יצוין האם התוכנית הופעלה בשנת הדיווח: ☒ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה)	.8

⁸ חברת איגרות חוב אינה נדרשת לענות על סעיף זה.

כשירות וכישורי הדירקטורים

לא נכון	נכון			
—	✓	ב.א. בתאגיד נקבע מספר מזערי נדרש של דירקטורים בדירקטוריון שעליהם להיות בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית. אם תשובתכם הינה "נכון" - יצוין המספר המזערי שנקבע: 3.	9.	
		ב. מספר הדירקטורים שכיהנו בתאגיד במהלך שנת הדיווח - בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית⁹: 4.ii בעלי כשירות מקצועית: 2. במקרה שהיו שינויים במספר הדירקטורים כאמור בשנת הדיווח, יינתן הנתון של המספר הנמוך ביותר (למעט בתקופת זמן של 60 ימים מקרות השינוי) של דירקטורים מכל סוג שכיהנו בשנת הדיווח.		
—	✓	ב.א. בכל שנת הדיווח כלל הרכב הדירקטוריון חברים משני המינים. אם תשובתכם הינה "לא נכון" - יצוין פרק הזמן (בימים) בו לא התקיים האמור: _____. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהנו דירקטורים משני המינים אינה עולה על 60 ימים, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהנו בתאגיד דירקטורים משני המינים: _____.	10.	
—	—	ב. מספר הדירקטורים מכל מין המכהנים בדירקטוריון התאגיד נכון למועד פרסום שאלון זה: גברים: 5, נשים: 1.		

⁹ לאחר הערכת הדירקטוריון, בהתאם להוראות תקנות החברות (תנאים ומבטחים לדירקטור בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית ולדירקטור בעל כשירות מקצועית), התשס"ו-2005.

כשירות וכישורי הديرקטורים									
לא נכון	נכון								
_____	_____	_____	1/2	_____	_____	4/4	שלמה מילוא ⁱⁱⁱ	.2	
_____	_____	_____	_____	1/1	_____	3/3	אורלי ירקוני ^{iv}	.3	
_____	_____	_____	3/3	4/4	5/5	8/8	חיים אהרון	.4	
_____	_____	_____	3/3	4/4	4/5	8/8	יחזקאל (חזי) צאיג	.5	
_____	_____	_____	3/3	_____	4/5	7/8	אביטל שטיין	.6	

כשירות וכישורי הדירקטורים

לא נכון	נכון	שיעור השתתפותו בישיבות ועדות דירקטוריון נוספות בהן הוא חבר (תוך ציון שם הועדה)	שיעור השתתפותו בישיבות ועדת תגמול ¹⁶	שיעור השתתפותו בישיבות הועדה לבחינת הדוחות כספיים ¹⁵	שיעור השתתפותו בישיבות ועדת ביקורת ¹⁴	שיעור השתתפותו בישיבות הדירקטוריון	שם הדירקטור			
_____	_____	100% - ועדת אסטרטגיה	_____	3/3	_____	8/8	יונל כהן ¹	.7		
_____	_____		_____	_____	_____	7/8	יואב שמעון קרמר	.8		
_____	✓	1. בשנת הדיווח קיים הדירקטוריון דיון אחד לפחות לעניין ניהול עסקי התאגיד בידי המנהל הכללי ונושאי המשרה הכפופים לו, בלא נוכחותם וניתנה להם הזדמנות להביע את עמדתם.								.12

¹⁴ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.
¹⁵ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.
¹⁶ לגבי דירקטור החבר בוועדה זו.

הפרדה בין תפקידי המנהל הכללי ויושב ראש הדירקטוריון				
לא נכון	נכון			
_____	✓	בכל שנת הדיווח כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון אינה עולה על 60 ימים כאמור בסעיף 363א(2) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהן בתאגיד יו"ר דירקטוריון כאמור: _____.		13.
_____	✓	בכל שנת הדיווח כיהן בתאגיד מנהל כללי. בשאלה זו ניתן לענות "נכון" אם תקופת הזמן בה לא כיהן בתאגיד מנכ"ל אינה עולה על 90 ימים כאמור בסעיף 363א(6) לחוק החברות, ואולם בכל תשובה שהיא (נכון/לא נכון) תצוין תקופת הזמן (בימים) בה לא כיהן בתאגיד מנכ"ל כאמור: _____.		14.
_____	_____	בתאגיד בו מכהן יו"ר הדירקטוריון גם כמנכ"ל התאגיד ו/או מפעיל את סמכויותיו, כפל הכהונה אושר בהתאם להוראות סעיף 121ג) לחוק החברות ¹⁷ . ☒ לא רלוונטי (ככל שלא מתקיים בתאגיד כפל כהונה כאמור).		15.
_____	✓	המנכ"ל אינו קרוב של יו"ר הדירקטוריון. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, המנכ"ל הנו קרוב של יו"ר הדירקטוריון) –		16.
_____	_____	א. תצוין הקרבה המשפחתית בין הצדדים: _____.		

¹⁷ בחברת איגרות חוב – אישור בהתאם לסעיף 121ד) לחוק החברות.

הפרדה בין תפקידי המנהל הכללי ויושב ראש הדירקטוריון				
לא נכון	נכון			
_____	_____	הכהונה אושרה בהתאם לסעיף 121(ג) לחוק החברות ¹⁸ :	ב.	
		☐ כן ☐ לא <i>(יש לסמן x במשבצת המתאימה)</i>		
_____	✓	בעל שליטה או קרובו <u>אינו</u> מכהן כמנכ"ל או כנושא משרה בכירה בתאגיד, למעט כדירקטור.		17.
		☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).		

¹⁸ בחברת איגרות חוב – אישור בהתאם לסעיף 121(ד) לחוק החברות.

ועדת הביקורת			
לא נכון	נכון		
—	—	בוועדת הביקורת לא כיהן בשנת הדיווח -	18.
—	✓	א. בעל השליטה או קרובו. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	
—	✓	ב. יו"ר הדירקטוריון.	
—	✓	ג. דירקטור המועסק על ידי התאגיד או על ידי בעל השליטה בתאגיד או בידי תאגיד בשליטתו.	
—	✓	ד. דירקטור הנותן לתאגיד או לבעל השליטה בתאגיד או תאגיד בשליטתו שירותים דרך קבע.	
—	✓	ה. דירקטור שעיקר פרנסתו על בעל השליטה. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	
—	✓	מי שאינו רשאי להיות חבר בוועדת ביקורת, ובכלל זה בעל שליטה או קרובו, לא נכח בשנת הדיווח בישיבות ועדת הביקורת, למעט בהתאם להוראות סעיף 115(ה) לחוק החברות.	19.
—	✓	מנין חוקי לדיון ולקבלת החלטות בכל ישיבות ועדת הביקורת שהתקיימו בשנת הדיווח היה רוב של חברי הועדה, כאשר	20.

ועדת הביקורת			
לא נכון	נכון		
		רוב הנוכחים היו דירקטורים בלתי תלויים ואחד מהם לפחות היה דירקטור חיצוני. אם תשובתכם הינה "לא נכון" - יצוין שיעור הישיבות בהן לא התקיימה הדרישה כאמור : _____.	
_____	✓	ועדת הביקורת קיימה בשנת הדיווח ישיבה אחת לפחות בנוכחות המבקר הפנימי ורואה החשבון המבקר ובלא נוכחות של נושאי משרה בתאגיד שאינם חברי הוועדה, לעניין ליקויים בניהול העסקי של התאגיד.	.21
_____	✓	בכל ישיבות ועדת הביקורת בה נכח מי שאינו רשאי להיות חבר הוועדה, היה זה באישור יו"ר הוועדה ו/או לבקשת הוועדה (לגבי היועץ המשפטי ומזכיר התאגיד שאינו בעל שליטה או קרובו).	.22
_____	✓	בשנת הדיווח היו בתוקף הסדרים שקבעה ועדת הביקורת לגבי אופן הטיפול בתלונות של עובדי התאגיד בקשר לליקויים בניהול עסקי ולגבי ההגנה שתינתן לעובדים שהתלוננו כאמור.	.23
_____	✓	ועדת הביקורת (ו/או הוועדה לבחינת הדוחות הכספיים) הניחה את דעתה כי היקף עבודתו של רואה החשבון המבקר ושכר טרחתו ביחס לדוחות הכספיים בשנת הדיווח, היו נאותים לשם ביצוע עבודת ביקורת וסקירה ראויים.	.24

תפקידי הועדה לבחינת הדוחות הכספיים (להלן - הועדה) בעבודתה המקדימה לאישור הדוחות הכספיים				
לא נכון	נכון			
_____	_____	יצוין פרק הזמן (בימים) אותו קבע הדירקטוריון כזמן סביר להעברת המלצות הועדה לקראת הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים : 2.	א.	25.
_____	_____	מספר הימים שחלפו בפועל בין מועד העברת ההמלצות לדירקטוריון למועד הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים :	ב.	
		דוח רבעון ראשון (שנת 2018) : 4.		
		דוח רבעון שני : 3.		
		דוח רבעון שלישי : 5.		
		דוח שנתי : 6.		
_____	_____	מספר הימים שחלפו בין מועד העברת טיוטת הדוחות הכספיים לדירקטורים למועד הדיון בדירקטוריון לאישור הדוחות הכספיים :	ג.	
		דוח רבעון ראשון (שנת 2018) : 6.		
		דוח רבעון שני : 6.		
		דוח רבעון שלישי : 8.		
		דוח שנתי : 9.		

_____	✓	רואה החשבון המבקר של התאגיד השתתף בכל ישיבות הוועדה והדירקטוריון, בה נדונו הדוחות הכספיים של התאגיד המתייחסים לתקופות הנכללות בשנת הדיווח. אם תשובתכם הינה "לא נכון", יצוין שיעור השתתפותו: _____	26.
_____	_____	בוועדה התקיימו בכל שנת הדיווח ועד לפרסום הדוח השנתי, כל התנאים המפורטים להלן:	27.
_____	✓	מספר חברה לא פחת משלושה (במועד הדיון בוועדה ואישור הדוחות כאמור).	א.
_____	✓	התקיימו בה כל התנאים הקבועים בסעיף 115(ב) ו-(ג) לחוק החברות (לעניין כהונת חברי ועדת ביקורת).	ב.
_____	✓	יו"ר הוועדה הוא דירקטור חיצוני.	ג.
_____	✓	כל חברה דירקטורים ורוב חברה דירקטורים בלתי תלויים.	ד.
_____	✓	לכל חברה היכולת לקרוא ולהבין דוחות כספיים ולפחות אחד מהדירקטורים הבלתי תלויים הוא בעל מומחיות חשבונאית ופיננסית.	ה.
_____	✓	חברי הוועדה נתנו הצהרה עובר למינוים.	ו.
_____	✓	המניין החוקי לדיון ולקבלת החלטות בוועדה היה רוב חברה ובלבד שרוב הנוכחים היו דירקטורים בלתי תלויים ובהם דירקטור חיצוני אחד לפחות.	ז.
_____	_____	אם תשובתכם הנה "לא נכון" לגבי אחד או יותר מסעיפי המשנה של שאלה זו, יצוין ביחס לאיזה דוח (תקופתי/רבעוני) לא התקיים התנאי האמור וכן התנאי שלא התקיים: _____.	

		ועדת תגמול	
לא נכון	נכון		
—	✓	הועדה מנתה, בשנת הדיווח, לפחות שלושה חברים והדירקטורים החיצוניים היוו בה רוב (במועד הדיון בוועדה) ^{vi} . ☐ לא רלוונטי (לא התקיים דיון).	.28
—	✓	תנאי כהונתם והעסקתם של כל חברי ועדת התגמול בשנת הדיווח הינם בהתאם לתקנות החברות (כללים בדבר גמול והוצאות לדירקטור חיצוני), התש"ס-2000.	.29
—	—	בוועדת התגמול לא כיהן בשנת הדיווח -	.30
—	✓	א. בעל השליטה או קרובו. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	
—	✓	ב. יו"ר הדירקטוריון.	
—	✓	ג. דירקטור המועסק על ידי התאגיד או על ידי בעל השליטה בתאגיד או בידי תאגיד בשליטתו.	

		ועדת תגמול	
לא נכון	נכון		
_____	✓	דירקטור הנותן לתאגיד או לבעל השליטה בתאגיד או תאגיד בשליטתו שירותים דרך קבע.	ד.
_____	✓	דירקטור שעיקר פרנסתו על בעל השליטה. ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	ה.
_____	✓	בעל שליטה או קרובו לא נכחו בשנת הדיווח בישיבות ועדת התגמול, למעט אם קבע יו"ר הועדה כי מי מהם נדרש לשם הצגת נושא מסוים.	31.
_____	✓	ועדת התגמול והדירקטוריון לא עשו שימוש בסמכותם לפי סעיפים 267א(ג), 272(ג)(3) ו-272(ג)(1)(1) לאישור עסקה או מדיניות תגמול, למרות התנגדותה של האסיפה הכללית. אם תשובתכם הנה "לא נכון" יצוין – סוג העסקה שאושרה כאמור: _____ מספר הפעמים בהן נעשה שימוש בסמכותם בשנת הדיווח: _____	32.

		מבקר פנים	
לא נכון	נכון		
—	✓	יו"ר הדירקטוריון או מנכ"ל התאגיד הוא הממונה הארגוני על המבקר הפנימי בתאגיד.	.33
—	✓	יו"ר הדירקטוריון או ועדת הביקורת אישרו את תכנית העבודה בשנת הדיווח. בנוסף, יפורטו נושאי הביקורת בהם עסק המבקר הפנימי בשנת הדיווח: בשנת הדיווח התקיימו דיונים בממצאי הביקורת הפנימית בוועדות הביקורת ו/או בדירקטוריון החברה ובחברות הבנות שלה. נושאי הביקורת נגזרים מתוכנית עבודה שנתית ורב-שנתית.	.34
—	—	היקף העסקת המבקר הפנימי בתאגיד בשנת הדיווח (בשעות ¹⁹): <u>29,372</u> שעות.	.35
—	✓	בשנת הדיווח התקיים דיון (בוועדת הביקורת או בדירקטוריון) בממצאי המבקר הפנימי.	
—	✓	המבקר הפנימי אינו בעל ענין בתאגיד, קרובו, רו"ח מבקר או מי מטעמו וכן אינו מקיים קשרים עסקיים מהותיים עם התאגיד, בעל השליטה בו, קרובו או תאגידים בשליטתם.	.36

¹⁹ כולל שעות עבודה שהושקעו בתאגידים מוחזקים וביקורת מחוץ לישראל, ולפי העניין.

עסקאות עם בעלי עניין

לא נכון	נכון		
x	—	בעל השליטה או קרובו (לרבות חברה שבשליטתו) אינו מועסק על-ידי התאגיד או נותן לו שירותי ניהול. אם תשובתכם הינה "לא נכון" (קרי, בעל השליטה או קרובו מועסק על ידי התאגיד או נותן לו שירותי ניהול) יצוין – - מספר הקרובים (לרבות בעל השליטה) המועסקים על-ידי התאגיד (לרבות חברות שבשליטתם ו/או באמצעות חברות ניהול): ^{vii}1. - האם הסכמי העסקה ו/או שירותי הניהול כאמור אושרו בידי האורגים הקבועים בדיון: ☒ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה) ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה). _____.	.37
—	✓	למיטב ידיעת התאגיד, לבעל השליטה אין עסקים נוספים בתחום פעילותו של התאגיד (בתחום אחד או יותר). אם תשובתכם הינה "לא נכון" – יצוין האם נקבע הסדר לתיחום פעילויות בין התאגיד ובעל השליטה בו: ☐ כן ☐ לא (יש לסמן x במשבצת המתאימה). ☐ לא רלוונטי (בתאגיד אין בעל שליטה).	.38

י"ר הדיקטוריון:	י"ר הוועדה לבחינת הדוחות הכספיים:	י"ר ועדת הביקורת:
ערן גריפל	יחזקאל (חזי) צאיג	חיים אהרון
תאריך החתימה: 25 במרס, 2019.		

ⁱ **לעניין שאלה 8:** הכשרה ראשונית לדיקטור חדש מתבצעת באמצעות מתן ערכה הכוללת את הוראות החקיקה, הרגולציה והנהלים הרלבנטיים לפעילות החברה וכן עותק של דוח תקופתי אחרון. יצוין, כי החברה עורכת, מעת לעת, השתלמויות מקצועיות שונות הקשורות לתחום פעילות הגופים המוסדיים בקבוצה הכוללים לעתים נושאים הנוגעים לממשל תאגידי ואליהן מוזמנים גם הדיקטורים של החברה.

ii **לעניין שאלה 9:** יצוין, כי ה"ה אורלי ירקוני ושלמה מילוא ז"ל, סיימו כהונתם כדיקטורים בעלי מומחיות חשבונאית ופיננסית בחודש מאי 2018 ובחודש יולי 2018, בהתאמה.

iii **לעניין שאלה 2ב11:** ראה ה"ש ז"ל.

iv **לעניין שאלה 3ב11:** ראה ה"ש ז"ל.

v **לעניין שאלה 7ב11:** ה"ה יונל כהן מונה כחבר הוועדה לבחינת הדוחות הכספיים החל מיום 1 במאי 2018, חלף הדיקטורית אורלי ירקוני שסיימה כהונתה.

vi **לעניין שאלה 28:** ה"ה שלמה מילוא ז"ל כיהן כחבר ועדת תגמול עד ליום 2 ביולי, 2018. נכון למועד זה, ועדת התגמול מונה 3 חברים, שכולם דירקטורים חיצוניים.

vii **לעניין שאלה 37:** ה"ה ערן גריפל, מבעלי השליטה בחברה (בן זוגה של ה"ה טלי גריפל), מכהן כיו"ר דירקטוריון פעיל בשכר.

פרק ו':

דוח בדבר אפקטיביות
הבקרה הפנימית
על הדיווח הכספי
ועל הגילוי

דוח שנתי בדבר אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי

לפי תקנה 9ב(א)

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "התאגיד"), אחראית לקביעתה והתקיימותה של בקרה פנימית נאותה על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד.

לעניין זה, חברי ההנהלה הם:

1. ארי קלמן, מנהל כללי;

2. שאר חברי ההנהלה:

שי קומפל, מנהל כספים.

יוני טל, מנהל השקעות ראשי.

בקרה פנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי כוללת בקרות ונהלים הקיימים בתאגיד, אשר תוכננו בידי המנהל הכללי ונושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים או תחת פיקוחם, או בידי מי שמבצע בפועל את התפקידים האמורים, בפיקוח דירקטוריון התאגיד אשר נועדו לספק מידה סבירה של ביטחון בהתייחס למהימנות הדיווח הכספי ולהכנת הדוחות בהתאם להוראות הדין, ולהבטיח כי מידע שהתאגיד נדרש לגלות בדוחות שהוא מפרסם על פי הוראות הדין נאסף, מעובד, מסוכם ומדווח במועד ובמתכונת הקבועים בדין.

הבקרה הפנימית כוללת, בין השאר, בקרות ונהלים שתוכננו להבטיח כי מידע שהתאגיד נדרש לגלותו כאמור, נצבר ומועבר להנהלת התאגיד, לרבות למנהל הכללי ולנושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים או למי שמבצע בפועל את התפקידים האמורים, וזאת כדי לאפשר קבלת החלטות במועד המתאים, בהתייחס לדרישות הגילוי.

בשל המגבלות המבניות שלה, בקרה פנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי אינה מיועדת לספק ביטחון מוחלט שהצגה מוטעית או השמטת מידע בדוחות תימנע או תתגלה.

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, ביצעה בדיקה והערכה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד והאפקטיביות שלה; הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי והגילוי שביצעה ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון כללה את רכיבי הבקרה הבאים: בקרות ברמת הארגון (Entity Level Controls); בקרות על תהליך עריכת הדוחות וסגירתם; בקרות כלליות על מערכות המידע (ITGC) ובקרות על תהליכים מהותיים מאוד לדיווח הכספי ולגילוי המבוצעים בעיקרם ע"י הגופים המוסדיים בקבוצה והמרכזים את עיקר פעילותה העסקית, כמפורט להלן:

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ, מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ, ושומרה חברה לביטוח בע"מ, חברות בנות של התאגיד, הינן גופים מוסדיים, שחלות עליהם הוראות הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחסיכון במשרד האוצר, בדבר הערכת אפקטיביות הבקרה הפנימית על דיווח כספי.

ביחס לחברות הבנות האמורות, ביצעה ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון בדיקה והערכה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי והאפקטיביות שלה, בהתבסס על הוראות הממונה שלהלן: חוזר גופים מוסדיים 2009-9-10 בנושא "אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי" וחוזר גופים מוסדיים 2010-9-7 בנושא "בקרה פנימית על דיווח כספי - הצהרות, דוחות וגילויים", לרבות התיקונים לחוזרים האמורים.

בהתבסס על הערכה זו, הדירקטוריונים והנהלות התאגידים הגיעו למסקנה, כי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי, בהתייחס לבקרה הפנימית בגופים המוסדיים ליום 31 בדצמבר 2018 היא אפקטיבית.

בהתבסס על הערכת האפקטיביות שביצעה ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון כמפורט לעיל, הדירקטוריון והנהלת התאגיד הגיעו למסקנה, כי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי בתאגיד ליום 31 בדצמבר 2018 היא אפקטיבית.

הצהרת מנהלים

הצהרת מנהל כללי

אני, ארי קלמן, מצהיר כי:

- (1) בחנתי את הדוח התקופתי של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "התאגיד") לשנת 2018 (להלן: "הדוחות");
 - (2) לפי ידיעתי, הדוחות אינם כוללים כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בהם מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בהם, לאור הנסיבות שבהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופת הדוחות;
 - (3) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוחות משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות ותזרימי המזומנים של התאגיד לתאריכים ולתקופות שאליהם מתייחסים הדוחות;
 - (4) גיליתי לרואה החשבון המבקר של התאגיד, לדירקטוריון ולוועדות הביקורת והדוחות הכספיים של התאגיד, בהתבסס על הערכתי העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי:
 - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי העלולים באופן סביר להשפיע לרעה על יכולתו של התאגיד לאסוף, לעבד, לסכם או לדווח על מידע כספי באופן שיש בו להטיל ספק במהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין; וכן -
 - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, שבה מעורב המנהל הכללי או מי שכפוף לו במישרין או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי;
 - (5) אני, לבד או יחד עם אחרים בתאגיד:
 - (א) קבעתי בקרות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקרות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לתאגיד, לרבות חברות מאוחדות שלו כהגדרתן בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, מובא לידיעתי על ידי אחרים בתאגיד ובחברות המאוחדות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוחות; וכן -
 - (ב) קבעתי בקרות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקרות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח באופן סביר את מהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין, לרבות בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים;
 - (ג) הערכתי את האפקטיביות של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי, והצגתי בדוח זה את מסקנות הדירקטוריון והנהלה לגבי האפקטיביות של הבקרה הפנימית כאמור למועד הדוחות.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

רמת גן, 25 במרס 2019.

ארי קלמן, מנהל כללי

הצהרת מנהלים

הצהרת נושא המשרה הבכיר ביותר בתחום הכספים

אני, שי קומפל, מצהיר כי:

- (1) בחנתי את הדוחות הכספיים ומידע הכספי האחר הכלול בדוחות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן: "התאגיד") לשנת 2018 (להלן: "הדוחות");
- (2) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים והמידע הכספי האחר הכלול בדוחות אינם כוללים כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בהם מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בהם, לאור הנסיבות שבהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופת הדוחות;
- (3) לפי ידיעתי, הדוחות הכספיים והמידע הכספי האחר הכלול בדוחות משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות ותזרימי המזומנים של התאגיד לתאריכים ולתקופות שאליהם מתייחסים הדוחות;
- (4) גיליתי לרואה החשבון המבקר של התאגיד, לדירקטוריון ולוועדות הביקורת והדוחות הכספיים של התאגיד, בהתבסס על הערכתי העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי:
 - (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי ככל שהיא מתייחסת לדוחות הכספיים ולמידע הכספי האחר הכלול בדוחות, העלולים באופן סביר להשפיע לרעה על יכולתו של התאגיד לאסוף, לעבד, לסכם או לדווח על מידע כספי באופן שיש בו להטיל ספק במהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין; וכן -
 - (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, שבה מעורב המנהל הכללי או מי שכפוף לו במישרין או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי;
- (5) אני, לבד או יחד עם אחרים בתאגיד:
 - (א) קבעתי בקרות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקרות ונהלים תחת פיקוחי, המיועדים להבטיח שמידע מהותי מתייחס לתאגיד, לרבות חברות מאוחדות שלו כהגדרתן בתקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010, ככל שהוא רלוונטי לדוחות הכספיים ולמידע כספי אחר הכלול בדוחות, מובא לידיעתי על ידי אחרים בתאגיד ובחברות המאוחדות, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוחות; וכן -
 - (ב) קבעתי בקרות ונהלים, או וידאתי קביעתם וקיומם של בקרות ונהלים תחת פיקוחנו, המיועדים להבטיח באופן סביר את מהימנות הדיווח הכספי והכנת הדוחות הכספיים בהתאם להוראות הדין, לרבות בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים;
 - (ג) הערכתי את האפקטיביות של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי ועל הגילוי, ככל שהיא מתייחסת לדוחות הכספיים ולמידע הכספי האחר הכלול בדוחות למועד הדוחות, מסקנותיי לגבי הערכתי כאמור הובאו לפני הדירקטוריון והנהלה ומשולבות בדוח זה.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

רמת גן, 25 במרס 2019.

שי קומפל, מנהל כספים

פרק ז': נספחים

הצהרת אקטואר ביטוח חיים

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן – "המבטח") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח חיים, עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – "ההפרשות") ליום 31 דצמבר 2018.

אני משמשת כאקטוארית ממונה בביטוח חיים של המבטח החל מחודש מרץ שנת 2009. אינני בעלת עניין במבטח או בת משפחה של בעל עניין במבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. חוות הדעת האקטוארית

לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השווייתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוט המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניין הבא:

ההפרשה שחושבה בגין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מובילה, חושבה כחלק היחסי של מנורה מבטחים בהפרשה שחושבה על ידי המבטחים המובילים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. בנספח ב' (טופס 12א' ו12ב') מפורטים סכומי ההפרשות, באלפי ש"ח, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר.

1. הפרשה לתביעות תלויות (תביעות שאירעו אך טרם שולמו במלואן, בין אם אושרו ובין אם לאו, למעט תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי, אכ"ע והכנסה למשפחה) וההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן (כולל הפרשה לתביעות שעליהן המבטח טרם קיבל דיווח) –
Reserve for Unpaid Losses (Incurred but Unpaid Claims) and Unpaid Allocated and Unallocated Loss Adjustment Expenses (Including IBNR)

2. הפרשה (עתודה) הנובעת מתנאי חוזה הביטוח בביטוח חיים בנפרד, לרבות –

א. עתודה לתכנית עם צבירה ;

ב. הפרשה הנדרשת כאשר חלק מהפרמיה הנגבית בשנים המוקדמות של החוזה מיועדת למתן כיסוי עתידי במועד מאוחר יותר, כגון: הפרשה בגין פרמיה קבועה, ברות ביטוח והמשכיות ;

3. חלק העתודה בגין תביעות בתשלום, לרבות תביעות המשולמות כקצבאות כגון: סיעודי ואכ"ע.

4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים.

5. השלמה הנובעת מבדיקת נאותות העתודה.

6. אחר - הפרשות נוספות לפי הוראות המפקח, כגון: הפרשה בגין עתודה להשלמה (DAC), השלמת העתודה לפוליסות גמלא.

ב. השפעת השינויים המפורטים בהמשך על ההפרשות, באלפי ש"ח, הן ברמת הברוטו והן ברמת השייר :

א. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה.

ב. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון - סכום ההתאמה של ההפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים.

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהירה ומאשרת כי בענף ביטוח חיים :

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי :

א. הוראות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א – 1981 ;

ב. הוראות והנחיות הממונה על שוק ההון ;

ג. כללים אקטואריים מקובלים.

2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.

3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.

4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח חיים, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. הערות

פירוט סוגי עתודות הביטוח והשיטות לקביעתן מופיע בביאור ניהול סיכונים לדוחות הכספיים.
הטבלאות הרצ"ב נערכו עפ"י הנחיות המפקח על הביטוח, והרכב הנתונים בהם אינו בהכרח תואם להרכב הנתונים המופיע בדוחות הכספיים ובביאורים של החברה.
ההפרשה בגין השתתפות ברווחים נרשמת במאזן בסעיף זכאים ולא בעתודות ביטוח חיים.

2. שינויים והתאמות מהותיים

החברה עדכנה את ההנחות לשיעורי מימוש קצבה, תמהיל בחירת מסלול והוצאות לתשלום קצבה.
השפעת השינויים המהותיים בהנחות מוצגת בפירוט בביאור שמספרו 4.א.6.36 – ביאור ניהול סיכונים.

חתימה

חייקין רגינה
שם האקטואר

אקטוארית חיים
תפקיד

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
חברה

25 מרץ 2019
תאריך

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן המבטח) להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) מנורה מבטחים ביטוח בע"מ ליום 31 דצמבר 2018 כפי שמפורט להלן.

אני עובדת שכירה של המבטח.

מינוי לתפקיד מיום 01.09.2013.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

- 1) ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי ("פול"), נעשתה תוך התבססות על חישוב שנעשה ע"י ה"פול".
- 2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל בוצעה על ידי, לפי הניסיון של חלקנו בעסקים אלה.
- 3) בוצעה הפחתה, בחישוב מרווח הזהירות בלבד, בשיעור של כ- 4% בגין העדר מתאם מלא בין הענפים השונים, בהתאם לעמדת הממונה.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. להלן הערכת סכום העתודות:

ליום 31 בדצמבר 2018 באלפי ₪		
שייר	ברוטו	
		תביעות תלויות
		ענפים שאינם מקובצים (א1)
1,823,851	1,900,708	רכב חובה
308,275	342,832	אחריות מעבידים
400,068	479,719	צד שלישי
259,927	297,364	רכב רכוש
25,849	54,073	מקיף דירות
2,817,970	3,074,696	סה"כ ענפים שאינם מקובצים
3,001,993	3,600,472	סה"כ ענפים מקובצים ושאנם מקובצים ¹ (ב1)
108,062	108,062	הוצאות עקיפות ² (2)
		הפער בין העתודה לסיכונים שטרם חלפו לבין הפרמיה שטרם הרווחה (3)
10,569	10,441	רכב חובה
-	לא נדרש להצהיר	רכב רכוש
-	לא נדרש להצהיר	מקיף דירות
3,120,624	3,718,975	סה"כ התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית

¹ ענפים מקובצים – אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, משכנתאות, הנדסי, כלי טיס, סיכונים מיוחדים והוצאות משפטיות, אחריות מקצועית – למעט דירקטורים, אחריות מוצר, כלי שייט, מטענים בהובלה.

² למעט ענפים: יהלומים, כלי שייט וכלי טייס, התביעות בענפים אלה לא מסולקות בחברה.

אני מצהירה ומאשרת כי בענפים הבאים, כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה – 1985:

- א. ביטוח מפני אחריות מעבידים – סעיף 1(א)(7)
- ב. ביטוח לפי דרישות פקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התש"ל-1970 סעיף 1(א)(8)
- ג. ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי) – סעיף 1(א)(9)
- ד. ביטוח מקיף לדירות ובתי עסק – סעיף 1(א)(12)
- ה. ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי – סעיף 1(א)(14)
- ו. ביטוח מפני אבדן רכוש – סעיף 1(א)(15)
- ז. ביטוח הנדסי – סעיף 1(א)(18)
- ח. ביטוח מפני אחריות למוצרים פגומים – סעיף 1(א)(22)
- ט. ביטוח מפני סיכונים אחרים – סעיף 1(א)(25)

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
 - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981;
 - ב. הוראות והנחיות הממונה על שוק ההון;
 - ג. עמדת הממונה בנושא חישוב עתודות בביטוח כללי;
 - ד. כללים אקטואריים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א(1), בגין הענפים שאינם מקובצים (רכב חובה, אחריות מעבידים, אחריות כלפי צד שלישי, רכב רכוש, מקיף דירות), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א(1), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים³ ושאינם מקובצים בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א(2), מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות עבור כל שנות החיתום, כתוקפם ביום הדוח הכספי⁴.
7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 2.א(3), מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי רזרבה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הרווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

³ ענפים מקובצים – אובדן רכוש, מקיף בתי עסק, משכנתאות, הנדסי, כלי טיס, סיכונים מיוחדים והוצאות משפטיות, אחריות מקצועית – למעט דירקטורים, אחריות מוצר, כלי שייט, מטענים בהובלה.

⁴ למעט ענפים: יהלומים, כלי שייט וכלי טייס, התביעות בענפים אלה לא מסולקות בחברה.

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לסך עלות התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף ייתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.
2. החל מדצמבר 2015 אמצה החברה, על פי הנחיית הפיקוח, את עמדת הממונה⁵ (הוראות משלימות לתקנות ולחוזר "ביטול הצבירה"), שעניינה נוהג מיטבי לאקטוארים לחישוב עתודות בביטוח כללי לצורך דיווח כספי, כך שישקפו באופן נאות את ההתחייבויות הביטוחיות. עמדת הממונה מפרטת, בין היתר, עקרונות בבסיס הערכת העתודות: מקצועיות, עקביות וזהירות. לעניין עקרון הזהירות, נקבע כי זהירות משמעה ש"העתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח". כלומר לגבי העתודה שחושבה על ידי האקטואר, קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. בהקשר זה, נקבע לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות, כי הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. יחד עם זאת, נקבע ככל שישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי, יפעיל האקטואר שיקול דעת ויתכן שימוש בשיטות אקטואריות מקובלות.
3. אי הודאות בעתודות מיוחסת לשלושה מרכיבים עיקריים של סיכון: סיכון רנדומלי, סיכונים סיסטמיים חיצוניים וסיכונים סיסטמיים פנימיים. את הסיכון הרנדומלי ניתן לאמוד בשיטות סטטיסטיות. לעומת זאת, בעת הערכת ההשפעות הסיסטמיות, בשל אופיים של סיכונים אלו, נדרש שימוש בשיטות איכותיות המשלבות מידה רבה של שיקול דעת ולכן היכולת למדל את הסיכון הסיסטמי באופן סטטיסטי מוגבלת. בנוסף, יצוין כי טיב ההערכה של כל מקורות הסיכון תלוי בנפח ובאיכות הנתונים. במקרים רבים, לשיקול הדעת יש השפעה משמעותית על קביעת מרווח הביטחון של העתודה.
4. עמדת הממונה החדשה בשנת 2015 דרשה שימוש במודל חדש ולא מוכר לקביעת סכום המרווח הנדרש לאומדן הסתברות של רמת ביטחון של 75% לפחות ומשכך, מהימנות המודל הייתה נמוכה. החברה יישמה ומיישמת את המודל באופן זהיר על מנת לבסס את רמת הביטחון כך שתהיה לפחות 75%. השנה, בחנה החברה את אופן היישום של המודל לאחר צבירת ניסיון ובדיקת יציבות תוצאותיו, ובעקבות הניסיון שנצבר באמידת הסיכון הרנדומלי תוך בחינת רמת אי-הוודאות הכוללת בעתודות בכללותן, עודכן אופן יישום המודל וכתוצאה ירד סכום המרווח בכ-24 מיליון ₪ בשייר לפני מס.

⁵ "חוזר 2019-1-3 ; עמדת ממונה, נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך דיווח כספי"

5. ריבית ההיוון ששמשה בחישוב היא על פי עקום ריבית חסרת סיכון ריאלית בתוספת מחצית מפרמיית אי-נזילות. כמו כן, נלקח בחשבון הפער בין השווי ההוגן של נכסים שאינם סחירים לעלותם המתואמת כפי שרשומה במאזן כנגד התחייבויות אלו.

6. בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן- החוק) מוקנית למוסד לביטוח לאומי (להלן- מל"ל) זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד ("זכות שיבוב"), כלומר המל"ל יכול לתבוע את חברות הביטוח בגין כספים אשר שילם או עתיד לשלם למבוטחיו. גובה הערך המהוון של הקצבאות שתשולמנה לנפגעי תאונות עבודה ואופן היווןן של אותן קצבאות, נקבע בתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 (להלן- התקנות). בשנת 2016 פורסם תיקון לתקנות (להלן- התיקון) הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמורה ושל שיעור ההיוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות. בהתאם לתיקון יעמוד שיעור הריבית, החל משנת 2017, לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיה קבוע בתקנות ערב תיקון. כמו כן קובע התיקון כי לוחות התמורה ושיעור היוון הקצבאות יעודכנו שוב ביום ה-1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים שלאחר מועד זה. בעדכון הקרוב שיעור ההיוון לא יפחת מ-1% ולא יאפשר ריבית שלילית. להערכת החברה, לאור תיקון התקנות, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המל"ל כנגד מבטחים בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה. החברה אמדה את השפעת התיקון על ההתחייבויות בענפי רכב חובה וחבויות, תוך התחשבות בשיעור ריבית ההיוון הנגזרת מהתיקון ומאומדן תקופת תשלומי התביעות, קרי ריבית המשקללת את אומדן התשלומים עד שנת 2020 בשיעור של 2% ואומדן התשלומים לאחר 2020 בריבית הצפויה על פי התיקון. יצוין, כי בעקבות התיקון, הוגשו לבית המשפט תביעות נזקי גוף בדרישה ליישום שיעור ריבית מופחת בהתאם לתקנות ואף בשיעור נמוך יותר. בתחילת שנת 2018, במסגרת הדיינות בתביעת ענף רכב חובה, הוגשה לבית המשפט העליון מטעם היועץ המשפטי לממשלה, עמדה, אשר בבסיסה עדכון בדבר הקמת ועדה בין משרדית לבחינת סוגיית ריבית ההיוון, בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה. הועדה פרסמה טיוטת המלצות להערות הציבור. בית המשפט קיבל החלטה לדחות את מועד הדיון עד לאחר פרסום המלצות סופיות. לאור עמדת היועץ המשפטי ודחיית הדיון עד לאחר פרסום המלצות סופיות חדלה החברה מעדכון ריבית ההיוון, והחל מדצמבר 2017 ריבית ההיוון, המשמשת לאומדן התשלומים הצפויים לאחר 1 בינואר 2020, נותרה ללא שינוי עד לתאריך הדוח בשיעור של 1.32%. יתרת ההפרשה שבוצעה כתוצאה משינוי ריבית ההיוון בענף רכב חובה וענפי חבויות, נכון לתאריך הדוח, הסתכמה לסך של כ-179 מיליוני ₪ בשייר לפני מס.

יודגש כי בשלב זה קיימת אי ודאות בקשר להשפעת התיקון והמסקנות הסופיות של הועדה על התחייבויות החברה, לפיכך ייתכן מכאן, שתשלומי התביעות בפועל והתפתחות התביעות עלולים להיות שונים משמעותית מהאומדן שבוצע והחברה תידרש לעדכן את הערכותיה בסכומים מהותיים בהתאם. החברה תמשיך לעקוב אחר ההתפתחויות בנושא ובהתאם תעדכן את הפרשותיה. לפרטים נוספים ראה ביאור 36(ב)(5)(א) בדוח הכספי.

7. במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019), התשע"ח-2018, נכלל, בין היתר, תיקון חוק הביטוח הלאומי, שעניינו הוספת סעיף 328א המבטל את תחולתם של סעיפים 328(א) ו- 328(א2) הנ"ל על מבטחים, ביחס לתביעות שיבוב הנובעות מחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 ("חוק הפיצויים"), וכן את חובת הדיווח כאמור. במסגרת התיקון נקבעו הוראות שלפיהן המל"ל לא יגיש תובענה או דרישה לפי סעיף 328 בגין מקרה המשמש עילה לחייב מבטח לשלם פיצויים לפי חוק הפיצויים, אך אם חייב בית המשפט מבטח לשלם פיצויים לזכאי לגמלה במסגרת תביעה לפי חוק הפיצויים, שהגיש אותו זכאי בשל מקרה כאמור, יופחת סכום הגמלה שחייב המל"ל לשלם בשל המקרה מסכום הפיצויים. כן נקבע, כי המבטחים יעבירו למל"ל מידי שנה, סכום שנתי שיקבע בתקנות שיותקנו לשם כך. התקנות אמורות לקבוע גם הוראות לעניין אופן עדכון הסכום האמור, אופן חלוקתו של הסכום בין המבטחים וכן את הסכום שעל כלל המבטחים להעביר למל"ל בגין תאונות דרכים שאירעו בתקופה שמיום 1.1.2014 ועד יום 31.12.2018 והמל"ל לא הגיש לגביהן תובענה/דרישה לפי סעיף 328. תחילתו של התיקון, ביום 1 בינואר 2019 או במועד כניסתו לתוקף של התקנות דלעיל, לפי המאוחר ("יום התחילה") והוא יחול על תאונות דרכים שאירעו ביום התחילה תוקף ואילך. כמו כן, יחול התיקון לגבי תאונות דרכים שאירעו בתקופה שמיום 1 בינואר 2014 ועד ערב יום התחילה, ואשר המל"ל לא הגיש תביעה או דרישה לפיצוי בגין לפי סעיף 328. להערכת החברה לא ניתן בשלב זה להעריך את ההשפעה, אם קיימת, על התביעות התלויות בענף רכב חובה לתאונות שאירעו בשנים 2014 – 2018 בין היתר, מכיוון שעצם החלת ההסדר באופן רטרואקטיבי ובפרט השיעור הקובע לשנים אלה עדיין לא נקבעו בתקנות.
8. במספר תביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי העתודה נקבעה (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים. בהתאם, התפתחות בהערכת מומחי החברה, עלולה להשפיע על עלות התביעות.
9. עבור ענפים מקובצים, כהגדרתם בחוזר המפקח (חוזר 3-1-2019), חוות הדעת האקטוארית ניתנת על סך ההפרשות בגין כל הענפים (מקובצים ושאינם מקובצים) בכללותם, וזאת מפאת רמת אי ודאות גבוהה.
10. בענפים הבאים: אחריות נושאי משרה ודירקטורים וענף ערבויות לא נעשתה הערכה אקטוארית מאחר והניסיון אינו מתאים לביסוס מודל אקטוארי. בענפים אלה, בדוחות הכספיים, נלקחה הפרשה נוספת המחושבת בהתאם לשיטת עודף הכנסות על הוצאות.

נעמה חשמונאי F.I.L.A.A.
אקטואר ממונה ביטוח כללי
מנורה מבטחים ביטוח בע"מ

25 מרץ 2019
תאריך

פרק א' - הצהרת אקטואר ביטוח בריאות

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן – "המבטח") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של המבטח (להלן – ההפרשות) ליום 31 בדצמבר 2018 כפי שמפורט להלן.

הנני שכירה של חברת מנורה מבטחים ומשמשת כאקטוארית ממונה בריאות משנת 2016. למיטב ידיעתי אין לי קשרים עסקיים אחרים עם המבטח ולא עם בן משפחה של בעל עניין במבטח, ולא עם חברה הקשורה למבטח או גורם אחר המספק שירותים למבטח.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השווייתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
 - 1) הפרשות בגין עסקים נכנסים מאיי.די.איי. חברה לביטוח בע"מ, הוערכו על ידי אקטואר חברה זו. לעניין זה, "עסקים נכנסים" כהגדרתם בתקנות הפיקוח על עסקי הביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984.
 - 2) ביטוחים משותפים בהם אין החברה מובילה - אין ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטחת מובילה בענפים שהוערכו.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית באלפי ש"ח:

פוליסות קבוצתיות		פוליסות פרט		תת הענף:
שייר	ברוטו	שייר	ברוטו	
1. הפרשה לתביעות תלויות והוצאות הישירות הנובעות מהן, באלפי ש"ח				
עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
0	0	870	1,107	הוצאות רפואיות
520	520	30,987	58,560	מחלות קשות
0	0	46,480	60,391	תאונות אישיות
520	520	78,337	120,058	סה"כ
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
14,255	14,257	28,333	47,521	הוצאות רפואיות
17,298	17,298	0	0	שיניים
0	0	60	60	עובדים זרים
0	0	3,462	37,016	תאונות אישיות
כלול בפרט	כלול בפרט	779	779	נסיעות לחו"ל
0	0	1,800	1,800	דמי מחלה
31,553	31,555	34,434	87,176	סה"כ
2. הפרשה להוצאות עקיפות לשוב התביעות, באלפי ש"ח				
עסקים המדווחים בביטוח חיים:				
0	0	39	39	הוצאות רפואיות
2	2	691	691	מחלות קשות
0	0	642	642	תאונות אישיות
2	2	1,372	1,372	סה"כ
עסקים המדווחים בביטוח כללי:				
1,545	1,545	5,291	5,291	הוצאות רפואיות
1,298	1,298	0	0	שיניים
0	0	0	0	עובדים זרים
0	0	823	832	תאונות אישיות
0	0	15	15	נסיעות לחו"ל
0	0	312	312	דמי מחלה
2,843	2,843	6,441	6,441	סה"כ

א.3. הפרשה הנובעת מתנאי חוזה הביטוח (Contract Reserve), באלפי ש"ח:

				<u>עסקים המדווחים בביטוח חיים:</u>
0	0	25,524	26,680	הוצאות רפואיות
139	139	14,441	14,441	מחלות קשות
0	0	2,553	6,036	תאונות אישיות
139	139	42,518	47,157	סה"כ
				<u>עסקים המדווחים בביטוח כללי:</u>
7,733	7,733	53,645	264,702	הוצאות רפואיות
1,423	1,423	0	0	שיניים
0	0	0	0	עובדים זרים
0	0	0	0	תאונות אישיות
0	0	0	0	נסיעות לחו"ל
0	0	0	0	דמי מחלה
9,156	9,156	53,645	264,702	סה"כ

א.4. הפרשה בגין השתתפות ברווחים, באלפי ש"ח:

				<u>עסקים המדווחים בביטוח חיים:</u>
208	208	0	0	מחלות קשות
208	208	0	0	סה"כ
				<u>עסקים המדווחים בביטוח כללי:</u>
3,264	3,264	0	0	הוצאות רפואיות
2,500-	2,500-	0	0	שיניים
0	0	0	0	עובדים זרים
כלול בפרט	כלול בפרט	0	0	תאונות אישיות
כלול בפרט	כלול בפרט	0	0	נסיעות לחו"ל
0	0	1,218	1,218	דמי מחלה
764	764	1,218	1,218	סה"כ

ב. פירוט השפעת השינויים המפורטים להלן על סכומי הפרשות:

1. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לאחר תום תקופת הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של הפרשות, אשר נובע מההבדלים בין הנחות בסיס הפרמיה לבין הנחות בסיס ההפרשה מוצגים בטפסים - אין שינויים מהותיים.
2. עבור פוליסות שנכנסו לתוקף לפני הדוח הכספי השנתי האחרון – סכום ההתאמה של הפרשות, אשר נובע משינויים בהנחות, בשיטות או ברמת הפרמיה הצפויה להיגבות, ומתיקונים אחרים - ראה להלן פרק ד סעיף 2.

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענפי הבריאות הבאים :

- א. הוצאות רפואיות
- ב. מחלות קשות
- ג. שיניים
- ד. תאונות אישיות
- ה. נסיעות לחו"ל
- ו. עובדים זרים
- ז. דמי מחלה

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכל כתוקפם ביום הדו"ח הכספי :
 - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981 ;
 - ב. הוראות והנחיות הממונה על שוק ההון ;
 - ג. כללים אקטואריים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב', מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתת ענפי הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. הערות, הבהרות והסברים:

- א. אומדנים אקטואריים מטבעם הינם לא וודאיים מאחר והם תלויים באירועים עתידיים מותנים. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש למלא את ההתחייבויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב.
- ב. בענף עובדים זרים קיים הסדר קפיטציה כך שרוב הסיכון מועבר לספק השירות.

2. שינויים מהותיים בהנחות ובשיטות אקטואריות:

לא חלו שינויים מהותיים בשנת 2018.

3. תיקונים מהותיים בחישוב הפרשות שפורטו בפרק ב': אין שינויים מהותיים.

4. עסקים מסוימים בהם לא ניתן לבצע הערכה אקטוארית:

לא ניתן היה להפריד בין הקולקטיבים לפוליסות הפרט בענפי תאונות אישיות אשר מדווח במגזר הביטוח הכללי ובנסיעות לחו"ל, ולפיכך הנתונים נכללו בעמודת פוליסות הפרט.

חתימה

יקטרינה רזניק
שם האקטואר

אקטוארית בריאות
תפקיד

מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
חברה

25 מרץ 2019
תאריך

פרק א' - הצהרת אקטואר בענפי ביטוח כללי (למעט ענף רכב חובה)

מצ"ב הצהרת אקטואר הכוללת חוות דעת בדבר הערכת ההפרשות לתביעות תלויות. הצהרה זו אינה כוללת את ענף רכב חובה, עבורו קיימת הצהרה נפרדת.

פרק א' – (הצהרת אקטואר) זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בענפי ביטוח כללי (למעט ענף רכב חובה) עבור הדוחות הכספיים של שומרה (להלן: "ההפרשות") ליום 31.12.2018, כפי שמפורט להלן:

הנני עובד שומרה. בחודש יולי 2007 מוניתי לאקטואר ממונה בתחום ביטוח כללי (למעט ענף ביטוח חובה). למיטב ידיעתי, אינני בעל עניין ואינני מחזיק באמצעי שליטה בשומרה. אין לי קשר עסקי עם בעל עניין בשומרה או עם בן משפחה של בעל עניין בשומרה, לרבות קשרים עסקיים עם חברה בת של שומרה או עם חברה הקשורה לשומרה.

פרק ב' – (הצהרת אקטואר) היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה בשומרה מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את השלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

1) הפרשה בגין הסדר ביטוח שיורי ("הפול") או בגין עסקים נכנסים – לא רלוונטי.

2) הפרשה עבור הביטוחים המשותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל (רלוונטי עד שנת חיתום 2001 בלבד), חושבה על ידי המבטחים המובילים והועברה לידי.

3) לא בוצעה הפחתה בעתודות בגין האפשרות של העדר מתאם בין הענפים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. להלן הערכת סכום העתודות:

ליום 31 דצמבר 2018		
באלפי ש"ח		
שייר	ברוטו	
תביעות תלויות		
1) ענפים שאינם מקובצים:		
126,359	126,359	ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי)
7,259	18,147	ביטוח מקיף לדירות
33,048	43,182	ביטוח מפני אחריות מעבידים
41,671	56,639	ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי
1,409	4,054	ביטוח מקיף לבתי עסק
209,746	248,381	סה"כ ענפים שאינם מקובצים
210,168	249,517	1) סה"כ ענפים שאינם מקובצים ומקובצים⁽¹⁾
2. הוצאות עקיפות⁽²⁾		
6,479	6,479	סה"כ ענפים מקובצים ושאינם מקובצים
3. הפער בין העתודה לסיכונים שטרם חלפו לבין הפרמיה שטרם הורווחה⁽³⁾:		
0	0	ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי)
0	0	ביטוח מקיף לדירות
216,647	255,996	סה"כ התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית

(1) ענפים מקובצים: ביטוח הנדסי, ביטוח קבלנים, ביטוח יהלומים, ביטוח רפואי לחיות מחמד.

(2) ההפרשה להוצאות עקיפות הינה עבור כל שנות החיתום.

(3) ראה פרק ד', סעיף 8 להצהרה.

פרק ג' – (הצהרת אקטואר) חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בענפים הבאים (כהגדרתם בהודעת הפיקוח על עסקי ביטוח (ענפי ביטוח), התשמ"ה - 1985):

- ביטוח רכב מנועי - רכוש (עצמי וצד שלישי) - סעיף 1(א)(9).
- ביטוח מקיף לדירות - סעיף 1(א)(12).
- ביטוח מפני אחריות מעבידים - סעיף 1(א)(7).
- ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי - סעיף 1(א)(14).
- ביטוח מקיף לבתי עסק - סעיף 1(א)(12).

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
 - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981;
 - ב. הוראות והנחיות הממונה על שוק ההון;
 - ג. עמדת הממונה בנושא חישוב עתודות ביטוח כללי;
 - ד. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2), בגין הענפים שאינם מקובצים - ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי), ביטוח מקיף לדירות, ביטוח מפני אחריות מעבידים, ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי, ביטוח מקיף לבתי עסק - מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות, המוגדרות לעיל, בכל ענף שפורט בנפרד, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. סך ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2(ב) מהווה, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים ושאינם מקובצים בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. ההפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2) מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
7. ההפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 3.א.2) מהוות, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – (הצהרת אקטואר) הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי וודאות סטטיסטית מובנית לעלות סך התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות, מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף, ייתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.
 2. בשנת 2011 פרסמה אגודת האקטוארים תקן להערכה אקטוארית לתביעות תלויות, כולל עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, לרבות התייחסות להיוון, תיעוד, גילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי מקצוע אלו.
 3. בענפים הבאים לא בוצעה הערכה אקטוארית בשל העדר מובהקות סטטיסטית: ביטוח הנדסי, ביטוח קבלנים, ביטוח יהלומים, ביטוח רפואי לחיות מחמד - בענפים אלו העתודה נקבעה, בעיקרה, בהתבסס על הערכת מחלקת התביעות בחברה.
 4. החל מדצמבר 2015 החברה ערכה עדכונים בחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי, על פי הנחיית הפיקוח, בהתאם לעמדת הממונה (הוראות משלימות לתקנות ולחוזר "ביטול הצבירה"), שעניינה נוהג מיטבי לאקטוארים לחישוב עתודות בביטוח כללי לצורך דיווח כספי, כך שישקפו באופן נאות את ההתחייבויות הביטוחיות¹.
- עמדת הממונה מפרטת, בין היתר, עקרונות בבסיס הערכת העתודות: מקצועיות, עקביות וזהירות. לעניין עקרון הזהירות, נקבע כי זהירות משמעה "העתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח". כלומר, לגבי העתודה שחושבה על ידי האקטואר, קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח כולל בגין סיכונים שטרם חלפו. בהקשר זה, נקבע לגבי תביעות תלויות בענפי חובה וחבויות, כי הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. עוד נקבע, בקשר עם עקרון הזהירות, כי ריבית ההיוון המתאימה לבחינת הזהירות היא על פי עקום ריביות חסר סיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות. כמו כן, בבחינה זו יש להתחשב באופן שערך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות.
5. אי הודאות בעתודות מיוחסת, בין היתר, לשלושה מרכיבים עיקריים של סיכון: סיכון רנדומלי, סיכונים סיסטמיים חיצוניים וסיכונים סיסטמיים פנימיים. את הסיכון הרנדומלי ניתן לאמוד בשיטות סטטיסטיות. לעומת זאת, בעת הערכת ההשפעות הסיסטמיות, בשל אופיים של סיכונים אלו, נדרש שימוש בשיטות איכותיות המשלבות מידה רבה של שיקול דעת. בנוסף, יצוין כי טיב ההערכה של כל מקורות הסיכון תלוי בנפח ובאיכות הנתונים. במקרים רבים, לשיקול הדעת יש השפעה משמעותית על קביעת מרווח הביטחון של העתודה.
 6. החברה יישמה את עקרונות הנוהג המיטבי כמתואר לעיל בענפים הבאים: ביטוח רכב מנועי – רכוש (עצמי וצד שלישי), ביטוח מקיף לדירות, ביטוח מפני אחריות מעבידים, ביטוח מפני אחריות כלפי צד שלישי, ביטוח מקיף לבתי עסק כך שהעתודה עומדת ברמת ביטחון של 75% לפחות וכוללת מרווח ביטחון הלוך בחשבון את אי הודאות הנובעת מהסיכון הרנדומלי ומסיכונים סיסטמיים, פנימיים וחיצוניים. העתודה הוונה בהתאם לדרישות הנוהג המיטבי על פי עקום ריבית חסר סיכון בתוספת 50% פרמיית אי נזילות וכן הופחת הפער בין השווי ההוגן לבין השווי בספרים של הנכסים הלא שחירים העומדים כנגד התחייבויות ביטוחיות אלו.
 7. לאור העובדה כי ישום עמדת הממונה בוצע לראשונה בשנת 2015, ייתכנו בשנים הבאות עדכונים למודל, תוך בחינת הסיכונים הכלולים בו, בחינת יציבותו על פני זמן, לרבות שינויים עתידיים בפרמטרים ובערכם.
 8. יובהר כי להפרשה בגין הפער שבין העתודה לסיכונים שטרם חלפו לבין הפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ראה בפרק ב'.2.3 לעיל) אין משמעות של פרמיה בחסר כבעבר, אלא היא נדרשת מתוקף ישום עקרון הזהירות כמתואר לעיל, הקובע כי יש לחשב את העתודה לסיכונים שטרם חלפו כך שהיא כוללת מרווח ביטחון.

¹ "נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך דיווח כספי"

9. בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן- החוק) מוקנית למוסד לביטוח לאומי (להלן- מל"ל) זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד ("זכות שיבוב"), כלומר המל"ל יכול לתבוע את חברות הביטוח בגין כספים אשר שילם או עתיד לשלם למבוטחיו. גובה הערך המהוון של הקצבאות שתשולמנה לנפגעי תאונות עבודה ואופן היוון של אותן קצבאות, נקבע בתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 (להלן- התקנות).

בשנת 2016 פורסם תיקון לתקנות (להלן- התיקון) הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעור ההיוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות. בהתאם לתיקון יעמוד שיעור הריבית, החל משנת 2017, לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיה קבוע בתקנות ערב תיקון. כמו כן קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעור היוון הקצבאות יעודכנו שוב ביום ה- 1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים שלאחר מועד זה. בעדכון הקרוב שיעור ההיוון לא יפחת מ-1% ולא יאפשר ריבית שלילית.

להערכת החברה, לאור תיקון התקנות, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המל"ל כנגד מבטחים בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה. החברה אמדה את השפעת התיקון על ההתחייבויות בענפי רכב חובה וחבויות, תוך התחשבות בשיעור ריבית ההיוון הנגזרת מהתיקון ומאומדן תקופת תשלומי התביעות, קרי ריבית המשקללת את אומדן התשלומים עד שנת 2020 בשיעור של 2% ואומדן התשלומים לאחר 2020 בריבית הצפויה על פי התיקון.

יצוין, כי בעקבות התיקון, הוגשו לבית המשפט תביעות נזקי גוף בדרישה ליישום שיעור ריבית מופחת בהתאם לתקנות ואף בשיעור נמוך יותר. בתחילת שנת 2018, במסגרת הדיונים בתביעת ענף רכב חובה, הוגשה לבית המשפט העליון מטעם היועץ המשפטי לממשלה, עמדה, אשר בבסיסה עדכון בדבר הקמת ועדה בין משרדית לבחינת סוגיית ריבית ההיוון, בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה. הועדה פרסמה טיוטת המלצות להערות הציבור. בית המשפט קיבל החלטה לדחות את מועד הדיון עד לאחר פרסום המלצות סופיות.

לאור עמדת היועץ המשפטי ודחיית הדיון עד לאחר פרסום המלצות סופיות חדלה החברה מעדכון ריבית ההיוון, והחל מדצמבר 2017 ריבית ההיוון, המשמשת לאומדן התשלומים הצפויים לאחר 1 בינואר, 2020, נותרה ללא שינוי עד לתאריך הדוח בשיעור של 1.32%.

יתרת הפרשה שבוצעה כתוצאה משינוי ריבית ההיוון בענפי חבויות, נכון לתאריך הדוח, הסתכמה לסך של כ- 9 מיליון ₪ בשייר לפני מס.

יודגש כי בשלב זה קיימת אי ודאות בקשר להשפעת התיקון ומסקנות הועדה ככל שיושמו, על התחייבויות החברה. לפיכך ייתכן כי התפתחות התביעות בעתיד, תהיה שונה משמעותית מאומדני החברה והיא תידרש לעדכן את הערכותיה בסכומים מהותיים בהתאם. החברה תמשיך לעקוב אחר ההתפתחויות בנושא ובהתאם תעדכן את הפרשותיה.

לפרטים נוספים ראה ביאור 28(4)(ז)(ד) בדוח הכספי.

_____	<u>ניר הרמתי</u>	<u>אקטואר ביטוח כללי</u>	<u>14/03/2019</u>
חתימה	שם האקטואר	<u>שומרה חברה לביטוח</u> תפקיד	תאריך

סוף הצהרת אקטואר - ביטוח כללי (למעט ביטוח רכב חובה)

הצהרת האקטואר - ענף רכב חובה

מצ"ב הצהרת אקטואר בענף רכב חובה בלבד הכוללת חוות דעת בדבר הערכת ההפרשות לתביעות תלויות.

פרק א' – זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן, בענף **ביטוח רכב חובה** עבור הדוחות הכספיים של שומרה (להלן: "ההפרשות") ליום 31.12.2018, כפי שמפורט להלן.

אני עובדת שכירה של מנורה מבטחים ביטוח בע"מ החל מיום 01.09.2013 ומשמשת בתפקיד אקטוארית ממונה לענף רכב חובה בשומרה החל מיום 01.01.2014.

פרק ב' – היקף חוות הדעת האקטוארית

1. נוסח פסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותיי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.

ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.

ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות המפורטות בסעיף 2 להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.

ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.

ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:

(1) ההפרשה שחושבה בגין הסדר ביטוח שיורי (להלן - "הפול"), נעשתה תוך התבססות על חישוב שנעשה ע"י אקטואר ה"פול".

(2) אין לחברה ביטוחים משותפים עם חברות אחרות בענף רכב חובה.

(3) לא בוצעה הפחתה בעתודות בגין האפשרות של העדר מתאם בין הענפים.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. להלן הערכת סכום העתודות:

ליום 31 דצמבר 2018

באלפי ש"ח

<u>שייר</u>	<u>ברוטו</u>	
		תביעות תלויות
		1(א) ענפים שאינם מקובצים:
		רכב חובה
1,029,014	1,308,354	
1,029,014	1,308,354	סה"כ ענפים שאינם מקובצים
1,029,014	1,308,354	1(ב) סה"כ ענפים שאינם מקובצים ומקובצים
		2. הוצאות עקיפות
34,910	34,910	
		3. הפער בין העתודה לסיכונים שטרם חלפו לבין הפרמיה שטרם הורווחה
		רכב חובה
0	לא נדרש להצהיר	
1,063,924	1,343,264	סה"כ התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית

פרק ג' – חוות הדעת

אני מצהירה ומאשרת כי בענף רכב חובה:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
 - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א – 1981;
 - ב. הוראות והנחיות הממונה על שוק ההון;
 - ג. עמדת הממונה בנושא חישוב עתודות ביטוח כללי;
 - ד. כללים אקטואריים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת ההפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. הפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2), בגין הענפים שאינם מקובצים (רכב חובה) מהוות לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות המוגדרות לעיל, בענף רכב חובה, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
5. סך הפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 1.א.2) מהווה, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין התביעות התלויות בענפים המקובצים ושאינם מקובצים (רכב חובה) בכללותם, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
6. הפרשה המפורטת בפרק ב' סעיף 2.א.2) מהווה לפי מיטב ידיעתי והערכתי עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הוצאות עקיפות ליישוב התביעות, כתוקפם ביום הדוח הכספי.
7. הפרשות המפורטות בפרק ב' סעיף 3.א.2) מהוות, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין הפער בין הסיכונים שטרם חלפו והפרמיה שטרם הורווחה ברמת השייר (ככל שקיים) בענפים שפורטו, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' – הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לעלות סך התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות, מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי שיידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף, ייתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.
 2. החל מחודש דצמבר 2015 החברה ערכה עדכונים בחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי, על פי הנחיית הפיקוח, בהתאם לעמדת הממונה (הוראות משלימות לתקנות ולחוזר "ביטול הצבירה"), שעניינה נוהג מיטבי לאקטואריים לחישוב עתודות בביטוח כללי לצורך דיווח כספי, כך שישקפו באופן נאות את ההתחייבויות הביטוחיות¹.
- עמדת הממונה מפרטת, בין היתר, עקרונות בבסיס הערכת העתודות: מקצועיות, עקביות וזהירות. עניין עקרון הזהירות, נקבע כי זהירות משמעה ש"העתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח". כלומר לגבי העתודה שחושבה על ידי האקטואר, קיים סיכוי סביר למדי ("fairly likely") כי העתודה שנקבעה בשייר תספיק לכיסוי התחייבויות המבטח. בהקשר זה, נקבע לגבי תביעות

¹ "נוהג מיטבי לחישוב עתודות ביטוח בביטוח כללי לצורך דיווח כספי"

תלויות בענפי חובה וחבויות, כי הבחינה של "סיכוי סביר למדי" תכוון לאומדן הסתברות של 75% לפחות. יחד עם זאת, נקבע, ככל שישנן מגבלות בניתוח הסטטיסטי, יפעיל האקטואר שיקול דעת ויתכן שימוש בשיטות אקטואריות מקובלות ואף פורטו דוגמאות לטיפול אפשרי במגבלות כאמור. עוד נקבע בקשר עם עקרון הזהירות, כי ריבית ההיוון המתאימה לבחינת הזהירות היא על פי עקום ריביות חסר סיכון המותאם לאופיין הבלתי נזיל של ההתחייבויות. כמו כן, בבחינה זו יש להתחשב באופן שערך הנכסים בדוחות הכספיים העומדים כנגד ההתחייבויות.

3. אי הודאות בעתודות, מיוחסת, בין היתר, לשלושה מרכיבים עיקריים של סיכון: סיכון רנדומלי, סיכונים סיסטמיים חיצוניים וסיכונים סיסטמיים פנימיים. את הסיכון הרנדומלי ניתן לאמוד בשיטות סטטיסטיות. לעומת זאת, בעת הערכת ההשפעות הסיסטמיות, בשל אופיים של סיכונים אלו, נדרש שימוש בשיטות איכותיות המשלבות מידה רבה של שיקול דעת. בנוסף, יצוין כי טיב ההערכה של כל מקורות הסיכון תלוי בנפח ובאיכות הנתונים. במקרים רבים, לשיקול הדעת יש השפעה משמעותית על קביעת מרווח הביטוח של העתודה.

4. נציין, כי בהתאם לחוזר ביטוח 3-1-2019, יישום עקרון הזהירות כאמור לעיל בחברה, מהווה חישוב מספק לעניין בדיקת נאותות העתודות בענף רכב חובה. החברה ביצעה בדיקת נאותות, על פי דרישות הנוהג המיטבי, והשוותה אותה אל מול העתודה. מהבדיקה עולה, כי הפרשות החברה עומדות בעיקרון הזהירות כמופיע בעמדת הממונה.

5. בשנות חיתום 2017 ו-2018 החברה התקשרה בחוזה ביטוח משנה מסוג "מכסה" בענף רכב חובה.

6. במהלך שנת 2018, החברה עברה לחשב את העתודה לתביעות תלויות ממודל לפי שנת אירוע למודל לפי שנת חיתום וזאת בכדי להתאים את מודל החישוב לחוזי ביטוח המשנה מסוג "מכסה", כמוזכר בסעיף 5 לעיל. לשינוי זה לא הייתה השפעה מהותית על סך הפרשות.

7. בהתאם לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995, (להלן- החוק) מוקנית למוסד לביטוח לאומי (להלן- מ"ל) זכות תביעה מצד שלישי להשבת גמלאות ששילם או עתיד לשלם, אם המקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי לפי פקודת הנזיקין או חוק הפלת"ד ("זכות שיבוב"), כלומר המ"ל יכול לתבוע את חברות הביטוח בגין כספים אשר שילם או עתיד לשלם למבוטחיו. גובה הערך המהוון של הקצבאות שתשולמנה לנפגעי תאונות עבודה ואופן היווןן של אותן קצבאות, נקבע בתקנות הביטוח הלאומי (היוון), התשל"ח-1978 (להלן- התקנות). בשנת 2016 פורסם תיקון לתקנות (להלן- התיקון) הכולל, בין היתר, עדכון של לוחות התמותה ושל שיעור היוון לצורך חישוב הקצבאות האמורות. בהתאם לתיקון יעמוד שיעור הריבית, החל משנת 2017, לצורך היוון קצבה שנתית על 2% במקום 3% שהיה קבוע בתקנות ערב תיקון. כמו כן קובע התיקון כי לוחות התמותה ושיעור היוון הקצבאות יעודכנו שוב ביום ה-1 בינואר 2020 ובכל ארבע שנים שלאחר מועד זה. בעדכון הקרוב שיעור היוון לא יפחת מ-1% ולא יאפשר ריבית שלילית.

להערכת החברה, לאור תיקון התקנות, יגדל גובה הסכומים שיהיה על חברות הביטוח לשלם לביטוח לאומי במסגרת תביעות שיבוב שמגיש המ"ל כנגד מבטחים בגין הקצבאות שזכאים להם נפגעי תאונות עבודה.

החברה אמדה את השפעת התיקון על ההתחייבויות בענפי רכב חובה וחבויות, תוך התחשבות בשיעור ריבית היוון הנגזרת מהתיקון ומאומדן תקופת תשלומי התביעות, קרי ריבית המשקללת את אומדן התשלומים עד שנת 2020 בשיעור של 2% ואומדן התשלומים לאחר 2020 בריבית הצפויה על פי התיקון.

יצוין, כי בעקבות התיקון, הוגשו לבית המשפט תביעות נזקי גוף בדרישה ליישום שיעור ריבית מופחת בהתאם לתקנות ואף בשיעור נמוך יותר. בתחילת שנת 2018, במסגרת הדיינות בתביעות ענף רכב חובה, הוגשה לבית המשפט העליון מטעם היועץ המשפטי לממשלה, עמדה, אשר בבסיסה עדכון בדבר הקמת ועדה בין משרדית לבחינת סוגיית ריבית ההיוון, בפיצוי הנזיקי על כל השלכותיה. הועדה פרסמה טיוטת המלצות להערות הציבור. בית המשפט קיבל החלטה לדחות את מועד הדיון עד לאחר פרסום המלצות סופיות.

לאור עמדת היועץ המשפטי ודחיית הדיון עד לאחר פרסום המלצות סופיות חדלה החברה מעדכון ריבית ההיוון, והחל מדצמבר 2017 ריבית ההיוון, המשמשת לאומדן התשלומים הצפויים לאחר 1 בינואר, 2020, נותרה ללא שינוי עד לתאריך הדוח בשיעור של 1.32%.

יתרת ההפרשה שבוצעה כתוצאה משינוי ריבית ההיוון בענף רכב חובה, נכון לתאריך הדוח, הסתכמה לסך של כ- 94 מיליון ₪ בשייר לפני מס.

יודגש כי בשלב זה קיימת אי ודאות בקשר להשפעת התיקון ומסקנות הועדה ככל שיישמו, על התחייבויות החברה. לפיכך ייתכן כי התפתחות התביעות בעתיד, תהיה שונה משמעותית מאומדני החברה והיא תידרש לעדכן את הערכותיה בסכומים מהותיים בהתאם. החברה תמשיך לעקוב אחר ההתפתחויות בנושא ובהתאם תעדכן את הפרשותיה.

לפרטים נוספים ראה ביאור 28(4)(ז)(ד) בדוח הכספי.

8. במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנת 2019), התשע"ח-2018, נכלל, בין היתר, תיקון חוק הביטוח הלאומי, שעניינו הוספת סעיף 328 המבטל את תחולתם של סעיפים 328(א) ו- 328(א2) הנ"ל על מבטחים, ביחס לתביעות שיבוב הנובעות מחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 ("חוק הפיצויים"), וכן את חובת הדיווח כאמור. במסגרת התיקון, נקבעו הוראות שלפיהן המל"ל לא יגיש תובענה או דרישה לפי סעיף 328 בגין מקרה המשמש עילה לחייב מבטח לשלם פיצויים לפי חוק הפיצויים, אך אם חייב בית המשפט מבטח לשלם פיצויים לזכאי לגמלה במסגרת תביעה לפי חוק הפיצויים, שהגיש אותו זכאי בשל מקרה כאמור, יופחת סכום הגמלה שחייב המל"ל לשלם בשל המקרה מסכום הפיצויים. כן נקבע, כי המבטחים יעבירו למל"ל מידי שנה, סכום שנתי שיקבע בתקנות שיותקנו לשם כך. התקנות אמורות לקבוע גם הוראות לעניין אופן עדכון הסכום האמור, אופן חלוקתו של הסכום בין המבטחים וכן את הסכום שעל כלל המבטחים להעביר למל"ל בגין תאונות דרכים שאירעו בתקופה שמיום 1.1.2014 ועד יום 31.12.2018 והמל"ל לא הגיש לגביהן תובענה/דרישה לפי סעיף 328.

תחילתו של התיקון, ביום 1 בינואר 2019 או במועד כניסתן לתוקף של התקנות דלעיל, לפי המאוחר ("יום התחילה") והוא יחול על תאונות דרכים שאירעו ביום התחילה לתוקף ואילך. כמו כן, יחול התיקון לגבי תאונות דרכים שאירעו בתקופה שמיום 1 בינואר 2014 ועד ערב יום התחילה, ואשר המל"ל לא הגיש תביעה או דרישה לפיצוי בגין לפי סעיף 328. להערכת החברה, לא ניתן בשלב זה להעריך, את ההשפעה, אם קיימת, על התביעות התלויות בענף רכב חובה לתאונות שאירעו בשנים 2014 – 2018 בין היתר, מכיוון שעצם החלת ההסדר באופן רטרואקטיבי ובפרט השיעור הקובע לשנים אלה עדיין לא נקבעו בתקנות.

פרק א' - הצהרת אקטואר - ביטוח בריאות

מצ"ב הצהרת אקטואר הכוללת חוות דעת בדבר הערכת ההפרשות לתביעות תלויות.

פרק א' - (הצהרת אקטואר) זהות האקטואר

נתבקשתי על ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן: "שומרה") להעריך את ההפרשות המפורטות בפרק ב' להלן בביטוח בריאות עבור הדוחות הכספיים של שומרה (להלן: "ההפרשות") ליום 31.12.2018, כפי שמפורט להלן.

הנני עובד שומרה. בחודש מרץ 2005 מוניתי לאקטואר ממונה בתחום ביטוח בריאות. למיטב ידיעתי, אינני בעל עניין ואינני מחזיק באמצעי שליטה בשומרה. אין לי קשר עסקי עם בעל עניין בשומרה או עם בן משפחה של בעל עניין בשומרה, לרבות קשרים עסקיים עם חברה בת של שומרה או עם חברה הקשורה לשומרה.

פרק ב' - (הצהרת אקטואר) היקף חוות הדעת האקטוארית

1. היקף חוות הדעת האקטוארית

- א. לצורך חישוב ההפרשות של המבטח, הסתמכתי על נתונים אשר הומצאו לי על ידי המבטח. בקשותי לקבלת מידע ונתונים נענו בצורה מספקת לצורך הערכת ההפרשות לצורכי הדוחות הכספיים. בחנתי את סבירות והלימות הנתונים ובכלל זה השוויתי את הנתונים האמורים לנתוני השנה אליה מתייחס הדוח ולנתוני השנים הקודמות.
- ב. במידת הצורך הסתמכתי בהערכתי גם על נתונים שהתקבלו ממקורות מהימנים אחרים. בחנתי את מידת התאמת הנתונים והרלוונטיות שלהם.
- ג. ההנחות האקטואריות ששימשו אותי בעבודתי, וכן השיטות להערכת ההפרשות בענפים המפורטים להלן נקבעו על ידי, לפי מיטב שיפוטי המקצועי, וזאת בכפוף להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים בסעיף 1 לפרק ג' להלן.
- ד. לצורך חישוב השייר, ביקשתי מהגורמים המוסמכים על ביטוח משנה של המבטח מידע בדבר הסדרי ביטוח המשנה של המבטח, יכולת גביית התביעות ובעיות במדיניות התשלום של מבטחי המשנה. בחנתי על סמך המידע שנמסר לי את ההשלכות וההשפעות של הסדרי ביטוח המשנה על ההפרשות.
- ה. בחוות דעתי נלקחו בחשבון גם העניינים הבאים:
 - (1) הפרשה שחושבה בגין עסקים נכנסים – אין לחברה עסקים נכנסים.
 - (2) ההפרשה שחושבה עבור ביטוחים משותפים בהם החברה אינה מבטח מוביל – אין לחברה ביטוחים מסוג זה.

2. נתונים המצורפים לפסקת היקף חוות הדעת האקטוארית

א. להלן הערכת סכום העתודות:

ליום 31 דצמבר 2018

באלפי ש"ח

<u>שייר</u>	<u>ברוטו</u>	
		תביעות תלויות
		1. תת ענף הבריאות תאונות אישיות:
1,040	3,017	ביטוח פרט
0	0	ביטוח קבוצתי
1,040	3,017	סה"כ תת ענף הבריאות תאונות אישיות
		2. הוצאות עקיפות
97	97	ביטוח פרט
0	0	ביטוח קבוצתי
		3. הפער בין העתודה לסיכונים שטרם חלפו לבין הפרמיה שטרם הורווחה
0	לא נדרש להצהיר	ביטוח פרט
0	לא נדרש להצהיר	ביטוח קבוצתי
1,137	3,114	סה"כ התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי המחושבות לפי הערכה אקטוארית

פרק ג' (הצהרת אקטואר) - חוות הדעת

אני מצהיר ומאשר כי בתת ענף הביטוח תאונות אישיות:

1. הערכתי את הפרשות המבטח המפורטות בפרק ב' בהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים להלן, והכול כתוקפם ביום הדוח הכספי:
 - א. הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א - 1981;
 - ב. הוראות והנחיות הממונה על שוק ההון;
 - ג. כללים אקטוארים מקובלים.
2. לאחר שבחנתי את הנתונים המוזכרים בפרק ב', הגעתי לידי מסקנה כי הנתונים סבירים ומספקים, וכי ניתן להסתמך עליהם לצורך הערכתי.
3. ההנחות והשיטות להערכת הפרשות נקבעו על ידי, לפי מיטב שיקול דעתי המקצועי ובהתאם להוראות, להנחיות ולכללים המפורטים לעיל.
4. הפרשות המפורטות בפרק ב' מהוות, לפי מיטב ידיעתי והערכתי, עתודה הולמת לכיסוי התחייבויות המבטח בגין חבותו הנובעת מחוזי ביטוח בריאות השייכים לתתי ענפי הבריאות שפורטו לעיל, כתוקפם ביום הדוח הכספי.

פרק ד' (הצהרת אקטואר) - הערות והבהרות

1. העתודה הנקובה נגזרה מנתוני תביעות ומהערכה אקטוארית שבהם אי ודאות סטטיסטית מובנית לעלות סך התביעות. גם כאשר טכניקות והנחות אקטואריות מתאימות, מצביעות על כך שסכום העתודה הנקוב הינו סביר, הרי הסכום הממשי אשר יידרש ליישוב התביעות התלויות עלול להיות שונה באופן משמעותי מסכום העתודה הנקוב. בנוסף, ייתכנו שינויים בסיכונים, בגורמים סביבתיים, בפסיקות ותקדימים בבתי משפט, אשר לא ניתן לחזותם מראש. לכן, עלות התביעות בפועל יכולה להיות גבוהה או נמוכה יותר.
2. בשנת 2011 פרסמה אגודת האקטוארים תקן להערכה אקטוארית לתביעות תלויות, כולל עקרונות וכללי מקצוע בנוגע להערכת התביעות התלויות, לרבות התייחסות להיוון, תיעוד, גילוי והצהרת האקטואר לגבי עתודות אלו. ההערכות האקטואריות מבוססות על העקרונות וכללי מקצוע אלו.

	<u>נר הרמתי</u> שם האקטואר	אקטואר ביטוח כללי <u>שומרה חברה לביטוח</u> תפקיד	<u>14/03/2019</u> תאריך
חתימה			

סוף הצהרת אקטואר בריאות